George ERDELI
Melinda CÂNDEA
Cristian BRAGHINĂ
Silviu COSTACHIE
Daniela ZAMFIR

DICŢIONAR DE GEOGRAFIE UMANĂ

DICŢIONARE & ENCICLOPEDII CORINT

Lucrarea, prima de acest gen din ţara noastră, este concepută ca un instrument de informare complexă, oferind specialiştilor din domeniu, celor din ştiinţele înrudite şi publicului larg o imagine exactă asupra noţiunilor utilizate în geografia umană.

S-a încercat definirea concisă, clară şi corectă a peste 3.000 de termeni, pentru ca acest dicţionar să constituie o sursă accesibilă şi eficientă de cunoaştere.

DICŢIONAR DE GEOGRAFIE UMANĂ

ISBN: 973 – 9413 – 76 – 5
CORINT
DICŢIONARE & ENCICLOPEDII CORINT
DICŢIONAR DE GEOGRAFIE UMANĂ

Cartograf: ELENA GRIGORE
Coperta: WALTER RIESS
Editura CORINT
I.S.B.N. 973 – 9413 – 76 – 5

Coordonatori:
Prof. univ. dr. George Erdeli
Prof. univ. dr. Mihai Ielenicz
CORINT
Bucureşti, 1999

Abrevieri

amer. – americană
cea – circa
cuv. – cuvânt
d.Hr. – după Hristos
engl. – engleză, englezescul
ex – exemplu, exemple
expr. – expresie
fig. – figurat
fr. – francez, franţuzescul
germ. – germană, germanul
gr. – greacă, grecescul
Î.Hr. – înainte de Hristos
jud. – judeţ, judeţul
lat. – latină, latinescul
lb. – limba
loc. – locuitor (i)
n. – născut
p. – pagina
Pen. – peninsulă
pers. – persoane
pl. – plural
reg. – regionalism
Rep. – republică
Sin – sinonim (e)
span. – spaniol ş.a. – şi altele
Simboluri
Å – ångström
°C – grad Celsius
cal – calorie
CP – cal putere
g – gram
gal – galon
h – oră
ha – hectar
J – joule

kWh – kilowatt-oră
l – litru
m – metru
Pa – pascal
s – secundă
$ – dolari americani
U – uraniu
W – watt
yd – yard
Acronime
A.E.L.S. – Asociaţia Europeană a Liberului Schimb
A.S.E.A.N. – Asociaţia Naţiunilor din Asia de Sud-Est
B.I.M. – Biroul Internaţional al Muncii
B.I.R.D. – Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
C.B.D. – Central Business District
C.E.C.O. – Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului
C.E.E. – Comunitatea Economică Europeană
F.A.O. – Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură
F.M.I. – Fondul Monetar Internaţional
N.A.F.T.A. – Acordul de Liber Schimb Nord-American
O.I.M. – Organizaţia Internaţională a Muncii
O.N.U. – Organizaţia Naţiunilor Unite
O.P.E.C. – Organizaţia Ţărilor Exportatoare de Petrol
P.I.B. – Produs Intern Brut
P.N.B. – Produs Naţional Brut
P.N.U.D. – Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare
S.U.A. – Statele Unite ale Americii
U.E. – Uniunea Europeană
U.K. – Regatul Unit al Marii Britanii

U.S. – Statele Unite
U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
USD – dolari americani

PREFAŢĂ

(I) Caracterul extrem de complex şi de dinamic al geografiei, în general, şi al geografiei umane în mod special, marile progrese ale ştiinţei geografice mondiale din ultimul secol şi modalităţile foarte diverse de abordare şi de explicare a elementelor şi fenomenelor geografice fac necesară conceperea şi realizarea unui asemenea dicţionar geografic în scopul *înţelegerii mai lesnicioase şi mai corecte a terminologiei geografice*.

Gândit ca un instrument de informare generală, acest dicţionar oferă specialiştilor geografi şi celor din ştiinţele înrudite cu geografia o imagine a ceea ce s-a acumulat până acum în geografia umană şi redă totodată noţiunile geografice care au devenit, în general, standard în activitatea comunităţii geografice.

Această lucrare vine în sprijinul bunei gestionări a sistemului conceptual de bază al geografiei umane, ştiinţă care are ca scop primordial să determine extensiunea spaţiului uman, populareа acestuia, răspândirea populaţiei, peisajele determinate de grupările rurale şi urbane, activităţile de producţie şi modurile de viaţă.

Termenii pe care-i cuprinde DICŢIONARUL DE GEOGRAFIE UMANĂ sunt rezultatul unor preocupări ştiinţifice îndelungate ale autorilor, care au dorit să dea acestora explicaţii la nivelul cerinţelor geografice contemporane.

La realizarea acestei lucrări am avut ca principiu călăuzitor formarea unei viziuni mai clare asupra a ceea ce este geografia umană şi asupra modului de integrare a acesteia în familia ştiinţelor sociale.

În acest context am încercat – şi credem că am reuşit – să definim sensul termenilor într-un mod cât mai concis, clar şi corect, pentru a face din acest dicţionar o sursă

accesibilă de informare precisă, rapidă şi eficientă.

În ansamblu, termenii incluşi sunt definiţi prin procedeul explicaţiei analitice, bazată pe o documentare amplă, adusă la zi, cuprinzând dicţionare de diferite categorii, lucrări geografice fundamentale, de strictă specialitate, atât din literatura română cât şi străină. Explicaţiile – mai concise sau mai detaliate – sunt în corelaţie cu semnificaţia teoretică a fiecărui termen, cu optica personală a autorilor asupra importanţei termenului şi în funcţie de posibilităţile de documentare.

De asemenea, cititorul beneficiază şi de existenţa unor formule de calcul matematic pentru anumiţi indicatori folosiţi în domeniu, de prezentarea unor organisme internaţionale cu mare semnificaţie pentru lumea contemporană, la care se adaugă o parte ilustrativă (schiţe, grafice, hărţi, fotografii) care întregeşte tabloul structural al termenilor de geografie umană des utilizaţi atât de cei interesaţi de această ştiinţă, cât şi de alţi specialişti.

Pentru o mai bună edificare asupra noţiunilor utilizate în geografie sugerăm şi consultarea DICŢIONARULUI DE GEOGRAFIE FIZICĂ apărut tot la Editura Corint –, care oferă unele explicaţii complementare la diferiţi termeni aflaţi la interferenţa dintre geografia umană şi geografia fizică.

În acelaşi timp, cei interesaţi în descifrarea termenilor folosiţi în literatura internaţională de geografie umană beneficiază şi de traducerea celor mai importanţi dintre aceştia într-un glosar de termeni român-englez. Colectivul de autori a avut numeroase şi dificile probleme de clarificat în elaborarea şi definitivarea pentru tipar a lucrării, desfăşurând o activitate deosebită pentru ca acest dicţionar să fie cât mai accesibil cititorului.

Autorii acestei lucrări – prima de acest gen realizată în ţara noastră şi-au propus să cuprindă o paletă cât mai largă de probleme ale geografiei umane, considerând că lucrarea poate să reprezinte un punct de plecare pentru o informare cât mai largă şi mai aprofundată şi chiar să

declanşeze o competiţie ştiinţifică a specialiştilor în geografia umană şi, în acelaşi timp, să contribuie la creşterea prestigiului geografiei în ţară şi în lume.

AUTORII

A

ABA – ţesătură groasă din lână din care se confecţionează haine ţărăneşti.

ABACĂ – element constructiv şi de decor folosit în arhitectura bizantină, romanică şi gotică.

ABANOS – specie de arbore exotic, din genul *Diospyros*, răspândită în zona tropicală şi subtropicală, cu lemnul foarte greu, tare şi durabil, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a unor instrumente muzicale de suflat, a unor statuete etc.

ABATOR – ansamblu format din clădirile, instalaţiile, terenul etc. unde se sacrifică animalele destinate alimentaţiei populaţiei şi uneori se prelucrează carnea proaspătă în diferite subproduse. ABHAZI – popor constituit pe teritoriul Abhaziei, între ţărmul Mării Negre şi vestul Munţilor Caucaz.

ABOLIŢIONISM – mişcare politică pentru desfiinţarea sclaviei negrilor, apărută la sfârşitul sec. al XVIII-lea în S.U.A., Franţa şi Marea Britanie.

ABORIGEN – termen utilizat, în general, pentru a desemna locuitorii autohtoni ce au determinat existenţial un areal până în momentul descoperirii lor de către europeni; în particular, termenul poate avea şi semnificaţia de membru al triburilor rătăcitoare ce au migrat din Asia de Sud spre Australia în urmă cu 40.000 de ani. Sin: AUTOHTON, BĂŞTINAŞ, INDIGEN.

ABSIDĂ – construcţie de tradiţie antică, având un plan semicircular sau poligonal, care amplifică spaţiul unei biserici către răsărit şi este rezervată altarului şi oficierii cultului.

ABSINT – băutură alcoolică, cu gust acrişor, preparată pe bază de uleiuri eterice de anason, pelin etc.

ABSORBŢIA SATELOR – proces

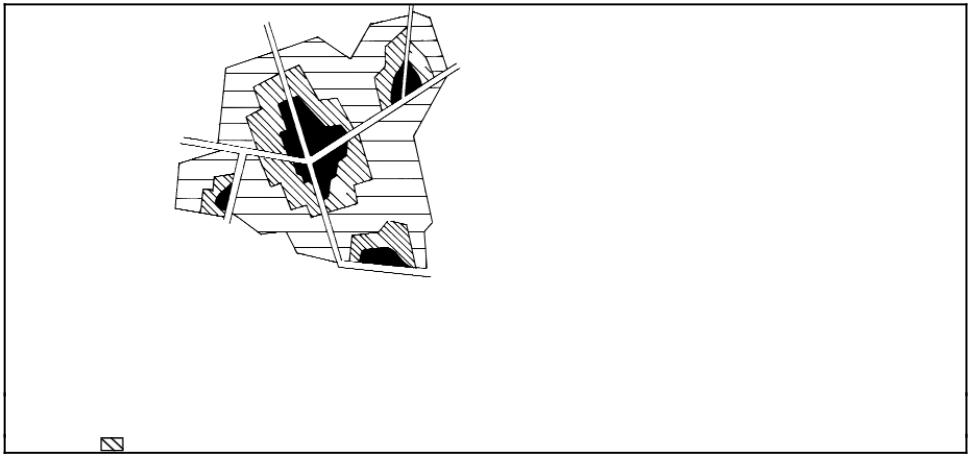

de înglobare în teritoriul urban a satelor situate la periferia oraşului. Procesul are mai multe faze: comuna devine suburbană; satele aparţinătoare comunei sunt ataşate teritoriului urban atât fizic, cât şi administrativ.

ABUR DE ÎNALTĂ PRESIUNE – agent termic cu presiune de peste 15 105 Pa, utilizat la producerea de energie electrică, la transportul agentului termic la distanţe mari, în unele tehnologii industriale.

ABUR DE JOASĂ PRESIUNE – agent termic cu presiuni cuprinse între 1 105 Pa şi 1, 7 105 Pa, utilizat şi la alimentarea unor motoare.

ACAJU – specie de arbore tropical, frecventă în Africa şi Antile, cu lemnul foarte tare, lucios, de culoare brun-roşcat, rezistent la acţiunea agenţilor externi. Este folosit la fabricarea ambarcaţiunilor şi a mobilei fine. Sin: MAHON. ACARET – construcţie auxiliară care ţine de o gospodărie.

ACAUSTOBIOLIT – rocă sedimentară, organogenă, necombustibilă (ex. diatomit, cretă).

ACCESIBILITATE – calitate variabilă a locaţiei. Conceptul de accesibilitate exprimă uşurinţa cu care o locaţie poate fi atinsă din alte puncte (alte locaţii) şi din acest motiv însumează oportunităţile relative pentru contact şi interacţiune. Accesibilităţii i s-a acordat un rol

central în cadrul multor teorii clasice şi moderne despre locaţie, teorii în care accesibilitatea reflectă relaţia dintre locaţie şi sistemul de transport. Accesibilitatea este actualmente recunoscută ca implicând – pe lângă geometrie – dimensiuni sociale şi economice, datorită consecinţelor pe care le are asupra surselor şi oportunităţilor disponibile pentru oameni situaţi în diferite locaţii.

ACCIZE – taxe speciale de consumaţie care se datorează bugetului de stat, pentru anumite produse din ţară sau din import.

ACOMODARE – termen general folosit pentru a descrie premisele legate de locuire şi muncă. Reprezintă relaţia dintre imigranţi şi societatea care îi primeşte, atunci când, la începutul perioadei de contact, apar probleme de adaptare şi acceptare legate de coexistenţa paşnică a celor două părţi. Noilor veniţi, prin acomodare, li se permite să păstreze sau să refacă propriile modele sociale şi culturale. Acomodarea este un compromis caracterizat prin toleranţă.

ACOPERIŞ – partea superioară a unei construcţii, având rol de acoperire şi de protejare de intemperii. Există mai multe tipuri: acoperiş în patru ape.

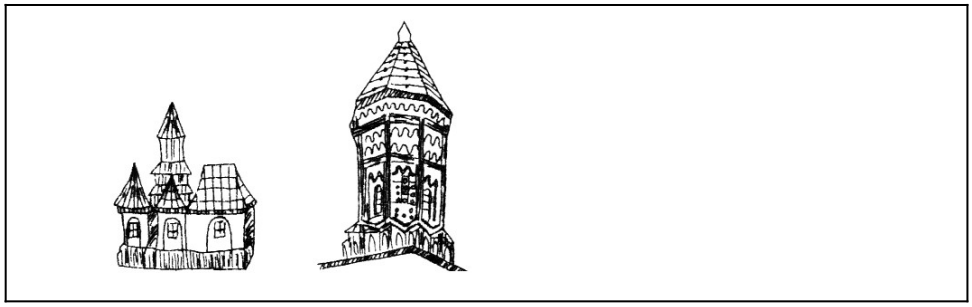

Acoperiş acoperiş în două ape, acoperiş morăresc, acoperiş multiplu, acoperiş rotunjit, acoperiş piramidal şi conic.

ACORD – înţelegere al cărei obiect îl formează diferite relaţii de colaborare şi de cooperare (politică, economică, electorală, culturală, financiară etc.), între organizaţii, partide politice şi state.

ACORD COMERCIAL – înţelegere între state care priveşte schimbul reciproc de mărfuri, pentru o anumită perioadă, în anumite condiţii vamale, pe care semnatarii şi le acordă reciproc. ACORD DE MEDIU – reglementare prin care sunt stabilite condiţiile de realizare a unui proiect sau a unei activităţi legate de mediul înconjurător.

ACORD PENTRU RESURSE MINERALE – act juridic în al cărui conţinut este prevăzută permiterea exploatării sau explorării unor resurse minerale. Se utilizează în special pentru industria extractivă.

ACORDUL DE LIBER SCHIMB AL EUROPEI CENTRALE (C.E.F.T.A.) – acord semnat iniţial, în 1992, de către Polonia, Ungaria şi Republica Federativă Cehă şi Slovacă ale cărui obiective sunt: eliminarea progresivă a tarifelor şi cotelor pentru produse cu grad redus de prelucrare, liberalizarea pentru început cu 50 – 60% a schimburilor de produse industriale, promovarea unei politici agricole independente. Acordul a intrat în vigoare la 1 martie 1993, iar ulterior au mai fost primite Slovenia şi România.

ACORDUL DE LIBER SCHIMB NORD-AMERICAN (N.A.F.T.A.) – zonă de liber schimb formată din S.U.A.,

Canada şi Mexic, operaţională începând cu 1 ianuarie 1994. N.A.F.T.A. şi-a propus armonizarea cadrelor legislative ale statelor semnatare şi desfiinţarea totală a barierelor vamale între ţările membre, în decurs de 15 ani. Unul din obiectivele acestui acord este creşterea investiţiilor directe ale S.U.A. În Mexic pentru a reduce fluxul migratoriu dinspre sud spre nord, prin traversarea ilegală a fluviului Río Grande. Există unele clauze care limitează acţiunea acordului: dacă o ramură industrială este grav ameninţată de importuri, poate fi invocată clauza de salvare şi declanşate măsuri de protecţie; orice ţară membră poate să denunţe acordul şi să se retragă după şase luni; N.A.F.T.A. poate să se extindă spre alte ţări din America Latină.

ACREŢIE – 1. proces de anexare periferică la o zonă construită a unui oraş, având ca urmare formarea fie a unei zone rezidenţiale, fie a unei centuri exterioare. 2. proces de edificare periferică îndreptat spre apariţia treptată a unei noi arii din oraş, neincluse în planul de urbanizare iniţial, arie care ulterior se va integra sectorului rezidenţial.

ACROPOLĂ – citadelă situată pe o colină, în interiorul vechilor oraşe greceşti, care cuprindea un ansamblu unitar format din palate, temple, altare, statui etc. (gr. *akros* – ridicat, *polis* – oraş.)

ACRU – unitate de măsură pentru suprafeţe: 1 acru = 0, 4047 ha; 1 ha = 2, 47106 acri.

ACTIVI DE BAZĂ – grupă a populaţiei active care cuprinde activii cu locul de muncă şi domiciliul în aceeaşi localitate sau în aceeaşi comună, ocupaţi în activităţi economice, administrative sau social-culturale de profil superior localităţii. Acestea pot fi: întreprinderi industriale, de construcţii, de transport (feroviar, auto, naval, aerian), agricole, administrativ-politice care depăşesc raza municipiului sau oraşului, instituţii de cercetare, de învăţământ superior şi şcoli speciale, sanatorii, case de odihnă, unităţi ale reţelei turistice etc. Grupa activilor de bază reprezintă, de regulă, 30 – 40% din totalul populaţiei.

ACTIVI DE DESERVIRE – grupă a populaţiei active care cuprinde activi din unităţile care satisfac cerinţele de orice natură ale populaţiei dintr-o anumită localitate şi domiciliază în localitatea respectivă. În această categorie intră: unităţile comerciale cu amănuntul, de transport în comun, de prestări de servicii, de gospodărie comunală, de învăţământ liceal şi general, de cultură, de ocrotire a sănătăţii, administrative. Mărimea grupei este direct proporţională cu mărimea, importanţa şi complexitatea funcţiilor localităţii. Ponderea grupei activilor de deservire reprezintă, de regulă, 10 – 20% din totalul populaţiei.

ACTIVITATE POLITICĂ – muncă dusă de persoane, grupuri de persoane, partide, guverne, organizaţii politice etc. pentru atingerea unor ţeluri în concordanţă cu programele acestora sau cu anumite orientări socio-politice, economice şi statale.

ACTIVITATE SECUNDARĂ – activitate economică ce constă în prelucrarea produselor furnizate de către sectorul primar. În conversia materialelor de bază pot apărea mai multe stadii, cu fiecare nou stadiu valoarea de întrebuinţare a acestora crescând. Structural include activităţile de construcţie şi prelucrare.

ACTIVITĂŢI DE BAZĂ – activităţi ce contribuie în mod direct la constituirea bazei economice a unei regiuni prin aport de fonduri, investiţii, exporturi de produse. Proporţia regională a activităţilor de bază este dependentă de pieţele de desfacere externe.

ACTIVITĂŢI ECONOMICE – complex de activităţi care au ca scop final producerea şi consumul de bunuri materiale şi servicii. Cunoaşterea activităţii economice are rol esenţial în determinarea profilului social-economic al unei localităţi sau regiuni.

ACTIVITĂŢI INDUSTRIALE – suma proceselor care au loc în cadrul unităţilor industriale, care au ca scop producerea de bunuri sau servicii. Se pot analiza prin diverşi indicatori: număr de unităţi, nivelul producţiei, productivitate, număr de angajaţi, densitatea unităţilor.

ACTUL UNIC EUROPEAN (A.U.E.) – acord semnat în

17 şi 28 februarie la Luxemburg, respectiv Haga, care modifică Tratatul de la Roma şi prevede formarea unei mari pieţe, fără frontiere interioare, în care să fie asigurată libera circulaţie a persoanelor, mărfurilor, serviciilor şi capitalurilor. A.U.E. are drept obiective: coeziunea economică, recunoaşterea mutuală în domeniul comercial şi al concurenţei, armonizarea politicii sociale la nivelul U.E., coordonarea eforturilor de cercetare şi de dezvoltare tehnologică, consolidarea sistemului monetar european etc.

ACŢIONAR SEMNIFICATIV – orice persoană care, singură ori împreună cu alte persoane, deţine acţiuni sau alte valori mobiliare care îi dau dreptul să reprezinte cel puţin 5% din capitalul subscris al emitentului sau îi conferă cel puţin 5% din totalul drepturilor de vot în adunarea generală a emitentului.

ACŢIUNE – hârtie de valoare care constituie titlul ce atestă participarea la capitalul unei societăţi şi care dă deţinătorului dreptul de a primi dividende.

ACULTURALIZARE – contactul prelungit între două culturi, rezultând un împrumut al unui model cultural. Pentru a exista efectiv o aculturalizare sunt necesare condiţiile: împrumutul să rezulte dintr-un contact prelungit şi din ajustări între două sisteme culturale; contactul să fie direct şi să existe o reinterpretare a ceea ce este împrumutat; să existe un împrumut de trăsături culturale.

ACULTURALIZARE PLANIFICATĂ – aculturalizare făcută din voinţa unui stat (puteri centrale) care doreşte să anuleze diferenţele culturale existente pe teritoriul său, să generalizeze normele sale.

ACULTURAŢIE – fenomen de schimbare culturală, determinat de acţiunea sinergică a două sau mai multe sisteme culturale sau de transcendenţa unor particularităţi cu valoare socio-culturală arhetipală spre un nou mediu socio-cultural. Este un proces de adaptare la o nouă cultură pe care îl parcurge un individ (grup) provenit dintr-o cultură diferită atunci când ajunge în contact nemijlocit cu un nou mediu socio-cultural; proces de asimilare a unor

elemente ale noii culturi (moravuri, norme, valori, simboluri etc.) şi de schimbare a vechilor trăsături culturale.

ACUMULARE DE APĂ – lacuri apărute pe cursuri de apă prin barare antropică ori naturală sau în depresiuni naturale. În unele situaţii volumul acumulării poate fi mărit prin colectarea unor afluenţi. Scopul acumulării poate fi energetic, alimentare cu apă, irigaţii, regularizarea debitelor, piscicultură.

ACVACULTURĂ – creşterea unor specii de faună şi floră marină în vederea comercializării.

ACVARISTICĂ – ramură a acvaculturii care se ocupă cu tehnologia creşterii vieţuitoarelor în acvarii.

ACVATORIU – suprafaţa totală ocupată de ape din interiorul unui port. ADAPTARE LA MEDIU – modificare a comportamentului unei fiinţe în raport cu schimbările intervenite în mediul de viaţă.

ADMINISTRAŢIA PIEŢEI – tip de administraţie care cuprinde toate serviciile de gestionare şi organizare a activităţilor care se desfăşoară în cadrul unei pieţe agroalimentare.

ADMINISTRAŢIE DE STAT – totalitatea organelor de stat prin care se desfăşoară activitatea executivă şi de dispoziţie a statului, pentru a realiza funcţiile sale.

ADOLESCENT – adult în devenire.

ADOLESCENŢĂ – perioadă a vieţii omului cuprinsă între vârsta pubertăţii (12 – 13 ani) şi cea adultă (18 ani), în care are loc maturizarea treptată a funcţiilor fizice şi psihice ale organismului.

A DOUA REVOLUŢIE VERDE – tip de revoluţie agricolă bazată pe biotehnologii, care urmăreşte două obiective principale: dezvoltarea producţiei în favoarea celor mai sărace regiuni (principiul echităţii) şi dezvoltarea unei agriculturi care să nu degradeze resursele naturale (principiul dezvoltării durabile).

ADUCŢIUNE – ansamblu de instalaţii care asigură transportul apei între sursa de alimentare şi reţeaua de distribuţie. Pentru alimentarea cu apă potabilă se folosesc

numai canale închise sau conducte. În majoritatea cazurilor, aducţiunea este amplasată la o adâncime mai mare faţă de nivelul îngheţului.

ADVENTISM – doctrină care predică a doua venire a lui Hristos, moment din care ar urma o nouă „împărăţie de 1.000 de ani”. Adventismul a fost fondat în S.U.A., în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Ziua de odihnă a adventiştilor este sâmbăta.

AEROBUZ – avion de pasageri de mare capacitate.

AERODROM – suprafaţă amenajată pentru staţionarea, decolarea şi aterizarea avioanelor.

AEROGARĂ – ansamblul clădirilor dintr-un aeroport.

AEROGENERATOR – complex de instalaţii care transformă energia eoliană în energie electrică.

AEROGLISOR – vehicul de transport prin sustentaţie pe pernă de aer.

AERONAVĂ – vehicul aerian care se menţine în aer prin acţiunea de sustentaţie a aerului asupra unor suprafeţe portante sau prin plutire, în acest caz aeronava fiind mai uşoară decât volumul aerului dislocat (aerostat).

AEROPORT – teren desemnat pentru a fi folosit de către aviaţia civilă şi echipat cu facilităţi pentru deplasarea pasagerilor şi mărfurilor (aerogară, spaţii de adăpostire şi asistenţă tehnică, clădiri administrative, depozite de carburanţi şi lubrifianţi, garaje şi spaţii de parcare), prin punerea la dispoziţie a terminalelor ce asigură traficul la sol şi accesul la bordul mijlocului de transport aerian. După facilităţile de care dispun, reflectând tipul de trafic şi lungimea căii de rulare, aeroporturile pot fi: (a) aeroporturi internaţionale majore capabile să primească cele mai mari avioane comerciale pe tot cuprinsul anului, deţinând servicii pentru vamă, imigrare şi deservire. Au cel puţin două piste: minimum una, de 3750 m, pentru decolare; cealaltă, de cel puţin 2500 m, pentru aterizare; (b) aeroporturi internaţionale, similare cu (a), exceptând faptul că deţin doar o cale de rulare de cel puţin 3050 m; (c) aeroporturi medii de escală internaţională, similare cu (b), dar cu o cale de rulare de cel puţin 2550 m, fiind

deschise publicului tot timpul anului; (d) aeroporturi internaţionale sezoniere (tip charter), cu o cale de rulare de cel puţin 2550 m; (e) aeroporturi pentru zboruri charter ocazionale, în scop de afaceri sau pentru antrenament, cu o cale de rulare de cel puţin 2000 m; (f) aeroporturi naţionale pentru zboruri scurte tip charter, cu o cale de rulare de 1600 m; (g) aeroporturi folosite pentru decolări şi aterizări scurte, cu o cale de rulare de minimum 1220 m. După poziţia geografică, se disting: aeroporturi terminus, situate la capete de linii aeriene; aeroporturi de escală, situate de-a lungul rutei aeriene. După tipul de trafic, există aeroporturi interne, internaţionale şi mixte (deservesc atât traficul intern, cât şi pe cel extern). După structura traficului, aeroporturile pot fi: de călători, de mărfuri, mixte, cu destinaţii speciale. După numărul de pasageri, sunt: aeroporturi foarte mari (peste 10 milioane/an), mari (5 – 10 milioane/an), mijlocii (1 – 5 milioane/an), mici (sub 1 milion/an).

AEROPORT-RELEU – aeroport folosit în scopul asigurării necesarului de combustibil pentru avioanele care efectuează curse foarte lungi.

AEROTREN – vehicul terestru care se deplasează pe pernă de aer, având viteze foarte mari (peste 300 km/h).

AEROZINĂ – carburant lichid destinat motoarelor de rachetă.

AFACERE – 1. activitate comercială, industrială, financiară, de servicii, ce aduce profituri. 2. acţiune cu rezultat favorabil pentru o persoană sau un grup.

AFÂNARE – lucrare agricolă efectuată asupra stratului superficial al solului, pentru a favoriza aerisirea, pătrunderea apei, distrugerea buruienilor etc.; lucrarea se execută cu plugul, grapa, prăşitoarea, sapa etc.

AFGHANI – populaţie indo-europeană din Asia Centrală, care formează majoritatea populaţiei în Afghanistan şi parţial în Pakistan, de religie musulmană.

AFIN – arbust scund, din familia ericaceelor, ce creşte spontan în zona montană. Are frunze căzătoare şi fructe de tip bacă, acrişoare. Se cultivă în S.U.A., Canada,

iar în Europa se recoltează din flora spontană (*Vaccinum myrtillus*).

AFINATĂ – băutură alcoolică preparată din afine.

AFRIKAANS – dialect al limbii olandeze, vorbit de urmaşii burilor în Africa de Sud.

AFRIKANER – om aparţinând rasei albe, de cultură olandeză, din Africa de Sud.

AGAT – varietate de calcedonie cu structură rubanată, determinată de alternanţa unor benzi divers colorate – negru cu alb, brun cu alb etc. Formează depuneri în cavităţile unor roci vulcanice şi este utilizat, prin şlefuire, ca piatră semipreţioasă şi în mecanica de precizie.

AGATÂRŞI – populaţie scitică tracizată, amintită de Herodot ca locuind în sec. al VI-lea î.Hr. În sectorul mijlociu al bazinului Mureşului.

AGENDA 21 – document adoptat la Rio de Janeiro, în 1992, de către aproape 180 de state, în care se abordează cele mai acute probleme ce au apărut în relaţia de interdependenţă dintre mediu şi dezvoltare. Sunt tratate raporturile dintre creşterea demografică, consum, sărăcie, starea de sănătate şi calitatea mediului, problemele legate de conservarea şi managementul resurselor, sunt indicate atribuţiile ce revin organelor de decizie, organizaţiilor neguvernamentale şi indivizilor, iar în final se propun mijloacele juridice, financiare şi instituţionale pentru realizarea prevederilor acestui acord la nivel naţional, regional şi global.

AGENT CALORIPORTOR – substanţă care are rol de transport al energiei termice rezultate în urma reacţiei de fisiune către instalaţiile de producere a energiei electrice.

AGENT ECONOMIC – persoană fizică sau juridică care produce, transportă, depozitează, comercializează, prestează servicii de import-export pentru anumite produse oricare face un alt tip de servicii.

AGENT MODERATOR – substanţă utilizată într-un reactor nuclear pentru a micşora viteza neutronilor şi a face posibilă reacţia de fisiune. Se utilizează îndeosebi apa

grea şi grafitul.

AGENT TERMIC – substanţă fluidă cu rol de a transporta căldura sau frigul într-o instalaţie termică. Agentul calorific transportă căldura pentru încălzirea unui mediu la o temperatură mai înaltă decât cea ambiantă. Agentul frigorific transportă frigul până la o temperatură mai joasă decât cea ambiantă.

AGENŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU ENERGIE ATOMICĂ (A.I.E.A.) – instituţie de specialitate a O.N.U., creată în 1956, cu sediul la Viena. Principalele obiective sunt mărirea contribuţiei energiei nucleare la dezvoltarea economică, folosirea ei numai în scopuri paşnice şi acordarea de asistenţă tehnică de specialitate statelor membre.

AGENŢIE DE PRESĂ – instituţie care culege informaţii din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei scrise şi radioteleviziunii. Primele agenţii de presă au apărut în anii ’40 – 50 ai sec. al XIX-lea.

AGENŢIE ECONOMICĂ – reprezentanţă a unei ţări într-o altă ţară, prin intermediul căreia se derulează operaţiuni economice internaţionale.

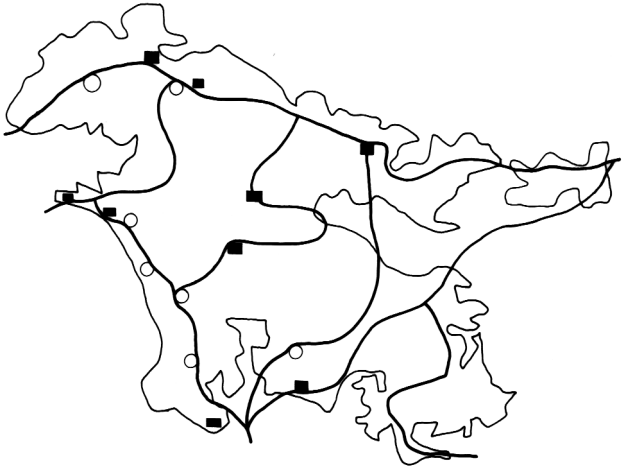

Aglomeraţie urbană

AGIE – organ însărcinat cu menţinerea ordinii

publice în Ţara Românească şi Moldova, în perioada sec. XVIII-XIX.

AGLOMERAREA MINEREURILOR – operaţie de reunire a minereului mărunt sau sub formă de pulbere în bucăţi mari, cu ajutorul căldurii. Se utilizează în metalurgia feroasă şi neferoasă.

AGLOMERAŢIE – grupare spaţială a unor activităţi sau oameni în scopul obţinerii unui beneficiu. În context particular, termenul este aplicat unei asocieri de activităţi productive aflate în imediata apropiere, în scopul îmbunătăţirii eficienţei prin folosirea colectivă a infrastructurii. Tendinţa activităţilor de a se concentra generează mari areale de piaţă şi ajută la circulaţia capitalului, muncii şi informaţiei.

AGLOMERAŢIE URBANĂ concentrare urbană formată din oraşul propriu-zis şi o parte din localităţile apropiate lui, cu care acesta întreţine relaţii intense de natură economică şi de aprovizionare cu forţă de muncă (Vezi schiţa din p. 15.). A luat fiinţă în urma dezvoltării relaţiilor economice şi demografice dintre oraşul respectiv şi aria înconjurătoare. Dezvoltarea oraşului a dus la lărgirea zonelor sale suburbane cu profil rezidenţial sau industrial şi la apariţia unei categorii de localităţi care cu timpul au devenit oraşe-satelit. Aglomeraţia presupune o dependenţă mai accentuată a unor oraşe de unul principal.

Implantarea de nuclee de aşezări de către migranţii atraşi de calitatea mediului.

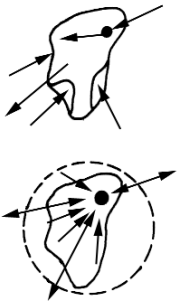

Expansiunea aşezării până la limita terenului exploatabil.

Competiţia pentru dezvoltare determinată de alte persoane de-a lungul limitei; afluxul de noi migranţi în noile zone industriale şi comerciale.

Metropolizarea: dezvoltarea populaţiei în mediul urban şi suburban; apariţia mobilităţii populaţiei, bazată pe contacte interregionale şi deplasări multiple.

AGLUTINARE – mod necontrolat de extindere a oraşelor, când terenurile intravilane sunt aproape în întregime ocupate (cele rămase libere fiind prea scumpe), iar oraşul se extinde haotic dincolo de limitele precedente.

AGORA – piaţă publică în cetăţile Greciei antice, având o formă ordonată, simetrică, înconjurată de coloane, unde se desfăşura activitatea politică, social-culturală şi comercială a cetăţii.

AGRARIANISM – tendinţă de a menţine agricultura ca principala ramură a economiei.

AGREGAT MINERAL – material sedimentar granular (nisip, pietriş), exploatat din albiile sau malurile râurilor sau lacurilor, precum şi de pe ţărmul mării, utilizat pentru prepararea prin amestecare cu un liant (ciment, var, bitum etc.) – a betoanelor, mortarelor, mixturilor asfaltice.

AGREMENT – activitate umană desfăşurată în natură sau/şi în spaţii amenajate corespunză tor, în scopul refacerii tonusului fizic şi psihic.

AGRESIUNE ARMATĂ – folosire ilicită a forţei armate, sub orice formă, de către un stat, împotriva suveranităţii, integrităţii teritoriale, independenţei politice

a unui alt stat. În sens uzual, atac armat lansat de unul sau mai multe state împotriva altui stat. Reprezintă forma cea mai brutală de folosire a forţei în rezolvarea diferendelor dintre state.

AGRICULTURĂ – ramură a producţiei materiale care are ca obiect cultura plantelor şi creşterea animalelor în vederea obţinerii unor produse alimentare şi a unor materii prime.

AGRICULTURĂ DE PIAŢĂ – tip de agricultură comercial-speculativă, care a apărut la mijlocul sec. al XIX-lea, în legătură cu revoluţia industrială şi dezvoltarea urbană, generată de cerinţele agroalimentare ale maselor mari de consumatori. Piaţa orientează sistemul de cultură, impune tipul plantelor cultivate şi suprafaţa luată în cultură.

AGRICULTURĂ EXTENSIVĂ – sistem de agricultură în care creşterea producţiei se bazează pe extinderea suprafeţelor cultivate, ceea ce duce la dispersarea eforturilor materiale şi umane şi la scăderea eficienţei. Acest tip de agricultură este uneori dependent de condiţiile naturale specifice anumitor zone geografice, de tradiţie şi de nivelul de dezvoltare generală a zonei respective.

AGRICULTURĂ FĂRĂ ARĂTURĂ – tip de agricultură care apelează la un sistem al lucrării minime a pământului, prin aplicarea căruia pământul nu este arat, solul fiind protejat de ploaie şi vânt de resturile recoltei anterioare. Lucrarea minimală a pământului este folosită, cu precădere, în S.U.A.

AGRICULTURĂ INTENSIVĂ – sistem de agricultură care dă producţii mari pe unitatea de suprafaţă şi de producţie, datorită investiţiilor suplimentare şi succesive în mijloace de producţie, ce corespund tehnicii şi ştiinţei celei mai înaintate.

AGRICULTURĂ ORGANICĂ – agricultură dezvoltată datorită cerinţelor consumatorilor pentru o hrană sănătoasă şi a conştientizării rolului agriculturii în protecţia ecologică. În general, termenul se referă la

restricţionarea severă a fertilizatorilor chimici sau a pesticidelor, agricultura nechimizată fiind privită în multe ţări ca o industrie intensivă. În cadrul acestui tip de agricultură se obţin nu numai produse destinate alimentaţiei, ci şi unele plante tehnice, cum este bumbacul.

AGRICULTURĂ SPECULATIVĂ – tip de agricultură apărut în strânsă legătură cu dezvoltarea industriei şi creşterea gradului de urbanizare, unde piaţa orientează sistemul de cultură şi, prin el, peisajul rural. Are un caracter comercial, prin care s-a produs separarea geografică a producţiei şi consumului.

AGRICULTURĂ TRADIŢIONALĂ – tip de agricultură prin care se exploatează doar terenurile necesare întreţinerii colectivităţilor rurale, în funcţie de sistemul de cultură adoptat, practicat şi astăzi de majoritatea ţăranilor Asiei, Africii şi Americii „indiene” şi parţial din Europa. Are un caracter subzistenţial.

AGRICULTURĂ URBANĂ – tip de agricultură profilată pe producţia produselor alimentare în perimetrul oraşelor (în curţi, grădini, livezi, pe acoperişuri sau balcoane, dar şi în spaţiile lăsate libere sau în spaţiile publice). Se practică de către familii (la scară mică) sau de către societăţi comerciale (în cazul serelor).

AGRIENERGIE – tip de energie extrasă din anumite plante.

AGRIŞ – arbust înalt de 60 – 150 cm, cu ramuri spinoase, ce creşte spontan în regiunile muntoase, dar este frecvent cultivat pentru fructele sale mici, comestibile, ovoidale sau sferice, de culoare verde, gălbuie sau roşiatică, cu un gust dulce-acrişor, cu seminţe în interior (*Ribes uva-crispa*).

AGROTEHNICĂ – parte a ştiinţelor agricole care se ocupă cu studiul relaţiilor dintre factorii de mediu şi plantele cultivate. Urmăreşte, în general, menţinerea şi mărirea fertilităţii solului prin diferite metode: asolamente, lucrări agricole, aplicarea de îngrăşăminte, lucrări de combatere a eroziunii solului şi excesului de umiditate,

organizarea spaţiului agricol.

AGROTURISM – activitate capabilă să valorifice excedentul de cazare existent în gospodă na ţărănească, întrunind ansamblul de bunuri şi servicii oferite de gospodăria ţărănească, pentru consumul persoanelor care, pe o perioadă determinată, vin în mediul rural pentru relaxare, odihnă şi agrement, cure terapeutice, tranzacţii sau afaceri, pentru satisfacerea unui hobby, iniţiere în arta meşteşugurilor tradiţionale, pentru studii şi documentare, precum şi multe alte activităţi specifice.

AJMAG – diviziune administrativ-teritorială în Mongolia.

ALABASTRU – varietate de gips fin granulat, care, datorită durităţii sale scăzute, se poate prelucra uşor. Se foloseşte în confecţionarea unor obiecte ornamentale şi în artizanat.

ALAC – varietate de grâu rezistent, cultivat în zonele de munte, având boabe mici şi cafenii. Se cultivă mai ales în Federaţia Rusă şi statele din Asia Centrală, tinzând să dispară în prezent.

ALAMĂ – aliaj pe bază de cupru şi zinc, de culoare galben-aurie, maleabil, ductil, uşor de prelucrat, cu utilizări multiple.

ALEE PIETONALĂ – cale de circulaţie în cadrul spaţiului verde, amenajată în scopul promenadei sau/şi relaţiilor între clădiri, asigurând confortul propriu mersului pe jos.

ALEGERI – acţiune de desemnare prin vot, potrivit unor norme şi proceduri stabilite pe bază de acte normative sau statute, a persoanelor care urmează să conducă un stat, un partid, o organizaţie, o instituţie etc.

ALGĂ – plantă unicelulară sau pluricelulară, ce creşte în stare naturală sau este cultivată în apă sărată sau dulce, fiind întrebuinţată ca nutreţ, ca îngrăşământ agricol natural, la obţinerea iodului, bromului, potasiului etc.

ALGORITM – proces de prelucrare raţională a datelor de natură numerică şi/sau alfabetică (texte), prin calcule aritmetice sau logice. Este un ansamblu omogen şi coerent

de operaţii sau reguli precise şi detaliate de prelucrare (instrucţiuni sau comenzi în cazul prelucrării automate cu ajutorul calculatoarelor, de exemplu), împreună cu ordinea lor de succesiune, destinat rezolvării unei anumite clase de probleme.

ALIANŢĂ – acord de colaborare între state, grupuri sociale, clase politice, organizaţii sau partide politice, în vederea atingerii unor obiective imediate sau mai îndepărtate, de interes comun (politic, economic, militar etc.). ALIMENTARE CU APĂ – ansamblu de lucrări prin intermediul căruia se asigură satisfacerea cerinţelor de apă dintr-un anumit teritoriu. În

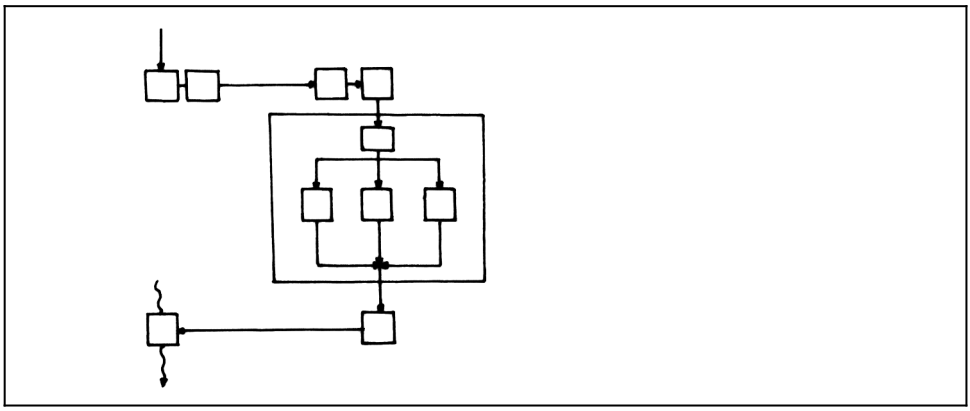

S – sursă naturală de apă
C – captare
T – staţie de tratare
A – aducţiune

SD – secţia de dezinfecţie
R – rezervoare
L – limita teritorial-administrativă a localităţii
SP – staţie de pompare
D – reţea de distribuţie
G, P, I – folosinţe de apă (gospodării, instituţii publice, industrii)
SE – staţie de epurare
E – evacuare în emisar
N – curs natural de apă în care se descarcă apele epurate

Schema alimentării cu apă a unei localităţi oraşele mari pot funcţiona, în paralel, două sau mai multe sisteme de A.a. Părţile componente sunt (vezi schema) captarea (unde se asigură prelevarea apei dintr-o sursă naturală), un sistem de transport până aproape de utilizator, o instalaţie de asigurare a unei rezerve, o reţea de distribuţie prin care apa ajunge la punctele de consum.

ALIMENTARE CU CĂLDURĂ – producere a căldurii într-o sursă unică şi distribuirea acesteia unui ansamblu de consumatori casnici sau industriali. Are avantaje legate de folosirea unor echipamente cu randamente superioare, de reglarea livrării de căldură în funcţie de temperatura exterioară, de reducerea consumului de combustibili.

ALIMENTAŢIE PUBLICĂ – reţea de întreprinderi comerciale specializate care, prin restaurante, cofetării, bufete, cantine etc., serveşte populaţia cu mâncăruri şi băuturi.

ALINIAMENT DE ARBORI – element de compoziţie peisagistică caracterizat prin dispunerea regulată sau ritmată a arborilor pe trasee lineare (rectangulare sau curbe).

ALOE – plantă decorativă din genul *Aloë*, familia liliaceelor, cu frunze cărnoase ce conţin un suc folosit în industria farmaceutică sau cosmetică. Creşte în regiunile mediteraneene, în sudul Africii, Insulele Canare etc. (*Aloë arborescens*).

ALPACA – 1. animal rumegător, forma domestică a

lamei, cu lână fină şi lungă, care trăieşte în America de Sud.

2. stofă fină pentru îmbrăcăminte, confecţionată din lână de alpaca. 3. aliaj inoxidabil de cupru, nichel şi zinc, folosit la fabricarea tacâmurilor, instrumentelor medicale, optice etc.

ALTAR – 1. spaţiu rezervat sanctuarului, corespunzând absidei de răsărit, despărţit de naos prin iconostas.

2. (în bisericile catolice) masa altarului, pe care se află un crucifix sau o imagine de cult sculptată sau pictată.

ALTOI – ramură mică, detaşată dintr-o plantă-mamă, cu 1 – 3 muguri în vegetaţie sau în stare de repaus, care în urma altoirii creşte împreună cu portaltoiul. ALTOIRE – metodă prin care se realizează concreşterea unei porţiuni de plantă – *altoiul* – cu o altă plantă crescută pe rădăcini proprii – *portaltoiul*.

ALUMINIU – metal foarte răspândit în scoarţa terestră, care se extrage în special din bauxită.

ALUN TURCESC – plantă mediteraneană înaltă de 18 – 20 m, răspândită pe soluri calcaroase, cu fructe comestibile bogate în ulei (*Corylus maxima*.

C. colurna). Spontan creşte în pădurile de fag din Turcia, Italia, Spania, S.U.A., India, China etc.

AMBIANŢĂ RURALĂ – totalitatea elementelor materiale naturale şi artificiale (create de om) specifice mediului rural, precum şi sfera socială (munca, modul de trai, cultura, morala etc.) corespunzătoare.

AMBIANŢĂ URBANĂ – cadru de viaţă specific localităţilor urbane, concretizat prin gabaritul şi densitatea sporită a construcţiilor, varietatea instituţiilor socio-culturale şi comerciale, intensitatea circulaţiei rutiere şi pietonale, preponderenţa obiectivelor economice de tip industrial etc.

AMENAJAMENT FORESTIER – sistem de măsuri şi de lucrări pentru organizarea raţională a exploatărilor forestiere, care cuprinde refacerea, ameliorarea şi extinderea fondului forestier, protecţia şi exploatarea lui

raţională, fără a crea dezechilibre.

AMENAJAMENT PASTORAL – sistem de măsuri care vizează organizarea, folosirea şi îmbunătăţirea unei păşuni pentru o anumită perioadă de timp.

AMENAJAREA COMPLEXĂ A TERITORIULUI – instrument important pentru modelarea spaţiului geografic conform valenţelor sale economice, sociale, specificului natural etc. Ea reprezintă totalitatea măsurilor tehnice şi a lucrărilor întreprinse într-un ansamblu de acţiuni coordonate, în scopul organizării armonioase a teritoriului, valorificării superioare a resurselor, zonării producţiei agricole, echipării teritoriului cu căi de comunicaţie etc.

AMENAJAREA TERITORIULUI – ansamblul acţiunilor de pregătire a unui teritoriu, prin executarea unor lucrări de echipare, asanare, nivelare, plantare, defrişare etc., pentru a-l face corespunză tor unor destinaţii şi funcţiuni stabilite prin studiile de sistematizare a teritoriului respectiv.

AMENAJARE HIDROTEHNI

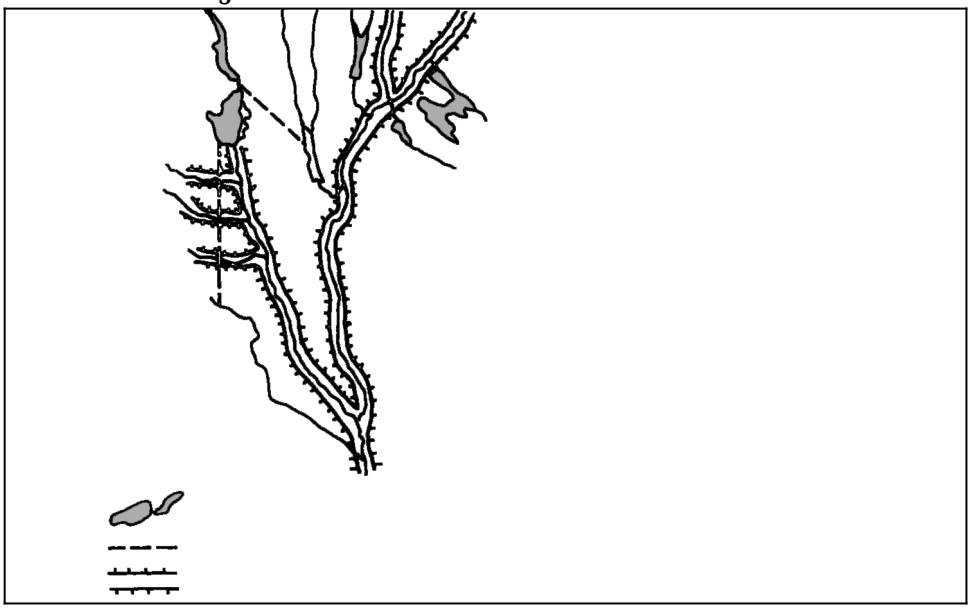

CĂ – ansamblu de construcţii şi insta

Amenajare hidrotehnică laţii realizate în scopul utilizării resurselor cursurilor de apă sau a prevenirii inundaţiilor şi combaterii eroziunii solului. Amenajările hidrotehnice pot fi integrale, atunci când acestea cuprind un întreg bazin hidrografic, sau complexe, când sunt atinse mai multe interese economice.

AMENAJARE SILVICĂ – sistem de măsuri prin care se studiază şi se organizează procesul de producţie forestieră în vederea optimizării acesteia, se prevede refacerea, ameliorarea şi mărirea fondului forestier şi se elaborează metode de folosire raţională şi de protecţie a pădurilor.

AMENAJARE TURISTICĂ – ansamblu de acţiuni care vizează echiparea cu dotări exploatabile şi funcţionale a unei unităţi teritoriale cu valenţe turistice (naturale sau antropice), în vederea valorificării complexe şi eficiente a potenţialului turistic existent. Principalele elemente urmărite în strategia de amenajare turistică sunt diversificarea dotărilor, crearea unei oferte turistice cu accentuat caracter de specificitate, asigurarea unei flexibilităţi a ofertei în funcţie de preferinţele turiştilor, a unei funcţionalităţi optime a activităţilor turistice etc. (Vezi schema din p. 22.) AMENAJARE URBANĂ – complex de lucrări realizate pentru echiparea teritoriului unei localităţi urbane cu reţele tehnico-edilitare, telecomunicaţii, circulaţie şi transport.

AMENDAMENT – substanţă care se încorporează în sol pentru a schimba unele însuşiri nefavorabile ale acestuia

Amenajare turistică

(aciditate, sărăturare, alcalinitate), în vederea îmbunătăţirii condiţiilor de nutriţie a plantelor. Pot fi: amendamente cu carbonat de calciu, carbonat de magneziu, îngrăşăminte chimice sau naturale etc.

AMERINDIENI – populaţie băştinaşă din America, de rasă mongolidă (cunoscuţi şi sub denumirea de indieni sau piei roşii”). Aceşti amerindieni (azteci, mayaşi şi incaşi) au creat, înainte de ocuparea Americii de către europeni, civilizaţii strălucite, recunoscute în lume. Au fost în mare parte exterminaţi în timpul cuceririi Americii (şi după aceasta) de către europeni.

AMETIST – varietate de cuarţ transparent sau translucid, de culoare violet, folosit ca piatră semipreţioasă.

AMFITEATRU – edificiu public roman destinat

spectacolelor de masă, care era constituit dintr-o arenă de formă circulară sau eliptică, înconjurată de trepte şi tribune pentru public.

Amfiteatru

AMFORĂ – vas mare de pământ.

AMPLASAMENT – loc pentru de formă ovoidală sau sferică, cu două toarte, în care se păstrau şi se transportau în antichitate vinul, grânele, untdelemnul etc.

AMIDON – polizaharid conţinut în diferite vegetale (grăunţe, cartofi, fructe), care constituie o sursă însemnată de glucide pentru alimentaţia omului şi animalelor. Se obţine mai ales din cartofi şi cereale şi se utilizează pentru prepararea glucozei, dextrinei, spirtului etc.

AMNAR – 1. unealtă de oţel cu care se loveşte cremenea, producând scântei în vederea aprinderii focului.

2. loc mai ridicat (estradă sau mic balcon) într-o biserică, de unde se predică sau se citeşte Evanghelia.

AMNESTY INTERNAŢIONAL – organizaţie internaţională, fondată în 1961, cu sediul la Londra, care militează pentru respectarea drepturilor omului.

aşezarea unui sistem tehnic sau civil, construcţie, instalaţie, utilaj etc.

AMPLASAREA OBIECTIVELOR ECONOMICE – stabilirea de amplasamente pentru agenţii economici.

Acţiunea urmăreşte îmbinarea criteriilor de eficienţă economică cu cele de ordin social. Criteriile de amplasare vizează: sursele de materii prime, particularităţile mediului fizico-geografic, infrastructura existentă, asigurarea cu forţă de muncă, crearea unor condiţii normale de muncă şi a posibilităţilor de transport pentru navetişti. În funcţie de profilul economic, este necesară o analiză amănunţită în privinţa riscului generat de agenţii poluanţi emanaţi de obiectivul ce va fi amplasat.

ANACARDIER – arbore specific zonei intertropicale, cunoscut şi sub numele de *nuc de acaju*, apreciat pentru „Nucile" sale ce au un miez comestibil, cu aromă dulce. Pedunculul, de care stă suspendat fructul, se îngroaşă la maturitate şi devine o masă cărnoasă de forma unei pere, numit *măr de acaju*, supranumit în Brazilia şi aspirina săracilor" datorită proprietăţii sale sudorifice. Producţii mari realizează India, China, Indonezia, Thailanda, Tanzania, Coasta de Fildeş, Brazilia etc. (*Anacardium occidentali*).

ANALFABET – persoană care nu ştie să scrie şi nici să citească după depăşirea unei anumite vârste (în statistica internaţională – 15 ani).

ANALIZA TRANSPORTURILOR RUTIERE – cercetarea părţilor componente ale circulaţiei rutiere, în interiorul localităţilor sau în afara acestora, în scopul evidenţierii caracteristicilor traficului (capacitate, confort, redistribuire). Analiza transporturilor rutiere cuprinde: analiza reţelei rutiere (lungime, intersecţii semaforizate, parcaje, capacitate de circulaţie); analiza traficului (intensitate, volum, densitate, componenţă, viteză de deplasare).

ANALIZĂ DE IMPACT – evaluare a efectului unităţilor sau activităţilor existente asupra mediului înconjurător în vederea elaborării şi eliberării autorizaţiei de mediu.

ANALIZĂ DEMOGRAFICĂ studiul fenomenelor demografice în cadrul unei anumite colectivităţi şi în anumite perioade de timp. Analiza demografică cuprinde analiza principalelor fenomene demografice din teritoriul

luat în studiu: numărul şi repartizarea teritorială a populaţiei pe medii, categorii de localităţi, densitatea populaţiei, gradul de urbanizare, mişcarea naturală, mobilitatea spaţială a populaţiei, structura populaţiei pe vârste şi sexe etc.

ANALIZĂ ECONOMICĂ – cercetare a fenomenelor economice la nivelul unui anumit teritoriu (localitate, judeţ, zonă, ţară), folosind indicatori privind resursele naturale, forţa de muncă, investiţiile, volumul şi valoarea producţiei. Analiza economică se poate face şi la nivelul agenţilor economici, având ca obiect documentaţia tehnico-economică a unui proiect, costurile necesare, eficienţa economică.

ANALIZĂ POLITICĂ – activitate intelectuală sistematică urmărind definirea, clarificarea şi explicarea fenomenelor politice pentru înţelegerea stării societăţii la un moment dat.

ANALOGIE GEOPOLITICĂ asemănare parţială sau globală între două sau mai multe blocuri, regiuni, state, sub aspect geopolitic, care nu au raporturi directe între ele, însă pot fi subsumate aceleiaşi categorii logice sau epistemologice.

ANANAS – plantă erbacee perenă, originară din nordul Americii de Sud, cultivată în zona tropicală şi subtropicală. Are tulpină scurtă, de 10 – 15 cm, frunze lungi, în spirală, fructul în formă de con, enorm" în comparaţie cu planta, ce are un miez cu pulpa dulce, savuros. Din frunze se obţin fibre la fel de rezistente ca cele de agave. Principalele ţări producătoare sunt: Thai

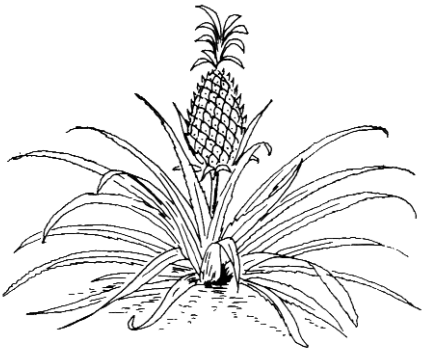

landa, Brazilia, Filipine, India, Indonezia, Chile, Madagascaretc. (*Ananas sativus*).

ANARHISM – doctrină şi mişcare social-politică apărută la mijlocul sec. al XIX-lea care preconiza suprimarea imediată a statului, a guvernării şi a oricărei forme de autoritate, considerate ca surse principale ale fenomenelor negative din viaţa socială. Este o filosofie politică care priveşte guvernele şi legile ca fiind indezirabile şi predică abolirea statului.

ANASON – plantă anuală aromatică, din familia umbeliferelor, cu flori mici şi albe, cultivată pentru seminţele sale ce conţin uleiuri eterice (2 – 3%), substanţe grase (18 – 20%) etc. (*Pimpinella anisum*).

ANCHETĂ DE CIRCULAŢIE – metodă de analiză a circulaţiei prin interogarea, în trafic, în instituţii, la domiciliu, a participanţilor la circulaţie. Are ca scop determinarea anumitor caracteristici ale transportului (momente de deplasări, direcţii, debite, opriri, staţionări). În traficul rutier se practică ancheta de tip origine-destinaţie, prin care se urmăreşte cunoaşterea curenţilor de trafic.

ANCHETĂ DE CONTROL – anchetă, pe bază de sondaj, efectuată după încheierea lucrărilor recensământului, pentru a verifica volumul şi calitatea înregistrărilor şi pentru a identifica omisiunile, dublele înregistrări, erorile de înregistrare etc.

ANCHETĂ DEMOGRAFICĂ DE

TEREN – cercetare făcută pe teren, în vederea

înregistrării evenimentelor demografice. Se face fie ca înregistrare totală, fie ca anchetă prin sondaj, şi poate îndeplini mai multe funcţii: mijloc suplimentar de culegere a datelor, în ţările în care există un bun sistem de înregistrare a actelor de stare civilă; mijloc de culegere a datelor în ţările în care lipseşte un sistem de înregistrare a actelor de stare civilă sau acesta are deficienţe.

ANCHETĂ DEMOGRAFICĂ

PRIN SONDAJ – anchetă organizată după principiile teoriei sondajului, pe bază de eşantion, aleator sau nu, în domeniul populaţiei. Se folosesc diferite variante după fracţia de sondaj, metoda de selecţie, tehnicile folosite etc. Eşantionul poate fi, ca reprezentativitate, naţional sau regional.

ANCHETĂ SOCIALĂ – metodă de cunoaştere a opţiunilor populaţiei privind anumite aspecte ale vieţii sociale. Se utilizează, de obicei, ancheta selectivă, pe eşantioane reprezentative pentru problema analizată (în cazul analizei unor opţiuni ale populaţiei să fie reprezentate toate categoriile socio-profesionale şi grupele de vârstă).

ANDALUZIT – mineral ce indică temperatura şi presiunea scăzută, utilizat în fabricarea unor izolatoare speciale.

ANEXARE TERITORIALĂ acţiune a unui stat de alăturare forţată a unui teritoriu vecin, aparţinând unui alt stat, reclamându-se diverse motive pentru justificarea actului respectiv.

ANEXE GOSPODĂREŞTI – con

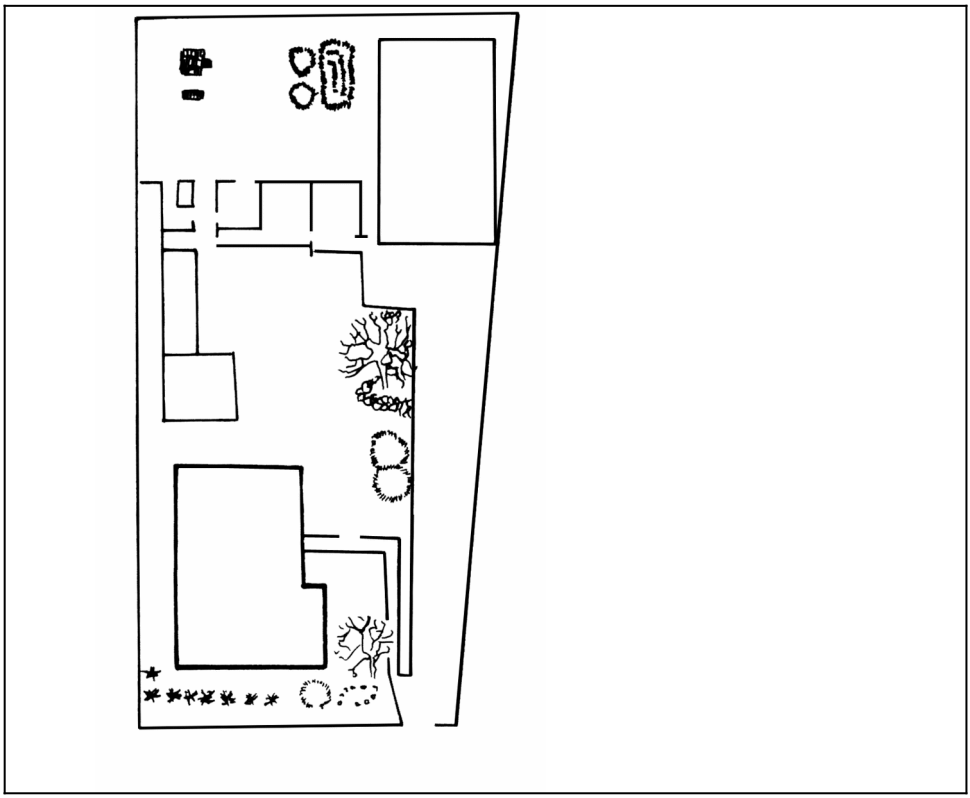

structii definitive sau provizorii.

Anexe gospodăreşti realizate din diferite materiale, situate în curtea gospodăriilor individuale şi care servesc adăpostirii animalelor şi păsărilor, utilajelor, combustibililor, cerealelor, furajelor etc. Anexele gospodăreşti completează funcţionalitatea locuinţei în mediul rural.

ANGHINARE – plantă erbacee perenă, din familia compozitelor, cu frunze mari şi spinoase, originară din regiunea mediteraneană. Se cultivă pentru florile sale întrebuinţate în farmacologie şi pentru solzii cărnoşi ai inflorescenţei şi receptaculii florali – consumaţi ca legume (*Cynara scollymus*).

ANGIOSPERME – încrengătură de plante cu flori, cu seminţe închise în fructe, cuprinzând dicotiledonatele şi monocotiledonatele, răspândite pe tot globul.

ANGLICANISM – religie de stat în Anglia, cu caracter reformat, constituită oficial în 1562, în timpul domniei Elizabetei I.

ANGLO-SAXONI – populaţii germanice (angli, iuţi, saxoni), care au ocupat insulele britanice în sec. V-VI.

ANIMISM – credinţă în duhuri, spirite, suflete, în imagini supranaturale, reprezentate în conştiinţa religioasă ca agenţi acţionând în întreaga natură şi diriguind obiectele şi fenomenele lumii, inclusiv omul. Este prezent în multe religii ale lumii.

ANOICUMENĂ – termen ce desemnează regiuni geografice nelocuite.

ANOMALII POLITICO-TERITORIALE – teritorii a căror suverantate este împărţită între mai multe state sau organisme internaţionale, având un statut incert, fiind instabile şi putând genera conflicte diverse.

ANOMIE – termen ce caracterizează o situaţie socială în care integrarea nu se poate realiza, individul neputând să pună de acord normele şi valorile învăţate şi împărtăşite cu realitatea, care impune constrângerile ei şi contrazice în parte sau în totalitate sistemul său de valori.

ANSAMBLU DE LOCUIT – grupare de clădiri de locuit, de dotări şi amenajări specifice zonei de locuit. Termenul desemnează porţiunile din zonele rezidenţiale urbane care nu se încadrează în unităţile urbanistice complexe, datorită mărimii sau lipsei unor dotări edilitare.

ANSAMBLU URBANISTIC – grupare de construcţii, spaţii libere sau plantate, amenajări pentru circulaţia vehiculelor sau a pietonilor, lucrări de artă monumentală şi mobilier urban, având între ele relaţii funcţionale, economice şi estetice pe diverse planuri, corespunzător unor criterii şi principii specifice funcţiunii dominante.

ANTICHITATE – epocă din istoria omenirii începând cu mileniul al III-lea î.Hr., până la 476 d.Hr. (căderea Imperiului roman de Apus).

ANTRACIT – cărbune superior cu o putere calorică mare (8200 – 9.000 cal), cu un conţinut ridicat de carbon (până la 98%), de culoare neagră şi cu luciu semimetalic. Arde cu flacără scurtă, fără fum, formează cocs pulverulent şi este un combustibil preţios.

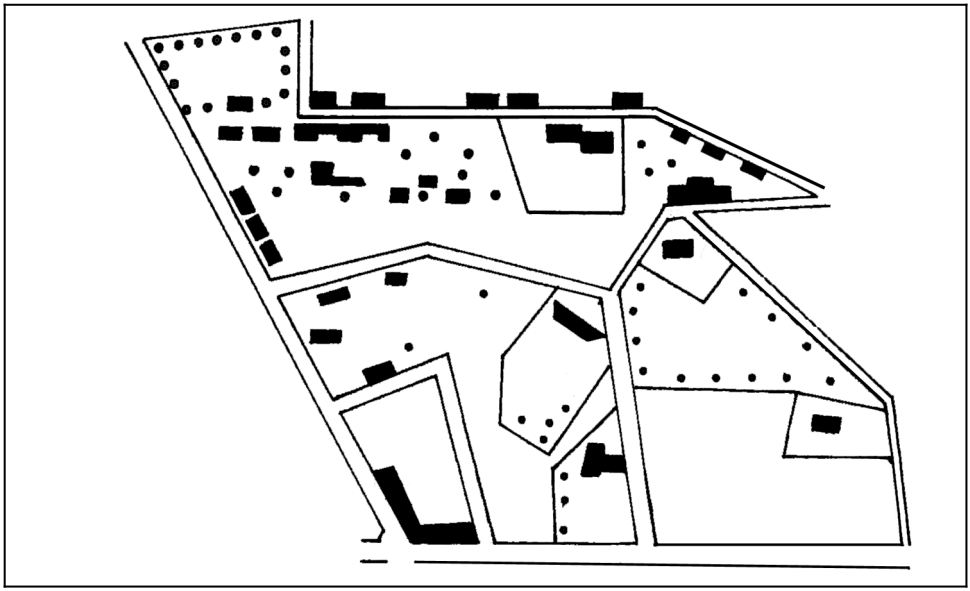

Ansamblu de locuit

ANTROPOCENTRISM – concepţie potrivit căreia omul ar fi centrul şi scopul universului.

ANTROPOGENEZĂ – termen care desemnează procesul îndelungat de apariţie şi dezvoltare, pe Pământ, a speciei umane.

ANTROPOGEOGRAFIE – termen interpretat, parţial greşit, ca fiind o geografie a populaţiei pe baze antropologice". El reprezintă o concepţie germană asupra geografiei umane, dezvoltată de Fr. Ratzel (în lucrarea *Anthropogeographie*, 1882 şi 1891), care demonstrează posibilitatea studierii cu metode ştiinţifice a relaţiei dintre comunităţile umane şi mediul geografic în care ele există, incluzând şi distribuţia lor spaţială.

ANTROPOIDE – grup de maimuţe superioare, asemănătoare cu omul, lipsite de coadă, răspândite în regiunea tropicelor din Africa şi în Insulele Sumatra şi Kalimantan. În prezent există doar patru forme de antropoide: gorila, urangutanul, cimpanzeul şi gibonul.

ANTROPOLOGIE – disciplină ce studiază existenţa umană. Redus iniţial la caracteristici morfologice şi ontogenetice, termenul a suferit o extrapolare semantică, incluzând discipline ca etnologia, etnografia.

ANTROPOLOGIE CULTURALĂ

ramură a antropologiei care studiază comportamentul uman, bazat pe norme, într-un context spaţio-temporal concret.

APARAT PRODUCTIV – complex ce cuprinde elementele materiale (resursele energetice şi rezervele de materii prime disponibile, maşinile şi instalaţiile cu care sunt dotate întreprinderile, tipurile de specializare sectorială, firmele şi nivelurile de concentrare), cele umane (numărul activilor), calitatea reţelei financiare, cunoştinţele tehnice şi relaţiile sociale care creează bogăţiile de care dispune o ţară la un moment dat.

APARTAMENT – grup de încăperi într-o clădire care formează o unitate şi serveşte ca locuinţă.

APARTHEID – politică de segregare rasială implicând o dezvoltare separată pentru oameni aparţinând unor

grupuri etnice diferite, instituită în Africa de Sud de către guvernul naţionalist care a venit la putere în 1948. Obiectivul acestuia era păstrarea privilegiilor minorităţii albe, formată din descendenţii europenilor. Populaţia de culoare, căreia i se negau drepturile politice de bază, trebuia să trăiască în interiorul unor areale separate oficial, care aveau un nivel mai scăzut de servicii sociale. Legile interziceau căsătoriile mixte şi impuneau persoanelor de culoare purtarea în permanenţă asupra lor a documentelor de identitate.

APAŞI – amerindieni din America de Nord, din regiunea aflată între fluviile Río Grande del Norte şi Colorado.

În prezent trăiesc în rezervaţii.

APATIT – grup de fosfaţi de calciu, cu o structură cristalizată, care reprezintă principala sursă pentru obţinerea fosforului.

APĂ – resursă naturală regenerabilă care constituie un element indispensabil pentru viaţă, materie primă pentru activităţile productive, cale de transport şi sursă de energie.

APĂ CU DESTINAŢIE SPECIALĂ – apă care constituie un mijloc de producţie sau o cale de circulaţie (pescuit, producere de energie, navigaţie).

APĂ DE FOLOSINŢĂ GENERALĂ – apă destinată, mai ales, satisfacerii nevoilor casnice.

APĂ POLUATĂ – apă ale cărei caracteristici fizice, chimice şi microbiologice sunt alterate datorită activităţii umane.

APĂ POTABILĂ – apă utilizată în consumul casnic. Trebuie să îndeplinească anumite condiţii de calitate, stabilite prin standarde naţionale. În aceste standarde sunt precizate concentraţiile maxime admise pentru anumite substanţe, în mod obişnuit sau în situaţii excepţionale.

APĂ DE PROCES – apă necesară proceselor tehnologice specifice unei unităţi economice, preluată din surse, recirculată, reutilizată, tratată în instalaţii proprii.

APĂ DE RĂCIRE – apă utilizată pentru răcirea

schimbătoarelor de căldură ale instalaţiilor industriale.

APĂ TEHNOLOGICĂ – apă utilizată în procesele industriale, agricole şi care necesită anumiţi parametri calitativi: duritate, temperatură, transparenţă.

APEDUCT – construcţie subterană sau aeriană având drept scop alimentarea cu apă a localităţilor de la izvoare situate în afara acestora. Erau constituite din tuburi de piatră sau zidărie.

APE INTERIOARE – 1. domeniu fluvial şi lacustru alcătuit din cursurile de apă situate în întregime pe teritoriul unui stat, cele ce formează frontiera dintre două sau mai multe state (ape contigue) şi cele ce traversează frontierele mai multor state, cum sunt fluviile internaţionale; 2. apele maritime interioare situate între ţărm şi liniile de bază de la care se măsoară marea teritorială, inclusiv golfurile interioare şi apele porturilor. 3. apele porturilor cuprinse între ţărm şi linia care uneşte instalaţiile permanente, cele mai avansate spre larg, ale portului.

APE NAŢIONALE – ape care cuprind reţeaua hidrografică naţională (navigabilă), precum şi apele fluviilor şi râurilor de frontieră, stabilite prin tratate, acorduri şi convenţii internaţionale.

APE TERITORIALE – fâşie de mare, de o anumită lăţime (până la 12 mile marine), situată de-a lungul litoralului unui stat, dincolo de liniile de bază.

APE UZATE – ape provenind din activităţi casnice, sociale sau economice, conţinând substanţe poluante sau reziduuri, care-i alterează caracteristicile fizice, chimice şi bacteoriologice iniţiale, precum şi ape de ploaie ce curg pe terenuri poluate.

APICULTURĂ – activitate legată de creşterea şi îngrijirea raţională a albinelor, în scopul obţinerii unor produse (miere, ceară, polen, lăptişor de matcă), dar şi al polenizării culturilor agricole.

ARAC – suport din lemn, înalt de 1 – 2 m, folosit pentru susţinerea viţei-de-vie, fasolei, roşiilor etc.

ARAGONIT – carbonat de calciu format prin procese

chimice de sedimentare, utilizat pentru confecţionarea unor obiecte ornamentale.

ARAUCANI – amerindieni din partea central-sudică a statului Chile şi din vestul Argentinei. Azi trăiesc în rezervaţii; sunt celebri pentru rezistenţa dârză opusă europenilor în perioada colonizării.

ARBITRAJ – procedură judiciară de rezolvare, prin intermediul unor arbitri (ce pot fi atât persoane, cât şi instituţii), a unui litigiu apărut între state datorită unor cauze variate.

ARBORE – denumire generică dată plantelor perene lemnoase, de obicei cu înălţimi de peste 7 m, alcătuite dintr-o tulpină, o coroană ramificată şi un sistem radicular.

ARBORE DE CACAO – plantă perenă lemnoasă, înaltă de 5 – 10 m, cu flori şi fructe aşezate direct pe trunchi, originară din America tropicală. Creşte în zona caldă, între 20° latitudine nordică şi sudică şi urcă până la 300 – 500 m altitudine. Fructul este o bacă ovoidală, lungă de 15 – 30 cm, iar în partea interioară, cărnoasă, are 20 – 60 seminţe – boabe de cacao – de 2 – 3 cm lungime, din care se obţine făina şi untul de cacao, folosite pentru obţinerea ciocolatei şi a altor dulciuri, fabricarea săpunurilor fine şi unor produse cosmetice. Se cultivă în Africa (Coasta de Fildeş, Ghana, Nigeria, Camerun) şi

Arbore de cacao

America Latină (Brazilia, Ecuador, Mexic) etc. (*Theobroma cacao*).

ARBORE DE CAFEA – arbust din familia rubiaceelor, originar din Etiopia, regiunea Kaffa, înalt de 5 – 6 m, dar în plantaţii menţinut la 2 – 3 m (sau 4 – 5 m în Brazilia). Este o plantă tropicală, cultivată pentru fructele sale, ce au aspectul unor cireşe" de culoare roşie

— Violetă, cu doi sâmburi în mijloc (două boabe"). Ca varietăţi recunoscute menţionăm: cafeaua arabică, cafeaua robusta – folosită la fabricarea cafelei solubile – şi cafeaua liberica. Principalele producătoare sunt: Brazilia, Columbia, Mexic, Indonezia, Vietnam, Etiopia, Uganda etc. (*Coffea excelsa*.

C. congensis, *C. arabica*).

ARBORE DE CUIŞOARE – arbore din familia mirtaceelor, înalt de 12 – 15 m, originar din Insulele Moluce, cultivat (în Madagascar, Tanzania etc.) pentru mugurii florali, care uscaţi dau cuişoarele din comerţ, folosite drept condiment (*Eugenia carophilata*).

ARBORE DE SCORŢIŞOARĂ – arbore al climatului cald şi umed, din familia lauraceelor, originar din Asia de Sud-Est. Scoarţa de pe ramurile subţiri, uscată, se foloseşte drept condiment, iar datorită proprietăţilor carminative este folosită şi în medicină (*Cinnamonum zeilamicum*).

ARBORET – parte a pădurii caracterizată prin vegetaţie omogenă ca specie şi vârstă, deosebită de restul

pădurii din jur. În funcţie de numărul speciilor, se deosebesc: A. *pur*, când speciile în amestec nu depăşesc 10%, şi

A. *amestecat*, alcătuit din mai multe specii, dintre care cel puţin două depăşesc 10%. După vârsta arborilor, se disting: A. *echien*, la care vârsta este aceeaşi, şi A. *plurien*, la care diferenţa de vârstă depăşeşte 20 de ani.

ARBUST – plantă lemnoasă cu mai multe tulpini, ramificaţiile secundare neformând o coroană distinctă.

ARCACI – 1. Îngrăditură sau despărţitură pentru separat oile. 2. Îngrăditură făcută de pescari, în apă, pentru prinderea şi păstrarea peştilor în bălţi, iarna.

ARCADĂ – element de arhitectură constituit din unul sau mai multe arce de forme diferite şi piesele de susţinere verticală: coloane, stâlpi, ziduri. Ca deschidere într-un zid, este folosită la ferestre şi portaluri, iar ca ansamblu de rezistenţă intră în componenţa podurilor, foişoarelor etc.

ARDEZIE – rocă argiloasă utilizată la confecţionarea plăcilor izolante şi a pardoselilor.

AREAL – suprafaţă delimitată de teren care se caracterizează prin răspândirea unui fenomen sau proces, a unor elemente fizico-geografice sau economico-geografice. Deseori este folosit în locul termenului regiune”.

AREAL AGRICOL – teren utilizat pentru agricultură, incluzând spaţii arabile, păşuni, fâneţe etc.

AREAL CONSTRUIT – termen folosit în mod obişnuit în planificarea teritoriului, care desemnează un spaţiu din interiorul unei aşezări umane, ocupat de clădiri şi în care nu mai există un alt spaţiu liber pentru construcţii.

AREAL ETNIC – rezultantă a unui pronunţat proces de segregare rezidenţială cu un caracter etnic. Conform clasificării date de F. Boal, există:

(a) *colonie*, un areal etnic care este, pentru o anumită perioadă de timp, considerat ca bază pentru o nouă societate; (b) *enclavă*, un areal etnic care persistă în timp, dar care are ca bază opţiunea păstrării şi conservării funcţiilor specifice; (c) *ghetou*, un areal etnic care persistă

datorită constrângerilor şi acţiunilor discriminatorii ale unui alt grup etnic.

AREAL METROPOLITAN – vezi ARIE METROPOLITANĂ.

AREAL PEDESTRU – areal situat în interiorul unui oraş, în care traficul vehiculelor este exclus sau în care sunt permise, între anumite ore, numai vehiculele destinate aprovizionării şi cele speciale (poliţie, salvare, pompieri).

AREAL PORTUAR – parte a spaţiului ocupat de un port, care conţine totalitatea instalaţiilor, inclusiv danele de acostare.

AREALUL PIEŢEI – areal în interiorul căruia produsele sau serviciile oferite spre vânzare/cumpărare sunt localizate.

AREAL VITICOL – arie geografică a culturii viţei-de-vie, care cuprinde regiunile viticole, podgoriile şi centrele vini-viticole.

ARENDARE – dare în exploatare temporară a unui teren agricol, contra unui preţ plătit.

ARGEA – 1. clădire-anexă, rezervată pentru ţesut (vara) şi adăpostitul stupilor (iarna). 2. război de ţesut sau numai părţile lui laterale.

ARGILĂ – rocă sedimentară, formată predominant din minerale argiloase, cu dimensiunea particulelor sub 0,002 mm (după scara Atterberg), care prin umezire devine plastică. Se utilizează în ceramică, sculptură, olărit, fabricarea cimentului, în industria materialelor refractare, la purificarea uleiurilor etc.

ARGINT – metal nativ preţios, cunoscut din antichitate, care apare mai ales în zăcăminte asociate vulcanismului neogen. Este alb-lucios, maleabil şi ductil, cu cea mai mare conductibilitate electrică şi calorică, inoxidabil, folosit pentru confecţionarea podoabelor, instrumentelor medicale, a unor obiecte uzuale, la fabricarea oglinzilor, în fotografie etc.

ARHAIC – atribut anexat unor forme şi fenomene socio-culturale – unele dispărute, altele contemporane –,

sugerând vechimea lor îndepărtată.

ARHEOLOGIE – ştiinţă care analizează civilizaţiile prin prisma interpretării urmelor activităţilor trecute ale acestora. Termenul este larg folosit pentru a desemna studiul urmelor materiale ale civilizaţiilor preistorice, dar acoperă şi analiza sistematică al tuturor antichităţilor.

ARHITECTURĂ CLIMATICĂ – tip de arhitectură care ţine cont de factorul *mediu* prin trei componente spaţiale: componenta locală şi de apropiere (aer, apă, sol, soare, zgomot), componenta regională (ploi acide, transfer de deşeuri) şi componenta planetară (strat de ozon, încălzirea globală a climei). Arhitectura climatică poate contribui la îmbunătăţirea condiţiilor de locuit prin: calitatea ambianţelor interioare, relaţiile dintre clădire şi mediul apropiat, consumul scăzut de energie etc. Punerea în practică a acestui tip de arhitectură se bazează pe inovaţii tehnice şi pe cercetare.

ARHITECTURĂ DE LEMN – tip de arhitectură situată la interferenţa activă dintre arta cultă şi arta populară. ARHITECTURĂ PEISAGERĂ – arta de a realiza structuri floristice deosebite în cadrul unei localităţi, remarcabile sub aspect compoziţional.

ARHITECTURĂ POPULARĂ – domeniu complex al culturii populare, al cărui obiect îl constituie locuinţa şi construcţiile anexe (nu numai cele având calităţi artistice deosebite), construcţia şi concepţia lor avându-şi originea în tradiţia poporului respectiv.

ARIE – 1. termen generic pentru orice parte a spaţiului bidimensional, fiind utilizat în analiza economico-socială spaţială. 2. teren special amenajat pentru treieratul plantelor cultivate. 3. măsură pentru suprafeţe.

ARIE CADASTRALĂ – suprafaţă de teren cu destinaţie şi formă de proprietate precizate în planul cadastral al unei localităţi. Sin: ZONĂ CADASTRALĂ.

ARIE CENTRALĂ – regiune cu rol de nucleu central, în jurul căreia s-a dezvoltat un stat, având o serie de caracteristici proprii foarte puternic marcate, caracteristici care slăbesc în intensitate odată cu

depărtarea de această regiune.

ARIE CONSTRUITĂ – vezi SUPRAFAŢĂ CONSTRUITĂ.

ARIE DE APROVIZIONARE A ORAŞELOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE – teritoriu ce cuprinde aşezările rurale, din care producătorii agricoli aprovizionează zilnic piaţa alimentară a oraşului cu produse proaspete.

În această zonă sunt amplasate sere, solarii, complexe avicole etc.

ARIE DE ATRACŢIE A PIEŢEI – spaţiu geografic în care producţia unui anumit producător este comercializată. ARIE DE CIRCULAŢIE PIETONALĂ – arie urbană în care traficul vehiculelor este exclus în întregime sau permis în anumite momente ale zilei, pentru acţiuni de încărcare sau descărcare.

ARIE DE CIVILIZAŢIE – teritoriu de mărime variabilă unde se dezvoltă, la anumite niveluri, cultura materială şi spirituală a unei comunităţi, în strânsă legătură cu baza economică a societăţii respective.

ARIE DE CULTURĂ GEOPOLITICĂ – teritoriu de formare şi de răspândire uniformă a unui fenomen cultural cu implicaţii geopolitice.

ARIE DE POLARIZARE – teritoriu din jurul unei localităţi în care se manifestă influenţa economico-socială a acesteia. Aria de polarizare a unui sat-reşedinţă de comună este constituită, în general, din celelalte sate componente. Aria de polarizare a unui oraş se poate suprapune peste mai multe comune şi chiar peste unele oraşe mai mici.

ARIE DE RECRUTARE A FORŢEI DE MUNCĂ – teritoriu din care un centru industrial îşi asigură necesarul de forţă de muncă, ce nu poate fi asigurat pe plan local. Aria de recrutare a forţei de muncă depăşeşte uneori aria de polarizare a localităţii respective, cuprinzând teritorii exterioare acesteia, adiacente sau cu intervale de spaţiu, în funcţie de rezervele disponibile ale forţei de muncă la un moment dat.

ARIE DESFĂŞURATĂ – indicator utilizat în urbanistică, obţinut prin însumarea suprafeţelor construite ale nivelurilor de suprafaţă ale totalităţii clădirilor, indiferent de destinaţie, situate pe un perimetru strict delimitat (perimetru construibil, zone funcţionale etc.). Se exprimă în metri pătraţi.

ARIE ECONOMICĂ FUNCŢIONALĂ – noţiune introdusă de K. Fox şi

T. Kuman prin care oraşul este privit ca un centru al pieţei muncii către care converg fluxuri de navetişti a căror mărime o depăşeşte pe cea a fluxurilor îndreptate spre alte pieţe urbane ale muncii.

ARIE METROPOLITANĂ – termen american ce desemnează o aşezare urbană de dimensiuni mari sau formată prin expansiunea arealului urban. Conceptului i-a fost conferită o definiţie operaţională, pentru prima dată, de către Biroul de recensăminte al S.U.A. În 1910, sub denumirea de *district metropolitan*. În 1950 denumirea uzuală devine *arie metropolitană standard*, care semnifică aria urbană funcţională.

În 1960 conceptul capătă numele de *arie statistică metropolitană standard*. Sin: AREAL METROPOLITAN.

ARIE PRIORITARĂ – subregiune sau grupare de localităţi delimitată în cadrul regiunilor de dezvoltare pentru a permite structurarea unor programe specifice de dezvoltare în domeniile industrie, agricultură, şomaj, mediu înconjurător etc.

ARIE PROTEJATĂ – zonă delimitată geografic, cu elemente naturale rare (ca apariţie) sau în procent ridicat (ca densitate pe unitatea de suprafaţă), desemnată sau reglementată, gospodărită în sensul atingerii unor obiective specifice de conservare; cuprinde parcuri naţionale, rezervaţii naturale, rezervaţii ale biosferei, monumente ale naturii ş.a.

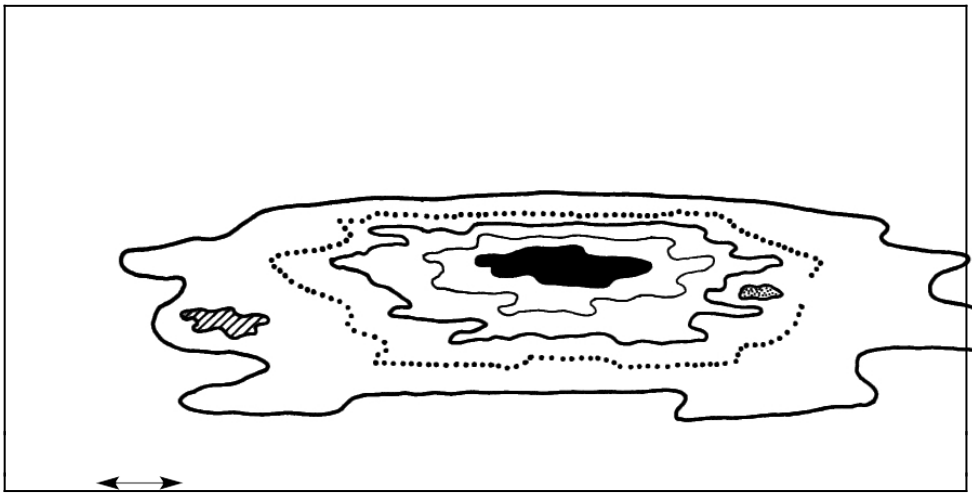

Arie metropolitană

ARIE URBANĂ – suprafaţa teritoriului urban, exprimată în hectare. Conform legislaţiei se disting două cazuri: arie urbană ca teritoriu administrativ şi arie urbană în cadrul perimetrului construibil.

ARMATĂ INDUSTRIALĂ DE

REZERVĂ – totalitatea lucrătorilor atinşi periodic de şomaj din cauza insuficienţei ratei profitului, scăderii tendenţiale şi absenţei cererii solvabile, care limitează posibilitatea de investiţii (valorificarea insuficientă a capitalului).

ARMĂ TURĂ URBANĂ – ansamblu de oraşe, ierarhizate sau nu, care coordonează viaţa unei regiuni.

ARMENI – populaţie indo-europeană stabilită în

podişul dintre Munţii Caucaz şi Munţii Taurus, având religie creştină (monofiziţi), constituită ca naţiune în Armenia, având o prezenţă ceva mai numeroasă, în cazul României, în special în Dobrogea (Constanţa) şi în municipiul Bucureşti.

AROMÂNI – populaţie de origine română care a migrat în sec. IX-X din nordul Dunării în sudul fluviului, aşezându-se în diferite regiuni din Pen. Balcanică (Bulgaria, Albania, Macedonia, Serbia, Croaţia, Grecia). Sunt de religie creştin-ortodoxă, cu excepţia unei grupări mai mici din Albania, care sunt musulmani.

ARTĂ BIZANTINĂ – termen ce desemnează, la modul general, arta care s-a dezvoltat în sec. VI-XV d.Hr. În Imperiul bizantin. Prin extensie, în cadrul artei bizantine sunt incluse şi fenomenele artistice aparţinând ţărilor ortodoxe (Serbia, Bulgaria, Rusia, ţările române etc).

ARTERĂ DE CIRCULAŢIE – termen generic utilizat pentru căile de comunicaţie: arteră rutieră, arteră feroviară, arteră navigabilă. În funcţie de importanţă şi poziţie, arterele rutiere şi feroviare pot fi: artere de centură, situate la periferia localităţii; artere de penetraţie, care asigură legătura cu zonele din interiorul unei localităţi; artere magistrale, cu importanţă deosebită în traficul de mărfuri şi pasageri; artere de legătură şi de tranzit local; artere industriale cu trafic dominant industrial.

ARTIZANAT – termen care denumeşte îndeletnicirea meşteşugărească inspirată din arta populară, exercitată de un artizan, acesta din urmă putând fi definit ca un muncitor care exercită o meserie manuală cu caracter artistic. Se poate porni la definirea artizanatului şi de la produsul finit, obiecte de artizanat fiind acele lucruri utile sau decorative făcute manual. În România au o largă răspândire ţesutul, olăritul, cojocăritul ş.a.

ASANARE – ansamblu de lucrări hidrotehnice care se execută pentru înlăturarea excesului de apă de pe anumite terenuri. În funcţie de cauzele care determină excesul de umiditate şi de scopurile urmărite (economico-agricole ori

sanitare), asanarea se realizează prin: îndiguiri, regularizări de debite, desecări, lucrări de amenajare a lacurilor şi bălţilor.

ASANARE URBANĂ – ansamblu de acţiuni, operaţiuni tehnice şi măsuri administrativ-organizatorice având ca scop salubrizarea teritoriului urban.

ASFALT – 1. rocă sedimentară caustobiolitică, brună-neagră, formată prin bituminizarea substanţelor organice sau prin oxidarea şi polimerizarea petrolului. 2. material amorf fabricat dintr-un amestec de bitum şi substanţe minerale granulare, folosit la executarea unor „îmbrăcă minţi" rutiere sau izolaţii hidrofuge.

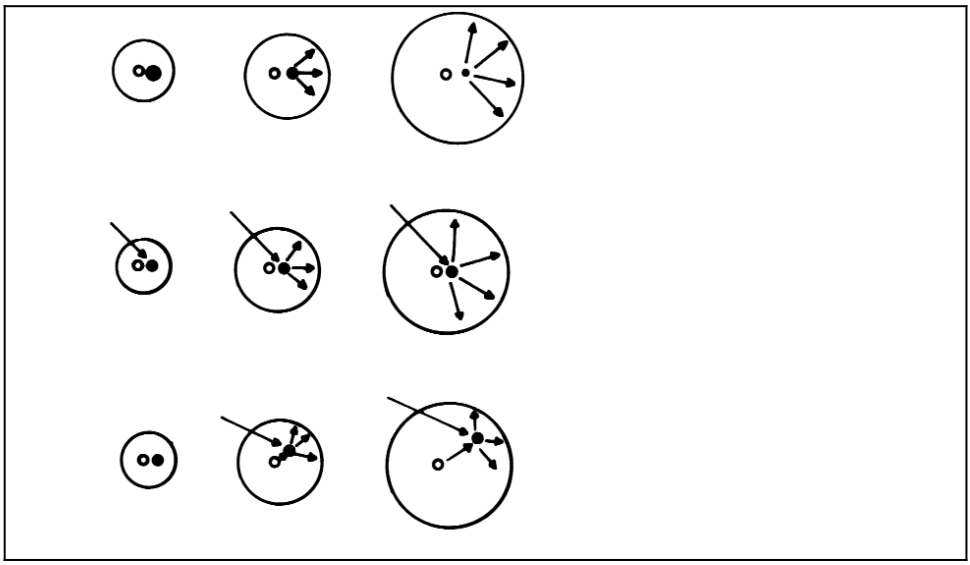

ASIMILARE – procesul prin care persoane aparţinând diverselor grupări etnice sau rasiale intră în interacţiune şi mixaj – liber de orice constrângere – cu o comunitate majoritară sau cu o

centre de afaceri
— Comunitate migrantă

— Migraţie

Asimilare naţiune. Rata asimilării depinde de o serie de factori cum ar fi: rasa, religia, statutul economic, atitudinile, educaţia, căsătoriile mixte, etc. Sunt recunoscute trei forme de asimilare: (a) A. *comportamentală*, care implică un proces prin care membrii unui grup se integrează într-o viaţă culturală comună cu un alt grup, ca rezultat al împărţirii unei experienţe şi istorii comune. Acest lucru se face prin însuşirea istoriei, sentimentelor şi atitudinilor celuilalt grup; (b) A. *structurală*, care se referă la distribuţia etnicilor migranţi în cadrul grupurilor şi sistemelor sociale ale unei societăţi. Acest tip de asimilare este posibil după asimilarea comportamentală; (c) A. *socială*, care permite unui grup să recepteze şi să aplice valori, norme, modele de comportament sau stiluri de viaţă specifice unui alt grup, cu care a venit în contact.

ASISTENŢĂ SOCIALĂ – ansamblu de instituţii, programe, măsuri şi activităţi profesionale de protejare a unor persoane, grupuri sau comunităţi cu probleme sociale, aflate temporar în dificultate (ex: şomerii).

ASOCIAŢIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB (A.E.L.S.) – organizaţie guvernamentală regională, cu sediul la Geneva, constituită la Stockholm, în 1960, din iniţiativa Marii Britanii. Scopul A.E.L.S. este eliminarea taxelor vamale la import şi a altor obstacole din calea desfăşurării comerţului reciproc. Membrii fondatori au fost: Austria, Elveţia, Portugalia, Suedia, Norvegia, Irlanda şi Marea Britanie. Ulterior au mai fost primite Finlanda, Islanda, Liechtenstein. Treptat apare o tendinţă centrifugă: unele ţări se desprind pentru a adera la C.E.E. (Marea Britanie, Irlanda, Danemarca, Portugalia) şi, ulterior, la U.E. (Austria, Finlanda, Suedia).

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE – instituţie a O.N.U., cu sediul la Washington, creată în 1960 în scopul promovării dezvoltării economice a ţărilor în curs de dezvoltare, furnizării de credite pe termen lung fără dobândă.

ASOCIAŢIA NAŢIUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST (A.S.E.A.N.) – organizaţie guvernamentală regională, creată în 1967 la Bangkok, cu sediul la Jakarta, având ca membri fondatori Thailanda, Malayezia, Indonezia, Singapore. Cadrul său se lărgeşte prin aderarea altor state: Brunei (1984), Vietnam (1995), Laos, Myanmar (1997), Cambodgia (1999). Iniţial a fost creată în scopuri militare, iar după 1975 capătă un caracter economic şi devine, din 1992, o zonă a liberului schimb, statele membre propunându-şi să elimine toate barierele vamale până în anul 2003.

ASOCIAŢIE – grupare organizată, constituită voluntar de mai multe persoane (fizice sau juridice), care urmăreşte atingerea unor scopuri comune. Are un statut care defineşte scopurile, obiectivele, programele pe care şi le-a asumat, precum şi drepturile şi îndatoririle membrilor. Existenţa asociaţiei nu depinde, în general, de fluctuaţiile membrilor săi, funcţionarea ei fiind asigurată de ideea centrală în jurul căreia s-a constituit, de relativa constanţă organizaţională şi, implicit, de eficienţa pe care o atinge.

ASOLAMENT – succesiune a culturilor agricole în timp şi în spaţiu, însoţită de un sistem corespunzător de lucrări şi de îngrăşăminte care asigură creşterea fertilităţii solului şi sporirea producţiei agricole. Constă în divizarea terenurilor de cultură în mai multe parcele (sole), în funcţie de: caracteristicile fizico-geografice, repartiţia plantelor pentru fiecare parcelă, rotaţia în timp a culturilor, măsurile de îngrăşare şi îngrijire.

ASPERSIUNE – stropire a solului cu apă sau cu o soluţie lichidă, aruncată sub formă de picături asemănătoare cu ploaia.

ASPERSOR – dispozitiv de pulverizare a apei, folosit la irigarea prin aspersiune.

AŞEZARE – 1. loc unde se află stabilit cineva sau ceva. 2. grup de construcţii (locuinţe) care alcătuiesc un mediu de viaţă umană, o realitate complexă care nu poate fi ilustrată decât diferenţiat, atât din perspectivă istorică, funcţiile şi aspectul variind în timp, cât şi din perspectivă

spaţială. 3. (rar) mod de organizare socială.

AŞEZARE-CHEIE – concept modern, utilizat pe scară largă în activitatea de planificare rurală, prin care aşezările sunt desemnate ca centre de servicii în care funcţiunile vor fi integrate drept componente ale programelor de reorganizare sau raţionalizare.

AŞEZARE DISPĂRUTĂ – aşezare apărută de timpuriu, dispărută în urma unor dezastre sau fenomene de depopulare, ale cărei urme pot fi regă site în peisajul actual (biserică veche izolată, cimitir vechi etc.)

AŞEZARE-MATCĂ – aşezare umană care se constituie într-un centru din care pot deriva noi aşezări sau „Aşezări-fiică”, menţinându-se legături puternice între acestea.

AŞEZARE PLANIFICATĂ – termen utilizat pentru a desemna aşezările construite în sec. al XVIII-lea, în care factorii arhitectură, economie şi mediu social interrelaţionau. Mişcarea de planificare a aşezărilor este specifică nord-estului Scoţiei. Aceste aşezări au fost deseori aşezări-proprietate – dinamizate de cel ce le stăpânea – sau aşezări-uzină, incluzând case muncitoreşti amplasate de-a lungul unei ape. Ulterior, în sec. al XIX-lea, au evoluat la nivelul de aşezări-model pentru muncitorii din fabrici şi s-au constituit în prototip pentru viitoarele aşezări-grădină.

AŞEZARE UMANĂ – 1. comunitate umană de orice rang – oraş sau sat indiferent de mărimea sau funcţiile îndeplinite, care cuprinde: populaţia, construcţiile folosite în diverse scopuri (locuit, publice, instituţiile private), platformele industriale, pieţele şi străzile, locurile de odihnă şi agrement.

2. sistem ecologic complex creat de populaţiile umane, în care majoritatea transformărilor de materie, energie şi informaţie sunt realizate de către om.

ATRACŢIE TURISTICĂ – termen ce defineşte în special latura afectivă a diferitelor componente ale potenţialului turistic, referindu-se mai ales la laturile care se impun atenţiei şi produc impresii de o intensitate

ridicată, de natură estetică, cognitivă etc. Se pot constitui în elemente de atracţie turistică obiectivele cultural-istorice, cele tehnico-economice deosebite şi cele naturale (peisaje, forme de relief, lacuri etc.).

AUDIT DE MEDIU – proces de determinare şi examinare, care implică analize, teste şi confirmări, al cărui scop este de a verifica în ce măsură o întreprindere, în ansamblu sau anumite structuri componente ale acesteia, respectă cerinţele legale, locale sau naţionale de protecţie a mediului. Este o componentă de bază a managementului de mediu al întreprinderii, completând managementul global al acesteia (planificarea, organizarea, ghidarea, conducerea, comunicarea, controlul, prevederea).

AUGIT – mineral care face parte din grupul piroxenilor şi se utilizează la fabricarea coloranţilor naturali.

AUR – metal preţios acumulat în produsele târzii (pegmatitice şi hidrotermale) din timpul cristalizării magmatice. Are drept caracteristici: maleabilitatea, inerţia chimică relativă, culoarea galbenă până la roşu şi luciul. Este utilizat la confecţionarea podoabelor, obiectelor de artă, precum şi ca etalon monetar absolut.

AUSTRALOIDĂ – rasă umană reprezentată astăzi prin aborigenii din

Australia, ce pot fi consideraţi, probabil, cei mai vechi precursori ai rasei umane. Morfologia lor se individualizează prin piele închisă la culoare, păr ondulat şi dantură lată.

AUTARHIE – 1. suveranitate absolută sau despotism, implicând o conducere absolutistă sau autocratică, de către un guvern sau un individ. 2. politică prin care o ţară sau un grup de ţări se izolează de circuitul economic mondial şi îşi limitează relaţiile economice la anumite zone.

AUTOCONSUM – parte a producţiei care nu constituie obiect de schimb şi este folosită de producător şi familia sa.

AUTOCRAŢIE – formă de guvernământ totalitară, antidemocratică, constând în concentrarea puterii politice în mâinile unei singure persoane, putere exercitată fără a ţine cont de instituţiile democratice. Autocraţia s-a constituit ca o formă de conducere de-a lungul întregii istorii omeneşti, fiind prezentă încă din antichitate.

AUTODETERMINARE – principiu al relaţiilor internaţionale potrivit căruia orice naţiune are dreptul fundamental de a-şi alege, fără imixtiuni din afară, statutul ei politic şi calea de dezvoltare economică, socială şi culturală.

AUTODROM – teren special amenajat pentru pregătirea şi perfecţionarea în conducerea automobilelor.

AUTOEPURARE – ansamblu de procese naturale de epurare prin care receptorii unor poluanţi (apa, aerul, solul) sunt readuşi la caracteristicile lor calitative pe care le-au avut anterior advecţiei elementelor poluante.

AUTOHTON – 1. care s-a format şi s-a dezvoltat pe teritoriul în care trăieşte şi în prezent. Sin: ABORIGEN, BĂŞTINAŞ, INDIGEN. 2. care creşte sau este produs în propria ţară. Sin: INDIGEN (2). AUTOMATIZARE – serie de operaţii efectuate fără intervenţia omului, care pot înlocui activităţile legate de efort, observaţie, memorie, decizie. Procesele de producţie care beneficiază de automatizare prezintă productivitate sporită, contribuind la scăderea preţului de cost.

AUTONOMIE – 1. independenţă în guvernare care poate avea mai multe aspecte: (a) autonomie politică (a unor state în cadrul statelor federale); (b) autonomie administrativă (referitoare la transferul către administraţia locală a unor atribuţii complexe privind dezvoltarea economico-socială a unei regiuni). De multe ori, în cadrul statelor naţional-unitare, autonomia minorităţilor etnice vine în contradicţie cu principiul independenţei şi suveranităţii statului respectiv, putând crea probleme în ceea ce priveşte integritatea teritorială şi unitatea statului în cauză. 2. stare în care o unitate socială îşi satisface necesităţile cu propriile mijloace.

AUTONOMIE ADMINISTRATIVĂ – regim al unor subdiviziuni teritoriale ale unui stat care au dreptul de a se administra prin unele organe proprii, în anumite domenii, cu excepţia celor de competenţa organelor centrale ale statului.

AUTOPRODUCĂTOR DE ENERGIE ELECTRICĂ – întreprindere care, pe lângă activităţile sale principale, produce (singură sau în asociaţie) energie electrică destinată în totalitate sau parţial satisfacerii nevoilor proprii.

AUTORITATE – relaţie prin care o persoană sau grup acceptă ca legitim faptul ca deciziile şi acţiunile sale să fie ghidate de o instanţă exterioară (persoană, grup, organism). Autoritatea reprezintă o putere legitimă care cuprinde trei forme fundamentale ale legitimităţii: (a) tradiţia, obiceiurile, normele, valorile cu care o colectivitate s-a identificat în timp şi care au căpătat influenţă asupra membrilor săi; (b) charisma, acceptarea autorităţii unei persoane sau instanţe superioare pe baza investirii acesteia cu capacităţi deosebite; (c) acceptarea autorităţii pe temeiul competenţei personale, profesionale, a poziţiei ierarhice etc.

AUTORIZAŢIE DE CONSTRUCŢIE – act de autoritate al administraţiei locale pe baza căruia se asigură aplicarea măsurilor prevăzute de lege referitoare la proiectarea, amplasarea, executarea şi funcţionarea construcţiilor. Autorizaţia de construcţie se eliberează în temeiul şi cu respectarea documentaţiilor de urbanism şi amenajare a teritoriului.

AUTORIZAŢIE DE MEDIU – reglementare tehnico-juridică prin care sunt stabilite condiţiile şi parametrii de funcţionare pentru activităţile existente şi pentru cele noi, pe baza acordului de mediu.

AUTORIZAŢIE PENTRU ACTIVITATEA NUCLEARĂ – document prin care autoritatea competentă autorizează titularul activităţii să amplaseze, să construiască, să pună în funcţiune, să transfere, să dezafecteze sau să dispună de orice sursă de radiaţii ionizante, instalaţii nucleare sau

amenajări pentru gospodărirea deşeurilor radioactive.

AUTOSERVIRE – sistem de desfacere a mărfurilor în cadrul căruia clienţii se servesc singuri.

AUTOSTRADĂ – cale rutieră de interes naţional şi internaţional, deschisă traficului de mare viteză, prevăzută cu căi de rulare unidirecţionale, separate printr-o bandă mediană. Intersecţiile sunt prevăzute cu pasaje denivelate, iar accesul şi ieşirea autovehiculelor sunt permise numai prin locuri special amenajate. Pentru fluidizarea traficului au fost introduse unele restricţii privind accesul unor tipuri de vehicule, de regulă cele ce se deplasează cu viteze mici. Autostrăzile au traseu aproape rectiliniu, cu curbe largi şi foarte deschise, fără obstrucţii în vizibilitatea căii de rulare, grad înalt de planeitate.

AUTOSUBZISTENŢĂ – capacitate de satisfacere a nevoilor din resurse proprii, reprezentând latura economică a autarhiei. Vezi AUTARHIE (2).

AUTOUTILITARĂ – autovehicul destinat transportului unor cantităţi mici de mărfuri.

AVANPORT – port situat în faţa portului principal, creat sau dezvoltat atunci când portul principal a rămas la o distanţă prea mare faţă de linia ţărmului, datorită modificărilor naturale (înnisipări de exemplu) şi creşterii tonajului navelor ce deservesc portul respectiv.

AVANTAJ ABSOLUT – teorie care încearcă să explice diviziunea internaţională a muncii, având ca esenţă compararea costurilor de producţie ale fiecărei naţiuni pentru un anumit produs. Se consideră că este preferabil să se importe produsele ce ar putea fi obţinute pe plan intern la preţuri de producţie superioare celor practicate în alte ţări şi să se exporte produsele obţinute la preţuri inferioare, comparativ cu alte ţări.

AVANTAJ COMPARATIV concept introdus de David Ricardo pentru a demonstra că o ţară trebuie să se specializeze în obţinerea produselor pentru care are productivitatea cea mai mare.

AVANTAJ COMPETITIV – teorie care susţine că eficienţa comerţului exterior depinde de capacitatea ţărilor

de a face faţă concurenţei de pe pieţele internaţionale. Teoria a apărut ca urmare a faptului că cea mai mare parte a comerţului mondial şi a fluxurilor de investiţii străine directe se desfăşoară între ţările cu economie avansată sau între filialele societăţilor transnaţionale. Avantajul competitiv depinde de modul în care sunt folosiţi factorii de producţie, de cererea internă, de existenţa industriilor şi a relaţiilor dintre ele, de strategia întreprinderilor, de conjunctura internaţională, de politica economică.

AVARI – populaţie turcică aşezată în timpul marii migraţii a popoarelor în Câmpia Panonică, unde a creat un stat (568 – 796), distrus de franci şi de bulgari.

AVICULTURĂ – ramură a economiei agricole care se ocupă cu creşterea şi îmbunătăţirea speciilor şi raselor de păsări pentru scopuri economice.

AVION-CARGOU – avion folosit exclusiv în transportul de mărfuri.

AVOCADO – fruct al avocaţierului, numit şi para de avocado" datorită formei sale de pară, cu masa de 300 – 400 g (vezi şi AVOCAŢIER).

AVOCAŢIER – arbore fructifer din familia lauraceelor, originar din America Centrală, înalt de 10 – 15 m. Creşte în zona intertropicală caldă şi umedă americană, cu fructe (avocado) foarte bogate în vitamine, de unde şi compararea fructului cu o cutiuţă cu vitamine" (B1, B2, C, E, PP, K etc.)

(*Persea gratissima*).

AVORT – stopare a stării de graviditate în primele stadii, prin expulzarea embrionului uman sau a foetusului din uter, înainte de a fi capabil să supravieţuiască. Avortul poate fi spontan sau cauzat intenţionat. În ultimul caz este şi o metodă de control a natalităţii.

AVUŢIE NAŢIONALĂ – totalitatea bunurilor materiale de care dispune o ţară la un moment dat.

AX DE COMPOZIŢIE – noţiune utilizată în urbanism, care ajută la ordonarea şi ierarhizarea elementelor componente ale unui ansamblu urban. A fost folosit încă din antichitate în construcţia marilor oraşe şi se

caracterizează prin ordine şi monumentalitate.

AZAPI – ostaşi turci pedeştri, în timpul evului mediu, care trăiau din prada de război.

AZBEST – silicat natural hidratat de magneziu, de culoare alb-gălbuie sau verzuie, fibros, mătăsos, utilizat în diverse ramuri industriale, datorită rezistenţei sale la foc şi calităţii de izolator sonor, electric şi termic.

AZBESTOLIT – material de construcţie pentru acoperişuri, fabricat din fibre scurte de azbest. Este uşor, rezistent şi ignifug.

AZBOCIMENT – material de construcţie fabricat dintr-un amestec de ciment Portland şi fibre de azbest.

AZIMĂ – pâine nedospită consumată de mozaici la Paşti sau folosită de catolici la împărtăşanie.

AZTECI – uniune de triburi amerindiene din regiunea centrală a statului Mexic, care în sec. al XV-lea au ajuns la o strălucită civilizaţie, distrusă de conchistadorii spanioli conduşi de Hernando Cortés (1519 – 1521).

Articol II. B

BAC – platformă plutitoare care serveşte la transportul oamenilor, al vehiculelor etc. de la un mal la altul al unei ape. Sin: POD PLUTITOR, POD UMBLĂ TOR.

BAGA – material obţinut din carapacea broaştei ţestoase şi utilizat la confecţionarea unor obiecte de uz comun şi pentru ornarea mobilei.

BĂGASĂ – nume dat tulpinii trestiei de zahăr, care conţine 13 – 20% zahăr, după extragerea căruia din melasa rămasă se fabrică, prin fermentare şi distilare, romul de Jamaica, de Curaçao etc.

BAIE – denumire regională (provenită din lb. maghiară) pentru mină. Vezi MINĂ.

BALANŢA FORŢEI DE MUNCĂ – indicator ce evidenţiază resursele de muncă ale unui teritoriu, componenţa şi utilizarea acestora pe sectoare economice, rezervele sau deficitul de forţă de muncă.

BALANŢA RESURSELOR DE MUNCĂ – o componentă a balanţei forţei de muncă

constituită din populaţia cu vârstă aptă de muncă, plus populaţia activă sub şi peste vârsta aptă de muncă, din care se scade populaţia aflată în incapacitate de muncă.

BALAST – 1. amestec natural de nisip şi pietriş, utilizat la prepararea agregatelor pentru betoane şi, prin sortare, pentru mortare, la executarea unor straturi de fundaţie, la construirea drumurilor etc. 2. lest de nisip cu care se încarcă o navă pentru a i se mări pescajul, în scopul menţinerii elicei la adâncime optimă şi/sau al aducerii punţii la o anumită cotă.

BALASTIERĂ – exploatare deschisă de unde se extrag pietrişuri şi nisipuri, situată în albia minoră sau majoră a unei ape curgătoare.

BALCANIZARE – acţiune politică ce duce la fărâmiţarea statală a naţiunilor. Termenul are la bază exemplul Pen. Balcanice care, de-a lungul istoriei, a cunoscut dominaţia diverselor imperii, ceea ce a avut ca rezultat o mare varietate etnică şi confesională, lucru ce a permis declanşarea unor conflicte sângeroase, unele continuate şi astăzi.

BALCON FORTIFICAT – construcţie defensivă executată din piatră sau lemn, cu aspect de balcon paralelipipedic suspendat în faţa unui zid de cetate, aşezat la turnuri sau deasupra porţilor.

BALNEOLOGIE – ştiinţa îmbăierii, folosind în mod particular apa minerală naturală în scop terapeutic.

BALUBA – populaţie negridă din familia de limbi bantu, care trăieşte cu precădere în bazinul hidrografic al fluviului Zair.

BAMBUS – plantă din familia gramineelor, cu tulpina dreaptă, cilindrică, înaltă până la 25 m, foarte rezistentă, folosită ca material de construcţie.

BAN – 1. Întruchipare generală şi nemijlocită a valorii tuturor mărfurilor, îndeplinind funcţiile de măsură a valorii, mijloc de circulaţie, mijloc de acumulare, tezaurizare, mijloc de plată etc.

2. titlu purtat (în Ţara Românească, în evul mediu) de unii demnitari cu atribuţii politice, administrative, juridice

şi militare, care erau reprezentanţi ai domnului.

BANANIER – plantă perenă a zonei intertropicale, originară din Asia de Sud-Est, de unde a ajuns în sec. XVI-XVII în Brazilia, America Centrală şi vestul Africii. Se cultivă pentru fructele sale cu miezul făinos, dulce, ce cresc în ciorchini, iar din frunzele foarte mari se obţin fibre pentru ţesături. Uneori se cultivă şi ca „plantă de pro

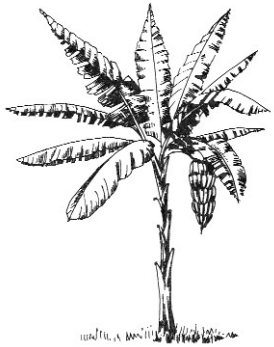

Bananier tecţie”, la umbra căreia cresc arborii de cafea (*Musa paradiziaca*).

BANCA EUROPEANĂ DE INVESTIŢII – instituţie a Comunităţii Economice Europene, cu sediul la Luxemburg, înfiinţată în 1958 în scopul susţinerii proiectelor de finanţare din ţările membre şi din alte state.

BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE (B.E.R.D.) – organizaţie financiară având sediul la Londra, fondată în 1991, în cadrul Consiliului Europei, în scopul de a acorda împrumuturi şi asistenţă pentru restructurare economică ţărilor din Europa Centrală şi de Est.

BANCA INTERNAŢIONALĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE (B.I.R.D.) – organism financiar înfiinţat în 1944 la Bretton Woods (S.U.A.), cu sediul la Washington. B.I.R.D. are drept scop acordarea de împrumuturi ţărilor lumii pentru realizarea unor programe de dezvoltare în diverse domenii, coordonarea ajutoarelor financiare internaţionale şi oferă asistenţă economică ţărilor membre.

BANCA MONDIALĂ – sistem financiar format din B.I.R.D., Asociaţia pentru Dezvoltare Internaţională,

Asociaţia de Garantare Multilaterală a Investiţiilor, Corporaţia Financiară Internaţională. Scopul acestui organism este sprijinirea ţărilor în curs de dezvoltare prin acordarea de ajutoare financiare pentru reducerea datoriei externe şi prin asigurarea asistenţei tehnice de specialitate.

BANCĂ – 1. instituţie financiară care execută operaţiuni de plată şi de credit. Ea poate fi: B. *de emisiune* – investită de stat cu dreptul de a emite bancnote, B. *comercială* – specializată în păstrarea temporară a capitalurilor disponibile, acordarea de credite şi efectuarea unor operaţiuni de comision, B. *de credit* – specializată în acordarea de împrumuturi, garantate cu bunuri imobiliare etc. 2. scaun lung şi îngust, cu sau fără rezemătoare, pe care pot şedea, în acelaşi timp, mai multe persoane.

BANCĂ DE DATE – colecţie organizată de informaţii referitoare la un anumit domeniu al activităţii social-economice. B.d. sunt formate dintr-o bază de date şi un sistem de gestiune.

BANIŢĂ – 1. unitate de măsură cerealieră pentru volum, folosită în trecut, egală cu 34 l. 2. vas cu capacitatea de 34 l.

BANLIEU – cuvânt francez ce semnifică spaţiul înconjurător al unui oraş (centru urban), având autonomie administrativă şi independenţă morfologică, care participă la viaţa economică, socială şi culturală a acestuia.

BANTU – populaţie africană negridă, de o mare diversitate antropologică, care trăieşte în Africa ecuatorială şi de sud.

BANTUSTAN – rezervaţie unde este mutată forţat o populaţie minoritară etnic în regim de apartheid (din engl. *bantustown*).

Banlieu

BAPTISM – doctrină a unei secte creştine protestante, apărută la începutul sec. al XVII-lea în Anglia, care practică botezul la vârstă adultă şi consideră ca autoritate supremă Biblia.

BARACĂ – construcţie provizorie realizată din panouri demontabile, din scândură sau zidărie, folosită ca locuinţă, birou, depozit etc.

BARAJ – construcţie hidrotehnică amplasată perpendicular pe cursul unei ape curgătoare, având ca scop ridicarea nivelului apelor, creându-se un rezervor pentru stocarea permanentă a acestora.

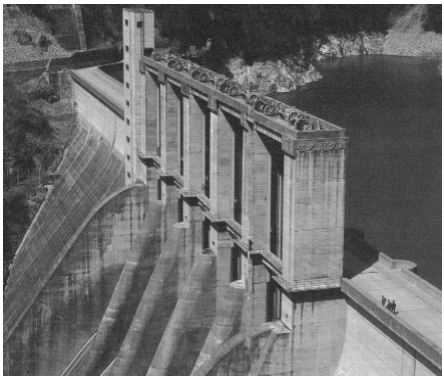

Baraj

Surplusul de apă poate fi folosit în diferite scopuri: pentru irigaţii, producerea de energie electrică, alimentarea oraşelor sau pentru menţinerea nivelurilor de apă în diferite canale (regularizarea cursurilor). Barajele pot fi folosite şi pentru prevenirea inundaţiilor prin controlul nivelurilor râurilor.

BARBARI – 1. nume atribuit de istorici popoarelor marilor migraţii.

2. nume folosit de grecii vechi, de romani şi de lumea creştină de mai târziu pentru a desemna populaţiile din afara graniţelor lor.

BARIL – unitate de măsură volumetrică, folosită mai ales pentru produsele petroliere, egală cu 158, 9 l în America şi cu 163, 5 l în Anglia.

BARITINĂ – mineral cu greutate specifică mare, utilizat în prepararea noroiului de foraj şi pentru extragerea bariului.

BARJĂ – tip de ambarcaţiune care are fundul plat.

BAROC – termen care defineşte stilul artistic, cristalizat iniţial în Italia (spre sfârşitul sec. al XVI-lea), dezvoltat ulterior şi în restul ţărilor europene, care are predilecţie pentru compoziţiile complicate, pentru grandios, fastuos şi teatral. BARRIADA – vezi BIDONVILLE.

BART – varietate de diamant care, datorită durităţii mari, este folosit ca abraziv în industrie. Nu reprezintă o piatră preţioasă.

BARTER – formă de comerţ prin care se realizează un schimb direct de produse, fără transfer de monedă (cuv. engl.). Sin: TROC.

BASCI – populaţie pre-indo-europeană care trăieşte pe ambii versanţi ai Munţilor Pirinei, vorbeşte o limbă diferită de cele europene şi este de religie catolică.

BASORELIEF – gen de sculptură în relief, de mici dimensiuni, caracterizat prin detaşarea parţială a formelor faţă de un fond suport cu care face corp comun.

BASTION – 1. turn de înălţimi mici sau medii, rezistent, de regulă având formă circulară, prevăzut cu platforme pentru artilerie. El flanchează zidurile de incintă ale unei cetăţi. 2. fortificaţie cilindrică sau poligonală, construită de obicei la colţurile unei fortăreţe.

BASUTO – populaţie africană din familia de limbi bantu, prezentă în unele regiuni din Republica Africa de Sud şi în Lesotho.

BAŞCHIRI – populaţie turcică de religie musulmană ce s-a format în Başkiria (Federaţia Rusă).

BATAL – berbec castrat în scopul măririi producţiei de carne şi lână.

BATAT – liană ierboasă perenă, cu tulpini târâtoare (de 6 – 7 m lungime) asemănătoare dovleacului. Se cultivă în zonele tropicale şi subtropicale, locul sau de origine fiind estul Americii de Sud. Este răspândită mai ales în Asia de Sud şi Sud-Est şi oferă pentru consum rădăcinile sale groase, tuberizate, de 0, 5 – 5 kg, ce conţin amidon (18 – 20%), zahăr (4 – 5%), proteine, vitaminele B, C şi A (*Ipomea batatas*).

BATAVI – populaţie germanică care locuia în antichitate pe teritoriul Olandei, supusă de romani şi ulterior asimilată de franci.

BAUXITĂ – rocă sedimentară alcătuită din hidroxizi de aluminiu, având culori variate (roşie, brună, cenuşie ş.a.), formând depozite stratiforme, lenticulare sau sub formă de pungi. Principala utilizare este aceea de extragere a aluminei, respectiv a aluminiului, secundar fiind folosită în industria materialelor refractare, a

abrazivilor, a cimentului etc.

BAZALT – rocă vulcanică cu texturi variate, utilizată în industria materialelor de construcţii.

BAZAR – 1. loc în aer liber sau magazin în care se vând tot felul de obiecte, mai ales mărunţişuri. 2. În lumea islamică semnifică piaţă publică acoperită.

BAZA TEHNICO-MATERIALĂ A TURISMULUI – totalitatea mijloacelor materiale de care se foloseşte turismul pentru realizarea funcţiilor sale economice materiale specifice turismului, cât şi a celor comune, aparţinând altor ramuri, dar folosite şi de turism (infrastructura generală). Sin: STRUCTURĂ DE PRIMIRE TURISTIC A.

BAZĂ DE LANSARE – ansamblu de instalaţii, construcţii şi terenuri destinate asamblării, verificării şi lansării vehiculelor spaţiale. Sinonimul *cosmodrom* se foloseşte mai ales pentru desemnarea bazelor de lansare situate pe teritoriul fostei U.R.S.S.

BAZĂ DE MATERII PRIME – totalitatea resurselor solului şi subsolului, valorificate sau potenţiale.

BAZĂ ECONOMICĂ – totalitatea resurselor solului şi subsolului, valorificate sau potenţiale, la care se adaugă unităţile economice existente în teritoriul respectiv, care pot asigura ocuparea forţei de muncă.

BAZĂ ENERGETICĂ – totalitatea surselor primare de energie, alcătuită din resurse energetice epuizabile (petrol, gaze naturale, cărbune, combustibili radioactivi) şi resurse energetice inepuizabile (energie solară, eoliană, geotermică; hidroenergie).

BAZĂ FURAJERĂ – totalitatea produselor destinate hranei animalelor. Cuprinde – pe lângă producţia fâneţelor, păşunilor naturale şi producţia de plante cultivate în scop furajer – şi unele subproduse sau reziduuri de la diferite industrii (fabrici de zahăr, de ulei, mori, abatoare).

BAZĂ MILITARĂ – zonă special amenajată din punct de vedere militar, dotată cu armament şi tehnică de luptă, aparţinând unui stat şi amplasată pe teritoriul altui stat, având un regim juridic special. Poate fi terestră, aeriană,

navală sau mixtă, ocupată sau neocupată de trupe.

BAZILICĂ – 1. biserică catolică de mari dimensiuni. 2. edificiu roman de formă dreptunghiulară, împărţit în trei sau cinci compartimente prin şiruri de coloane, care se termină cu o încăpere semicirculară (absidă), fiind folosit ca loc de adunări, de judecată, bursă comercială etc.

BAZIN CARBONIFER – regiune în care se găsesc zăcăminte de cărbuni ce pot fi exploatate în carieră (la suprafaţă) sau în mină (în subteran).

BAZIN POMICOL – suprafaţă de teren ce reprezintă anumite condiţii pedoclimatice favorabile producţiei pomicole, utilizată în acest scop.

BĂ IEŞ – (reg.) vezi MINER.

BĂLIGAR – îngrăşământ agricol natural, format din baligă amestecată cu urină.

BĂ NIE – reşedinţă a banului, care în Ţara Românească s-a aflat succesiv la Severin, Strehaia, Tismana, Craiova şi Bucureşti.

BĂŞTINAŞ – vezi ABORIGEN, AUTOHTON, INDIGEN.

BĂTĂTURĂ – porţiune de teren situată în dreptul casei şi a porţii, în cadrul curţii ţărăneşti, lipsită de iarbă şi bătătorită de trecerea vitelor şi a carelor. BECI – încăpere săpată în pământ, destinată păstrării anumitor provizii de alimente (untură, murături, legume, fructe) sau a băuturilor (vin, ţuică) în zonele pomi-viticole. Poate fi situată sub casă sau în curte, fără a avea legătură cu casa.

BEDUINI – populaţie arabă nomadă şi seminomadă de crescători de vite şi îndeosebi de cămile, de religie mahomedană, care trăieşte în nordul continentului african şi în Peninsula Arabă.

BEJENIE – „fuga” în masă a populaţiei satelor, din cauza exploatării sau a persecuţiilor politice sau din cauza unei invazii duşmane.

BELIGERANT – 1. (stat) care se află în război. 2. parte din populaţia unui stat ce duce război civil şi care, fiind recunoscută ca beligerantă de alte state vecine, sau mai îndepărtate, se bucură în timpul războiului de o situaţie juridică asemănătoare cu aceea a statului

împotriva căruia luptă.

BELT – zonă economico-geografică cu caractere distincte şi formă diferită, uneori alungită, alteori concentrică (în jurul unui oraş, de exemplu). Termenul este folosit mai ales în geografia anglo-saxonă: *commuter belt* – zonă de pendulare diurnă a populaţiei; *corn belt* – zonă de cultură a porumbului; *manufacturing belt* – zonă de intensă concentrare industrială ş.a. (cuv. engl.).

BELVEDERE – 1. loc amenajat în scopul contemplării unor panorame reprezentative. 2. terasă sau pavilion acoperit sau nu, situat pe un loc ridicat sau deasupra unei construcţii, care permite o privire largă şi de ansamblu asupra spaţiului înconjurător.

BEMBERG – fire de mătase artificială obţinute prin deformare plastică, constând în trecerea forţată a soluţiei de celuloză – fabricată anterior, supusă unei forţe de compresiune – printr-o matriţă de formă adecvată.

BENGALEZI – popor indo-european care trăieşte în bazinul inferior al Gangelui şi Brahmaputrei, fie de religie hindusă (în cazul Indiei), fie mahomedană (în Pakistan).

BENTONITĂ – rocă argiloasă de culoare deschisă, caracterizată printr-o mare putere de absorbţie a apei, găsindu-şi utilizare în industria chimică.

BENZINĂ – amestec de hidrocarburi lichide (cu 5 – 12 atomi de carbon în moleculă) în diferite proporţii, obţinută prin distilarea primară a ţiţeiului, prin cracarea fracţiunilor petroliere sau prin sinteză. Este utilizată ca principal combustibil pentru motoarele de automobile şi de avioane, ca solvent etc.

BENZINĂ SINTETICĂ – benzina obţinută prin hidrogenarea cărbunilor sau prin operaţii de sinteză din hidrogen şi oxid de carbon.

BERBERI – grup de populaţii ce trăiesc în nordul Africii, din familia de limbi hamito-semitice, urmaşi ai vechilor libieni, de religie mahomedană.

BERGAMOTĂ – soi de pere mari, aproape rotunde, de culoare galbenă, foarte zemoase şi aromate.

BERILIU – metal foarte uşor, puţin răspândit în

natură, utilizat în diferite aliaje cărora le conferă duritate şi rezistenţă şi ca agent moderator în reactoarele nucleare.

BERLINĂ – 1. automobil cu patru-cinci locuri, cu două sau patru uşi laterale. 2. trăsură, în formă de cupeu, cu patru locuri, folosită în sec. al XIX-lea. BETON – material de construcţie obţinut prin amestecarea, în anumite proporţii, a unui material granular (pietriş, nisip) cu un liant (ciment, bitum) şi cu apă, şi care – după priză şi întărire – devine rezistent şi consistent. Există: (a) beton armat – beton în masa căruia se înglobează o armătură de oţel, destinată să preia eforturile de întindere; (b) beton asfaltic – beton din material cu granulaţie mare, având ca liant bitumul asfaltic, folosit la executarea unor îmbrăcăminţi rutiere.

BETON-AUTO – material de construcţie rezultat din presarea autovehiculelor vechi şi amalgamarea cu beton.

BIBLIE – cartea sfântă a creştinilor, scrisă sub inspiraţia Duhului Sfânt între anii 1230 î.Hr. – 96 d.Hr., cunoscută şi sub denumirea de *Sfânta Scriptură*, alcătuită din Vechiul şi Noul Testament.

Existenţa Vechiului Testament se datorează evreilor.

BIDONVILLE – zonă rezidenţială improvizată spontan în jurul marilor oraşe, cu precădere în spaţiile improprii urbanizării (zone inundabile, versanţi degradaţi ş.a.), formată din locuinţe

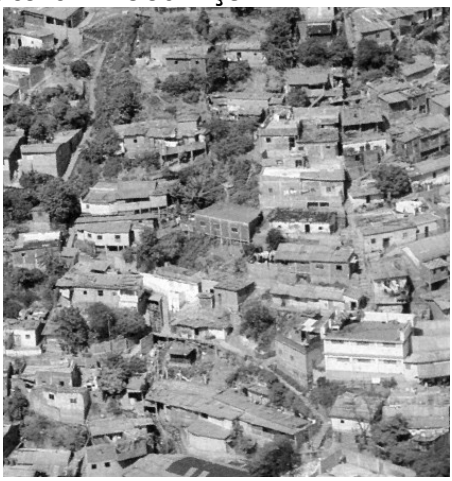

Bidonville insalubre, construite din ambalaje, deşeuri industriale etc., locuită de populaţia săracă migrată din spaţiile rurale înconjurătoare. Termen utilizat iniţial în literatura franceză, azi având o largă circulaţie. Sin: BARRIADA (Perú), CALLAMPA (Chile), FAVELLA (Brazilia), GOURBI (în Africa), SHANTY TOWN (în ţările anglo-saxone).

BIGAMIE – formă de căsătorie în care bărbatul are două soţii sau o femeie are doi soţi în acelaşi timp, specifică societăţilor arhaice. În majoritatea societăţilor moderne se asociază cu o încălcare a normelor morale şi juridice şi este sancţionată ca atare.

BILANŢ DE MEDIU – procedură prin care se obţin informaţii asupra cauzelor şi a consecinţelor efectelor cumulate (anterioare şi anticipate), care face parte din acţiunea de evaluare a impactului asupra mediului.

BILANŢ MIGRATORIU AL POPULAŢIEI – diferenţa dintre numărul imigranţilor şi cel al emigranţilor, exprimată în valori relative (‰), calculată pentru un an sau pentru o perioadă determinată de timp. Sin: SPOR MIGRATORIU.

BILANŢ NATURAL AL POPULAŢIEI – diferenţa dintre numărul naşterilor şi cel al deceselor, exprimată în valori relative (‰), calculată pentru un an sau pentru o perioadă determinată de timp. Sin: SPOR NATURAL.

BILANŢ TERITORIAL – 1. calcul care, având la bază principiul folosirii raţionale a terenului din interiorul perimetrului construibil al localităţii, urmăreşte să oglindească modul de folosire şi de repartiţie a terenului pe diferitele zone funcţionale ale localităţii.

2. tablou prin care se prezintă în formă sintetică – în expresii valorice absolute, în procente şi indici – relaţiile cantitative între suprafeţele de teren afectate prin măsuri de sistematizare şi numărul de locuitori.

BILANŢ TOTAL AL POPULAŢIEI – suma dintre bilanţul natural şi bilanţul migratoriu al populaţiei, într-o anumită perioadă de timp.

BIMETAL – semifabricat (tablă, bandă, sârmă)

compus din două straturi

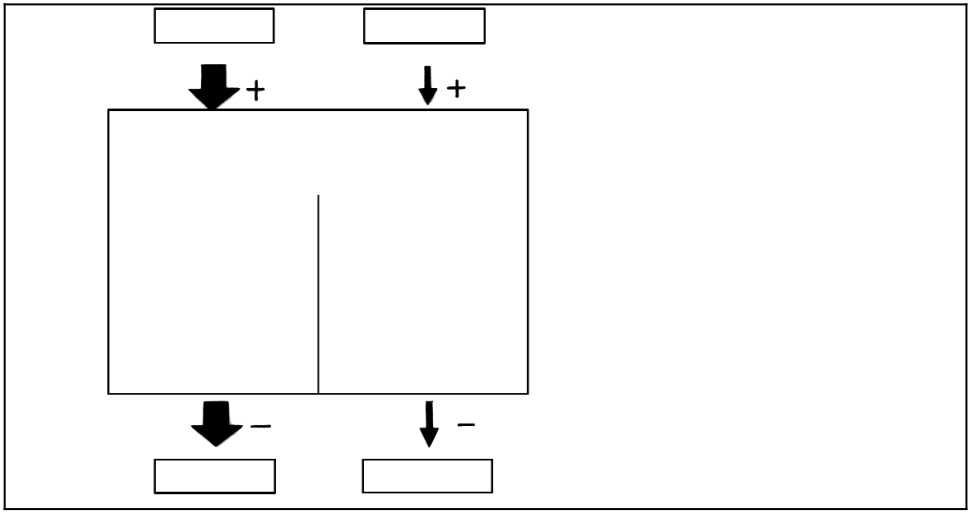

Bilanţ total al populaţiei de metale diferite, reunite prin presare, laminare, lipire, sudare, tragere, pentru a se obţine combinaţii de proprietăţi deosebite.

BINDER – strat de beton asfaltic, confecţionat din bazalt spart mărunt (3 – 25 mm), folosit ca strat de legătură între fundaţia unui drum şi stratul de uzură, ca fundaţie la trotuarele de asfalt (cuv. germ.).

BIOACUMULARE – proces de acumulare în sol a substanţelor organice rezultate în urma descompunerii parţiale a resturilor vegetale şi animale, ce contribuie la mărirea fertilităţii solului.

BIOCLIMATOLOGIE – disciplină ştiinţifică ce studiază influenţa condiţiilor climatice asupra organismului uman. BIOCOMBUSTIBIL – combustibil obţinut în urma proceselor de fermentare şi descompunere a biomasei.

BIOENERGIE – energie produsă prin activitatea fiziologică a organismelor vii (energie termică, electrică, luminoasă etc.).

BIOFILTRU – instalaţie de epurare a apelor de canal cu ajutorul bacteriilor aerobe, compusă dintr-o incintă umplută cu material granular şi acoperită cu o membrană

încărcată cu bacterii. BIOANGRĂŞĂMÂNT – îngrăşământ de tip biologic.

BIOM – comunitate ecologică alcătuită din mai multe ecosisteme, care ocupă un anumit spaţiu geografic (cu anumite trăsături climatice şi de relief) şi care este caracterizată printr-un tip dominant de vegetaţie. Organismele dintr-un biom sunt adaptate la condiţiile climatice din regiunea respectivă. Trecerea de la un biom la altul se face treptat. Ex: tundra, deşertul, stepa.

BIOPESTICID – tip de pesticid produs de un organism viu.

BIOTEHNOLOGIE – orice aplicaţie a unei tehnologii care foloseşte sisteme biologice, organisme vii sau părţi din acestea pentru a fabrica sau modifica produse sau procese pentru folosinţă specifică.

BIPOLARIZARE – termen ce indică evoluţia sistemelor pluripartite, de la stadiul unitar până la apariţia a doi poli majori de putere, datorită divizării unor activităţi şi acţiuni cu caracter unitar.

BIR – cea mai grea dintre dări, percepută în bani de către domnie, în evul mediu, în Ţara Românească şi Moldova. BIRMANI – popor de rasă mongolidă din grupa de limbi birmano

— Tibetană, de religie budistă; s-a format ca naţiune în Birmania (Myanmar).

BIROCRAŢIE – mod de organizare destinat administrării unor resurse sau activităţi, prin intermediul unui grup de persoane specializate, având o anumită ierarhie şi dispunând de atribuţii, responsabilităţi şi proceduri strict stabilite.

BISERICĂ – 1. organizaţie religioasă care se autolegitimează şi recunoaşte principalele instituţii ale societăţii, dispunând de o structură birocratică. 2. construcţie destinată practicării ritualurilor religioase creştine. 3. comunitate a creştinilor care ţin de acelaşi cult.

BISERICĂ DE LEMN – biserică făcând parte din arhitectura populară românească, având caractere comune

Biserică de lemn cu casa ţărănească şi incluzând pronaos, naos şi altar, dispuse pe axul longitudinal al construcţiei, la care se adaugă uneori pridvorul sau prispa cu stâlpi de lemn.

BITUM – hidrocarbură solidă sau vâscoasă, cu o structură coloidală, de culoare brună sau neagră, solubilă în bisulfit de carbon, nevolatilă, termoplastică (în general între 150°C şi 200°C), având proprietăţi izolante şi adezive, obţinută prin oxidarea la cald a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilelor. Este utilizat, în principal, pentru construcţia de şosele (ca liant), ca material izolant în construcţii şi industrie, la fabricarea unor lacuri etc.

BIZAM – specie de mamifer rozător, originar din America de Nord, cu corpul lung de peste 30 cm, acoperit cu o blană preţioasă, castanie-roşcată. Trăieşte în jurul apelor, distrugând digurile.

BIZON – mamifer mare, din familia bovinelor, lung până la 3 m, înalt până la 2 m şi cu greutatea de până la o tonă. Are blana deasă, capul mare şi coarnele mici, trăind în prezent în rezervaţii naturale.

BLAZON – ansamblu de semne convenţionale care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui oraş, a unei familii nobile, a unei bresle.

BLENDĂ – sulfură naturală de zinc, gălbuie, brună sau neagră, cu luciu de diamant, utilizată ca principal minereu de zinc.

BLOC – clădire având mai multe niveluri, care cuprinde spaţii destinate locuinţelor şi/sau activităţilor comerciale, financiar-bancare etc.

BLOCADĂ – sistem de măsuri cu caracter diplomatic, economic sau militar prin care se urmăreşte izolarea unui stat pentru a-l constrânge să accepte condiţiile puse de statele care au luat acele măsuri.

BLOC POLITIC – alianţă, înţelegere între partide politice, organizaţii etc., în vederea promovării unor acţiuni comune pentru atingerea anumitor scopuri.

BLUM – semifabricat de oţel, de formă paralelipipedică şi cu muchii rotunjite, obţinut prin laminare la cald. BLUMING – laminor folosit pentru subţierea lingourilor mari, de peste o tonă, în scopul transformării acestora în blumuri.

BOCAGE – peisaj rural specific Europei Occidentale (Marea Britanie, nord-vestul Franţei, nord-vestul Spaniei), dar întâlnit şi în alte regiuni ale Terrei (Africa tropicală şi subtropicală, România), prezent în zonele cu relief mai fragmentat, cu întinse păşuni şi fâneţe. Morfostructural se constituie din parcele relativ mici, de formă neregulată, înconjurate de garduri vii, de piatră, valuri de pământ, perdele forestiere înguste etc. Gospodăriile agricultorilor sunt izolate sau grupate. Se mai numeşte şi „peisajul câmpurilor cultivate închise”.

Bocage

BOCŞĂ – instalaţie rudimentară pentru distilarea uscată a lemnului, în vederea obţinerii mangalului, formată dintr-o stivă de lemne aranjată în formă tronconică, acoperită cu pământ.

BOGHEAD – cărbune bituminos provenit prin

incarbonizarea algelor, bogat în substanţe volatile şi cenuşă.

BOGHIU – dispozitiv prevăzut cu patru roţi, pe care este articulat şasiul vagoanelor şi locomotivelor, permiţând înscrierea acestora în curbe.

BOGOMILISM – mişcare religioasă sectară apărută la începutul sec. al X-lea, întemeiată de preotul Bogomil, care considera că tainele, icoanele şi ceremoniile Bisericii Ortodoxe sunt deşarte, singura rugăciune admisă fiind „Tatăl nostru”. Această doctrină a reunit credincioşi din Pen. Balcanică, iar după cucerirea acestui spaţiu de către Imperiul bizantin majoritatea adepţilor s-au convertit la islam. BOICOT – şiştare organizată, totală sau parţială, a relaţiilor cu o persoană, cu o organizaţie sau cu un stat în semn de protest faţă de anumite acţiuni ale sale. Termenul provine de la numele proprietarului irlandez Boycott, împotriva căruia ţăranii exploataţi de el au aplicat această metodă de luptă, la sfârşitul sec. al XIX-lea.

BOJDEUCĂ – casă ţărănească mică, sărăcăcioasă, formată, de cele mai multe ori, dintr-o singură încăpere, construită din chirpici, paiantă etc.

BOLNIŢĂ – termen care semnifica, în Ţara Românească şi Moldova, un spital sau azil care funcţiona ca anexă pe lângă o mănăstire.

BOLŞEVISM – doctrină politică comunistă, apărută în Rusia la începutul sec. al XX-lea, care a susţinut dictatura clasei muncitoare.

BOMBAMENT – partea bombată a unui drum amenajat, care asigură scurgerea apelor spre părţile laterale.

BONITATE – capacitatea unui teren de a da o anumită producţie prin exploatare agricolă.

BOOM – perioadă de avânt economic sau social caracterizată prin creşterea deosebită a producţiei, a investiţiilor, prin scăderea ratei şomajului sau prin valori mari ale bilanţului natural al populaţiei (cuv. engl.).

BORANGIC – 1. fir nerăsucit de mătase, obţinut prin tragerea simetrică a firelor de pe 5 – 10 gogoşi ale

viermilor de mătase. 2. Ţesătură foarte fină făcută din astfel de fire.

BORCEAG – cultură furajeră compusă dintr-un amestec de măzăriche sau mazăre furajeră cu o cereală păioasă (ovăz, orz, secară etc.).

BORDEI – locuinţă rudimentară, răspândită în întreaga lume, care constă într-o groapă dreptunghiulară sau pătrată, cu colţuri rotunjite, având adâncimi de 40 – 100 cm în pământ, înconjurată apoi de pereţi de nuiele împletite sau de lemne lipite cu un strat gros de lut, cu acoperiş de pământ, paie sau stuf.

BORDEIAŞ – adăpost rudimentar servind la adăpostirea animalelor sau pentru păstrarea unor unelte sau mici provizii de legume, constând dintr-o groapă în pământ, acoperită cu un acoperiş în două ape, pornind chiar de la marginea acesteia.

BORDJURI – construcţii având rol de rezidenţă, de fort, în Africa de Nord (din arăbescul *burdj*).

BORVIZ – apă minerală carbogazoasă.

BOŞIMANI – populaţie băştinaşă negroidă din sudul continentului african (Deşertul Kalahari), care se caracterizează prin zbârcirea timpurie a pielii şi acumularea gră simii în regiunea fesieră.

BOUR – specie dispărută de bovideu sălbatic, care trăia în trecut şi pe teritoriul României, socotit stră moşul vitelor mari cornute. Ultimele exemplare au fost semnalate în sec. al XVII-lea în România, Polonia şi nordul Rusiei.

BRAGHINĂ – soi autohton de viţă-de-vie, cu ciorchini ce au boabe rare, de culoare roşie şi care se coc de timpuriu.

BRAHĂ – orz măcinat, folosit la fabricarea berii.

BRAHMANISM – religie indiană antică, având ca zeu suprem pe Brahma, adepţii fiind divizaţi în caste ereditare. Această doctrină consideră că singura realitate este substanţa impersonală în care lumea intră periodic, prin reîncarnări, până la eliberarea sufletului. BRAIN DRAIN – vezi MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR, SCURGERE DE INTELIGENŢĂ. Sin: EXOD

DE INTELIGENŢĂ, TRANSFER INVERS DE COMPETENŢE.

BRANIŞTE – pădure rară, formată din arbori bătrâni, în care este interzisă uneori tăierea copacilor.

BREASLĂ – nume dat asociaţiilor de meşteşugari din aceeaşi branşă sau organizaţiilor profesionale care au apărut în vestul Europei în sec. IX-X, în Transilvania în sec. al XIV-lea, iar în Moldova şi Ţara Românească în sec. al XVI-lea.

BRETELĂ FEROVIARĂ – sistem de ramificaţie de cale ferată între două linii paralele, constituit din două linii diagonale încrucişate, care permite trecerea parcului rulant feroviar de pe o linie pe alta, în ambele sensuri.

BRETELĂ RUTIERĂ – 1. şosea de centură care dirijează traficul la periferia oraşelor. 2. cale de acces spre un pod sau spre o autostradă.

BRICHETE DE CĂRBUNI – cărbune sub formă de praf, pus în forme regulate, care, sub influenţa presiunii şi temperaturii şi cu ajutorul unor lianţi, devine solid.

BUDISM – religie asiatică fondată în India în sec. VI-V î.Hr. de către Buddha Sakia Muni, care, considerând viaţa un izvor de iluzii şi suferinţe, predică renunţarea la plăceri şi scufundarea în nefiinţă (nirvāṇa). Este răspândit în Asia de Sud şi Sud-Est.

BUGET – 1. cantitate disponibilă de resurse (bani, timp etc.) şi modul de cheltuire a acestora. 2. balanţa dintre veniturile şi cheltuielile unei unităţi social-economice pe o anumită perioadă. BUGET DE STAT – balanţa veniturilor şi cheltuielilor la nivelul unui stat pe o perioadă de timp (cel mai frecvent pe un an).

BUGET DE TIMP – sistem de evidenţă a timpului utilizat în decursul unei zile, de o persoană sau o colectivitate omogenă, pe diferite activităţi: muncă, transport, alimentaţie, igienă, recreere, odihnă, somn. Structura sa este în funcţie de nivelul dezvoltării economice, sex, vârstă, nivel de instruire.

BULEVARD – arteră rutieră de largă circulaţie, în interiorul unui oraş, mărginită, de obicei, de spaţii verzi

înguste.

BULGARI – populaţie de origine turcică, aşezată la sfârşitul sec. al VII-lea în regiunea de nord-est a Bulgariei de azi, asimilată de slavi în sec. VII-IX, având ca extensie, în cazul României, areale din Banat şi sudul Dobrogei, o religie creştină ortodoxă şi o limbă slavă din grupa de sud.

BUMBAC – plantă textilă din familia malvaceelor, cu înălţimea speciilor de cultură între 30 – 120 cm, originară din zona caldă a Americii Centrale, Asiei şi, respectiv, Africii. Cultivat pentru fibrele sale lungi de 1 – 7 cm şi pentru seminţe. Principalele producătoare sunt: China, S.U.A., India, Pakistan, Turcia, Egipt etc. (*Gossyphium*).

BUNĂ VECINĂTATE – dezvoltare a relaţiilor prieteneşti, de cooperare bi- şi multilaterală între vecini, în toate domeniile, pe baza dreptului internaţional.

BUNGALOW – locuinţă, în general construită din lemn, fără etaj, cu verandă, înconjurată de vegetaţie (cuv. engl.).

BUNURI DE CONSUM FINAL – ansamblul bunurilor utilizate în mod direct pentru satisfacerea nevoilor umane. BUNURI ECONOMICE – ansamblul elementelor materiale identificabile şi măsurabile luate din natură, prelucrate sau produse, şi serviciile de orice fel care pot satisface o anumită trebuinţă umană.

BUNURI INTERMEDIARE totalitatea bunurilor, altele decât capitalul fix şi serviciile cumpărate, consumate de-a lungul procesului de producţie.

BURG – tip de aşezare fortificată, cu funcţie militară şi administrativă, apărută iniţial în Danemarca în sec. al VIII-lea, copiată de anglo-saxoni şi generalizată în sec. al X-lea, care conţinea un centru militar (garnizoană), trezoreria şi o piaţă centrală.

BURSĂ – 1. formă de piaţă unde se negociază hârtii de valoare şi valute străine (bursă de valori) sau unde se desfăşoară tranzacţii de mărfuri (bursă de mărfuri). 2. fond financiar alocat de stat sau de diferite organizaţii pentru susţinerea unor activităţi legate de procesul de învăţământ sau cercetare.

BURSĂ DE MĂRFURI – instituţie a economiei de piaţă unde se contează oficial bunuri care se individualizează prin anumite caracteristici (grad de prelucrare, greutate, volum). Prima bursă de mărfuri a fost înfiinţată în 1531, la Anvers, pentru a tranzacţiona mărfurile aduse din coloniile belgiene. Bursele moderne au apărut odată cu introducerea livrărilor de mărfuri „la termen", proces desfăşurat pentru prima oară în anul 1865, la Chicago.

BURSĂ DE VALORI – piaţă specializată în operaţiuni de vânzare/

cumpărare a valorilor mobiliare, care permite statului, persoanelor juridice sau fizice să obţină anumite profituri.

Articol III. C

CABANĂ – amenajare de tipul locuinţei, destinată adăpostirii turiştilor, vânătorilor, pescarilor etc.

CABANĂ TURISTICĂ – unitate de cazare specifică cu deosebire zonei montane propriu-zise şi mai puţin staţiunilor balneoclimaterice şi oraşelor, cu caracteristici proprii de amplasare, grad de confort mai scăzut, dimensiuni variabile (de la câteva locuri la maximum două sute). Pot fi şi: cabane forestiere şi agro-pastorale (amplasate la altitudini mijlocii şi care pot compensa parţial lipsa cabanelor turistice propriu-zise) şi cabane silvice şi de vânătoare (utilizate de o categorie restrânsă de persoane, implicate în turismul cinegetic).

CABOTAJ – transport comercial realizat cu ajutorul unor nave, de-a lungul coastelor maritime.

CADASTRARE – efectuarea unor lucrări tehnice de evaluare şi amplasare precisă a diferitelor categorii de suprafeţe ce compun fondul funciar al unui teritoriu.

CADASTRU – inventarierea fondului funciar în urma unor operaţii de măsurare, calcul şi înregistrare a suprafeţelor de teren. Evidenţa este înscrisă într-un registru cadastral, iar pe planurile topografice sunt trecute datele de identificare a bunurilor imobile de pe o anumită suprafaţă.

CADASTRU MINIER – ansamblu de documente care cuprind evidenţa tehnică, economică, minieră şi juridică a perimetrului minier.

CADMIU – metal prezent sub formă de combinaţii în minereurile de zinc, folosit la obţinerea aliajelor rezistente la coroziune şi ca absorbant de neutroni în reactoarele nucleare.

CADRU CONSTRUIT – spaţiu organizat, cu construcţii destinate desfăşurării celor mai diverse activităţi umane; într-un sens larg, cadrul construit include şi amenajări de spaţii verzi, bazine, fântâni arteziene etc. care, împreună cu clădirile, contribuie la realizarea unui ansamblu urban corespunză tor cerinţelor complexe de funcţionalitate şi estetică.

CADRU DE VIAŢĂ – sistem de elemente oferite de natură sau create de către om în care trăieşte un individ sau o colectivitate.

CADRU MATERIAL – creaţii umane realizate în urma unor activităţi, care au ca scop îmbunătăţirea calitativă a condiţiilor de viaţă. Cadrul material nu poate exista în afara cadrului natural.

CAIS – pom fructifer euro-asiatic, ce găseşte condiţii optime de dezvoltare în zona mediteraneană. Are coroana piramidală, flori albe-roz ce se deschid înaintea frunzelor, cu fructe sferice sau ovoide, de culoare galbenă-portocalie, cu pulpa dulce şi aromată. Este originar din China, de unde a pătruns în Asia Centrală, Asia Mică şi Europa încă î.Hr.; în America ajunge abia în sec. al XVII-lea (*Armeniaca vulgaris*).

CALĂ – 1. instalaţie portuară constând într-un plan înclinat dotat cu utilaje speciale în scopul lansării navelor la apă sau ridicării acestora pe uscat.

2. spaţiu situat sub puntea inferioară a unui vas, în care se depozitează încărcătura acestuia.

CALCAR – rocă sedimentară alcătuită, în principal, din calcit şi aragonit, foarte răspândită în scoarţa terestră, atât în zona de platformă, cât şi în cele de orogen. Se caracterizează prin masivitate, solubilitate în apă la o

anumită temperatură şi este utilizat în industria materialelor de construcţii.

CALCEDONIE – varietate de silice, translucidă, divers colorată, utilizată ca piatră semipreţioasă, ca abraziv.

CALCOPIRITĂ – sulfură naturală de cupru şi fier, galbenă-verzuie; e cel mai important minereu de cupru.

CALE NAVIGABILĂ INTERIOARĂ – apă în care pot naviga nave cu un tonaj mai mare de 50 tone. Termenul se aplică fluviilor, râurilor şi lacurilor navigabile (cursuri de apă naturale sau amenajate pentru navigaţie) şi canalelor navigabile (cursuri de apă construite special pentru navigaţie).

CALE UNIDIRECŢIONALĂ parte carosabilă a unei artere rutiere, pe care toate vehiculele se deplasează în acelaşi sens.

CALITATE – ansamblu de proprietăţi şi caracteristici ale unui produs sau serviciu, care îi conferă acestuia aptitudinea de a satisface necesităţile exprimate sau implicite (sub aspectul protecţiei consumatorilor).

CALITATEA VIEŢII – 1. suma bunurilor şi serviciilor, analizate sub aspect calitativ şi cantitativ, de care beneficiază membrii societăţii. Se are în vedere calitatea vieţii materiale (locuinţă, dotări edilitare, transport, condiţii de muncă), calitatea vieţii biologice (alimentaţie, stres), calitatea vieţii spirituale (acces la cunoştinţe, cultură), calitatea vieţii psihice. 2. modul subiectiv în care fiecare îşi evaluează viaţa.

CALLAMPA – vezi BIDONVILLE.

CALORIE – unitate de măsură pentru căldură, numeric egală cu căldura necesară ridicării temperaturii unui gram de apă distilată cu 1°C (de la 19, 5°C la 20, 5°C);

1 cal = 4, 185 J.

Este folosită pentru a desemna valoarea energetică a alimentelor necesare pentru nutriţia fiinţelor umane.

CALVINISM – doctrină religioasă care susţine învăţăturile protestante ale lui Jean Calvin (1509 – 1564) şi

care respinge Sfânta Tradiţie şi Sfintele Taine, acceptând numai botezul şi euharistia, pe care le-a redus la simple simboluri.

CAMPING – unitate de cazare care dispune de construcţii simple, cu funcţionare sezonieră. Se disting: C. *de sejur* (situat în zona de interes turistic), C. *de tranzit* (situat pe trasee turistice sau pe artere rutiere importante), C. de *weekend* (în afara unor oraşe mari), C. *provizoriu* (instalat cu prilejul unor manifestări cu caracter temporar) (cuv. engl.).

CAMPOS – denumire utilizată în America de Sud pentru ţinuturile acoperite cu o vegetaţie ierboasă, presărate cu arbori şi arbuşti rari, tropicali.

CANAL – cale hidrografică amenajată de om, pentru unirea a doua râuri, lacuri sau mări, în scopul navigaţiei, pentru irigaţii, precum şi pentru alimentarea cu apă. Cele mai vechi canale au fost construite în Mesopotamia, în jurul anului 4.000 î.Hr. Canale mai lungi au fost construite începând din sec. al XVI-lea, în special în scopul transportării diferitelor produse manufacturate.

CANAL COLECTOR – canal care are destinaţia de a transporta apele meteorice, uzate sau subterane, colectate prin intermediul altor canale.

CANALIZARE – echipare edilitară prin care se realizează colectarea, transportul, epurarea şi evacuarea într-o arteră hidrografică a apelor rezultate în urma diverselor folosinţe, precum şi a altor ape de pe un anumit teritoriu.

CANAL NAVIGABIL – canal amenajat pentru circulaţia navelor, cu o lăţime ce trebuie să permită circulaţia în ambele sensuri. Principalele avantaje sunt: scurtarea distanţelor de transport.

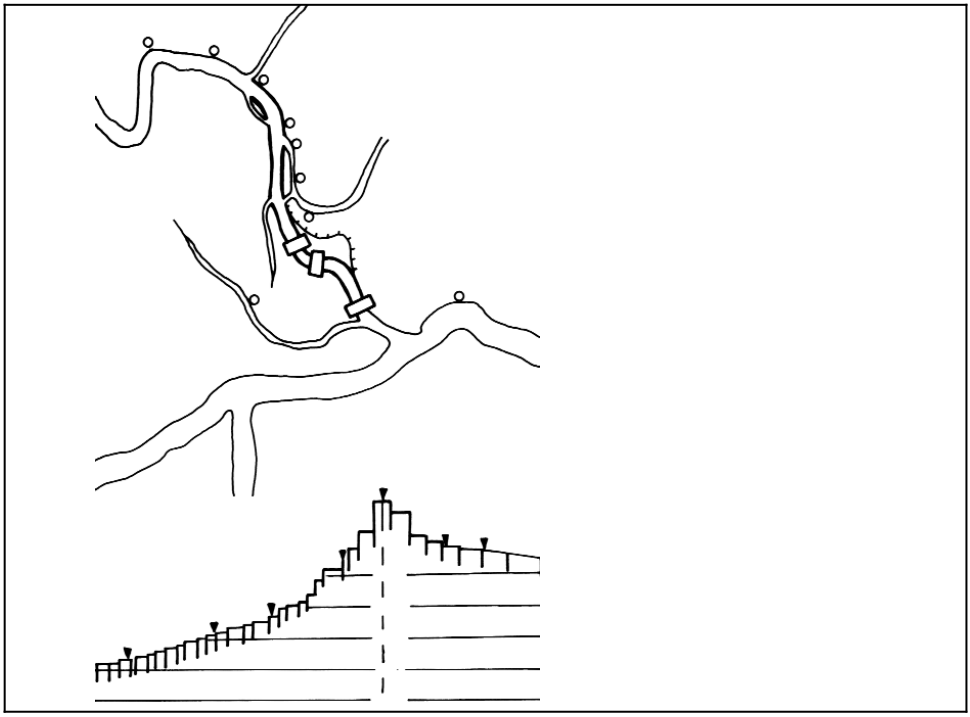

≈Canalul Dunăre-Main
— Canalul Ludweg
— Porturi

Canal navigabil stabilitatea traseului şi adâncimilor, forţa de tracţiune mai redusă datorită vitezei mai mici a apei.

CANTON – 1. denumire generică dată statelor care compun, din punct de vedere administrativ-politic, Confederaţia Elveţiană. 2. unitate administrativ-teritorială de grad inferior comunei, în Franţa. 3. clădire aflată lângă o cale ferată, cu funcţia de a supraveghea şi întreţine o secţiune din calea de comunicaţie, dar şi cu rol de adăpost, locuinţă pentru cantonier. 4. clădire aflată în spaţiul silvic şi folosită de brigăzile silvice ca adăpost pentru cei care execută diferite lucrări de întreţinere şi ca punct de pază a pădurilor.

CAOLIN – varietate de argilă reziduală alcătuită, în principal, din caolinit. Este compact, fin, pământos, de culoare albă cu diferite nuanţe, are calităţi plastice şi refractare, fiind utilizat în industria ceramicii fine, a materialelor de construcţii, a hârtiei şi în industria chimică.

CAPACITATEA INSTALAŢIILOR DE TRANSPORT PE CABLU – indicator ce reflectă raportul dintre debitul orar specific unei părtii de schi şi randamentul de transport al telefericului ce deserveşte acea pârtie. Se calculează folosind formula

1, 25 – 1, 40); *Cn* – capacitatea optimă potenţială a plajei, stabilită pe baza normei de suprafaţă oferite unui vizitator.

CAPACITATE DE ABSORBŢIE

URBANĂ – concept ce descrie capacitatea unui oraş de a absorbi populaţia migratoare. Această capacitate este condiţionată de trei elemente: numărul locurilor de muncă, disponibilul de locuinţe şi asigurarea serviciilor publice.

1. CAPACITATE DE CAZARE – numărul de locuri în unităţile care asigură cazarea. 2. numărul de persoane care pot fi cazate într-o unitate turistică sau

balneoclimaterică, pe o perioadă delimitată de timp (zi, lună, trimestru, an). CAPACITATE DE CAZARE NECESARĂ DOMENIULUI SCHIABIL – indicator ce reprezintă raportul

$Ct =$

gl, a dintre numărul de turişti ce folosesc dotările unei unităţi de cazare ce deser unde: Ct – capacitatea orară a telefericului (pers. /oră); g – debitul orar/metri lăţime pârtie; l – lăţimea pârtiei (m); a – randamentul telefericului ($amediu = 0, 9$). CAPACITATEA ZILNICĂ A

PLAJEI – indicator ce exprimă numărul de vizitatori ce pot folosi zilnic plaja, număr pe baza căruia se stabileşte mărimea staţiunii şi în special capacitatea dotărilor şi amenajărilor acesteia. Se calculează cu ajutorul formulei

$Cz = Is\ Cn$, unde: Cz – capacitatea zilnică a plajei; Is – indicele de simultaneitate (stabilit în raport direct cu nivelul de dotare şi echipare a staţiunii, luând valori între veşte o pârtie de schi şi ponderea schiorilor în numărul turiştilor ce folosesc unitatea respectivă. Se calculează cu formula

$Np = NS$.

$Ko\ Ks$ în care: Np – capacitatea de cazare a staţiunii; NS – numărul de turişti; Ko – coeficientul de influenţă a weekendului (pentru zilele lucrătoare $Ko = 1$); Ks – ponderea schiorilor din totalul turiştilor (valori relative).

CAPACITATE DE CIRCULAŢIE RUTIERĂ – numărul maxim de vehicule care trec printr-o secţiune a drumului, într-o direcţie, într-un anumit timp. Atunci când se ţine cont şi de condiţiile meteorologice cu impact negativ se poate folosi termenul de *capacitate practică*.

CAPACITATE DE DESERVIRE

Indicator utilizat pentru unităţile care deservesc populaţia. Unităţile de măsură sunt specifice profilului respectiv: număr de locuri, suprafaţă comercială, număr de vehicule, lungimea reţelei de alimentare cu apă etc.

CAPACITATE DE SUPORT – numărul total de indivizi dintr-o populaţie pe care un ecosistem este în măsură să-l întreţină la un moment dat.

CAPACITATE DE SUSŢINERE

A POPULAŢIEI – capacitatea unui teritoriu dat, aflat la un anumit nivel de dezvoltare, de a susţine din punct de vedere al resurselor un număr maxim de locuitori (concept similar cu cele de biom, rată populaţie/resurse, rată fiinţă umană/unitate de suprafaţă).

CAPACITATE DE TRANSPORT

numărul maxim de călători care pot fi transportaţi în interval de o oră, într-o direcţie, de un mijloc de transport în comun.

CAPACITATE DE TRATAMENT – numărul persoanelor care pot beneficia de tratament, într-o anumită unitate, pe un timp determinat. În staţiunile balneare este dependentă de capacitatea pe care o oferă instalaţiile de tratament.

CAPACITATE OPTIMĂ DE

PRIMIRE A UNEI ZONE – indicator ce reprezintă frecventarea turistică pe care un sistem socio-economic regional o poate suporta în mod permanent, fără a se produce schimbări ireparabile ale structurilor sale economice şi sociale. Se calculează prin determinarea numărului maxim de turişti care pot fi găzduiţi simultan, în timpul unei zile pline de sezon, cu condiţia ca aceştia să poată beneficia de tot agrementul oferit, fără să prejudicieze mediul ambiant.

CAPACITATE PORTUARĂ indicator numeric ce exprimă mărimea portului sub forma numărului de facilităţi portuare, a lungimii danelor de acostare sau a tonajului navelor ce folosesc portul într-un an.

CAPACITATE PRACTICĂ – vezi CAPACITATE DE CIRCULAŢIE RUTIERĂ.

CAPITAL – ansamblul mijloacelor financiare, tehnice, informaţionale şi cultural-ştiinţifice de care dispune o societate. Există mai multe tipuri de capital: financiar, tehnic, informaţional, cultural.

CAPITALĂ – oraş din interiorul unei ţări, provincii sau stat, în care este concentrată autoritatea politică şi administrativă. Au fost făcute foarte multe clasificări ale capitalelor din punctul de vedere al localizării lor şi al

tipului specific: (a) capitale *permanente* (Londra, Paris), care şi-au menţinut rolul iniţial de-a lungul etapelor de evoluţie politico-teritorială a statelor respective; (b) capitale *introduse* (Brasília, Madrid, Abuja), care au fost desemnate să înlocuiască fostele capitale; (c) capitale *divizate*, care acoperă rarele cazuri în care funcţiile capitalei sunt împărţite între două oraşe (în Republica Africa de Sud legislativul se află în oraşul Cape Town şi guvernul în Pretoria).

CAPITALĂ ARTIFICIALĂ – oraş creat special pentru a îndeplini funcţia de capitală.

CAPITALĂ DIVIZATĂ – tip de capitală care, în urma unui compromis, şi-a divizat o parte din funcţii între mai multe oraşe, specializându-se fiecare într-o anumită direcţie.

CAPITALĂ NATURALĂ – tip de capitală – considerat din punct de vedere al modului de evoluţie – reprezentat de un oraş ce a evoluat în mod natural de la primele stagii de urbanizare până la statutul de capitală, cunoscând o dezvoltare continuă.

CAPITALĂ PERMANENTĂ – tip de capitală care şi-a menţinut de-a lungul secolelor statutul conducător din punct de vedere politico-administrativ, păstrându-şi rolul în statul respectiv.

CAPITAL CIRCULANT – parte din capital care se consumă într-un singur ciclu de producţie.

CAPITAL CULTURAL – ansamblul bunurilor culturale, inclusiv al mijloacelor de producere a bunurilor ştiinţifice, intelectuale şi artistice şi al mijloacelor de circulaţie a acestora.

CAPITAL FINANCIAR – sumă de bani care aduce un profit.

CAPITAL FIX – parte din capital a cărei durată de viaţă se extinde de-a lungul mai multor cicluri de producţie. CAPITAL INFORMAŢIONAL – ansamblu de date şi surse de informaţie de care dispune o persoană/societate.

CAPITALISM – sistem economico-social şi politic

bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi de schimb, guvernat de legile obiective ale economiei de piaţă, de libera iniţiativă şi schimbul liber de valori, de concurenţa între întreprinderi ca mijloace de creştere a productivităţii muncii, stimulare a creativităţii, de creştere a rentabilităţii activităţilor economice.

CAPITAL TEHNIC – ansamblul mijloacelor materiale de producţie şi al tehnologiilor de care dispune o întreprindere sau o societate şi care permite crearea de noi produse cu o anumită utilitate.

CAPITAL UMAN – 1. totalitatea persoanelor implicate într-o anumită activitate. 2. totalitatea cunoştinţelor şi competenţelor profesionale rezultate din procesul educaţional şi consolidate prin acumulare de experienţă la locul de muncă.

CAPTARE DE APĂ – ansamblu de construcţii şi instalaţii care serveşte la preluarea (gravitaţională, mecanică) apelor din surse naturale (pânze de ape subterane, ape curgătoare, lacuri).

CARACTERISTICĂ NAŢIONALĂ – trăsătură specifică unui popor ajuns la stadiul de naţiune, rezultată în urma unor procese spaţiale şi temporale complexe.

CARACTER NAŢIONAL – 1. ansamblu de trăsături (caracteristici naţionale) care conferă comportamentului, modului de trai, culturii unei comunităţi naţionale, statale sau etnice un anumit specific datorat condiţiilor particulare, concrete, istorico-geografice, economice, social-politice şi culturale în care s-au constituit şi dezvoltat pe glob diferitele naţionalităţi şi naţiuni. Caracteristicile naţionale evoluează, cunosc transformări importante în procesul de etnogeneză datorită diversităţii factorilor socio-istorici şi culturali ce le influenţează. Sin: PARTICULARITATE NAŢIONALĂ, SPECIFIC NAŢIONAL. 2. ansamblu de trăsături complexe (lingvistice, rasiale, comportamentale etc.), specifice unui popor care a evoluat ajungând la stadiul de naţiune şi care îl diferenţiază de alte grupuri etnice, creând particularitatea naţională. Caracterul naţional este influenţat direct şi puternic de

condiţiile naturale, social-economice şi istorice în care a evoluat poporul respectiv de-a lungul istoriei.

CARAT – unitate de măsură pentru diamant şi metale preţioase:

1 carat = 205, 3 mg.

Pentru aur caratele indică numărul părţilor de aur pur din 24.

CARBURANT PENTRU AVION

— Carburant fabricat special pentru motorul de avion, cu cifra octanică cuprinsă între 80 şi 145 şi al cărui punct de îngheţ este de – 60°C.

CARBURANŢI DE TIP ESENŢĂ

— Hidrocarburi uşoare, utilizate de turboreactoarele aviatice, cu temperatura de distilare situată între 200°C şi 250°C.

CARBURANŢI DE TIP KEROSEN – combustibili de vâscozitate medie, având aceleaşi caracteristici de distilare şi acelaşi punct de limpezire ca petrolul lampant. Sunt utilizaţi de turboreactoarele aviatice.

CARGOU – navă maritimă comercială destinată transportului de mărfuri la distanţe mari.

CARIERĂ – exploatare minieră, desfăşurată la suprafaţă, de unde se extrag materiale de construcţii, cărbuni sau substanţe minerale utile, necesitând adesea operaţiuni de decopertare a stratului de sol şi/sau rocă.

CARTE FUNCIARĂ – registru în care sunt înregistrate toate proprietăţile de fond funciar şi construcţii dintr-un anumit teritoriu. Sunt menţionate: numele şi prenumele proprietarului, suprafaţa terenului, vecinii etc.

CARTEL – 1. uniune de întreprinderi care-şi păstrează independenţa de producţie şi desfacere, în cadrul căreia întreprinderile participante stabilesc cantitatea de mărfuri pe care urmează să o producă fiecare, preţurile şi condiţiile de vânzare a mărfurilor, ariile de aprovizionare şi, de asemenea, îşi împart pieţele de desfacere. 2. coaliţie între două sau mai multe partide, sindicate etc.

CARTIER – parte a oraşului, limitată spaţial, chiar dacă limitele sunt uneori imprecise, fiind mai vizibile din exterior. Are propria fizionomie, determinată de: funcţia dominantă (cartier rezidenţial, comercial, industrial etc.); felul şi regimul de construcţie (cartier de vile, cartier de locuinţe ieftine); poziţia în cadrul oraşului (cartier central sau marginal). Alcătuit, în general, din unităţi de vecinătate care împreună pot fi definite ca o entitate economică, socială şi de gospodărire în cadrul oraşului. (din fr. *quartier*).

CARTIER COMERCIAL – termen ce defineşte o porţiune de oraş în care sunt grupate, cu preponderenţă, funcţiunile şi activităţile comerciale.

CARTIER DE LOCUINŢE – unitate de treaptă imediat superioară complexului de locuit în ierarhia unităţilor urbanistice complexe. Cartierul de locuinţe cuprinde, în general, o porţiune de oraş alcătuită dintr-un număr de complexe de locuit şi dintr-un nucleu denumit *centru de cartier*. Sin: CARTIER REZIDENŢIAL.

CARTIER INDUSTRIAL – termen ce desemnează porţiuni de oraş în care s-au concentrat şi au imprimat caracterul dominant atelierele meşteşugăreşti, manufacturile şi întreprinderile industriale, unele din acestea conducând, în procesul de dezvoltare ulterioară, la constituirea unor zone industriale înglobate în oraşe. Apariţia termenului este legată de revoluţia industrială.

CARTIER-ORAŞ – tip de cartier de dimensiuni foarte mari, care poate fi comparat, ca suprafaţă şi populaţie, cu un oraş.

CARTIER REZIDENŢIAL – vezi CARTIER DE LOCUINŢE.

CARTIER-SATELIT – cartier construit în jurul unui element central (un obiectiv economic, social, cultural, administrativ).

CARTODIAGRAMĂ – metodă de reprezentare aproximativă a unui fenomen pe o hartă-bază, prin

diagrame de acelaşi fel, care ilustrează valori diferite, raportate la o unitate teritorială (în general administrativă).

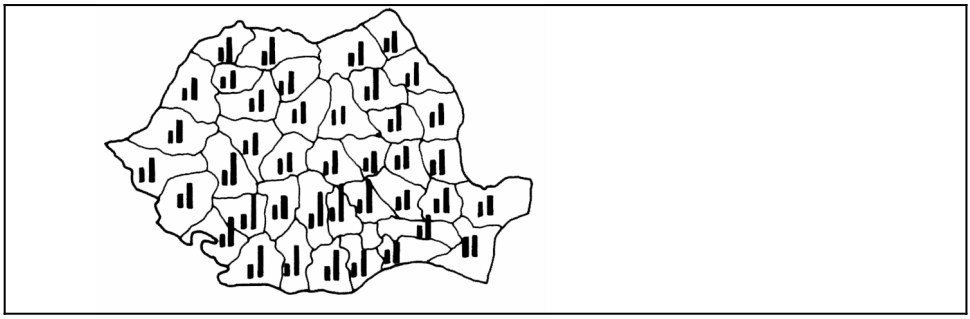

CARTOF – plantă din familia solanaceelor, cu tulpini subterane îngroşate sub forma unor tuberculi alungiţi, ovali sau rotunzi. Este originară din Anzi şi dovedeşte o mare elasticitate ecologică. Preferă, totuşi, regiunile mai umede şi răcoroase. Se foloseşte în alimentaţia omului, ca furaj sau ca materie primă în industrie (pentru a se obţine glucoză, amidon, alcool, dextrină). Printre marii producători se numără China, India, Rusia, Polonia, S.U.A., Ucraina etc. (*Solanum tuberosum*).

CARTOGRAMĂ – metodă de reprezentare

cartografică analitică –

Cartogramă privită cantitativ, în limitele unităţilor administrativ-teritoriale – a variaţiei intensităţii unui fenomen demografic, economic sau social, pusă în evidenţă prin colorare sau haşurare diferenţiată, potrivit unei scale stabilite. După conţinutul şi modul de redare a fenomenelor se disting: cartograme directe, cartograme

selective, cartograme structurale, cartograme geometrice (pseudocartograme), cartograme tridimensionale (stereocartograme).

CASĂ – construcţie folosită pentru locuire (în mod obişnuit) de către o familie sau (uneori) de către mai multe

Casă familii, executată din diferite materiale (pământ, piatră, lemn, cărămidă etc.), în diferite tehnici, având dimensiuni variate şi diverse împărţiri interioare.

CASĂ DOMNEASCĂ – denumire folosită în mod curent în Ţara Românească şi Moldova pentru a indica o locuinţă voievodală.

CASTAN DULCE – arbore din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, caracteristic climatului mediteranean subtropical, cu fructe sferice, acoperite până la maturitate cu un înveliş verde ţepos şi care sunt bogate în amidon şi ulei (*Castanea sativa*).

CASTĂ – grup compact situat pe o anumită treaptă ierarhică a unei societăţi, grupul fiind închis, rigid, endogamic, cu obiceiuri, rituri, simboluri, mod de viaţă şi activitate distincte. Ansamblul de rituri reglează raporturile între membrii castei, asigurând, într-un anumit sens, armonia, echilibrul social şi stabilitatea castei. În limbaj curent, casta desemnează un grup restrâns de oameni, conştient de propria lui superioritate în raport cu celelalte grupuri mai numeroase. Bogăţia, apartenenţa etnică sau religioasă pot duce şi ele la constituirea unor grupuri cu trăsături de castă.

CASTEL – clădire mare, medievală, prevăzută cu turnuri şi cu creneluri.

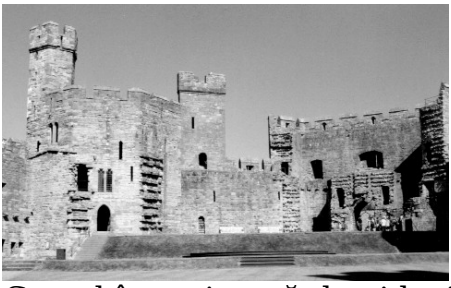

Castel înconjurată de ziduri şi de şanţuri, care servea ca locuinţă seniorilor feudali.

CASTEL DE APĂ – construcţie specială, în formă de turn, care serveşte ca rezervor de apă.

CASTRU – tabără romană întărită care servea drept adăpost şi punct de sprijin pentru unităţile armatei romane. Forma, în plan, era pătrată sau dreptunghiulară, împărţită într-un număr de suprafeţe dreptunghiulare prin străzi drepte, perpendiculare. Castrele au constituit nucleele multor aşezări umane de pe teritoriul Imperiului roman, precum şi modelul de compoziţie simetrică şi ordonată pentru noi oraşe, o lungă perioadă de timp.

CAŞMIR – 1. mamifer din familia caprinidelor, crescut pentru părul foarte fin şi mătăsos, în zona Caşmir şi Tibet.

2. Ţesătură fină şi scumpă, obţinută din părul de caşmir.

CATAPETEASMĂ – 1. (în vechile temple ebraice) perdea din pânză de bumbac, colorată în cele patru culori sfinte, care despărţea Sfânta de Sfânta Sfintelor. În afara acesteia, mai exista o catapeteasmă care despărţea cele două încăperi amintite, de restul templului.

2. În sens larg, trupul Mântuitorului.

3. În bisericile ortodoxe, catapeteasma desparte altarul de naos şi are mai multe icoane, uşile împărăteşti şi cele două uşi diaconeşti.

CATASTROFĂ ECOLOGICĂ – eveniment tragic de mari proporţii, cu urmări dezastruoase, declanşat de cauze de origine naturală şi/sau antropică, cu efecte pe vaste suprafeţe şi pe o perioadă îndelungată, ce se caracterizează prin inducţia de perturbaţii tranzitorii sau

permanente în comunităţile de vieţuitoare pe care le afectează. Aceasta poate fi: geofizică (cutremure, erupţii vulcanice, maree uriaşe); climatică (cicloni, inundaţii, secetă, ger prelungit); antropică (despăduriri); demografică (suprapopulare, urbanizare excesivă); tehnologică (poluare majoră, accidente de producţie, accident nuclear etc.).

Catedrală

CATEDRALĂ – denumire dată bisericii de reşedinţă a unui episcopat în care se află catedra. Termenul este folosit incorect pentru a desemna cea mai importantă biserică dintr-un oraş.

CATEGORIE SOCIALĂ – grupare folosită în statistica din România în prelucrarea caracteristicilor următoare: ocupaţie, loc de muncă, sectorul social-economic al locului de muncă (pentru populaţia activă), precum şi pentru diferite atribute ale populaţiei inactive. CATEGORIE SOCIO-OCUPAŢIONALĂ – grupare multicriterială a unor ocupaţii relativ omogene, pe anumite categorii. Criteriile cel mai frecvent acceptate sunt: nivelul de instruire, tipul de activitate, poziţia în cadrul diviziunii sociale a muncii şi a structurilor de putere, prestigiu, venit etc.

CATOLICISM – confesiune creştină determinată atât de teologia latină cât şi de tradiţia Bisericii romane, oficializată în 1054 (Marea Schismă), care recunoaşte primatul Papei, infailibilitatea sa în materie de dogmă şi de morală, purcederea Sfântului Duh şi de la Dumnezeu-Fiul,

existenţa purgatoriului, caracterul infailibil al hirotoniei şi mirungerii, fiind bine reprezentat în Europa (Italia, Spania, Franţa, Austria, Polonia cât şi în Germania, Elveţia, Marea Britanie), în ţările Americii Latine, cât şi în

S.U.A. şi Canada (partea francofonă). CAUCAZIANĂ – una dintre primele rase umane, prezentă în Europa, nordul Africii, precum şi din Orientul Mijlociu până în India, având drept caracteristici fizice: piele de culoare variind de la alb clar până la roz şi maron deschis; păr cu o textură de la fin la mediu şi culoare de la blond platinat până la castaniu închis; culoarea ochilor de la albastru deschis până la căprui închis şi negru. Caucazienii au nasul subţire şi ridicat, precum şi buze subţiri. CAUSTOBIOLIT – rocă organogenă, mai ales de natură vegetală, care poate arde şi este folosită drept combustibil.

CĂDERE DE APĂ – ruptură de apă în lungul unei ape curgătoare, care poate fi naturală (cascade, praguri), sau artificială (diferenţa de nivel este creată prin corectarea pantei naturale sau prin baraje).

CĂLDURĂ – formă de energie care caracterizează comportarea corpurilor în diferite procese termice. Se măsoară în jouli.

CĂ MIN – vezi LOCUINŢE SOCIALE.

CĂPŞUN – plantă cultivată ierboasă perenă, de talie mică (cca. 30 cm), apreciată pentru fructele sale timpurii, dulci şi aromate. Se cultivă mai ales în emisfera nordică (S.U.A., Mexic, Japonia, Israel, Franţa, Italia, Polonia etc.) (*Fragaria moschata*).

CĂRBUNE – rocă caustobiolită, formată în urma carbonificării substanţelor vegetale. Cărbunii se diferenţiază calitativ în funcţie de conţinutul în carbon, putere calorică şi umiditate.

CĂRBUNE BRUN – varietate de cărbune de pământ inferior, caracterizat printr-o putere calorică cuprinsă între 12500 şi 24.000 kJ/kg, cu un conţinut de carbon de până la 78%, de culoare brună până la neagră.

CĂSĂTORIE – modalitate acceptată la nivel social prin care două sau mai multe persoane constituie o familie.

Comportă un aspect juridic (cununia civilă) şi unul religios (cununia religioasă), în multe cazuri facultativ, care se desfăşoară după cununia civilă. Căsătoria are ca funcţie principală să lege între ele două persoane între care nu există în mod obişnuit legături de rudenie (consangvinitate) şi să permită procrearea legitimă în interiorul familiei.

CĂ SOARE – locuinţă temporară sau sezonieră simplă, construită din lemn, care adăposteşte lucrătorii la pădure, ciobanii din zona montană sau chiar lucrătorii la câmp.

CĂSUŢĂ – 1. casă de mici dimensiuni. 2. denumire dată unei construcţii separate, aşezată lângă casa ţărănească, în care se găteşte sau locuiesc bătrânii. CĂŞĂRIE – 1. parte a stânei unde se prelucrează laptele şi se păstrează caşul, brânzeturile etc. 2. construcţie amenajată şi folosită pentru prelucrarea laptelui.

CĂ TUN – grup de gospodării rurale de mărime demografică redusă, cu caracter permanent, care reprezintă o parte componentă a unui sat, având în majoritatea cazurilor o denumire păstrată din trecutul îndepărtat. În decursul timpului, numeroase cătune, prin extindere succesivă şi contopire, au generat forme de aşezări umane mai bine închegate, organizate, fapt ce a determinat includerea lor în nomenclatorul localităţilor ca sate. Acest mod de formare a satelor, prin înglobarea treptată a unor cătune existente, reprezintă o trăsătură caracteristică a procesului istoric de dezvoltare a aşezărilor rurale din ţara noastră.

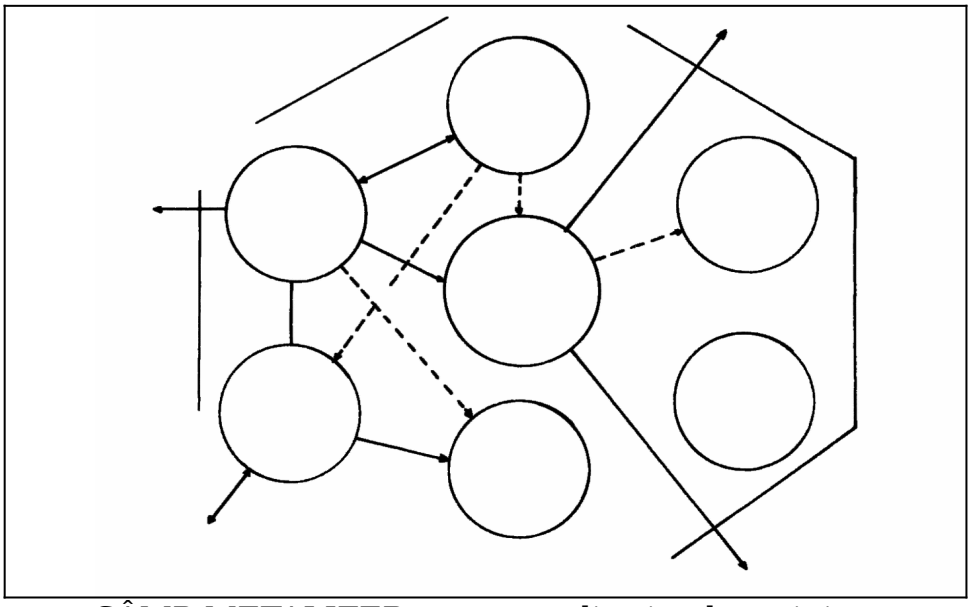

CÂMP METALIFER – parte a districtelor miniere care cuprinde mai multe zăcăminte de importanţă economică şi care este deschisă şi exploatată printr-un sistem unitar de lucrări miniere de dimensiuni mari.

CÂNEPĂ – 1. plantă erbacee anuală, originară din India, cultivată ca plantă textilă pentru fibrele sale, dar şi pentru seminţe, ce dau un ulei sicativ de bună calitate, utilizat la fabricarea lacurilor. Fibrele extrase din tulpină sunt folosite la confecţionarea de pânze groase, frânghii, saci, prelate etc. (*Cannabis sativa*). 2. Cânepă indiană – varietate de cânepă folosită pentru prepararea unor produse halucinogene (haşiş, heroină), cultura sa fiind interzisă oficial.

C.B.D. (CENTRAL BUSINESS DISTRICT) – termen ce semnifică, în literatura americană de specialitate.

Fluxuri secundare

Fluxuri primare

de bunuri

Bariert naturalt

„Inima” financiar-bancară a oraşului, care poate fi miezul urban iniţial.

de bunuri

Parcari

CEAI – arbust peren, veşnic verde, care în culturi nu depăşeşte 3 m, dar în stare naturală poate avea 8 – 15 m, originar din Asia musonică. Se cultivă, mai ales, în Extremul Orient şi Asia meridională, dar şi în Kenya, Etiopia, Brazilia, Ecuador, Perú etc. pe suprafeţe mai restrânse. Prezintă importanţă prin frunzele sale care conţin cofeină, teobromină, tanin etc. Şi din care se pot prepara: ceaiul negru sau fermentat, ceaiul „colong” sau semifermentat şi ceaiul verde sau nefermentat (*Thea sinensis*).

CEANGĂ I – populaţie care foloseşte elemente de limbă maghiară şi română amestecate, este de religie catolică şi s-a stabilit prin sec. al XV-lea în unele zone ale Moldovei (în special în Subcarpaţi) şi în zona Hunedoara-Deva.

CEHI – popor din ramura slavilor de apus, constituit ca naţiune în Cehia, având religia creştină catolică şi protestantă; în România pot fi întâlniţi cehi în zona Crişanei, Banatului şi în unele oraşe.

CELAR – încăpere servind drept cămară, amplasată

de regulă în spatele casei.

CELŢI – triburi indo-europene specifice Europei Centrale şi de Vest, care au migrat, în sec. V-III î.Hr., spre estul şi sud-estul Europei (şi în ţara noastră), ajungând până în Asia Mică şi Grecia.

CELULĂ FOTOVOLTAICĂ dispozitiv semiconductor bazat pe siliciu, produs pentru prima dată în

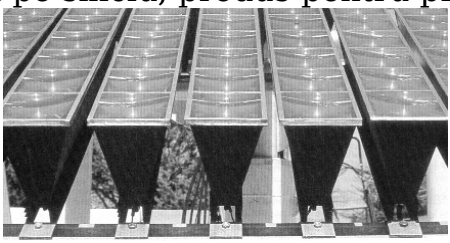

Celule fotovoltaice

1954, în S.U.A., care transformă direct energia solară în energie electrică. Se utilizează ca sursă de energie pentru navele spaţiale, pentru farurile folosite la dirijarea navigaţiei, pentru electrificarea zonelor rurale izolate, iar mai recent s-a trecut la construcţia unor centrale helioelectrice bazate pe C.f.

CENTRALĂ ELECTRICĂ DE

TERMOFICARE – ansamblu de construcţii şi instalaţii pentru producerea de energie electrică şi termică. Energia electrică se obţine din resurse energetice (combustibili fosili, radioactivi). Energia termică este un produs secundar, care se obţine din recuperarea căldurii aburului care iese din turbină, în urma trecerii lui prin schimbătoare de căldură. Energia termică este livrată că tre' consumatori prin instalaţii şi reţele termice care formează un sistem de termoficare. Sin: TERMOCENTRALĂ.

CENTRALĂ ELECTRICĂ EOLIANĂ – centrală electrică care foloseşte ca energie primară forţa vântului. Este alcătuită din motor eolian, generator electric, instalaţii de orientare şi reglare în funcţie de direcţia şi viteza vântului etc.

Centrală electrică geotermică

CENTRALĂ ELECTRICĂ GEOTERMICĂ – centrală care foloseşte ca sursă de energie apele geotermale cu temperaturi de peste 150°C şi cu presiuni ridicate.

CENTRALĂ HELIOELECTRI

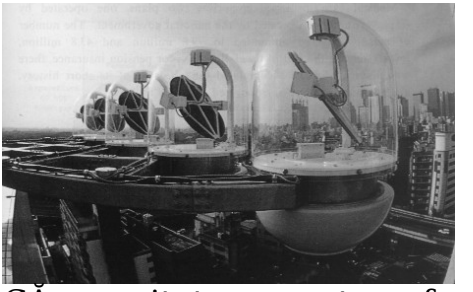

CĂ – unitate care transformă, indirect sau direct, energia solară în energie

Centrală helioelectrică electrică. În primul caz, principiul de funcţionare este bazat pe concentrarea, prin focalizare, a radiaţiei solare şi trecerea acesteia în forme intermediare de energie (termică, mecanică). În cazul transformării directe, centralele utilizează celule fotovoltaice.

CENTRALĂ HIDROELECTRICĂ – centrală electrică în care energia apelor curgătoare este transformată în energie electrică. Apa acţionează turbinele hidraulice, care pot fi distribuite pe verticală sau orizontală, în funcţie de mărimea căderii de apă şi de debitul arterei hidrografice. Sin: HIDROCENTRALĂ.

CENTRALĂ MAREEMOTRICĂ

centrală electrică care utilizează energia fluxului şi refluxului, în condiţiile existenţei unei amplitudini de cel puţin cinci metri. Amenajarea implică un baraj care închide un golf şi turbine cu ax orizontal, amplasate în corpul barajului, care funcţionează atât la flux cât şi la reflux.

CENTRALĂ NUCLEARO-ELECTRICĂ – ansamblu de construcţii, instalaţii şi echipamente care transformă energia de fisiune produsă într-un reactor nuclear în energie termică şi, uite

Centrală nuclearo-electrică nor, în energie electrică. Este principala formă de utilizare economică a energiei nucleare, apărută în anul 1954, care necesită investiţii foarte mari datorită costurilor ridicate ale unor materiale utilizate în construcţie, combustibililor, agenţilor moderatori şi a cheltuielilor legate de izolarea deşeurilor radioactive.

CENTRALĂ TERMICĂ – ansamblu de construcţii şi instalaţii care permit prepararea agentului termic (apă caldă, apă fierbinte, abur) şi distribuirea acestuia în instalaţiile termice.

CENTRALITATE – importanţa unui loc în raport cu regiunea din jur şi gradul în care acesta exercită funcţii centrale.

CENTRALITATE A ORAŞULUI

rolul de centru pe care îl exercită un oraş, din punct de vedere al influenţei sale, asupra unui teritoriu.

CENTRALIZARE – tendinţă spaţială de concentrare a indivizilor sau activităţilor în anumite centre urbane sau rurale.

CENTRU ADMINISTRATIV – localitate în care se găsesc sediile organelor puterii de stat centrale sau locale.

CENTRU CIVIC – parte a unei aşezări umane în care sunt concentrate principalele clădiri de interes public (ex: municipalitatea, primăria, biblioteca).

CENTRU COMERCIAL – 1. oraş sau localitate în care funcţia comercială este suficient marcată. 2. locul precis, în cadrul unei aşezări, în care se exercită

Centru comercial funcţia comercială (stradă, ansamblu de străzi, pieţe ş.a.). Adesea coincide cu centrul tradiţional al oraşului. 3. ansamblu de magazine, zone de distracţie etc. care se întinde pe o suprafaţă de până la o sută de mii de metri pătraţi.

CENTRU DE CARTIER – vezi CARTIER DE LOCUINŢE.

CENTRU INCUBATOR TEHNOLOGIC ŞI DE AFACERI – instituţie profesională al cărei scop este antrenarea şi sprijinirea întreprinzătorilor care doresc şi pot să fondeze o întreprindere privată, cu perspectiva de a deveni total independentă. Centrul oferă facilităţi iniţiatorilor de afaceri (spaţii de închiriat, utilaje şi instalaţii necesare, management, marketing), efectuează transfer tehnologic, de metode, idei, know-how, de la autor la utilizator, într-o formă juridică sau comercială.

CENTRU INDUSTRIAL – element al structurii industriale dintr-o ţară; se suprapune frecvent unei localităţi (urbane sau rurale), în activitatea căreia industria deţine un rol important.

CENTRU ISTORIC – partea cu cea mai mare vechime dintr-un oraş, locul iniţial din care a început să se dezvolte teritorial oraşul.

CENTRU URBAN – „inima” oricărui oraş mare, zona ultracentrală care, în general, concentrează cele mai importante valori, cea mai intensivă dezvoltare a construcţiilor şi cea mai mare concentrare de trafic pietonal şi rutier.

CENTRU VITICOL – teritoriu care cuprinde plantaţiile cu viţă-de-vie din una sau mai multe localităţi, care face sau nu face parte integrantă dintr-o podgorie şi care constituie o unitate teritorială caracterizată prin factori specifici de climă şi sol, precum şi condiţii agrotehnice şi tehnologice asemănătoare. Centrul viticol cuprinde o suprafaţă mai mică decât podgoria.

CENTURĂ DE COMUTARE – zonă a oraşului în care se produc deplasări sau comutări zilnice ale muncitorilor din zonele de rezidenţă aflate în afara oraşului spre locurile de muncă din oraş.

CENTURĂ VERDE – spaţiu plantat, având funcţiuni de protecţie, realizat în jurul oraşelor sau al unor obiective speciale ce necesită condiţii de microclimat precum şi lipsa poluanţilor.

C.v. poate îndeplini şi alte funcţiuni: de pădure, de plantaţie productivă, de livadă, cimitire etc. Conceptul de C.v. implică variate interpretări, fiind acceptate două puncte de vedere. Abordarea pozitivistă argumentează rolul centurii în îmbunătăţirea zonei de recreere din afara oraşului şi în prezervarea teritoriului agricol. Abordarea negativistă priveşte

C.v. ca pe un mijloc de condiţionare a expansiunii urbane, de conservare a caracterelor istorice şi de prevenire a coalescenţei cu ariile urbane învecinate. CERCETARE DE TEREN – acţiune care are ca scop

cunoaşterea, la faţa locului, a condiţiilor naturale care pot influenţa dezvoltarea aşezărilor, a posibilităţilor de echipare tehnică a teritoriului, a trăsăturilor specifice localităţilor (formă, structură, textură), a problemelor de poluare a mediului etc.

CERCETARE STATISTICĂ – activitate desfăşurată cu ajutorul metodelor statistice în domeniul demografic, social şi economic.

CERDAC – galerie deschisă, situată pe faţada unei clădiri, cu rolul de a asigura un spaţiu de odihnă.

CER DESCHIS – posibilitatea survolării teritoriului unor state, pe orice culoar aerian, în cadrul prevederilor unui acord bilateral sau multilateral încheiat în acest scop. Conceptul prefigurează elemente ale integrării politice.

CERINŢĂ DE APĂ – cantitate de apă necesară pentru asigurarea desfăşurării, în condiţii optime, a procesului de producţie, fără de care activitatea suferă pagube care diferă, ca valoare, de la o folosinţă la alta.

CETATE – 1. loc întărit printr-un sistem de fortificaţii; fortăreaţă. 2. oraş sau cartier al unui oraş care reprezintă o unitate cu caracteristici speciale.

3. C. *de scaun* – reşedinţa permanentă a domnului în ţările româneşti. 4. C. *universitară* – spaţiu care concentrează activitatea universitară de tradiţie.

CETĂŢEAN – locuitor al unui stat care se bucură de drepturi civile şi politice şi care are anumite obligaţii faţă de acel stat.

CETĂŢENIE – calitate de cetăţean al unui stat, conferită la naştere sau prin proceduri juridice ulterioare.

CETĂŢENIE EUROPEANĂ COMUNĂ – statut acordat cetăţenilor din ţările Uniunii Europene, care constă în următoarele drepturi: deplasarea şi stabilirea domiciliului în mod liber, pe teritoriile statelor din U.E.; protejarea fiecărui cetăţean european de către autorităţile diplomatice ale oricărui stat membru; votarea şi depunerea candidaturii la alegerile municipale şi europene care se desfăşoară în statul în care cetăţeanul îşi are domiciliul.

CHAMOSIT – minereu de fier, de culoare verde până la negru, format în zonele litorale, în condiţiile unui mediu sărac în oxigen, ce poate conţine până la 32 – 34% oxid de fier.

CHEI – construcţie, într-un bazin portuar, care ajută la acostarea navelor, îmbarcarea şi debarcarea pasagerilor şi mărfurilor.

CHERHANA – amenajare, construcţie din chirpici, paiantă, lemn sau zidărie, situată în Delta Dunării sau pe malul unei ape, cu funcţii economice specifice: primirea, sortarea, prelucrarea şi depozitarea temporară a peştelui pentru consum direct.

CHESTIONAR – instrument de investigare care constă în întrebări ordonate logic; analizarea răspunsurilor date de către cei intervievaţi asigură obţinerea de informaţii utile pentru cunoaşterea fenomenelor şi proceselor sociale. Această metodă de investigare este folosită în numeroase domenii.

CHILIE – cameră de mici dimensiuni destinată locuirii individuale a călugărilor dintr-o mănăstire, fiind, de obicei, grupate mai multe în corpuri speciale.

CHIMIODUCTE – conducte prin intermediul cărora se transportă produse sau semiproduse chimice.

CHIRPICI – cărămidă de format mare, făcută din argilă şi paie tocate, uscată la soare şi nearsă.

CHITRU – specie de citrus ce dă unele din cele mai acidulate fructe comercializate, cu frunze veşnic verzi, cultivată în zonele tropicale ale

Mexicului, Florida şi „Indiile de Vest”.

(*Citrus medica*).

CIAMUR – tencuială de pământ şi pleavă folosită la construcţiile din chirpici pentru finisarea faţadelor.

CICLU AL POPULAŢIEI – model de schimbare regulată a populaţiei unui areal în funcţie de intervalul de timp considerat. Cele mai cunoscute sunt: tranziţia demografică, ciclul malthusian şi ciclul de creştere a populaţiei de nou-născuţi.

CICLU AL POPULAŢIEI STABILE – generalizare a

modelului schimbului de populaţie în spaţiile rezidenţiale urbane. Se identifică trei stadii: instalarea fluxului de cupluri de tineri căsătoriţi cu copii; copiii cresc şi pleacă de acasă; familiile îmbătrânesc, apar persoane văduve, multe locuinţe rămân disponibile şi sunt închiriate, astfel încât la sfârşitul acestui stadiu cea mai mare parte din locuitorii iniţiali nu mai există. CICLU DE VIAŢĂ AL FAMILIEI – secvenţele evenimentelor demografice semnificative pentru familie: căsătoria, naşterea primului copil, naşterea ultimului copil, căsătoriile copiilor, dizolvarea familiei etc.

CICLU ENERGETIC – lanţ energetic integral, inclusiv activităţi legate de prospectarea, exploatarea, producerea, conversia, stocarea, transportul, distribuţia şi consumul diferitelor for

STADIUL DE DEZVOLTARE ETAPA TRANZITORIE

Ciclul vieţii umane me de energie, prelucrarea şi înlăturarea deşeurilor şi întreruperea sau încetarea acestor activităţi.

CICLUL VIEŢII UMANE – succesiune de fenomene în decursul cărora se realizează dezvoltarea omului, începând cu perioada preconcepţională, continuând cu maturizarea, reproducerea şi terminând cu dispariţia fizică, trecând prin mai multe etape (vârstă de şcolarizare, pubertate etc.).

CIDRU – soi de vin fabricat din mere, mai ales în nordul Franţei, Elveţia, Marea Britanie, Austria, Spania etc. CIMENT – material liant, sub formă de pulbere, folosit în construcţii (în amestec cu apa face priză şi după un timp se întăreşte, devenind dur); se obţine în urma arderii şi măcinării unui amestec de argilă şi calcar (în cazul C.

Portland) sau de bauxită şi calcar (în cazul C. aluminos).

CINABRU – mineral cu un conţinut ridicat de mercur, concentrat prin procese hidrotermale.

CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL – totalitatea fluxurilor economice internaţionale, privite în strânsa lor interdependenţă.

CIRCUIT INFORMAŢIONAL – vezi FLUX

INFORMAŢIONAL.

CIRCUIT TURISTIC – traseu ce urmăreşte obiective turistice care pot fi vizitate într-o anumită perioadă de timp, folosind diferite mijloace de transport. În general, circuitul turistic se realizează pe un traseu închis, cu plecarea şi sosirea din aceeaşi localitate.

CIRCULAŢIA INTERMETROPOLITANĂ A ELITELOR – formă a procesului de imigraţie desfăşurat în cadrul unei naţiuni sau între acestea; implică mişcări profesionale de un nivel superior: bancheri, manageri, academicieni ce se deplasează dintr-un oraş în altul sau dintr-o ţară în alta.

CIRCULAŢIE – deplasare (mişcare) a bunurilor, serviciilor, activităţilor şi indivizilor într-un sistem economico-geografic.

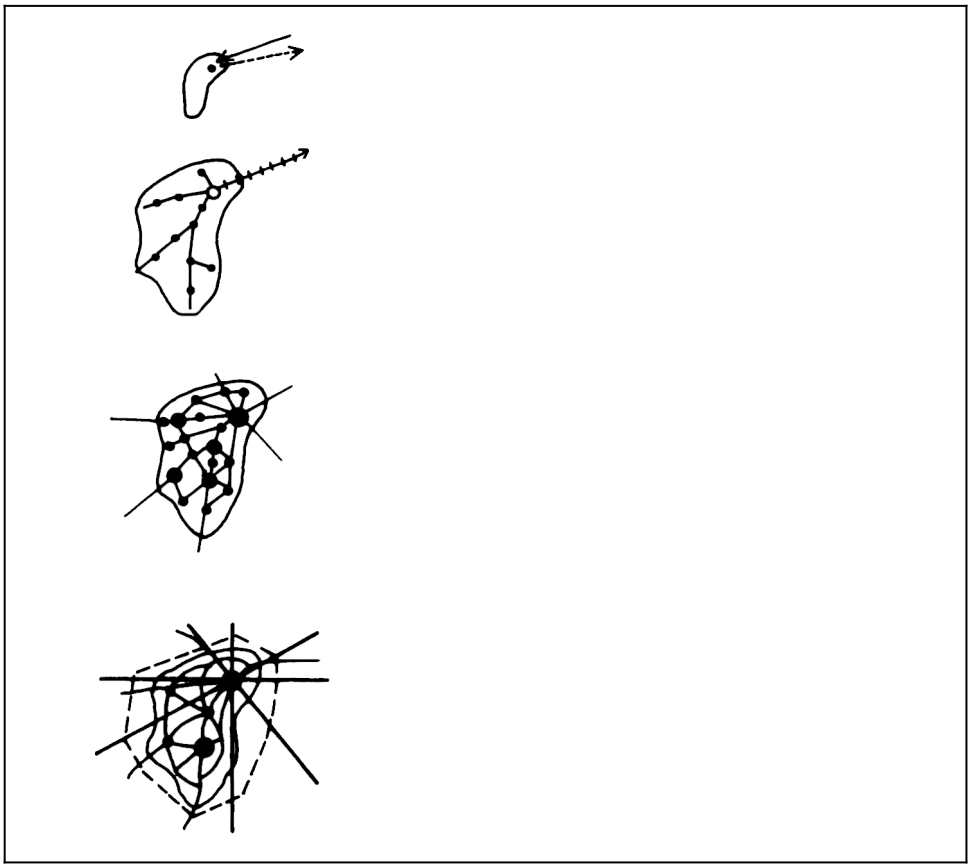

Circulaţie

CIRCULAŢIE PASIVĂ – parte din circulaţia rutieră alcătuită din vehicule care staţionează sau sunt parcate pe partea carosabilă, reducând capacitatea de circulaţie pe artera respectivă.

CIRCULAŢIE RUTIERĂ – totalitatea deplasărilor, pe un drum, efectuate de vehicule, persoane, animale dirijate. CIRCULAŢIE TURISTICĂ – deplasarea persoanelor, cu diferite mijloace de transport, din localitatea de domiciliu spre diferite obiective turistice.

CIREŞ – pom fructifer din familia rozaceelor, specific climatului temperat, originar din zona Caucaz, înalt de 8 – 12 m, cu flori albe şi fructe roşii, galbene sau „negre”. Lemnul său este folosit în industria mobilei. Producţii mari realizează ţările zonei temperate ale Europei, S.U.A.,

Turcia etc. (*Cerasus avium*).

CITADELĂ – fortăreaţă, castel, cetate ridicată în afara zidurilor unui oraş, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia.

CITRUŞI – arbori fructiferi din genul *Citrus*, cu frunze persistente, bogate în uleiuri eterice, care dau fructele cunoscute sub denumirea de *citrice* sau *argumene* şi sunt specifici zonei subtropicale, grupând circa 100 de specii.

CIVILIZAŢIE – 1. grad de asimilare a valorilor culturale şi morale în activitatea individuală sau colectivă.

2. totalitatea valorilor (tehnologice, economice, culturale, infrastructuri sociale) realizate la un moment dat de o colectivitate umană.

CIVILIZAŢIE URBANĂ – nivel al culturii materiale şi spirituale a unei comunităţi urbane, determinat de tipul de aşezare (târg, oraş, municipiu, metropolă etc.), de structura sa internă şi ambianţa externă, de procesul de mişcare demografică, de aspectele materiale, de tipul de viaţă etc. Împreună cu civilizaţia sătească, civilizaţia urbană întregeşte „civilizaţia" unui popor.

CLAN – grup de persoane ce se consideră că descind dintr-un strămoş comun, dar care nu au reuşit să-şi reconstituie în întregime, relaţional, arborele genealogic.

CLASĂ SOCIALĂ – formă de stratificare socială în care apartenenţa la diferite grupuri şi relaţiile dintre acestea sunt determinate de criterii economice; nu implică transmiterea de privilegii ereditare.

CLASIFICAREA ECONOMIEI NAŢIONALE PE RAMURI – grupare a activităţilor de toate categoriile, în cadrul unor ramuri. În România ramurile economiei naţionale s-au clasificat astfel: agricultură; silvicultură, exploatare forestieră şi economia vânatului; industrie; construcţii; comerţ; hoteluri şi restaurante; transporturi; poştă şi telecomunicaţii; activităţi financiare, bancare şi de asigurare; tranzacţii imobiliare şi alte servicii; administraţie publică şi apărare, asistenţă socială obligatorie; învăţământ; sănătate şi asistenţă socială; alte

ramuri.

CLASIFICAREA FUNCŢIONALĂ A ORAŞELOR – tipologie bazată pe specializarea funcţională a oraşelor, care ţine seama de o serie de indicatori complecşi ai activităţii economice şi ai vieţii social-culturale a acestora. Conform acestei tipologii se individualizează oraşe: industriale, administrative, comerciale, agricole, culturale, universitare, turistice, cu funcţii de comunicare şi transport etc.

CLASIFICAREA INDUSTRIEI – clasificare bazată pe specificul activităţilor industriale în funcţie de care se disting: industrie extractivă; industrie prelucrătoare; industria energiei electrice, termice, gaze şi apă.

CLASIFICAREA INTERNAŢIONALĂ STANDARD A PROFESIUNILOR – clasificare internaţională adoptată de O.I.M., cuprinzând următoarele grupe mari: (a) persoane exercitând o profesiune liberă, tehnicieni şi asimilaţi; (b) directori şi cadre administrative superioare; (c) angajaţi de birou;

(d) vânzători; (e) agricultori, pescari, vânători, muncitori la pădure şi asimilaţi; (f) mineri, lucrători la carieră şi asimilaţi; (g) lucrători în transporturi şi comunicaţii; (h) artizani, meşteşugari, lucrători manuali neîncadraţi în altă parte; (i) lucrători specializaţi în servicii, sporturi şi activităţi recreative;

(j) persoane care nu pot fi încadrate după profesiune, forţele armate. Aceste grupe de ocupaţii sunt detaliate pe grupe mai mici.

CLASIFICAREA INTERNAŢIONALĂ STANDARD A TUTUROR RAMURILOR DE ACTIVITATE

ECONOMICĂ – clasificare recomandată de O.N.U. pentru încadrarea tuturor activităţilor economice şi a populaţiei active într-un număr limitat de ramuri:

(a) agricultură, silvicultură, vânătoare şi pescuit; (b) industrii extractive; (c) industrii de prelucrare; (d) construcţii şi lucrări publice; (e) electricitate, gaz, apă şi servicii sanitare; (f) comerţ, bănci, asigurări, afaceri; (g) transporturi, antrepozite şi comunicaţii; (h) servicii; (i)

activităţi greşit desemnate. Ramurile se împart în subramuri, fiecare ţară folosind o clasificare proprie.

CLASIFICAREA POPULAŢIEI DUPĂ ACTIVITATEA ECONOMICĂ – grupare a populaţiei după criteriul participării la activitatea economică: populaţie activă (ocupată şi neocupată), populaţie inactivă. Aceste categorii pot fi analizate pe sexe, grupe de vârstă, nivel de instruire, ramuri şi sectoare ale economiei.

CLASIFICAREA POPULAŢIEI DUPĂ CARACTERISTICI DEMOGRAFICE – grupare a populaţiei după sex, vârstă, stare civilă, etc. În acţiunile de organizare a spaţiului se utilizează, în principal, clasificarea după sex şi vârstă. În analiza structurii pe vârstă se foloseşte fie gruparea cu caracter mai general, pe perioade de câte 5 ani, fie alte grupări specifice, în raport cu obiectul studiului respectiv (O-14 ani; 15 – 59 ani; 60 ani şi peste) etc.

CLAUZA NAŢIUNII CELEI MAI

FAVORIZATE – totalitate a avantajelor, privilegiilor şi imunităţilor acordate de o parte contractantă pentru un produs originar din sau având ca destinaţie teritoriul celorlalte părţi contractante.

CLEMENTIN – arbore fructifer specific zonelor subtropicale şi tropical-umede, foarte asemănător cu mandarinul, cu fructele sferice şi cu coaja asemănătoare portocalelor. Se cultivă în aceleaşi areale ca şi mandarinul.

CLOPOTNIŢĂ – construcţie (din zidărie sau din lemn) izolată sau făcând parte din compoziţia arhitectonică a unei biserici, menită să adăpostească clopotele.

CLUBUL DE LA ROMA – organizaţie internaţională, fără statut, buget sau sediu, înfiinţată în aprilie 1968, care vizează înţelegerea interdependenţelor globale în domeniile economic, politic, social şi natural. Cuprinde un număr de peste 100 de membri, proveniţi din peste 30 de ţări, activitatea acestui club concretizându-se în rapoarte, proiecte etc.

CNEZAT – formă de organizare politică feudală de tip statal, caracteristică românilor şi slavilor.

COACĂ Z – arbust fructifer ramificat de la bază, răspândit în Europa şi – pe suprafeţe mici – în S.U.A. şi Australia. Se cultivă pentru fructele sale roşii, bogate în zahăr şi vitamine, cu proprietăţi curative (*Ribes rubrum*).

COCA – arbust înalt de 1 – 3 m, ce creşte mai ales în Perú, Columbia şi Bolivia, unde este şi locul său de origine, cu frunze ce conţin substanţa de bază din care se obţine cocaina; este folosit în medicină. Extractul de coca se foloseşte la fabricarea băuturilor reconfortante (*Erythroxylon coca*).

Cocotier

COCOTIER – arbore tropical din familia palmierilor, cu o tulpină înaltă de 25 – 30 m şi frunze penate mari; înfloreşte necontenit, iar fructele se coc după două luni. Fructul numit *nucă de cocos* conţine, în interior, lapte de cocos", consumat ca atare. Prin maturizare miezul se întăreşte şi dă copra. Din frunze se fac împletituri, odgoane; din tulpină – prin scobirea trunchiului – se confecţionează bărci, din peretele interior al nucilor (endocarp) se fabrică nasturi, diferite obiecte; din mezocarp (partea exterioară a peretelui) se obţin fibre de cocos, folosite pentru confecţionarea periilor, carpetelor, frânghiilor etc. Creşte spontan sau se cultivă în zona tropicală (*Cocos nucifera*).

COCS – reziduu solid obţinut în urma distilării huilei sau lignitului, în absenţa totală a aerului (carbonizare). Se

disting trei categorii de C.: (a) C. *de gaz* – subprodus rezultat din utilizarea cărbunelui în scopul obţinerii de gaze;

(b) C. *de cuptor* – toate tipurile de C. produse din huilă; (c) C. *de lignit* – produs solid obţinut prin carbonizarea brichetelor de lignit.

COCSAGÂZ – plantă perenă din familia compozitelor, originară din Kazahstan; rădăcina ei conţine latex, utilizat la fabricarea cauciucului natural (*Taraxacum koko-saghyz*).

COCSERIE – amenajare industrială în care, prin distilarea cărbunelui.

LORENZ). Se poate exprima ca raportul între suprafaţa de concentrare cuprinsă între prima bisectoare a axelor carteziene şi curba lui Lorentz şi suprafaţa totală a triunghiului OAB (vezi figura din p. 96). Coeficientul Gini se poate situa între două praguri (O şi 100). Dacă distribuţia veniturilor este egală, coeficientul este zero, iar în cazul inegalităţii maxime, coeficientul este 100. Se poate calcula după formula se obţine cocs – ca produs principal – *n n* şi o serie de subproduse: gudroane.

G = 1 I I Iyi – *yj* I, gaze, benzen etc.

2 n2 *μ*

I = 1 = 1

COEFICIENT DEMOGRAFIC – indicator brut ce evidenţiază viitoarea presiune demografică dintr-un areal, ca relaţie dintre densitatea populaţiei şi dinamica acesteia.

COEFICIENT DE UTILIZARE A

DOTĂRILOR – indicator care arată gradul de utilizare a diferitelor categorii de dotări: coeficientul de utilizare a locurilor din unităţile de cazare, coeficientul de utilizare a paturilor din unităţile sanitare, coeficientul de utilizare a sălilor de clasă, a sălilor de spectacole etc.

COEFICIENT DE SPECIALIZARE – raport între ponderea populaţiei ocupate într-o ramură a industriei în totalul populaţiei ocupate a unei regiuni şi ponderea populaţiei ocupate în acea ramură a industriei în totalul populaţiei ocupate la nivelul ţării.

COEFICIENTUL GINI – indice care măsoară

inegalitatea veniturilor în cadrul unor grupuri de populaţie, bazat pe curba lui Lorentz (vezi CURBA

unde: *n* – numărul celor care primesc venit; *μ* – venitul mediu; *şi* – venitul individual la nivelul de venit al grupului *i*; *yj* – venitul individual la nivelul de venit al grupului *j*.

COLECTIVITATE – grup de persoane care duc o viaţă colectivă, participând la rezolvarea unor activităţi, sarcini comune.

COLIBĂ – casă mică şi sărăcăcioasă sau adăpost provizoriu, făcută din bârne, din crengi etc. Şi acoperită cu paie, ramuri etc.

COLIRĂ – fibră vegetală obţinută din mezocarpul peretelui nucii de cocos, foarte rezistentă, din care se fac carpete, perii, frânghii şi se confecţionează măturile de la maşinile de curăţat străzile.

COLONIA – termen roman ce desemna o aşezare umană formată, în general, din foşti soldaţi, stabiliţi în zonele ocupate.

COLONIALISM – politică a unui stat ce doreşte menţinerea dominaţiei proprii asupra unui alt teritoriu sau grup de oameni, cu un nivel de dezvoltare mai scăzut decât al său. Această politică a fost practicată de o serie de state europene, în special înainte de primul război mondial, fiind favorizată de expansiunea capitalismului în lumea a treia. Deşi marea majoritate a teritoriilor coloniale şi-au câştigat independenţa, colonialismul a fost înlocuit de neocolonialism (imperialism economic, imperialism, colonialism intern).

COLONIE – 1. aşezare constituită, într-o altă ţară, de un grup de persoane, în cele mai multe cazuri într-o regiune subdezvoltată sau puţin locuită. 2. (în context politic) teritoriu ocupat sau cucerit de către un stat, aflat la o oarecare distanţă şi controlat direct de acesta. 3. (în sens urbanistic) grupare de oameni, de o anumită naţionalitate sau ocupaţie specifică, care trăiesc într-un anumit areal al unui oraş (ex: colonie de ţigani, colonie de artişti etc.).

COLONIZARE – 1. formarea unei colonii sau stabilirea unor colonizatori într-un areal. 2. fenomenul rezultant al politicii colonialiste.

COMANŞI – amerindieni care trăiau în partea sudică a Podişului Preriilor din America de Nord.

COMBUSTIBIL – material, de provenienţe diferite, prin a cărui ardere se degajă energie. Combustibilii se pot clasifica după mai multe criterii: starea de agregare (solizi, lichizi, gazoşi), origine (naturali, artificiali), calitate (superiori, inferiori).

COMBUSTIBIL CONVENŢIONAL – combustibil teoretic cu puterea calorică de 7.000 kcal/kg, ca etalon pentru a putea compara diversitatea tipurilor de combustibili reali.

COMBUSTIBIL MINERAL rocă sau substanţă minerală utilă care prin ardere generează energie termică (petrol, gaze naturale, cărbuni etc.).

COMBUSTIBIL NUCLEAR – material fisionabil special destinat folosirii într-un reactor nuclear, în scopul producerii de energie.

COMBUSTIBIL PRIMAR – combustibil din care energia poate fi obţinută direct, fără ajutorul unor procese de prelucrare sau conversie (cărbune, gaz natural, lemn etc.).

COMERŢ1. ramură a economiei unei ţări în cadrul căreia se desfăşoară circulaţia mărfurilor şi serviciilor, realizând legătura dintre producţie şi consum. 2. schimb de produse prin operaţiuni de vânzare/cumpărare.

COMERŢ ASOCIAT – tip de comerţ care presupune asocierea întreprinderilor comerciale independente, printr-o politică comercială comună.

COMERŢ CONCENTRAT – tip de comerţ care presupune existenţa unui capital masiv din partea unor grupuri financiare puternice, ce asigură funcţiile de distribuţie de la locul de cumpărare la cel de vânzare cu amănuntul.

COMERŢ CU AMĂNUNTUL – formă de comerţ prin care vânzarea mărfurilor se face direct consumatorilor.

Sin: COMERŢ EN DETAILLE.

COMERŢ CU MĂRFURI – parte a comerţului prin care se realizează circulaţia produselor agricole, a produselor industriei extractive şi a produselor manufacturate.

COMERŢ CU RIDICATA – operaţiuni de cumpărare şi vânzare a unor mărfuri în cantităţi mari, care fac legătura între unităţile producătoare şi comerţul cu amănuntul. Sin: COMERŢ EN GROS.

COMERŢ CU SERVICII – parte a activităţii de comerţ prin care se realizează tranzacţii în domeniul turismului, comunicaţiilor, finanţelor, asigurărilor, drepturilor de licenţă.

COMERŢ DE COMPENSAŢIE – formă de comerţ care nu se supune regulilor obişnuite ale concurenţei şi ale liberului schimb. Prin acest comerţ, exportatorul se angajează să cumpere sau să determine cumpărarea produselor ţării importatoare. Această formă conduce la creşterea numărului de intermediari sau la înlocuirea monedei prin troc. Schimburile compensate reprezintă aproape 8% din comerţul mondial de mărfuri.

COMERŢ ELECTRONIC – efectuare de activităţi care conduc la un schimb de valori prin intermediul reţelelor de telecomunicaţii. Începuturile sale sunt legate de adoptarea primului standard electronic pentru transmiterea mesajelor structurale în ramura transporturilor (1968). În etapa următoare, după 1980, s-au dezvoltat reţelele închise de tranzacţii comerciale prin apariţia comunicaţiilor de tip poştă electronică (e-mail). În ultima perioadă comerţul prin Internet, care oferă un contact direct între furnizori şi clienţi, schimbă total natura pieţei, care devine virtuală, duce la globalizarea afacerilor. Se pot distinge: comerţ electronic indirect, în care comenzile electronice vizează bunurile materiale ce pot fi livrate numai prin servicii tradiţionale, şi comerţ electronic direct, care se bazează pe comenzi on-line, obţinerea de informaţii comerciale, juridice, financiare, comerţ cu titluri negociabile, lansare de comenzi pentru anumite servicii

etc.

COMERŢ EN DETAILLE – vezi COMERŢ CU AMĂNUNTUL.

COMERŢ EN GROS – vezi COMERŢ CU RIDICATA.

COMERŢ INTERIOR – schimb de mărfuri şi servicii în interiorul unei ţări. COMERŢ INTERNAŢIONAL – ansamblul tranzacţiilor cu bunuri şi servicii ce se desfăşoară între agenţii economici din diferite ţări.

COMERŢ INVIZIBIL – tip de comerţ format din importuri şi exporturi de servicii, incluzând toate tipurile de transport, circulaţia turistică, veniturile din investiţii (directe sau de portofoliu), veniturile din licenţe, brevete, drepturi de autor, serviciile financiare şi de asigurare.

COMERŢ TRIUNGHIULAR – termen introdus de japonezul Kenichi Oma pentru a desemna concentrarea comerţului internaţional de mărfuri pe trei mari zone: America de Nord, Europa de Vest şi Asia de Sud-Est (incluzând şi Japonia), având în vedere că economia mondială este structurată de proceduri de schimb şi de alianţe stabilite de marile firme americane, europene şi japoneze, iar concurenţa nu se mai face între ţări, ci între societăţile transnaţionale.

COMISIA EUROPEANĂ – organism al Uniunii Europene care asigură respectarea regulilor şi principiilor comunitare stabilite, aplicarea corectă a deciziilor instituţiilor comunitare, se pronunţă asupra solicitărilor statelor membre, hotărăşte modul de coordonare a investiţiilor, politica concurenţială, realizează negocierea acordurilor comerciale cu alte ţări din afara U.E.

COMITAT – unitate administrativ-teritorială specifică anumitor ţări, în diferite perioade istorice.

COMMONWEALTH – organizaţie internaţională, cu sediul la Londra, formată din Marea Britanie şi unele ţări care au fost colonii şi dominioane ale Imperiului britanic, precum şi din teritorii dependente de Marea Britanie, în scopul realizării unei mai bune colaborări economice între ele.

COMPANIE – 1. Întreprindere, uneori foarte mare,

constituită sub formă de societate industrială, comercială, de transporturi. 2. grup de persoane care-şi petrec timpul împreună.

COMPANIE OFF-SHORE – societate comercială înregistrată în zone cu taxe scăzute pe profit sau chiar fără taxe, cu acţionari nerezidenţi în acea zonă. Statele care asigură astfel de facilităţi au următoarele avantaje: firmele off-shore plătesc taxe la Registrul Comerţului, creează locuri de muncă pentru specialiştii autohtoni, dezvoltă sistemul bancar al ţării respective prin creşterea depozitelor în valută şi contribuie la întărirea turismului local.

COMPETITIVITATE – capacitatea unei ţări de a produce bunuri şi servicii capabile să facă faţă exigenţelor de pe piaţa internaţională, într-o perioadă în care nivelul de viaţă al locuitorilor creşte constant şi durabil. Criteriul competitivităţii, utilizat de Institutul internaţional pentru dezvoltarea managementului, cu sediul la Laussane, include analiza a peste două sute de indicatori structuraţi în opt grupe: starea reală a economiei naţionale, internaţionalizarea economiei, starea finanţelor, instituţiile statului, infrastructura, managementul, cercetarea ştiinţifică, populaţia. COMPLEX AGROTURISTIC – grupare de mai multe obiective şi, implicit, localităţi agroturistice la care se mai adaugă întinse areale agricole, forestiere, de care sunt legate activităţile de recreere.

COMPLEX DE LOCUIT – ansamblu urbanistic care cuprinde locuinţe, dotări social-culturale, amenajări de folosinţă frecventă. El poate să ofere o anumită autonomie în viaţa socială şi este delimitat prin artere de circulaţie, prin elemente naturale sau artificiale şi prin alte limite stabilite faţă de celelalte zone funcţionale. Mărimea unui complex de locuit diferă în privinţa suprafeţei (până la 10 – 20 ha) şi a numărului de locuitori (3.000 – 20.000).

COMPLEX INDUSTRIAL – grupare teritorială a industriei, caracterizată printr-un anumit grad de concentrare, extensiune spaţială limitată, mare densitate de întreprinderi aparţinând unei diversităţi de ramuri.

COMPLEX TURISTIC – ansamblu de amenajări pentru cazarea şi deservirea turiştilor, format din una sau mai multe construcţii care dispun de dotările necesare unei activităţi turistice specifice unei anumite regiuni. Condiţiile naturale pot impune o tipologie a complexelor turistice: alpin, litoral, balnear, climateric, balneoclimateric.

COMPORTAMENT COLECTIV

tip de comportament al unui grup ghidat după norme proprii, spontan şi orientat după principii, în general mai puţin acceptate de societate sau neacceptate.

COMPORTAMENT DEMOGRAFIC – atitudine a unui cuplu de căsătoriţi faţă de reproducere, adică faţă de dimensiunea familiei. Poate fi natural, primitiv şi controlat (malthusian).

COMPOSTAREA REZIDUURILOR – modalitate de valorificare a reziduurilor industriale organice, a reziduurilor menajere, a nămolurilor de la staţiile de epurare, în urma unui proces de transformare biologică prin care materiile organice pot deveni asimilabile de către plante.

COMPOZIŢIE PEISAGISTICĂ – scop principal al proiectării peisagistice, caracterizat prin compunerea peisajului în ordine estetică şi funcţională.

În funcţie de amplitudinea studiului se deosebesc: C.p. generală (ansamblul parcului sau grădinii) şi C.p. parţială.

COMPOZIŢIE URBANISTICĂ – termen care se referă la organizarea spaţială a unui oraş sau a unei anumite porţiuni dintr-o aşezare urbană şi include atât aspectele estetice, cât şi pe cele funcţionale. C.u. are în vedere o concepţie unitară a ansamblului urbanistic, punerea în valoare a cadrului natural, evidenţierea unor elemente dominante ale ansamblului, cu scopul de a crea personalitatea fiecărui oraş. Tipuri de C.u.: *simetrică* (armonizarea elementelor urbanistice în raport cu un centru de referinţă), *asimetrică* (realizarea unui echilibru fără utilizarea axelor de simetrie), *geometrică* (utilizarea

unor forme geometrice pentru organizarea unor ansambluri urbanistice), *liberă* (forme diverse de organizare spaţială, în funcţie de complexul factorilor componenţi), *clasică* (cele mai reprezentative ansambluri urbanistice realizate în diferite ţări şi care caracterizează diferite perioade istorice).

COMUNA PRIMITIVĂ – prima orânduire social-economică a societăţii omeneşti, caracterizată prin munca în comun, repartiţia egală a produselor muncii, inexistenţa claselor sociale şi a statului, relaţiile între oameni fiind de colaborare şi de ajutor reciproc.

COMUNĂ – unitate administrativ-teritorială care cuprinde populaţia rurală unită prin comunitate de interese şi tradiţii, fiind alcătuită din unul sau mai multe sate (din care unul este reşedinţă de comună), în funcţie de condiţiile economice, social-culturale şi geodemografice.

COMUNICAŢIE – transferul sau mişcarea informaţiei de la o persoană la alta sau dintr-un loc în altul. Poate fi interpersonală, atunci când se face direct, între doi sau mai mulţi indivizi, sau prin mass-media, atunci când implică mijloace tehnice.

COMUNISM – ideologie politică marxistă de extremă stângă, apărută în Rusia la sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea, dezvoltată de

V.I. Lenin, ce a cuprins Europa Centrală şi de Est după cel de-al doilea război mondial, dar şi alte regiuni, bazându-se pe dictatura proletariatului, negarea proprietăţii particulare asupra mijloacelor de producţie, preponderenţa internaţionalismului şi ateismului. Ideile înaintate de doctrina comunistă au un caracter utopic, fapt ce a condus la slăbirea continuă a poziţiei sale în lume, în special după anul 1989.

COMUNITATE – grup de persoane aflate în contact, care ocupă şi împart un teritoriu limitat spaţial, în scopul locuirii şi producerii de bunuri care să asigure necesităţile comune, generate de convieţuirea împreună, şi între care s-au stabilit anumite relaţii sociale caracteristice.

Comunitatea reprezintă cel mai mic sistem spaţial care conţine trăsăturile unei societăţi umane.

COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ (C.E.E.) – organizaţie guvernamentală fondată în 1957, în urma semnării Tratatului de la Roma de şase state (Franţa, Italia, Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg), în scopul creării unei pieţe europene comune. Principalele modalităţi de înfăptuire a acestui obiectiv au fost: eliminarea taxelor vamale şi a restricţiilor cantitative în domeniul importului şi exportului de mărfuri între ţările membre; instituirea unei politici comerciale comune faţă de ţările terţe; abolirea obstacolelor privind libera circulaţie a persoanelor, a serviciilor şi capitalurilor; adoptarea unei politici comune în domeniul transportului şi agriculturii. Cadrul C.E.E. s-a mărit până la 12 ca urmare a unor lărgiri succesive (Marea Britanie, Islanda şi Danemarca în 1973, Grecia în 1981, Spania şi Portugalia în 1986). Actul Unic European, semnat în 1986, a introdus noi obiective ale C.E.E.: desăvârşirea pieţei unice, dezvoltarea capacităţilor tehnologice, realizarea unei uniuni economice şi monetare, protecţia mediului înconjurător şi a mediului de muncă. Pe baza acestor obiective, alte ţări au solicitat admiterea în C.E.E. (Cipru, Malta, Turcia, Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, România, Slovenia, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania), primind statutul de membru asociat. Sin: PIAŢA COMUNĂ.

COMUNITATEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ŞI OŢELULUI (C.E.C.O.) – organizaţie guvernamentală, cu sediul la Bruxelles, fondată prin Tratatul de la Paris din 1951, în scopul formării unei pieţe comune a cărbunelui şi a produselor siderurgice. Principalele sarcini sunt legate de repartizarea nivelurilor de producţie, de aprovizionarea pieţei cărbunelui şi oţelului, controlul preţurilor în domeniile respective, promovarea schimburilor şi a investiţiilor, adaptarea structurală a industriei europene a cărbunelui şi oţelului la noile condiţii ale economiei mondiale. Membrii fondatori au fost: Franţa, Germania,

Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, iar lărgirea cadrului s-a făcut concomitent cu C.E.E.

COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE (EURATOM)

organizaţie internaţională guvernamentală, fondată prin Tratatul de la Roma din 1957, una din cele trei entităţi ale Comunităţilor Europene. Sarcina principală este de a promova crearea şi dezvoltarea industriilor nucleare în statele membre şi de a asigura aprovizionarea acestora cu materialele necesare. Are aceeaşi componenţă cu

C.E.E. şi C.E.C.O.

COMUNITATE ETNICĂ – grup care are origine comună, vorbeşte aceeaşi limbă şi are valori culturale comune.

COMUNITATE RURALĂ – grup de persoane ce interacţionează prin relaţii şi obligaţii comune în teritoriul rural în care locuiesc; are un caracter de autosuficienţă; în mare măsură exprimă interacţiunea necesităţilor sociale zilnice ale membrilor săi. În geografia rurală comunităţile sunt abordate din patru perspective: ca aşezăminte, ca localităţi, ca sisteme ecologice şi ca sisteme sociale.

COMUNITĂŢILE EUROPENE – sistem de organizaţii guvernamentale creat prin tratatul de la Bruxelles din 1965, în scopul coordonării activităţii a trei entităţi: Comunitatea Economică

Europeană (C.E.E.), Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului (C.E.C.O.) şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM). Aceste instituţii sunt considerate ca instrumente ale unificării europene şi au aceiaşi membri şi aceleaşi organe principale.

CONAC – reşedinţa unui vizir sau a unui reprezentant turc (în trecut). În prezent semnifică un tip de locuinţă, specifică anumitor regiuni geografice ale ţării (Podişul Mehedinţi, zona subcarpatică a Olteniei), situată pe moşia satului (în afara vetrei).

CONCENTRARE INDUSTRIALĂ – densitate ridicată a activităţilor industriale pe un anumit teritoriu.

CONCENTRARE UMANĂ – aşezare umană sau areal în care densitatea generală a populaţiei are valori mari.

CONCENTRAŢII METALIFERE

acumulări de minerale utile care nu pot face obiectul unor activităţi de extracţie în condiţii de rentabilitate.

CONCEPŢIE PRENUPŢIALĂ – concepţie înainte de încheierea căsătoriei; potrivit normelor legale în vigoare, copilul născut dintr-o concepţie prenupţială este considerat legitim dacă naşterea s-a produs după încheierea căsătoriei.

CONCERN – organism complex care reuneşte întreprinderi din diferite ramuri economice (industrie, comerţ, transport etc.), legate între ele prin activitatea lor şi prin relaţiile financiare.

CONCESIUNE – contract prin care o autoritate oferă posibilitatea ca o persoană fizică sau juridică (concesionar)

să utilizeze sau să gestioneze servicii publice, să exploateze anumite bunuri sau/şi resurse, în schimbul unei plăţi pe care concesionarul o percepe în urma drepturilor cedate prin contractul de concesionare.

CONCESIUNE MINIERĂ – drept acordat de stat unei persoane fizice sau juridice de a efectua activităţi miniere în baza unei licenţe.

CONCURENŢĂ – relaţie ce apare între participanţii prezenţi pe aceeaşi piaţă, exprimând rivalitatea dintre aceştia, preocupaţi de obţinerea unor poziţii dominante. Este considerată cea mai importantă cauză a progresului economic şi tehnico-ştiinţific, fiind o condiţie esenţială a economiei de piaţă.

CONDOMINIUM – regim în care un anumit teritoriu este supus autorităţii politice a două sau mai multe state. Regimuri de condominium au apărut încă din feudalism şi s-au înmulţit la începutul epocii moderne, când se cristalizau sferele de influenţă ale imperiilor coloniale. În prezent această formă politică a dispărut.

CONDUCTĂ – tub confecţionat din diferite materiale, folosit pentru transportul gazelor, lichidelor sau al unor materii specifice, la un cost scăzut comparativ cu

transportul rutier sau feroviar.

CONFEDERAŢIE – asociere de state independente, având la bază unele acorduri, recunoscute internaţional, în care statele în cauză îşi păstrează anumite atribuţii referitoare la independenţă şi suveranitate, dar anumite competenţe sunt asigurate la nivel confederativ (apărare, politică externă etc.).

CONFERINŢA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU COMERTSI DEZVOLTARE (U.N.C.T.A.D.) – organism al Adunării Generale a O.N.U., înfiinţat în 1964, cu sediul la Geneva, având drept funcţii principale favorizarea expansiunii comerţului internaţional între toate ţările prin accelerarea dezvoltării economice, formularea de principii şi politici comerciale etc. Printre obiectivele principale se află eliminarea barierelor tarifare din comerţul mondial cu produse de bază, încheierea unor acorduri pentru menţinerea unor preţuri minimale la acestea, dezvoltarea comerţului invizibil, acordarea de către ţările dezvoltate a 1% din P.N.B. pentru constituirea fondului

O.N.U. destinat sprijinirii ţărilor în curs de dezvoltare. U.N.C.T.A.D. cuprinde Conferinţa şi Consiliul pentru comerţ şi dezvoltare.

CONFLAGRAŢIE – conflict armat în care sunt atrase numeroase state, iniţiind un război cu extindere majoră.

CONFLICT – ciocniri dintre două sau mai multe tendinţe, procese, soluţii, activităţi, competenţe, interese etc. Sin: DIFEREND, CONTRADICŢIE, CONFRUNTARE.

CONFLICT DE MUNCĂ – dispute ce apar între angajaţi şi managerii unor întreprinderi, cu privire la: respectarea unor prevederi ale contractelor colective de muncă, nivelul de salarizare, condiţiile de muncă, concedieri etc. Conflictele pot fi: (a) după numărul persoanelor implicate – individuale sau colective; (b) după natura problemei aflate în dispută – juridice (de drepturi) şi economice (de interese).

CONFUCIANISM – doctrină religioasă, etică şi filosofică specifică Chinei, întemeiată de Confucius (541 – 479 î.Hr.), ce pune accent pe cultul strămoşilor, cultul

Cerului, cultul entităţilor supranaturale etc. Această doctrină nu respinge religia, îi adoptă integral practica, dar îi deturnează finalitatea de la ordinea teologică la ordinea antropologică, reducând religia la riturile sale.

CONFRUNTARE – vezi CONFLICT.

CONJUNCTURĂ ECONOMICĂ – trăsătură ce caracterizează situaţia economiei unui stat, a unei grupări regionale sau a economiei mondiale, într-o anumită perioadă.

CONSANGVINITATE – rudenie între persoane care pretind că descind dintr-un strămoş comun. Funcţionează ca un mecanism de stabilire a raporturilor dintre descendenţi şi colaterali, ca principiu de reglementare a transmiterii moştenirii şi ca principiu de reglementare a căsătoriei. Are un rol coezitiv (bază a unităţii rudeniei) şi un rol separativ (de interzicere a căsătoriilor între rude apropiate).

CONSERVATORISM – ansamblu de idei şi atitudini politice care exprimă preferinţa pentru vechi şi pentru ceea ce este statornicit şi recunoscut. Susţinătorii acestui curent afirmă importanţa legii, ordinii, continuităţii şi prudenţei în raport cu inovarea. A funcţionat ca doctrină politică îndeosebi în Anglia şi

S.U.A. până în deceniul şapte al acestui secol, după care, în special în S.U.A., a început să se dezvolte o nouă ideologie înrudită: neoconservatorismul. Acesta insistă pe diminuarea sărăciei şi a discriminării prin programe de asistenţă medicală pentru bătrâni, renovare urbană, educaţie preşcolară, acordarea de drepturi civile negrilor, luarea în consideraţie a acţiunilor minorităţilor etc.

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL

UNIUNII EUROPENE – organ decizional alcătuit din miniştrii de externe sau miniştrii responsabili cu problemele ce urmează a fi dezbătute, din partea fiecărui stat membru al U.E. Compoziţia sa se modifică în funcţie de subiectul abordat – finanţe, agricultură, industrie, educaţie, afaceri externe etc. Directivele sale sunt obligatorii, dar statele membre au posibilitatea de a găsi

căile cele mai bune pentru realizarea lor.

CONSILIUL EUROPEI – organizaţie regională creată la Londra, la 5 mai 1949, cu sediul la Strasbourg. Obiectivele sale sunt legate de cooperarea interguvernamentală pentru realizarea unificării europene în domeniile social, tehnic, cultural, prin acţiuni de ocrotire şi întărire a democraţiei pluraliste şi a drepturilor omului, de îmbunătăţire a condiţiilor de viaţă. Organele de lucru sunt: Adunarea Consultativă Parlamentară – organ de deliberare care emite rezoluţii pentru guvernele statelor membre şi recomandări pentru celălalt organ de lucru – şi Comitetul Ministerial, alcătuit din miniştrii de externe ai statelor membre, având rolul de a orienta şi de a aproba programul de lucru al Consiliului, de a face recomandări guvernelor statelor membre, de a supraveghea aplicarea rezoluţiilor în statele care le ratifică.

CONSUMATOR – persoană fizică care dobândeşte, utilizează ori consumă, ca destinatar final, produse obţinute de la agenţi economici sau care beneficiază de servicii prestate de aceştia.

CONSUM INFRARAMURI – parte din propria producţie, consumată de o ramură, un sector sau un agent economic. CONSUM PE LOCUITOR – indicator sintetic care reflectă nivelul mediu al consumului de bunuri materiale şi servicii. Acest indicator se determină prin raportarea consumului total, pe grupe de produse, dintr-o anumită perioadă, la numărul mediu al populaţiei unei ţări.

CONSUM TURISTIC – termen ce reprezintă cheltuielile efectuate de cererea turistică pentru achiziţionarea unor servicii şi bunuri legate de motivaţia turistică.

CONŞTIINŢĂ ETNICĂ – ansamblu de reprezentări istoriografice privind identitatea etnică a unui popor, minorităţi sau grup etnic. Aceste reprezentări au, printre altele, şi un rol centripet în unificarea etnică a unei populaţii. De asemenea, conştiinţa etnică a jucat un rol primordial în făurirea statelor naţionale însă, în prezent, în

unele cazuri, poate avea – când este dusă la extrem – şi o latură negativă, de izolare faţă de celelalte grupe de populaţie. Conştiinţa etnică are la bază sentimentul apartenenţei la o anumită etnie.

CONTRAACULTURALIZARE – refuzul dependenţei de altă cultură şi încercarea de a realiza o revenire la tradiţie, la cultura trecută.

CONTRACEPŢIE – măsură prin care se asigură controlul naşterilor, folosind mijloace artificiale (prezervative, diafragme, dispozitive intrauterine etc.) menite să prevină sarcina. Contracepţia exclude avortul, care are loc, de regulă, atunci când metodele contraceptive nu au fost utile.

CONTRACULTURĂ – ansamblul de simboluri, norme, valori şi moduri de viaţă care se manifestă în opoziţie cu cultura dominantă în societate.

CONTRADICŢIE – vezi CONFLICT.

CONTRAFORT – amenajare din zidărie, adăugată la exteriorul unei construcţii, cu scopul de a-i asigura o mai mare stabilitate.

CONTROL AL NAŞTERILOR – încercarea de a controla creşterea populaţiei prin folosirea deliberată a contracepţiei şi a altor metode artificiale, inclusiv sterilizare, avort etc. Controlul naşterilor este văzut ca un ajutor esenţial în atingerea unor niveluri scăzute ale ratei de creştere a populaţiei, în special în anumite state. Acesta are totuşi efecte scăzute, datorită unei proporţii însemnate din populaţia globului care este tânără (aptă de reproducere), ceea ce va duce la o creştere a populaţiei în următorii 30 – 40 de ani, şi a succesului limitat al programelor desfăşurate în acest sens, care au fost privite cu suspiciune, mai ales de guvernele lumii a treia, precum şi datorită unor opinii religioase ce se opun, pe principii morale, la orice formă de control artificial al naşterilor. Sin: PLANIFICARE FAMILIALĂ.

CONTROL SOCIAL – 1. proces prin care o persoană, un grup, o asociaţie sau o instituţie reglementează sau influenţează comportamentul sau acţiunile altei instanţe,

care aparţine aceluiaşi sistem, în scopul păstrării echilibrului sistemului. 2. totalitatea recompenselor, pedepselor, judecăţilor unui grup social pentru orientarea acţiunilor, potrivit rolului aşteptat de fiecare.

CONURBAŢIE – sistem urban care a apărut pe baza accentuării relaţiilor dintre două sau mai multe oraşe apropiate spaţial, dar care îşi menţin, în general, personalitatea. Iniţial s-au dezvoltat separat, iar diferenţele în privinţa supremaţiei au apărut ulterior. Termenul a fost introdus de către sociologul

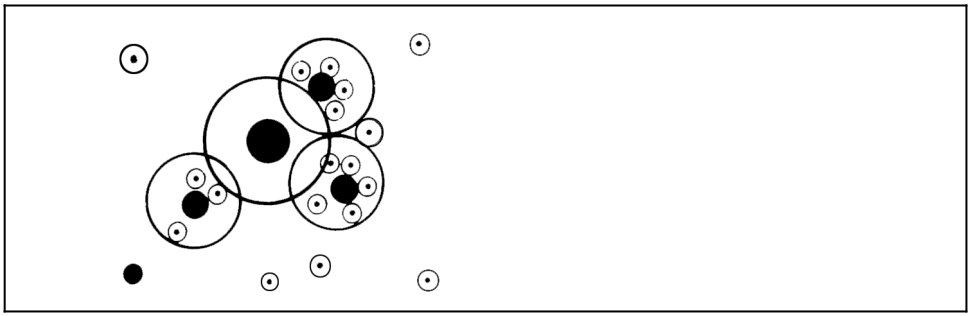

Conurbaţie britanic Patrick Geddes, fiind ulterior reluat şi interpretat de alţi specialişti în moduri foarte diferite. Cele mai clare conurbaţii au apărut în zone cu importante zăcăminte minerale sau în regiuni cu un anumit specific industrial.

CONVERGENŢĂ SOCIAL-ECONOMICĂ – orientare a relaţiilor social-economice care apar între un centru polarizator şi zona sa de influenţă. Natura, frecvenţa şi intensitatea interrelaţiilor determină gradul centrului de convergenţă şi mărimea zonei sale de influenţă.

CONVERTIZOR – cuptor basculant sau rotativ în care se realizează înlăturarea unor impurităţi din masa metalică de fontă, plumb, cupru etc., pe baza unor reacţii exoterme de oxidare, prin insuflarea aerului sau a gazului oxidant pe suprafaţa sau în masa metalului topit.

COOPERARE – formă de interacţiune socială care presupune acţiuni conjugate (identice sau complementare) ale mai multor persoane sau grupuri, pentru atingerea unui scop comun, a unor rezultate de care să beneficieze toţi participanţii.

COOPERAREA ECONOMICĂ ASIA-PACIFIC (A.P.E.C.) – organism de integrare economică, instituit în 1989 de către 15 state, din care unele foarte dezvoltate (S.U.A., Japonia, Canada, Australia), altele cu economie planificată (China), ţări recent industrializate din prima generaţie (Singapore, Coreea de Sud), din a doua generaţie (Filipine, Indonezia, Malayesia, Thailanda) şi state mici ca Brunei sau

Papua-Noua Guinee. Obiectivul final al

A.P.E.C. este crearea unei comunităţi a economiilor din regiunea Asia-Pacific, prin liberalizarea schimburilor comerciale reciproce şi libera circulaţie a factorilor de producţie în cadrul regiunii, până în anul 2010 pentru ţările dezvoltate ale regiunii şi până în 2020 pentru restul statelor. De asemenea, se au în vedere şi alte obiective: îmbunătăţirea sistemului educaţional şi a pregătirii profesionale, promovarea activităţilor de cercetare-dezvoltare, modernizarea sistemului de telecomunicaţii şi a infrastructurii transporturilor, protejarea mediului înconjurător şi administrarea eficientă a resurselor de energie la nivel regional. Lărgirile ulterioare au dus la mărirea numărului de membri la 18, iar din 1997 la 21, ultimele trei ţări primite fiind Federaţia Rusă, Vietnam şi Perú.

COOPERAREA ECONOMICĂ DE LA MAREA NEAGRĂ (C.E.M.N.)

— Organizaţie subregională, fondată în 1992 prin Declaraţia de la Istanbul, semnată de unsprezece state:

Federaţia Rusă, Ucraina, Grecia, Bulgaria, Republica Moldova, Albania, Azerbaidjan, Georgia, Armenia, România şi Turcia. Scopul acestei zone de cooperare este de a pune în valoare resursele de materii prime şi energie, potenţialul industrial deosebit şi diversificat, resursele umane (peste 300 milioane de locuitori). Printre sectoarele prioritare ale

C.E.M.N. se numără comerţul, industria, energia, comunicaţiile, turismul, agricultura, promovarea şi protejarea investiţiilor, evitarea dublei impuneri.

Circumscrisă iniţial numai sferei economice, cooperarea s-a extins ulterior şi în domeniile parlamentar şi cultural.

COOPERARE ECONOMICĂ INTERNAŢIONALĂ – relaţiile bilaterale sau multilaterale dintre state sau agenţi economici din ţări diferite, vizând realizarea, prin eforturi conjugate şi pe baze contractuale, a unor activităţi conexe (de producţie, de cercetare şi transfer tehnologic, de comercializare şi servicii), eşalonate în timp, în scopul obţinerii unor rezultate comune, superioare sumei celor singulare.

COOPERARE INDUSTRIALĂ – tip de cooperare care exprimă relaţiile între activităţile industriale existente în cadrul unui spaţiu determinat şi, implicit, coeziunea sau intercondiţionările lor funcţionale.

COPIL LEGITIM – copil născut în cadrul unei căsătorii, chiar dacă concepţia a avut loc înainte de încheierea acesteia.

COPIL NELEGITIM – copil ai cărui părinţi nu erau uniţi prin căsătorie nici în momentul concepţiei, nici în cel al naşterii.

COPRA – miezul uscat al nucii de cocos, din care se obţine unt de cocos şi ulei.

CORAN – cartea sfântă a islamului, reprezentând cuvântul lui Allah transmis lui Mahomed, formată din 6226 de versete repartizate în 114 capitole, care conţin dogmele şi legile islamului.

CORIDOR DE ACCES – termen ce semnifică un spaţiu

negociat, prin care se asigură accesul unui stat la mare sau la ape internaţionale, străbătând teritoriul altui stat.

CORINDON – oxid natural de aluminiu, transparent sau semitransparent, cel mai dur mineral după diamant, de unde utilizarea sa ca abraziv. Varietăţile limpezi sunt pietre preţioase.

CORN BELT – cea mai importantă zonă de cultură a porumbului din S.U.A., situată în partea central-estică a bazinului fluviului Mississippi (statele Iowa, Illinois ş.a.) (expr. amer.).

CORONAMENT – element terminal situat la partea superioară a unei construcţii hidrotehnice (baraj, dig etc.), cu lungime şi lăţime variabile, ce poate asigura şi circulaţia rutieră sau pietonală prin existenţa unui carosabil sau a trotuarelor de gardă.

CORPORAŢIE – firmă organizată sub forma societăţilor comerciale pe acţiuni, care funcţionează în cadrul economiei de piaţă. Acest tip de firmă are un rol important în economia unei ţări şi chiar pe piaţa mondială (în cazul corporaţiilor internaţionale).

CORTINA DE FIER – expresie geopolitică introdusă postbelic de

W. Churchill, desemnând spaţiul imaginar prin care Europa a fost divizată politic (ideologic), militar (strategic) şi chiar economic şi cultural (psihologic), urmând o direcţie diagonală între Marea Baltică şi Marea Adriatică, în care se aflau trei state-tampon – Finlanda, Austria şi Iugoslavia – pentru a prelua tensiunile dintre cele două blocuri. Se pare că în prezent cortina de fier se rezumă la o separaţie economică.

CORUPŢIE – încălcare sistematică şi nesancţionată a normelor unei organizaţii sau instituţii de către unii membrii care, în virtutea faptului că deţin o anumită autoritate, utilizează resursele organizaţiei cu destinaţii diferite de scopurile acesteia. Termenul a fost folosit în legătură cu sistemul politic, administrativ şi economic doar în epoca modernă, fiind studiat ca fenomen caracteristic organizaţiilor birocratice.

COSMODROM – vezi BAZĂ DE LANSARE.

COST DE BAZĂ – cost minim în activitatea economică care trebuie plătit pentru materia primă, forţa de muncă, etc. COST DE UTILIZATOR – beneficiu viitor, care este pierdut datorită unui management în afara parametrilor de suportabilitate. Acest cost se estimează prin analizarea costului de înlocuire, pe care viitorii consumatori vor trebui să-l utilizeze. Se calculează după formula

$$CU = \text{Pân'} - C.$$
$$(1 + r)\ T$$

unde: Pân' – preţul tehnologiei de înlocuire; C – costul extragerii sau producerii resursei; r – rata dobânzii; T – perioada de timp după care apare necesitatea utilizării tehnologiei de înlocuire.

COST ÎNSURANCE FREIGHT (C.I.F.) – termen comercial care indică prezenţa unei clauze contractuale conform căreia exportatorul include în preţul de vânzare costul mărfurilor, al transportului, al asigurării de transport, urmând să predea mărfurile la destinaţie într-un anumit port. Importurile sunt evaluate în C.I.F., reprezentând valoarea de intrare a bunurilor economice pe teritoriul ţării.

COST SOCIAL – totalitatea resurselor economice şi noneconomice cheltuite pentru realizarea unei activităţi de natură socială şi efectele negative rezultate în urma acesteia.

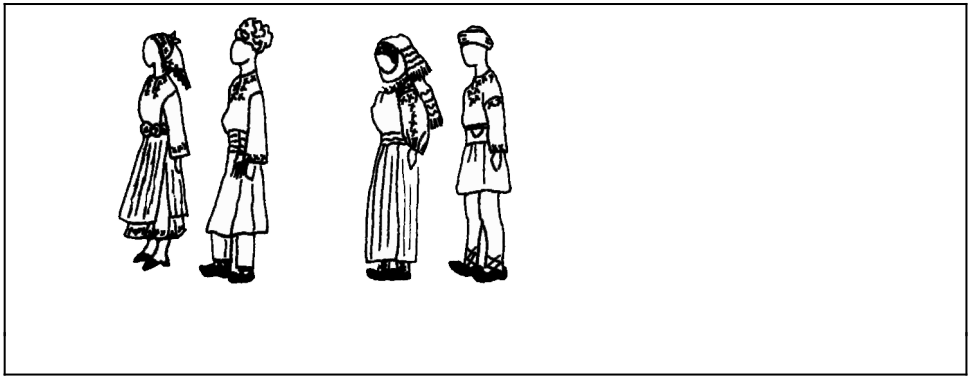

COSTUM POPULAR – ansamblu vestimentar alcătuit din piese caracteristice, confecţionate din materii prime diferite, folosind tehnici distincte. Costumul popular este un factor fundamental în comunităţile rurale, care reflectă starea socială, ocupaţiile, trecutulisto

Costume populareric, raportul cu zonele învecinate sau contactul cu alte naţionalităţi.

COŞAR – vezi PĂTUL. COTTON BELT – zonă importantă de cultură a bumbacului în S.U.A., care se întinde din Carolina de Sud până în Texas (expr. amer.).

CRAH – fenomen de prăbuşire spontană şi dezorganizată a activităţii economico-financiare, pe fondul unei stări de panică a agenţilor economici, această stare putând avea cauze economice, sociale sau politice.

CRAM – construcţie anexă, alăturată şteampului, în care sunt păstrate uneltele mici necesare diferitelor operaţii pentru obţinerea aurului.

CRAMĂ – formă veche de clădire, aşezată în vie, unde se prepara şi se depozitau vinul şi uneltele.

CRÂNG – 1. aşezare rurală permanentă, situată în zona montană, constituită din pâlcuri de gospodării (de la 2 până la 20). Crângurile ce compun un sat pot fi dispersate pe mari suprafeţe de teren. 2. pădurice de arbori tineri şi de lăstăriş, loc acoperit cu arbuşti sau cu tufe; tufăriş, desiş.

CREDINŢĂ – opinie, exprimare, estimare, evaluare, opţiune care nu se bazează pe cunoştinţe şi fapte suficiente, ci mai mult pe unele mecanisme intuitive. Credinţa poate fi înţeleasă ca o adeziune necritică,

predominant afectivă, la o teorie, concepţie sau ipoteză, folosind mijloace de susţinere opuse raţiunii. Atunci când se referă la elemente religioase, devine credinţă religioasă.

CRENEL – deschidere verticală practicată în partea superioară a unui zid de fortificaţie, destinată tirului apărătorilor.

CREOLI – nume dat urmaşilor primilor colonişti europeni din America Latină, mai ales de origine spaniolă. Conceptul nu se fundamentează pe date morfologice, existând totuşi tendinţa de a desemna prin creol amestecul fiziologic de rase.

CREŞTERE ECONOMICĂ – mărirea capacităţilor de producţie a unei ţări, exprimată, de obicei, prin mărirea produsului naţional brut (P.N.B.). Creşterea economică este, astfel, reliefată prin mărirea producţiei de bunuri şi servicii pe cap de locuitor, creşterea consumului, acumularea de bunuri şi creşterea exportului. Exprimă o evoluţie pozitivă a economiei naţionale, dar care nu exclude oscilaţiile conjuncturale, chiar şi regresele economice temporare. CREŞTERE TERITORIALĂ acţiune de adăugare a noi teritorii, fie prin procese naturale (modificare a talvegului unui râu, meandrare, înaintarea deltelor în mare, formarea de insule în zona litorală etc.), fie prin procese artificiale, induse de om (recuperarea unor terenuri de sub apă, construirea unor insule artificiale etc.).

CREŞTERE ZERO A POPULAŢIEI – situaţie în care valorile natalităţii şi ale mortalităţii sunt egale, bilanţul natural fiind nul. Sin: POPULAŢIE STAŢIONAR A.

CREŞTINISM – una din cele trei mari religii ale lumii, întemeiată pe învăţătura, persoana şi viaţa lui Iisus Hristos, având la bază Vechiul şi Noul Testament, desfăşurată în cadrul Bisericii catolice şi Bisericii ortodoxe, precum şi în cadrul Bisericilor apărute în urma Reformei. C. este cunoscut de la originea sa şi până în zilele noastre, îndeosebi datorită discipolilor lui Iisus Hristos, cei doisprezece apostoli.

CRETĂ – varietate de calcar foarte poroasă, formată

în exclusivitate din calcit, utilizată în industria materialelor de construcţii.

CRIBLURĂ – piatră de natură bazaltică, spartă mărunt, folosită la lucrările de asfaltare.

CRIMINALITATE – ansamblu de manifestă îi antisociale, care încalcă prevederile legale, atrăgând după sine intervenţia coercitivă a statului.

CRIPTĂ – 1. construcţie subterană, într-un templu antic, pentru păstrarea obiectelor de cult, a tezaurului etc.

2. mormânt ascuns, iniţial săpat în stâncă, apoi amenajat sub sanctuarul unei biserici.

CRIZĂ ECOLOGICĂ – stadiu de dezvoltare atins de relaţiile dintre sociosferă-biosferă-tehnosferă, care face imposibilă desfăşurarea normală a activităţilor subsistemelor fiecăruia dintre aceste trei sisteme majore. Aceasta reprezintă consecinţa creşterii impactului activităţii umane asupra biosferei şi asupra condiţiilor globale ale vieţii, ducând la destabilizarea echilibrului ecologic global. Este un proces neexploziv, care se poate dezvolta şi accentua treptat.

CRIZĂ POLITICĂ – blocaj structural al sistemului politic sau impas major în funcţionarea acestuia. Poate cuprinde crizele de guvern, crizele de identitate politică, crizele de legitimare, crizele decizionale etc.

CROAT – persoană ce aparţine poporului care s-a format în Croaţia, de religie creştină catolică, ce vorbeşte limba croată; în cazul României, croaţi pot fi întâlniţi în Banat.

CRONOGRAMĂ – diagramă liniară folosită pentru reprezentarea grafică a seriilor de date dinamice, exprimate în valoare absolută sau relativă, care se realizează pe baza unei reţele rectangulare şi a unui sistem de axe. Sin: HISTORIOGRAMĂ.

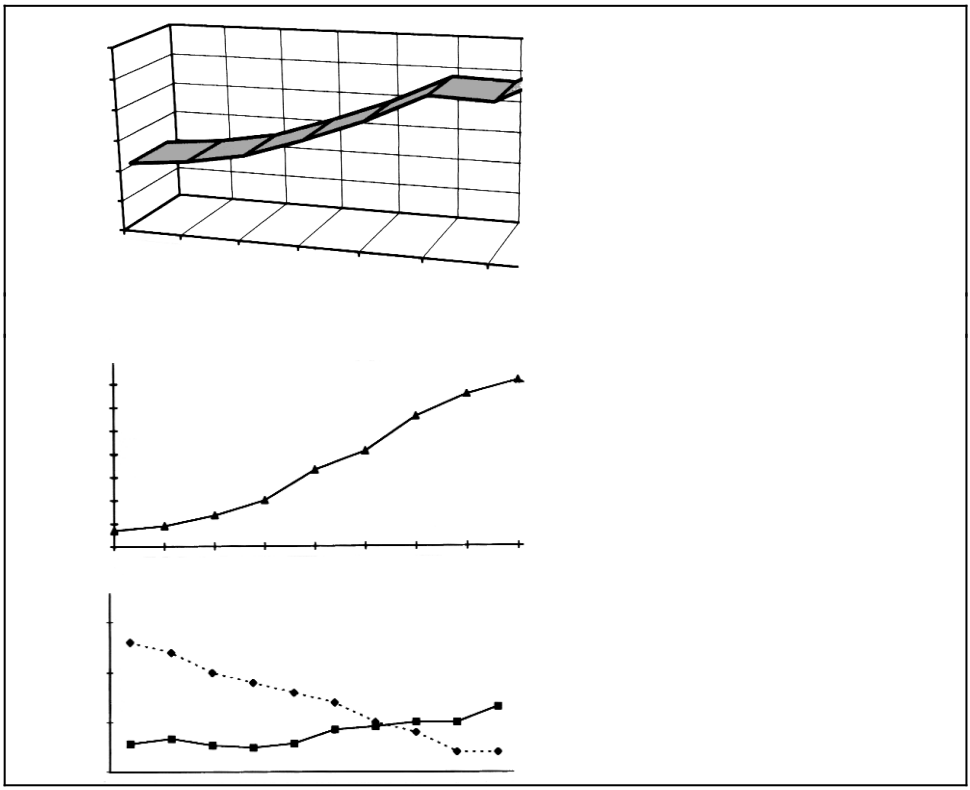

Cronograme

CRUCE – 1. figură geometrică rezultată din intersecţia perpendiculară a doua drepte. 2. obiect din metal, lemn, piatră, având formă de cruce (1), care este utilizat ca obiect de cult de către religia creştină.

CRUCIFIX – compoziţie sculpturală liberă, monumentală sau portativă, reprezentând pe Iisus răstignit.

CUBEB – arbust asemănător cu piperul care creşte în insulele Indoneziei, din ale cărui fructe se extrag substanţe folosite în cosmetică şi farmacologie (*Piper cubeta*).

CUCERIRE TERITORIALĂ acţiune, de regulă armată, prin care un teritoriu intră în posesia şi folosinţa unui stat, în urma unui conflict armat, finalizat cu înfrângerea deţinătorului iniţial al terenului în cauză. Cucerirea implică rezistenţa armată din partea statului cucerit.

CUHNIE – denumire veche, folosită pentru construcţiile cu destinaţie de bucătărie din cuprinsul curţilor domneşti sau al mănăstirilor.

CULĂ – 1. locuinţă întărită specifică Olteniei, construită de către boieri. Cula avea două sau trei niveluri, la primul nivel fiind situată pivniţa iar celelalte fiind destinate locuitului, şi creneluri pentru apărarea cu arme de foc.

2. tip de locuinţă fortificată aparţinând evului mediu, specifică Pen. Balcanice. CULT – 1. grupare religioasă care acceptă legitimitatea celorlalte grupări religioase, dar respinge unele din normele şi valorile societăţii dominante, în raport cu care adoptă atitudini critice. 2. omagiu religios adus unei divinităţi, unui personaj sau lucru sfânt.

3. serviciu religios protestant. 4. admiraţie asociată cu veneraţia pentru cineva sau ceva. Atunci când persoana respectivă este încă în viaţă, poartă denumirea de cult al personalităţii.

CULTIVARE – pregătirea unui teren agricol şi efectuarea lucrărilor necesare în vederea obţinerii de produse agricole vegetale.

CULTURA PLANTELOR – ramură a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor în vederea obţinerii de alimente, furaje sau materii prime.

CULTURĂ – 1. orice complex care include cunoştinţele, credinţele religioase, arta, morala, dreptul, obiceiurile şi toate capacităţile şi obişnuinţele pe care omul le dobândeşte în calitate de membru al societăţii (G. Taylor).

2. ansamblul modalităţilor de a gândi, simţi şi acţiona, mai mult sau mai puţin formalizate, care, fiind însuşite şi comune mai multor persoane, folosesc, într-un mod în acelaşi timp simbolic şi subiectiv, la constituirea unor colectivităţi sociale (G. Racher).

CULTURĂ AEROPONICĂ – tip de agricultură practicată în tuburi suspendate, în care rădăcinile plantelor plutesc într-o soluţie conţinând săruri minerale şi care asigură exploatarea pe verticală a spaţiului, tot timpul

anului, favorizând producţii ridicate. Sistemul se aplică cu precădere în Belgia, Olanda, Italia etc.

CULTURĂ AGRICOLĂ – totalitatea lucrărilor agrotehnice şi agropedoameliorative necesare plantelor de cultură. Ex: cultura grâului, cultura cafelei, cultura bumbacului.

CULTURĂ HIDROPONICĂ – tip de agricultură practicată într-un strat de nisip, pietriş sau muşchi, prin care circulă o soluţie apoasă încărcată cu substanţe chimice. Sistemul se aplică în S.U.A., extinzându-se şi în Europa.

CULTURĂ MATERIALĂ – totalitatea uneltelor, maşinilor, instalaţiilor, aparatelor, a procedeelor folosite de societate şi a rezultatelor materiale obţinute, incluzând energia şi materia primă, toate acestea cu scopul de a asigura condiţiile umane de trai.

CULTURĂ MIXTĂ – două sau mai multe tipuri de cereale sau plante de cultură intercalate în cadrul aceluiaşi câmp agricol (ex: mixajul dintre pomi fructiferi şi cereale).

CULTURĂ POLITICĂ – set de cunoştinţe, credinţe, sentimente şi valori care prevalează pentru o naţiune într-un moment dat. În unele cazuri reprezintă o parte componentă a informaţiei politice, permiţând abordarea superioară a unor probleme din viaţa politică.

CULTURĂ SOCIALĂ – totalitatea activităţilor oamenilor menite să satisfacă cerinţele sociale care rezultă din convieţuire, colaborare şi relaţii între oameni. Aici se includ regulile de convieţuire, comportamentul, obiceiurile, datinile, serbările, ceremoniile, legile juridice, buna cuviinţă, politeţea etc.

CULTURĂ SPIRITUALĂ – totalitatea activităţilor care satisfac necesităţile spirituale şi care se realizează prin religie, filosofie, ştiinţă, arte, concepţii despre viaţă, opinii, convingeri, ideologii, aspiraţii, visuri, idealuri etc.

CUMANI – popor migrator de neam turcic care în sec. al XI-lea a ajuns şi pe teritoriul ţării noastre, venind dinspre stepele din nordul Mării Negre.

CUPRU – metal care apare în scoarţa terestră atât în stare nativă, cât şi sub formă de compuşi (calcopirita), cu o largă utilizare economică. Cele mai importante zăcăminte de cupru sunt cele asociate rocilor eruptive.

CURĂ – aplicarea metodică a celor mai diverse mijloace terapeutice.

CURĂ BALNEARĂ – tratament care se bazează pe utilizarea intensivă a apelor minerale, termale, a nămolurilor sau ceaiurilor medicinale în scop terapeutic, în general sub supravegherea unor cadre medicale specializate.

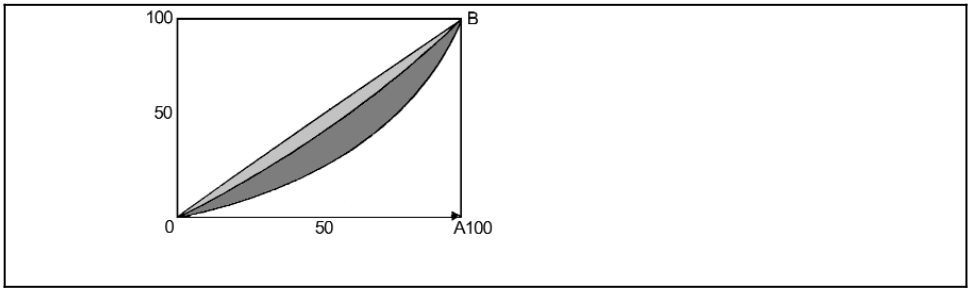

CURBA LORENTZ – reprezentare grafică care descrie distribuţia procentuală a veniturilor sau a avuţiei în rândurile unei populaţii. Se reprezintă venitul cumulat procentual (pe ordonată) în funcţie de procentajul cumulativ al populaţiei (pe abscisă). Abaterea curbei faţă de prima bisectoare a axelor de coordonate pune în evidenţă gradul de inegalitate a distribuţiei veniturilor.

Curba Lorentz

CURENT DE TRAFIC – parte din totalitatea participanţilor la circulaţia dintre o zonă de origine şi o zonă de destinaţie. Suma curenţilor de trafic, pe o perioadă dată, corespunde fluxului de circulaţie pentru acest interval de timp. CURMAL – cel mai important arbore fructifer al pustiurilor calde, ce aparţine familiei palmierilor, înalt de până la 25 m, cu frunze lungi de 2 – 3 m, cu fructe brun-roşcate, ovale, ce cresc în ciorchini şi sunt foarte hrănitoare. Este originar din stepele aride ale

Industanului, de unde s-a răspândit în Iran, Irak, Arabia, Africa de Nord, iar apoi în California (1890). Din seva curmalului se prepară vinul de palmier, iar din frunzele uscate se fac împletituri, rogojini, acoperişuri etc. (*Phoenix dactylifera*).

CURTINĂ – denumire dată zidului de apărare al unei cetăţi sau peretelui unei aşezări fortificate.

CVASI-STAT – stat, de regulă cu dimensiuni reduse, autoproclamat, dar în unele cazuri nerecunoscut internaţional, care se bucură de anumite privilegii diplomatice şi are un statut aparte.

Articol IV. D

DACI – nume dat de romani populaţiei tracice care trăia, în sec. Îl î.Hr., pe teritoriul ţării noastre, în special în partea centrală şi sud-vestică a sa.

DACO-ROMANI – populaţie formată pe teritoriul Daciei (sec. II-III d.Hr.), prin amestecul dacilor cu coloniştii romani.

DACOROMÂNI – termen folosit pentru a desemna populaţia românească din nordul Dunării şi pentru a-i deosebi de românii trăitori în sudul Dunării (meglenoromâni, istroromâni, aromâni).

DAFIN – arbust cu frunze persistente, ce conţin substanţe aromatice, originar din Asia Mică. Se cultivă în zonele subtropicale (*Laurus nobilis*).

DANĂ – zonă a unui port situată de-a lungul unui chei sau al unui mal, amenajată pentru acostarea, încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

DAOISM – religie populară specifică Chinei, bazată pe sistemul filosofic al lui Lao Ţi (n. 571 î.Hr.), având ca preocupare esenţială căutarea „nemuririi” prin practicarea de exerciţii spirituale şi filosofice, meditaţie ataraxică, respiraţie specifică etc. Această doctrină a permis elaborarea gândirii politice care a pregătit unificarea regatelor chineze într-un stat imperial (anul 221).

DARA – greutatea ambalajului, a recipientului, a vehiculului etc., în care se păstrează sau se transportă o marfă. Sin: TARĂ.

DARAC – maşină-unealtă prevăzută cu un sistem de piepteni cu dinţi de oţel montaţi pe un suport, care este folosită pentru scărmănatul lânii, pieptănatul inului şi cânepii.

DATĂ – valoare rezultată din măsurători sau calcule care exprimă o mărime prin care se apreciază spaţial sau temporal un fenomen, proces etc.

DATĂ CERTĂ – dată înregistrată în documente oficiale.

DATĂ PRELIMINARĂ – dată care indică realizări sau schimbări pe o anumită perioadă de timp şi care are la bază atât elemente sigure, cât şi unele estimări. DATĂ STATISTICĂ – dată înregistrată în documente statistice.

DATINĂ – obicei păstrat din timpuri vechi, consacrat prin tradiţie şi caracteristici, propriu unui popor sau unei colectivităţi mai restrânse.

DATORIE PUBLICĂ – totalitatea obligaţiilor de plată ale statului, rezultate din împrumuturile interne şi externe, pe termen mediu sau lung, contractate de stat în nume propriu sau garantate de acesta.

DACĂ – cuvânt dac însemnând „aşezare”, „localitate”. Prin calitatea lor de centre tribale, davele au căpătat un caracter militar, economic, politic şi religios mult mai dezvoltat, având funcţii de adevărate oraşe. Unii autori greci au dat acestor aşezări principale din Dacia chiar denumirea de *polis*, ca şi centrelor urbane ale civilizaţiei sclavagiste. Dacă este o denumire dată unor aşezări mai evoluate, de tip *oppidum* (Sucidava, Pelendava, Argedava, Ramidava etc.).

DEBARCADER – loc pe malul unei ape sau pe o porţiune de chei dintr-un port, amenajat special şi prevăzut cu utilaj adecvat pentru acostarea navelor, pentru îmbarcarea şi debarcarea persoanelor, materialelor etc.

DEBLEU – excavaţie sub nivelul suprafeţei topografice, pentru instalarea unei căi de comunicaţie terestre (şosea, cale ferată) sau a unui canal navigabil sau de irigaţii.

DECALAJ ECONOMIC – diferenţe evidente în

dezvoltarea economică între ţările în curs de dezvoltare şi cele mai slab dezvoltate, pe de o parte, şi ţările dezvoltate, pe de altă parte.

DECALAJ TEHNOLOGIC – 1. diferenţă de dezvoltare în domeniul tehnicii şi ştiinţei – în nivelul de înzestrare tehnică, în dotarea producţiei cu tehnică şi tehnologie avansate – reflectată în productivitatea muncii, între două state sau grupuri. 2. diferenţe între diferite firme privind nivelurile eficienţei tehnologice.

DECANTARE – operaţie industrială de sedimentare a particulelor solide dintr-un fluid încărcat cu suspensii (concentrate de flotaţie, ape de spălare provenite de la prepararea cărbunelui, ape de alimentare din râuri, ape de canalizare etc.).

DECAPITALIZARE – 1. diminuare a valorii capitalului unei întreprinderi. 2. retragere parţială sau totală a capitalului investit.

DECES – încetare definitivă a funcţiilor vitale, după trecerea unui timp oarecare de la naştere; după metodologia O.N.U.: „Dispariţia definitivă a oricărei evidenţe a vieţii în orice moment de timp după ce a avut loc naşterea vie (încetare post-natală a funcţiilor vitale fără posibilitate de resuscitare)”.

DECOLONIZARE – proces prin care un popor accede la independenţă, încetând de a mai depinde politic de statul care l-a colonizat.

DECONTAMINARE RADIOACTIVĂ – îndepărtarea prin spălare, filtrare şi alte procedee a particulelor radioactive de pe obiecte, din încăperi etc., în vederea coborârii nivelului radioactivităţii sub limita admisibilă.

DECOVIL – cale ferată îngustă (cu un ecartament de 400 – 600 mm), permanentă sau provizorie, alcătuită din panouri de şine care se aşază direct pe suprafaţa terenului şi care pot fi uşor montate şi demontate, utilizată în cazul unor şantiere de construcţii, în balastiere sau în spaţiul unei fabrici.

DEFICIT – diferenţa cu care cheltuielile întrec veniturile, iar nevoile depăşesc resursele.

DEFICIT BUGETAR – plus de cheltuieli faţă de veniturile prevăzute într-un anumit buget.

DEFRIŞARE – operaţie de îndepărtare, prin tăiere sau incendiere, a arborilor de pe o suprafaţă de teren împădurit, pentru a obţine un teren pentru agricultură, păşunat, construcţii etc. DEGRADARE A TERENULUI – proces de scădere a potenţialului economic al unor suprafeţe, manifestat prin mărirea gradului de fragmentare, scăderea sau chiar pierderea fertilităţii solului. Degradarea apare îndeosebi în regiunile cu roci friabile (argile, marne, gresii) şi versanţi cu înclinare mare, şi, în multe situaţii, este favorizată de activitatea antropică: defrişări, păşunat excesiv, lucrări agrotehnice incorecte.

DELICT ECOLOGIC – denumire convenţională folosită în privinţa faptei ilicite săvârşite în cadrul normelor de dreptul mediului, constând în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a unor obligaţii legale de a face sau a nu face ceva, adică o acţiune sau inacţiune cu urmări negative în privinţa mediului.

1. DELIMITARE TERITORIALĂ – determinarea unei arii de studiu sau a unor porţiuni din teritoriul studiat, care diferă de altele prin particularităţi de ordin geografic, istoric, demografic, etnologic, prin caracteristici economice, sociale sau de intercondiţionare. 2. stabilirea limitelor unităţilor administrativ-teritoriale (judeţe, municipii, oraşe, comune).

DELINCVENŢĂ – 1. fenomen social constând în săvârşirea de delicte.

2. totalitatea delictelor săvârşite, la un moment dat, într-un anumit mediu, de o persoană sau de un grup de persoane.

DELOCALIZARE – deplasarea unui tip de producţie spre altă ţară, putând constitui o formă de investiţie directă. Procesul apare în următoarele cazuri: produsele înglobează un conţinut mare de muncă, iar costurile salariale ocupă un loc dominant în costul producţiei totale; posibilitatea de a separa geografic fabricarea pieselor

detaşate şi asamblarea; crearea unor întreprinderi mixte prin aportul de capital ăl mai multor parteneri. Delocalizările nu înseamnă neapărat pierderi de locuri de muncă pentru că reprezintă fluxuri încrucişate, fiecare ţară putând fi punct de plecare şi de sosire pentru schimburile de localizări industriale; ele sunt absolut necesare pentru a pătrunde pe pieţele străine.

DEMILITARIZARE – desfiinţare totală sau parţială, pe un anumit teritoriu, în general în urma unei convenţii internaţionale – a forţelor armate, armamentului, instalaţiilor militare, industriei de armament.

DEMOBILIZARE – trecerea armatei de la starea de mobilizare la starea de pace. Implică lăsarea la vatră a efectivelor militare care nu sunt sub arme în timp de pace.

DEMOCRAŢIE – formă de organizare şi de conducere a societăţii care proclamă principiul exercitării directe sau indirecte a puterii de către popor.

De-a lungul istoriei au existat mai multe tipuri de democraţie, în funcţie de orânduirea social-economică şi politică: democraţia sclavagistă (specifică Greciei Antice), democraţia burgheză (specifică societăţilor capitaliste) şi democraţia populară (specifică societăţii socialiste).

DEMOGRAFIE – ştiinţă care, folosind cu precădere metode cantitative, studiază fenomene şi procese privitoare la numărul, repartiţia teritorială, structura, densitatea şi mişcarea populaţiei. Studiază, de asemenea, consecinţele determinate de modificări ale variabilelor menţionate (tranziţia demografică, politica populaţiei, teoria populaţiei, teoria relaxării demografice, rata căsătoriilor, rata netă a reproducerii).

DEMOGRAFIE ISTORICĂ parte a demografiei care studiază, cu metode specifice, populaţia în trecut, reconstituind informaţiile pentru perioada „prestatistică” (caracterizată prin absenţa surselor statistice de tipul recensământului, stării civile etc.).

DEMONETIZARE – 1. diminuare a valorii oficiale a unei monede.

2. reducerea numărului de bonuri de stat şi a

garanţiilor existente într-o bancă centrală, ca rezultat al creşterii valorii depozitelor şi a monedelor de hârtie (de credit). 3. renunţarea oficială la rolul monetar al aurului, legiferată în 1978 de F.M.I. (aurul continuând însă să reprezinte rezerva internaţională oficială pentru majoritatea ţărilor).

DEMOPOLITICĂ – parte componentă a geopoliticii, în concepţia lui R. Kjellen, care se ocupă cu analiza statului ca neam (structură etnică, caractere geodemografice etc.).

DENSITATE – indicator ce reliefează raportul dintre numărul subiecţilor (oameni, clădiri, animale, mijloace de transport etc.) şi unitatea de suprafaţă implicată. Sin: INDICE DE DENSITATE.

DENSITATE A CIRCULAŢIEI

RUTIERE – numărul participanţilor la circulaţie (vehicule, călători), la un anumit moment, pe unitatea de lungime a unei căi rutiere.

DENSITATE A CONSTRUCŢIILOR – raportul dintre numărul clădirilor şi suprafaţa de teren (ha) pe care se află acestea. Indică gradul de ocupare a terenului.

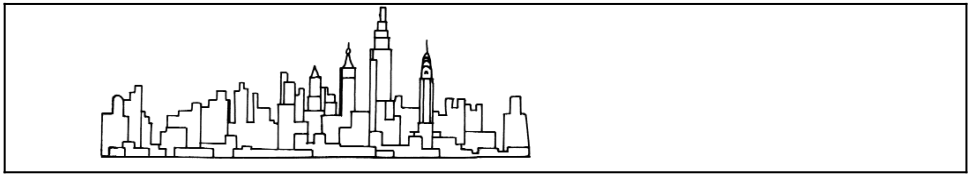

DENSITATE A LOCALITĂŢILOR ÎN TERITORIU – raportul care exprimă numărul de aşezări umane prezente pe o anumită suprafaţă. Poate fi: densitate a aşezărilor urbane (suprafaţa de raportare este de 1.000 km^2), densitate a aşezărilor rurale (care se calculează la 100 km^2).

DENSITATE A LOCUINŢELOR

numărul de locuinţe raportat la suprafaţa de teren (ha).

DENSITATE A POPULAŢIEI – raport între numărul populaţiei la un moment dat şi suprafaţa teritoriului locuit de aceasta, calculat după formula

$$D = \frac{P}{S}.$$

În care: D – densitatea populaţiei; P – numărul de locuitori, S – suprafaţa teritoriului luat în considerare, exprimată în km² sau ha. Se utilizează: densitatea generală a populaţiei în teritoriu numărul de locuitori ce revine, în medie, unităţii de suprafaţă exprimate în km²; densitatea brută – numărul populaţiei raportat la perimetrul construibil al localităţii (loc. /ha); densitatea netă – numărul populaţiei raportat la zonele de locuit (loc. /ha); densitatea agricolă – numărul populaţiei care lucrează în agricultură raportat la unitatea de suprafaţă cultivată; densitatea fiziologică – numărul populaţiei pe unitatea de suprafaţă cultivabilă; densitatea populaţiei urbane – numărul locuitorilor unui oraş raportat la suprafaţa administrativă a acestuia; densitatea populaţiei rurale – numărul locuitorilor unei comune raportat la suprafaţa acesteia.

DENSITATE A REŢELEI DE

TRANSPORT – indicator care exprimă lungimea căilor de comunicaţie pe o anumită suprafaţă.

DENSITATE A REŢELEI DE

TRANSPORT ÎN COMUN – raportul dintre lungimea străzilor incluse în reţeaua de transport în comun şi suprafaţa teritoriului localităţii respective.

DENSITATE A REŢELEI STRADALE – indicator care exprimă lungimea sau suprafaţa carosabilă raportată la suprafaţa teritoriului localităţii.

DENSITATE ROBOTICĂ – indicator care exprimă măsura gradului de automatizare industrială a unei ţări, exprimat prin numărul de roboţi industriali raportat la zece mii de persoane angajate în industria prelucrătoare.

DENUCLEARIZARE – interzicerea producerii,

stocării, instalării, experimentării şi folosirii armelor nucleare într-un teritoriu, ţară, grup de ţări, pe baza unor tratate internaţionale.

DENUMIRE GEOGRAFICĂ – vezi NUME GEOGRAFIC.

DEPENDENŢĂ – relaţie condiţională stabilită între două sau mai multe unităţi, care implică dominarea uneia asupra celeilalte sau controlul total sau parţial într-unul sau mai multe domenii. DEPLASĂRI ALE POPULAŢIEI

vezi MOBILITATE SPAŢIALĂ A POPULAŢIEI.

DEPLASAMENT – greutatea volumului de apă dezlocuit de o navă maritimă sau fluvială.

DEPLASARE A POPULAŢIEI

ÎN WEEKEND – deplasare obişnuită, cu o durată de 2 sau 3 zile (de obicei de vineri până duminică), unde distanţele parcurse sunt mult mai mari decât în cazul deplasărilor cotidiene, depăşind 150 – 200 km, iar mijlocul de transport cel mai des folosit este cel individual.

DEPLASARE DUMINICALĂ A

POPULAŢIEI – deplasare obişnuită, deosebită de cea de weekend, deoarece cuprinde o mai mare parte a populaţiei unei aşezări, se desfăşoară pe distanţe mai scurte şi nu necesită aceeaşi structură de primire turistică.

DEPLASARE OBIŞNUITĂ A

POPULAŢIEI – mod de deplasare legat de felul de viaţă al omului, care nu exprimă niciun dezechilibru esenţial şi care nu implică o schimbare a activităţii şi nicio mutaţie importantă în viaţa persoanei angrenate în mişcare.

DEPOPULARE – proces de reducere a populaţiei unei localităţi, regiuni, mai rar al unei ţări, având drept cauză deficitul natural. Cauzele principale sunt: lipsa unor posibilităţi corespunzătoare de ocupare a populaţiei în vârstă de muncă, ce emigrează către centrele cu necesar mare de forţă de muncă, şi faptul că bilanţul natural nu-l compensează pe cel migratoriu.

DEPORTARE – trimitere forţată a unei persoane într-o regiune îndepărtată, ca măsură represivă.

DEPRECIERE MONETARĂ scăderea puterii de cumpărare a unei monede, datorită inflaţiei sau reducerii ofertei de bunuri, manifestată prin creşterea preţurilor.

DEPRECIERE VOLUNTARĂ – scădere a cursului de schimb al monedei naţionale faţă de alte valute, datorită pierderii puterii de cumpărare interne sau a cronicizării deficitului balanţei de plăţi.

DERURALIZARE – vezi RURURBANIZARE.

DESALINIZAREA APEI – proces de îndepărtare (completă sau parţială) a sărurilor din apă în vederea consumului casnic, industrial sau agricol.

DESCENTRALIZARE INDUSTRIALĂ – proces de migrare a industriei atât către periferia oraşelor, cât şi în oraşe mai mici sau chiar în localităţi rurale.

DESCENTRALIZARE URBANĂ – fază în procesul urbanizării, manifestată prin descongestionarea oraşelor, de migrare a populaţiei către arealele periurbane, precum şi de creare a noi localităţi urbane, de dimensiuni mai mici, care să preia o parte din funcţiile oraşului. Procesul a fost consemnat pentru prima dată în S.U.A., la începutul anilor ’70, când statisticile indicau o pierdere de către ariile metropolitane a populaţiei, prin migraţii evidente spre regiunile nemetropolitane. Diferitele explicaţii ale fenomenului includ creşterea costului vieţii în marile oraşe, îmbunătăţirile apărute în mobilitatea personală, preferinţele pentru viaţa în oraşele mici sau în regiunile rurale, la care se adaugă relocalizarea industriei prelucrătoare, în căutare de forţă de muncă ieftină, nevoia mărită de spaţiu, micşorarea poluării.

DESECARE – acţiune de eliminare a excesului de apă din sol sau de la suprafaţa solului, care se poate realiza prin lucrări de asanare, de drenaj sau prin înălţarea terenurilor joase, în vederea obţinerii unor noi terenuri agricole sau din motive igienico-sanitare.

DESPĂDURIRE – micşorare a suprafeţelor ocupate de pădure, prin diferite mijloace şi în diferite scopuri. Procesul poate apărea şi din cauze naturale, de cele mai multe ori fiind indus de om.

DESPOT – vezi DICTATOR (2). DESTINAŢIA TERENULUI – utilizare stabilită pentru o anumită suprafaţă de teren. Destinaţia se poate schimba în timp în funcţie de necesităţile impuse de dezvoltarea localităţilor şi a teritoriului.

DESŢELENIRE – arătură adâncă realizată pe o suprafaţă de teren înierbată în mod natural sau a unui teren cultivat cu plante perene, în scopul cultivării cu cereale, plante tehnice, legume etc.

DEŞEU – substanţă în stare solidă sau lichidă, provenită din procese de producţie sau din activităţi casnice şi sociale, care nu mai poate fi utilizată conform destinaţiei iniţiale şi care, în vederea unei eventuale reutilizări în alte scopuri sau pentru limitarea efectelor poluante, necesită măsuri speciale de depozitare şi păstrare.

DEŞEU REFOLOSIBIL – material, substanţă provenită din activităţile industriale, agricole, din transporturi, prestări de servicii şi alte domenii de activitate, precum şi din consumul populaţiei, ale cărui caracteristici şi proprietăţi permit reintroducerea lor ca atare ca materii prime secundare în circuitul productiv, fără pericol pentru mediu şi/sau sănătatea populaţiei.

DEŞEURI PERICULOASE – substanţe (materiale) inflamabile, explozive, infecţioase, corozive, radioactive etc., care introduse sau menţinute în mediu pot dăuna acestuia (plantelor, animalelor sau omului).

DEŞEURI RADIOACTIVE – materiale rezultate din activităţile nucleare, pentru care nu s-a prevăzut nicio întrebuinţare, care conţin sau sunt contaminate cu radionuclizi în concentraţii superioare limitelor acceptate.

DETERIORARE A MEDIULUI – alterare a caracteristicilor fizico-chimice şi structurale ale componentelor naturale ale mediului, reducerea diversităţii şi productivităţii biologice a ecosistemelor naturale şi antropizate, afectarea echilibrului ecologic şi a calităţii vieţii, cauzate, în principal, de poluarea apei, atmosferei şi solului, supraexploatarea resurselor,

gospodărirea şi valorificarea lor deficitară, cât şi de amenajarea necorespunzătoare a teritoriului.

DETERMINISM – concepţie filosofică potrivit căreia toate fenomenele din univers se află în interdependenţă, condiţionându-se reciproc, se supun cauzalităţii şi legităţii naturale, în condiţii identice aceleaşi cauze determinând aceleaşi efecte.

DETERMINISM GEOGRAFIC – curent în geografie care acordă mediului geografic rolul de factor determinant în dezvoltarea societăţii.

DEŢINUT – persoană aflată în detenţie.

DEVALORIZARE – diminuare a valorii unei monede, unui capital, unei materii prime, unui produs.

DEVĂLMĂŞIE – structură de organizare comunitară a unor sate libere (de răzeşi) care aveau drept caracteristici proprietatea comună asupra pământurilor, pădurilor şi islazurilor şi o conducere de sine stătătoare.

DEVERSOR – parte a unui ansamblu hidrotehnic prin care se asigură scurgerea dirijată a unui debit de apă.

DEZAFECTARE – acţiune de schimbare a destinaţiei a unei localităţi, clădiri, lucrări de echipare tehnică, în scopul atribuirii unei alte folosinţe terenului pe care acestea se găsesc.

DEZARMARE – ansamblu de măsuri în scopul lichidării sau limitării armamentelor şi a forţelor armate ale statelor, în primul rând a armelor de distrugere în masă.

DEZARTICULARE ECONOMICĂ – stare a unei economii în care sectoarele sale nu mai sunt complementare, fiecare ramură depinzând, pentru aprovizionarea sa, de întreprinderi străine, fără a utiliza consumuri intermediare care ar putea stimula producţia unor ramuri economice interne. Prezenţa unor sectoare moderne, alături de un sector tradiţional, nu produce niciun efect asupra restului economiei, neavând rol de difuzie a progresului tehnic şi neimplicând câştiguri de productivitate. DEZASTRU – ruptură gravă a funcţionării societăţii, cauzând pierderi umane, materiale sau de

mediu, care depăşesc posibilităţile acesteia de a face faţă situaţiei folosind resurse proprii.

DEZINDUSTRIALIZARE – reducere a numărului de unităţi de producţie şi, implicit, a activităţilor industriale, datorată migrării industriei dinspre centru spre periferie, reflectând, în egală măsură, dispariţia unor firme şi comprimarea numărului de angajaţi ai acestora.

DEZVOLTARE – 1. proces de creştere şi amplificare, însoţit de transformări calitative. 2. succesiune de transformări, constituind o mişcare ascendentă, progresivă, de la inferior la superior.

DEZVOLTARE DURABILĂ

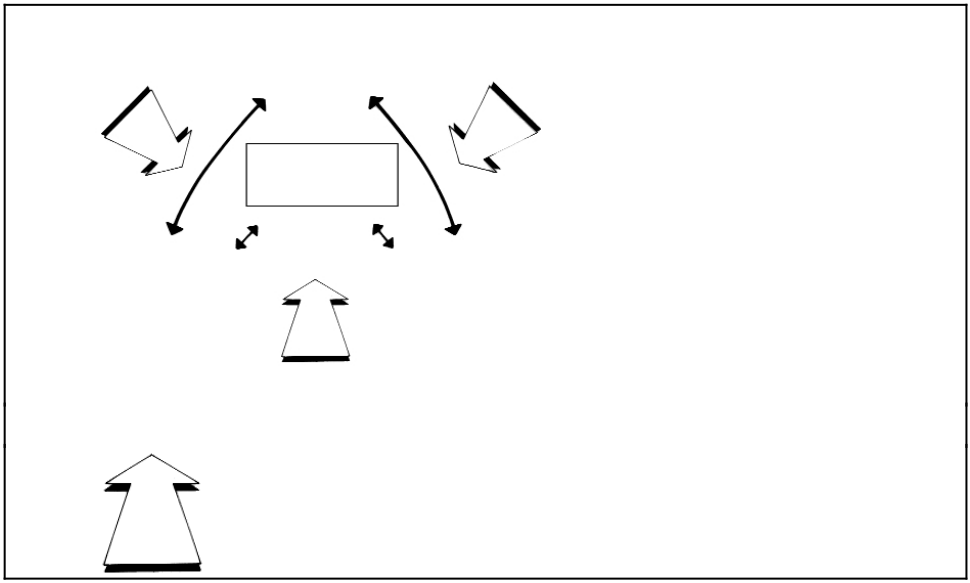

evaluare

cercetare

concept filosofic modern, potrivit căruia prin dezvoltare trebuie satisfăcute nevoile actuale fără a fi compromise posibilităţile de satisfacere a nevoilor gene

Dezvoltare durabilă raţiilor viitoare. Presupune asigurarea unui echilibru între creşterea economică şi protecţia mediului şi, pe această bază, satisfacerea

cerinţelor nu numai prezente, dar şi de perspectivă ale dezvoltării sociale. Cerinţele minime pentru o dezvoltare durabilă sunt: redimensionarea creşterii economice, având în vedere o distribuţie mai echilibrată a resurselor şi accentuarea laturilor calitative ale producţiei; eliminarea sărăciei în condiţiile satisfacerii nevoilor esenţiale pentru un loc de muncă, hrană, energie, apă, locuinţă şi sănătate; asigurarea creşterii populaţiei la un nivel acceptabil (creştere demografică controlată); conservarea şi sporirea resurselor naturale, întreţinerea diversităţii ecosistemelor, supravegherea impactului activităţilor economice asupra mediului; reorientarea tehnologiilor şi punerea sub control a riscurilor; descentralizarea formelor de guvernare; creşterea gradului de participare la luarea deciziilor privind mediul şi dezvoltarea pe plan naţional şi internaţional. Cerinţele trebuie adaptate la specificul şi condiţiile din ţara dată.

DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ – ansamblul transformărilor cantitative şi calitative ce survin în structurile economico-sociale şi ştiinţifico-tehnice, în mecanismele economice, precum şi în modul de gândire, în comportamentul economico-social al indivizilor.

DEZVOLTARE PE VERTICALĂ

creştere în înălţime a construcţiilor datorită concentrării populaţiei în oraşele mari.

DEZVOLTARE SPONTANĂ A

LOCALITĂŢILOR – dezvoltarea unor oraşe sau sate care nu are la bază un plan de amenajare teritorială. Factorii determinanţi ai unei asemenea dezvoltări sunt: condiţiile naturale favorabile, prezenţa unor drumuri comerciale, condiţiile istorice.

DEZVOLTARE UMANĂ – concept global care încearcă să explice investiţiile în capitalul uman, putând fi abordat din mai multe perspective: filosofică, sociologică şi psihologică. Teoriile legate de acest concept se pot grupa în două mari categorii: mecaniciste (abordări sub aspect genetic şi ecologic) şi organiciste (abordări umaniste, cognitive etc.). În perioada actuală dezvoltarea umană are

în vedere diversificarea opţiunilor oamenilor, recunoscând ca cerinţe fundamentale pentru acestea următoarele: o viaţă lungă şi sănătoasă, dobândirea de cunoştinţe, acces la resursele necesare pentru un trai decent. Conceptul presupune nu numai creştere economică, dar şi o distribuţie echitabilă a veniturilor la nivelul întregii societăţi. Dimensionarea dezvoltării umane se face cu ajutorul indicelui dezvoltării umane.

DIAGNOZĂ – operaţie premergătoare adoptării unei soluţii sau decizii privind o anumită problemă, prin care se identifică factorii cu influenţă negativă sau pozitivă asupra acelei probleme.

DIAGRAMĂ – metodă de reprezentare aparţinând, în primul rând, statisticii, dar larg utilizată şi în geografia umană, care prin linii, puncte sau figuri geometrice, realizate după reguli precise, vizualizează datele statistice care caracterizează un fenomen sau un proces. Există: diagrame prin coloane, prin benzi, cronograme, historiograme, diagrame polare, areograme.

DIAGRAMĂ DE FLUXURI – reprezentare grafică, pentru un anumit moment, a fluxurilor de circulaţie existente sau de perspectivă, de pe o cale de comunicaţie.

DIAGRAMĂ TRIUNGHIULARĂ – metodă de reprezentare grafică areolară, bazată pe o reţea oblică şi un triunghi echilateral, care se utilizează pentru stabilirea taxonomiei unor

B%
O 100
10 90
20 80
30 III 70
40 60
50 50
60 40
70 IV 30

şi a templelor (587 î.Hr.) şi alungării, în anul 586 î.Hr., a populaţiei (captivitatea babiloniană) de către Nabucodonosor al II-lea, regele Babilonului, iar mai târziu a cuceririi şi distrugerii Ierusalimului (70 d.Hr.) de către legiunile romane. Prin extensie, orice grup etnic aflat în afara graniţelor ţării de origine.

DIATOMIT – rocă sedimentară organogenă, silicioasă, alcătuită în cea mai mare parte din resturi de diatomee. Conţine argilă, calcar, calcedonie, opal şi are o culoare albă sau gălbuie. Este poros, friabil, având utilizări multiple: în filtrarea uleiurilor vegetale, a gelatinei, ca material izolant, ca suport pentru fabricarea dinamitei, în industria petrolieră etc.

DICTAT – act inechitabil prin care un stat (sau mai multe) impune (impun) altui stat anumite condiţii politice, eco

80 I
90
100
ÎI 20
10
C%

nomice, militare etc. împotriva voinţei lui (ex: Dictatul de la Viena).

A%O 10 20 30 40 50 60 70 80 90

Diagramă triunghiulară elemente pe baza a trei variabile care concură la caracterizarea complexă a acestora (determinarea tipurilor funcţionale sau demografice de aşezări, a tipologiei producţiei agricole etc.).

DIAMANT – mineral cu duritate maximă (10), fiind, de fapt, carbon nativ. Este transparent, incolor, cu luciu diamantin şi se utilizează ca piatră preţioasă.

DIASPORA – totalitatea comunităţilor evreieşti dispersate în afara Palestinei, ca urmare a cuceririi (597 î.Hr.), respectiv a distrugerii oraşului Ierusalim

DICTATOR – 1. (în Roma antică, în perioada Republicii) magistrat superior, ales de Senat pe termen de 6 luni şi investit în împrejurări excepţionale (război, răscoale) cu puteri nelimitate.

2. persoană care, fiind la conducerea unui stat, deţine toate puterile şi exercită un control autoritar. La figurat – persoană autoritară care îşi impune punctul de vedere şi felul de a trăi celor din jur. Sin: DESPOT, TIRAN.

DICTATURĂ – formă de dominare a vieţii politice, sociale şi economice din cadrul unui stat, de către o clasă sau un individ ce concentrează în mâinile sale puterea de decizie. Din punct de vedere al exercitantului, dictatura poate fi militară, regală, populară etc. Indiferent de forma sa, dictatura aduce atingere democraţiei, îngrădind până la anihilare drepturile şi libertăţile specifice unei democraţii.

DIFEREND – vezi CONFLICT.

DIG – amenajare din beton, roci, lemn, pământ, de-a lungul malului unei artere hidrografice, al unui lac sau în lungul ţărmului, în scopul protejării suprafeţelor de uscat de acţiunea apei. După înălţime D. pot fi *submersibile*

DIMENSIUNEA FAMILIEI – indicator-alternativă la rata fertilităţii. Spre deosebire de rata fertilităţii şi rata de reproducere, ce variază considerabil de la un an la altul, indicatorul amintit poate prezenta o stabilitate în timp; analiza acestui indicator presupune studierea grupurilor

de familii constituite într-o anumită perioadă de timp.

DIMENSIUNEA MEDIE A UNEI LOCALITĂŢI URBANE – indice ce caracterizează gradul de urbanizare a unui teritoriu. Se calculează după for mula

$$Pu = \frac{P}{k}$$

IPI $i = 1$.

După amplasare şi formă se disting: D. *deschise* (numai capătul din amonte este sprijinit pe un teren mai înalt); D. *Închise* (au capetele sprijinite de terenuri mai înalte); D. *longitudinale* (au direcţia relativ paralelă cu apa curgătoare); D. *transversale* (cu direcţie aproape perpendiculară pe cursul de apă). În incintele portuare DD. au scopul de protecţie a bazinelor portuare împotriva valurilor sau curenţilor marini.

DIG DE CENTURĂ – dig închis, care înconjoară terenul inundabil sau centrele populate, apărându-le de inundaţii.

DIG DE LAC – dig executat în jurul bazinelor de acumulare în scopul apă rării terenurilor vecine împotriva inundaţiilor provocate de viiturile mari. DIG DE RÂU – dig cu rol de protecţie a terenurilor joase, riverane cursurilor de apă, împotriva inundaţiilor produse de marile viituri.

În care: *Pu* – dimensiunea medie a localităţii urbane; *Pi* – populaţia oraşului *i*; *P* – populaţia totală.

DINAMICA POPULAŢIEI – totalitatea modificărilor care intervin în numărul, structura şi distribuţia populaţiei, raportate la anumite intervale de timp.

DISCONTINUITATE GEOGRAFICĂ – 1. ruptură în desfăşurarea teritorială a unor procese şi fenomene specifice (discontinuitate orizontală), precum şi într-o ierarhie (urbană) stabilită (discontinuitate verticală). 2.

linia de contact care marchează o ruptură.

DISCOTECĂ – local de petrecere unde se dansează.

DISCRIMINARE – tratare inegală a indivizilor sau grupurilor în raport cu unele trăsături caracteristice cum ar fi apartenenţa etnică, rasială, religioasă sau de clasă. De cele mai multe ori, desemnează acţiunea unei majorităţi dominante în raport cu o minoritate dominată şi implică un prejudiciu adus unei persoane sau unui grup.

DISPARITĂŢI FEMEI / BĂRBAŢI – estimări în care toate datele referitoare la femei sunt exprimate ca procent din cele corespunzătoare pentru bărbaţi, considerate 100%.

DISPARITĂŢI RURAL/URBAN

— Estimări în care toate datele referitoare la rural sunt exprimate ca procent din cele corespunzătoare pentru urban, considerate 100%.

DISPERSIA AŞEZĂRILOR – fenomen care se referă la raporturile spaţiale dintre aşezările omeneşti şi exprimă gradul de împrăştiere, de concentrare sau îndesire a acestora. Factorii care caracterizează acest aspect spaţial sunt: distanţele dintre localităţile limitrofe, suprafaţa înconjurătoare lipsită de localităţi, mărimea vetrei aşezărilor.

DISPONIBILIZARE – intrare în şomaj (totală sau parţială) a personalului unui agent economic ca urmare a restrângerii activităţii acestuia datorită lipsei pieţei de desfacere sau datoriilor (către alţi agenţi economici sau către stat) care nu pot fi achitate.

DISTANŢĂ DE COMUTARE – distanţa dintre zona de rezidenţă personală şi zona de activitate.

DISTANŢĂ MEDIE DE TRANSPORT – media lungimilor parcurse de cei care se deplasează de la locuinţă spre locul de muncă. Această medie se calculează având în vedere mijloacele de transport în comun şi pe cele personale. Este un indicator care exprimă eficienţa configuraţiei reţelei stradale şi a organizării transportului în comun.

DISTANŢĂ MEDIE DINTRE

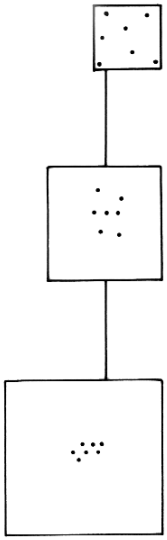

DOI LOCUITORI – indicator care face abstracţie de realitatea concretă, pornind de la ideea că populaţia ar fi repartizată uniform în teritoriu, fiecare locuitor fiind amplasat în centrul unui pătrat cu o suprafaţă numeric egală cu indicele de arealitate. Semnifică distanţa medie ce separă un locuitor de altul, în condiţia dată, şi poate fi calculat după formula

$$Din = 1,2.$$

Dispersia aşezărilor unde: *Din* – distanţa medie dintre doi locuitori; *Ia* – indicele de arealitate.

DISTRIBUŢIE A ORAŞELOR – termen ce exprimă repartiţia în teritoriu a aşezărilor urbane, indiferent de mărimea acestora.

DISTRIBUŢIE STABILĂ PE VÂRSTE – structură neschimbată pe vârste într-o populaţie stabilă, ca urmare a constanţei mortalităţii şi fertilităţii. Structura pe vârste a unei populaţii stabile este independentă de structura iniţială pe vârste.

DISTRICT – unitate administrativ-teritorială din unele ţări.

DISTRICT METALOGENETIC – unitate teritorială caracterizată printr-o concentrare mare a zăcămintelor metalifere.

DIVERSIFICAREA PRODUCŢIEI – proces prin care se lărgeşte gama produselor obţinute, prin introducerea de noi tehnologii sau prin întregirea proceselor de producţie cu activităţi de procesare, industrializare, valorificare etc. Acest proces asigură stabilizarea veniturilor, reducerea dezechilibrelor ce pot să apară adesea între cerere şi ofertă etc. DIVORŢ – modalitate acceptată social şi legal de desfacere a căsătoriei.

DIVORŢIALITATE – intensitate sau frecvenţă a divorţurilor într-o populaţie sau subpopulaţie, mă surată cu anumiţi indici statistici.

DIZIDENT – individ ce aparţine unei colectivităţi sau organizaţii, dar care are păreri diferite de cele ale majorităţii. DOC – 1. amenajare, în şantierele navale, care permite scoaterea sau lăsarea la apă a navelor pentru efectuarea de reparaţii, lucrări de întreţinere sau chiar pentru construcţia navelor. 2. ansamblu de construcţii şi instalaţii portuare care servesc la încărcarea, descărcarea şi depozitarea mărfurilor.

DOCTRINĂ – 1. ansamblu de principii sau credinţe despre Univers, istorie etc., constituind un sistem de învăţământ religios, filosofic, politic etc., acceptat ca regulă de gândire sau de conduită. Ansamblul principiilor într-o ramură a cunoaşterii. 2. Învăţătură formulată şi susţinută de un maestru sau de o şcoală. 3. ansamblul principiilor în baza cărora conducerea unui stat îşi propune să acţioneze în anumite domenii. 4. ansamblu de idei, teze, principii şi modele politice adoptate de un partid politic, pentru elaborarea unei concepţii de guvernare.

DOLAR INTERNAŢIONAL – monedă rezultată din calcul în cadrul programului de comparare internaţională a produsului intern brut şi care reprezintă dolarul S.U.A. influenţat pe categorii de cheltuieli P.I.B. de preţurile medii internaţionale ale ţărilor participante la acest program. Sin: DOLAR LA PARITATEA PUTERII DE CUMPĂRARE.

DOM – 1. anticlinal de tip cratogen, cu boltă largă, contur circular sau elipsoidal, format pe seama forţelor verticale de ridicare în scoarţa terestră. Favorizează acumulări importante de gaze naturale. 2. cupolă monumentală înălţată pe un tambur, deasupra unui edificiu (ex: domul bazilicii San Pietro din Roma). Prin extensie, biserică impunătoare, de obicei catedrală a unui oraş.

DOMINION – denumire dată unor teritorii aflate sub dominaţie britanică, dar care se bucurau de o anumită independenţă. Prin tratatul de pace din 1919 unele dominioane au devenit membre ale Ligii Naţiunilor sau au primit teritorii sub mandat. Prin Statutul de la

Westminster (1931) dominionul a fost declarat, formal, egal cu metropola, având autonomie deplină. După prăbuşirea colonialismului fostele dominioane şi-au obţinut independenţa, denumirea schimbându-se în „ţări ale comunităţii”, alcătuind Commonwealth-ul.

DOTĂRI SOCIALE – ansamblu de instituţii publice care asigură deservirea populaţiei cu anumite utilităţi. În funcţie de profilul funcţional se disting dotări administrative, de învăţământ, culturale, pentru sănătate, pentru alimentaţie publică, comerciale, pentru transport, turism, sport etc. În funcţie de frecvenţa solicitărilor, dotările sociale pot fi de folosinţă zilnică, periodică sau ocazională. Nivelul de dotare al unei localităţi este un indicator semnificativ al calităţii vieţii.

DRAGĂ – navă remorcată sau cu propulsie proprie, echipată cu instalaţii de săpat sub apă, de scos şi de transportat materialul rezultat din săpare.

DRAPEL – semn distinctiv al unui stat, al unei unităţi militare, organizaţii internaţionale, asociaţii etc., reprezentat printr-o bucată de pânză sau mătase, într-una sau mai multe culori, prinsă de o lance de lemn şi având imprimată, uneori, o stemă sau o emblemă. Sin: STEAG.
DRAWBACK – termen ce desemnează dreptul persoanelor fizice sau juridice reexportatoare de a beneficia, în unele situaţii, de restituirea taxelor de import, achitate anterior, pentru materiile prime sau piesele componente care au

servit la fabricarea produselor de export (cuv. engl.).

DREPT FUNCIAR – norme juridice care reglementează dreptul de proprietate şi de utilizare a terenurilor.

DREPTURILE OMULUI – drepturi ce revin fiinţelor umane în virtutea singurului fapt că sunt fiinţe umane. Acoperă domeniile economice, sociale, politice, de drept civil etc., referindu-se în principal la dreptul la viaţă, la libertate, la proprietate, la liberă circulaţie, la liberă credinţă, la educaţie, la muncă, la odihnă, la ocrotirea sănătăţii etc.

DROG – produs halucinogen obţinut dintr-o materie primă de origine vegetală, animală sau sintetică. Sin: NARCOTIC, STUPEFIANT.

DRUM – cale terestră de comunicaţie, deschisă circulaţiei publice şi destinată în principal vehiculelor rutiere. Include şi tunelurile, podurile, viaductele, construcţiile de consolidare şi apărare, locurile de parcare prezente de-a lungul său.

DRUM DE ACCES – drum de legătură între o localitate, un obiectiv turistic, gară şi o cale rutieră importantă. DRUM DE EXPLOATARE – cale rutieră destinată transportului necesar unor activităţi economice. În funcţie de profil se disting drumuri industriale, forestiere, agricole etc.

DRUMEAG – drum mic şi îngust, folosit pentru circulaţia persoanelor.

DRUM EUROPEAN – cale de comunicaţie rutieră care face parte din reţeaua europeană.

DRUM NAŢIONAL – drum de interes republican, stabilit prin norme legale.

DRUM PUBLIC – cale de comunicaţie rutieră utilizată pentru satisfacerea cerinţelor populaţiei, ale economiei şi ale apărării naţionale.

DRUM PUBLIC DE INTERES

LOCAL – cale rutieră care asigură legăturile dintre localităţile unei anumite regiuni. Din punct de vedere administrativ, acestea se împart în drumuri judeţene şi

drumuri comunale.

DRUM TURISTIC – drum destinat, cu precădere, traficului turistic.

DRY FARMING – termen preluat din limba engleză, semnificând un sistem de cultură neirigată, specific climatelor aride şi semiaride, bazat pe asolamente şi măsuri agrotehnice cu rol de a conserva apa din sol.

DUMPING – vânzare de mărfuri la preţuri mai scăzute decât costul lor real, practicată mai ales pe piaţa externă. Are ca scop diminuarea stocurilor, subminarea concurenţei şi câştigarea de noi pieţe. DUMPING MONETAR – menţinerea artificială a unei rate de schimb scăzute pentru a stimula exporturile, obiectiv obţinut prin supravegherea de către stat a cumpărării şi vânzării de valută.

DUMPING SOCIAL – formă de dumping care are la bază slaba protecţie socială a salariaţilor. Se consideră că există dumping social atunci când, într-o ţară, câştigurile obţinute din productivitatea muncii sunt destinate exclusiv perpetuării unui model de dezvoltare orientat spre export.

DURATA MEDIE A ŞCOLARIZĂRII – numărul mediu de ani de şcolarizare ce revin persoanelor în vârstă de 15 ani şi peste.

DURATA MEDIE DE UTILIZARE – intervalul de timp, stabilit în documentele tehnice normative sau declarat de către producători ori convenit între părţi, în cadrul căruia produsele, altele decât cele cu termen de valabilitate, trebuie să-şi menţină caracteristicile calitative prescrise, dacă au fost respectate condiţiile de transport, manipulare, depozitare şi exploatare.

DURATĂ DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI – vezi TERMEN DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI.

Articol V. E

ECARTAMENT DE CALE

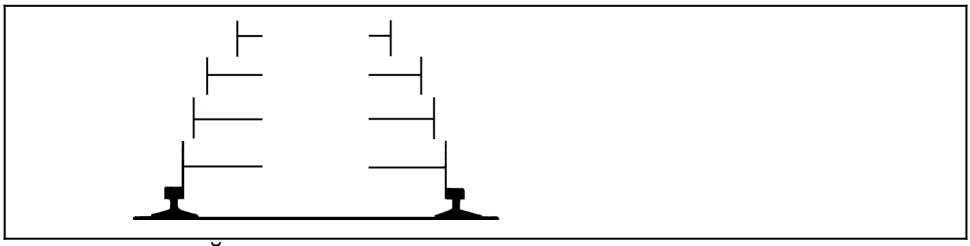

FERATĂ – distanţa dintre feţele interioare ale şinelor care alcătuiesc calea de rulare. Se deosebesc următoarele tipuri: ecartament normal (1435 mm).

Ecartament de cale ferată ecartament larg (1524 mm), ecartament foarte larg (1676 mm), ecartament îngust (600 – 1050 mm).

ECHIDISTANTE – izolinii care se succed la intervale valorice egale, folosite pentru a reprezenta depărtarea diferitelor elemente ale spaţiului umanizat faţă de căile de comunicaţie. Au mai mult valoare orientativă.

ECHILIBRU ÎN PROFIL TERITORIAL – formă a echilibrului economic care presupune o utilizare eficientă a resurselor umane şi naturale în toate regiunile unei ţări.

ECHILIBRUL RESURSELOR DE

MUNCĂ – raport relativ care exprimă concordanţa relativă dintre cantitatea, structura şi calitatea factorului uman activ disponibil şi necesităţile de resurse de muncă ale utilizatorilor, mai ales ale unităţilor economice.

ECHILIBRU MACROECONOMIC – exprimă acea stare spre care tinde piaţa bunurilor economice, monetare, a capitalului şi a muncii, piaţa naţională în ansamblul ei, caracterizată printr-o concordanţă relativă a cererii şi a ofertei.

ECHILIBRU SOCIAL – stare a unui sistem social supus influenţei unor forţe diferit orientate, dar egale, care conferă sistemului o anumită stabilitate, în afara acţiunii forţelor perturbatoare. Poate fi privit şi ca o capacitate a unui sistem social de a compensa modificările unei componente prin schimbări ale altor componente, în aşa fel încât starea sistemului să nu se schimbe.

ECHIPARE EDILITARĂ – ansamblul construcţiilor şi amenajărilor destinate să asigure populaţiei condiţii de

viaţă corespunzătoare: alimentare cu apă, canalizare, alimentare cu energie electrică şi termică, telecomunicaţii, transport în comun.

ECHIPARE TEHNICĂ A TERITORIULUI – componentă a organizării teritoriului care include totalitatea lucrărilor şi instalaţiilor existente, în curs de execuţie sau propuse cu scopul de a asigura: alimentarea cu apă, energie electrică şi termică, organizarea căilor de comunicaţie şi a sistemelor de telecomunicaţii, gospodărirea apelor, îmbunătăţiri funciare.

ECLUZĂ – echipare tehnică pe o arteră hidrografică, într-o amenajare

Ecluză

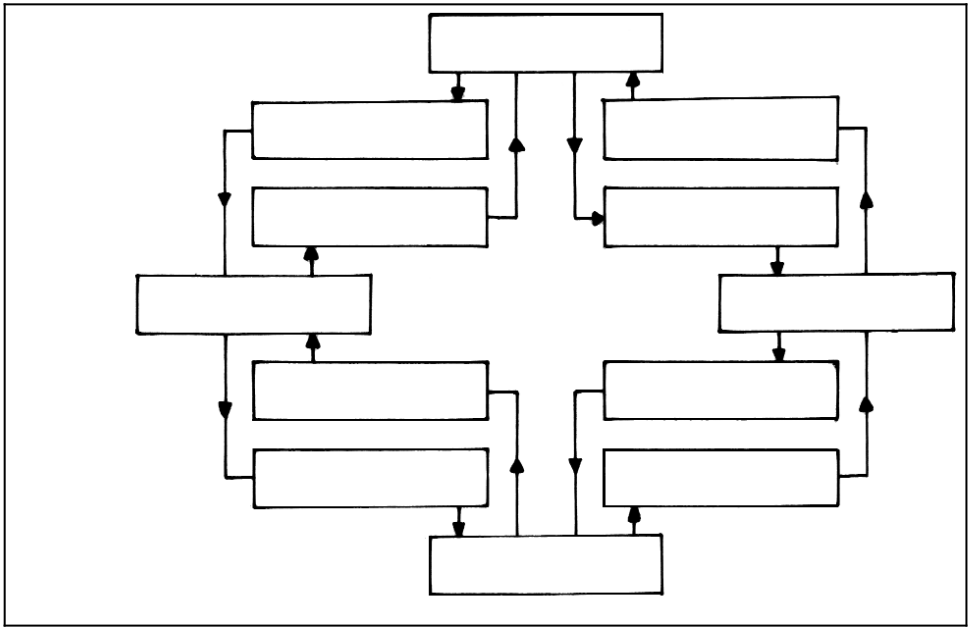

hidrotehnică sau pe canale laterale, cu scopul de a realiza legătura dintre suprafeţe de apă cu niveluri diferite. Părţile principale sunt: sasul (camera ecluzei care poate adăposti navele), capetele (includ porţile şi dispozitivele de alimentare), porturile de aşteptare (permit staţionarea navelor care urmează a fi ecluzate).

ECODEZVOLTARE – creşterea şi dezvoltarea economică bazată pe respectarea cerinţelor echilibrului ecologic. ECOLOGIE UMANĂ – ramură a ecologiei care studiază ecosistemele umane sub aspectul relaţiilor dintre om şi factorii de mediu, folosind metode medicale, ecologice, geografice, sociologice şi psihologice.

ECONOMIE – sistem de activităţi şi căi de administrare prin care o societate îşi foloseşte resursele pentru a asigura bunăstarea poporului şi pentru a putea exista şi a se perpetua.

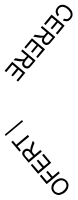

ECONOMIE BIPOLARIZATĂ – vezi ECONOMIE DUALĂ.

ECONOMIE DE PIAŢĂ – sistem economic în care majoritatea bunurilor sunt produse în scopul schimbului, iar decizia economică este luată liber, la un nivel descentralizat, de către producător şi consumator, pe baza cererii şi ofertei. Piaţa, ca sistem, devine instituţia centrală în care cumpărătorii şi producătorii vin în contact şi stabilesc schimburile ce vor determina consumul viitor. (Vezi schema din p. 113.)

ECONOMIE DE PROPORŢIE – concept utilizat în economie pentru a evalua tendinţa costurilor marginale şi medii de a descreşte odată cu creşterea volumului producţiei. Concretizată prin talia întreprinderilor, economia de proporţie are conotaţii geografice prin influenţa sa asupra localizării industriei.

ECONOMIE DE RAMURĂ – disciplină care studiază legităţile dezvoltării unei anumite ramuri economice, relaţiile cu alte ramuri, analizează repartiţia teritorială a bazei de materii prime şi a producţiei, a fluxurilor materiale, de energie şi informaţie. Dintre economiile de ramură se evidenţiază: economia agrară, economia industriei, economia transporturilor, economia turismului etc.

ECONOMIE DE TRANZIŢIE – tip de economie prin care se realizează trecerea de la economia centralizată, bazată pe monopolul statului asupra mijloacelor de producţie, la economia de piaţă, fundamentată pe proprietatea privată şi libertatea economică.

ECONOMIE DUALĂ – tip de economie bazat pe existenţa a două sisteme economice distincte, care coexistă în acelaşi spaţiu geografic. Dualismul economic este caracteristic multor state dezvoltate, în care anumite părţi ale teritoriului au economii avansate, în timp ce alte părţi deţin economii tradiţionale. Sin: ECONOMIE BIPOLARIZATĂ. ECONOMIE FLEXIBILĂ – economie care poate răspunde rapid la semnalele sosite din funcţionarea distorsionată a economiei naţionale sau la şocurile produse pe pieţele internaţionale, poate să surprindă tendinţele generale din economia şi mediul internaţional, poate să orienteze dezvoltarea sistemului economico-social naţional în direcţia promovării competitivităţii.

ECONOMIE MIXTĂ – economie care are anumite caracteristici specifice atât capitalismului, cât şi socialismului.

ECONOMIE MONDIALĂ – ansamblul economiilor naţionale ale statelor lumii, privite în interdependenţa complexă şi contradictorie a legăturilor lor economice

stabilite pe planul comerţului exterior, cooperării în producţie, în ştiinţă şi tehnologie, prestărilor de servicii internaţionale, a relaţiilor externe valutare şi de credit.

ECONOMIE NAŢIONALĂ – sistem al activităţilor economico-sociale, activităţi care se desfăşoară şi se întreţin reciproc în cadrul unei ţări şi care se raportează la posibilităţile şi la interesele generale naţional-statale; totalitatea ramurilor economice dintr-o ţară.

ECONOMIE NATURALĂ – producerea de bunuri materiale destinate numai pentru consumul propriu.

ECONOMIE REGIONALĂ – disciplină care are ca obiect de studiu abordarea, din perspectivă economică.

Factori de mediu natural

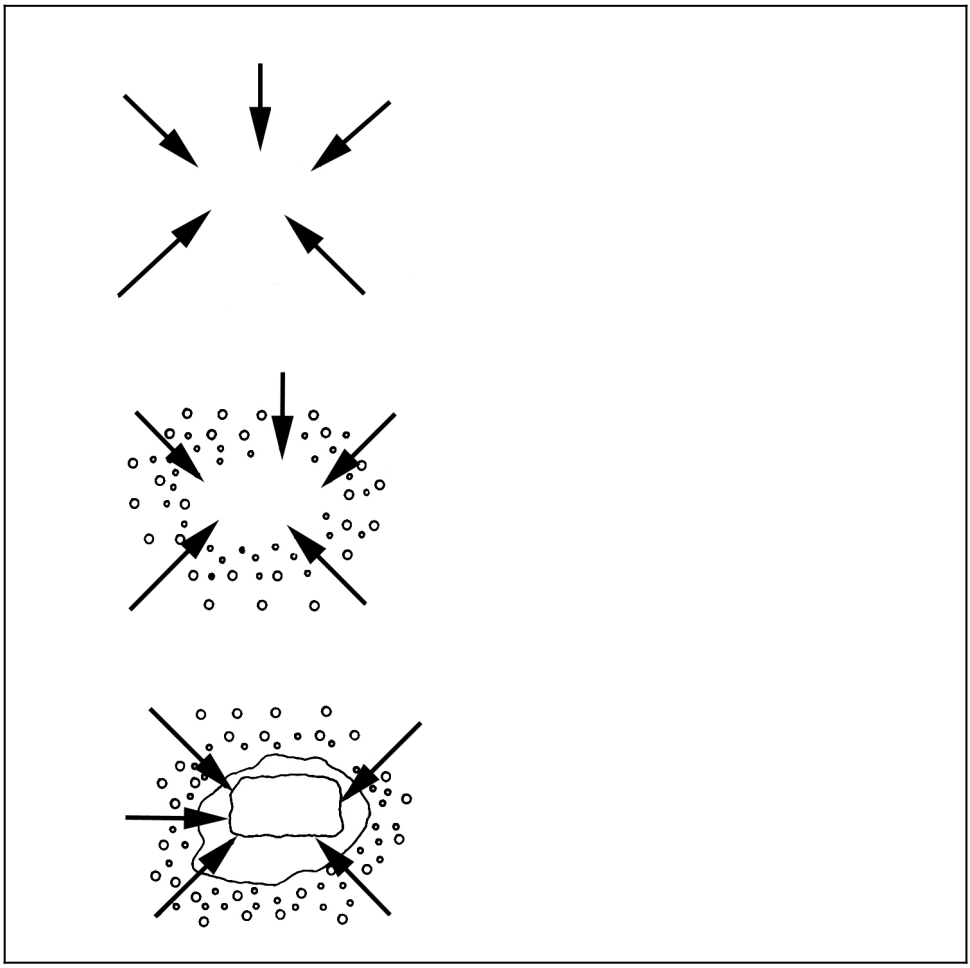

OM

a localizării obiectivelor economice, a mobilităţii spaţiale a factorilor de producţie şi eficienţei structurilor economice, a fundamentării strategiilor şi politicilor regionale.

ECONOMIE SUBTERANĂ – ansamblul de activităţi economice care aduc venituri şi care nu sunt cuprinse în rapoarte sau evidenţe fiscale.

ECOPOLITICĂ – parte componentă a geopoliticii, în concepţia lui

R. Kjellen, care se ocupă cu analiza statului din perspectiva resurselor şi a modului de valorificare a

acestora, respectiv al degradării mediului natural prin activităţi umane neraţionale.

ECOSISTEM – unitatea dintre bio
(societate)
OM
(societate)
Factori de mediu natural
OM
1. Spaţiu natural
Factori de mediu natural
Aşezări umane
(spaţiu construit)
2. Spaţiu fizic

Ambient Aşezări cenoză (totalitatea organismelor vii, aflate în interacţiune şi legate de un anumit loc de viaţă, cu o componentă determinată, istoriceşte formată şi autoreglabilă) şi biotop (spaţiul în care se dezvoltă o biocenoză), care exprimă
(societate)
umane (spaţiu construit)

3. Spaţiu ambiental relaţiile indisolubile dintre organismele vii şi factorii abiotici („fără viaţă” – relief, climă, sol).

ECOSISTEM UMAN – sistem format din populaţia umană şi habitatul său, integrat în biosferă. Se diferenţiază faţă de ecosistemele tipice datorită prezenţei unei singure specii: omul.

Ecosistem uman

ECOSISTEM URBAN – vezi

ORAŞ. Pentru principalele elemente şi caracteristici vezi schema din p. 116.

ECOTURISM – modalitate de a practica turismul, care implică respectarea regulilor de protecţie a mediului.

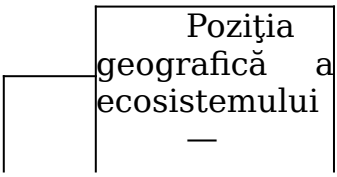

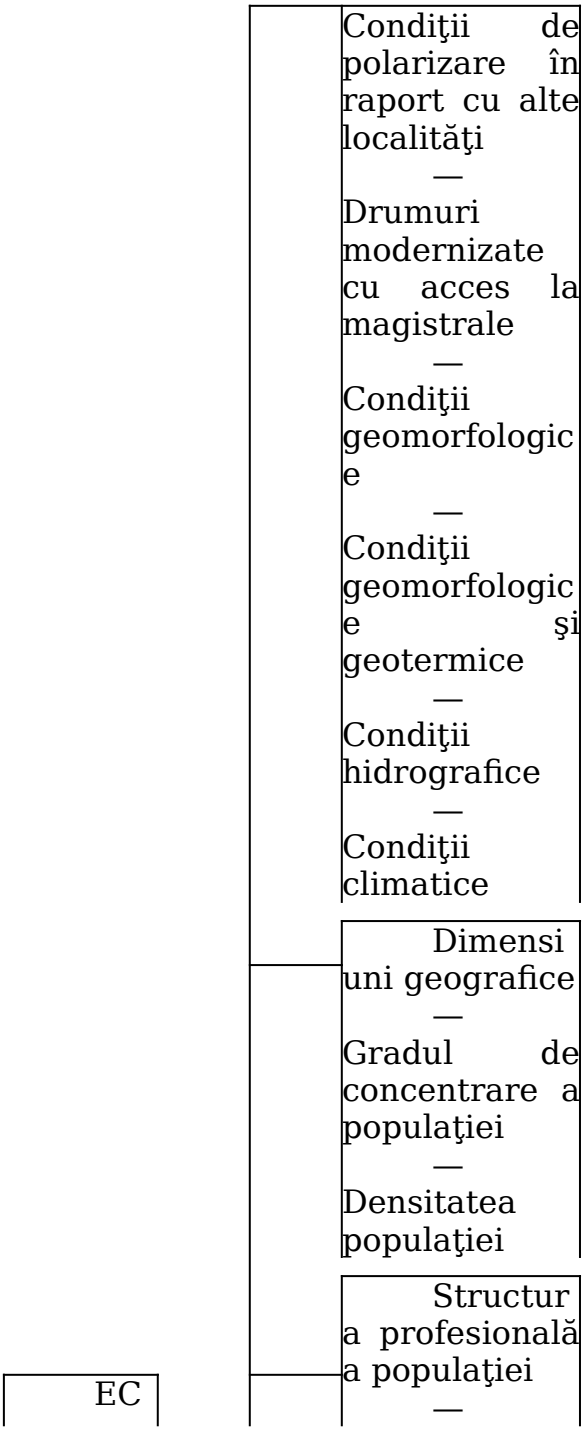
Condiţii de polarizare în raport cu alte localităţi
—
Drumuri modernizate cu acces la magistrale
—
Condiţii geomorfologice
—
Condiţii geomorfologice şi geotermice
—
Condiţii hidrografice
—
Condiţii climatice
Dimensiuni geografice
—
Gradul de concentrare a populaţiei
—
Densitatea populaţiei
Structura profesională a populaţiei
—
EC

OSISTEM URBAN		Situaţii singulare; preponderenţa populaţiei active în sectorul industrial sau terţiar (peste 45% populaţie activă neagricolă) — Situaţii combinate – raportul dintre principalele sectoare social-economice
		Structura urbanistică — Prezenţa unui centru civic (să concentreze circa 40% din totalul populaţiei ecosistemului) — Structura centrului civic — Dispersarea construcţiilor

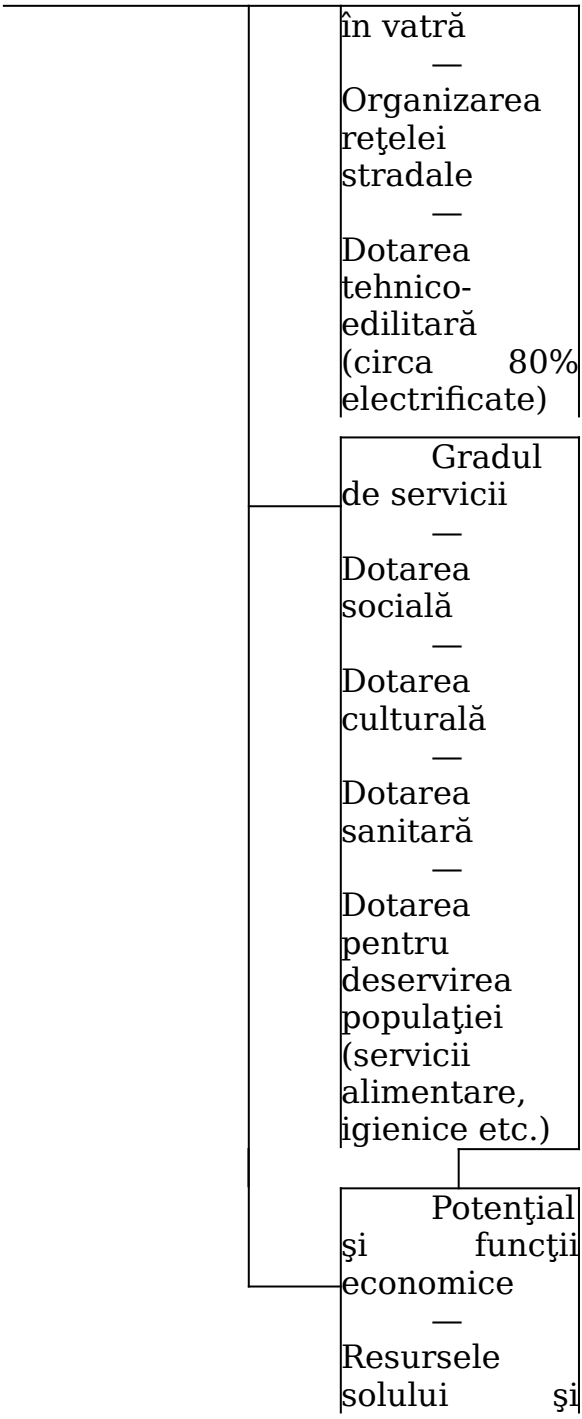
în vatră
—
Organizarea reţelei stradale
—
Dotarea tehnico-edilitară (circa 80% electrificate)
Gradul de servicii
—
Dotarea socială
—
Dotarea culturală
—
Dotarea sanitară
—
Dotarea pentru deservirea populaţiei (servicii alimentare, igienice etc.)
Potenţial şi funcţii economice
—
Resursele solului şi

subsolului regiunii
— Gradul de diversificare economică
— Tipul de economie
— Posibilitatea de amplasare a unităţilor productive
— Valoarea producţiei industriale

Ecosistem urban

ECUMENISM – mişcare de unificare religioasă, de refacere a unităţii credinţei în acelaşi Dumnezeu, iniţiată în Europa de Vest şi S.U.A., extinsă ulterior în Africa, America de Sud şi Asia, având la bază diminuarea diferenţelor etnice şi sociale, crearea unor premise optime pentru găsirea punctelor comune marilor religii monoteiste. ECUMENOPOLIS – termen introdus de C.A. Doxiadis pentru a individualiza oraşele viitoare, alcătuite din oicumene care să formeze un sistem continuu, asemănă tor unei aşezări urbane universale. Extensiunea spaţială va fi condiţionată de existenţa unor elemente naturale pozitive.

EFLUENT – orice substanţă deversată în mediu sub formă de emisie punctuală sau difuză, inclusiv prin scurgeri, jeturi, injecţie, inoculare, vidanjare sau vaporizare.

EKISTICĂ – metodă de studiu pentru aşezările umane născute şi dezvoltate spontan. Are ca scop redimensionarea localităţilor în funcţie de cerinţele prezente şi viitoare ale societăţii. A fost introdusă de

urbanistul grec C.A. Doxiadis în anul 1959.

ELASTICITATEA MIGRAŢIEI – interval de timp în care stimulii sau impulsurile provenite din mediul ambiant se transmit potenţialului migrant pentru a-l face să decidă deplasarea.

ELECTORAT – ansamblul populaţiei care întruneşte condiţiile legale pentru a-şi exercita dreptul de vot.

ELECTRICITATE – proprietate fizică fundamentală a materiei care se manifestă prin ansamblul fenomenelor legate de mişcarea sau de interacţiunea corpurilor purtătoare de sarcină electrică.

CLIPORT – spaţiu amenajat pentru decolarea şi aterizarea elicopterelor. Suprafaţa necesară este redusă, astfel încât un astfel de spaţiu poate fi prezent şi în interiorul aglomeraţiilor urbane.

ELITĂ – grup de oameni având anumite trăsături comune, cu un înalt grad de educaţie, şcolarizare şi pregătire profesională, dispunând de o cultură vastă şi multidirecţionată, care se constituie ca vârfuri în cadrul unei societăţi, manifestându-se în direcţia ridicării permanente a nivelului socio-economic al societăţii respective.

EMBARGO – formă de constrângere aplicată unui stat sau unui teritoriu sub forma interzicerii exportului şi importului, reţinerii navelor şi sechestrării lor, închiderii porturilor, blocării conturilor, interzicerii relaţiilor culturale şi sportive cu statul respectiv etc. Embargoul reprezintă, în fapt, o formă de impunere a deciziilor forurilor internaţionale faţă de un stat care încalcă anumite norme politice, juridice etc. Dintre cele mai recente embargouri putem menţiona: împotriva Irakului (după războiul din Golf), cel împotriva Iugoslaviei (în urma războiului din Bosnia-Herţegovina şi a evenimentelor din Kosovo etc.).

EMIGRANT – persoană care emigrează.

EMIGRARE – acţiune a unei persoane sau a unui grup de a-şi părăsi ţara de origine, spre a se stabili definitiv sau pentru o perioadă de timp în altă ţară.

Motivele emigrării pot fi: economice, politice, religioase, sociale etc. Emigra rea poate fi organizată, în anumite cazuri, prin înţelegeri între state.

EMIGRAŢIE – totalitatea persoanelor emigrate din aceeaşi ţară, în acelaşi loc, într-o anumită perioadă de timp.

EMISII POLUANTE – poluanţi evacuaţi în mediu, inclusiv zgomote, vibraţii, radiaţii electromagnetice şi ionizante, care se manifestă şi se măsoară la locul de plecare din sursă.

EMITENT – persoană juridică care se angajează la recunoaşterea şi plata drepturilor încorporate în instrumentul negociabil, conform clauzelor stipulate în contract. Poate fi şi o persoană juridică angajată în procedura unei oferte publice.

EMPORIE – mare piaţă comercială legată de comerţul maritim, unde sunt concentrate şi negociate mărfuri de pe întreg globul. În antichitate emporia semnifica o agenţie comercială într-o altă ţară.

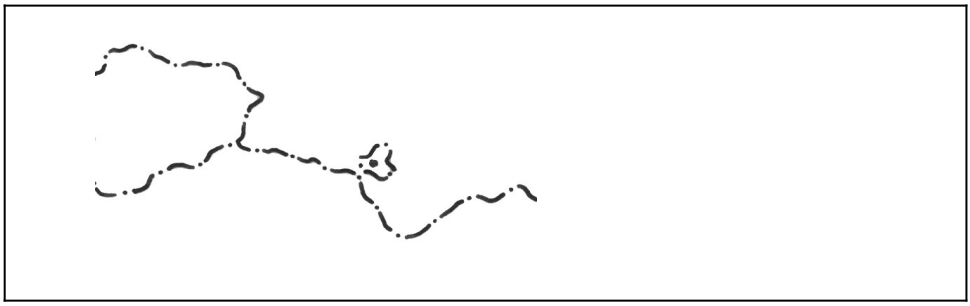

F R

A N }

A

ENCLAVĂ – 1. teritoriu de mici dimensiuni (teritorial şi demografic), localizat în interiorul unui stat, dar care nu se află sub jurisdicţia sa. Enclavele pot fi microstate (de exemplu San Marino şi Vatican în Italia) sau pot fi

Enclavă părţi ale unui alt stat (de exemplu Berlinul de Vest în perioada războiului rece, parte a Germaniei Federale). Din acest punct de vedere, termenul de *enclavă* poate fi folosit în alternanţă cu cel de *exclavă* schimbându-se punctul de reper (Berlinul de Vest era o enclavă pentru Germania Democrată şi o exclavă pentru Germania Federală).

2. tip de areal etnic.

ENCULTURAŢIE – proces de acceptare de către individul uman a normelor şi valorilor grupului (comunităţii) în care se naşte şi trăieşte.

ENDOGAMIE – autorizare a contractării căsătoriilor între membrii aceluiaşi clan (comunităţi izolate astăzi din punct de vedere geografic, social, religios).

ENERGIE A VALURILOR – formă de energie derivată din mişcarea valurilor. Este o formă inepuizabilă de energie, ce are puţine dezavantaje legate de protecţia mediului, E.v. putând fi considerată ca o sursă potenţială de electricitate, viabilă în special în viitor. ENERGIE CHIMICĂ – energie care se absoarbe sau se eliberează în urma unor reacţii chimice, determinate de componenţa şi de structura chimică a substanţelor.

ENERGIE ELECTRICĂ – formă de energie generată de câmpul electromagnetic, care se poate produce prin elemente galvanice, maşini electrice generatoare, acumulatoare. Se măsoară, de obicei, în kilowaţi-oră (kWh).

ENERGIE EOLIANĂ – energia cinetică a maselor de aer aflate în mişcare.

ENERGIE GEOTERMICĂ – energia dată de căldura internă a Pământului şi purtată spre suprafaţă de apele geotermale.

ENERGIE HIDRAULICĂ – energia cinetică a apelor curgătoare, valurilor, mareelor, curenţilor oceanici.

ENERGIE MECANICĂ – mărime fizică care exprimă capacitatea unui corp sau a unui sistem fizic de a efectua lucru mecanic la trecerea dintr-o stare în alta. Se măsoară în jouli (J).

ENERGIE NUCLEARĂ – energie care se degajă în urma unei reacţii de fisiune sau de fuziune nucleară.

ENERGIE POTENŢIALĂ – energie înmagazinată de către un sistem datorită interacţiunilor, care depinde de masa sistemului şi de poziţia relativă a corpurilor care alcătuiesc sistemul.

ENERGIE PRIMARĂ – energie brută, netransformată, conţinută de purtătorii naturali de energie (petrol, gaze naturale, cărbuni, biomasă). Poate fi captată, transformată şi utilizată de către om prin folosirea unor instalaţii şi dispozitive.

ENERGIE RADIANTĂ – energie care se propagă în spaţiu sub formă de radiaţii de natură ondulatorie sau corpusculară.

ENERGIE SOLARĂ – principala sursă de energie primară a Pământului. Este rezultatul proceselor de fuziune din interiorul Soarelui şi poate fi utilizată fie sub formă directă, fie din formele sale derivate (energie hidraulică, energie eoliană, valuri, curenţi etc.).

ENERGIE TERMICĂ – căldura conţinută de un sistem fizic (abur, apă fierbinte), utilizabilă în scopuri tehnologice şi casnice.

ENTITATE POLITICĂ – unitate politică, de regulă stat, aflată în raport direct cu factorul geografic şi privită ca un tot unitar.

EPURAREA APELOR – acţiune de gospodărire a apelor, dar şi de inginerie a mediului, prin care se elimină din apele uzate impurităţile dobândite în cursul procesului de utilizare a apei, în diferite activităţi menajere sau socio-economice.

EPURARE BIOLOGICĂ – proces tehnologic prin care impurităţile organice din apele uzate sunt transformate, de către o cultură de microorganisme, în produşi de degradare inofensivi (dioxid de carbon, apă şi alte produse) şi în masă celulară nouă (biomasă).

EPURARE CHIMICĂ – proces

ESPLANADĂ – spaţiu deschis, de obicei plat, cu vegetaţie scundă (iarbă, flori, arbuşti), situat în faţa unui

edificiu monumental sau a unor elemente valoroase ale sitului, care constituie punct de perspectivă.

ESTANCIA – fermă de dimensiuni mari, întâlnită în America de Sud (îndeosebi în Argentina), asemănătoare cu un *ranch*. Prin asociere pot apărea şi structuri de tip *holding*.

ESTETICĂ URBANĂ – conceperea şi realizarea ansamblurilor urbane în mod armonios, având în vedere destinaţia acestora, materialele de construcţie, elementele cadrului natural.

ESTIMAREA NUMĂRULUI POPULAŢIEI – operaţie de determinare a numărului populaţiei la un moment posterior recensământului, prin adăugarea sporului natural şi migratoriu sau prin folosirea informaţiilor din registrele de populaţie, după formula

$Pt + 1 = Pt + (N - M) + (I - E)$

tehnologic realizat cu ajutorul unor instalaţii speciale şi al reacţiilor care s-au

P

$t + 1$

$= Pt$

$+$ În

$+$ Lm îndepărtează, prin coagulare şi floculare, materialele fin dispersate sau pe cele coloidale.

EPURARE MECANICĂ – metodă de epurare ce asigură eliminarea din apele uzate a corpurilor mari, vehiculate de acestea, a impurităţilor care se depun şi a celor care plutesc sau pot fi aduse în stare de plutire.

ESCHIMOŞI – populaţie aparţinând rasei mongolide, care trăieşte în regiunile arctice din Europa, America şi Asia.

În care: Pt – numărul populaţiei la momentul t; $Pt + 1$ – numărul populaţiei la momentul $(t + 1)$; N – numărul naşterilor vii în intervalul $(t, t + 1)$; M – numărul deceselor în intervalul $(t, t + 1)$; I, E – numărul persoanelor imigrate (emigrate) în intervalul $(t, t + 1)$; În – sporul natural; Lm – sporul migratoriu.

EŞANTION – porţiunea sau cantitatea de produse

extrasă dintr-un anumit lot, pe baza unor criterii stabilite prin standarde sau proceduri specifice, şi care, ca urmare a încercărilor

(verificărilor) efectuate asupra sa, permite estimarea calităţii întregului lot.

EŞANTION REPREZENTATIV – subansamblu al unei populaţii studiate, ales pentru că păstrează caracteristicile principale ale acesteia.

ETATIZARE – vezi NAŢIONALIZARE.

ETNIC – referitor la apartenenţa la un popor; privitor la formele de cultură şi de civilizaţie specifice unui popor.

ETNICITATE – starea de a fi etnic sau de a aparţine unui grup etnic.

ETNIE – grup uman a cărui unitate comportă raporturi originale de paternitate, care se exprimă printr-o comunitate de caractere somatice ereditare (rasă), dar este îmbogăţit de aporturile culturale (limbă, credinţă, mod de existenţă). Etnia stă la baza formării unui popor sau a unei naţiuni.

ETNOCENTRISM – tendinţă de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultură, considerată criteriu universal valabil şi unic de apreciere a adevăratelor valori. Termen lansat de sociologul american W.G. Sumner în anul 1906, în lucrarea *Folkways* şi explicat de autor ca „perspectivă asupra lucrărilor în care grupul cuiva este centrul a toate şi toţi ceilalţi sunt măsuraţi şi apreciaţi prin raportare la el”.

ETNOCID – termen care desemnează acţiunea de distrugere a specificului etnic al unui popor.

ETNOCIVILIZAŢIE – tip de civilizaţie proprie unei anumite comunităţi etnice şi în care specificul civilizaţiei în cauză este dat de caracteristicile etnice ale populaţiei respective.

ETNOCRAŢIE – conducere a unei comunităţi etnice de către propriii ei reprezentanţi.

ETNOGENEZĂ – proces de formare complexă a unui popor, respectiv a unei naţiuni, şi a structurilor sale socio-economice şi politice.

ETNOGEOGRAFIE – disciplină aparţinând geografiei umane, cu implicaţii directe în geografia politică ce se ocupă cu distribuţia etnicului în teritoriu, analizând toate aspectele legate de etnie, în raport cu condiţionările impuse de mediu şi asupra mediului. Sin: GEOGRAFIA ETNICULUI.

ETNOGRAFIE – ştiinţă care studiază originea, compoziţia, evoluţia culturii materiale şi spirituale, moravurile şi particularităţile felului de viaţă al popoarelor, precum şi legăturile cultural-istorice dintre ele, aflându-se în legătură directă cu antropologia şi antropogeografia.

ETNOLOGIE – termen coexistent cu acela de etnografie în multe ţări europene, care desemnează ştiinţa al cărui obiect de studiu îl constituie structura socială, regulile de comportament, utilizarea tehnicilor, circulaţia bunurilor, familia şi instituţiile, tabuurile, obiceiurile şi miturile, modul de a produce şi de a repartiza bogăţiile, structura puterii etc. ale popoarelor sau tipurilor etnice.

EUROPOIDĂ – nume generic dat uneia dintre cele trei rase care este răspândită în Europa, Africa de Nord, Asia Vestică şi care, din perioada colonizării europene, devine predominantă şi în America, Australia şi sudul Africii. EUROREGIUNE – spaţiu transfrontalier în care au loc schimburi între regiuni administrative din două sau mai multe ţări europene în scopul impulsionării şi dinamizării economiei acestor regiuni.

EVACUARE – măsură de protecţie constând în scoaterea din aşezările umane – la nevoie, în timp de război sau în caz de alte dezastre – a unor instituţii publice şi agenţi economici, categorii de populaţie şi bunuri materiale şi deplasarea acestora în zone şi localităţi care asigură condiţii de protecţie a personalului, de funcţionare a instituţiilor publice şi a agenţilor economici şi protejarea valorilor materiale şi culturale.

EVALUAREA IMPACTULUI

ASUPRA MEDIULUI – cuantificarea efectelor activităţilor umane şi proceselor naturale asupra mediului.

EVAPORIT – termen generic utilizat pentru a defini

rocile formate în exclusivitate pe cale chimică şi separate din soluţii hipersaline a căror concentraţie a crescut progresiv prin evaporarea apei. Reprezintă surse economice de sare gemă, sulfaţi şi săruri.

EVOLUŢIE DEMOGRAFICĂ – modificări care intervin în decursul unei perioade de timp în cadrul principalelor componente ale populaţiei: număr, structură (pe sexe, vârste, medii, grupe de ocupaţii), natalitate, mortalitate, emigraţie etc. Din aceste evoluţii se pot desprinde tendinţele pentru viitor şi se pot contura măsurile necesare pentru o politică demografică mai coerentă.

EVOLUŢIE NUMERICĂ A POPULAŢIEI – variaţie a numărului populaţiei dintr-un anumit teritoriu şi într-o anumită perioadă, ca efect al mişcării naturale şi al mişcării migratorii. Se calculează după formula $p = Pt + 1 - Pt$ sau $p = (N - M) + (I - E)$, unde: p – variaţia numărului populaţiei între cele două momente de timp analizate; $Pt + 1$ – numărul populaţiei la sfârşitul perioadei; Pt – numărul populaţiei la începutul perioadei; N – numărul născuţilor vii; M – numărul decedaţilor; I – numărul persoanelor imigrate; E – numărul persoanelor emigrate.

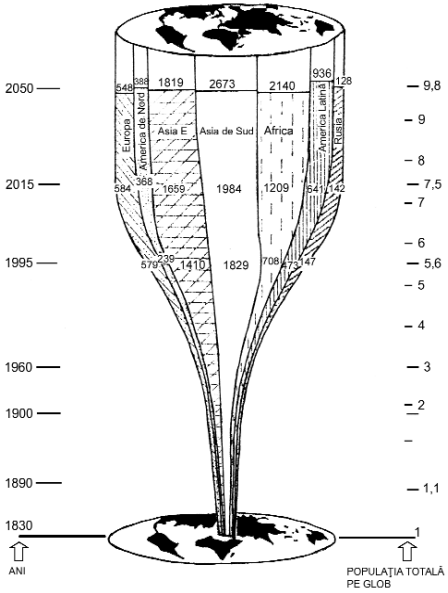

Evoluţie numerică a populaţiei

EVREI – populaţiei de religie iudaică (mozaică), originară prin tradiţie din Israel şi Iudeea antică, ce a pătruns şi în România, în principal în sec. XIX-XX, prin nordul Moldovei şi prin Maramureş. Populaţia evreiască este concentrată în special în mediul urban, cu precădere în marile oraşe, având un grad ridicat de instruire şi şcolarizare.

EXCLAVĂ – parte a unui stat care este separată de teritoriul de bază şi care este înconjurată de teritorii ale statelor vecine. Acelaşi teritoriu este o „enclavă" atunci când este privit din punctul de vedere al statului în interiorul căruia este localizat. Vezi şi ENCLAVĂ.

EXCOMUNICARE – eliminare definitivă sau temporară dintr-o comunitate religioasă, datorită unor abateri de la dogme sau canoane.

EXILAT – persoană obligată de anumite circumstanţe să locuiască în afara teritoriului său natal. Diferenţa faţă de „expatriat" este dată de obligativitatea exilului.

EXOD – părăsire în masă a unui teritoriu de o parte considerabilă a populaţiei stabile iniţiale, având diverse cauze naturale, istorice, sociale, economice etc.

EXOD AGRICOL – părăsirea ocupaţiei de agricultor în favoarea activităţilor nonagricole.

EXOD DE INTELIGENŢĂ – vezi MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR, SCURGERE DE INTELIGENŢĂ. Sin: BRAIN DRAIN, TRANSFER INVERS DE COMPETENŢE.

EXOD RURAL – migrarea definitivă a locuitorilor din mediul rural spre cel urban, implicând şi renunţarea la ocupaţia de agricultor în favoarea activităţilor nonagricole.

EXOGAMIE – alegere a partenerului cuplului conjugal din afara unei categorii, grup sau comunităţi izolate.

EXPANSIONISM – tendinţă caracteristică marilor puteri, prezentă de-a lungul întregii istorii, prin care acestea căutau să-şi extindă dominaţia politică, economică, militară şi ideologică asupra unor state sau popoare străine. Expansionismul se poate face prezent prin metode

economice, diplomatice, ideologice şi uneori chiar militare.

EXPATRIAT – individ care a ales în mod voluntar, în special din motive personale, să trăiască în afara teritoriului său natal.

EXPLOATARE – ansamblu de lucrări executate în subteran sau/şi la suprafaţă pentru extragerea combustibililor şi a resurselor minerale, prelucrarea şi livrarea acestora.

EXPLOATAŢIE – unitate economică care exploatează terenuri, păduri, mine etc. Prin extensie, terenurile, pădurile, minele care se află în exploatare. EXPLOATAŢIE AGRICOLĂ – formă de organizare a producţiei agricole în funcţie de formele de proprietate asupra pământului şi de tipul de agricultură practicată (de piaţă sau de subzistenţă).

EXPLOZIE DEMOGRAFICĂ – proces demografic caracteristic popu

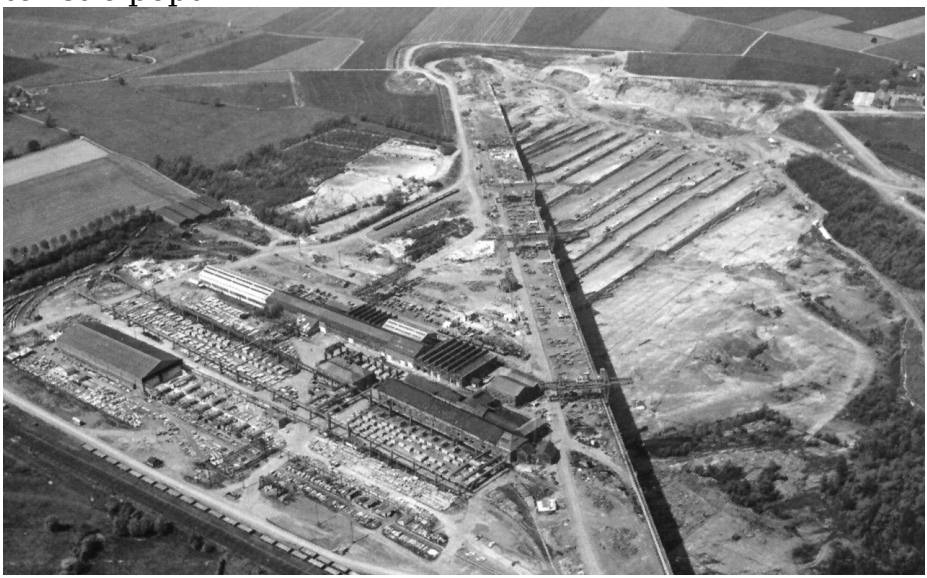

Exploatarelaţiei ţărilor în curs de dezvoltare, con

EXTRĂDARE – predare, de către stând în creşterea numerică accentuată a populaţiei, ca urmare a scăderii bruşte a mortalităţii (sub efectul îmbunătăţirii asistenţei medicale) şi a menţinerii natalităţii la niveluri ridicate.

EXPORT – vânzare în străinătate, scoatere din ţară a

unor mărfuri care au fost produse, prelucrate, completate sau reparate în ţară.

EXPROPRIERE – trecerea unui teren sau a altor bunuri imobiliare din proprietatea unei persoane fizice sau juridice în patrimoniul statului, din diferite motive social-politice, economice etc.

EXTRAVILAN – totalitatea suprafeţelor ce aparţin teritoriului administrativ al oraşului, din care se scad suprafeţele ce aparţin intravilanului.

un stat unui alt stat, a unui infractor care se găseşte pe teritoriul său, spre a fi judecat sau spre a-şi executa pedeapsa. Este reglementată prin acorduri speciale între state.

EXTREMISM – atitudine radicală, absolută, situată la extremitatea opţiunilor posibile, în vederea soluţionării unor probleme. Extremismul poate fi: etnic, religios, politico-ideologic.

EXURBAN – rezultat al fenomenului de creştere treptată a arealelor urbane prin zone în care sunt majoritari cei proveniţi din mediul urban. Vezi EXURBAŢIE.

EXURBAŢIE – proces prin care populaţia, cadrul construit şi noile structuri urbane se revarsă dincolo de vechiul perimetru al unui oraş.

Articol VI. F

FABRICĂ – clădire sau unitate în care sunt produse bunurile de consum şi unde materiile prime şi materialele îşi schimbă caracteristicile, se transformă, în cadrul proceselor de producţie.

FACTORI ANTROPICI AI CLIMEI – activităţile antropice, desfăşurate la scară globală (despăduriri, desecări, poluarea atmosferei) sau regională (activităţi urbane), care determină modificarea condiţiilor climatice.

FACTORI CONJUNCTURALI – procese, fapte, fenomene de natură economică şi socială care determină o anumită situaţie conjuncturală. În funcţie de frecvenţă, pot fi: factori ocazionali, sezonieri, ciclici sau conjuncturali propriu-zişi.

FACTORI DE PRODUCŢIE – ansamblul resurselor economice care sunt utilizate pentru producerea de bunuri şi servicii. Din punct de vedere geografic, factorii de producţie trebuie să existe concentraţi în acelaşi spaţiu încă înainte de iniţierea producţiei. Factorii pot fi clasificaţi ca: (a) *specifici*, de un tip specializat, care nu pot fi adaptaţi uşor pentru folosirea în alte scopuri;

(b) *nonspecifici*, care pot fi adaptaţi uşor pentru utilizare în alte scopuri.

FACTORIE – formă rudimentară a agenţiilor comerciale europene situate pe ţărmurile teritoriilor nou-descoperite în America, Africa, Asia, unde se efectuau schimburi de mărfuri.

FALIMENT – stare de insolvabilitate a unei persoane fizice sau juridice, stabilită (constatată) prin hotărâre judecătorească şi urmată de lichidarea integrală, în beneficiul tuturor creditorilor, a patrimoniului falitului, care pierde dreptul de a efectua acte de comerţ şi dreptul de administrare şi dispoziţie asupra bunurilor sale.

FAMILIE – grup social constituit din două sau mai multe persoane, structurat marital şi legat prin relaţii de rudenie, cu o cultură comună şi care locuiesc în acelaşi spaţiu locativ. Se pot identifica forme precum: familia nucleu (conjugală sau elementară, minimală, primară) – părinţi şi copii; familia extinsă; familia tip; familia problemă.

FAMILIE COMPLETĂ – familie în care soţia, căsătorită înainte de 35 de ani, a atins 45 de ani fără ca această căsătorie să se fi desfăcut.

FAMILIE EXTINSĂ – familie alcătuită din mai multe generaţii de membri care trăiesc laolaltă.

FAMILIE TIP – familie compusă din două persoane adulte şi doi copii, ce constituie o unitate de bază pentru cercetările de marketing.

FANATISM – adeziune exclusivă, pătimaşă, la o idee, convingere sau doctrină, care se reflectă prin intoleranţă totală, refuzul negocierilor şi, în consecinţă, folosirea violenţei, inclusiv a unor forme de terorism. Fanatismul

poate fi politic (nazism, comunism, rasism) sau religios (fundamentalismul islamic).

FASCISM – ideologie politică şi mişcare socială de extremă dreaptă, cristalizată după primul război mondial în Italia, sub conducerea lui

B. Mussolini. Este o doctrină antidemocratică, rasistă, şovină, militaristă, care exacerbează unele idei legate de superioritatea unor rase şi a unor naţiuni.

FAUBOURG – parte a organismului urban situată dincolo de limitele sale spaţiale şi administrative, fiind uneori sinonim cu *suburbie* (cuv. fr.).

FAVELLA – vezi BIDONVILLE.

FĂ INĂ – produs principal rezultat în urma măcinării cerealelor, sub formă de pulbere fină, folosit în alimentaţia omului şi în industria alimentară.

FÂNEAŢĂ – suprafaţă de teren înierbată (în mod natural sau prin cultivare), de pe care se obţine fânul prin cosire.

FECUNDITATE – termen biologic ce exprimă capacitatea fiziologică a unei femei sau a unei populaţii feminine de a da naştere la copii vii (potenţial reproductiv).

FEDERAŢIE – formă de organizare statală care constă în unirea, de bunăvoie, în cadrul unui stat federal, a mai multor state care îşi păstrează organizarea proprie, dar care dispun de parlament şi guvern federal, armată comună, politică externă unitară, organe administrative la nivel federal etc. Dintre cele mai cunoscute state federale putem aminti: S.U.A., Canada, Mexic, Australia, Germania, Federaţia Rusă, Iugoslavia etc. Vezi şi STAT FEDERAL.

FEED-BACK – proprietate de reglare a sistemelor complexe în care lanţul de legături dintre elementele sistemului este închis. Ex: pe măsură ce dimensiunea unei populaţii creşte, scade cantitatea de hrană disponibilă pentru fiecare individ; ca urmare populaţia respectivă începe să scadă (cuv. engl.).

FELAH – termen utilizat în ţările de limbă arabă, îndeosebi în Egipt, pentru a desemna populaţia agricolă

sedentară.

FENOMEN DEMOGRAFIC – termen care desemnează trăsăturile ce se desprind din tratarea statistică a unui număr considerabil de evenimente demografice. Ex: naşterea şi moartea sunt evenimente demografice, iar natalitatea şi mortalitatea sunt fenomene demografice.

FENOMEN ECONOMIC – formă exterioară a activităţii economice, respectiv acele aspecte şi acte economice care apar şi se manifestă putând fi cunoscute de oameni în mod direct.

FENOMEN SOCIAL – ansamblul de relaţii, procese, moduri de organizare care sunt suficient conturate pentru a fi susceptibile de descriere şi explicare ştiinţifică.

FENOMEN URBAN – trăsătură caracteristică a civilizaţiei contemporane, constând în ritmul vertiginos de înmulţire a oraşelor noi, a cartierelor în vechile oraşe şi a populaţiei acestora, manifestată cu precădere din a doua jumătate a sec. al XIX-lea ca rezultat al procesului de industrializare, de dezvoltare şi modernizare a căilor de comunicaţie şi a mijloacelor de transport. Acesta se reflectă în creşterea mult mai rapidă a populaţiei urbane în comparaţie cu creşterea populaţiei totale a globului.

FERMĂ – 1. gospodărie agricolă care cuprinde terenul, amenajările, construcţiile, instalaţiile, maşinile etc. care servesc producţiei agricole. 2. unitate

ECOSISTEM

de producţie agricolă cu dotări speciale pentru creşterea unor specii de animale sau pentru cultura plantelor.

FERMĂ AGROTURISTICĂ structură de primire pentru găzduire şi servirea mesei, cu capacitate cuprinsă între 3 şi 20 de camere, funcţionând în cadrul gospodăriilor ţărăneşti, care asigură alimentaţia turiştilor cu produse proaspete, din surse proprii şi locale.

FERMĂ PISCICOLĂ – loc în care peştele este înmulţit şi crescut folosind diferite tehnologii care asigură un mediu artificial propice acestei activităţi. În aceste locuri,

datorită condiţiilor oferite, peştele se înmulţeşte şi creşte mult mai rapid decât în mediul său natural.

FERMIER – 1. persoană care locuieşte pe terenul pe care-l lucrează. 2. peră ISTEM ECONOMIC

(transformare de energie) MANAGEMENT

(mişcarea resurselor financiare)

Pierderi de energie Evapotranspiraţie

PRODUS

FERMIER

INTERN

EXTERN

ANIMALE

— Lapte

— Carne

— Lână

SOL:

— Textură

Hrană

PLANTE

— Rădăcini

— Boabe

— Tulpini

Rotaţia culturilor

Nutreţ şi apă

Fertilizatori reziduali

BIOLOGIC BRUT

Seminţe

Insecticide Antibiotice Pesticide

IEŞIRI BANI

LICHIZI

COST

— Variabil

— Fix

ATRIBUTUL

LOCAŢIA

POLITICA
GUVERNAMENTALĂ
Taxe Beneficiu Capital
Scheme de suport
— Profunzime
— Stabilitate
— Permeabilitate
Fertilizatori
Apă
FERMEI
Mărime Locaţie
PIEŢEI
Costuri de transport
Energie solară
Precipitaţii

Fermă – resurse, utilizare, influenţe externe soană care are în proprietate o fermă, lucrările agricole fiind efectuate de alte persoane.

FEROALIAJ – aliaj al fierului cu diferite elemente (mangan, crom, nichel, wolfram, vanadiu, titan etc.), folosit pentru îmbunătăţirea proprietăţilor oţelului.

FERONERIE – artă a prelucrării fierului prin ciocănire şi modelare la cald.

FERRY BOAT – navă special construită care poate transporta peste o suprafaţă acvatică garnituri de tren (circa 6 vagoane de călători şi 6 – 8 vagoane de marfă), autovehicule, pasageri (cuv. engl.).

FERRY CAR – navă special amenajată pentru transportul autovehiculelor între două porturi (cuv. engl.).

FeRTILITATE – frecvenţa născuţilor vii în sânul populaţiei feminine de vârstă fertilă (15 – 49 ani).

FeRTILITATE A SOLULUI – capacitatea unui teren de a asigura plantelor elementele necesare pentru dezvoltarea şi perpetuarea lor. Fertilitatea naturală (potenţială) a terenurilor este dată de acumulările din timpul procesului de solificare. Fertilitatea economică (reală) este obţinută în urma intervenţiei antropice (lucrări agricole, aplicare de îngrăşăminte chimice, îmbunătăţiri

funciare).

FeRTILITATE MARITALĂ – numărul de naşteri pentru o femeie căsătorită.

FEUDALISM – 1. organizare social-economică care urmează după sclavagism şi precede capitalismului, în cadrul căreia baza relaţiilor sociale o constituie stăpânirea feudală asupra pământului şi dependenţa personală a ţăranilor faţă de stăpânii feudali. 2. ansamblul raporturilor – întemeiate pe fidelitatea personală – dintre suzeran şi vasal, cel dintâi asigurându-i celui din urmă protecţie şi o sursă de venit, de obicei o stăpânire funciară, iar vasalul fiind obligat faţă de suzeran cu sprijin militar şi participare la adunările de judecată sau la alte foruri de deliberare.

FIBRĂ – corp solid în formă de filament foarte subţire, de provenienţă vegetală, animală, minerală sau produs pe cale sintetică, folosit la fabricarea ţesăturilor şi a tricoturilor. Poate fi: chimică, artificială, sintetică, textilă etc., funcţie de materia primă folosită şi de procedeul utilizat în producerea ei.

FIBRĂ ARTIFICIALĂ – denumire pentru fibra obţinută în urma transformărilor chimice ale unor polimeri naturali (celuloză, cazeină etc.).

FIBRĂ CHIMICĂ – fibră obţinută prin procese chimice din soluţii de polimeri naturali sau sintetici.

FIBRĂ SINTETICĂ – fibră obţinută din polimeri sintetici. Se disting: fibre poliamidice (nailon, relon), fibre poliesterice (tergal), fibre polinitrilacrilice (melană).

FIBRĂ TEXTILĂ – fibră foarte subţire, de provenienţă vegetală, animală, minerală sau sintetică, folosită în industria textilă.

FIER – metal greu, de culoare cenuşie, maleabil, ductil, bun conducător de electricitate şi căldură, care se oxidează în aer umed şi formează rugină. Se găseşte în natură sub formă de oxizi (hematit, limonit, magnetit), sulfuri şi carbonaţi. Industrial se obţine în furnale, prin reducerea oxizilor de F. Se utilizează la obţinerea fontelor şi oţelurilor (prin aliere cu carbonul).

FILAMENT – conductor care devine incandescent la

trecerea curentului electric. Se produce, de regulă, din wolfram şi este utilizat la becurile cu incandescenţă sau la tuburile electronice.

FILATURĂ – unitate industrială în care fibrele textile sunt transformate în fire de diferite tipuri: fine, medii, groase. Există şi filaturi pentru deşeuri, în care se obţin fire groase, şi filaturi de mătase.

FILDEŞ – 1. incisiv al elefantului, cu o greutate între 40 – 70 kg. 2. substanţa albă şi dură din care sunt alcătuiţi incisivii elefantului.

FILOXERĂ – insectă dăunătoare din ordinul homeopterelor, care atacă frunzele şi rădăcinile viţei-de-vie.

FINANŢE – totalitatea mijloacelor băneşti aflate la dispoziţia statului sau a persoanelor fizice şi juridice.

FINANŢE PUBLICE – mijloacele băneşti care aparţin administraţiei centrale de stat şi administraţiilor locale.

FISIUNE – proces de spargere a unui nucleu atomic greu (uraniu, plutoniu etc.) – sub acţiunea neutronilor, protonilor, fotonilor etc. – în două produse de fisiune cu energie cinetică foarte mare. Reacţia de fisiune este însoţită şi de o emisie de neutroni care pot iniţia noi reacţii de fisiune (reacţie în lanţ), cu degajarea unor energii foarte mari. Reacţia de fisiune este controlată cu ajutorul unor agenţi moderatori (apă grea, grafit etc.) şi este sursa de energie pentru reactoarele nucleare.

FISTIC – arbust înalt de până la 7 m, originar din Asia Centrală, cultivat mai ales în Orientul Apropiat şi sudul Europei. Fructul său – după uscare – are un sâmbure cu miez verzui, cărnos, uleios şi parfumat, folosit drept condiment (*Pistacia vera*).

FLAMAND – popor germanic care locuieşte cu precădere în Belgia (Flandra), dar şi în Franţa şi Olanda, de religie catolică.

FLORICULTURĂ – ramură a horticulturii care se ocupă de cultura plantelor ornamentale indigene sau exotice, folosite pentru apartamente, parcuri sau grădini.

FLOTAŢIE – proces de concentrare a minereurilor şi

cărbunilor bazat pe proprietatea particulelor mici de a pluti într-un lichid. Utilizarea unor reactivi poate duce la obţinerea unui concentrat care conţine numai un anumit tip de minereu (flotaţie selectivă).

FLOTĂ – totalitatea navelor (maritime, fluviale, aeriene) şi a mijloacelor auxiliare care deservesc o anumită regiune. În funcţie de utilizare, se disting: flotă comercială, flotă de pescuit, flotă de război.

FLUCTUAŢIE – tip de mobilitate a forţei de muncă care constă în trecerea unei persoane de la o unitate economică la alta, putând fi voluntară sau impusă.

FLUVIU INTERNAŢIONAL – curs de apă care are legătură navigabilă cu marea şi care străbate sau separă teritoriul a două sau mai multe state.

FLUX – noţiune utilizată pentru a desemna mişcarea orientată a materiei, energiei, informaţiei etc. de la o poziţie (geografică, socială) la alta.

FLUX COMERCIAL – cantitatea de materie, energie şi informaţie deplasată între producător şi consumator prin intermediul anumitor mijloace, de agenţi care prestează astfel de activităţi.

FLUX DE CIRCULAŢIE RUTIERĂ – numărul participanţilor la trafic care se deplasează în aceeaşi direcţie, într-o perioadă de timp, printr-o anumită secţiune a unui drum sau printr-o intersecţie. În cazul în care perioada de timp este de 60 minute, fluxul corespunde debitului orar. Valoarea fluxului de maximă intensitate realizat într-un anumit interval de timp (5 – 10 minute), într-o oră de vârf, reprezintă fluxul instantaneu maxim. Valoarea fluxului în funcţie de care s-a dimensionat reţeaua rutieră şi sistemul de transport în comun se numeşte flux de calcul.

FLUX ECONOMIC INTERNAŢIONAL – mişcare a unor valori materiale, băneşti, de la o ţară la alta.

FLUX INFORMAŢIONAL – proces în care informaţiile circulă între elementele unui sistem. Etapele unui flux informaţional sunt: primirea datelor, înmagazinarea, prelucrarea informaţiilor, transmiterea către punctele

decizionale, comunicarea deciziilor. Drumul parcurs de informaţie de la sursă până la receptor poartă numele de *circuit informaţional*.

FLUX MIGRATORIU – numărul total al deplasărilor efectuate de populaţie în cursul unei perioade (zi, oră, lună, an etc.) de la o zonă de origine comună spre o zonă de destinaţie comună, din diferite motive.

FLUX TURISTIC – termen ce defineşte mişcarea cuantificată a turiştilor în teritoriu, dinspre ariile de provenienţă spre cele receptoare.

FOIŞOR – 1. construcţie practicată la etajul unei case, deschisă pe mai multe laturi, situată de obicei în axul faţadei, destinată să protejeze intrarea şi să creeze un spaţiu introductiv sau de observaţie. Prin extensie, denumirea a fost dată turnurilor de observaţie prevăzute la ultimul etaj cu un foişor.

2. pavilion sau chioşc de grădină. FOLOSINŢĂ A TERENULUI – modalitate de utilizare a unui teren în funcţie de condiţiile naturale şi de posibilităţile de punere în valoare a acestora. Principalele categorii de folosinţă a terenurilor sunt: teren agricol (arabil, păşuni, vii, livezi), fond forestier.

Folosinţă a terenului terenuri acoperite de ape, terenuri ocupate de construcţii, terenuri cu alte destinaţii.

FOLOSINŢE DE APĂ – totalitatea activităţilor cu caracter economic şi social care utilizează apa în diferite scopuri (alimentare cu apă potabilă sau industrială, irigaţii, piscicultură, amenajări hidrotehnice, ape curative, ape pentru agrement etc.).

FOND CINEGETIC – totalitatea animalelor sălbatice de interes vânătoresc, împreună cu biomurile acestora; resursă naturală de interes naţional şi internaţional, administrat şi gestionat în scopul conservării biodiversităţii faunei sălbatice, menţinerii echilibrului ecologic, exercitării vânătorii şi satisfacerii altor cerinţe social-economice. Vânatul este bun public de interes naţional.

FOND CONSTRUIT – totalitatea construcţiilor situate pe un anumit teritoriu; include locuinţele, obiectivele economice, dotările social-culturale şi pe cele tehnico-edilitare.

FOND DE CONSUM – parte din venitul naţional folosită pentru a satisface nevoile consumului individual al populaţiei şi pentru întreţinerea aparatului de stat, pentru asigurarea capacităţii de apărare a ţării.

FOND DE LOCUINŢE – totalitatea clădirilor destinate locuirii, existente într-o localitate. Sunt incluse locuinţele cu lot individual, apartamentele din clădirile cu mai multe niveluri, spaţiile din căminele pentru nefamilişti, căminele studenţeşti, casele pentru copii şi bătrâni, alte forme de locuire. Caracterizarea fondului de locuinţe este dată de unii indicatori: suprafaţa totală şi pe locuitor a fondului, nivelul de dotare cu dependinţe, alimentarea cu energie, apă, energie termică, materialul de construcţie folosit, vechimea, gradul de uzură. Valoarea fondului de locuinţe indică, semnificativ, nivelul confortului urban. Sin: FOND LOCATIV.

FOND FORESTIER – suma terenurilor acoperite cu păduri, cele pe care vegetaţia forestieră este în curs de regenerare şi terenurile care sunt utilizate pentru asigurarea necesităţilor de cultură, producţie sau administraţie forestieră. În funcţie de nivelul de folosinţă, fondul forestier este alcătuit din: păduri de producţie, păduri cu rol de protecţie, păduri protejate, păduri în curs de regenerare, din terenurile ocupate cu construcţii şi instalaţii forestiere, din unele terenuri neproductive.

FOND FUNCIAR – totalitatea suprafeţelor terenurilor

aflate în limitele unei anumite unităţi administrative (comună, oraş, judeţ, ţară). În funcţie de destinaţia terenurilor, principalele categorii de folosinţă a fondului funciar sunt: arabil, vii, livezi (terenuri cultivate), păşuni, fâneţe, lacuri, bă lţi, terenuri ocupate de clădiri, de căi de comunicaţie, alte suprafeţe.

FOND LOCATIV – vezi FOND DE LOCUINŢE.

FOND NAŢIONAL DE MEDIU – fond special, extrabugetar, destinat realizării obiectivelor strategiei naţionale în legătură cu reducerea poluării şi reconstrucţia ecologică a mediului deteriorat.

FOND PISCICOL – totalitatea populaţiilor piscicole şi a celorlalte surse naturale de hrană din bazinele piscicole.

FONDUL INTERNAŢIONAL PENTRU DEZVOLTAREA AGRICULTURII – instituţie a O.N.U., fondată în 1976, cu sediul la Roma, având ca principale obiective finanţarea unor proiecte de dezvoltare în domeniul agricol, îmbunătăţirea nivelului de alimentaţie din ţările în curs de dezvoltare, eradicarea subnutriţiei etc.

FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL (F.M.I.) – organizaţie financiară internaţională, cu sediul la Washington, care urmăreşte cooperarea monetară dintre ţări, creşterea comerţului mondial, corectarea dezechilibrelor balanţelor de plăţi ale ţărilor membre, precum şi acordarea de împrumuturi financiare.

FONTĂ – aliaj de fier şi de carbon, produs în furnale înalte, cu temperatura de topire cuprinsă între 1050 – 1250°C.

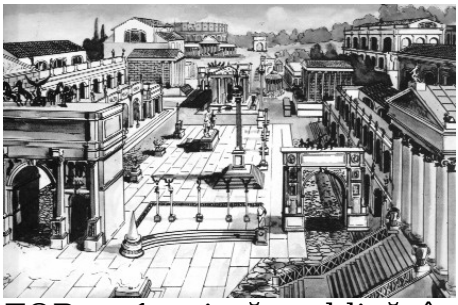

FOR – 1. piaţă publică în antichitatea romană, cu

funcţiuni sociale, poli

For tice, religioase, economice bine definite, înconjurată de cele mai importante edificii ale oraşului. 2. autoritate sau organ de stat.

FORMAŢIUNE SOCIALĂ – termen al sociologiei marxiste cu înţelesul de orânduire istorică în care organizarea politică şi juridică, structura de clasă, sistemul moral, ideologia sunt determinate de gradul dezvoltării forţelor de producţie şi de tipul relaţiilor economice predominante.

FORMĂ DE GUVERNĂMÂNT – mod de organizare şi de exercitare a puterii de stat, de constituire şi de funcţionare a organelor puterii de stat. Este determinată de natura orânduirii sociale, formele de proprietate, tipul claselor sociale etc. F.g. sunt: (a) monarhia (care poate fi absolută, constituţională sau parlamentară); (b) republica (care poate fi parlamentară, prezidenţială sau semiprezidenţială).

FORT – construcţie specială, cu contur poligonal, care face parte dintr-un sistem de întăriturі şi care are menirea să apere un centru important sau o linie strategică.

FORTĂREAŢĂ – loc sau cetate puternic întărită printr-un sistem de fortificaţii, pregătită pentru apărarea circulară îndelungată în caz de asediu şi dotată cu o garnizoană permanentă.

FORTIFICAŢIE – denumire generală dată lucrărilor şi amenajărilor defensive (şanţuri, valuri, ziduri, turnuri, ferestre de tragere) care privesc o cetate, un castel, un oraş, o biserică sau o casă.

FORŢĂ DE MUNCĂ – populaţia aptă de muncă, care dispune de cunoştinţe teoretice şi practice, de deprinderi şi abilităţi, elemente care îi asigură competenţa profesională şi capacitatea de integrare în activităţile social-economice.

FORŢE CENTRIFUGE – forţe care, împreună cu cele centripete, sunt recunoscute de către C.C. Colby ca generatoare de modificări în modelele urbane de utilizare

a terenurilor. Forţele centrifuge orientează indivizii şi activităţile în afara ariei centrale, spre periferie. În cadrul acestora se individualizează cinci componente: (a) forţa spaţială, care tinde să echilibreze diferenţa dintre zonele centrale congestionate şi cele periferice, goale; (b) forţa locaţiei, implicând nevoia unei locaţii speciale care nu poate fi avută în zonele centrale folosite intensiv; (c) forţa situaţională, rezultată din disturbările existente în aria centrală şi promisiunea unor condiţii mai convenabile la periferie;

(d) forţa evoluţiei sociale, care produce contraste între valoarea terenurilor, taxelor etc. dintre zonele centrale şi cele periferice; (e) statutul şi managementul ocupării, în care inerţia şi îmbătrânirea ariei centrale stau în opoziţie cu dinamismul şi libertatea lumii periferice.

FORŢE CENTRIPETE – forţe contrare celor centrifuge, ce au menirea de a atrage şi menţine populaţia şi activităţile în centrul aşezării. Ele sunt derivate din capacitatea de atracţie a zonei centrale. Forţele centripete au patru elemente componente: (a) atracţia locaţiei, susţinută de calităţile naturale ale peisajului ce au avut un rol important în atragerea primilor locuitori; (b) convenabilitatea de funcţionare, asociată cu accesibilitatea maximă a ariei centrale dinspre zona înconjurătoare; (c) magnetismul funcţional, care rezultă din atracţia mutuală între tipurile de activităţi; (d) prestigiul funcţional, câştigat în timp, datorită facilităţilor zonei centrale.

FORŢE DE PRODUCŢIE – termen ce aparţine tipului de economie întemeiat pe gândirea marxistă, care exprimă totalitatea elementelor umane (forţă de muncă) şi materiale (mijloace de producţie) utilizate în procesele de producţie.

FRANCI – uniune de triburi din grupul germanilor apuseni, care trăiau în sec. al III-lea d.Hr. pe cursul inferior şi mijlociu al Rhinului. În sec. V-VI au cucerit aproape toată Galia şi au creat statul franc.

FRANŞIZĂ – modalitate de aranjament în afaceri care permite unei companii autohtone să distribuie

bunurile sau serviciile ce aparţin unei companii stră ine, prin intermediul unei mărci înregistrate. Franşizingul este considerat ca fiind cel mai veridic concept de marketing, prezentând oportunităţi pentru idei şi afaceri noi.

FREE ON BOARD (F.O.B.) – termen comercial care indică modalitatea de transport a mărfii destinate exportului. Prin clauze contractuale vânzătorul se obligă să aducă marfa la dispoziţia cumpărătorului, suportând cheltuielile de transport şi taxele percepute pentru asigurare, în portul stabilit de ambele părţi. Exporturile unei ţări sunt evaluate în F.O.B., reprezentând preţul de export total până la frontiera ţării.

FRESCĂ – tehnică folosită în pictura murală care constă în pictarea cu culori de apă pe o tencuială proaspătă.

FRONTIERĂ – spaţiu de separaţie între două state, de natură convenţională sau impus, ce delimitează teritoriul în care îşi poate exercita suveranitatea exclusivă fiecare dintre ele. După elementele componente ale teritoriului de stat, există patru tipuri: (a) F. *terestre*, întâlnite pe uscat; (b) F. *fluviale*, care separă în două apele unui fluviu (pentru cele navigabile, linia talvegului, iar pentru cele nenavigabile, linia mediană); (c) F. *maritime*, limita exterioară a apelor teritoriale; (d) F. *aeriene*, linii perpendiculare care pornesc de la cele terestre sau acvatice în sus până la limita inferioară a spaţiului cosmic. Ele se stabilesc prin tratate bilaterală sau multilaterale sau, în cazul celor maritime, prin legislaţie proprie internă, respectând convenţiile internaţionale.

FRONTISPICIU – 1. partea de sus a faţadei principale a unui edificiu.

2. prima pagină a unei cărţi, care cuprinde titlul, numele autorului etc.

FRUNTARII – termen cu semnificaţie complexă, legată de delimitarea spaţială a extensiunii unei etnii. F. sunt liniile sau, mai corect, spaţiile de limită în interiorul cărora s-a desfăşurat procesul de etnogeneză. Ele delimitează, practic, arealul ce aparţine de drept unei

anumite etnii, areal stabilizat în decurs de secole, ca urmare a unor procese istorice, politice şi sociale complexe. Există o legătură directă între frontiere/graniţe şi F. De regulă, ca în cazul României, F. sunt localizate dincolo de frontiere/graniţe, datorită extensiunii vetrei etnice (româneşti). În interiorul

F. sentimentul de apartenenţă la naţiune este peren.

FUNCŢIUNI PERIURBANE – atribuţii specifice pe care le îndeplinesc localităţile situate în imediata apropiere a unor centre urbane, generate de relaţiile de intercondiţionare ce se stabilesc între oraş şi teritoriul său înconjurător şi care le imprimă anumite caractere de ordin economic şi social. Pe măsura intensificării ritmului de dezvoltare a localităţilor se amplifică şi funcţiunile periurbane ale acestora.

FUNCŢIUNI URBANE – activităţi umane specifice care se desfăşoară într-un oraş, într-o anumită perioadă de timp, determinând mărimea şi caracterul dezvoltării urbanistice a acestuia.

Eu. sunt condiţionate, într-o măsură însemnată, de aşezarea oraşului în teritoriu, condiţiile climatice, resursele naturale, trăsăturile mediului ambiant, de evoluţia pe parcursul istoriei. Se subliniază în mod deosebit importanţa factorilor sociali şi economici, precum şi implicaţiile acestora asupra evoluţiei modului de viaţă a populaţiei, determinând apariţia sau dispariţia unor Eu. sau transformarea conţinutului acestora. Printre principalele funcţiuni ale oraşelor contemporane se menţionează: funcţiunile economice, de cazare a populaţiei, social-culturale, comerciale, de circulaţie urbană şi interurbană, de cercetare, balneo-turistică, administrativă etc. Diversitatea, nivelul de dezvoltare şi prevederea diverselor Eu. influenţează direct mărimea, importanţa şi rolul oraşului în cadrul teritoriului şi al reţelei de localităţi.

FUNDAMENTALISM – credinţa că Biblia sau Coranul sunt absolut infailibile, deoarece reprezintă cuvântul lui Dumnezeu. Mişcarea religioasă se menţine în limitele unei

concepţii iniţiale, privită ca singura adevărată, chiar dacă unele prescripţii se dovedesc eronate sau învechite. Cel mai edificator exemplu este fundamentalismul islamic, care are consecinţe nu numai în plan religios, dar mai ales în plan economic, social şi politic, putând deveni agresiv în relaţie cu alte religii şi societăţi.

FUNICULAR – mijloc de transport aerian, specific zonelor montane greu accesibile, format dintr-un sistem de cabluri suspendate pe stâlpi, pe care circulă – de la caz la caz – cabine de pasageri, cărucioare sau vagoneţi cu materiale, resurse de subsol etc.

FUNT – unitate de măsură engleză pentru masă, egală cu 0, 4535 kg. Sin: LIVRĂ.

FURNAL – tip de cuptor folosit pentru obţinerea fontei de turnătorie din minereu de fier, folosind fondanţi şi cocs metalurgic. Are formă de turn relativ înalt.

FUZIUNE – 1. reacţie nucleară de sinteză a unui nucleu greu, din două nuclee uşoare, însoţită de degajarea unei cantităţi imense de energie (se mai utilizează şi termenul de *reacţie termonucleară*). 2. unire a două sau mai multe state sau partide într-unul singur. 3. absorbire a unor societăţi economice de către firme mai puternice, care preiau în totalitate toate obligaţiile contractuale.

Articol VII. G

GABBROU – rocă magmatică intrusivă saturată, bazică, folosită în industria materialelor de construcţii.

GALENĂ – mineral conţinut de zăcămintele polimetalice, care constituie o sursă de obţinere a plumbului.

GALERIE – 1. culoar sau tunel lung care serveşte ca element de legătură în interiorul unei clădiri, între două puncte ale unei lucrări miniere sau hidrotehnice etc. 2. spaţiu special amenajat în anumite scopuri, în special culturale.

GALERIE DE ADUCŢIUNE – tunel realizat pentru transferul unui debit de apă de la punctul de captare la cel de utilizare. Se disting galerii de aducţiune sub presiune (apa umple în întregime secţiunea galeriei) şi galerii de

aducţiune cu nivel liber (înălţimea apei este mai mică faţă de cea a galeriei).

GALERIE DE ARTĂ – muzeu, secţie de muzeu sau expoziţie (formată din una sau mai multe săli) în care sunt prezentate exponatele de artă.

GALERIE DE DEVIERE – construcţie care foloseşte la abaterea apelor dintr-un anumit sector al unui curs de apă, în scopul realizării unui baraj sau altei construcţii hidrotehnice pe acel curs de apă.

GALON – unitate de măsură pentru capacitate. Galonul britanic:

1 U.K. gal = 4, 546 l; galonul american:

1 U.S. gal = 3, 785 l.

GARĂ AERIANĂ – ansamblu de clădiri situate pe un aeroport, care adăpostesc serviciile necesare asigurării traficului aerian de călători şi mărfuri.

GARĂ FEROVIARĂ – ansamblu de clădiri şi instalaţii situat într-o staţie de cale ferată unde opresc sau se formează trenuri pentru urcarea şi coborârea călătorilor, încărcarea şi descărcarea de mărfuri. Gara poate deservi numai o localitate sau mai multe localităţi învecinate care nu dispun de cale ferată. Unele oraşe care au legături feroviare pe mai multe direcţii dispun de două sau mai multe gări, specializate, în unele cazuri, în transportul de călători sau de mărfuri.

GARĂ FLUVIALĂ – construcţie situată într-un port fluvial, destinată îmbarcării/debarcării pasagerilor şi bagajelor în/şi din navele de călători.

GARĂ MARITIMĂ – amenajare situată într-un port maritim, formată din clădiri şi instalaţii portuare destinate exclusiv îmbarcării şi debarcării călătorilor şi bagajelor. Clădirea principală, în care se află sălile de aşteptare şi amenajările pentru control vamal, are legătură cu cheiul de îmbarcare/debarcare şi cu peroanele căilor de comunicaţie feroviară sau rutieră.

GATER – ferăstrău mecanic, cu pânze în mişcare alternativă, care este folosit pentru a obţine cherestea şi scânduri din lemnul de conifere sau foioase. GAZ

CONDENSAT – hidrocarbură lichidă, rezultată din condensarea gazului natural umed în uzinele de tratare a gazelor naturale.

GAZ DE AER – combustibil gazos rezultat în urma trecerii unui curent de aer peste cărbuni incandescenţi (cocs, mangal). Puterea sa calorică este redusă (900 – 1500 kcal/m^3).

GAZ DE APĂ – gaz format dintr-un amestec de monoxid de carbon (o parte) şi hidrogen (două părţi). Acest combustibil se poate obţine prin trecerea unui curent de vapori de apă peste cărbuni incandescenţi. Puterea sa calorică este de 2500 – 2700 kcal/m^3. Se întrebuinţează la producerea metanolului, benzinei sintetice, în sinteza amoniacului, motiv pentru care se mai numeşte şi *gaz de sinteză*.

GAZ DE ARDERE – amestec provenit din procesele de combustie, format din monoxid şi dioxid de carbon, oxizi de azot, vapori de apă etc.

GAZ DE COCSERIE – produs obţinut în urma distilării huilei în cocserii. Puterea sa calorică este de circa 4.000 kcal/m^3; poate fi întrebuinţat drept combustibil sau în industria chimică.

GAZ DE CRACARE – gaz format dintr-un amestec de hidrogen, hidrocarburi superioare şi inferioare, rezultat la cracarea fracţiunilor petroliere grele; se utilizează pentru fabricarea benzinelor sintetice şi a dizolvanţilor.

GAZ DE EŞAPAMENT – gaz evacuat de motoarele cu ardere internă, conţinând diverşi poluanţi (monoxid de carbon, oxizi de azot, compuşi ai plumbului, hidrocarburi etc.). Împreună cu gazul de ardere formează elementele principale ale poluării aerului.

GAZ DE FURNAL – gaz produs în furnale, utilizabil drept combustibil, cu o putere calorică mică (900 kcal/m^3).

GAZ DE RAFINĂ RIE – amestec rezultat în urma proceselor tehnologice din rafinării, format din hidrocarburi parafinice şi olefinice, utilizat în procesele de producere a cauciucului sintetic, detergenţilor, fibrelor sintetice.

GAZ DE SINTEZĂ – vezi GAZ DE APĂ.

GAZ DE SONDĂ – gaz natural în care metanul este prezent în proporţie de 66 – 75%, alături de etan, propan, butan. Se extrage concomitent cu ţiţeiul şi este utilizabil după separarea de acesta. Puterea calorică este cuprinsă între 550 – 6.000 kcal/m^3.

GAZ LICHEFIAT – substanţă gazoasă adusă în stare lichidă în urma unor procese de răcire şi comprimare.

GAZ METAN – gaz natural, prezent independent în zăcăminte, în care metanul este preponderent. Puterea sa calorică este ridicată (11.000 – 13500 kcal/m^3).

GAZ NATURAL – amestec de hidrocarburi parafinice inferioare care formează zăcăminte independente în scoarţă sau în asociaţie cu cele de petrol (gaze naturale combustibile). Sunt şi

G.n. degajate de vulcani, G.n. degajate de suprafeţe acvatice etc.

GAZOLINĂ – combustibil lichid obţinut prin eliminarea componentelor benzinei din gazul de sondă.

GAZON – teren însămânţat cu plante din familia gramineelor, care se tund cu utilaje speciale pentru a fi menţinute la înălţime mică. Gazonul este un element de bază pentru amenajarea spaţiilor verzi şi a unor tipuri de incinte sportive.

GAZ PETROLIER LICHEFIAT – gaz obţinut din zăcămintele de ţiţei sau din instalaţiile de prelucrare a acestuia şi supus operaţiilor de lichefiere.

GAZ PURTĂ TOR – aer – sau aer în amestec cu alte substanţe gazoase care transportă substanţe poluante.

GĂGĂUZI – populaţie de origine turcă şi de religie creştină care trăieşte în sudul Republicii Moldova, Ucraina, Bulgaria, Turcia, Dobrogea.

GENERAREA TRAFICULUI – consecinţă a unor relaţii economice, sociale, culturale care dau naştere unor necesităţi de deplasare.

GENERAŢIE – 1. grup de persoane ce s-au născut în aceeaşi perioadă de timp şi au aceeaşi vârstă. 2. perioadă medie – de aproximativ 30 de ani – în care copiii evoluează

spre vârsta adultă şi capătă la rândul lor statutul de părinţi.

GENEZA ORAŞELOR – proces de constituire a oraşelor ca formă specifică de aşezare umană, distinctă de cea rurală. G.o. a fost determinată, pe parcursul istoriei, de condiţiile economice şi sociale ale epocii, de poziţia geografică favorabilă, de descoperirea şi valorificarea unor resurse naturale. Au existat mai multe perioade distincte de-a lungul istoriei care au diferenţiat fenomenul: perioada antică, romană, feudală, modernă şi contemporană. Diferenţierile teritoriale s-au făcut prezente prin arhitectonică şi structură, materiale de construcţii şi concept urbanistic, dispunerea reţelei stradale etc. Factorii care au concurat la G.o. au diferit de la o perioadă la alta; în perioada antică, principalii factori au fost: descompunerea orânduirii gentilice, dezvoltarea şi diversificarea producţiei materiale şi apariţia primelor formaţiuni statale. În perioada romană.

G.o. a fost determinată, în principal, de extensiunea teritorială a republicii şi Imperiului roman. Apariţia producţiei industriale şi a relaţiilor economice şi sociale de tip capitalist au constituit factori importanţi de geneză a oraşelor în perioada modernă.

GENOCID – distrugere deliberată şi sistematică a unei întregi comunităţi, ori a unui grup etnic, rasial sau cultural, dintr-un anumit teritoriu. G. este, de regulă, rezultatul unei politici de exterminare, ce consideră populaţia respectivă ca fiind inferioară sau periculoasă din punct de vedere moral, religios, fizic, politic sau economic. Privit din punct de vedere juridic, G. reprezintă un atentat împotriva unei colectivităţi în scopul distrugerii acesteia. Cei care produc un astfel de G. sunt indivizi, membri sau lideri ai unor organizaţii, şi nu alte comunităţi umane.

CENTRIFICARE URBANĂ – fază în procesul urbanizării, care se caracterizează prin reîntoarcerea populaţiei către centrele oraşelor precum şi printr-o renovare urbană accelerată.

GEOGRAFIA AGRICULTURII – ramură a geografiei

economice care studiază variaţia spaţială a modelelor activităţilor agricole, descrie şi explică distribuţia teritorială a culturilor de plante, a organizării agriculturii şi a pieţelor agricole. Anterior, G.a. s-a concentrat asupra delimitării şi clasificării arealelor agricole şi a relaţiilor acestora cu resursele fizice. Explicarea folosirii terenurilor agricole apelează la factorii economici, costurile de producţie, facilităţile pieţelor, incluzând căile în care acestea sunt influenţate de localizarea şi mărimea fermelor.

GEOGRAFIA COMERŢULUI – termen folosit în trecut în sensul de geografie economică, atribuit acelei părţi a geografiei umane care se ocupa cu studiul repartiţiei producţiei şi schimburilor comerciale. În prezent, ramură a geografiei economice care se ocupă cu analiza spaţială a schimburilor economice.

GEOGRAFIA ETNICULUI – vezi ETNOGEOGRAFIE.

GEOGRAFIA INDUSTRIEI ramură a geografiei economice care are ca obiect de studiu răspândirea şi concentrarea industriei în teritoriu, rolul activităţilor industriale în modificarea peisajului geografic, în structura populaţiei, în fizionomia şi profilul funcţional al aşezărilor. În trecut G.I. s-a concentrat pe descrierea activităţilor productive manufacturiere, cu accent pe modelele spaţiale şi în special pe relaţia dintre localizarea materiilor prime şi a zonelor de producţie. După 1960, G.i. avansează noi teorii referitoare la locaţia spaţială a industriei, în funcţie de noile condiţii social-economice, devenind o disciplină a geografiei economice care se ocupă cu distribuţia spaţială a producţiei unor bunuri sau produse ce apar pe arena mondială.

GEOGRAFIA POPULAŢIEI – ramură a geografiei umane ce are drept obiect de studiu: relaţiile ce se stabilesc între variaţiile spaţiale ale distribuţiei, structurii, dinamicii populaţiei şi cadrul fizico-geografic; analiza spaţială şi explicarea proceselor şi fenomenelor geodemografice; politicile demografice.

GEOGRAFIA SCHIMBURILOR ECONOMICE – vezi

GEOGRAFIA COMERŢULUI.

GEOGRAFIA TRANSPORTURILOR – ramură a geografiei economice care studiază sistemele de căi de comunicaţie, curenţii de transport, modurile şi diferitele tipuri de transport.

GEOGRAFIA TURISMULUI – ramură a geografiei economice care studiază premisele fenomenului turistic (potenţialul turistic), repartiţia geografică a regiunilor emitente şi receptoare de turişti şi formele de turism practicate.

GEOGRAFIE – termenul a cunoscut, ca înţeles, o evoluţie progresivă de-a lungul secolelor, în particular în secolul al XX-lea. În prezent, poate fi interpretat ca studiul suprafeţei terestre privite ca mediu geografic şi loc al activităţilor umane. Astfel, G. implică analiza structurilor şi interacţiunilor celor două sisteme majore, sistemul ecologic (care presupune relaţia dintre om şi mediul în care acesta trăieşte) şi sistemul spaţial (care presupune o serie de legături între areale geografice individualizate). Elementele esenţiale în cadrul studiilor geografice sunt: (a) analiza spaţială, ce exprimă locaţia; (b) analiza ecologică, ce exprimă relaţia dintre om şi mediu; (c) analiza regională, ce exprimă diferenţele la nivel regional. Apelând atât la ştiinţe fizice cât şi sociale, G. şi-a individualizat o serie de ramuri şi discipline, fiecare acoperind un domeniu de studiu specializat: G. populaţiei, G. aşezărilor umane, G. economică, G. industriei, G. agriculturii, G. transporturilor, G. politică, G. electorală, G. socială, G. comportamentală, G. culturală, G. istorică, G. medicală, toponimie geografică, G. aplicată, G. regională, cartografie, geomorfologie, climatologie, hidrologie, pedologie, biogeografie. GEOGRAFIE APLICATĂ – ramură a geografiei care se ocupă cu aplicarea cunoştinţelor şi deprinderilor geografice în soluţionarea problemelor societăţii, atât economice cât şi sociale, la nivel local sau global.

GEOGRAFIE CANTITATIVĂ – geografie orientată spre utilizarea diferitelor metode şi modele matematice, cu

ajutorul cărora procesele şi fenomenele geografice se pot cuantifica, se pot stabili relaţiile de intercondiţionare reciprocă.

GEOGRAFIE COMPORTAMENTALĂ – disciplină componentă a geografiei umane care adoptă metode şi concepte sociologice, având la bază ştiinţe comportamentale (psihologice), pentru a fundamenta modelele spaţiale ale comportamentelor diferitelor grupuri umane. Societatea este văzută din perspectiva acelor indivizi a căror decizii afectează distribuţia şi localizarea modelelor comportamentale, în ideea generalizării unor concepte valabile atât pentru comportamentul spaţial al individului cât şi al grupurilor.

GEOGRAFIE CULTURALĂ ramură a geografiei umane care se ocupă cu studierea comunităţilor şi societăţilor la nivel local, regional şi naţional, accentuând aspectele legate de relaţia om-mediu. G.c. tratează, cu precădere, diferenţierile spaţiale care există între tipurile de culturi umane.

GEOGRAFIE ECONOMICĂ ramură a geografiei umane care studiază sursele de existenţă şi care operează cu modelele spaţiale ale producţiei, distribuţiei şi consumului de bunuri şi servicii. G.e., cunoscută iniţial ca geografia activităţilor productive, s-a rezumat la început la înregistrarea producţiei în diferite părţi ale lumii. Clasificarea produselor şi a condiţiilor geografice care condiţionează producerea lor duce la divizarea G.e. În mai multe subramuri: geografia resurselor, geografia industriei, geografia agriculturii, geografia transporturilor, geografia comerţului, geografia turismului.

GEOGRAFIE ELECTORALĂ – abordare geografică a analizei activităţii electorale, având în vedere organizarea, conducerea şi rezultatele votului. Statisticile electorale înlesnesc o varietate mare de analize geografice:

(a) organizarea spaţială a alegerilor, în special în sensul delimitării unităţilor;

(b) modelele spaţiale şi structura repartiţiei voturilor, aşa cum sunt prezentate de rezultatele alegerilor; (c)

influenţa mediului şi a factorilor culturali asupra deciziilor de votare; (d) efectul deciziilor de votare asupra spaţiului. Relaţia dintre G.e. şi geografia politică poate avea o dublă interpretare: pentru unii

G.e. constituie o parte a geografiei politice, poate chiar esenţa acesteia; pentru alţii G.e. este o disciplină de sine stătătoare, aparţinând mai mult sociologiei decât geografiei politice.

GEOGRAFIE ISTORICĂ – denumire a unei ramuri aparţinând geografiei umane, ce semnifică – în termeni largi – reconstituirea unor peisaje antropice trecute. De-a lungul timpului au fost folosite şi alte sensuri, de exemplu cel istoriografic, de studiu al descoperirilor geografice şi al explorării unor noi teritorii (înţeles folosit în special în sec. al XIX-lea). Un alt aspect a fost cel al modificărilor graniţelor şi sistemelor politice de-a lungul timpului. De asemenea, termenul a desemnat şi influenţa factorilor geografici asupra istoriei.

GEOGRAFIE LINGVISTICĂ – disciplină a geografiei umane care prin metode de cercetare specifice, pe baza hărţilor lingvistice, stabileşte aria de răspândire a fenomenelor de limbă.

GEOGRAFIE MEDICALĂ – ramură a geografiei sociale care studiază distribuţia spaţială a principalelor boli, precum şi influenţa mediului asupra sănătăţii omului.

GEOGRAFIE POLITICĂ – ramură a geografiei umane care se ocupă cu studierea efectelor teritoriale ale acţiunii politice. Implică analiza spaţială complexă a fenomenului politic. În mod tradiţional, G.p. se ocupă cu studiul statului, al relaţiilor acestei unităţi teritorial-politice cu diferite alte unităţi, cu morfologia şi caracteristicile statului, frontierele şi graniţele sale. În ultimele două decenii se observă o mutare a accentului asupra analizei unităţilor teritorial-politice mai mici, componente ale statelor, ce implică procese politice şi decizii spaţiale, relaţii între resursele disponibile şi evoluţiile social-economice.

GEOGRAFIE RURALĂ – ramură componentă a

geografiei aşezărilor umane ce se ocupă cu studierea aspectelor şi relaţiilor dintre activităţile umane în cadrul arealelor rurale. Include aspecte legate de activităţile economice din mediul rural, modelele, originile şi caracteristicile aşezărilor rurale, schimbările demografice şi structurale ale populaţiei rurale, aspectele recreaţionale ale turismului rural, impactul creşterii masive a mediului urban în defavoarea celui rural.

GEOGRAFIE SOCIALĂ – ramură a geografiei umane situată la interferenţa dintre geografie şi sociologie, având drept obiect de studiu „peisajul socio-geografic”, rezultat al interacţiunii dintre societate şi mediul geografic.

GEOGRAFIE UMANĂ – geografia ca ştiinţă, în mod tradiţional, s-a dezvoltat în două mari direcţii: geografia fizică, care se ocupă cu studierea mediului natural (cadru natural), şi G.u., care studiază populaţia, aşezările şi activităţile desfăşurate de către oameni, toate acestea în strânsă relaţie cu factorii mediului natural. Direcţia intitulată *geografie umană* şi-a extins consi

G. RESURSELOR
G. INDUSTRIEI
G. AGRICULTURII
G. TRANSPORTURILOR
G. SCHIMBURILOR ECONOMICE
G. TURISMULUI

Componentele geografiei umane derabil sfera de acţiune, în special în sec. al XX-lea, de la o abordare relativ

restrictivă a relaţiei om-mediu la analiza complexă a tuturor aspectelor geografice ale existenţei umane. Un rol fundamental în dezvoltarea G.u. l-a avut şcoala franceză, în primul rând Paul Vidale de la Blache şi Jean Brunhes. Luată în ansamblu, G.u. cuprinde o serie de ramuri cum ar fi: geografia populaţiei, geografia aşezărilor umane, geografia economică, geografia istorică, geografia socială, geografia politică, geografia culturală, toponimia geografică etc, unele dintre acestea cuprinzând două sau mai multe discipline de sine stătătoare. G.u. impune reliefarea a trei elemente: (a) răspândirea spaţială, descrierea şi analiza factorului uman pe suprafaţa Pământului; (b) studiul interrelaţiilor dintre om şi mediul geografic (atât natural cât şi antropic); (c) o sinteză regională care combină primele două elemente într-o proporţie varia

Jacquelin Beaujeau-Garnier, George Chabot, George Pierre, iar după 1960 ci că pă tat un dinamism accentuat, axându-se pe studiul fenomenelor complexe ale urbanizării. Aspectele spaţiale ale dinamicii urbane sunt abordate din două puncte de vedere: interurban şi intraurban. Într-o primă accepţiune, arealul urban este vizualizat” ca un fenomen distinct în sistemul general de aşezări omeneşti; conceptele sau generalizările ulterioare sunt fundamentate pe factori precum distribuţia arealelor urbane, dimensiunea, funcţionalitatea şi rata de creştere. Conform celui de-al doilea punct de vedere, arealul urban este studiat în termeni ce vizează morfologia, conceptele de producţie şi generalizările ce relatează despre caracterul şi intensitatea procesului de utilizare a terenurilor în interiorul ariei urbane şi despre interacţiunile spaţiale dintre componente (structură internă, procesualitate).

bilă. În ultimele decenii a cunoscut o

GEOPOLITICĂ

termen folosit dezvoltare şi o diversificare explozivă a preocupărilor sale.

GEOGRAFIE URBANĂ – ramură a geografiei

aşezărilor umane care urmăreşte explicarea condiţiilor de formare şi de răspândire a oraşelor (geneza oraşelor), precum şi a evoluţiei fenomenului urban în diferite medii geografice.

G.u. şi-a făcut simţită prezenţa la sfârşitul sec. al XIX-lea, în Germania, datorită lui Friedrich Ratzel, continuând să se manifeste cu pregnanţă în prima jumătate a sec. al XX-lea mai ales în Franţa, prin lucrările lui iniţial în 1899 de R. Kjellen ca o dezvoltare a analizei organice asupra statului propuse de Fr. Ratzel, în ideea creării unei ştiinţe proprii care să analizeze statul ca o realitate spaţială. Termenul are ca origine expresia germană *Geopolitik*, ulterior preluată şi vehiculată în perioada interbelică de K. Haushofer pentru consolidarea conceptului de *Lebensraum*. Datorită legăturilor dintre

G. şi geografia politică există, şi în prezent, tendinţa greşită de folosire a acestor termeni ca sinonime. În esenţă.

G. lucrează cu necesităţile spaţiale ale unui stat, pe când geografia politică examinează condiţiile de existenţă spaţială a statului respectiv.

GEOSTRATEGIE – termen ce defineşte un concept geopolitic militar referitor la planificarea spaţială a unor acţiuni menite să asigure apărarea sau securitatea unui stat. Este un concept specific şcolilor geopolitice anglo-saxone, legat în special de unele acţiuni militare maritime. Reprezentanţi ai geostrategiei pe plan mondial: A.T. Mahon, H.J. Mackinder.

N.J. Spykman, S.B. Cohen.

GEPIZI – populaţie de neam germanic care, migrând dinspre nord-estul Europei, s-a aşezat în nordul şi vestul Daciei şi în Panonia. După înfrângerea lor de către longobarzi şi avari, nu mai sunt menţionaţi în istorie.

GERMANI – 1. nume dat unor popoare care au migrat dinspre estul şi nord-estul Europei spre centrul şi vestul acesteia, sub presiunea avarilor şi hunilor, sau populaţiilor indo-europene în anumite condiţii, o limitare a democraţiei participative, generând conflicte între

generaţii.

GETO-DACI – denumire dată de istoricii moderni ramurii nordice a neamurilor trace care populau în antichitate spaţiul carpato-dunărean.

GEŢI – denumire dată de către greci locuitorilor de neam trac care populau în antichitate spaţiul carpato-dunărean.

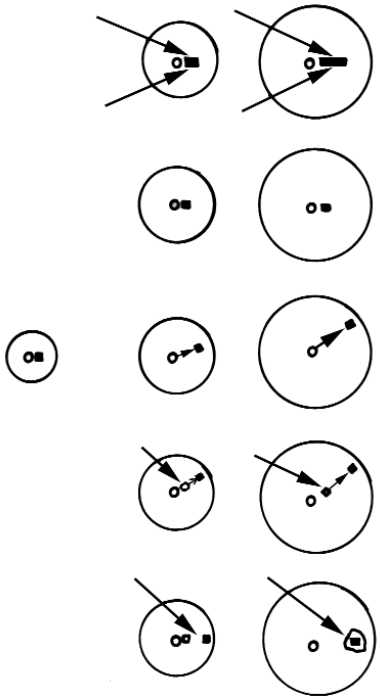

GHETOU – areal rezidenţial, destul de redus ca mărime spaţială, care

Ghetou în expansiune

Ghetou static (fără mişcare)

Ghetou static

Stadiul iniţial

(goţi, vandali, longobarzi, burgunzi, saxoni etc.) care au trăit în antichitate în vestul, centrul şi nordul continentului.

2. popor care s-a constituit ca naţiune pe teritoriul Germaniei, de religie creştină protestantă şi catolică.

GERONTOCRAŢIE – sistem de conducere în care principalele funcţii sunt deţinute de persoanele vârstnice; apare în special în statele sau în interiorul oraşului

Mişcare în masă

Mişcare determinată de un nou ghetou

Mişcare determinată de flancarea interioară a unui nou ghetou organizaţiile în care nu există reglementări legate de limita de vârstă până la care o persoană poate ocupa o funcţie, acest lucru putând reprezenta.

— Centru de afaceri

— Ghetou

— Linie de migraţie

Ghetou include o concentrare umană mare, caracterizată prin prezenţa unei etnii sau unui grup social. Din punct de vedere istoric, termenul desemna o parte a unui oraş medieval, de regulă în Italia, unde evreii erau obligaţi să trăiască şi să-şi exercite activităţile economice. În prezent termenul este asociat cu spaţiul ocupat de populaţia de culoare din diferite oraşe, spaţii ce dispun de facilităţi mult inferioare celorlalte zone urbane. De asemenea, termenul este aplicat şi grupurilor sociale şi etnice închise, cu organizare internă proprie, care ocupă un teritoriu în interiorul unui oraş.

GINTĂ – formă fundamentală de organizare în comuna primitivă, constituită din urmaşii aceluiaşi strămoş.

GLOBALISM – dimensiune mondială a politicii internaţionale în epoca contemporană; se manifestă în plan tehnologic, economic, militar şi politic.

GLOBALIZAREA ECONOMIEI

MONDIALE – proces deosebit de dinamic al creşterii interdependenţelor dintre state, ca urmare a extinderii şi adâncirii legăturilor transnaţionale în sfere tot mai largi şi variate ale vieţii economice, politice, sociale şi culturale, având drept implicaţie faptul că problemele devin mai curând globale decât naţionale, cerând, la rândul lor, o

soluţionare globală.

GMT – prescurtare a expresiei engleze *Greenwich Mean Time*, folosită pentru a indica ora meridianului Greenwich, care constituie axul primului fus orar şi care este luat ca reper în desfăşurarea valorilor de longitudine.

GOSPODĂ RIE – 1. totalitatea persoanelor care locuiesc în aceeaşi casă, fie că au sau nu legături de rudenie, care îşi administrează în comun resursele de hrană şi teritoriul ocupat. O gospodărie, în sens statistic, poate cuprinde o singură persoană. 2. unitate formată din locuinţă şi totalitatea bunurilor care alcătuiesc averea unui locuitor, în special din mediul rural.

GOSPODĂ RIE CU OCOL ÎNTĂRIT – tip dominant de gospodărie, în sec XVII-XIX, în Depresiunea Petro

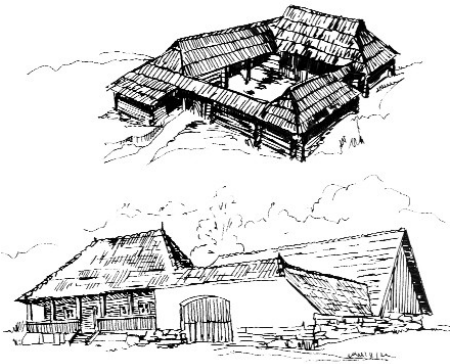

Gospodărie cu ocol întărit şani, Culoarul Bran-Rucăr etc., asemănătoare unei mici „cetăţi”, cu locuinţa şi clădirile anexe grupate în jurul curţii interioare. Este specifică satelor risipite din zonele montane.

GOSPODĂRIREA APELOR – activitate care are ca scop valorificarea resurselor de apă, protecţia apelor, apărarea împotriva efectelor negative ale apelor şi care cuprinde gospodărirea cantitativă şi calitativă a acestora.

GOTIC – stil artistic caracteristic occidentului european şi, în general, comunităţilor catolice în sec. XII-XV. Deschiderile sunt, de obicei, în arc frânt, portalurile prezintă mai multe retrageri, iar ferestrele au partea superioară decorată cu motive traforate.

GOŢI – populaţie de neam germanic, originară din

Scandinavia, care în sec. I î.Hr. a migrat spre malurile Vistulei, iar mai târziu în regiunea Mării Negre, ajungând până în Grecia (anul 269).

GOURBI – vezi BIDONVILLE. GRAD DE ALFABETIZARE A

POPULAŢIEI ADULTE – ponderea persoanelor (în vârstă de 15 ani şi peste) care au frecventat sau absolvit o şcoală sau care ştiu să scrie şi să citească fără să fi absolvit vreo şcoală, în totalul populaţiei de 15 ani şi peste.

GRAD DE CONCENTRARE A

POPULAŢIEI – modalitate de apreciere a distribuţiei în teritoriu a populaţiei. Se poate determina prin: împărţirea teritoriului studiat în zone caracteristice (geografice, administrativ-teritoriale, funcţionale etc.) şi calcularea densităţii populaţiei în cadrul acestora, indicându-se zonele cu densitatea cea mai ridicată şi ponderea suprafeţei şi populaţiei din aceasta faţă de totalul suprafeţei analizate. Gradul de concentrare diferă de la o ţară la alta, în raport cu condiţiile geografice, social-istorice, nivelul de dezvoltare economică, gradul de urbanizare etc.

GRAD DE FLUCTUAŢIE A FORŢEI DE MUNCĂ – proporţia în care angajaţii părăsesc o firmă în care au lucrat un interval de timp (de regulă un an).

GRAD DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNCĂ – raportul dintre totalul populaţiei ocupate (inclusiv navetiştii) şi resursele de muncă din localitatea sau regiunea respectivă.

GRAD DE OCUPARE A TERENULUI – raportul dintre totalul suprafeţei ocupate de construcţii şi suprafaţa totală a terenului luat în calcul. Acest raport este subunitar sau cel mult egal cu 1 şi este un indicator privind folosirea terenului în interiorul localităţilor.

GRAD DE RUDENIE – raportul de apropiere între rude; se calculează după numărul naşterilor ce despart două rude în linie dreaptă (ascendenţă sau descendenţă), respectiv după numărul naşterilor de la fiecare rudă până la cel mai apropiat descendent comun, însumate.

GRAD DE SATURAŢIE A CIRCULAŢIEI – raportul dintre fluxul de vehicule care solicită o arteră rutieră şi capacitatea acesteia. Dacă raportul este unitar se poate vorbi de saturaţie. În cazul intersecţiilor, când la finele fazei rămân vehicule, se ajunge la niveluri de suprasaturaţie.

GRAD DE URBANIZARE – ponderea populaţiei urbane în populaţia totală a unei ţări sau a unei unităţi teritorial-administrative. În întreaga lume în ţările dezvoltate şi mai ales în cele aflate în curs de dezvoltare – se înregistrează ritmuri foarte înalte de creştere a populaţiei urbane, o adevărată explozie urbană", proces cu multiple implicaţii în viaţa economică şi socială. Evoluţia gradului de urbanizare este determinată direct de ritmul şi de nivelul atins de dezvoltarea economică a unei ţări.

GRAD DE UTILIZARE A TERENULUI – raport între aria construită

— Desfăşurată – şi suprafaţa terenului considerat.

GRAFIC – desen care vizualizează

— Sub formă de linii, puncte, figuri geometrice, executate după reguli speciale, ţinând cont de o anumită scară şi de axele de coordonate – serii de date statistice, dinamice sau nedinamice.

GRAFIT – carbon natural, cristalizat în sistem hexagonal, de culoare neagră-cenuşie, cu luciu metalic, având mare conductibilitate electrică. Este unsuros la pipăit, moale; se formează prin metamorfozarea şisturilor bituminoase şi cărbunoase sau provine din rocile carbonatate printr-un proces de reducere la temperaturi înalte (grafitizare). Se obţine industrial prin încălzirea antracitului sau a cocsului pulverulent la temperaturi de 2700 – 3300°C. Utilizat în metalurgie, la fabricarea minelor pentru creioane, a electrozilor etc. GRAJD – construcţie specială destinată adăpostirii şi întreţinerii animalelor domestice mari (taurine şi cabaline). GRANIT – rocă magmatică intrusivă, conţinând cuarţ şi feldspaţi, cu o textură masivă sau orientată, folosită în industria materialelor de construcţii.

GRANIŢĂ – linie de demarcaţie ce stabileşte limitele între două sau mai multe unităţi politice, cum ar fi state sau zone administrative. În realitate este o faţadă verticală imaginară între state suverane, care intersectează suprafaţa terestră, continuată spre centrul Pământului conform reglementărilor internaţionale, ceea ce conferă dreptul de utilizare a resurselor subterane. Extensia în spaţiul aerian încă nu a fost statuată datorită dificultăţilor în stabilirea limitei de înălţime până la care este valabilă. Conceptul de *graniţă* a cunoscut o evoluţie istorică, existând patru stadii recunoscute în stabilirea unei G.:

(a) alocarea – decizia generală politică asupra diviziunii unui teritoriu;

(b) delimitarea – selectarea unei G. specifice în interiorul unei zone alocate în acest sens; (c) demarcarea – marcarea G. prin posturi de G., pichete etc.

(d) administrarea – activităţile menite să întreţină ca operabilă G. respectivă.

Există două sisteme de clasificare a graniţelor:

(A) G. genetice, bazate pe origini, cu patru subtipuri:

G. *fizice*, care urmăresc elemente fizico-geografice;

G. *etnice*, care separă populaţii diferite din punct de vedere etnic;

G. *istorice*, care urmăresc unele linii de separaţie politice mai vechi;

G. *geometrice*, care sunt reprezentate de linii geometrice ce urmăresc de regulă un meridian sau o paralelă (coordonate matematice).

(B) G. funcţionale, bazate pe relaţii culturale complexe, care au două subtipuri:

G. *antecedente*, care preced o serie de aşezări stabilite ulterior trasării graniţei;

G. *subsecvente*, care sunt trasate ulterior apariţiei unor aşezări stabilite în zonă.

Atunci când G. coincide cu limita culturală, etnică sau economică a populaţiei respective, poartă numele de G. *consecventă*, iar când nu ţine seama de aceste limite, poartă numele de G. *discordantă* (*supraimpusă*). Vezi şi

HOTAR.

GRANIŢĂ ANTECEDENTĂ – tip de graniţă ce apare în cazul în care trasarea ei a fost făcută atunci când peisajul cultural se afla în primele faze de dezvoltare sau când teritoriul nu era populat.

GRANIŢĂ RELICTĂ – tip de graniţă ce apare în cazul mutării acesteia, din diferite motive, pe alt amplasament, ea nemaifuncţionând ca linie de separaţie politică, dar rămânând o serie de diferenţieri antropice în peisajul cultural, în infrastructură şi arhitectură.

GRANIŢĂ SUBSECVENTĂ – tip de graniţă ce apare atunci când aceasta este trasată după ce regiunea a fost deja locuită, corespunzând, de regulă, cu unele diviziuni culturale şi naturale majore.

GRANIŢĂ SUPRAIMPUSĂ – tip de graniţă ce apare mai ales după un război, reprezentând o discordanţă între rezultatul acestuia şi peisajul cultural.

GRAPE-FRUIT – arbore fructifer cu frunze veşnic verzi, cu ramuri spinoase şi înălţimi mai mari decât portocalul sau lămâiul (peste 4 – 5 m). Este o plantă a zonei mediteraneene, cultivată cu precădere în S.U.A. (care dă peste 50% din producţia mondială), urmate de Israel, Cuba, China, Argentina, Rep. A

frica de Sud etc. Fructele sunt mari, de culoare galben-limonie, uneori cu pete verzi sau roşietice, au formă sferică, uşor turtită, cu miezul acru-amărui (*Citrus paradisii*, *C. decumana*) (cuv. engl.).

GRĂDINĂ – 1. termen utilizat pentru suprafeţele de teren destinate unor culturi horticole (legume, pomi fructiferi, flori). 2. spaţiu verde, cu rol de agrement, care deserveşte populaţia unei localităţi. 3. suprafaţă plantată, situată în faţa sau pe lateralele unei construcţii, cu rol decorativ sau de punere în valoare a construcţiei respective.

4. (în sens peisagistic) spaţiu verde autonom sau aferent unei funcţiuni urbane, având în general o suprafaţă până la 20 ha. În funcţie de specificitate, poate fi cu profil nespecializat (grădina orăşenească şi grădina de cartier) şi

cu profil specializat (grădini botanice, zoologice etc.).

GRÂNAR – regiune sau ţară care produce multe grâne şi care aprovizionează şi alte ţinuturi şi regiuni.

GRÂU – cereală, cu o vechime multimilenară, originară din Orientul

Grâu

Apropiat. Este cea mai importantă şi răspândită dintre cerealele panificabile, atât în latitudine cât şi în altitudine. Poate fi clasificat după: (a) perioada de vegetaţie (G. de toamnă, G. de primăvară); (b) după conţinutul de gluten (G. tare, G. moale) (*Triticum*).

GRÂUL CANARELOR – cereală anuală, originară din Canare, răspândită în sec. al XIX-lea şi în Spania, sudul Franţei, Maroc etc., folosită pentru furajarea animalelor.

GRÂU TARE – varietate de grâu, ale cărei seminţe conţin o substanţă granulară numită semolină, cu proprietăţi superioare, folosită pentru fabricarea pastelor făinoase (*Triticum durum*). GRECI – 1. nume generic dat unor triburi indo-europene stabilite, în mileniul II î.Hr., în sudul Peninsulei Balcanice, în insulele din Marea Egee şi pe ţărmurile vestice ale Asiei Mici, care au creat una dintre cele mai strălucite civilizaţii ale antichităţii (sec. VIII-XI î.Hr.).

2. popor care s-a constituit ca naţiune pe teritoriul Greciei, de religie ortodoxă.

GRESIE – rocă detritică consolidată, ce conţine cuarţ, feldspaţi şi fragmente litice, utilizată în industria materialelor de construcţii şi în industria sticlei (gresiile

cuarţoase).

GREVĂ – acţiune voluntară de încetare parţială sau totală a lucrului, prin care se revendică unele drepturi: condiţii mai bune de lucru, menţinerea locului de muncă, creşterea salariului etc. GROHAŞE – mari excavaţiuni de exploatare auriferă, care în partea superioară au un puţ vertical denumit *vârtej*.

GRUP – unitate colectivă parţială care poate fi observată în mod direct, bazată pe atitudini colective, continue şi active, având de îndeplinit o acţiune comună, care constituie un cadru social structurabil şi tinde spre o coeziune relativă a manifestărilor sociabilităţii.

GRUPARE URBANĂ – sistem teritorial format dintr-un număr variabil de oraşe, apărute independent, situate la distanţe apropiate şi cu relaţii relativ intense între ele. În anumite condiţii, gruparea urbană poate să ia forme diferite, dezvoltându-se şi ajungând la o adevărată zonă urbanizată.

GRUP DE REFERINŢĂ – grup de persoane, cu valoare de etalon în stabilirea poziţiei sau normelor sociale. Cel ce observă nu trebuie să facă parte din grup.

GRUP ETNIC – termen ce se referă la diviziunea verticală a unei societăţi în care un grup, parte a unei populaţii, posedă o cultură proprie, distinctă. Membrii unui astfel de grup au o origine comună, reală sau presupusă, şi, de regulă, o rasă, religie sau apartenenţă naţională diferită de cea a majorităţii. Existenţa unui astfel de grup a fost determinată, de obicei, de procesul de migrare, variabil în timp şi spaţiu. De acest termen se leagă o serie de procese cum ar fi asimilarea sau integrarea care pot influenţa existenţa unui astfel de grup.

GRUP SOCIAL – sumă de persoane constituită pe baza unor trăsături esenţiale comune (naţionale, social-economice, demografice), a unor relaţii sociale impuse de aceleaşi norme comportamentale sau a unor scopuri comune urmărite (de producţie, de consum). GRUPUL CELOR ŞAPTE – grup format din statele puternic industrializate (S.U.A., Canada, Japonia, Germania, Marea

Britanie, Franţa, Italia), care încearcă rezolvarea unor probleme economice, sociale şi monetare apărute la nivel mondial. După 1995, la reuniunile acestui grup participă şi Federaţia Rusă. GUANO – sediment având o compoziţie complexă, format prin acumularea excrementelor şi oaselor vertebratelor, în condiţiile unui climat arid sau de peşteră. Se utilizează pentru extragerea fosforului şi ca îngrăşământ natural.

GUBERNIE – unitate administrativ-teritorială în Rusia, introdusă de Petru I în 1708, care s-a menţinut până în 1929.

GUDRON – 1. lichid de culoare închisă şi densitate mare care se obţine prin distilarea uscată a unor substanţe organice (cărbuni, uleiuri, lemn).

2. substanţă reziduală, separată în procesele de rafinare a unor produse petroliere.

GUNOI DE GRAJD – dejecţiile solide şi lichide, supuse proceselor de fermentare, în amestec cu materialele folosite pentru aşternut. Se foloseşte ca îngrăşământ agricol natural, fiind bogat în azot, săruri de potasiu, fosfor.

GUTUI – arbore fructifer din familia rozaceelor, cu frunze mari, flori albe sau roz, cu fructe mari, ovale, de culoare galbenă, acoperite cu puf, cu gust acrişor-astringent. Joacă un rol secundar în pomicultură şi constituie un important portaltoi pentru perii pitici. Originar din zona Caucazului şi Iranului (*Cydonia oblonga*).

GUVERN – organ suprem al administraţiei de stat, investit cu putere executivă şi de dispoziţie.

GUVERNATOR – conducător al unei unităţi administrativ-teritoriale mai mari (ţinut, provincie) ori al unei colonii.

Articol VIII. H

HABITAT – termen ce defineşte, în sens general, o arie geografică (mai mult sau mai puţin extinsă) determinată de condiţiile naturale în care un individ, un grup social sau o comunitate etnică se adăposteşte şi îşi

poate desfăşura normal activităţile esenţiale pentru viaţă. Termenul a fost folosit de Linné, în anul 1756, pentru descrierea apariţiei şi existenţei speciilor de faună şi floră într-o anumită regiune (din lat. *habitare* a locui, a sta undeva, a fi prezent într-un loc).

HABITAT UMAN – teritoriu amenajat în care se desfăşoară activităţile vitale economice şi sociale ale omului. Habitatul uman depăşeşte limitele perimetrului construibil al localităţilor, incluzând şi importante suprafeţe în care se desfăşoară activităţi umane de muncă, recreere sau circulaţie, situate în afara acestuia. În sensul cel mai larg, habitatul uman este sinonim cu oicumena. Aceasta reprezintă circa 135 milioane din cele 149 milioane km² cât însumează suprafaţa uscatului globului pământesc.

HALDĂ – formă de relief antropică rezultată din depozitarea sterilului şi a deşeurilor inutilizabile provenite de la exploatările miniere, din prepararea minereurilor, de la uzinele metalurgice sau termocentrale. Volumul mare de materiale poate provoca poluarea apelor freatice şi de suprafaţă, a solului şi atmosferei, schimbând estetica peisajului (din germ. *halde*).

HALTĂ – punct de oprire a trenurilor în scopul deservirii traficului de călători şi, mai puţin, de mărfuri. Sunt prezente în locurile care nu justifică existenţa unei gări feroviare.

HAMBAR – 1. construcţie pentru depozitat cereale, diferenţiată ca material şi sistem de realizare de la o regiune la alta: din nuiele împletite, lipite cu pământ; din scânduri prinse într-un schelet de stinghii groase etc. 2. piesă de mobilier utilitar având forma unei lăzi mari şi servind la depozitarea (păstrarea) mălaiului sau făinii. 3. recipient de nuiele împletite, lipit cu lut, având dimensiuni foarte mari.

HAMEI – plantă perenă cățărătoare, din familia moraceelor, cu flori

Hamel unisexuate, cultivată pentru inflorescenţele femele, galbene-verzui, formate din flori dispuse în spice ovoide (conuri), care conţin lupulină, o substanţă aromatică folosită la fabricarea berii (*Humulus lupulus*).

HAN – ansamblu de construcţii prezent în ţările române, îndeosebi în sec. XVI-XIX, compus din camere de cazare, birt, adăpost pentru animale şi vehicule. Unele hanuri aveau şi posibilităţi de a repara vehicule şi de a potcovi caii.

HANGAR – construcţie de mari dimensiuni destinată adăpostirii avioanelor, prevăzută, în unele situaţii, cu instalaţii pentru efectuarea lucrărilor de întreţinere, de revizie şi de reparaţie a aeronavelor.

HAN TURISTIC – unitate de cazare de tip hotelier, de capacitate mică (în medie 3 – 10 camere), amplasată în lungul şoselelor, în apropierea unor staţiuni sau oraşe, utilizată de cei care se deplasează cu mijloace de transport auto, cărora li s-au creat posibilităţi de parcare.

HARTĂ – reprezentare grafică – în plan orizontal, folosind diferite proiecţii cartografice – a unor elemente specifice (geografice, geologice, etnologice etc.) de pe suprafaţa globului sau de pe o parte a acesteia. Reprezentările sunt generalizate, folosind semnele şi culorile convenţionale, şi micşorate, utilizând diferite scări de proporţie. Hărţile geografice, în funcţie de scară, pot fi: de ansamblu (scară mai mică de 1: 500.000), topografice de ansamblu (scara cuprinsă între 1: 500.000 şi

1: 200.000), topografice (scara este mai mare de 1: 200.000). După conţinut, hărţile pot fi: geofizice, geologice, climatice, pedologice, economice, administrative, politice etc.

HARTĂ ADMINISTRATIVĂ – reprezentare

cartografică a unităţilor administrative (judeţ, regiune, comitat, land, departament, district etc.) ce compun o unitate politică.

HARTĂ GEOPOLITICĂ – reprezentare cartografică a unor fapte şi acţiuni politice, a modului în care acestea sunt distribuite teritorial, a importanţei poziţiei unor state şi regiuni din punct de vedere politic, a ariei de influenţă a marilor puteri (economice, militare etc.).

HARTĂ IMAGINARĂ – reprezentare grafică a unor idei, de regulă politice, desprinse de realitatea spaţială, având o conotaţie mai degrabă imaginară, la a cărei construcţie elementele subiective joacă un rol hotărâtor.

HARTĂ POLITICĂ – reprezentare cartografică a unităţilor politice (totalitatea statelor sau teritoriilor, indiferent de statutul pe care îl au) existente, de regulă la nivel continental sau mondial, la un moment dat.

HAŞIŞ – alcaloid extras din vârfurile inflorescenţelor femele ale cânepii indiene, folosit ca excitant psihic (*Cannabis indica*).

HAT – vezi RA ZOR (1).

HAVUZ – construcţie din beton sau piatră, de forma unui bazin, cu o fântână în mijloc, prezentă mai ales în parcuri, scuaruri, grădini publice etc.

HEARTLAND – termen englez propus de H. Mackinder (în 1904), cu sensul de *pivot* sau *inimă*, care desemnează o parte din Eurasia care ar putea controla, sub aspect geopolitic, întreaga planetă.

HECTAR – unitate de măsură pentru suprafeţe de teren, egală cu aria unui pătrat cu latura de 100 m, respectiv 10.000 m^2 (simbol ha).

HEGEMONIE – termen ce defineşte întâietatea, superioritatea în forţă, rolul conducător al unui stat, al unui partid politic etc. Se poate referi la o hegemonie politică sau la una economică.

HELEŞTEU – lac special amenajat, rezultat prin inundarea zonelor joase, cu exces de umiditate, folosit pentru creşterea şi reproducerea peştilor.
HELIOCENTRALĂ centrală electrică în care radiaţia solară

este transformată prin diferite metode în energie electrică.

HEMATIT – mineral în care fierul are o concentraţie de până la 70%, alături de titan şi mangan. Are culoare cenuşie-neagră şi este cel mai răspândit minereu de fier. Importante zăcăminte sunt în regiunea Lacului Superior, în Ucraina (Krivoi-Rog), în Federaţia Rusă (Ural) etc.

HERGHELIE – crescătorie de cai care poate cuprinde animale de diferite rase şi vârste, utilizabile în scopuri economice, sportive.

HIDROAMELIORARE – acţiunea prin care se execută lucrările de hidroameliorаţii.

HIDROAMELIORAŢII – lucrări de îmbunătăţiri funciare (irigaţii, colmatări, îndiguiri, desecări etc.) care au drept scop crearea sau menţinerea în sol a unui raport favorabil între apă şi ceilalţi factori ai fertilităţii solului.

HIDROCENTRALĂ – vezi CENTRALĂ HIDROELECTRICĂ.

HIDROENERGIE – energie generată de forţa hidraulică a apei, direct proporţională cu valoarea masei de apă şi înălţimea de la care aceasta cade. Coeficientul de conversie hidroenergetică al unei hidrocentrale este mare, peste 85%, datorită folosirii pentru stocare a unei mari mase de apă cu ajutorul barajelor. Un avantaj al hidroenergiei: costurile de exploatare şi obţinere a energiei sunt mici. Hidroenergia asigură circa 2% din necesarul primar de energie la nivel mondial.

HIDROFOR – instalaţie de alimentare cu apă utilizată atunci când presiunea de serviciu din reţeaua de distribuţie este insuficientă; este alcătuită din pompe, recipiente sub presiune, compensatoare (cu apă şi aer comprimat) şi compresoare de aer care asigură presiunea de serviciu.

HIDROMECANIZARE – complex de procedee de mecanizare a lucrărilor din construcţii, utilizând dispozitive şi instalaţii speciale care permit, pe cale hidraulică, excavarea materialului (prin spălare sau eroziune), transportul acestuia şi, la viteze mai mici ale curentului de apă, depunerea, prin aluvionare, în straturi.

Aceste procedee de mecanizare sunt folosite la săparea, adâncirea sau curăţirea canalelor, la construcţia podurilor, digurilor, rambleelor.

HINDUISM – religie fără întemeietor uman, care nu corespunde unui aspect separat al vieţii sociale, ca în cazul altor religii. Este un sistem socio-religios care stă la baza societăţii, definind îndatoririle ce revin fiecărui individ, în funcţie de apartenenţa sa la o anumită clasă socială, de vârstă şi de sex. Această religie este predominantă în India şi Bangladesh, dar o regăsim şi în alte state din Asia de Sud-Est.

HINTERLAND – 1. teritoriu care gravitează în jurul unui centru economic. Fluxurile de materie şi energie converg spre centrul polarizator, iar fluxurile de informaţii se îndreaptă dinspre centru spre periferie. 2. arealul de unde provin exporturile şi unde se distribuie importurile ce trec printr-un port. Prin extensie s-a dat acelaşi nume sferei de influenţă a unui oraş aflat fie în zona litorală, fie în interiorul uscatului. La origine, *hinterland* înseamnă zona din spatele unei aşezări de pe ţărmul mării.
HIPERTROFIE URBANĂ – 1. fenomen de creştere exagerată a populaţiei unui oraş, mai ales prin migraţii din arealele rurale, oraşul hipertrofiat având o dezvoltare haotică. 2. fenomen de distanţare, în ierarhia urbană, a unui oraş în raport cu celelalte. Acest fenomen dă naştere unor disfuncţionalităţi în ierarhia urbană, sistemul urban necesitând o echilibrare planificată.

HIPODROM – suprafaţă de teren şi construcţii special amenajate pentru cursele de cai. Elementele esenţiale sunt: pistele de alergare (pentru galop, trap, antrenament), construcţiile şi amenajările (tribune, vestiare, grajduri, loja arbitrilor, sala cântarelor etc.).

HIPOTROFIE URBANĂ – proces prin care un oraş se reduce, atât demografic cât şi teritorial, ca urmare a diminuării puterii sale economice. Acest proces poate duce, în timp, chiar la dispariţia oraşului.

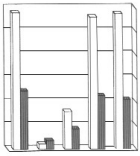

HISTOGRAMĂ – diagramă liniară de comparaţie care se foloseşte pentru vizualizarea, prin coloane sau prisme

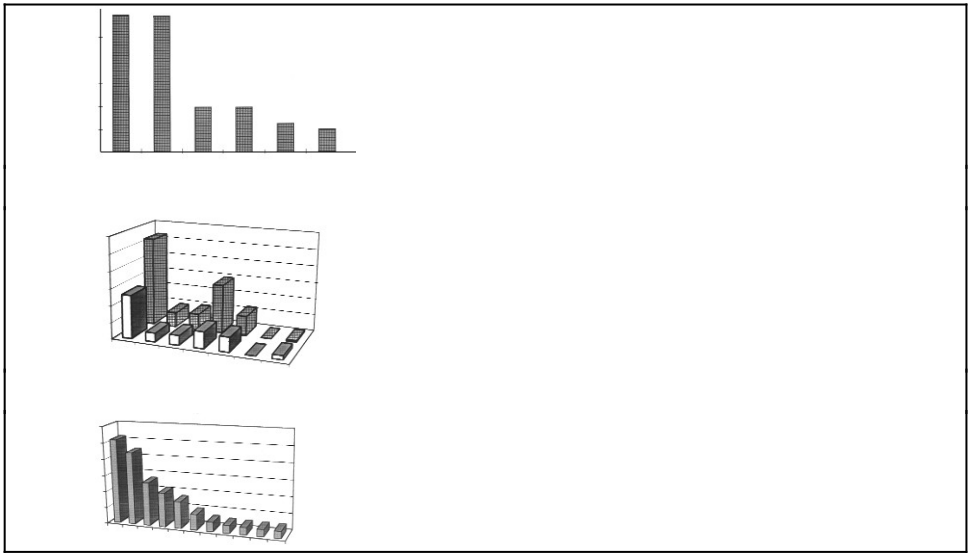

Histograme volumetrice, a unor serii de date dinamice sau a unor elemente componente ale unui fenomen colectiv dat (evoluţia sau structura populaţiei, structura fondului funciar, evoluţia raportului leu/
dolar etc.).

HISTORIOGRAMĂ – vezi CRONOGRAMĂ.

HOLDING – ansamblu de societăţi controlate, în baza

participării majoritare la constituirea capitalului, de o persoană sau de o altă societate comercială (cuv. engl.).

HOLISM – tendinţă manifestată în natură de a se forma prin evoluţie creativă întreguri (sisteme) care reprezintă mai mult decât suma componentelor. În accepţiunea holistică mediul este o ierarhie de structuri organizate şi nu suma factorilor care îl compun.

HOMOSEXUALITATE – preferinţă sexuală a unei persoane pentru un partener de acelaşi sex. În mod obişnuit, ea este respinsă sau puţin tolerată la nivel social. După anul 1970, au început să se constituie cupluri de homosexuali care, marginalizate, sunt totuşi tolerate, îndeosebi în unele ţări din Europa Occidentală, în S.U.A., Canada sau Orientul îndepărtat.

HORTICULTURĂ – ramură a agriculturii care cuprinde pomicultura, legumicultura, floricultura şi arhitectura peisageră.

HOTAR – termen folosit, în general la nivel de microscară, pentru desemnarea limitei dintre sate sau chiar a limitei dintre vatra şi moşia aceluiaşi sat. În geopolitica românească interbelică termenul a cunoscut şi o folosire referitoare la o arie de cuprindere mult mai extinsă. Uneori este sinonim noţiunii de *graniţă*, fiind un termen specific românesc.

HOTEL – clădire destinată cazării, având un anumit număr de camere cu unul sau mai multe paturi şi, în unele cazuri, apartamente. În funcţie de categoria de confort, camerele şi apartamentele mobilate sunt dotate cu aparatură audio-video, echipate cu grupuri sanitare proprii sau comune. Pentru deservi rea publicului, hotelurile pot dispune de restaurant, bar, spaţii pentru întruniri, recepţii, piscină, birou de schimb valutar etc. În funcţie de caracterul hotelului (turistic, de cură balneară), de nivelul echipării şi de calitatea deservirii, hotelurile se clasifică între 1 şi 5 stele.

HOTENTOŢI – popor din familia de limbi hotentotă-boşimană, răspândit în vechime în Africa de Est şi de Sud.

HRIŞCĂ – cereală secundară originară din Orient,

cultivată pentru alimentaţia populaţiei şi ca furaj. Este cunoscută şi sub denumirea de *grâu negru* sau grâu *ţigănesc*, preferând regiunile mai reci şi umede din Europa, Canada, Japonia etc. (*Poligonum fagopyrum*).

HRUBĂ – 1. Încăpere sau galerie subterană ramificată sau liniară folosită pentru depozitarea produselor. 2. cavitate subterană care serveşte ca loc de trecere. 3. bordei, casă primitivă îngropată.

HUERTA – tip de exploatare agricolă mediteraneană cu spaţii limitate, cu o structură heteroclită, formată din câmpuri de talie mică şi sere, cu plantaţii de arbori care protejează de forţa vântului. Se găseşte de obicei în zonele semiaride, dispunând de o reţea densă de canale de irigaţie; producţii rentabile pe suprafeţe mici (cuv. span.).

HUILĂ – varietate de cărbune de pământ superior, cocsificabil, caracterizat printr-o putere calorică brută ridicată (peste 24 MJ/kg) şi un conţinut de carbon de până la 94%, cu o culoare neagră sau neagră cenuşie.

HUNI – triburi asiatice nomade, de neam turanic, din primul val al marii migraţii de la sfârşitul antichităţii şi începutul evului mediu. Aşezaţi în Câmpia Panonică, au organizat dese incursiuni în Imperiul roman. Au fost înfrânţi de o coaliţie condusă de gepizi.

HUŢANI – vezi HUŢULI.

HUŢULI – populaţie slavă, puţin numeroasă, din regiunea izvoarelor Siretului şi Ceremeşului, care vorbeşte un dialect ucrainean, având o origine încă neclară, după unii autori fie ruteană, fie daco-romană slavizată. Sin: HUŢANI.

Articol IX. I

IAZ – lac special amenajat în mici forme negative de relief (văi, depresiuni), alimentat din apa râurilor, izvoarelor, ploilor, zăpezilor. Iazurile sunt utilizate pentru irigaţii, piscicultură, morărit, adăpatul vitelor.

IAZ BIOLOGIC – bazin amenajat, cu adâncime între 0, 60 – 1 m, în care se realizează decantarea apei, sub acţiunea factorilor naturali.

ICONOGRAFIE – ramură a istoriei artelor care se

ocupă cu studiul reprezentărilor figurate ale unui anumit subiect (temă istorică sau legendară, personaj sau oraş, epocă etc.).

IDENTIFICARE ETNICĂ – recunoaşterea apartenenţei la un grup etnic, manifestată atât în relaţiile cu ceilalţi cât şi în percepţia proprie.

IDENTITATE ETNICĂ – complexul caracteristicilor specifice unui anumit grup etnic, conştientizate la nivelul grupului respectiv, care-l diferenţiază de alte grupuri etnice.

IDEOLOGIE – model de credinţe, valori şi concepte care formează împreună baza unei viziuni complete asupra vieţii umane şi a societăţii.

IERARHIE – sistem gradual care ordonează elementele în funcţie de anu

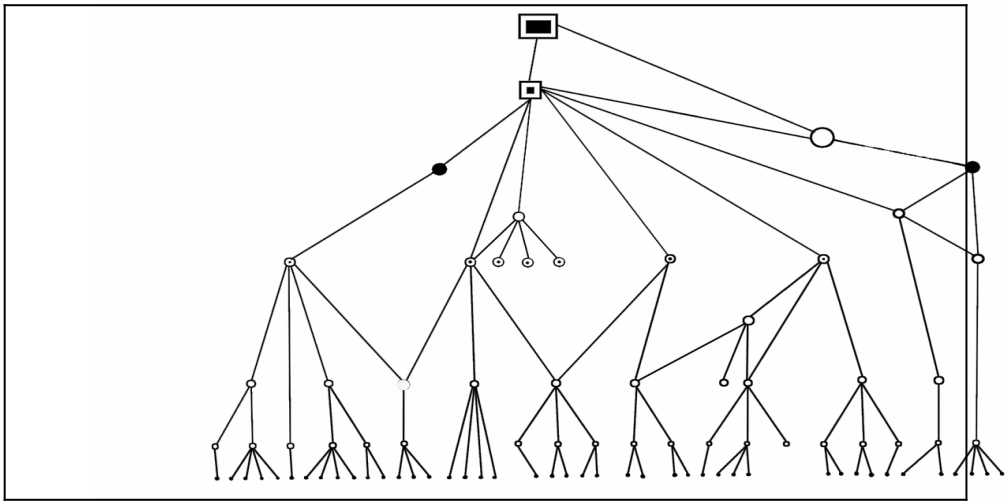

Ierarhia aşezărilor umane mite criterii şi care reflectă relaţii de dependenţă între elementele inferioare şi superioare. În geografia umană termenul se foloseşte cu precădere pentru sistemele de aşezări sau arealele urbane.

IERARHIE URBANĂ – ierarhie stabilită la nivel urban, conform relaţiei rang-talie, determinată în conformitate cu legea lui Zipf („talia urmează rangul"). Rangul fiecărui oraş aparţinând sistemului urban se calculează după formula $r = P1$.

Pn unde: r – rangul oraşului; P1 – populaţia oraşului de rang 1; Pn – populaţia oraşului n; n – orice oraş din sistemul urban. Stabilirea ierarhiei urbane este importantă pentru relevarea acelor puncte în care sunt necesare intervenţii. IGIENA AŞEZĂRILOR – ansamblu de măsuri care se iau pentru păstrarea calităţii mediului, pentru menţinerea sănătăţii populaţiei în centrele populate (urbane şi rurale). Igiena aşezărilor cuprinde: igiena apei (asigurarea sanitară a surselor, captărilor, instalaţiilor de tratare, rezervoarelor, conductelor), igiena solului, igiena aerului etc.

IGLU – colibă construită de eschimoşi în regiunile polare, din gheaţă şi din zăpadă.

IGNAM – liană ierboasă, de origine asiatică şi africană, cu circa 250 de specii răspândite în ţările zonelor tropicale umede, musonice şi subtropicale umede.

Tuberculii ignamului sunt rădăcini îngroşate şi transformate, de culoare galbenă sau galben-cafenie, ce pot atinge 1, 5 m şi 50 kg, care se consumă fierte sau sub formă de făină. Cele mai mari producătoare sunt: Nigeria, Coasta de Fildeş, Ghana, Togo, Benin, Jamaica, Japonia etc. (*Dioscorea batatas*).

ILUMINAT – propagarea luminii naturale sau a celei provenite de la o sursă artificială, necesare desfăşurării activităţilor umane.

ILUMINAT ARTIFICIAL – iluminat în care lumina provine dintr-o sursă artificială. De-a lungul timpului, sursele de lumină artificială au fost diferite: lămpi rudimentare în care se ardeau grăsimi minerale, lămpi din argilă care utilizau uleiuri vegetale şi chiar minerale, lămpi din metal sau din sticlă cu fitil din fibre textile, cu gaz de iluminat (începutul sec. al XIX-lea) sau petrol (a doua jumătate a sec. al XIX-lea), lămpi funcţionând pe baza curentului electric (1882).

ILUMINAT NATURAL – iluminat datorat radiaţiei solare. În funcţie de lungimea de undă există următoarele tipuri de radiaţii: ultraviolete (lungimea de undă este cuprinsă între 0, 1 şi 0, 3 µm), vizibile (lungimea de undă între 0, 3 şi 0, 77 µm), infraroşii (lungimea de undă între 0, 77 şi 340 µm). Intensitatea senzaţiei luminoase depinde de densitatea energiei radiante şi de lungimea de undă a acesteia. Lumina naturală ajunge la suprafaţa Pământului atât prin radiaţia directă cât şi prin cea difuză, împrăştiată în atmosferă.

ILUMINAT PUBLIC – modalitate de iluminare a străzilor, pieţelor, parcurilor, a tuturor spaţiilor de utilitate publică. Primul oraş în care s-a realizat iluminatul public a fost Paris (sec. al XVII-lea) utilizând felinare cu ulei. Oraşul Bucureşti a fost unul din primele oraşe iluminate cu petrol lampant (1861), iar Timişoara a fost primul oraş din Europa iluminat cu lămpi electrice (1895).

IMAŞ – vezi ISLAZ.

IMIGRANT – persoană care imigrează.

IMIGRANŢI CONSEMNAŢI – termen ce desemnează

a doua generaţie de imigranţi. Sunt reprezentaţi de copiii născuţi din părinţi imigraţi, în ţara de imigraţie.

IMIGRARE – strămutare permanentă sau temporară a unei persoane, sau unui grup de persoane dintr-o ţară în altă ţară. Cauzele procesului de imigrare sunt diferite, ele constând în căutarea de locuri de muncă, asigurarea hranei, *brain draining* etc.

IMIGRAŢIE – 1. acţiune prin care o persoană (un imigrant) sau un grup de persoane pătrund într-o ţară străină, cu scopul rămânerii definitive. Politica imigraţionistă poate fi modificată de ţara primitoare în ideea controlării ratei de imigrare, dar şi a caracterului etnic, social al imigranţilor. 2. migraţie privită din punctul de vedere al localităţii de destinaţie, de obicei în cadrul migraţiei internaţionale. Persoanele cuprinse în acest flux migratoriu se numesc *persoane imigrante*.

IMOBIL – construcţie la suprafaţa pământului, constituită din fundaţie, pereţi, acoperiş etc., având una sau mai multe încăperi care servesc la adăpostirea oamenilor, animalelor, materialelor.

IMPACT ASUPRA MEDIULUI – orice modificare indusă asupra mediului, fie că aceasta este negativă sau este benefică, generată în întregime sau parţial de activităţile unor grupuri umane, de produsele sau serviciile oferite de acestea.

IMPERIALISM – ideologie care justifică achiziţionarea sau controlul teritoriilor străine de către un stat, în ideea exploatării resurselor respective.

În acest sens se stabileşte o relaţie de dependenţă impusă între statul imperialist şi cel dominat. Scopul primar al unei politici imperialiste este acela de a crea un sistem economic ce se bazează pe preluarea resurselor coloniilor. Ca termen sinonim se poate folosi *colonialism*.

IMPERIALISM ECONOMIC – putere exercitată, sub formă de presiune economică, de către un stat asupra altuia, în ideea preluării controlului economiei. Se manifestă prin mărirea exagerată a volumului capitalului străin sau a cantităţii de bunuri importate, lucru care

îngreunează sau chiar anihilează adoptarea unei politici de independenţă economică.

IMPLANTARE INDUSTRIALĂ

amplasarea unui obiectiv industrial într-un anumit teritoriu, în funcţie de natura şi importanţa ramurii industriale şi de obiectivele urmărite. Implantarea industrială poate fi determinată de: existenţa unor resurse de materii prime şi energetice, necesitatea dezvoltării unui teritoriu, folosirea echipărilor unor amplasamente economice realizate, utilizarea potenţialului ştiinţific al centrelor universitare, prezenţa unor căi lesnicioase de transport, a unei forţe de muncă calificate etc.

IMPLOZIA POPULAŢIEI – termen introdus de P. Hauser pentru a descrie mişcarea pe scară largă a populaţiei în afara zonelor rurale (că tre' arealele urbane), fenomen caracteristic Europei sec. al XIX-lea şi în prezent multor ţări din lumea a treia.

IMPORT – operaţiune comercială prin care sunt aduse în interiorul ţării, în vederea comercializării, bunuri materiale sau spirituale. De regulă, bunurile importate nu pot fi produse în ţara respectivă sau ar fi nerentabil, din punct de vedere economic, să fie produse local.

IMPURIFICAREA APEI – proces de schimbare negativă a calităţii apei, datorită unor substanţe biodegradabile (care pot fi transformate în compuşi inofensivi prin acţiunea combinată a oxigenului şi a microorganismelor) şi nedegradabile (care rezistă mult timp la acţiunea agenţilor din staţiile de epurare). ÎN – plantă anuală din familia linaceelor, cu tulpina subţire şi înaltă de 60 – 120 cm, neramificată sau puţin ramificată, cu flori mici, albastre. Se cultivă în Asia de Sud-Vest şi în regiunea mediteraneană pentru seminţe şi în ţările baltice, în Câmpia Nord-Europeană şi

China etc. pentru fuior (*Linum*).

INADAPTARE LA MEDIU – incapacitate a unui individ de a se adapta unor condiţii noi de viaţă (condiţii climatice, de locuire, de muncă etc.).

INCAŞI – amerindieni din America de Sud care au

creat o cultură materială şi spirituală originală şi un stat deosebit de puternic, în sec. XV-XVI în zona nord-vestică şi centrală andină, stat cucerit (1532 – 1534) de conchistadorii spanioli conduşi de F. Pizarro.

INCINERARE A REZIDUURILOR – distrugere, prin combustie, în mod rapid şi în condiţii de igienă, a reziduurilor urbane şi industriale. În urma acestei acţiuni rezultă produse gazoase şi solide, reprezentând circa 15 – 20% din volumul iniţial al reziduurilor.

INCINTĂ – suprafaţă de teren înconjurată de clădiri, amenajări sau împrejmuiri.

INCINTĂ FORTIFICATĂ – suprafaţă terestră împrejmuită de ziduri puternice, prevăzută cu sisteme de apărare, în scopul protejării oraşelor, cetăţilor, castelelor, mănăstirilor etc., specifică perioadei medievale.

INCINTĂ GOSPODĂREASCĂ – termen ce desemnează un mod specific de dispunere perimetrală a casei şi anexelor (grajd, şopron, magazie), în gospodă na individuală, caracteristic mediului rural din anumite regiuni ale României (Transilvania, Banat).

INCINTĂ PORTUARĂ – suprafaţă împrejmuită care cuprinde partea terestră a unui port, având ca elemente componente: clădiri administrative, cheiuri, platforme, magazii, linii de garare, instalaţii diverse etc.

INCONFORT – stare umană datorată unor forme uşoare de poluare fonică, odorică, termică, electromagnetică, putând cauza persoanei afectate uşoare deteriorări auditive, gustative, olfactive, termice.

INDICATOR – caracteristică, exprimată numeric, a unei categorii economice sau sociale, la nivelul anumitor trepte teritoriale şi cronologice. Este noţiunea cea mai generală pentru o expresie numerică determinată pe bază de observaţii statistice. Indicatorul are o anumită formă de exprimare în funcţie de procesele la care se referă: mărime medie, mărime relativă, mărime absolută. Se pot diferenţia: indicatori demografici (numărul de locuitori, densitatea populaţiei, natalitatea, mortalitatea etc.), indicatori economici (forţa de muncă ocupată, producţia

industrială pe locuitor, producţia agricolă la hectar etc.), indicatori sociali (numărul de elevi şi studenţi, numărul de cetăţeni ce revin la un medic etc.), indicatori urbanistici (densitatea populaţiei în zona rezidenţială, suprafaţa ocupată de construcţii etc.), indicatori tehnico-edilitari (lungimea străzilor modernizate, lungimea reţelei de alimentare cu apă şi canalizare etc.).

INDICATOR AL CIRCULAŢIEI

TURISTICE – numărul de persoane care se deplasează, într-o unitate de timp, din localitatea de domiciliu spre diferite obiective turistice. El poate exprima şi gradul de solicitare a dotări lor de cazare şi de deservire turistică în zonele respective; se poate referi la: circulaţia turistică totală, circulaţia turistică internă, circulaţia turistică externă. INDICATOR CONJUNCTURAL

AL AVORTURILOR – număr mediu de avorturi pe care l-ar efectua o femeie de-a lungul perioadei fertile (15 – 49 de ani), dacă s-ar menţine frecvenţa curentă a avorturilor.

INDICATOR CONJUNCTURAL

AL FeRTILITĂŢII – numărul mediu de copii pe care ar putea să-i nască o femeie, de-a lungul perioadei fertile (15 – 49 de ani).

INDICATOR DE MORBIDITATE – indicator care măsoară frecvenţa îmbolnăvirilor, durata şi gravitatea lor etc.

INDICATORI ECONOMICI – indicatori care reliefează schimbările în evoluţia economică a unui stat. Se pot referi la activităţi industriale, agricole, comerciale, de transport etc.

INDICATORUL PRODUCŢIEI

INDUSTRIALE – indicator care se calculează conform unei formule prin care se înregistrează evoluţia cantităţilor realizate în perioada curentă (1) faţă de perioada considerată drept bază de comparaţie (O). Ca element de pondere se utilizează valoarea adăugată brută la costurile factorilor unitari înregistraţi în perioada de bază. Se calculează astfel:

I = Iqi – *VABUI*.
1 O
pi1/O Iqi *i*
0 – VABU0

În care *Ipi* – indicatorul producţiei industriale; *qi* – cantitatea de producţie reali zată din produsul *i*; *VABUI* – valoarea adăugată brută la costul factorilor unitari, aferentă produsului *i*.

INDICE – mărime rezultată din raportul a două valori diferite ale unui indicator, reliefând variaţia acestuia în spaţiu şi timp. Se exprimă, în majoritatea cazurilor, în procente, dar poate fi utilizată şi mărimea medie sau valoarea absolută. În raport cu baza folosită pentru raportare, indicele poate fi: cu bază fixă (raportarea tuturor valorilor intervenite în evoluţia unui proces la o valoare de referinţă) şi în lanţ (raportarea fiecărei valori apărute în dinamica unui proces la valoarea din perioada anterioară).

INDICE DE ATRACTIVITATE – indice ce reliefează gradul de atractivitate al unui element component al resurselor turistice, funcţie de ponderea sa în totalul resurselor şi de nivelul calitativ al acestuia. Se calculează utilizând formula *n*

Ia = Iqi – *Ci*, *i* = 1

În care: *Ia* – indicele de atractivitate; *qi* – ponderea fiecărui element (*qi* = 1); *Ci* – nivelul calitativ al elementului.

INDICE DE CONCENTRARE

INDUSTRIALĂ – indice care reliefează decalajele înregistrate la nivelul fiecărei industrii faţă de distribuţia medie naţională. Acesta pune în evidenţă orientările economice regionale sau locale şi detaşează spaţial regiunile sau localităţile reprezentative pentru fiecare ramură industrială.

INDICE DE CONFORT TERMIC

corelaţie între temperatura aerului, umezeală şi vânt, în contextul în care organismul uman caută să-şi menţină temperatura constantă, prin acumulare sau cedare de

căldură.

INDICE DE CREŞTERE A POPULAŢIEI – vezi RITM DE CREŞTERE A POPULAŢIEI.

INDICE DE CREŞTERE COMPARATĂ A INDUSTRIEI – indice care redă, pornind de la valoarea activilor industriali pe ramuri, stabilită la două date diferite (T0 – timpul iniţial şi T1 – timpul final), şi de la premisa că în acest interval s-ar fi înregistrat un ritm de creştere similar cu cel de la nivel naţional, creşterea relativă a fiecărei regiuni sau localităţi raportată la cea înregistrată la nivel naţional. Se calculează după formula

I = yr – (y – x), e x unde: le indice de creştere comparată a industriei; *yr* – activii industriali din spaţiul local sau regional la T0; *x* – activii industriali la nivel naţional la T0; *y* – activii industriali la nivel naţional la T1.

INDICE DE DENSITATE – vezi

DENSITATE.

INDICE DE DISPARITATE INDUSTRIALĂ – indice care exprimă valoarea ponderată a diferenţelor solute dintre procentajele activilor industriali din totalul la nivel de oraş şi procentajele corespunzătoare din profilul mediu naţional. Se mai numeşte şi *indice de deviaţie medie* şi se calculează cu formula *n*

IIxij – *xi* I

I = i = 1, unde: *I* – indicele de disparitate industrială; *xij* – activii industriali din ramura a spaţiului *i*; *xi* – activii industriali din ramura la nivel naţional; *n* – numărul satelor nereşedinţă; *N* – numărul satelor nereşedinţă; *S* – suprafaţa comunei; *k* – coeficient rezultat din raportul numeric dintre populaţia satelor nereşedinţă şi populaţia totală a comunei.

Indicele de dispersie al lui

I. Iordan:

de ramuri industriale.

INDICE DE DISPERSIE – instru

I = D N

S, 10

ment de analiză a particularităţilor aşezărilor umane

care ne oferă aprecieri cantitative şi calitative asupra structurii comunităţilor umane. O primă încercare de a calcula dispersia a fost cea a lui A. Demangeon:

$I = \frac{(N - N)}{n} - n.$

unde: I – indicele de dispersie; N – numărul total al locuitorilor; N – numărul locuitorilor din satul de reşedinţă; n – numărul satelor nereşedinţă.

Indicele de dispersie al lui

A. Zierhoffer:

$I = p\text{-}s - k$, din care: I – indicele de dispersie; p – media suprafeţei pe locuinţă; s – numărul caselor din comună; d – numărul total de locuitori; k – 0,005. Indicele de dispersie al lui

J. Chiffre:

În care: Id – indicele de dispersie; D – suma distanţelor faţă de localităţile limitrofe; N – numărul localităţilor limitrofe la care se referă distanţele; S – suprafaţa de dispersie (în km²); 10 – coeficient introdus pentru a nu se ajunge la valori prea mari.

INDICE DE DIVERSIFICARE

INDUSTRIALĂ – indice ce evidenţiază schimbările structurale din industria oraşelor şi rezultă ca produs între suma diferenţelor dintre volumul ramurilor cu diferenţe mai mari de 5% în acelaşi interval. Se calculează după formula

$Id =$ Aş I $(Ria - Rib)$ (fi 5%) ţ – n – 10 – 1Ţ3

unde: Id – indice de diversificare a ramurilor industriale; Ri – ramura industrială i; a şi b – anii de referinţă; n – numărul ramurilor industriale cu diferenţe mai mari decât 5%, în intervalul de timp considerat.

INDICE DE LOCALIZARE A

INDUSTRIEI – indice ce evidenţiază

$I = \frac{D}{N}$

$\frac{P - k}{S}$.

Importanţa relativă a unei industrii dintr-un anumit

spaţiu prin raportare ia în care: *I* – indicele de dispersie; *D* – distanţa sau distanţele dintre satele componente ale unei comune şi satul de reşedinţă al comunei; *P* – populaţia locul acestei industrii în cadrul unei regiuni sau al teritoriului naţional. Relativizând distribuţia industriei faţă de repartiţia populaţiei, acesta este reprezentativ în depistarea problemelor regionale sau locale. Se calculează după formula siderat (vezi şi GRAD DE OCUPARE A TERENULUI).

INDICE DE VIABILITATE

$$Iab = \frac{Pb}{P} \cdot \frac{M}{ab} - a.$$

unde: *Iab* – indicele de localizare; *Pab* – activii din ramura *b* în spaţiul *a*; *Pb* – activii din ramura *b* la nivel regional sau naţional; *Ma* – populaţia spaţiului *a*; *M* – populaţia la nivel regional sau naţional.

INDICE DE MOBILITATE – raport între numărul total de parcursuri (rute sau călătorii) ori de kilometri efectuaţi de locuitorii dintr-o zonă de circulaţie şi numărul de locuitori din zona respectivă.

INDICE DE OMOGENITATE

ETNICĂ – indice exprimat prin raportarea produsului dintre suma minorităţilor şi numărul acestora la populaţia totală:

URBANĂ – indice care măsoară media frecvenţelor cele mai intense a valorilor procentuale rezultate din raportul dintre populaţia ocupată într-un anumit sector de activitate, care serveşte o arie mai largă decât oraşul propriu-zis, şi populaţia totală a oraşului respectiv. De obicei se foloseşte populaţia ocupată în sectoarele secundar şi terţiar. Se calculează după formula

$$I = (P1 - Pn) - 100, \; v\,P$$

unde: *Iv* – indicele de viabilitate urbană; P1 – populaţia ocupată într-un sector de activitate; *Pn* – populaţia ocupată în acelaşi sector de activitate, dar care serveşte intereselor locale; *P* – populaţia totală a oraşului respectiv.

$Ioe = 10 - Im - Nm.$
P

INDICE DE VITALITATE – în care: *Ioe* – indice de omogenitate etnică; Im – suma minorităţilor (numărul persoanelor care alcătuiesc etniile respective); *Nm* – numărul minorităţilor; *P* – populaţia totală.

INDICE DE SUPRAFAŢĂ raport dintre mărimea suprafeţei de teren afectat diferitelor folosinţe urbane şi numărul de locuitori pe care îi deserveşte (indice de spaţiu verde, indice de spaţiu public, indice de spaţiu comercial), exprimat în ^{2}/loc.

INDICE DE UTILIZARE A

TERENULUI – raport între aria raport, exprimat în procente, între numărul născuţilor vii şi numărul decedaţilor într-o perioadă (un an). Sin: INDICELE LUI PEARL.

INDICELE DE ANALFABETISM – raport între numărul celor ce nu ştiu să citească şi să scrie (în vârstă de 15 ani şi peste) şi numărul populaţiei totale.

INDICELE DE AREALITATE – raportul *Ia* dintre suprafaţa teritoriului locuit (*S*) şi numărul populaţiei respective (*P*):

S

desfăşurată şi suprafaţa terenului con

$Ia = P$

(km^2/loc.).

INDICELE DE DIFERENŢIERE

ETNICĂ – indicator ce reliefează gradul de fragmentare etnică a unui stat. A fost calculat iniţial de R. Muir în 1981; este invers proporţional, ca valoare, cu diferenţierea etnică, statul perfect omogen având indicele egal cu

100. Are expresia

$I = S - 100.$

P

unde: *Is* – indicele de stabilitate; *S* – numărul populaţiei originare din teritoriul respectiv; *P* – populaţia totală.

INDICELE DEZVOLTĂRII UMANE (*IDU*) – indice sintetic al dezvoltării umane care cuprinde trei elemente:

Ide =

k

I

I = 1

2

100, N2

longevitatea (măsurată prin speranţa de viaţă la naştere), nivelul de educaţie (calculat ca o medie aritmetică ponderată unde: *Ide* – indicele de diferenţiere etnică; *k* – numărul grupurilor etnice; *n* mărimea grupului etnic; *N* – populaţia totală a statului.

INDICELE DE DISIMILARITATE – măsură a compatibilităţii sau incompatibilităţii a doua localizări rezidenţiale ale grupurilor sociale. Valoarea sa este cuprinsă între 0 şi 100, care reprezintă similaritatea perfectă şi, respectiv, disimilaritatea extremă; între gradul de alfabetizare a populaţiei şi gradul de cuprindere în învăţământul de toate nivelurile) şi venitul pe locuitor (P.I.B. pe locuitor, exprimat în dolari la paritatea puterii de cumpărare). Se calculează după formula

IDU = (*Ilong* + *Ied* + *Iv*)

3

Indicele pentru longevitate se obţine după formula

Vreală – *Vinin*

Id = 1

n

IŞXI – Ziţ – 100.

Ilong = *V*

max

— *Vinin*

2 *i* = 1

unde: *Xi* – ponderea grupului *X* în arealul *i*; *Zi* – ponderea grupurilor sociale în arealul *i*; *n* – numărul arealelor considerate.

În care: *Vreală* este valoarea înregistrată de o ţară, o

regiune etc.; *Vinin* = 25 ani; *Vmax* = 85 ani;

Indicele pentru educaţie se calculează astfel:

(2I + *I*)

INDICELE DESCENDENŢEI FINALE – numărul mediu al copiilor pe o

Ied = ac.

3

căsătorie pentru promoţiile de căsătorii (căsătoriile încheiate într-o anumită în care *Ia*

= *Vreală* – *Vinin*.

Vmax – *Vinin* iar valoarea perioadă de timp, de obicei un an) cu fertilitate încheiată.

reală este cuprinsă între O (*V*

min

şi

INDICELE DE STABILITATE A

POPULAŢIEI – reprezintă procentul din populaţia unui teritoriu care s-a născut şi trăieşte în prezent în acel teritoriu. Se calculează după formula

100% (*Vmax*); le se calculează după aceeaşi formulă, având aceleaşi valori maxime şi minime.

Indicele pentru venit *Iv* se calculează după aceeaşi formulă de bază, cu menţiunea că P.N.U.D. stabileşte în fiecare an nivelul mediu mondial al veniturilor în funcţie de care se calculează valoarea maximă ajustată. În Raportul dezvoltării umane din 1998.

P.N.U.D. a calculat un nivel mediu de 5990 PPC $ (dolari la paritatea puterii de cumpărare) în funcţie de care valoarea maximă ajustată devine 6311 PPC $. Menţionăm că ajustarea se face numai în acele cazuri în care valoarea venitului real depăşeşte media mondială sau naţională, după caz. Valoarea minimă folosită pe plan mon

porare (pe o perioadă cuprinsă între o lună şi un an) raportat la mia de locuitori.

INDICELE MOBILITĂŢII SOCIALE – ponderea populaţiei care şi-a schimbat poziţia socială într-un intervalul de timp.

INDICELE SEGREGĂRII – măsură a diferenţierii unui grup social în relaţie cu totalul grupurilor sociale. Valorile indicelui sunt situate în intervalul O-100, O reprezentând distribuţia perfectă (social-mixt), iar 100 segregarea maximă a grupurilor sociale analizate; dial este de 100 PPC $. 1 *n*

INDICELE LIBERTĂŢII ECONOMICE – indice ce evaluează gradul de libertate din economia unei ţări, calculat pe baza notării următoarelor elemente: politica comercială, de taxe, monetară, bancară, intervenţia statului în economie, nivelul investiţiilor străine, raportul dintre salarii şi preţuri, drepturile de proprietate, legislaţia în domeniul economic, economia subterană.

INDICELE LUI PEARL – vezi INDICE DE VITALITATE.

INDICELE MIGRAŢIEI EXTERNE – ponderea pe care o au persoanele care migrează în afara statului respectiv, din totalul populaţiei.

INDICELE MIGRAŢIEI INTERNE – ponderea, din totalul populaţiei, a persoanelor care migrează în interiorul teritoriului naţional (de exemplu migraţie întrajudeţeană sau interjudeţeană, intraregională sau interregională etc.).

INDICELE MIGRAŢIEI TEMPORARE – numărul deplasărilor tem

Is = IŞXI – Viţ – 100, *i* = 1

unde: *Is* – indicele segregării; *Xi* – ponderea grupului social *X* din arealul *i*; *Yi*

— Ponderea altor grupuri sociale din arealul *i*; *n* – numărul arealelor considerate. INDICELE SINTETIC AI SĂ RA – CIEI – media a patru indici parţiali, calculaţi pe baza unui set de indicatori ai principalelor componente şi cauze ale sărăciei: (a) indicele sărăciei economice, calculat pe baza următorilor indicatori: ocuparea forţei de muncă, câştigurile salariale medii nete, ponderea salariaţilor în populaţia ocupată, ponderea populaţiei ocupate în agricultură, rata şomajului; (b) indicele privaţiunilor în capitalul uman, rezultat din indicatorii specifici

învăţământului (ponderea copiilor de 7 – 14 ani necuprinşi în învăţământ, grad de cuprindere în învăţământul liceal) şi sănătăţii (mortalitatea infantilă, cazuri noi de îmbolnăvire prin boli parazitare şi infecţioase); (c) indicele privaţiunilor în infrastructură, derivat din indicatorii: ponderea populaţiei care nu beneficiază de curent electric, de alimentare cu apă; (d) indicele lipsei resurselor bugetare, calculat pe baza veniturilor proprii ale bugetelor locale. Pentru indicii cu semnificaţie negativă (rata şomajului, ponderea copiilor de 7 – 14 ani necuprinşi în învăţământ) formula de calcul pentru a obţine valorile standardizate este:

I = Vreală – Vinin, x Vmax – Vinin iar pentru indicii cu semnificaţie pozitivă (câştigurile salariale, grad de cuprindere în învăţământ) formula de calcul este

I = Vmax – Vreală.

x Vmax – Vinin

INDIGEN – 1. Persoană) care este originară dintr-o anumită ţară, de baştină. Sin: ABORIGEN, AUTOHTON (1).

BĂŞTINAŞ. 2. (despre animale, plante, mărfuri etc.) care creşte sau se produce în propria ţară. Sin: AUTOHTON (2).

INDUSTRIALIZARE – 1. proces de dezvoltare prioritară a industriei, în urma căruia această ramură devine dominantă în economia unei ţări sau regiuni. A început cu revoluţia industrială (a doua jumătate a sec. al XVIII-lea) şi a cunoscut modalităţi diferite de realizare, în raport cu perioada istorică şi condiţiile economico-sociale din fiecare ţară. Procesul poate fi spontan (iniţial) sau planificat (în etapele ulterioare). În primele stadii, procesul de industrializare impune tendinţa ca ramurile primare să fie dominante, asigurând cadrul formării industriilor secundare şi terţiare. Procesul de industrializare aduce cu sine schimbări majore în structura populaţiei şi în relaţiile interumane. 2. prelucrare industrială a unor materii prime agricole, transformarea lor în produse industriale. 3. aplicarea unor metode, procedee (tehnice, organizatorice etc.) – specific industriale – în alte ramuri.

INDUSTRIE – ramură a producţiei materiale şi a economiei naţionale, în cadrul că reia se realizează extracţia combustibililor şi a materiilor prime minerale şi transformarea materiilor prime de diferite origini (minerale, agricole, silvice) în mijloace de producţie şi bunuri de consum, prin utilizarea unor mijloace mecanice.

INDUSTRIE ARTIZANALĂ industrie mică, cu caracter meşteşugăresc, practicată în ateliere mici sau în familie, având ca sursă de inspiraţie arta populară.

INDUSTRIE MANUFACTURIERĂ – tip de industrie care transformă produsele industriei primare în articole fabricate sau produse finite. Sensul mai vechi al termenului de industrie manufacturieră este acela de „fabricat de mână”. Poate fi privită ca o industrie secundară.

INDUSTRIE MICĂ – termen generic pentru unităţile de producţie şi prestări servicii cu număr redus de angajaţi, care au ca obiect principal de activitate producţia de bunuri de consum, articole de uz casnic şi gospodăresc, articole de artizanat şi artă populară, materiale de construcţii, prestările de servicii. Valorifică materiile prime, materialele locale şi pe cele refolosibile.

INFeRTILITATE – imposibilitatea de a da naştere unor feţi vii şi viabili, datorită unor cauze diferite. Există mai multe noţiuni: infertilitate totală şi potenţială, dorită sau voită, temporară sau definitivă.

INFLAŢIE – creştere continuă a nivelului general al preţurilor, însoţită de o scădere relativă a puterii de cumpărare. INFLUENŢE CONCURENTE – relaţii concurenţiale prezente în zonele de influenţă a doua sau mai multor oraşe apropiate. Relaţiile generate de fiecare oraş în teritoriul din jurul său se manifestă diferit în privinţa frecvenţei, intensităţii şi suprafeţei pe care sunt prezente, iar aria de influenţă a unui oraş nu este posibil de delimitat deoarece, în spaţiul dintre două sau mai multe oraşe apropiate, se conturează anumite zone unde se fac simţite influenţe din cel puţin două oraşe. Delimitarea zonelor de influenţă a oraşelor a preocupat mulţi

specialişti, dar nu s-au găsit soluţii edificatoare pentru că unii s-au limitat la analiza influenţelor comerciale ale oraşului (legea gravitaţiei comerţului cu amănuntul, formulată de I. Reilly), alţi autori elaborând ipoteze teoretice (teoria liniilor de egală influenţă a lui S. Godlund sau teoria hexagonală, a locului central, emisă de W. Christaller şi reluată de A. Lösch).

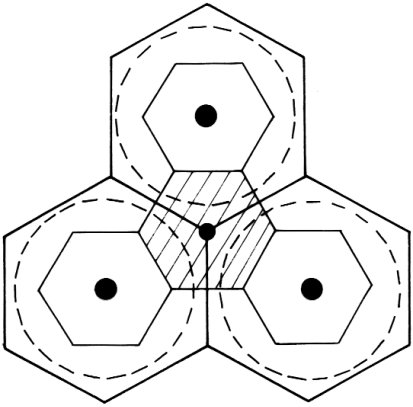

Influenţe concurente

INFRASTRUCTURĂ – ansamblul sistemelor şi reţelelor tehnice şi instalaţiilor aferente acestora, prezente la suprafaţa solului, a apelor sau în subteran, care asigură accesul, transportul şi transmiterea între diferite puncte a elementelor componente care intervin în derularea activităţilor social-economice. Include: sistemul căilor de comunicaţie, sistemul energetic, sistemul de telecomunicaţii, sistemele de alimentare cu apă, energie termică etc.

INFRASTRUCTURĂ A CĂ ÎI DE

COMUNICAŢIE – construcţiile şi instalaţiile de care dispune o cale de comunicaţie (rutieră, feroviară, aeriană, navală). Pentru căile rutiere şi feroviare infrastructura este alcătuită din lucrări de terasamente, lucrări de artă inginerească (poduri, viaducte, tunele, pasaje), lucrări de consolidare (ziduri de sprijin, drenuri). Pentru circulaţia

aeriană şi navală, infrastructura cuprinde totalitatea instalaţiilor şi construcţiilor de la sol sau de pe suprafaţa apei, necesare dirijării circulaţiei, decolării, aterizării, amenajării, acostării aeronavelor şi navelor.

INGINERIA MEDIULUI – domeniu al tehnicii şi practicii inginereşti prin care proiectele şi activităţile se abordează sub toate aspectele (tehnic, economic, financiar, monetar, social şi ecologic) în relaţia lor cu mediul înconjurător şi care necesită o muncă de sinteză şi de coordonare a unei echipe multidisciplinare.

INGINERIE COMPLEXĂ – formă de inginerie care cuprinde consilierea (prestarea de servicii intelectuale, de gestiune, asistenţă tehnică), ingineria de procedee (furnizarea de know-how, acordarea de licenţe) şi ingineria de construcţie (furnizarea de echipamente şi materiale, montajul de instalaţii, lucrări de construcţii).

INGINERIE CONCURENTĂ – tip de inginerie care optează pentru o procedură sistematică de dezvoltare integrată a producţiei, pentru proiectarea simultană a tuturor fazelor de producţie, pentru minimizarea ciclului de viaţă al produselor şi pentru îmbunătăţirea calităţii acestora. Se practică de către echipe multidisciplinare.

IMPUT – 1. totalitatea informaţiilor introduse într-un sistem pentru începerea unui calcul, unui raţionament în procesele de studiere, cercetare şi proiectare. 2. totalitatea investiţiilor şi eforturilor umane (fizice şi morale), consumate într-un demers economic sau social (cuv. engl.)

INSECURITATE – stare emoţională resimţită la nivel individual, de grup sau la nivel social, ce se traduce în conştientizarea unei ameninţări potenţiale sau actuale şi în ruperea echilibrului afectiv ce caracterizează tonusul vieţii sociale.

INSTABILITATE REZIDENŢIALĂ – schimbare repetată a domiciliului de către un individ sau o colectivitate datorită modificărilor intervenite în activitatea, nivelul sau modul de viaţă al acestuia/acesteia.

1. INSTALAŢIE NUCLEARĂ centrală nuclearo-

electrică civilă, fixă, inclusiv instalaţiile de depozitare, manipulare şi tratare a materialelor radioactive de pe acelaşi amplasament şi care sunt direct legate de exploatarea centralei nuclearo-electrice. 2. reactor nuclear, cu excepţia aceluia cu care este echipat un mijloc de transport maritim sau aerian. 3. uzină care foloseşte combustibil nuclear pentru producerea de materiale nucleare şi orice uzină de retratare a combustibilului nuclear iradiat. 4. instalaţie în care sunt materiale nucleare, cu excepţia depozitărilor în vederea transportului. Instalaţia nucleară include şi clădirile sau construcţiile aferente.

INSTALAŢII TEHNICE POPULARE – mecanisme folosite pentru prelucrarea diferitelor materii prime în cadrul unor meşteşuguri.

INSTITUŢIE PUBLICĂ – unitate cu personalitate juridică care exercită autoritatea publică centrală sau locală, indiferent de modul de finanţare a activităţii acesteia.

INTEGRARE ECONOMICĂ proces complex de dezvoltare a economiei mondiale, apărut după anul 1950, care se bazează pe o treaptă calitativ nouă, superioară, a interdependenţelor şi specializărilor între economiile diferitelor state, fiind determinat de un ansamblu de factori, între care un rol esenţial îl are revoluţia tehnico-ştiinţifică contemporană. Principiile de bază ale integrării economice sunt: crearea unui spaţiu economic comun; libera circulaţie a capitalurilor, mărfurilor, serviciilor şi persoanelor; armonizarea legislaţiei în domeniile economic, monetar, financiar şi social; crearea unor instituţii comune asupra cărora ţările participante transferă unele competenţe de natură economică. În evoluţia acestui proces se pot distinge câteva etape: zona economică de liber schimb, uniunea vamală, piaţa comună, uniunea economică şi monetară, integrarea economică totală.

INTEGRARE ECONOMICĂ TOTALĂ – unificare a politicilor monetare, fiscale, sociale şi instaurarea unor

instituţii supranaţionale.

INTEGRARE SOCIALĂ – proces prin care subgrupuri componente ale societăţii participă pe deplin la viaţa zilnică a comunităţii, păstrându-şi anumite particularităţi ale identităţii culturale şi individuale.

INTEGRARE URBANĂ – integrare a unor teritorii sau populaţii din mediul rural în mediul urban. Procesul se referă la reconstrucţia şi remodelarea unor aşezări rurale din zona periurbană, în vederea realizării unui nivel de confort omogen, de tip urban, pe întreg teritoriul cuprins în limitele perimetrului construibil, dar şi la adaptarea treptată a locuitorilor proveniţi din mediul rural la condiţiile de viaţă de tip urban.

INTEGRITATE TERITORIALĂ – principiu de bază în dreptul internaţional care obligă statele să se abţină de la orice acţiune de natură să ducă la dezmembrarea unui stat, folosirea forţei, ocuparea unor teritorii străine, statuând inviolabilitatea frontierelor.

INTELSAT – organizaţie internaţională de telecomunicaţii prin satelit, cu sediul la Washington, înfiinţată la 20 august 1964, constituită din 134 de state. Această organizaţie posedă şi exploatează un sistem de telecomunicaţii prin satelit cu acoperire cvasimondială (regiunile de latitudine mare sunt excluse). Mai mult de 170 de state, teritorii şi dependenţe sunt legate între ele prin intermediul celor 20 de sateliţi geostaţionari ai Intelsat. Preia circa 2/3 din telecomunicaţiile continentale (telefon, televiziune, transmisie de informaţii).

INTENSITATE ENERGETICĂ – indicator definit ca raportul între consumul de energie şi produsul intern brut ce evidenţiază cantitatea de energie care se consumă într-o ţară, pe o anumită perioadă, pentru obţinerea unei unităţi valorice de produs intern brut. Mărimea acestui indicator este dependentă de nivelul de dezvoltare al economiei respective, structura pe ramuri şi eficacitatea cu care este folosită energia, gradul de utilizare a capacităţilor de producţie etc. Se exprimă în t.e.p. /1.000 $ P.I.B.

INTERACŢIUNE SPAŢIALĂ – relaţii sau legături între areale geografice. Termen utilizat de E.L. Ullman pentru a desemna interdependenţa dintre diferite areale, implicând mijloacele de deplasare, bunurile materiale, informaţia, oamenii etc. care aparţin arealelor în cauză. În ultimii ani, termenul a fost folosit pentru studiile legate de migraţii.

INTERDEPENDENŢĂ – suma legăturilor şi raporturilor dintre condiţiile naturale şi fenomenele social-economice, care se manifestă cu intensităţi şi calităţi diferite în funcţie de loc, timp, conjunctură.

INTERIORUL LOCUINŢEI – sumă de elemente care constituie, de cele mai multe ori, cea mai concludentă expresie a modului de viaţă socială sau familială a unei comunităţi.

INTERNET – reţea internaţională multi-media care conectează instituţii publice şi utilizatori personali, permiţând orice fel de trafic digitalizat (text, date, sunet, video). Datorită avantajelor oferite a devenit unul dintre cele mai importante mijloace de comunicare, constituindu-se ca viitoare „autostrăzi informaţionale”.

INTERSECŢIE – loc de întretăiere între două sau mai multe drumuri, cu amenajări care înlesnesc circulaţia şi permit schimbul de trafic. Poate fi la acelaşi nivel sau la niveluri diferite – când intersectarea se face prin intermediul pasajelor denivelate.

INTERSECŢIE GIRATORIE – intersecţie, la acelaşi nivel, având un marcaj central, în jurul căruia circulaţia se desfăşoară în acelaşi sens.

INTERSECŢIE MULTIPLĂ intersecţie, la acelaşi nivel, cu peste patru ramuri de circulaţie.

INTERSTAŢIE – distanţa dintre două staţii succesive de pe o linie de transport în comun. Lungimea medie optimă a interstaţiilor este un factor important în eficienţa exploatării transportului în comun şi depinde de mijlocul de transport şi de condiţiile locale de exploatare. Se admit următoarele valori medii: metrou – 1.000 m, tramvai – 600 m, autobuz – 500 m, troleibuz – 400 m.

INTERURBAŢIE – sistem urban bazat pe existenţa în

teritoriu a unor oraşe de mărime variabilă, situate la distanţe apropiate, dar care au funcţii diferite şi se completează reciproc. Termenul a fost introdus de către geograful suedez Niels Björsjö. Frecvent, interurbaţia se realizează atunci când apare un oraş nou alături de unul vechi cu care, în timp, se uneşte. De regulă oraşul nou este rezultatul unor activităţi industriale, care însă depinde de reţeaua comercială a oraşului vechi, oraş ce contribuie la satisfacerea necesarului de forţă de muncă al industriei din oraşul nou. De cele mai multe ori astfel de situaţii sunt provizorii, oraşul născut mai recent sau toate oraşele care alcătuiesc interurbaţia se echipează treptat, asigurându-şi toate funcţiile urbane pentru a ieşi din dependenţă, formând conurbaţii, care prezintă alte caracteristici.

INTOLERANŢĂ – neacceptare şi respingere de către o persoană, grup, organizaţie etc., fără un examen critic prealabil, a unor concepţii ideologice, politice, filosofice etc. Poate fi: politică, religioasă, rasială, culturală, socială etc., fiind o expresie a urii, lipsei de cultură şi educaţie, a şovinismului şi xenofobiei.

INTRAVILAN – suprafaţă de teren aferentă funcţiunilor unei aşezări umane: zone de locuit, zone industriale, instituţii social-culturale, transporturi, depozite, spaţii plantate şi de agrement etc.

INVESTITOR – orice persoană care, pe cont propriu, cumpără, deţine şi vinde valori mobiliare, fără a practica intermedierea ca fapt de comerţ.

INVESTIŢIE – suma cheltuielilor făcute pentru crearea de noi obiective economice, social-culturale, administrative, pentru retehnologizarea, reconstrucţia şi extinderea celor existente, pentru cercetare ştiinţifică şi învăţământ, pentru ocrotirea sănătăţii şi apărarea ţării.

INVESTIŢIE DE PORTOFOLIU

cumpărarea de titluri financiare (acţiuni, obligaţii etc.) efectuată în scopul plasamentului acestora pentru obţinerea unui venit pe termen scurt sau mediu.

INVESTIŢIE SPECIFICĂ – indicator care exprimă valoarea de investiţie ce revine pe unitatea de produs sau

servicii, într-o anumită perioadă de timp. Se exprimă prin formula $i = I$.

V

unde: i – investiţia specifică; I – valoarea totală a investiţiei; V – volumul producţiei într-o perioadă de timp, exprimat valoric sau în unităţi fizice convenţionale.

INVESTIŢII STRĂ INE DIRECTE – fluxuri de resurse financiare şi nefinanciare (tehnologie, expertiză managerială şi de marketing) care fac posibilă producţia internaţionalizată. Includ: fondurile investite direct în străinătate de către societăţile transnaţionale, veniturile reinvestite ale unei societăţi stră ine afiliate şi fondurile luate cu împrumut de la o societate-mamă de către o filială a acesteia. Ele sunt considerate principala sursă de finanţare a creşterii economice pe plan mondial, componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaţionale şi cea mai importantă cale de transfer a tehnologiei care duce la stimularea competitivităţii.

IOBAG – vezi VECIN (2).

IPOTEZELE COLBY – expunerea dinamică a dezvoltării urbane, fundamentată pe existenţa forţelor centrifuge şi a celor centripete (vezi FORŢE CENTRIFUGE ŞI FORŢE CENTRIPETE).

IREDENTISM – mişcare politică apărută în Italia (în sec. al XIX-lea) care revendica provinciile locuite de italieni, aflate sub stăpânirea Imperiului austro-ungar. În prezent, termenul semnifică conceptul prin care se revendică teritorii locuite de o anumită etnie, de către ţara de origine a etniei în cauză, susţinându-se pe această cale segregarea teritoriilor respective. Se poate exemplifica prin iredentismul maghiar, care a apărut odată cu dezintegrarea Imperiului austro-ungar, şi care a acţionat asupra statelor limitrofe (România, Slovacia, Serbia şi Austria), tinzând să reunească teritoriile locuite de maghiari, chiar şi în cazurile în care aceştia erau minoritari.

IRIGAŢIE – alimentare cu apă a terenurilor agricole cu deficit de umiditate, prin sisteme speciale de instalaţii

şi canale, în scopul asigurării sau măririi producţiei agricole. Distribuirea apei se poate realiza prin inundare sau submersiune, prin revărsare, prin infiltraţie, prin aspersiune sau prin I. „cu picătura” (sistem controlat de echipamente electronice). Începuturile acestui sistem de udare artificială a plantelor au fost făcute cu mii de ani în urmă în Orientul Mijlociu, apoi acesta s-a diversificat şi extins spaţial foarte mult, fiind prezent astăzi pe toate continentele.

ISLAM – una din cele trei mari religii ale omenirii, întemeiată în sec. al VII-lea de Mahomed (ca profet unic al unui Dumnezeu unic – Allah), fundamentată pe textele conţinute în *Coran* şi *Suna*. Are o expansiune mare în Asia Occidentală, Centrală şi de Sud, Africa de Nord şi Centrală, sudul Europei, având în prezent peste un miliard de adepţi.

ISLAZ – parte a moşiei unei aşezări rurale, improprie culturii plantelor, nelucrată şi pe care creşte iarba în mod natural, folosită ca păşune. Sin: IMAŞ, PĂŞUNE.

IURTĂ – locuinţă a populaţiilor nomade din Asia Centrală de formă conică sau semisferică, alcătuită dintr-un schelet de lemn acoperit cu pâslă sau cu piele.

IUTĂ – plantă anuală textilă, cultivată în zona tropicală, cu tulpina înaltă de până la trei metri. Din tulpină se extrag fibre textile folosite la fabricarea frânghiilor, covoarelor, ţesăturilor dure pentru saci etc.

IZBĂ – casă ţărănească, construită din lemn, specifică unor sate ruseşti.

IZOCRONE – linii curbe care închid spaţii corespunzătoare intervalelor de timp necesare pentru parcurgerea, cu acelaşi mijloc de transport, a distanţei până la un centru de apel dat, având ca unitate de măsură un timp stabilit (de regulă, o oră sau o jumătate de oră). Suprafeţele dintre două izocrone formează *câmpurile izocronale*.

IZOLINIE – linie ce uneşte punctele de aceeaşi valoare care caracterizează un parametru, pe o hartă.

Î

ÎMBĂTRÂNIRE DEMOGRAFICĂ – schimbare în structura pe grupe de vârstă a unei populaţii, prin creşterea proporţiei populaţiei vârstei a treia în sânul unei populaţii date, realizată pe două căi: prin reducerea natalităţii sincronizată cu mărirea longevităţii datorită ameliorării condiţiilor igienice şi a asistenţei medicale; prin migrarea populaţiei tinere spre alte localităţi (zone). Î.d. este un proces caracteristic populaţiei din ţările dezvoltate şi se datorează, în principal, creşterii duratei medii de viaţă şi scăderii indicilor de natalitate. Pentru determinarea gradului de î.d. se folosesc următorii indicatori: vârsta medie a unei populaţii, creşterea valorii acestui indicator dovedind o accentuare a procesului de îmbătrânire; proporţia ridicată a populaţiei în vârstă de 60 de ani şi peste sau de 65 de ani şi peste; numărul de tineri (O-14 ani) ce revin la o persoană vârstnică.

ÎMBUNĂTĂŢIRI FUNCIARE – lucrări complexe de construcţii hidrotehnice şi agropedoameliorative, de prevenire şi înlăturare a acţiunii factorilor de risc – secetă, exces de apă, eroziunea solului şi inundaţii – pe terenurile cu destinaţie agricolă sau silvică, având ca scop valorificarea capacităţii de producţie a terenurilor şi a plantelor şi introducerea în circuitul economic a terenurilor neproductive.

ÎMPĂDURIRE – acţiune de plantare a copacilor (arbori) pe un anumit teren, ce a avut anterior o altă folosinţă, în scopul de a forma o pădure.

ÎMPREJMUIRE – amenajare care se realizează în jurul unei suprafeţe pentru a o despărţi de alte terenuri. După durată pot fi: definitive (executate din materiale durabile) sau provizorii (realizate din materiale refolosibile). După destinaţie se disting: împrejmuiri utilitare (în general pentru pază şi protecţie) şi ornamentale (realizate pe criterii estetice). După amplasament se cunosc: împrejmuiri exterioare (limitează un teritoriu cu o folosinţă complexă) şi interioare (limitează numai o anumită zonă dintr-un teritoriu mai mare).

ÎMPROPRIETĂRIRE – acţiune prin care statul atribuie unei persoane, în proprietate, un teren sau o construcţie, cu sau fără plată.

ÎNCĂLZIRE – proces care presupune existenţa unui ansamblu de operaţii şi instalaţii realizate pentru ridicarea temperaturii aerului sau a elementelor de construcţie ale încăperilor de lucru, de locuit sau de adăpostit până la o temperatură optimă confortului, sau până la temperatura impusă de necesităţile tehnice ale anumitor procese de fabricaţie sau condiţii de funcţionare. (a) După modul de realizare, se disting: Î. locală – prin intermediul mai multor surse, uneori cu funcţionare independentă şi Î. centrală –, prin care se asigură, din aceeaşi sursă, simultan şi uniform, căldura pentru mai multe clădiri. (b) După natura sursei de căldură, se deosebesc: Î. cu combustibil solid, lichid, gazos, Î. electrică, Î. solară. În funcţie de modalitatea de transmitere a căldurii se cunosc: Î. prin conducţie, în care procesul de transmitere a căldurii se face în interiorul unui corp sau între corpuri aflate în contact direct, Î. prin convecţie (procesul de transmitere se realizează prin intermediul unui fluid care se deplasează), Î. prin radiaţie, în care căldura se transferă în aer prin radiaţia emisă de sursele de căldură (sobe, radiatoare, panouri solare).

ÎNDIGUIRE – lucrare care are ca scop principal apărarea aşezărilor umane şi terenurilor agricole împotriva inundaţiilor. Se pot realiza Î. şi pentru închiderea unor incinte portuare, piscicole.

ÎNDOCTRINARE – proces de dirijare şi controlare a asimilării principiilor fundamentale ale unei ideologii, bazat pe tehnici de condiţionare, de prelucrare şi asociere cognitivă, şi utilizând modalităţi de control şi autocontrol.

ÎNGRĂŞĂMÂNT – substanţă simplă sau compusă, de natură minerală sau organică, utilizată în agricultură pentru creşterea fertilităţii solului.

ÎNSORIRE – expunerea la radiaţia solară a unei construcţii sau a unei părţi a acesteia, a unui teren. Primele forme de utilizare a Î. au fost practicate în China şi

Babilon, iar construcţia cadranelor solare (precursoare ale dispozitivelor moderne folosite pentru studiul Î.) este atribuită lui Anaximandru (sec. al VI-lea î.Hr.). Asigurarea Î. corespunzătoare este importantă din punct de vedere igienico-sanitar (pentru organismul uman) şi economic, prin folosirea într-o măsură mai mare a luminii şi căldurii solare.

ÎNTREPRINDERE – agent economic a cărui funcţie principală este de a produce bunuri sau servicii destinate vânzării.

ÎNT – proces organizat de instruire şi educare a populaţiei tinere în instituţii de diferite trepte şi tipuri.

J

JAD – silicat natural de sodiu şi aluminiu, cu structură compactă, de culoare verde, sticlos, folosit ca piatră semipreţioasă.

JAINISM – religie (şi sistem filosofic autonom despre esenţa universală) care a apărut în India cu aproape 2500 de ani în urmă, numărând aproximativ patru milioane de adepţi din vestul şi nord-vestul Indiei. Doctrina – instituită de înţeleptul legendar Mahāvīra Vardhamana, supranumit Jina Biruitorul – afirmă substanţialitatea sufletului şi consideră întregul univers însufleţit şi înzestrat cu sensibilitate. Este o religie a asceţilor, centrată pe căutarea eliberării, arătând un respect necondiţionat vieţii.

JÉREZ – regiune vini-viticolă în sudul Spaniei (provincia Cádiz), unde se produce un vin de calitate superioară, cu o aromă şi un buchet specifice, cu tăria de 17 – 20°; prin extensie, numele vinului produs în această regiune. JETELĂ – dig cu secţiunea redusă, construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port pentru îngustarea locului de trecere a apei în vederea menţinerii unei adâncimi standard şi pentru apărarea malurilor de acţiunea valurilor. JILIP – construcţie de scânduri sub formă de jgheab, amplasată pe versanţii cu pante corespunzătoare ale munţilor şi dealurilor pe care alunecă buştenii tăiaţi în păduri.

JOINT-VENTURE – termen ce semnifică asocierea

unor persoane fizice şi/sau juridice în scopul întemeierii unei noi societăţi (cuv. engl.).

JOULE – unitate de măsură pentru energie, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forţă de 1 newton când punctul ei de aplicaţie se deplasează cu 1 m în direcţia şi în sensul forţei (simbol J).

JUDEŢ – unitate administrativ-teritorială tradiţională în România, alcătuită din oraşe şi comune, în funcţie de condiţiile geografice, economice şi social-politice şi de legăturile culturale şi tradiţionale ale populaţiei. J., ca unitate teritorială, îşi are originea în feudalism, când reprezenta un areal condus de un jude. În prezent termenul implică şi aspecte sociale şi economice, J. fiind unitatea de bază în organizarea administrativă a teritoriului la nivel naţional.

JUNTĂ – denumire specifică statelor iberice şi din America Latină, folosită pentru a desemna organe de stat, grupări politice (civile/militare), echivalând cu adunare, comisie, organ executiv.

JUVENILITATE – proporţia copiilor în cadrul unei populaţii.

K

KAREZ – canal subteran care aduce apă, mai ales pentru irigaţii, de la poalele muntelui în câmpiile aride învecinate; termen folosit în Irak şi Pakistan. KILOGRAM – unitate de măsură pentru masă, stabilită prin convenţie (în 1889) ca fiind masa unui cilindru de platină păstrat la Biroul Internaţional de Măsuri şi Greutăţi (Sèvres, Franţa)

KILOWATT-ORĂ – unitate de măsură pentru energie, în speţă pentru energia electrică; 1 kWh = 36 105 J.

KNOW-HOW – ansamblu de informaţii şi experienţe privind noile procese tehnologice şi modalităţile de exploatare a noilor utilaje.

KRAAL – tip de aşezare rurală (sat) al populaţiilor bantu din sudul Africii având clădirile (colibele) amplasate în semicerc în jurul unei pieţe centrale.

KRATOPOLITICĂ – parte componentă a geopoliticii, în concepţia lui R. Kjellen, care analizează statul ca formă

de guvernământ.

L

LAC ANTROPIC – lac realizat prin intervenţie antropică (prin bararea apelor sau prin aducţiuni de apă), utilizat în scopuri hidroenergetice (lac de baraj), pentru agrement şi recreere, pentru irigaţii (iaz) sau piscicultură (heleşteu) etc.

LACRIMA CHRISTI – vin alb sau roşu italian, deosebit de aromat şi sec, cu un conţinut de alcool de 10 – 12%, care se produce în podgoriile de la poalele Vezuviului.

LAMĂ – mamifer rumegător (înrudit cu cămila) ce trăieşte în zonele muntoase din America de Sud, de circa 120 cm înălţime. Domesticit, se foloseşte ca animal de povară.

LAMINOR – instalaţie formată din doi sau mai mulţi cilindri metalici de lucru, susţinuţi de un cadru, şi mecanismele de reglare a distanţei dintre cilindrii instalaţiei. Este folosit la obţinerea unor produse laminate – tablă, benzi care rezultă în urma trecerii metalului printre cilindrii aflaţi în mişcare de rotaţie.

LAN – suprafaţă de teren cultivat cu cereale care se găsesc într-o fază avansată de vegetaţie.

LAND – provincie autonomă specifică Germaniei şi Austriei, care beneficiază de un guvern şi un organ legislativ proprii.

LANDSCAPE – peisaj (cuv. engl.).

LAPONI – populaţie indigenă din nordul Pen. Scandinave şi din vestul Pen. Kola.

LATEX – lichid lăptos, alb-gălbui, uneori portocaliu, secretat de vasele laticifere ale unor plante (arbore de cauciuc, cocsagâz, păpădie etc.).

LEASING – sistem de finanţare prin închiriere sau concesionare a unor aparate, maşini, utilaje etc., pe o perioadă determinată, după care utilizatorul dobândeşte proprietatea asupra acestora (cuv. engl.).

LEASING CROSS-BORDER – operaţiune de leasing efectuată de o societate din afara ţării, care beneficiază de

o reducere a taxelor vamale pentru produsele aduse în ţară (expr. engl.). LEGIONARISM – ideologie politică şi mişcare socială de extremă dreaptă, specifică României interbelice, fundamentată de A.C. Cuza şi dezvoltată de C.Z. Codreanu, ce avea ca idee centrală jertfa mistică pentru înălţarea neamului. Deşi la bază ideile propovăduite puteau fi încadrate în naţionalismul românesc, ele au fost profund denaturate şi aplicate într-un mod total eronat. Unul din aspectele specifice legionarismului interbelic era caracterul antisemit şi anticomunist.

LEGUMICULTURĂ – formă de agricultură specializată, cu rolul de a furniza populaţiei urbane produse agricole variate, (legume). Se individualizează prin câteva caracteristici distincte: depinde de existenţa unei pieţe urbane în proximitatea imediată, unitatea de exploatare este mică (grădină), tehnica agricolă angajată este uneori foarte dezvoltată etc.

LEST – greutate suplimentară (apă, nisip etc.) cu care se încarcă o navă pentru a-i mări stabilitatea.

LIBERALISM – doctrină care a apărut la sfârşitul sec. al XVIII-lea în Franţa şi în Anglia în climatul general al „filosofiei luminilor”. Se disting în mod obişnuit două tipuri majore de liberalism: liberalism economic şi liberalism politic. Cel economic se bazează pe o economie de piaţă care funcţionează pe baza mecanismului cererii şi ofertei. În această concepţie se acceptă o anumită inegalitate în repartizarea bogăţiilor şi veniturilor, în mă sura în care acest lucru provoacă o creştere a producţiei şi, implicit, a veniturilor, refuzându-se nivelarea veniturilor atunci când acest lucru duce la sărăcie. Liberalismul politic susţine un regim politic bazat pe parlamentarism, pe pluralitatea partidelor politice, pe concepţia unui stat arbitru, pe libertatea cetăţeanului care se exprimă în mod esenţial prin vot.

LIDER – persoană care exercită puterea sau o mare influenţă în cadrul unor grupuri sociale de diverse mărimi (societăţi, naţiuni, comunităţi, organizaţii, grupuri mici etc.). Atributul definitoriu al liderului este exercitarea

funcţiei de conducere, luarea deciziilor. LIGNIT – cărbune inferior cu un grad scăzut de incarbonizare, în care sunt reţinute structurile anatomice ale substanţelor vegetale din care este format. Puterea sa calorică brută este inferioară cifrei de 24 MJ/kg.

LIMITA TERITORIULUI ADMINISTRATIV – linia de demarcare a teritoriului aferent unei unităţi administrative (judeţ, oraş, comună).

LIMITA URBAN-RURAL – zona sau frontiera discontinuă dintre oraş şi aşezarea rurală, în care utilităţile rurale şi urbane sunt amestecate, limita fiind definită în raport cu oraşul. Din punct de vedere ecologic limita poate fi asimilată unei arii de invazie în care densitatea populaţiei creşte rapid, iar valoarea terenurilor este în ascensiune. Limita interioară (limita urbană) se caracterizează printr-un areal de tranziţie avansată de la utilităţile rurale la cele urbane. Limita exterioară (limita rurală) constituie o suprafaţă în care se corelează modul de utilizare a terenului preponderent agricol şi infiltrarea de elemente cu orientare urbană.

LIMITĂ – termen cu semnificaţie geografică, referitor la discontinuităţile dintre diferite regiuni naturale sau social-economice (caracterizate prin omogenitate), folosit cu precădere în regionările fizico-geografice sau economico-geografice. Deseori redusă la o linie, limita instaurează o ordine care nu este numai de natură spaţială, ci şi temporală.

LIMONIT – minereu de fier format în zonele de oxidare ale zăcămintelor de sulfuri, foarte aproape de suprafaţă. Concentraţia în fier poate ajunge până la 48 – 50%.

LINIE A VIEŢII – segment de dreapta (pe axa temporală) ce leagă momentul naşterii de momentul decesului sau de punctul de observare.

LINIE DE BAZĂ – linia celui mai mare reflux de-a lungul coastei, iar, în unele situaţii, linia care uneşte punctele cele mai avansate spre larg ale insulelor, stâncilor, ale altor formaţiuni terestre din apropierea

ţărmului. De la această linie se delimitează marea teritorială.

LINIE DE TELECOMUNICAŢII

linie de transmitere, la distanţă, a unor semnale electromagnetice. În funcţie de natura comunicaţiei se deosebesc: linii telefonice, telegrafice, de televiziune, fonice, de telecomandă, telecontrol şi telesemnalizare. După poziţia capetelor liniilor între care se asigură transmiterea semnalelor, se disting: linii de telecomunicaţii urbane, interurbane, naţionale, internaţionale (continentale, intercontinentale).

LINIE ELECTRICĂ – linie de transmitere a energiei electromagnetice. După tensiunea electrică se disting: linii de joasă tensiune (sub 1 kv); linie de medie tensiune (până la 30 kv); linie de înaltă tensiune (peste 110 kv). După mediul în care se desfăşoară, se deosebesc: linii electrice aeriene, subterane, subacvatice. După funcţia îndeplinită, se cunosc: linie electrică de transport, linie electrică de distribuţie, linie electrică de utilizare.

LIPOVENI – populaţie de origine rusă, aparţinând vechiului rit ortodox, care este răspândită în Delta Dunării şi nordul Podişului Dobrogei, precum şi în unele oraşe ale Moldovei, practicând pescuitul, grădinăritul şi unele activităţi agricole.

LITRĂ – 1. unitate de măsură pentru volum utilizată în trecut, egală cu 0, 322 l în Ţara Românească şi 0, 380 l în Moldova. 2. unitate de măsură pentru masă utilizată în trecut, egală cu 0, 317 kg în Ţara Românească şi 0, 322 kg în Moldova.

LITRU – unitate de măsură pentru capacitate egală cu volumul unui kilogram de apă pură, cu temperatura de 4°C, la presiunea de o atmosferă.

LIVADĂ – suprafaţă de teren cultivată cu pomi fructiferi.

LIVRĂ – 1. funt. 2. veche monedă franceză.

LOBBY – acţiune exercitată de un grup de persoane pentru a influenţa deciziile luate de o putere legislativă sau administrativă, în scopul obţinerii unor avantaje pentru

alte structuri organizaţionale (termen american).

LOCALITATE – formă de aşezare stabilă a populaţiei în teritoriu, alcătuind un nucleu de viaţă umană, cu structuri şi mărimi variabile, diferenţiate în funcţie de: modul de producţie al societăţii, specificul activităţilor de producţie dominante ale locuitorilor

(industrie, agricultură, transporturi, comerţ etc.); caracteristicile organizării administrativ-teritoriale; numărul de locuitori; caracterul fondului construit; gradul de dotare socio-culturală şi de echipare tehnico-edilitară.

L. este alcătuită dintr-o grupare de clădiri de locuit, care, în raport cu nivelul de dezvoltare, cu preponderenţa uneia din funcţii sau cu rolul pe care L. îl are în teritoriu, mai cuprinde: construcţii cu caracter politico-administrativ, economic, instituţii social-culturale şi echipări tehnico-edilitare, alcătuind împreună un organism complex, viabil, bazat pe cooperarea părţilor componente. După preponderenţa uneia dintre funcţii şi după rolul pe care îl îndeplinesc în teritoriu, L. pot avea specific industrial, agricol, balneoclimateric sau turistic, portuar, administrativ, universitar etc. După specificul şi ponderea activităţii economice dominante, mărime, caracterul fondului construit, densitate, nivel de dotare socială şi echipare tehnică, L. se împart în două mari grupe: L. urbane (oraşe, municipii) şi L. rurale (sate).

LOCALITATE AGROTURISTICĂ – aşezare rurală, cu mai multe gospodării agroturistice, cu caracter specific, care reprezintă puncte de atracţie pentru turişti. Acestea au structură organizată, astfel încât să asigure o ofertă agroturistică adecvată, incluzând elemente specifice şi nealterate de etnografie şi folclor, obiective turistice culturale, unităţi gastronomice cu specific local.

LOCALITATE DE DESTINAŢIE

localitate în care îşi stabileşte domiciliul persoana migrantă. Se apreciază că există factori de „atracţie” care determină aşezarea migranţilor într-o localitate: disponibilitatea unor locuri de muncă mai bune, facilităţi pentru un venit mai mare; condiţii favorabile de a obţine o

educaţie sau specializare mai bună; condiţii mai bune de trai şi de locuit etc.

LOCALITATE DE ORIGINE – localitate din care pleacă persoana migrantă, cu schimbarea definitivă a domiciliului. După unii autori există factori de „respingere” care determină plecările, cum ar fi: epuizarea resurselor naturale, pierderea locurilor de muncă, tratament discriminatoriu (din punct de vedere religios, politic, etnic etc.), catastrofe etc.

LOCALITATE RURALĂ – vezi SAT.

LOCALITATE-SATELIT – aşezare umană, oraş sau sat, dezvoltată, în numeroase cazuri, pe baza unor funcţiuni economice proprii, situată în apropierea unui oraş important, îndeplinind, pe de o parte, rolul de descongestionare a oraşului spre care gravitează, iar pe de altă parte beneficiind de activitatea acestuia pe multiple planuri de ordin economic, social-cultural sau tehnico-gospodăresc. O condiţie esenţială în buna desfăşurare a relaţiilor statornicite între oraşul principal şi localitatea satelit o constituie asigurarea unei reţele bine organizate de circulaţie şi transport în comun.

LOCALITATE TURISTICĂ aşezare urbană sau rurală cu funcţii turistice dezvoltate pe baza resurselor turistice de care dispune.

LOCALITATE URBANĂ – vezi ORAŞ.

LOCALITĂŢI-DORMITOR – localităţi rurale în care rezidenţii reprezintă o populaţie activă înregistrată într-o altă localitate. Asemenea localităţi sunt rezultatul creşterii şi redistribuirii populaţiei din centrele urbane mari. Termenul este folosit cu precădere pentru a indica localităţile rurale rezultate din dislocarea populaţiei originare, prin crearea de noi zone rezidenţiale la marginea aşezărilor urbane.

LOCALNIC – persoană considerată în raport cu localitatea în care trăieşte; om din partea locului.

LOCAŢIE – 1. areal sau spaţiu, în mod obişnuit recunoscut şi definit, unde este situat un eveniment sau lucru.

În mod normal, locaţia este un punct; schimbându-se scara de observaţie folosită, acesta poate căpăta o anumită dimensiune, raportată la scară. Locaţia poate fi absolută sau relativă. Locaţia absolută ne indică poziţia exactă, folosind coordonatele obiectului. Locaţia relativă se raportează la alte elemente ce indică gradul de valorificare a poziţiei (locaţie optimă). 2. sumă care se plăteşte drept chirie pentru anumite bunuri luate în folosinţă.

LOC CENTRAL – 1. un centru în interiorul unei aşezări sau oraş a cărui funcţie primară este aceea de a asigura populaţiei din oraş sau împrejurimi bunurile şi serviciile necesare. 2. model matematic de stabilire a influenţei regionale a centrelor urbane creat de geograful W. Christaller. Pleacă de la modul în care un centru urban răspunde necesităţilor de servicii ale zonei înconjurătoare, conturând în acelaşi timp şi rolul coordonator al oraşului în teritoriu, ca şi poziţia (ierarhizarea) diferitelor oraşe într-o reţea urbană dată, analizată. Teoria locului central, îmbogăţită de alţi cercetători, a căpătat o largă utilizare în geografia urbană şi planificarea regională. Exprimă – în esenţă – numărul, localizarea, dimensiunea, distribuţia spaţială şi funcţiunile unei aşezări umane privite ca sistem urban.

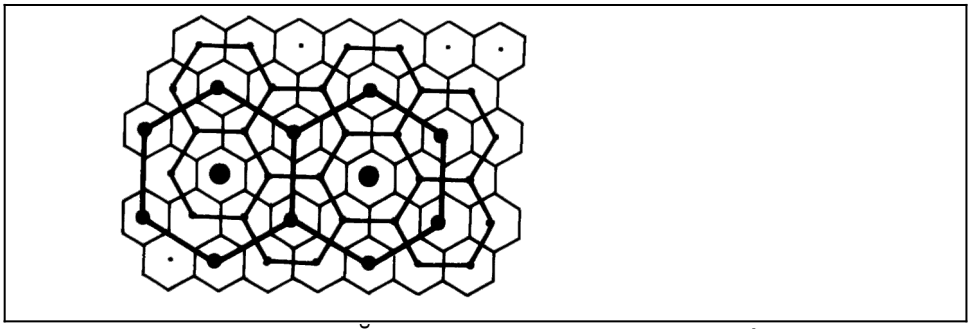

LOC DE MUNCĂ – loc din cadrul unei întreprinderi, instituţii, organizaţii în care îşi desfăşoară activitatea o persoană.

LOCUINŢĂ – construcţie unitară şi singulară formată din una sau mai multe camere de locuit, prevăzută, în

general, cu dependinţe sau alte spaţii de deservire, independentă din punct de vedere funcţional, având intrare separată şi fiind folosită, în principiu, de o singură gospodărie. Este o formă de adăpost uman utilizat de persoane înrudite între ele pentru satisfacerea anumitor nevoi de menţinere şi dezvoltare a vieţii biologice, psihologice şi sociale (nevoi de refacere a capacităţii de muncă, de menţinere şi dezvoltare a stării de sănătate, de creştere, educaţie şi îngrijire a copiilor, de menţinere a coeziunii familiei şi de integrare socială).

LOCUINŢĂ COLECTIVĂ – 1. spaţiu de locuit folosit, în comun, de mai multe gospodării. 2. termen impropriu folosit pentru clădirile de locuit cu mai multe apartamente, deoarece apartamentele sunt doar grupate în aceeaşi clădire.

LOCUINŢĂ DUPLEX – locuinţă individuală cu două niveluri, prevăzută cu o scară interioară.

LOCUINŢĂ INDIVIDUALĂ clădire de locuit care este utilizată de o singură gospodărie, specifică mediului rural sau cartierelor orăşeneşti.

LOCUINŢE ÎNŞIRUITE – lanţ format din locuinţe individuale, parter sau duplex, construite fără spaţiu între ele pe două din laturile opuse. Fiecare locuinţă are un front redus la faţada principală şi posterioară, deservit de o stradă sau numai de acces pietonal.

LOCUINŢE SOCIALE – clădiri care au funcţia de locuinţă pentru colectivităţi omogene. Se utilizează de multe ori şi denumirea de *cămin* (pentru elevi, pentru studenţi, pentru muncitori nefamilişti, pentru bătrâni).

LOCUIRE – ansamblul activităţilor de refacere şi dezvoltare a capacităţii de muncă şi a relaţiilor sociale condiţionate de unele caracteristici ale cadrului construit sau amenajat dintr-un teritoriu dat.

LOCUITOR – 1. termen general utilizat pentru a desemna pe ocupantul activ al unei porţiuni a teritoriului, pe care o organizează după nevoile şi aspiraţiile sale. 2. persoană care are domiciliul obişnuit într-un loc determinat (oraş, regiune, ţară etc.).

LOHN – ansamblu de operaţii al cărui obiect îl constituie prelucrarea materialelor, materiilor prime, produselor semifinite aparţinând unei părţi (importator) de către o altă parte (exportator). Prelucrarea în lohn poate fi definită ca o operaţie de export de manoperă (lohn activ) şi import de manoperă (lohn pasiv).

LOISIR – termen care semnifică timpul liber de care individul poate dispune după dorinţa sa. În bugetul de timp, L. are un rol tot mai mare, pe măsura reducerii săptămânii de lucru (cuv. fr.).

LONGEVITATE – vârstă maximă până la care poate trăi fiinţa umană ca specie; se evaluează în general la 100 de ani şi se presupune că această limită nu s-a schimbat în timp.

LONGOBARZI – triburi migratoare ale germanilor răsăriteni care au locuit în antichitate în bazinul inferior al fluviilor Elba şi Dunăre. În sec. al VI-lea au invadat regiunile nordice şi centrale ale Italiei, punând bazele unui regat cu capitala la Pavia, supus în 774 de Carol cel Mare.

LOT – 1. termen utilizat pentru a desemna o suprafaţă de teren destinată unor activităţi agricole speciale: L. semincer (pentru înmulţirea seminţelor de soi), L. de hibridare (pentru obţinerea unor hibrizi), L. zootehnic (pentru creşterea unui grup omogen de animale), L. demonstrativ (pentru efectuarea unor experienţe agricole). 2. suprafaţa de teren, cu acces la o cale carosabilă de circulaţie, destinată amplasării unei locuinţe.

LUBRIFIANŢI – hidrocarburi lichide, vâscoase, bogate în parafine, a căror temperatură de distilare se situează între 380°C şi 500°C şi care sunt obţinute prin distilarea în vid a reziduurilor rezultate din distilarea atmosferică a petrolului.

LUCRĂRI HIDROTEHNICE – lucrări care pun în valoare resursele hidraulice ale unui curs de apă. În funcţie de scopul urmărit se disting: lucrări hidroelectrice (pentru obţinerea de energie electrică), lucrări hidroameliorative (pentru ameliorarea terenurilor prin

asanări, irigaţii etc.), lucrări de îmbunătăţire a navigaţiei, lucrări pentru alimentarea cu apă, pentru piscicultură, pentru protecţia împotriva viiturilor, lucrări cu scop turistic. În majoritatea cazurilor aceste lucrări au caracter complex, urmărind mai multe utilizări.

LUCRĂTOR FAMILIAL NEREMUNERAT – persoană ce îşi desfăşoară activitatea într-o unitate economică familială, condusă de un membru al familiei sau o rudă, pentru care nu primeşte remuneraţie sub formă de salariu sau plată în natură.

LUCRĂTOR PE CONT PROPRIU – persoană care îşi exercită activitatea în unitatea proprie sau într-o afacere individuală, fără a angaja niciun salariat, fiind ajutat sau nu de membrii familiei, neremuneraţi.

LUCRU MECANIC – mărime fizică care caracterizează un sistem atunci când acesta ia parte la un proces; în cazul unui corp care se poate deplasa şi asupra căruia acţionează o forţă constantă, L.m. al acelei forţe se defineşte ca produsul dintre deplasarea corpului şi acea parte (componentă) a forţei care acţionează pe direcţia deplasării. Ca şi energia, L.m. se măsoară în jouli (J).

LUMEA A TREIA – denumire simbolică pentru unele state din Asia, Africa sau America Latină, care sunt situate pe o treaptă inferioară de dezvoltare.

LUMEA NOUĂ – termen utilizat pentru a desemna acea parte a lumii ce nu fusese descoperită de către europeni înainte de 1492. Cuprinde continentele America de Nord şi de Sud, Australia, insulele din Marea Caraibilor.

LUMEA VECHE – termenul face referire la Europa, Asia (ţinuturi situate până la Malaysia) şi Africa (inclusiv insula Madagascar). Include acele părţi ale lumii care erau cunoscute înainte ca europenii să descopere America şi Australia.

LUMINĂ – radiaţie electromagnetică ce impresionează retina ochiului, cu lungimi de undă (în vid) cuprinse între 4.000 Å (lumina violetă extremă) şi 7500 Å (lumina roşie extremă).

LUMINĂ ARTIFICIALĂ – lumină produsă de o sursă

tehnică.

LUMINĂ NATURALĂ – lumină produsă de radiaţia solară.

LUNGIMEA INSTALAŢIILOR MECANICE DE URCAT – indicator sintetic ce ilustrează gradul de mobilitate a turiştilor în cadrul domeniului schiabil, fiind direct proporţional cu numărul de turişti care beneficiază de facilităţile acestuia.

LUTERANISM – doctrină a protestantismului german, fundamentată de reformatorul religios Martin Luther (1483 – 1546) şi sintetizată în confesiunea de la Augsburg (1530). Luteranismul consideră esenţială pentru mântuire credinţa şi nu cultul religios, pe care l-a simplificat; proclamă autoritatea exclusivă a *Bibliei*, respinge tradiţia sacră şi recunoaşte doar două taine – botezul şi împărtăşania.

M

MACADAM – înveliş executat din piatră, folosit fie ca îmbrăcăminte rutieră, fie ca suport pentru covorul asfaltic sau, în unele cazuri, ca fundaţie pentru alte pavaje. Se realizează din două sau mai multe tipuri de piatră spartă calibrată (de aceleaşi dimensiuni) între care se introduce un material de agregare (bitum asfaltic, ciment, pulbere minerală umezită), pentru a obţine o legătură foarte strânsă.

MACAZ – schimbător de direcţie, la calea ferată sau tramvai, care permite dirijarea materialului rulant. Este o porţiune mobilă a şinelor şi poate fi comandat local sau de la distanţă.

MACAZ AERIAN – schimbător de direcţie amplasat la bifurcarea liniilor de troleibuz.

MACEDONENI – 1. popor indo-european înrudit cu grecii, din Macedonia antică. 2. popor din ramura slavilor de sud, care locuieşte în ţările din Pen. Balcanică, de religie creştină ortodoxă (marea majoritate) sau musulmană, vorbitor de limbă macedoneană (o limbă indo-europeană slavă, înrudită cu greaca veche). 3. cetăţeni ai Rep. Macedonia.

MACROECONOMIE – ansamblul activităţilor economice la nivel naţional (ex: venitul naţional, investiţii etc.).

MACROSTATISM – termen introdus de Fr. Ratzel care reflectă convingerea că puterea statelor mari (economică, militară, politică) vine din vastitatea spaţiilor geografice pe care le posedă.

MAGHIARI – vezi UNGURI. MAGISTRALĂ – vezi ARTERĂ

DE CIRCULAŢIE.

MAGLEV – tren cu propulsie magnetică, denumit şi „trenul zburător”, care până la viteza de 100 km/h rulează în mod convenţional, iar după acest prag se deplasează la 10 cm deasupra solului pe baza sustentaţiei şi propulsiei magnetice. Trenul a fost realizat iniţial în Japonia şi deţine recordul mondial de viteză pentru transportul feroviar, cu 517 km/h.

MAGNETIT – minereul cel mai căutat pentru obţinerea fontei şi oţelului, având o concentraţie de până la 72% fier; cele mai cunoscute zăcăminte sunt în Federaţia Rusă (regiunea Uralului de Sud şi Kursk-Belgorod), în Suedia (Kirunavaara) etc.

MAGNEZIU – metal alcalino-pământos care se poate extrage din dolomit, magnezit, olivină şi brucit. Este utilizat în industria aeronautică, la obţinerea unor aliaje speciale etc.

MAHALA – areal alcătuit din case îngrămădite, sub standardul normal al oraşului, locuit de clasa săracă, de şomeri, imigranţi, care nu îşi permit condiţii normale de trai. Înglobează instalaţii sanitare precare, facilităţi urbane sărace şi sunt predispuse incendiilor. Aceste areale au un grad ridicat al criminalităţii, vandalismului, alcoolismului sau al altor forme de deviaţie comportamentală.

MAHON – vezi ACAJU.

MAIDAN – loc viran deschis care se află în interiorul sau la marginea unei localităţi.

MĂJARCĂ – viţă-de-vie românească, răspândită în zonele cu terenuri nisipoase, cu boabe mari verzui, cu pete

ruginii, ce dă vinuri de masă de calitate superioară.

MALGAŞI – locuitori aparţinând, de obicei, rasei mongolide, care trăiesc în Insula Madagascar.

MALNUTRIŢIE – lipsa sau insuficienţa unor elemente nutritive esenţiale, în special proteine, din hrana unei persoane, care poate duce la diferite deficienţe sau boli, cum ar fi beri-beri etc.

MANAGEMENT – 1. ştiinţă multidisciplinară care se ocupă cu studiul proceselor de conducere, anticipare, organizare, antrenare şi control a tuturor tipurilor de resurse, în vederea atingerii anumitor scopuri. 2. proces prin care se prevăd, se organizează, se coordonează şi se evaluează activităţile desfăşurate într-un sistem, în vederea derulării cu eficienţă maximă (cuv. engl.).

MANDARIN – arbore fructifer sempervirescent, din genul citrus, înalt de 3 – 4 m, cu frunze eliptice, fructe sferice mult turtite (cu coaja relativ subţire şi portocalie, cu pulpa dulce, uşor acidulată şi aromată). Principalul producător este Asia (80% din producţia mondială), urmată de Europa, zonele producătoare fiind cele cu climat tropical şi subtropical (*Citrus nobilis*).

MANGAL – cărbune de lemn obţinut prin arderea mocnită a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscată a lemnului, utilizat îndeosebi la producerea cărbunelui activ.

MANGAN – metal alb-cenuşiu, cu duritate mare, prezent în natură sub formă de oxizi, întrebuinţat la fabricarea unor oţeluri cu proprietăţi speciale.

MANGOTIER – arbore fructifer veşnic verde, originar din Asia de Sud, înalt de 10 – 15 m (dar poate ajunge până la 30 m), cultivat în proporţie de 80% în Asia pentru fructele sale numite „mango”, suculente, dulci şi aromate, dar şi pentru mugurii florali consumaţi în alimentaţie.

MANIOC – plantă erbacee perenă, de climat tropical, cu rădăcini tuberculate, bogate în amidon (25 – 45%). Este originară din Brazilia şi are două varietăţi: M. dulce (*Manihot dulcis*) şi M. amar (*Manihot utilissima*), acesta din urmă foarte productiv, cu tuberculi de 1 m lungime.

Din făina de M. se prepară tapioca – aliment de bază al populaţiei din zonele tropicale. Principalele producătoare: Nigeria, Brazilia, Thailanda, Zair, Indonezia, India etc.

MANOPERĂ – 1. cantitatea de muncă necesară pentru a realiza un produs, a presta un serviciu, a executa o lucrare sau o operaţie. 2. sumă de bani cuvenită pentru efectuarea unei munci. MANSARDĂ – spaţiu locuibil situat sub acoperişul cu pantă frântă al unui imobil. Are avantajul folosirii unei părţi importante a podului unei clădiri, dar şi dezavantaje ca: lumină naturală insuficientă, tavan înclinat, dificultăţi în asigurarea izolării termice. Termenul provine de la numele inginerului francez François Mansarda.

MANUFACTURĂ – 1. formă de producţie în care predomină munca manuală. 2. Întreprindere industrială destinată producţiei de bunuri de consum în care domină munca manuală şi unde un rol important revine talentului şi abilităţii lucrătorilor.

MAREE NEAGRĂ – formă de poluare cu petrol sau produse petroliere a mărilor şi oceanelor, care afectează ecosistemul marin şi regiunile litorale, având drept cauze accidente ale petrolierelor, fisurarea conductelor submarine de petrol etc.

MARE LIBERĂ – totalitatea suprafeţelor marine situate dincolo de limitele zonelor economice exclusive, constituind patrimoniu comun al umanităţii.

MARE TERITORIALĂ – fâşia de mare cuprinsă între 3 – 12 mile marine, situată de-a lungul litoralului unui stat, dincolo de liniile de bază.

MARFĂ – produs al muncii destinat schimbului prin vânzare/cumpărare, care satisface o necesitate socială.

MARFĂ PERISABILĂ – marfă care în timpul transportului, manipulării, depozitării îşi poate pierde din calităţile sale iniţiale.

MARGINE URBANĂ – zonă care se caracterizează prin procese de schimbare funcţională, disputată din punctul de vedere al utilizării terenului (din folosinţă rurală trecând într-una urbană).

MARKETING – ansamblu de metode, tehnici şi activităţi care vizează studiul raporturilor dintre cerere şi ofertă. Principiul de bază este ca activitatea economică să fie permanent adaptată la cerinţele prezente şi viitoare ale

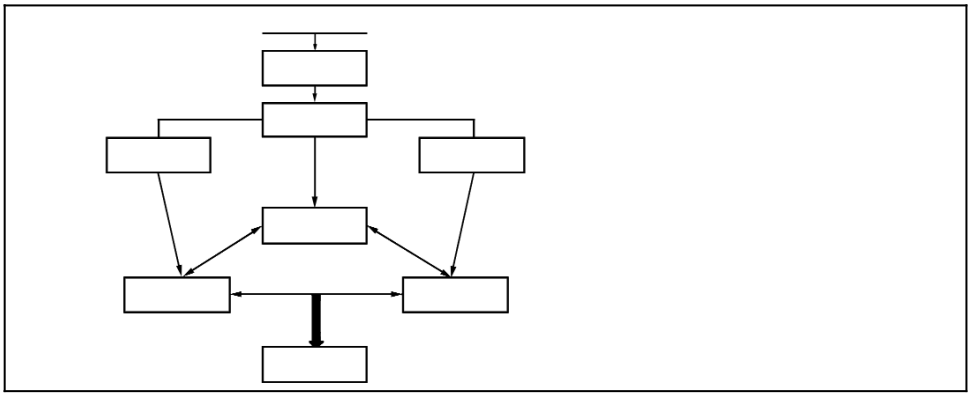

Marketing consumatorilor interni şi externi şi să poată satisface aceste cerinţe cu o eficienţă cât mai mare (cuv. engl.).

MARKETINGUL TURISMULUI

totalitatea măsurilor cu ajutorul cărora conducerea unei societăţi sau întreprinderi turistice poate cerceta relaţia produs-piaţă, organizând şi dirijând pe baza lor toate activităţile economice care se apreciază ca fiind necesare evaluării capacităţii de cumpărare a clientelei potenţiale şi transformării acesteia într-o cerere efectivă pentru un anumit produs sau serviciu turistic, precum şi furnizarea acestuia consumatorului, în scopul realizării

profitului preconizat şi altor obiective stabilite în programele de dezvoltare a întreprinderii turistice.

MARMURĂ – calcar sau dolomit cristalizat, format prin metamorfismul unor roci sedimentare carbonaţiee. Are culoare albă sau colorată (roz, bej, cenuşiu, verde, negru, roşu etc.) şi, prin şlefuire, devine lucioasă. Se utilizează ca material de construcţie sau ornamental (în sculptură), la fabricarea diferitelor obiecte decorative.

MARXISM – ideologie de stat ce are la bază gândirea teoretică, filosofică, sociologică, economică şi politică a lui Karl Marx (1818 – 1883), ce a insuflat mişcarea comunistă. După opiniile unor sociologi (T. Bottomore, 1978), M. poate fi privit ca „o teorie sociologică printre altele sau un corp unic de gândire, o lume intelectuală complet proprie, care constituie o alternativă radicală a sociologiei ca mijloc de a înţelege şi orienta acţiunea umană în societate”. M. poate fi privit ca o filosofie critică care exprimă punctul de vedere asupra lumii al proletariatului revoluţionar. MASS-MEDIA – totalitatea mijloacelor de comunicare în masă: presa scrisă, radio, televiziune, telefon, telegraf, casete audio-video, afişe, imprimate etc. Şi alte mijloace care pot duce la amplificarea informaţiilor, la lărgirea orizontului de cunoştinţe al populaţiei.

MATERIAL LEMNOS – lemnul de lucru (rotund sau despicat) şi lemnul de foc – obţinut ca rezultat al aplicării tăierilor autorizate de produse principale, secundare, accidentale şi din acţiuni de igienizare a pădurilor –, cheresteaua, lemnul ecarisat sau cioplit, lemnul brut, prelucrat sau semifabricat. MATERIAL RADIOACTIV – material, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive.

MATERIAL RULANT – totalitatea mijloacelor care se deplasează pe calea ferată: locomotive, automotoare, vagoane de călători, de marfă etc.

MATERIE PRIMĂ – obiect al muncii care poate fi prelucrat şi transformat în cadrul proceselor de producţie. În funcţie de mai multe criterii se pot distinge: materii

prime industriale şi agricole; principale şi auxiliare; naturale şi sintetice; animale şi vegetale; autohtone şi din import.

MĂNĂSTIRE – ansamblu de construcţii care servesc activităţii unei

Mănăstire colectivităţi călugăreşti. În cultul ortodox mănăstirea are în centru biserica, în jurul căreia sunt distribuite construcţiile anexe: corpul de chilii, paraclisul, cuhnia, turnul-clopotniţă etc. La mănăstirile de cult catolic biserica se află pe una din laturile unei curţi interioare, în jurul căreia se află dormitoarele, refectoriul etc.

MĂR – pom fructifer specific zonei temperate, din familia rozaceelor, originar din nord-vestul Asiei şi sud-estul Europei care, datorită hibridării rapide, prezintă peste 10.000 de varietăţi. Este înalt de până la 10 m, cu flori alb-rozalii şi fructe sferice turtite, de diferite culori, bogate în vitamine (*Malus domestica*).

MĂRIME OPTIMĂ A UNUI ORAŞ – acea dimensiune demografică a unui oraş la care acesta obţine maximum de beneficii. Până la un anumit punct – ce exprimă mărimea optimă a oraşului – beneficiile obţinute depăşesc costurile impuse de creşterea oraşului, dar după depăşirea acestui nivel creşterea populaţiei induce disfuncţionalităţi, datorită efectelor negative ale aglomerării excesive.

MĂR PĂDUREŢ – arbore din familia rozaceelor ce trăieşte în pădurile din regiunile de deal şi câmpie ale zonei temperate, înalt de până la 15 m, cu ramuri spinoase şi fructe mici, foarte astringente. Se foloseşte ca portaltoi

pentru măr (*Malus sylvestris*).

MECANIZAREA LUCRĂRILOR AGRICOLE – înlocuirea muncii manuale cu munca mecanizată, care se poate aplica la toate fazele procesului de producţie: pregătirea terenului, însămânţarea şi întreţinerea culturilor, recoltarea, transportul, condiţionarea seminţelor şi a produselor.

MECANIZARE ÎN ZOOTEHNIE

mecanizare a procesului de creştere şi exploatare a animalelor, realizată prin mecanizarea alimentării cu apă, a pregătirii şi distribuirii hranei, a întreţinerii animalelor şi spaţiilor de adăpost, a tunsului şi mulsului.

MEDIE DE VÂRSTĂ – vârstă medie a populaţiei, calculată ca raport dintre suma totală a vârstelor individuale şi numărul de indivizi.

MEDIU – ansamblul factorilor fizici şi fenomenologici, rezultat al integrării mediilor natural, artificial şi socio-economic, care condiţionează viaţa. MEDIU CONSTRUIT – totalitatea construcţiilor şi amenajărilor create de om pentru satisfacerea necesităţilor sale de producţie şi de locuire.

MEDIU ECONOMIC – ansamblul factorilor care pot influenţa activitatea economică dintr-un anumit teritoriu, cuprinzând restricţiile naturale şi sociale care trebuie identificate pentru o desfăşurare optimă a activităţii economice.

MEDIU RURAL – mediu social şi fizic care se caracterizează prin populaţie redusă; prezenţa a doua componente teritoriale – vatra (utilizată pentru satisfacerea nevoilor de locuire) şi moşia (pe care se practică activităţile economice); o activitate productivă preponderent agricolă; o slabă concentrare a fondului construit în teritoriu (densitate scăzută); o dotare socioculturală şi o echipare tehnico-edilitară reduse.

MEDIU UMAN – parte a mediului alcătuită din realitatea oferită de natură şi de valorile create de om, în care societatea îşi realizează cerinţele materiale, culturale, sociale etc.

MEDIU URBAN – mediu social şi fizic alcătuit dintr-un număr de factori ce conferă atribute urbane cadrului în care trăieşte o anumită populaţie: activitate productivă cu preponderenţă neagricolă, concentrare a populaţiei şi a fondului construit (densitate ridicată), deservire socio-culturală complexă, grad ridicat de echipare tehnico-edilitară. Este un tip de mediu înconjurător aproape complet artificializat, caracterizat prin următoarele funcţii principale: de locuit, productivă, culturală, administrativă şi de servire, de comunicare, ecologică şi de recreere, estetică, strategică. MEGALIT – nume dat unor monumente funerare sau religioase construite în epoca neolitică şi la începutul epocii

Complex megalitic bronzului din blocuri de piatră brută sau cioplite sumar.

MEGALOPOLIS – 1. termen folosit de Jean Gottmann în anul 1961, în lucrarea sa cu acest titlu, pentru desemnarea concentrării urbane din nord-estul S.U.A., în lungul litoralului atlantic, pe o lungime de aproape 850 km, în care numeroase oraşe gravitează în jurul marilor centre polarizatoare, fiecare fiind o puternică aglomeraţie urbană: New York, Philadelphia, Baltimore, Pittsburgh, Washington. Statisticile arată că această uriaşă concentrare urbană grupează peste 50 de milioane de locuitori, mai mult de o cincime din populaţia activă a S.U.A., aproape o treime din venituri şi salarii, un sfert din producţia industrială etc. Se utilizează de asemenea pentru a desemna orice arie

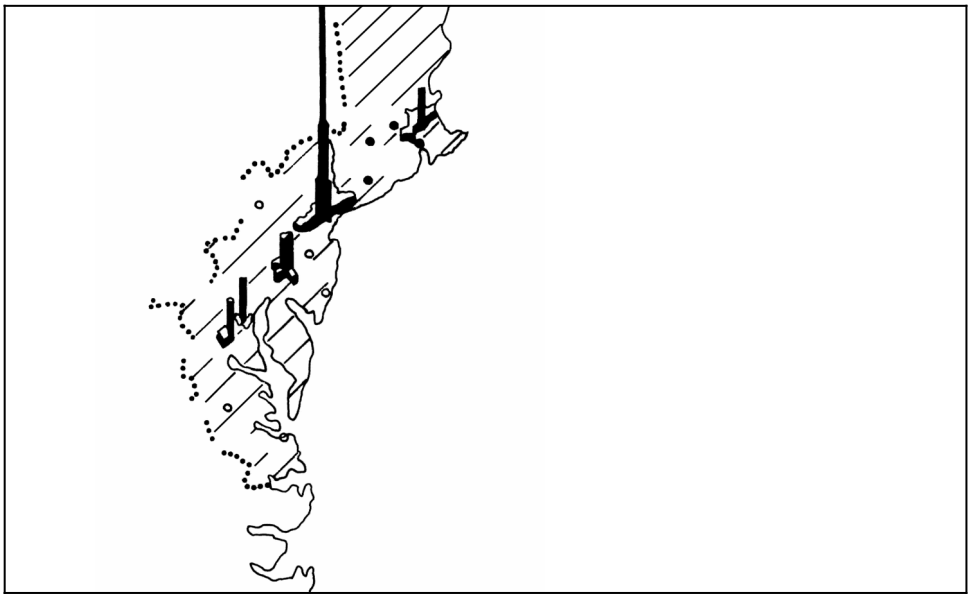

Megalopolis urbană supradimensională care a evoluat gradat prin unirea structurilor metropolitane şi a oraşelor, şi care operează ca un sistem urban polinuclear. Conform lui C. Doxiadis, megalopolisul se individualizează prin populaţii de peste 10 milioane de persoane şi prin faptul că încorporează mai mult de o metropolă.

termen generic folosit pentru desemnarea celor mai

mari concentrări urbane.

MEGATENDINŢE – concept difuzat de sociologul american J. Naisbitt care se referă la tendinţele de bază – tehnologice şi social-economice – ale lumii contemporane. Aceste tendinţe trebuie luate în considerare pentru elaborarea strategiilor geopolitice de către statele lumii.

MEI – cereală secundară cu o largă răspândire în Asia şi Africa, mai ales în zona savanelor, originară din Africa. Ca şi sorgul, este „cereala oamenilor săraci”, cultivându-se în zonele calde, secetoase, dar şi temperate. Din punct de vedere alimentar, statisticile F.A.O. menţionează cinci varietăţi importante: meiul lumânare, eleusinul, meiul comun, meiul păsăresc şi meiul japonez.

MELASĂ – gen de sirop, de culoare brună-neagră, rezultat în urma fabricării zahărului din sfeclă sau trestie de zahăr, care poate fi folosit ca materie primă pentru industria spirtului, romului, ca hrană pentru animale.

MERCANTILISM – doctrină elaborată în sec. XVI-XVII, după care bogăţia esenţială a unui stat este constituită de volumul rezervelor de metale preţioase. Într-un sistem mercantil, comerţul exterior este considerat un mijloc care permite obţinerea de aur şi acumularea bogăţiilor în interiorul unei ţări datorită unui excedent comercial.

MESERIE – calificare profesională obţinută în urma unui proces de şcolarizare şi prin practică. În sens restrâns, termenul este folosit pentru a defini pregătirea personalului tehnic sau de specialitate care execută prelucrarea sau transformarea obiectelor muncii sau prestează anumite servicii.

MEŞTEŞUG – 1. formă de muncă manuală calificată, bazată pe folosirea unor unelte simple. 2. abilitate, măiestrie, pricepere. 3. metodă, procedeu practic, mijloc.

METABOLISM URBAN – termen preluat din biologie care desemnează capacitatea de concentrare a bunurilor de către un oraş în scopul prelucrării lor, pentru a asigura consumul propriu şi realizarea legăturilor de schimburi cu exteriorul. Termenul este justificat având în vedere

similaritatea dintre funcţiile organismelor vii şi acelea ale organismului urban.

METAMORFOSI – sistem de iluminat pus la punct în Italia, care permite reglarea intensităţii şi culorii luminii prin telecomandă; poate memora 87 de combinaţii de lumini diferite.

METIS – persoană provenită din doi părinţi de rase diferite.

METODA ANALIZEI – metodă utilizată în geografie care constă în descompunerea obiectelor, fenomenelor şi proceselor studiate în părţile lor componente pentru observarea şi cunoaşterea în detaliu a caracteristicilor şi funcţiilor pe care le au.

METODA AREALELOR – metodă de reprezentare pe hartă a unor fenomene sau procese economico-sociale cu răspândire discontinuă în teritoriu, care sunt delimitate fie prin linie curbă închisă (areale absolute), fie prin linii curbe întrerupte (areale relative).

METODA CARTOGRAFICĂ – metodă specifică geografiei care constă în reprezentarea grafică a proceselor şi fenomenelor geografice, în scopul cunoaşterii localizării spaţiale, a extinderii şi structurii acestora, surprinse în diferite etape, ca şi a relaţiilor de cauzalitate existente la un moment dat.

METODA INDUCTIV-DEDUCTIVĂ – metodă aplicată în geografie, bazată pe cunoaşterea realităţii geografice, de la singular la general, pe deducţiile logice şi pe descoperirea ulterioară a singularului pornind de la general.

METODA ISTORICĂ – metodă aplicată în geografie prin care se analizează fenomenele şi procesele în evoluţia lor temporală.

METODA LINIILOR MIŞCĂRII

metodă de reprezentare geografică folosită pentru redarea cartografică a dinamicii fenomenelor economice şi sociale, în timp şi spaţiu. Există trei tipuri de linii de mişcare: vectori (săgeţi), linii de mişcare schematice şi linii de mişcare exacte.

Metoda liniilor mişcării

METODA MODELELOR – metodă modernă folosită în geografie care constă în imitarea materială sau mentală a unui sistem ce există în realitate, prin construirea specială de analogii cu care sunt reproduse principiile organizării şi funcţionării acestuia. Ea serveşte la uşurarea înţelegerii fenomenelor complexe, prin schematizare, aducând un plus de orientare şi claritate.

METODA PUNCTULUI – metodă

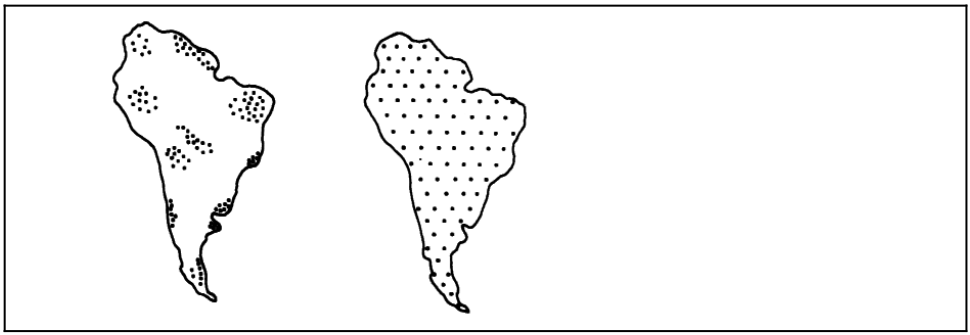

de reprezentare prin care se pot reda cartografic, cantitativ şi exact fenomene demografice, ale producţiei materiale, precum şi dinamica fenomenelor.

Există puncte cu o răspândire reală, care presupun amplasarea lor acolo unde se află fenomenul caracterizat, şi puncte cu o răspândire uniformă, la intervale egale, care dau o imagine aproximativă a răspândirii fenomenelor.

METODA SEMNELOR – metodă de reprezentare pe hartă a obiectelor sau fenomenelor specifice geografiei umane prin semne speciale (artistice sau fiziografice, stilizate, geometrice, simboluri sau litere iniţiale), cu sau fără scară precizată.

METODA SINTEZEI – metodă aplicată în geografie care constă în integrarea mentală a părţilor obiectului, descompus iniţial prin analiză în părţi componente, în contextul sistemului din care face parte.

METODA STATISTICO-MATEMATICĂ – metodă care permite înregistrarea, prelucrarea şi generalizarea unui mare volum de date caracteristice pentru diferite etape ale desfăşurării fenomenului. Această metodă facilitează utilizarea aparatului statistic în geografie, compararea fenomenelor din punct de vedere cantitativ şi folosirea tehnicilor moderne de calcul.

METODISM – doctrină religioasă protestantă, fondată de preotul anglican J. Wesley (sec. al XVIII-lea), care propovăduieşte ascetismul şi o viaţă morală riguroasă, precum şi studiul metodic al Bibliei, unica sursă de cunoaştere a lui Dumnezeu şi a mântuirii. Confesiunea este răspândită, în prezent, în multe ţări.

METROPOLĂ – 1. termen utilizat pentru orice oraş de dimensiuni mari, dar îndeosebi pentru centrele urbane care joacă rol de capitală regională sau naţională sub aspect economic, cultural, administrativ etc. În cadrul teoriei locului central, metropola reprezintă un nivel superior în ierarhia urbană, se constituie în centru de control al economiei moderne, cu o populaţie de cel puţin 1 milion de locuitori şi care circumscrie o regiune ce deţine 5 – 30 milioane de locuitori. 2. stat-oraş antic, considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. 3. stat colonialist, considerat în raport cu coloniile sale.

METROPOLE DE CONTRAPONDERE – metropole sau oraşe apărute în planificarea urbană franceză în anii 1966 – 1970, care funcţionează ca poli activi în zonele mai puţin privilegiate, în procesul de descentralizare a creşterii economice şi de contrabalansare a atracţiei exercitate de Paris, pentru a se constitui o ierarhie urbană mai echilibrată.

METROPOLIZARE – tendinţă în urbanizarea mondială – apărută în ţările dezvoltate, dar care în prezent se regăseşte mai ales în cele în curs de dezvoltare – de concentrare a populaţiei în oraşele mari, şi implicit de creştere a numărului acestora.

METROU – mijloc de transport în comun care se deplasează pe cale ferată proprie subterană, la nivelul

solului sau suspendată, alcătuit din mai multe vagoane, de mare capacitate.

MICĂ – mineral cu clivaj perfect, utilizat ca material izolator în industria electrotehnică.

MICROCENTRALĂ – centrală electrică sau de termoficare de putere redusă, utilizată pentru alimentarea unor consumatori izolaţi sau în scopul folosirii unor resurse energetice de importanţă locală.

MICRORECENSĂMÂNT – recensământ de proporţii reduse, efectuat în anumite zone geografice sau în cadrul unor diferite categorii de populaţie (în raport cu grupa de vârstă, profesia). Se poate realiza şi prin înregistrarea parţială a unor anumite particularităţi demografice, sociale, economice.

MIEZ URBAN –, inima" fiecărui oraş mare, având o expansiune teritorială mai redusă decât zona centrală şi în care se regăsesc terenurile cu cel mai ridicat preţ de achiziţie, cea mai mare densitate a traficului pietonal şi rutier.

MIGDAL – arbore fructifer mediteranean, originar din Orientul Apropiat (după alţii Africa de Nord), înalt de 6 – 8 m, al cărui fruct este o drupă ce are un sâmbure cu miez comestibil. *Migdala* – miezul comestibil al sâmburelui – este bogată în glucide şi ulei. Se cultivă în Europa mediteraneană şi S.U.A., dar şi în nordul Africii sau China, Iran, Pakistan etc. (*Amygdalus communis*).

MIGRANT – persoană ce se deplasează în mod voluntar dintr-o ţară în alta, cu scopul stabilirii unei reşedinţe permanente. Persoana este un *emigrant* pentru ţara natală şi *imigrant* pentru noua ţară de reşedinţă. Termenii sunt opuşi celor de *exilat* şi *refugiat*, care semnifică o deplasare involuntară.

MIGRANT ACTIV – migrant care caută destinaţii convenabile, care să îi garanteze prosperitate viitoare.

MIGRAŢIE – proces prin care persoanele îşi schimbă locul de rezidenţă în mod definitiv sau temporar. Elementele timp şi spaţiu sunt integrate conceptului, impunându-se relevarea lor în analiză. Trebuie făcută

diferenţa dintre circulaţie (mişcare repetitivă ce începe şi se termină la domiciliul de reşedinţă) şi M., care implică schimbarea reşedinţei. Din punct de vedere geografic, scara spaţială la care se efectuează M. este foarte importantă şi poate fi: intraurbană, rurală spre urbană, urbană spre urbană, interregională, internaţională etc. De asemenea, M. poate fi centripetă, caz în care populaţia se deplasează spre centrele urbane din zonele rurale înconjurătoare, şi centrifugă, caz în care populaţia se deplasează din zonele centrale ale oraşelor spre arealele rurale înconjurătoare sau spre oraşele mai mici din împrejurimi.

MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR – formă a migraţiei internaţionale constând în migraţia oamenilor de ştiinţă şi a lucrătorilor de înaltă calificare de obicei din ţările în curs de dezvoltare că tre' ţările dezvoltate. Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGENŢĂ, SCURGERE DE INTELIGENŢĂ, TRANSFER

INVERS DE COMPETENŢE.

MIGRAŢIE COLECTIVĂ – migraţie care cuprinde deplasarea unor grupe de persoane sau familii.

MIGRAŢIE DE LUCRU – migraţie sezonieră a lucrătorilor, determinată de condiţii particulare, de oferta locurilor de muncă în perioada respectivă (de exemplu strângerea recoltei).

MIGRAŢIE DE REÎNTOARCERE – migraţie al cărei flux are direcţia de la locul de destinaţie la locul anterior de origine. Când este organizată de autorităţi se numeşte *repatriere*. Sin: MIGRAŢIE DE REVENIRE, RETROMIGRAŢIE. MIGRAŢIE INDIVIDUALĂ migraţie făcută individual, mai ales de către lucrători.

MIGRAŢIE INTERNAŢIONALĂ

migraţie ce are loc în afara graniţelor unui stat. Accentuarea curenţilor migratorii, a forţei de muncă mai ales, are la bază marile decalaje economice între

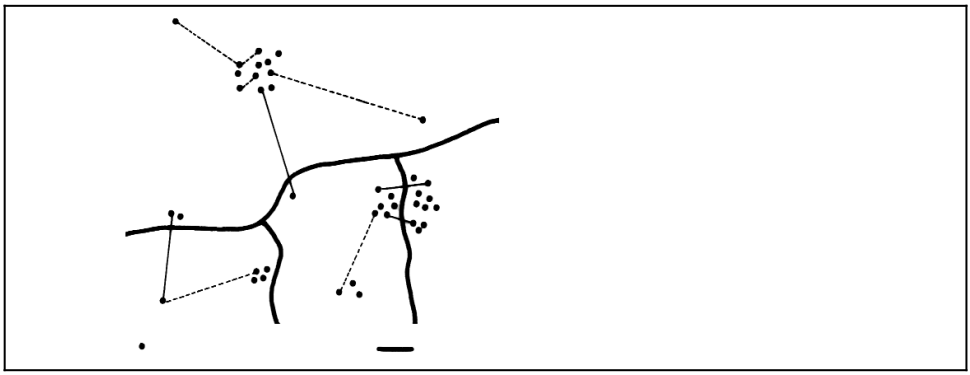

MIGRAŢIE INTERN / MIGRAŢIE INTERNAŢIONAL /

ţări. Fluxurile migratorii se orientează dinspre ţările slab dezvoltate spre cele cu un nivel ridicat de dezvoltare economică. Vezi şi MIGRAŢIE SELECTIVĂ.

Migraţie internaţională şi internă

MIGRAŢIE INTERNĂ – mişcare migratorie care are loc între graniţele aceleiaşi ţări. Ca tendinţă principală, în epoca contemporană, se remarcă deplasarea populaţiei din mediul rural spre cel urban. Cauzele migraţiei interne sunt multiple, fiind determinate de nivelul de dezvoltare economico-socială, de ritmul de creştere a populaţiei, de distribuţia în teritoriu a locurilor de muncă etc.

MIGRAŢIE INVERSĂ – migraţie orientată dinspre regiuni prospere spre zone mai puţin prospere. Apare ca rezultantă a neomogenităţii forţei de muncă şi a reîntoarcerii emigranţilor (persoane pensionate sau care au înregistrat un eşec).

MIGRAŢIE ÎN TREPTE – fenomen în care persoanele

migrează din mediul rural spre cel urban în mai multe etape intermediare: din sate spre oraşele mici, apoi spre oraşele mijlocii, iar în final spre oraşele mari. Procesul se poate desfăşura pe parcursul uneia sau mai multor generaţii.

MIGRAŢIE NORMALĂ – procesul prin care fluxurile migratorii se deplasează dinspre o regiune mai puţin dezvoltată către un areal cu o economie prosperă.

MIGRAŢIE PARŢIALĂ – deplasarea persoanelor între regiuni pentru o perioadă de timp mai îndelungată decât un sezon, dar mai redusă decât cea a duratei vieţii, deplasarea fiind impusă de modificarea ocupaţiei personale sau a poziţiei în structura ierarhică a instituţiei în care lucrează.

MIGRAŢIE PENDULATORIE – migraţie constând din deplasările zilnice ale lucrătorilor de la domiciliul stabil, situat într-o localitate, la locul de muncă, situat în altă localitate. Sin: NAVETISM.

MIGRAŢIE SELECTIVĂ – proces în care cei care migrează sunt selectaţi pe criterii de vârstă, aptitudini şi alte caracteristici personale; în cazul migraţiei internaţionale, ţara-gazdă decide condiţiile privind vârsta, sănătatea, ocupaţia, moralitatea etc. imigranţilor.

MIGRAŢIE SEZONIERĂ – migraţie care are loc periodic în cursul anului (în anumite anotimpuri sau luni ale anului).

MIGRAŢIE SPONTANĂ – migraţie bazată pe iniţiativa proprie a persoanelor migrante, spre deosebire de aşa-numita migraţie forţată (expulzare, evacuare).

MIJLOACE DE PRODUCŢIE – totalitatea mijloacelor de muncă şi a obiectelor muncii.

MIJLOC DE MUNCĂ – lucru sau complex de lucruri cu ajutorul căruia omul acţionează asupra obiectelor muncii pentru a le transforma în concordanţă cu necesităţile sale.

MIJLOC DE TRANSPORT – vehicul care serveşte transportului de persoane sau de mărfuri.

MIJLOC DE TRANSPORT ÎN

COMUN – mijloc de transport care serveşte transportului în comun al persoanelor. Deplasarea se poate face pe pneuri (autobuz, troleibuz) sau pe şine (tramvai, metrou, tren subteran).

MILĂ – unitate de măsură anglo-saxonă pentru lungime, egală cu 1609, 3 m când se măsoară lungimi terestre (pe uscat) şi cu 1852 m când se măsoară distanţe marine (pe apă).

MINARET – turn subţire şi prelung, de secţiune circulară, prevăzut la partea superioară cu o platformă îngustă, de la înălţimea căreia sunt adresate chemările la rugăciune în cazul cultului musulman.

MINĂ – complex de lucrări şi de instalaţii în subteran destinate exploatării, cu ajutorul puţurilor şi galeriilor, a unor combustibili minerali, minereuri feroase şi neferoase, precum şi altor substanţe utile. Sin: BAIE.

MINER – persoană calificată în activităţi primare legate de exploatarea unor resurse de subsol (minereuri, cărbune, sare etc.)

MINERALIER – tip de vas specializat în transportul minereurilor.

MINERAL UTIL – element sau compus chimic cu o alcătuire definită, format pe cale naturală – având o stare de agregare omogenă –, care prezintă importanţă economică.

MINEREU – asociaţie naturală de minerale metalice şi nemetalice din care se pot extrage unul sau mai multe metale cu importanţă economică.

MINERIT – totalitatea operaţiunilor tehnice miniere de valorificarea zăcămintelor de minereu aflate în scoarţa Pământului.

MINIATURĂ – iniţial, toate elementele decorative ale unui pergament manuscris, denumirea derivând de la miniul de plumb cu care se executau aceste ornamente. Mai târziu, termenul a fost aplicat numai reprezentărilor figurative din manuscrise şi, prin extensie, tablourilor de mici dimensiuni.

MINIMUM DEMOGRAFIC – nivel demografic al unui

areal, în care supravieţuirea unui grup uman şi reînnoirea generaţiilor nu mai sunt asigurate din motive economice sau biologice.

MINIMUM DE SUBZISTENŢĂ – venitul minim necesar pentru a asigura subzistenţa într-o anumită societate.

MINORITATE – 1. grup de persoane rezidente într-o ţară, ce se individualizează faţă de populaţia majori tară prin rasă, religie, limbă, obiceiuri sociale. 2. mai puţin de jumătate din numărul voturilor exprimate la adoptarea hotărârilor, rezoluţiilor etc. 3. partea cea mai mică dintr-o colectivitate, stabilită pe anumite criterii.

MINORITATE ETNICĂ – grup sau colectivitate umană de altă etnie, aflat (a) pe teritoriul unui stat, într-un număr mai mic decât populaţia autohtonă, având o istorie legată de aceasta, dar trăsături diferite, în funcţie de specificul etnic propriu. M.e. pot fi localizate atât în zonele de frontieră cu statele din care acestea provin, cât şi în interiorul statului-gazdă, formând enclave etnice.

M.e. sunt parte componentă a poporului ce trăieşte în interiorul statului-gazdă, iar în statele naţionale unitare nu se pot constitui ca naţiuni de sine stătătoare.

MINORITATE SOCIALĂ – grup rasial, religios, etnic, politic, parte a unei populaţii mai mari din punct de vedere numeric, care în unele cazuri nu beneficiază de drepturi egale în unele domenii – comparativ cu majoritatea –, fiind privit din punct de vedere al caracteristicilor sociale specifice.

MIŞCAREA MIGRATORIE A POPULAŢIEI – parte din mişcarea totală a populaţiei care se datorează migraţiei, cealaltă fiind mişcarea naturală. Reprezintă transformările survenite în numărul populaţiei ca urmare a schimbărilor domiciliului permanent (statutului rezidenţial).

MIŞCAREA NATURALĂ A POPULAŢIEI – schimbările survenite în numărul şi structura populaţiei nu mai ca urmare a naşterilor, deceselor, căsătoriilor şi divorţurilor.

MIŞCAREA POPULAŢIEI schimbările survenite în numărul şi structura populaţiei în decursul timpului, ca

urmare a evenimentelor demografice. Unitatea de observare este evenimentul demografic – naşterea, decesul, căsătoria, divorţul, schimbarea domiciliului permanent –, iar sursa informaţională principală este statistica stării civile. Mişcarea populaţiei corespunde fluxurilor demografice şi cuprinde mişcarea naturală şi mişcarea migratorie.

MOARĂ – (clădire prevăzută cu o) instalaţie pentru măcinarea cerealelor.

În funcţie de sursa de energie pe care o folosesc, M. pot fi: (a) M. de vânt;

(b) M. de apă; (c) M. electrice.

MOBILIER URBAN – termen ce desemnează elementele utilitare şi decorative amplasate în spaţiul urban: monumente, fântâni, rampe, estrade, tribune, cabine telefonice, lampadare, panouri de afişaj, semafoare etc.

MOBILITATE A MÂINII DE LUCRU – trecerea forţei de muncă dintr-un sector de activitate în altul sau de la o regiune geografică la alta.

MOBILITATE PROFESIONALĂ – trecerea unui individ cu o anumită profesiune la o altă profesiune sau de la un tip de activitate la altul.

MOBILITATE REZIDENŢIALĂ – raportul dintre numărul populaţiei care şi-a schimbat locuinţa în ultimul an şi populaţia totală. Se calculează după formula

$$M = \frac{N}{P}$$

100, tatea statutului social, care semnifică schimbarea poziţiei sociale a unei per în care: Mr – mobilitatea rezidenţială; N – numărul celor care şi-au schimbat locuinţa; P – populaţia totală.

MOBILITATE SOCIALĂ – 1. proces de modificare a structurii societăţii prin schimbarea poziţiei unor grupuri sociale şi a unor indivizi în cadrul acestei structuri. 2. trecerea (ascendentă sau descendentă) de la un grup social la altul pentru un individ sau un anumit grup de indivizi.

MOBILITATE SOCIO-PROFESIONALĂ – schimbare a profesiei, însoţită de trecerea dintr-o categorie socială în alta. Se pot distinge: (a) mobilitatea profesională, concretizată prin schimbarea profesiei, însoţită, în unele situaţii, şi de schimbarea locului de muncă, iar în cazul persoanelor provenite din alt mediu, şi de mobilitate teritorială; (b) mobilitatea instrucţională, exprimată prin atingerea unor niveluri mai ridicate de instrucţie; (c) mobili soane prin modificarea unor elemente esenţiale: ocupaţie, nivel de instrucţie, venit, rol social; (d) mobilitatea rolului social al femeii, care presupune creşterea numărului de femei implicate în activitatea socio-economică şi politică, modificări în participarea la activitatea organizaţiilor neguvernamentale, la întreaga viaţă a comunităţii. Mobilitatea socio-profesională poate fi analizată pe orizontală, când schimbările se produc în teritoriu, în interiorul aceleiaşi categorii sociale, şi pe verticală, când schimbările se produc de la o categorie socială la alta.

MOBILITATE SPAŢIALĂ A POPULAŢIEI – totalul deplasărilor populaţiei în teritoriu – cu şi fără schimbarea domiciliului stabil, indiferent de durata absenţei din localitatea de origine (plecare) – şi modificarea unor caracteristici de ordin social, profesional etc. ca urmare a influenţei

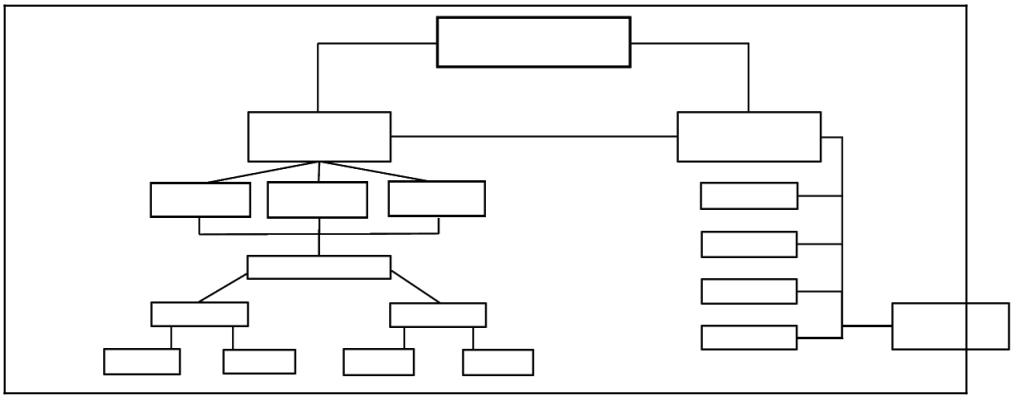

Mobilitate spaţială a populaţiei diferiţilor factori social-economici. În noţiunea de mobilitate intră şi nomadismul, ca formă istorică de mobilitate, şi migraţia popoarelor, într-o anumită etapă istorică. În aceeaşi noţiune pot fi incluse invaziile, comerţul cu sclavi etc., ca fenomene care se caracterizează prin deplasări ale persoanelor.

MOCAN – locuitor din regiunile montane, care se ocupă îndeosebi cu creşterea oilor.

MOD DE TRANSPORT – modalitate de transport utilizând tipuri particulare de material mobil şi/sau de infrastructură pentru transportul persoanelor, mărfurilor etc.

MOD DE VIAŢĂ – concept ce exprimă legăturile stabilite între condiţiile de mediu şi comportamentul uman. Fiecare grup uman deţine propriul mod de viaţă, reprezentat prin obiceiuri, tradiţii, structuri sociale, economice şi psihologice. Modul de viaţă reflectă în mod particular clasa socială căreia îi aparţine individul, vârsta şi personalitatea sa.

MODEL – structură simplificată a realităţii, care se presupune că prezintă trăsături semnificative sau relaţii în formă generalizată, tehnică, cu ajutorul cărora anumite aspecte ale realităţii pot fi artificial reprezentate sau simulate şi, în acelaşi timp, simplificate pentru a facilita înţelegerea. Modelul are la bază o reprezentare matematică sau cel puţin presupune o rigoare matematică şi poate fi definit drept „o teorie, o lege, o ipoteză, o idee

structurală” (R.J. Charley şi P. Haggett, 1967). Poate fi înţeles ca o aproximaţie foarte subiectivă, deoarece nu include toate observaţiile asociate sau măsurătorile, deşi acestea sunt valabile, pentru a lăsa la o parte detaliile incidentale şi pentru a da posibilitatea să iasă în evidenţă aspectele fundamentale.

MODEL CULTURAL – totalitatea regulilor care ghidează comportamentele mutuale şi folosesc pentru orientarea relaţiilor între indivizi.

MODEL DE CREŞTERE – ansamblul variabilelor explicative (factori de creştere) şi relaţiilor economice care reprezintă mecanismele fundamentale cu efect accelerator.

MODEL MATEMATIC – reprezentare matematică a unor fenomene din natură sau societate. În geografia umană se utilizează în special modelul matematic demografic – reprezentare generalizată a unor procese şi fenomene demografice, care, în funcţie de relaţia stabilită între diferiţi indicatori demografici (natalitate, mortalitate, mobilitate), poate fi: (a) modelul populaţiei stabile, care reflectă acţiunea a trei indicatori: structura pe grupe de vârstă, fertilitatea şi mortalitatea populaţiei respective, fără a ţine seama de mobilitatea teritorială; (b) modelul populaţiei staţionare – un caz particular al modelului populaţiei stabile, în care sporul natural este egal cu zero, iar structura pe grupe de vârstă constantă; (c) modelul populaţiei semistabile, în care structura pe grupe de vârstă este invariabilă şi se menţine relaţia dintre distribuţia pe vârste, fertilitate şi mortalitate;

(d) modelul matricial al populaţiei, utilizat pentru estimarea distribuţiei fluxurilor migratorii. În geografia economică se foloseşte modelul matematico-economic – reprezentare matematică a unor fenomene sau procese economice.

În funcţie de scara la care se realizează se pot distinge: modele microeconomice şi macroeconomice, prin care se încearcă prognozarea dinamicii întregului sistem economic. În modelul macroeconomic sunt luate în considerare variabile endogene, legate strâns de structura

modelului, şi variabile exogene, exterioare modelului considerat.

MODEL SECTORIAL – model creat de către H. Hoyt pe baza datelor şi informaţiilor privind locuirea, taxele, tarifele, impozitele, ce se structurează pe ideea potrivit căreia structura internă a unui oraş este condiţionată de dispunerea radială a rutelor în exteriorul centrului oraşului. Accesul diferenţiat, asociat cu rutele radiale, induce moduri particulare de utilizare pentru sectoarele radiale derivate din C.B.D. Elementul-cheie este reprezentat de statutul înalt al ariei rezidenţiale, ce ocupă spaţiul cel mai favorabil, celelalte niveluri graduale ale acestuia fiind dispuse de jur-împrejur în ordine descrescătoare.

MODERNIZARE – proces de schimbare impus de o creştere economică a unei structuri, prin care întregul sistem evoluează şi devine mai complex. Implică aplicarea metodelor ştiinţifice şi tehnologice, ridicarea eficienţei producţiei şi modificarea structurii şi valorii sociale, în ideea unei organizări superioare.

MODERNIZAREA DRUMURILOR – ansamblul lucrărilor de amenajare a unui drum existent, pentru a corespunde unor cerinţe noi. Procesul cuprinde lucrări de sistematizare a elementelor geometrice, pentru a face faţă unei intensităţi prognozate a circulaţiei, şi lucrări pentru executarea unor sisteme rutiere de perspectivă.

MOFETE – emisii reci de gaze, cu temperaturi sub 100°C, constituite în principal din dioxid de carbon, considerate ca fiind manifestări postvulcanice. Sunt utilizate pentru tratarea anumitor boli.

MOL – porţiune de uscat de formă alungită, înconjurată pe trei părţi de apă, construită în bazinele portuare pentru a obţine noi suprafeţe de platforme şi lungimi mai mari ale cheiurilor. Malurile pot fi construite în paralel sau radial şi au lungimi de 200 – 1.000 m şi lăţimi între 30 şi 200 m, în funcţie de port (fluvial sau maritim).

MOMENT DE DEPLASARE – perioadă de circulaţie

de vârf, determinată de relaţiile generate de anumite activităţi. În practică, se consideră următoarele momente de deplasare: de dimineaţă (deplasări pentru muncă, pentru diferite activităţi sociale), de reîntoarcere acasă, de petrecere diurnă a timpului liber, de sfârşit de săptămână, ocazionale (generate de expoziţii, târguri, competiţii sportive etc.).

MONARHIE – formă de guvernare în care conducerea revine, total sau parţial, unei singure persoane – monarhul – şi care, în virtutea unor vechi tradiţii, se transmite ereditar, dinastic. După modul de exercitare a puterii de stat, deosebim: monarhie absolută, în care şeful statului este autoritatea suverană şi unicul deţinător al puterii de stat, şi monarhie constituţională, în care monarhul conduce pe baza constituţiei iar puterea de stat este exercitată, alături de monarh, de către organele prevăzute în constituţie.

MONEDĂ UNICĂ monedă „coş", în care intră moneda statelor din Uniunea Europeană, în funcţie de forţa economică a fiecăruia. Este unitatea de cont utilizată de instituţiile comunitare, pentru stabilirea bugetului, a tarifelor vamale specifice etc. Până la 1 ianuarie 1999 rolul de monedă unică a fost îndeplinit de ECU (European Currency Unit), iar ulterior de EURO, care va circula pe piaţă sub formă de monede şi bancnote începând cu 1 ianuarie 2002.

MONGOLIDĂ – una dintre primele rase umane, care însumează aproape trei pătrimi din populaţia globului. Populaţia mongolidă include tipurile de populaţie din sud-estul, estul şi centrul Asiei, precum şi populaţia indiano-americană. Caracteristicile populaţiei mongolide sunt: păr negru, nas de dimensiune medie cu marginile lăsate, pometii obrajilor proeminenţi, ochii închişi la culoare, umbriţi de o fantă, de formă alungită, apropiaţi de baza nasului. MONITORIZAREA MEDIULUI

măsurare repetată şi sistematică a concentraţiilor poluanţilor din atmosferă, pentru estimarea nivelului de poluare şi cunoaşterea rezultatelor în urma aplicării unor

măsuri de prevenire şi combatere a poluării.

MONOCULTURĂ – sistem agricol bazat pe obţinerea unui singur produs agricol vegetal. Monocultura este rară în agricultura tradiţională, în schimb este specifică agriculturii de plantaţie. În mediul temperat apare monocultura grâului (în America de Nord), a viţei-de-vie (în sudul Franţei). Monocultura prezintă, pe lângă avantaje, şi neajunsuri: mari variaţii de recoltă de la un an la altul, epuizarea şi, uneori, eroziunea solurilor, apariţia unor paraziţi ce pot afecta plantele cultivate, precum şi creşterea numărului de dăunători.

MONOGAMIE – forma cea mai frecventă de căsătorie, dintre un bărbat şi o singură femeie.

MONOGRAFIE – studiu ştiinţific amplu asupra unui subiect anumit, tratat detaliat şi multilateral.

MONOGRAFIE GEOGRAFICĂ – studiu geografic complex al unei regiuni. MONOINDUSTRIE – tip de structură industrială, locală sau regională, caracterizat prin specializarea activităţii industriale pentru obţinerea unui singur grup de produse finite.

MONOPOL – formă de activitate comercială în care există un singur producător ce deţine controlul exclusiv asupra bunurilor sau serviciilor vândute.

În mod practic, termenul este folosit atunci când o firmă produce un produs într-o măsură atât de mare, încât îşi poate impune controlul asupra preţului de desfacere a produsului.

MONORAI – sistem de transport în comun, pe o singură şină, cu cale fixă de rulare (la sol, în subteran, suspendat).

MONUMENT – 1. construcţie care prin vechime, funcţiune, formă şi conţinut de idei reprezintă o mărturie de valoare deosebită. Se pot distinge: M. arheologice, M. de arhitectură, M. istorice, M. de cultură. 2. operă de sculptură sau arhitectură destinată păstrării amintirii unor personalităţi sau evenimente deosebite, într-o anumită perioadă.

MORBIDITATE – frecvenţa cazurilor de îmbolnăviri în

cadrul unei populaţii sau categorii a populaţiei.

MORFOLOGIE AGRARĂ – mod de dispunere a parcelelor, drumurilor de exploatare şi de aşezare relativă a terenurilor cultivate, păşunilor şi pădurilor care constituie moşia unei aşezări. MORFOLOGIE URBANĂ – caracteristică a unei aşezări urbane, reliefată prin formă, structură şi textură, aflată în strânsă corelaţie cu originea, modalităţile de extindere spaţială (influenţate de condiţiile naturale) şi funcţia arealului respectiv.

MORTALITATE – frecvenţa deceselor pe o perioadă determinată, în cadrul unei populaţii sau categorii de populaţie. Este un factor determinant, alături de fertilitate şi migraţie, în structura şi dinamica populaţiei. Studiile geografice s-au axat pe stabilirea unor modele spaţiale ale mortalităţii, pe rolul ei în schimbările ce au loc în populaţie şi influenţa mediului asupra ei. Termenul se foloseşte uneori cu semnificaţia de indice sau rată de mortalitate.

MORTALITATE DIFERENŢIALĂ – intensitate a deceselor în sânul unor subpopulaţii constituite după anumite caracteristici. Când subpopulaţiile respective sunt stabile după vârstă şi sex, mortalitatea diferenţială se mai numeşte *mortalitate specifică*, iar indicii sau ratele se numesc *indici* (*rate*) *după vârstă şi sex*. Termenul „diferenţial” se referă în special la subpopulaţii constituite după caracteristici sociale, culturale, economice etc. Şi, ca atare, mortalitatea apare pe categorii sociale, socio-profesionale, pe mediile urban şi rural, pe ocupaţii etc.

MORTALITATE INFANTILĂ – mortalitate specifică după vârstă, exprimând intensitatea sau frecvenţa deceselor infantile (sub un an) în sânul unei populaţii.

MORTALITATE JUVENILĂ – mortalitate specifică după vârstă, exprimând frecvenţa deceselor juvenile (între 1 – 5 ani) în sânul unei populaţii.

MORTALITATE PRENATALĂ – mortalitate ce intervine în timpul perioadei de existenţă prenatală (din cauze naturale), după ce foetusul şi-a dovedit viabilitatea, în timpul sarcinii sau în prima perioadă a vieţii extrauterine (patru săptămâni).

MORTAR – amestec de nisip şi var cu apă, care formează o pastă ce prin uscare se întăreşte puternic, legând între ele materialele de construcţie.

MOŞIE – 1. teritoriu aferent unei aşezări omeneşti care poate include terenuri cultivate, păşuni, fâneţe, păduri, ape, terenuri neproductive etc., unde populaţia aşezării îşi desfăşoară o bună parte din activităţile productive.

2. mare proprietate funciară, aflată în stăpânirea unui moşier.

MOŞNEAN – ţăran liber, stăpân devălmaş al pământului moştenit de la un străbun comun, în perioada evului mediu în Ţara Românească.

MOTIVAŢIE TURISTICĂ – termen ce include, în esenţă, trebuinţele, impulsurile, intenţiile, valenţele şi tendinţele specifice cu caracter personal, influenţate de mediul geografic, atitudinile faţă de acestea şi faţă de propria persoană, scopul conştient ca răspuns pragmatic la trebuinţe.

MULATRU – persoană cu părinţi aparţinând rasei albe şi rasei negride.

MULTIPLU ZECIMAL – multiplu standardizat al unei unităţi de măsură, cu un anumit simbol şi o anumită valoare. Se utilizează următorii M.z.: Denumirea Simbolul Valoarea standardizată deca da 10

hecto h 102
kilo k 103
mega M 106
giga G 109
tera T 1012
peta P 1015
exa E 1018

MUNCĂ – activitate de producere a bunurilor şi serviciilor, recunoscută social, care reprezintă o sursă de venit pentru cei care o prestează. Există două laturi ale acestei activităţi, una cantitativă – exprimată prin cantitate, efort şi timp consumat – şi una calitativă, exprimată prin grad de inteligenţă, calificare etc.

MUNCITOR – persoană angajată, salariată, care lucrează nemijlocit în procesul obţinerii bunurilor materiale, la întreţinerea şi repararea mijloacelor de producţie specifice domeniului de activitate îmbrăţişat.

MUNICIPIU – 1. oraş important, având un număr mare de locuitori şi o însemnătate deosebită în viaţa economică, politică şi social-culturală a ţării sau perspective de dezvoltare în aceste direcţii şi care se bucură de largi competenţe administrative. 2. nume dat oraşelor romane (din Italia sau din Imperiul roman) care aveau dreptul la autonomie în treburile interne.

MUR – semiarbust peren, din familia rozaceelor, cu tulpini spinoase şi lungi, cu frunze imparipenate cu 3 – 7 foliole inegale, ce creşte spontan atât în zona montană cât şi în zona stepei secetoase şi are fructe comestibile, cu gust plăcut (*Rubus fruticosus*).

MUTAŢII ALE FUNCŢIILOR

URBANE – schimbări calitative ale funcţiilor social-economice ale oraşelor, datorită evoluţiei unor procese economice şi demografice.

MUZEU – instituţie care are ca activitate strângerea, restaurarea, păstrarea şi expunerea unor obiecte sau colecţii cu valoare artistică, istorică, ştiinţifică, etnografică.

Articol XV. N

NAOS – denumire dată, la bisericile ortodoxe, spaţiului central de cult care precede altarul.

NARCOTIC – vezi DROG.

NAŞTERE – eveniment demografic, similar cu decesul sau căsătoria, constând din expulzarea produsului concepţiei care a parcurs durata normală de gestaţie.

NAŞTERE LEGITIMĂ – naştere ce s-a produs în perioada ce a urmat încheierii căsătoriei, mama având deci starea civilă de „căsătorită”.

NAŞTERE NELEGITIMĂ – naştere realizată de o mamă a cărei stare civilă este „necăsătorită”.

NATALITATE – frecvenţă sau intensitate a naşterilor în sânul unei populaţii sau subpopulaţii; se măsoară cu

ajutorul unor indici statistici. Termenul se foloseşte, uneori, cu sensul de rată de natalitate.

NATURALIZARE – 1. proces prin care un străin sau un nou-sosit este acceptat cu drepturi depline ca cetăţean al ţării în care îşi are în prezent reşedinţa permanentă. 2. proces prin care plante sau animale, introduse într-un mediu în care nu sunt autohtone, se adaptează noilor condiţii fără a-şi pierde trăsăturile de bază.

NAŢIONALISM – expresie politică a aspiraţiilor naţionale, reliefată, de regulă, prin sentimente profunde de apartenenţă la o naţiune, care reflectă conştiinţa naţională. R. Muir propune o clasificare a naţionalismului în mai multe categorii: (a) naţionalismul antestatal, în care un grup de oameni dezvoltă un sentiment naţional puternic înainte de crearea unui stat propriu-zis;

(b) naţionalismul post-statal, dezvoltat prin integrarea unor trăsături culturale diverse în interiorul unui stat, de regulă federal; (c) naţionalismul lumii a treia, în care oameni grupaţi împreună pentru a rezista colonialismului au împărtăşit aceleaşi trăsături naţionale comune;

(d) pan-naţionalismul, în care grupuri mari de oameni, chiar naţiuni, se grupează pentru a obţine obiective comune; (e) naţionalismul conflictual, în care conflicte interioare divid o naţiune în subgrupuri ce prezintă o coeziune culturală aparte; (f) naţionalismul totalitar, în care, de regulă, o minoritate preia puterea şi proclamă faptul că ea reprezintă voinţa naţiunii.

NAŢIONALITATE – 1. concept politic ce denumeşte comunităţile şi grupurile etnice care îşi exprimă şi îşi manifestă conştiinţa comună printr-o voinţă politică orientată spre dezvoltarea identităţii şi solidarităţii de interese a membrilor lor, prin mijloace politice şi legal-juridice corespunzătoare acestor interese. 2. grupare etnică omogenă care este parte a unei alte naţiuni organizate statal. Existenţa mai multor naţionalităţi în diferite state este rezultatul dezvoltării istorice, al împrejurărilor în care s-au format şi s-au dezvoltat statele

naţionale.

NAŢIONALIZARE – act al preluării pământului, unităţilor industriale, unic, cu limba sa, cu originea sa etnică specifică etc.

NAVĂ – spaţiul interior, necompartimentat, al unei biserici, de plan dreptunghiular, cuprins între faţadă sau turnul vestic şi sanctuar. Sin: NAOS (la tipul de biserică-sală).

NAVETISM – tip de mişcare teritorială a populaţiei care constă în deplasarea de la domiciliu la locul de muncă aflat într-o altă localitate. Se poate

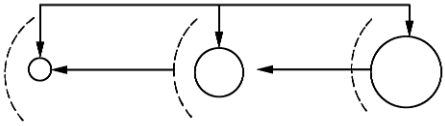

LOC DE MUNCĂ

Imobilelor, mijloacelor de transport etc. de către stat, acesta devenind singurul proprietar al mijloacelor de producţie. Sin: ETATIZARE.

LOC DE REZIDENŢĂ

SPAŢIU RURAL

LOC DE REZIDENŢĂ

PERIURBAN

CENTRUL URBAN

NAŢIUNE – formă de comunitate umană, apărută în urma evoluţiei istorice a popoarelor şi a cristalizării sentimentului naţional. Naţiunea reprezintă o etnie în spaţiul său de geneză. În aceste condiţii, bazate pe comunitatea de teritoriu, a originii şi a limbii, a vieţii spirituale, s-au format statele naţionale, având la bază o naţiune unică, alcătuită dintr-o etnie majoritară. Membrii unei naţiuni sunt conştienţi de propria apartenenţă naţională, sunt apropiaţi prin caracteristici culturale comune, valori şi aspiraţii identice şi locuiesc acelaşi teritoriu. Un asemenea grup doreşte, de regulă, să-şi menţină unitatea culturală şi identitatea proprie şi este organizat din punct de vedere politic într-o entitate

independentă denumită *stat*. Totuşi, un stat poate cuprinde două sau mai multe grupuri naţionale, fiecare fiind

Forme de navetism desfăşura zilnic sau mai rar, dar nu implică schimbarea definitivă a domiciliului. Sin: MIGRAŢIE PENDULATORIE.

NAZISM – ideologie politică de extremă dreaptă, apărută în perioada interbelică în Germania şi propagată de Adolf Hitler şi acoliţii săi. Avea la bază superioritatea rasei ariene, ura faţă de anumite categorii umane (evrei, ţigani, negri, homosexuali etc.), fiind profund xenofobă, rasială, şovină şi antidemocratică. În prezent apare în interiorul unor grupuri de tineri skinheads din ţările occidentale şi, mai recent, chiar şi în unele republici foste sovietice, ce încearcă să fundamenteze o nouă ideologie înrudită, neonazismul.

NECESAR DE APĂ – volum de apă care trebuie furnizat în punctele de utilizare a apei, astfel încât procesele în care este utilizată să se deruleze conform cerinţelor.

NECESAR DE CĂLDURĂ – cantitatea de căldură necesară pentru asigurarea unei anumite temperaturi. Include atât rezultatul procesului de producţie, cât şi pierderile inerente din timpul transportului.

NECESAR DE CIRCULAŢIE – cantitatea de trafic generată de relaţiile de circulaţie care apar între o zonă de origine şi una de destinaţie.

NECROPOLĂ – ansamblu de construcţii funerare din antichitate; prin extensie – cimitir.

NEGRIDĂ – una din cele cinci rase primare de oameni, având drept caracteristici principale pigmentarea foarte închisă a pielii (de la maro la negru), un nas teşit cu marginile ridicate, buze groase, ochi de culoare închisă, păr cârlionţat şi membre lungi. Majoritatea populaţiei negride îşi are originea în Africa, fiind răspândită şi în Melanezia, Noua Guinee şi America.

NEOCAPITALISM – formă a capitalismului actual, dominat de corporaţii, companii şi firme multinaţionale, în care statul îşi face simţită prezenţa doar la anumite

niveluri.

NEOCLASIC – denumire dată ansamblului de forme artistice determinate de mişcarea iluministă franceză din sec. al XVIII-lea, având ca model arta antichităţii.

NEOCOLONIALISM – termen peiorativ descriind tendinţa statelor puternic dezvoltate economic de a influenţa sau domina economiile ţărilor în curs de dezvoltare. Dominaţia este exercitată printr-o mulţime de forme şi, deşi motivaţia este de cele mai multe ori politică, căile sunt de regulă economice: investiţii, capital financiar, politică comercială preferenţială etc.

NEOFACTORI DE PRODUCŢIE – factori de producţie afirmaţi în ultimul timp (noile tehnologii, informaţia, managementul), care imprimă un dinamism deosebit proceselor de producţie.

NEOMALTHUSIANISM – doctrină demografică, inspirată din tezele lui Malthus, privind raportul dintre dinamica populaţiei şi cea a mijloacelor de subzistenţă. Considerând creşterea populaţiei drept cauză a sărăciei şi mizeriei, neomalthusianismul preconizează – în vederea asigurării echilibrului între cele două procese – limitarea creşterii populaţiei prin diferite mijloace, printre care războaiele.

NEUTRALIZARE A REZIDUURILOR – proces prin care reziduurile provenite din diferite activităţi (industriale, agricole, casnice), care nu pot fi valorificate, sunt făcute inofensive pentru populaţie şi mediul înconjurător. Neutralizarea se poate face prin: depozitare controlată, incinerare, descărcare în apele oceanice etc.

NEVOIE SOCIALĂ – ansamblul nevoilor a căror satisfacere este considerată de membrii unei anumite colectivităţi ca fiind indispensabilă pentru asigurarea unui nivel şi stil de viaţă adaptate nivelului de dezvoltare şi statutului grupului.

NICHEL – metal alb-cenuşiu, lucios, maleabil şi ductil, feromagnetic. Se găseşte în natură sub formă de sulfuri, arseniuri etc. Se foloseşte la obţinerea unor oţeluri speciale şi aliaje (alpaca, constantan, nichelină) şi la

nichelare.

NILOŢI – populaţie care trăieşte în partea de sud a Sudanului, în Uganda, Congo, Tanzania, Kenya etc.

NISIPURI BITUMINOASE nisipuri care conţin o proporţie ridicată de hidrocarburi gudrunoase din care se poate extrage petrol, prin supunerea lor la temperaturi ridicate sau prin alte procedee de extracţie.

NIVEL – 1. termen utilizat pentru a desemna fiecare din caturile şi subsolurile unei clădiri. 2. stadiu, grad sau treaptă de dezvoltare, de pregătire etc.; etapă.

NIVEL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ – grad de dezvoltare economică al unei ţări sau unităţi administrativ-teritoriale, la un anumit moment. Noţiunea vizează comparaţia între ţări sau unităţile administrative ale aceleiaşi ţări. Pentru determinarea nivelului de dezvoltare economică se analizează numeroşi indicatori: venitul naţional pe locuitor, venitul real pe locuitor, participarea diferitelor ramuri ale economiei la formarea produsului intern brut, consumul pe locuitor, productivitatea muncii, nivelul de înzestrare tehnică în economie, nivelul de educaţie, starea de sănătate a populaţiei.

NIVEL DE INSTRUIRE – nivel de educaţie atins în sistemul de învăţământ al ţării respective, atestat prin certificate şi determinat de tipul de şcoli absolvite. La recensământul populaţiei, caracteristica nivelului de instruire este echivalentă cu „ultima şcoală absolvită”. Marea diversitate de instituţii şcolare, în fiecare ţară, face necesară adoptarea unor grupă îi compatibile la scară internaţională care, în linii generale, au în vedere gradul sau treapta învăţământului.

NIVEL DE POLUARE – situaţia poluării aerului, apei, solului într-un teritoriu, în raport cu anumite criterii (poluare de fond, concentraţii maxime admise, risc pentru sănătate).

NIVEL DE SATURAŢIE A CIRCULAŢIEI – valoare maximă a numărului de autovehicule fizice ce revine la o mie de locuitori, pentru care reţeaua stradală satisface condiţiile de fluenţă şi siguranţă a circulaţiei în orice

moment al deplasării.

NIVEL DE TRAI – grad de satisfacere a necesităţilor umane, specific unei colectivităţi, unui grup social, unei localităţi sau persoane. Vezi şi STANDARD DE VIAŢĂ.

NIVEL DE TRAI ECOLOGIC – indice al calităţii vieţii, determinat prin raportul dintre suprafaţa naturală care rămâne la dispoziţia omului după utilizarea multiplă a resurselor şi populaţie.

NOCIVITATE – 1. caracteristică a unor activităţi umane de a produce efecte de poluare a componentelor mediului. 2. proprietăţi ale poluanţilor de a produce efecte negative asupra organismelor, când depăşesc anumite limite. 3. stare produsă de factorii de poluare asupra cadrului natural.

NOD DE CALE FERATĂ – staţie de cale ferată unde se intersectează cel puţin trei linii principale, în care se pot forma trenuri pentru diferite direcţii, se pot efectua operaţiuni de tranzit a mărfurilor.

NOD RUTIER – ansamblu format din intersecţiile mai multor drumuri, inclusiv legăturile dintre ele.

NODUL POLIMETALIC – concentrare de minerale utile, cuprinzând în principal oxizi şi hidroxizi de mangan şi fier sub forma unor bulgări. N.p. sunt prezenţi în cantităţi deosebite pe fundul oceanelor, fiind surse economice potenţiale de mangan, fier, cobalt, nichel, cupru.

NOMAD – persoană care face parte dintr-o colectivitate care nu are o reşedinţă stabilă pe un anumit teritoriu. NOMADISM – mod de viaţă al unei colectivităţi umane, caracterizat prin lipsa unei aşezări stabile. N. implică schimbarea repetată a habitatului, esenţa termenului reducându-se la asigurarea condiţiilor de viaţă. Societăţile nomade trăiesc, de regulă, în zonele acoperite cu iarbă din regiunile aride şi semiaride, acolo unde condiţiile de mediu permit folosirea păşunilor mă car câteva luni pe an. Nomazii se deplasează în grupuri mici, bazate pe unităţi familiale sau tribale, asigurând o densitate redusă, de circa 0, 4 – 0, 8 loc. /km^2. Se bazează

pe un sistem de autosuficienţă a mişcării, care deseori se prezintă ca un model circular. Se individualizează: nomazi propriu-zişi (nu construiesc aşezări şi nu practică agricultura), seminomazi (se deplasează doar în sezonul uscat), precum şi populaţii aflate în deplasare continuă, nelegată de condiţiile de mediu. Direcţional, nomazii se pot deplasa în căutare de hrană, ca aborigenii din Australia, sau pentru a practica anumite meserii, precum ţiganii. Uneori, conceptul de N. poate fi asimilat celui de pastoralism sau transhumanţă.

NONMIGRANT – persoană care nu şi-a schimbat domiciliul sau locul de muncă într-o anumită perioadă de timp. Se pot distinge două categorii: rezidenţi convinşi (care nu şi-au propus şi nu şi-au schimbat niciodată domiciliul stabil) şi migranţi potenţiali (persoane care ar dori să-şi schimbe domiciliul în momentul când vor fi îndeplinite anumite condiţii).

NOOCRAŢIE – concepţie geopolitică prin care se recomandă un sistem de conducere a statului de către intelectuali.

NOOSFERĂ – 1. Înveliş al Pământului rezultat din transformarea şi ameliorarea biosferei de către om, prin inteligenţa sa. 2. sfera gândirii umane.

NORMĂ DE CONSUM – cantitate de materii prime, materiale, combustibili, energie electrică etc. stabilită pentru realizarea unui produs sau prestarea unei activităţi.

NORMĂ DE EMISIE – reglementare privind emisiile poluante care se referă fie la concentraţia maximă admisă a poluanţilor, fie la cantitatea totală de emisii poluante într-un interval de timp.

NORMĂ DE MUNCĂ – obligaţie ce trebuie să fie efectuată de o persoană sau grup de lucru, într-un timp determinat, în anumite condiţii. Norma de muncă poate fi: normă de timp – indică timpul stabilit pentru realizarea unui produs, unei operaţii, pentru prestarea unei activităţi; normă de producţie – exprimă cantitatea de produse, de operaţii etc. care trebuie realizată într-o unitate de timp; normă de personal – indică numărul de persoane, meseria

şi calificarea lor, necesare pentru executarea unei anumite sarcini de muncă.

NORMĂ DE PROTECŢIE A MEDIULUI – regulă, stabilită prin lege sau alt act cu caracter normativ, care fixează mijloacele şi metodele pentru înlăturarea, reţinerea sau diminuarea la minimum a diferitelor noxe şi a efectelor lor asupra mediului înconjurător.

NORMĂ JURIDICĂ – regulă de conduită cu caracter general, stabilită de organele statului, în cadrul unor anumite categorii de relaţii personale.

NOUA DREAPTĂ – termen vehiculat mai ales de presă pentru a desemna un grup de gânditori care, în anii 1970 – 1980, critica ideile şi metodele social-democraţiei în ţările occidentale sau tipul de socialism din estul Europei. Din punct de vedere ideologic, acest curent s-ar putea situa între liberalism şi conservatorism, împrumutând din ambele, pentru a construi un amestec de ideologie menită să conducă la revitalizarea spirituală a Occidentului.

NOUA STÂNGĂ – termen generic pentru a desemna un grup de teoreticieni radicali care a încercat, între anii 1950 – 1970, să revitalizeze gândirea socialistă. Această încercare ideologică este legată de mişcările studenţeşti din anul 1968, criticându-se atât socialismul de tip sovietic cât şi partidele comuniste din Europa Occidentală.

NOXĂ – agent (chimic, fizic, biologic), substanţă sau factor cu acţiune dăunătoare asupra organismelor.

NUC – arbore originar din Persia, din familia juglandaceelor, înalt de 18 – 20 m, ce trăieşte 300 – 400 de ani, cu frunze late penat-compuse, cu fructe de tip drupă cu miez comestibil şi foarte bogat în substanţe grase (peste 50%). Lemnul de nuc, foarte rezistent şi fin, este folosit în industria mobilei şi în sculptură. Are o mare răspândire în China, Turcia, Iran, India, Franţa, Grecia, Italia, S.U.A. etc. (*Juglans regia*).

NUC DE COLA – arbore veşnic verde, de mărime mijlocie, cultivat în ţările tropical-umede ale Africii şi Americii pentru „nucile” sale, asemănătoare cu castanele,

ce conţin 12 – 16 seminţe bogate în cofeină, colatină şi teobromină şi care constituie materie primă pentru fabricarea băuturilor de tip coca-cola, pepsi-cola şi a unor medicamente (*Cola nitida*).

NUCLEU CENTRAL AL ORAŞULUI – punct nodal al unui oraş, în care se desfăşoară cele mai intense activităţi terţiare, în care sunt concentrate clădirile administrative etc.

NUCLEU ISTORIC – partea cea mai veche a oraşului, construită – în majoritatea cazurilor – în perioada medievală. În unele oraşe nucleul istoric se suprapune oraşului antic.

NUCLEU NEOINDUSTRIAL – NUMĂR MEDIU AL POPULAŢIEI – număr al populaţiei determinat ca o medie, pentru o perioadă oarecare.

În acest scop se folosesc diferite metode, pe baza unei ipoteze oarecare cu privire la evoluţia populaţiei. Se poate calcula:

(a) ca medie aritmetică simplă:

concentrare spaţială punctiformă de unităţi industriale axate pe noile indus

$$Pm = \frac{Pa + Pn}{2}$$

trii – microelectronică, robotică, neoenergetică, industria noilor materiale (superaliaje, materiale optice etc.). Apariţia şi amplasarea acestor nuclee au fost determinate de existenţa unor aglomerări de industrii clasice competitive, de concentrarea specialiştilor în unde *Pm* – populaţia medie, *Pa* – populaţia la începutul perioadei, *Pn* – populaţia la sfârşitul perioadei;

(b) ca medie cronologică simplă, atunci când se cunosc date privind numărul populaţiei în diferite momente separate prin intervale egale de timp:

marile universităţi etc. Sin: TEHNOPOL.

$$\frac{Pa + P + Pe + \ldots + P}{n - 1}$$

+ *Pn*

NUCLEU PREURBAN – construcţie, edificiu existent înainte de fondarea unui oraş, în jurul căruia acesta s-a dezvoltat.

NUMĂR ESTIMAT AL POPULAŢIEI – numărul populaţiei, calculat, de obicei, în cadrul unei perioade între două recensăminte, care se obţine prin interpolare sau extrapolare, pe baza unei curbe oarecare. Mai frecvent se utilizează datele asupra numărului populaţiei, asupra mişcării naturale şi migratorii la ultimul recensământ.

NUMĂR MEDIU AL PERSONALULUI MUNCITOR – efectiv mediu al personalului muncitor existent într-o anumită perioadă de timp la nivelul unui teritoriu. Se calculează ca medie aritmetică a personalului existent în fiecare zi, lună sau an.

P = 2 2

n – 1

unde *Pa* – populaţia la începutul perioadei; *Pn* – populaţia la sfârşitul perioadei; *Pb*, *Pe*... *Pn* – 1 – populaţia la diferite momente; n – perioada de timp.

(c) ca medie geometrică:

Pm = *Pa Pn*.

Sin: POPULAŢIE MEDIE.

NUMĂR TOTAL AL POPULAŢIEI – valoarea absolută a numărului unei populaţii sau subpopulaţii, determinată prin înregistrare, cu prilejul recensământului, al unor anchete speciale sau prin estimare. Numărul total al populaţiei poate fi considerat, la o dată ca indicator de moment (la data recensământului, la 1 ianuarie al anului respectiv etc.) sau ca o medie într-o perioadă oarecare (indicator de interval).

NUME DE LOCURI – denumiri geografice ale unor locuri, date de locuitorii iniţiali, care descriu, de regulă, anumite caracteristici ale zonei respective sau ale locuitorilor. Pot da o serie de informaţii referitoare la istoria, civilizaţia şi evoluţia zonei respective.

NUME GEOGRAFIC – nume propriu sau o expresie geografică ce desemnează un loc (un spaţiu), exprimat şi

transcris în forma folosită în ţara în cauză. Ex: London (Londra), Beograd (Belgrad), Firenze (Florenţa). Denumirile convenţionale sunt date în paranteză. Sin: DENUMIRE GEOGRAFICĂ.

NUPŢIALITATE – intensitate sau frecvenţă a evenimentului demografic „căsătorie” în sânul unei populaţii sau subpopulaţii. Se măsoară cu ajutorul diferiţilor indicatori demografici (rata de nupţialitate). Se face distincţie între nupţialitatea masculină şi cea feminină.

O

OBELISC – monument de origine egipteană, cu aspect de stâlp, cu secţiune pătrată, care se îngustează spre partea superioară, realizat, de obicei, dintr-un singur bloc de piatră.

OBICEI – regulă statornicită prin repetarea frecventă, de-a lungul timpului, a unei acţiuni, a unui gest sau comportament social şi fixată ca normă unanim recunoscută de colectivitate. În afara obiceiurilor colective, statornicite în timp, există şi obiceiuri individuale, a căror formare nu este legată de frecvenţa repetării unui act, ci mai mult de natura acestuia.

OBIECT AL MUNCII – orice bun (aflat în stare naturală sau care a suferit unele transformări – materii prime, materiale etc.) asupra căruia omul intervine utilizând mijloacele de muncă pentru a-l transforma în funcţie de necesităţile sale.

OBIECTIV AGROTURISTIC – gospodărie ţărănească, ce este pregătită sau care primeşte turişti dornici să-şi petreacă timpul liber în mediul rural, desfăşurând activităţi de recreere şi de cunoaştere a mediului sătesc. Aici se includ toate gospodăriile ţărăneşti cu activitate agroturistică, ce oferă condiţii de confort pentru găzduire. Acestea pot fi atractive, prin latura lor socială (nucleul familial din comunitatea sătească), prin condiţiile de confort pe care le oferă, prin arhitectură.

OBIECTIV NUCLEAR – orice uzină pentru fabricarea combustibilului nuclear, reactor nuclear (inclusiv

ansamblurile critice şi suberitice), reactor de cercetare, centrală nuclearo-electrică, instalaţie de stocare a combustibilului iradiat, unitate de îmbogăţire sau instalaţie de retratare.

OBOR – 1. loc unde există o piaţă mare (de regulă, săptămânal), unde se ţine târg de vite, de lemne, de nutreţ etc.

2. spaţiu îngrădit pentru adăpostul animalelor, pentru depozitarea uneltelor agricole, a nutreţurilor etc. 3. spaţiu delimitat prin gard de nuiele, stuf etc., într-o apă curgătoare, pentru dirijarea peştelui spre locul de prindere.

OBSTACOLE PREVENTIVE – obstacole care pot frâna creşterea naturală a populaţiei şi care se reduc, după Malthus, la amânarea căsătoriei şi abstinenţă în căsătorie.

OBSTACOLE REPRESIVE obstacole (foamete, epidemii, războaie) care se opun creşterii populaţiei şi o readuc în echilibru cu masa mijloacelor de subzistenţă.

OBŞTE – formă de organizare socială a vechilor sate româneşti, având în general caracteristicile unei comunităţi închise.

OCA – 1. unitate de măsură pentru volum, folosită în trecut, egală cu 1, 288 l în Ţara Românească şi 1, 520 l în Moldova. 2. unitate de măsură pentru masă, folosită în trecut, egală cu 1, 271 kg în Ţara Românească şi 1, 291 kg în Moldova.

OCNĂ – mină de exploatare a sării geme.

OCOL – unitate administrativă în Moldova, în sec. al XVIII-lea.

OCOL SILVIC – unitate administrativă silvică, prin care se organizează şi se execută lucrările de refacere, producţie şi pază a pădurilor, protecţia şi valorificarea vânatului.

OCROTIRE A NATURII – acţiune organizată care are ca scop utilizarea raţională, conservarea şi reproducerea resurselor naturale.

OCROTIRE A SĂNĂTĂŢII – măsură luată de stat în scopul prevenirii îmbolnăvirilor, întăririi şi restabilirii

sănătăţii, reducerii mortalităţii generale şi infantile, creşterii speranţei de viaţă a populaţiei.

OCUPARE A TERENULUI – utilizare a terenului în scopuri productive (agricolă, pastorală, industrială etc.) sau de locuire.

OCUPAŢIE – 1. tip de activitate socială aducătoare de venit, desfăşurat de către o persoană într-una din ramurile economiei. 2. stare rezultată în urma unui proces de ocupare teritorială.

OCUPAŢIE MILITARĂ – luare vremelnică în stăpânire a teritoriului unui stat sau a unor părţi ale acestuia de către forţele armate ale altui stat, de obicei ca urmare a unei acţiuni militare. Ea presupune exercitarea, directă sau indirectă, de către forţele ocupante, a funcţiilor de administrare a teritoriului ocupat.

ODAIE – locuinţă folosită sezonier, în zona montană sau de câmpie, a cărei utilizare începea odată cu cositul fânului şi se termina primăvara, când vitele ieşeau la păscut, iar locul din jurul odăii trebuia să fie părăsit spre a creşte iarba pentru fâneaţă.

OFERTĂ – cantitatea de bunuri şi servicii pe care vânzătorii sunt gata să le vândă la un anumit preţ.

OFERTĂ PUBLICĂ – propunere făcută de un emitent, de către investitori sau intermediari, pentru a vinde, a cumpăra, a transforma, a schimba sau a transfera prin orice alt mod valori mobiliare ori drepturi aferente acestora. Oferta publică este difuzată prin mijloace de informare în masă sau comunicată pe alte căi.

OFERTĂ TURISTICĂ – totalitatea resurselor turistice naturale şi antropice, echipamentul „de producţie” a serviciilor turistice, masa de bunuri alimentare, industriale, destinate consumului turistic, forţa de muncă specializată în activităţile specifice, infrastructura turistică şi structurile de primire, condiţiile de comercializare (preţuri, tarife, facilităţi etc.).

OFERTĂ TURISTICĂ POTENŢIALĂ – disponibilităţi oferite pentru desfăşurarea activităţilor turistice, cuprinzând resursele naturale, obiectivele cultural-istorice

şi social-economice, materializate în diferite produse turistice, prin munca celor ce lucrează în turism (prestaţii de servicii turistice).

OGLINDĂ DE APĂ – termen utilizat pentru desemnarea unei suprafeţe acoperite de un curs de apă sau de o apă stătătoare. În funcţie de natura, mărimea şi poziţia ocupată de elementele cadrului natural şi ale celui construit, se disting: (a) O.a. cu funcţiuni estetice – cursuri de apă, canale amenajate, lacuri artificiale cu ajutorul cărora se pun în valoare clădiri, ansambluri de clădiri, monumente; (b) O.a. cu funcţiuni recreativ-sportive; (c) O.a. cu funcţiuni de circulaţie şi transport – cursuri de apă navigabile, lacuri naturale sau de acumulare; (d) O.a. cu funcţiuni multiple, când întruneşte mai multe funcţiuni, prin asocierea activităţilor economice cu cele recreative.

OGOR – 1. teren arat, utilizat pentru cultura plantelor. 2. teren arabil, lăsat nelucrat un anumit timp şi care poate fi utilizat ca păşune, pentru refacerea fertilităţii naturale a solului.

OICUMENĂ – termen ce desemnează totalitatea arealelor permanent locuite în care sunt prezente relaţii productive şi de schimb. Este o denumire generală pentru suprafeţele locuite ale uscatului, reprezentând peste 90% din suprafaţa acestuia.

OLIGARHIE – conducerea unei organizaţii, a unei comunităţi sau a societăţii ca întreg de către un grup mic de persoane. Cu cât o organizaţie devine mai mare şi mai birocratizată, cu atât creşte gradul de concentrare a puterii în mâinile unui număr redus de persoane. OMOGENITATE SOCIALĂ fenomen caracterizat prin existenţa între membrii unui grup a unor relaţii interpersonale numeroase, a unor caracteristici economice şi culturale apropiate, a convergenţei atitudinilor şi opiniilor, a conştiinţei de a aparţine aceleiaşi categorii.

OMOGENIZARE A STRUCTURILOR URBANE – apropiere, echilibrare a nivelului de dezvoltare social-economică şi urbanistică a oraşelor de diferite mărimi, cu funcţii diverse, din diferite zone geografice.

ONIX – varietate de calcedonie, formând depuneri în cavităţile unor roci vulcanice. Este folosit ca piatră semipreţioasă.

OPEN FIELD – peisaj agricol caracterizat prin câmpuri cultivate monotone, de formă panglicată, cu parcele perpendiculare pe reţeaua drumurilor de exploatare, lipsite de împrejmuiri, ce contrastează prin goliciunea lor cu satul aglomerat. Se mai numeşte şi „peisajul câmpurilor cultivate deschise” (expr. engl.).

OPERAŢIUNE URBANISTICĂ – realizare urbanistică exprimată prin reconstrucţia, renovarea, modernizarea unor ansambluri sau zone urbane, realizarea unor extinderi ale acestora sau construcţia altora noi, care influenţează structura şi caracterul spaţiului urban.

OPINIE PUBLICĂ – părere, punct de vedere, apreciere, preferinţă, opţiune a unei colectivităţi referitoare la anumite probleme, fenomene, evenimente, fapte în care este sau nu implicat grupul social respectiv.

OPPIDA – aşezare fortificată amplasată în zone joase, aparţinând epocii fierului, care avea rol conducător pentru zonele înconjurătoare. Ea poseda funcţii cvasiurbane, fiind centrul de putere din care erau conduse triburile ce stăpâneau zona.

OPPIDUM – termen generic care defineşte construcţiile întărite menite de a servi ca refugiu, cu sau fără porţiuni locuite.

OPTIMISM TEHNOLOGIC concepţie care consideră că problemele sociale şi economice se rezolvă exclusiv prin progresul tehnologic.

OPŢIUNE – acţiune a unei persoane sau colectivităţi de a alege între mai multe situaţii, soluţii, variante posibile.

ORAŞ – concentrare umană, cu o populaţie minimă ce variază de la o ţară la alta, cu o structură profesională a populaţiei în care predomină cea ocupată în ramurile neagricole, cu un mod de viaţă diferit de cel rural. Acordarea statutului de O. unei aşezări umane, în cele mai multe ţări, se bazează, în general, pe mai multe criterii,

dar fundamental rămâne cel al numărului de locuitori. Se consideră că reprezintă imaginea cea mai expresivă a societăţii, care păstrează bunurile cele mai de preţ create de om de-a lungul istoriei. Reprezintă o formă de organizare, înzestrare şi utilizare a unui teritoriu în scopul concentrării, transformării şi redistribuirii produselor necesare întreţinerii, recreerii şi progresului unei populaţii de pe arii foarte variate ca dimensiuni. O. se deosebeşte de sat nu atât prin fizionomie şi nivel de trai, cât mai ales prin funcţiunile pe care le îndeplineşte. În cadrul

O. există o reglementare formal-instituţională a relaţiilor sociale, o importanţă scăzută a relaţiilor de rudenie, relaţii de cunoaştere reciprocă reduse („anonimat urban”), comportamente eterogene şi o cultură diversificată. O. poate fi considerat şi un sistem termodinamic şi informaţional deschis, care presupune existenţa unor fluxuri de intrare şi de ieşire cu structuri specifice, unor transformări interne (autoreglare) şi a unor relaţii de tip feed-back cu caracter reglator. Conform mai multor criterii, O. se pot clasifica astfel:

(a) după poziţia geografică:
O. litorale;
O. interioare:
— De munte;
— De deal şi podiş;
— De câmpie;
— La contactul principalelor forme de relief;
— De-a lungul arterelor hidrografice;
(b) după geneză:
O. ale perioadei antice;
O. ale perioadei feudale;
O. ale perioadei moderne;
O. ale perioadei contemporane;
(c) după mărimea demografică:
O. foarte mici (sub 20.000 loc.);
O. mici (20.000 – 50.000 loc.);
O. mijlocii (50.000 – 100.000 loc.);
O. mari (100.000 – 1.000.000 loc.);

CADRUL NATURAL

(caracteristicile solului, subsolului, condiţiile hidrologice, climă etc.)

FORŢA DE MUNCĂ

(resursele de muncă, gradul de valorificare, distribuirea interiorului, deplasări etc.)

UNITĂŢILE ECONOMICE

(unităţi de producţie şi depozitare, unităţi comerciale etc.)

CADRUL CONSTRUIT

(zonă de locuit, dotări social-culturale, monumente etc.)

ECHIPAREA TEHNICĂ

(reţele edilitare de apă, canalizare, electricitate, gaze, termoficare, telefonie etc.)

POPULAŢIA

(numărul de locuitori şi structura pe sexe şi vârste, pe categorii de activităţi etc.)

LOCUINŢELE

(fondul locativ existent, pe zone de amplasare şi pe grade de confort, disponibilul de terenuri pentru un ansamblu de locuit etc.)

CIRCULAŢIA

(organizarea circulaţiei şi transporturilor rutiere, feroviare şi aeriene din zonă etc.)

DOTĂRILE URBANE

(asigurarea cu unităţi de serviciu de tip urban cu dotări corespunzătoare: gări, depouri, staţii de călători, de epurare a apei etc.)

SPAŢIILE PLANTATE

(zonă de odihnă şi agrement, alte plantaţii, zone sportive etc.)

Oraşul ca sistem urban

O. foarte mari (peste 1.000.000 loc.);

(d) după morfostructură:

O. radiar-concentrice;

O. polinucleare;

O. rectangulare;

O. liniare şi biliniare;

O. tip câmpulunguri;

O. geometrice;

(e) după fizionomie:

O. de tip european;

O. de tip nord-american;

O. caracteristice ţărilor în curs de dezvoltare;

(f) după funcţie:

O. cu funcţii complexe;

O. cu funcţii industriale;

O. cu funcţii comerciale;

O. cu funcţii culturale;

O. cu funcţii de învăţământ;

O. cu funcţii militare;

O. cu funcţii de rezidenţă temporară;

O. cu funcţii administrativ-politice;

O. cu funcţii agricole;

O. cu funcţii de servicii. Sin: ECOSISTEM URBAN.

ORAŞ ADOLESCENT – oraş cu unităţi productive

distribuite haotic şi a cărui fizionomie este doar aparent urbană.

ORAŞ AGRICOL – formă compactă şi intens populată a unei aşezări, iniţial rurală, comună în zona Europei mediteraneene, în care majoritatea populaţiei active este angajată în agricultură. Cu populaţii de 20.000 de locuitori sau mai mult, aceste oraşe deţin şi o serie de activităţi nelegate de agricultură. În mod real, lucrătorii trebuie să se deplaseze zilnic pentru a lucra pământul, deseori în cadrul unor ferme mari care înconjoară oraşul agricol.

ORAŞ-BASTION – oraş specific pentru sec. XII-XIV, prezent în general în Franţa, şi care impunea ideea planificării spaţiale în vederea apărării. Acesta era de regulă mic, cu puţine variaţii în forma lui, atât cât să se poată adapta la condiţiile de mediu, şi era închis prin ziduri de apărare. Deseori, dispunea de un castel şi avea o tramă stradală rectilinie.

ORAŞ CENTRAL – termen utilizat în S.U.A. de către municipalitate, în corelaţie cu aria metropolitană, ce include zona centrală de afaceri.

ORAŞ-CIUPERCĂ – oraş cu creştere, demografică mai ales, foarte rapidă (dublare a numărului de locuitori între două recensăminte, în S.U.A.). Iniţial a reprezentat o apariţie spontană în zonele de recentă populare (vestul S.U.A.), astăzi confundându-se cu oraşele noi.

ORAŞ-COMPANIE – oraş a cărui bază economică este dependentă de activitatea unei singure firme sau uzine, ce asigură dezvoltarea infrastructurii urbane.

ORAŞ CU ARHITECTURĂ ARBORESCENTĂ – formă urbană complexă, concepută a avea o axă verticală pe care s-ar asigura o mare densitate a populaţiei prin gruparea alveolelor familiale într-un fel de „cuiburi” în jurul unui pilon central, susţinut de reţele puternice de sârmă elastică, legate prin cabluri de oţel, de care ar fi suspendate celulele respective. În centru s-ar afla un „creier” prin care s-ar dirija toate informaţiile şi serviciile. Cablurile dispuse radial ar servi pentru rezistenţă, iar cele concentrice pentru deplasarea celulelor pe un diametru de

aproximativ 2 km.

ORAŞ DE PENSIONARI – oraş în care se retrag persoanele inactive (în general în grupa de vârsta de peste 60 de ani), situat în apropierea unor mari centre urbane. Sunt considerate oraşe de pensionari cele în care populaţia inactivă reprezintă peste 50% din populaţia totală şi în care peste 12% din populaţie are o vârstă de peste 65 de ani (ex: Nisa, din Franţa).

ORAŞ-DORMITOR – oraş cu funcţiune dominantă de cazare a populaţiei şi fără o bază economică proprie. Acest tip de oraş a apărut în ultimele decenii în apropierea marilor metropole ale ţărilor cu nivel ridicat de industrializare, din cauza condiţiilor de locuit necorespunzătoare din aceste metropole, datorită poluării intense a mediului înconjurător.

ORAŞ FOARTE MARE – vezi ORAŞ MILIONAR.

ORAŞ FOARTE MIC – oraş a cărui mărime demografică se cifrează sub 20.000 de locuitori.

ORAŞ FORTIFICAT – oraş având, de regulă, origini medievale sau chiar mai vechi, închis de ziduri, ridicături de pământ (valuri de apărare) sau protejat prin alte modalităţi fizice, ce îi asigurau capacitatea de apărare.

ORAŞE GEMENE – două oraşe alăturate, asociate prin funcţiile lor economice, având conduceri administrative diferite. Cele mai cunoscute sunt oraşele gemene separate de un fluviu (St. Paul şi Minneapolis pe Mississippi, în S.U.A.; Mannheim şi Ludwigshafen pe Rhin, în Germania).

ORAŞ GENERATOR – oraş care, conform lui B.F. Hoselitz, acţionează ca centru de schimbare şi stimulare a activităţii economice.

ORAŞ GRĂDINĂ – aşezare proiectată şi construită după un plan urbanistic, având ca principal scop crearea unui mediu de înaltă calitate pentru locuire. Conceptul a apărut în ţările dezvoltate, în sec. al XIX-lea, odată cu apariţia oraşelor industriale moderne (Ebenezer Howard, 1902). Este un tip de oraş care păstrează unele caractere ale spaţiului rural, adică o slabă densitate a clădirilor (cca.

20/ha), spaţii deschise, facilităţi pentru recreere şi

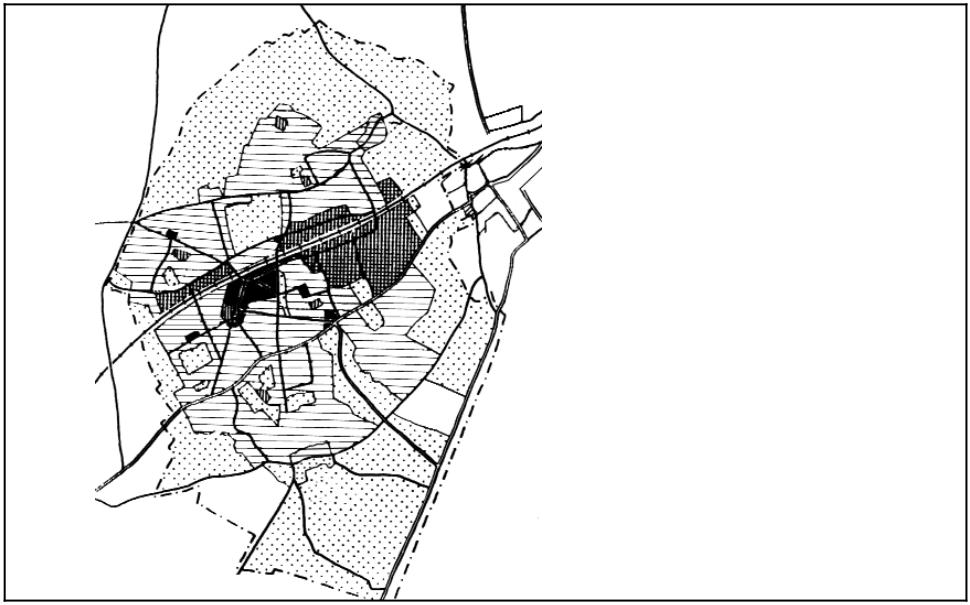

— Clădiri publice şi şcoli
— Zone comerciale şi de afaceri
— Arii industriale
— Zone urbane

— Spaţii deschise şi centuri verzi
— Străzi
— Străzi secundare
— Căi ferate
— Limită administrativă

Oraş-grădină servicii şi în care dezvoltarea industrială este orientată de obicei spre industrii nepoluante. Primele oraşe grădină, realizate în Anglia, au fost: Letchworth, proiectat pentru o populaţie de 30.000 de locuitori, şi Welwyn, pentru 50.000 de locuitori.

ORAŞ INFANTIL – oraş cu distribuţie întâmplătoare a clădirilor de locuit şi magazinelor, lipsit de unităţi productive de tip industrial.

Oraş istoric

ORAŞ ISTORIC – tip de oraş în arhitectura şi structura căruia se păstrează trecutul istoric.

ORAŞ JUVENIL – oraş în care îşi face apariţia o primă fază a zonării funcţionale, prin concentrarea magazinelor într-un singur areal.

ORAŞ LINIAR – 1. oraş al cărui teritoriu are o formă alungită. Reprezintă un areal urbanizat în mod planificat, a cărui structură este determinată de o axă principală, liniară, care de regulă urmează configuraţia că îi de comunicaţie principale şi beneficiază de facilităţile topografice ale mediului. Sin: ORAŞ-STRADĂ. 2. formă de extindere a marilor oraşe propusă iniţial pentru Madrid în

anul 1892 (autor Soria Y. Mata), reluată pe plan teoretic de Milintin în anul 1930 şi de Le Corbusier în anul 1945.

ORAŞ MARE – oraş a cărui mărime demografică este cuprinsă între 100.000 şi 1.000.000 de locuitori.

ORAŞ MATUR – oraş în care se pot identifica zonele comerciale, ariile industriale, zonele rezidenţiale.

ORAŞ MIC – oraş a cărui mărime demografică este cuprinsă între 20.000 şi 50.000 de locuitori.

ORAŞ MIJLOCIU – oraş a cărui mărime demografică este cuprinsă între 50.000 şi 100.000 de locuitori.

ORAŞ MILIONAR – termen utilizat pentru a individualiza orice oraş foarte mare, ce are o populaţie de peste un milion de locuitori. Acest criteriu de definire are un caracter arbitrar.

ORAŞ MINIER – oraş în care activitatea economică de bază este industria extractivă, care, frecvent, a fost principalul factor genetic al acestui tip de oraş.

ORAŞ MOBIL – formaţiune urbană viitoare, cu totul liberă în spaţiu, în interiorul căreia s-ar construi edificii, străzi, s-ar desfăşura diverse activităţi sociale şi productive. Ar prezenta un grad ridicat de mobilitate spaţială, atât pe orizontală cât şi pe verticală, putând fi amplasat acolo unde condiţiile ar fi cele mai favorabile, urmând ca, în momentul în care un nou areal i-ar oferi condiţii mai bune, să fie deplasat şi amplasat în noua locaţie.

ORAŞ MONDIAL – oraş caracterizat de concentrarea masivă a unor organisme internaţionale, a principalelor bănci mondiale, a elitelor profesionale în domeniul serviciilor etc., amplasat, de regulă, în regiunile puternic dezvoltate ale globului.

ORAŞ NOU – formă a urbanizării voluntare, diferită de dezvoltarea spontană a periferiilor, suburbanului, prin apariţia, mai mult sau mai puţin simultană, a locuinţelor, unităţilor de producţie, a serviciilor. Unul din obiectivele creării oraşului nou este cel de a asigura autonomia vieţii zilnice a orăşenilor şi de a reduce migraţiile pendulatorii. Oraşele noi sunt create pentru a descongestiona marile

metropole (în ţările înalt urbanizate) şi/sau de a valorifica superior anumite resurse sau anumite regiuni (mai puţin populate).

ORAŞ PARAZIT – oraş care, conform lui B.F. Hoselitz, domină activităţile economice şi socio-politice într-un areal, dar efectul de extrapolare al acestuia se constituie în factor de reprimare a dinamicii economice în zonă.

ORAŞ-PIAŢĂ – termen general care desemnează orice oraş care deţine o piaţă permanentă sau periodică ca loc comercial ce deserveşte zona înconjurătoare. Termenul poate fi privit şi ca o primă etapă în dezvoltarea unei aşezări ce va deveni, în timp, un târg.

ORAŞ-POARTĂ – aşezare urbană ce asigură legătura dintre zona sau arealul circumscris şi alte regiuni. Legăturile au în general un caracter comercial.

ORAŞ POLINUCLEAR – aşezare urbană caracterizată prin prezenţa, în cadrul structurii sale teritoriale, a mai multor nuclee bine individualizate. Unele dintre acestea au apărut odată cu oraşul, altele s-au format – de-a lungul evoluţiei oraşului – prin procesul migraţiei, ca urmare a specializării unora din părţile lui sau ca urmare a unor situaţii istorice. O structură asemănătoare li se imprimă astăzi multor oraşe vechi, care se află supuse procesului de modernizare. Acest tip este puternic influenţat şi de condiţiile de relief. Cu asemenea morfostructură sunt: Budapesta, Chicago, Timişoara etc.

ORAŞ PORTUAR – oraş în care activitatea portuară ocupă o pondere mare, generând apariţia unor importante obiective economice şi social-culturale. ORAŞ PREINDUSTRIAL – termen generic, aparţinând lui G. Sjoberg, pentru formele sociale şi de urbanizare din perioadele premergătoare erei moderne. Oraşele preindustriale reprezintă consecinţe ale revoluţiei industriale, în acea perioadă existând un sistem de stratificare socială alcătuit dintr-o elită restrânsă şi clase inferioare, mult mai extinse. Oraşul preindustrial era controlat de către elita ce-şi fundamenta puterea pe resurse, adeseori extraurbane. Astfel de oraşe aveau o

mărime demografică mică, aveau un caracter multifuncţional (cu rol îndeosebi militar şi politic), caracteristică concretizată şi în aspectul morfologic.

ORAŞ PRIMAR – conceptul oraşului primar reprezintă una dintre cele mai timpurii generalizări privind clasificarea, în funcţie de mărime, a oraşelor, propusă de M. Jefferson. Oraşul primar este un oraş coordonator al unei ţări şi este, în mod evident, mai mare decât celelalte aşezări din sistem, nu numai prin mărime, el impunându-se şi prin funcţionalitatea sa complexă (centru politic, economic şi social). El reprezintă, de obicei, capitala ţării, astfel încât o distribuţie primară implică existenţa unui sistem de oraşe mici dominate de un oraş foarte mare, cu absenţa unor centre intermediare ca mărime. Oraşul primar poate constitui produsul unei ţări mici, cu o structură economică şi politică simplă, orientată către export, cu o istorie colonială recentă şi o urbanizare aflată în primele faze.

ORAŞ RADIAR-CONCENTRIC

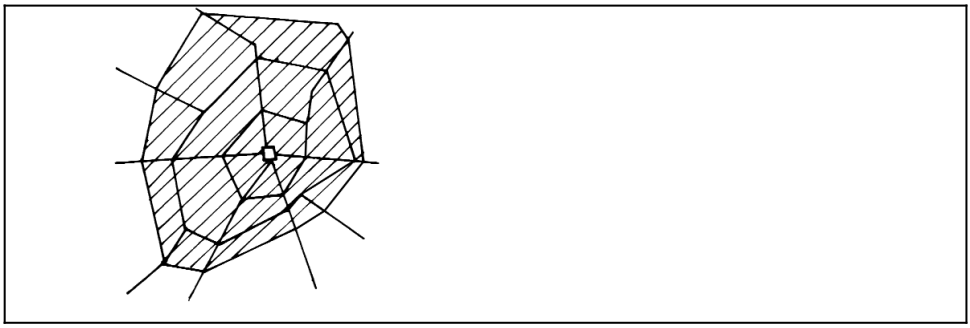

oraş cu o structură planimetrică specifică, în care schema principală a arterelor de circulaţie este formată din străzi de formă inelară care se intersectează cu străzi radiare. De regulă, tipul de oraş radiar-concentric s-a cristalizat în perioada medievală, traseele arterelor circulare realizându-se pe conturul fostelor ziduri de apărare, iar cele radiare pe traseul drumurilor de acces din zona înconjurătoare (exemple tipice: Moscova, Paris, Milano; pentru ţara noastră: Bucureşti – parţial – având

mai multe artere radiare şi o porţiune de arteră inelară).

ORAŞ RECTANGULAR – aşezare urbană bazată pe o reţea în cadrul căreia străzile se întretaie în unghi drept (tablă de şah). Structura sa prezintă avantaje deosebite prin claritatea reţelei de circulaţie, unde se pot utiliza cu succes mijloacele perfecţionate de dirijare a circulaţiei, în perspectiva unei intensificări a traficului. Prezintă şi dezavantaje, deoarece lungeşte mult distanţele, circulaţia realizându-se pe linii frânte, amplificând traseul de parcurs. Acest sistem rectangular a fost mult utilizat în construcţia oraşelor din S.U.A. (San Francisco), Canada, Australia, iar mai recent în planurile de sistematizare elaborate de Le Corbusier pentru unele oraşe, inclusiv pentru unele oraşe-satelit din Marea Britanie.

ORAŞ-SANATORIU – oraş mic, creat în scopul aplicării unor terapii pentru anumite boli cronice, în general formate în jurul unor mari sanatorii (ex: Berk, în Franţa).

ORAŞ-SATELIT – oraş mic sau mijlociu, situat în apropierea unui oraş important cu profil social-economic

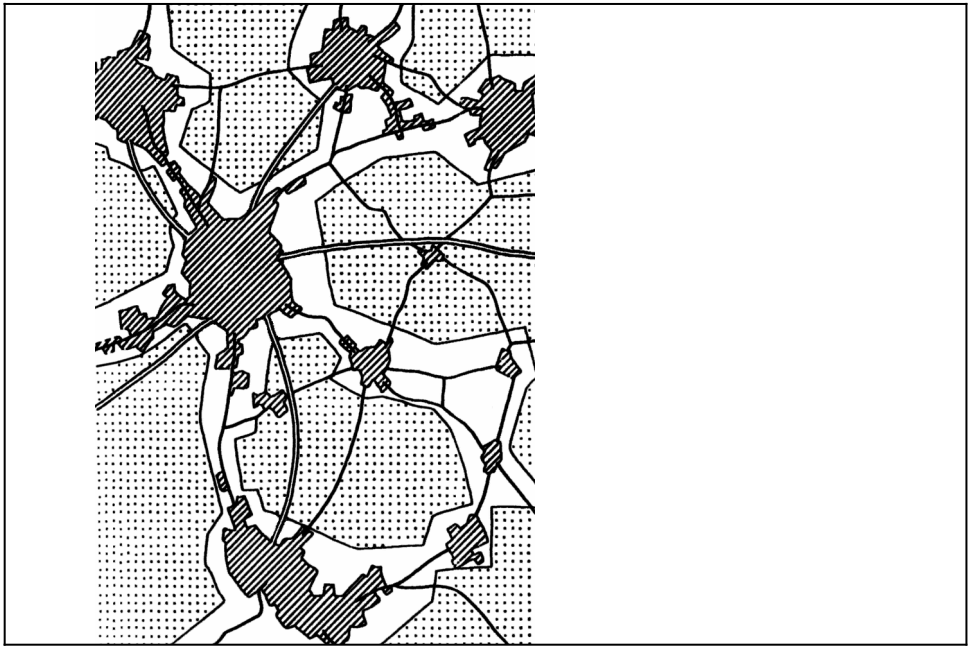

— Şosele noi
— Şosele existente

zonă agricolă şi spaţii verzi
— Zonă construită

Oraş-satelit complex, cu care întreţine intense relaţii de cooperare sub aspectele cazării forţei de muncă, cooperare în procesul de producţie, în folosirea unor dotări social-culturale, servicii, utilităţi etc. Teoria oraşului-satelit a fost elaborată în anul 1922 de Raymond Unwin, având ca obiectiv descongestionarea marilor metropole prin realizarea unui sistem de oraşe-satelit în jurul metropolei, cu care să întreţină relaţii multiple de cooperare.

ORAŞ-STRADĂ – vezi ORAŞ LINIAR.

ORAŞ SUPRAPUS – oraş propus ca soluţie viitoare, ce ar permite o valorificare optimă a spaţiului, fiind desfăşurat pe aproximativ 15 niveluri, suprapuse prin intermediul unor sisteme de circulaţie pe verticala unui fundament de până la 5 niveluri, unde s-ar afla centre comerciale, fabrici şi unele servicii. La nivelurile superioare ar fi concentrate spaţiile rezidenţiale, menite a cuprinde populaţia oraşului respectiv.

ORAŞ TIP CÂMPULUNGURI – oraş a cărui caracteristică morfostructurală este dată de o singură stradă principală, dominată de un centru civic, continuată pe lungimi apreciabile de locuinţe, încadrate de grădini spaţioase şi de multă verdeaţă către stradă. Prin fizionomia sa, acest tip de oraş se deosebeşte în mică măsură de oraşul stradă şi este specific zonelor depresionare, din interiorul sau de pe laturile extreme ale Subcarpaţilor. El păstrează caracteristicile satului românesc, prin răsfirarea caselor, înconjurate în cele mai frecvente cazuri de curţi largi şi grădini mult extinse în suprafaţă. Asemenea structură morfologică prezintă oraşele: Câmpulung Moldovenesc, Câmpulung Muscel, Moldova Nouă ş.a.

ORAŞ-TRECĂTOARE – oraş situat la intrarea într-o zonă de legătură (trecătoare). Coordonează căile de comunicaţie, utilizate ca rute moderne de relaţionare, îndeosebi în cazul existenţei unor obstacole fizico-geografice (lanţuri montane).

ORAŞ-TURN – formă imaginară urbană, propusă ca o soluţie viitoare, implicând un oraş cu o dezvoltare verticală impresionantă, cu zgârie-nori de până la 1500 m, ce ar putea adăposti o concentrare umană impresionantă, ar asigura o deschidere largă, ar avea un grad de iluminare ridicat şi ar permite amplasarea, de jur-împrejur, a multor spaţii verzi. Acest oraş ar crea totuşi un grad ridicat de artificializare, rupând legătura cu lucrurile înconjurătoare.

ORAŞ UNIVERSITAR – oraş în care nota funcţională dominantă este dată de activitatea instituţiilor de învăţământ superior. Se caracterizează printr-un specific aparte, clădirile universitare constituind ansamblurile urbanistice cele mai impunătoare, iar viaţa oraşului este ritmată de viaţa universitară. Populaţia este ocupată preponderent în sectorul cuaternar şi terţiar, iar oraşul nu şi-a extins activitatea spre alte domenii. În trecut funcţia universitară a fost asociată cu o funcţie religioasă.

ORĂ DE VÂRF – interval de timp în care se înregistrează intensitatea maximă a traficului rutier. Termenul se poate referi la o anumită intersecţie, arteră rutieră sau la întreaga localitate, luând în considerare traficul general şi parţial.

OREZ – cereala „lumii galbene”, originară din Asia musonică, cu peste 700 de varietăţi adaptate fie climatului tropical umed, fie celui subtropical sau temperat. Preferă solurile aluvionare argiloase şi este cultivat în sistem irigat (paddy) sau neirigat (orezul de munte), mai ales în Asia, care deţine 89% din suprafaţa totală cultivată şi peste 91% din producţia mondială (*Oryza sativa*).

Orez

ORGANIZAREA CIRCULAŢIEI

RUTIERE – complex de măsuri aplicat pentru mărirea capacităţii de transport a reţelei de drumuri, asigurarea unei desfăşurări fluente şi în siguranţă a circulaţiei, fără să afecteze structura iniţială a reţelei rutiere.

ORGANIZARE ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ – acţiune complexă de modelare a structurilor teritoriale prin prevederi constituţionale, în baza unor legi, pentru a delimita unităţi administrativ-teritoriale considerate cele mai bune la un moment dat, în vederea punerii în aplicare a normelor generale privind conducerea unui teritoriu sub aspect economic, financiar, cultural, social, al ocrotirii sănătăţii etc.

ORGANIZAREA REŢELEI DE

LOCALITĂŢI – acţiune de dezvoltare a ansamblului de aşezări rurale şi urbane cuprinse în limitele unui teritoriu dat. Aşezările umane nu se dezvoltă izolat, între ele există o interacţiune în teritoriu prin relaţiile social-economice ce se stabilesc, prin caracterul şi relaţiile ce decurg din echiparea generală a teritoriului. Acţiunea de organizare trebuie să ţină seama de realitatea existentă, de factorii şi fenomenele care generează modificări de ordin economic, demografic, social, tehnic în structurile teritoriale urbane şi rurale.

ORGANIZAREA SPAŢIULUI – proces de rearanjare a componentelor spaţiului şi de redimensionare a relaţiilor

dintre acestea. Cuprinde măsuri de optimizare a spaţiului respectiv, în vederea obţinerii eficienţei maxime, fără a produce perturbări ireversibile în structura acestuia.

ORGANIZAREA SPAŢIULUI

URBAN – totalitatea acţiunilor necesare pentru a crea cadrul material în care să se desfăşoare viaţa urbană în condiţii corespunzătoare cerinţelor economico-sociale, funcţionale şi estetice. Modul de organizare depinde de poziţia geografică a oraşului, de configuraţia locului, de perioada istorică în care a luat naştere, de funcţia acestuia, de mărimea demografică, de importanţa în teritoriu şi în reţeaua de localităţi, de schimbările survenite în timp. Există diferite teorii privind O.s.u., printre care teoria zonelor concentrice, organizarea prin sectoare, prin mai multe centre secundare etc.

ORGANIZAREA TERITORIULUI – ansamblu de măsuri economice, tehnice, juridice şi sociale, aplicate în scopul utilizării raţionale a terenului (stabilirea folosinţei optime, parcelarea, amplasarea construcţiilor şi drumurilor).

ORGANIZAREA ZONEI PERIURBANE – activitate de modelare complexă a structurilor teritoriale şi productive din vecinătatea oraşelor, în vederea: asigurării unei părţi din forţa de muncă necesară pentru unităţile economice aparţinând oraşului; stimulării cooperării prin amplasarea unor unităţi satelit în localităţile din apropiere; extinderii bazelor de aprovizionare cu produse agroalimentare perisabile; lărgirii zonelor de agrement etc.

ORGANIZARE CORPORATISTĂ – tip de organizare economică specifică marilor firme, orientate spre cercetare şi dezvoltare, care, din motive de management şi de costuri, tind să-şi concentreze activităţile de cercetare-dezvoltare în anumite sedii şi unităţi de producţie centrale.

ORGANIZAŢIA DE COOPERARE ŞI DEZVOLTARE ECONOMICĂ (O.C.D.E.) – organizaţie fondată în 1961 la Paris, având iniţial 23 de membri, în scopul de a asigura dezvoltarea economică şi socială a statelor membre, de a coordona politicile economice ale acestora, de a armoniza

sprijinul acordat ţărilor în curs de dezvoltare. O.C.D.E. include ţările din U.E., din A.E.L.S., din N.A.F.T.A. şi alte state (Turcia, Australia, Noua Zeelandă, Japonia, Coreea de Sud, Cehia, Ungaria, Polonia).

ORGANIZAŢIA INTERNAŢIONALĂ A MUNCII (O.I.M.) – organism înfiinţat în 1919, asociat O.N.U. din 1946, ale cărui obiective sunt: îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi a calificării profesionale, promovarea legislaţiilor sociale şi incitarea la crearea de locuri de muncă. În 1985 O.I.M. cuprindea 151 de state membre. Secretariatul permanent al organizaţiei este Biroul Internaţional al Muncii (B.I.M.).

ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A COMERŢULUI (O.M.C.) – organism internaţional apărut în urma acordului semnat la Marrakech (Maroc) în 1994, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995. Este considerat al treilea element de bază al economiei mondiale după Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială şi a preluat sarcinile îndeplinite de Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (G.A.T.T.). Obiectivele principale ale O.M.C. sunt realizarea unui comerţ fără restricţii cantitative, nediscriminatoriu, eliminarea subvenţiilor de export, protejarea economiilor naţionale numai prin aplicarea de taxe vamale.

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE (O.N.U.) – organizaţie internaţională guvernamentală, fondată în 1945, cu sediul principal la New York. Obiectivele O.N.U. sunt legate de menţinerea păcii, dezvoltarea unor relaţii internaţionale bazate pe egalitatea în drepturi, rezolvarea unor probleme cu caracter economic, cultural, umanitar etc. Dispune de şase organe de lucru: Adunarea Generală, formată din toate statele membre; Consiliul de Securitate, format din 15 membri, din care cinci permanenţi (S.U.A., Marea Britanie, Franţa, Rusia, China) şi zece desemnaţi prin rotaţie; Consiliul Economic şi Social, format din

54 de membri aleşi de Adunarea Generală; Curtea Internaţională de Justiţie, cu sediul la Haga; Consiliul de Tutelă, care se ocupă de administrarea teritoriilor aflate

sub jurisdicţia O.N.U.; Secretariatul, organul executiv condus de secretarul general al O.N.U.

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAŢIE ŞI AGRICULTURĂ (F.A.O.) – organizaţie guvernamentală internaţională, fondată în 1945, având sediul la Roma. Obiectivul principal este realizarea unui raport echitabil între resursele de hrană şi numărul populaţiei, acţionând pentru ameliorarea soiurilor de plante şi raselor de animale, creşterea producţiei şi distribuirea mai echitabilă a produselor agroalimentare. Acordă asistenţă tehnico-ştiinţifică în domeniul agriculturii.

ORGANIZAŢIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD

(N.A.T.O.) – organism înfiinţat în 1949, cu sediul la Bruxelles, ce cuprinde 19 state din Europa, America de Nord şi Asia, care până la dizolvarea Pactului de la Varşovia (1991) a fost o contrapondere la acesta. În prezent se observă o redimensionare a atribuţiilor acestui bloc militar, care s-a extins spre estul Europei. ORGANIZAŢIA ŢĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL

(O.P.E.C.) – organism cu sediul la Viena, creat în 1960, care are drept scop realizarea unei politici comune privind nivelul producţiei de petrol, cotele de export, precum şi preţurile la acest combustibil. Iniţial, din O.P.E.C. au făcut parte: Arabia Saudită, Irak, Iran, Kuweit, Venezuela, apoi alăturându-se

Emiratele Arabe Unite, Qatar, Nigeria, Algeria, Libia, Gabon, Indonezia şi Ecuador.

ORGANIZAŢIE – grup de oameni, partide, state etc., care îşi organizează şi coordonează activitatea în vederea realizării unor finalităţi relativ clar formulate ca obiective.

ORIENTAREA CLĂDIRILOR – mod de amplasare a clădirilor, în raport cu funcţiunile spaţiilor interioare, faţă de: (a) punctele cardinale, ceea ce exprimă durata de însorire a faţadelor;

(b) direcţia vânturilor dominante care determină condiţiile de ventilare a ansamblurilor de locuinţe; (c)

diferite surse de poluare (sonoră, chimică); (d) alte construcţii, amenajări, utilităţi şi elemente ale cadrului înconjurător (stradă, trasee de transport în comun).

PRIMULSION – combustibil produs de Venezuela, mult mai ieftin decât ţiţeiul şi mai eficient decât cărbunele. Se elaborează din circa 70% bitum provenit din fâşia petroliferă a fluviului Orinoco, 30% apă şi un agent emulsionant. Combustibilul a fost clasificat de

U.E. În 1994 ca produs natural şi nu ca derivat al petrolului, lucru ce a făcut ca vânzările să cunoască o creştere deosebită în Europa.

ORTODOXIE – confesiune creştină care a păstrat neschimbate dogmele, tradiţiile, cultul şi organizarea bisericească fixate prin cele şapte sinoade ecumenice. Se consideră că ortodoxismul este continuarea vechii credinţe creştine specifice perioadei imediat următoare răstignirii Mântuitorului.

ORZ – plantă anuală din familia gramineelor, originară din Orientul Apropiat, unde era cultivată cu circa 4.000 de ani î.Hr. Are tulpina de 80 – 120 cm înălţime, iar spicul format din 4 – 6 rânduri de boabe. Este folosit ca furaj, în alimentaţia omului (ca griş, arpacaş sau surogat de cafea) şi în industrie (*Bordeum vulgare*).

ORZOAICĂ – specie de orz cu spicul format din două rânduri de boabe, folosită la fabricarea berii, a whisky-ului sau a spirtului (*Bordeum distichon*).

OSTREICULTURĂ – ramură a acvaculturii care se ocupă cu creşterea stridiilor, lamelibranhiate din genurile Ostrea şi Gryphea.

OSTROGOŢI – triburi germanice ale goţilor de răsărit. În sec. III-IV se aflau pe teritoriul dintre Don şi Nistru. OŢEL – aliaj obţinut, în general, din fier şi carbon, la care se mai pot adăuga şi alte elemente (mangan, cobalt, vanadiu, crom, nichel etc.), pentru a-i da proprietăţi fizico-mecanice deosebite.

OUTPUT – 1. rezultat final al cheltuielilor de investiţie, de exploatare şi al eforturilor umane de ordin fizic şi moral consumate pentru obţinerea unui anumit

rezultat. 2. rezultat al unui calcul sau raţionament. 3. randament al unui demers economic sau social (cuv. engl.).

OVĂZ – plantă anuală din familia gramineelor, originară din zona Turan, cultivată mai ales ca furaj (pentru boabe sau masă verde). Britanicii şi irlandezii folosesc făina de ovăz pentru prepararea „porridge”-ului scoţian şi a

„Fulgilor de ovăz” (*Avena sativa*).

Articol XVII. P

PAGUS – nume latinesc al comunelor din provinciile Imperiului roman, situate pe teritoriul unei colonii.

PAIANTĂ – sistem de construcţie a pereţilor unei case constând dintr-un schelet de lemnărie a cărui umplutură este din zidărie uşoară sau din împletitură de nuiele lipită cu lut.

PAJIŞTE – suprafaţă acoperită de vegetaţie ierboasă, utilizată pentru hrănirea animalelor prin păşunat sau pentru cosit.

PALADIU – metal alb-cenuşiu, lucios, maleabil şi ductil, absoarbe hidrogenul, formează combinaţii complexe şi se întrebuinţează la obţinerea unor aliaje. PALAFITĂ – locuinţă preistorică, construită din lemn, pe o platformă sprijinită pe stâlpi de lemn, într-o zonă lacustră. O grupare de palafite forma un sat lacustru.

PALANCĂ – curtină construită din trunchiuri de copac înfipte în pământ.

PALAT – clădire de dimensiuni mari, publică sau rezidenţială, cu un stil arhitectural bine definit şi individualizat. PALISADĂ – dispozitiv de apărare constând dintr-o curtină confecţionată din trunchiuri de copac, fiind mai robustă decât palanca şi combinându-se cu alte sisteme de fortificaţie.

PANEL – eşantion reprezentativ de persoane care este supus în mod regulat unor anchete.

PANTĂ – porţiune de drum sau de cale ferată în lungul căreia se coboară în sensul de mers.

PAPAIER – plantă ierboasă a zonei tropicale americane, originară din Mexic, numită şi „arbore de

pepene”, cu înălţimi de 3 – 4 m, ce trăieşte 3 – 5 ani. Fructul – papaya – se aseamănă cu pepenele galben, are miezul galben-portocaliu, cărnos şi suculent şi conţine multe seminţe (*Cartea papaya*).

PARAAVALANŞĂ – construcţie din diferite materiale, cu destinaţia de apărare a căilor de comunicaţie împotriva avalanşelor de zăpadă.

PARACLIS – biserică mică, de cult ortodox, care face parte dintr-o curte domnească sau dintr-un complex monastic.

PARAMENT – faţa exterioară a unui zid, din piatră cioplită sau cărămidă specială, uneori cu aspect decorativ.

PARAMETRU – 1. termen statistic ce se referă la măsurătorile primare ale caracteristicilor unei populaţii; poate avea o valoare cantitativă reală sau estimată. 2. variabilă numerică în cadrul unui model matematic.

PARAPET – zid scund care delimitează platforma turnurilor sau teraselor fortificate; prin extensie, îngrăditurile scunde din piatră, lemn etc. care delimitează terasele, podurile etc.

PARAVÂNT – dispozitiv mobil sau construcţie permanentă utilizată pentru reducerea curenţilor de aer de-a lungul căilor rutiere sau feroviare.

PARAZĂPADĂ – dispozitiv folosit pentru apărarea căilor ferate şi drumurilor de înzăpezire. Există parazăpezi fixe – constituite din perdele de protecţie, din garduri vii, din garduri de lemn – şi parazăpezi mobile, realizate din împletituri din metal, din panouri de scânduri.

PARC – 1. spaţiu verde autonom sau, mai rar, aferent unui important monument, având o suprafaţă de cel puţin 20 ha, caracterizat printr-o mare complexitate funcţională şi necesitând o administraţie proprie. Necesitatea P. apare în general în cazul oraşelor cu peste 50.000 de locuitori. P. poate fi nespecializat (orăşenesc) sau specializat în cazul unei funcţiuni dominante (P. sportiv, P. de distracţii, P. dendrologic etc.). 2. concentrare de înaltă tehnologie care structurează o parte a aglomeraţiei urbane sau chiar oraşul în întregime, prin interacţiunea dintre mediul

urban, activităţile de cercetare şi întreprinderile industriale.

PARCARE – loc desemnat şi amenajat în scopul staţionării (ziua sau noaptea a) vehiculelor motorizate.

PARC BALNEAR – zonă verde publică, amenajată în perimetrul unei staţiuni, cu rol de resursă specifică activă pentru tratament şi odihnă.

PARC DE VEHICULE – totalitatea vehiculelor din dotarea unui agent economic, unei instituţii sau de pe un anumit teritoriu. Vehiculele în stare de funcţionare formează parcul activ, cele care ies în circulaţie formează parcul circulant, iar cele retrase din circulaţie alcătuiesc parcul pasiv.

PARCELĂ – diviziune elementară a terenului cultivat, aparţinând unui singur agricultor, comportând unul sau mai multe tipuri de culturi. Parcelele pot fi închise sau deschise, cultivate cu arbori, cereale sau goale, mici sau mari, de formă rectangulară, alungită, trapezoidală sau neregulată.

PARCHET – porţiune dintr-o pădure de producţie în care arborii sunt destinaţi, parţial sau total, exploatării în decursul unui an forestier.

PARC DE ACTIVITĂŢI – areal în care sunt prezente activităţi de cercetare-inovare, se găsesc unităţi productive din domeniul industriilor de vârf, se încheie afaceri. În unele situaţii se manifestă sinergia dintre mediul urban, activităţile de cercetare-dezvoltare şi cele industriale.

PARC ISTORIC – spaţiu, uneori plantat, care cuprinde elemente de valoare istorică sau artistică din evoluţia unui oraş sau amenajările din jurul monumentelor istorice.

PARC NAŢIONAL – areal relativ întins unde unul sau mai multe ecosisteme nu sunt alterate material de exploatarea şi ocuparea umană, unde

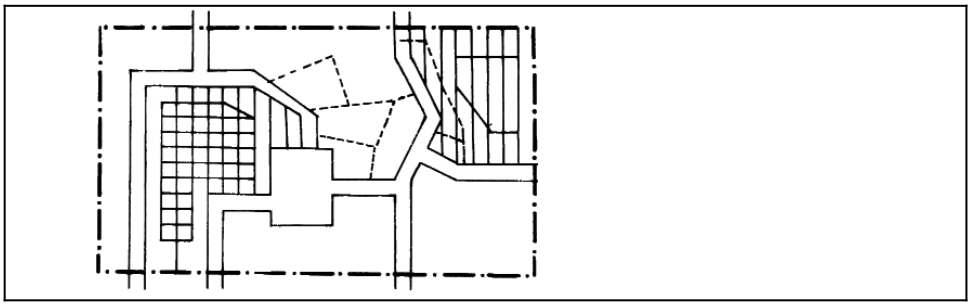

1 – zonă ocrotită integral 2 – zonă tampon
3 – zonă turistică
4 – zonă rezidenţială
5 – şosele special amenajate
6 – puncte de mare interes turistic
7 – poteci pentru accesul cercetătorilor ştiinţifici 8 – căi de acces păzite

Structura unui parc naţional speciile de plante şi animale, aspectele geomorfologice şi habitatele sunt de un interes ştiinţific, educativ şi recreativ deosebit, sau care deţine un peisaj natural de o mare frumuseţe. Autoritatea cea mai competentă a ţării a luat măsuri de prevenire sau eliminare, cât mai curând posibil, a oricărei exploatări sau locuiri a întregului areal, de întărire efectivă a respectului faţă de factorii ecologici, geomorfologici sau estetici care au justificat stabilirea lui. Intrarea vizitatorilor este permisă în condiţii speciale, pentru scopuri de cercetare, educative, culturale şi recreative.

PARC PUBLIC – spaţiu amplasat în interiorul sau la marginea oraşelor, destinat pentru activităţi generale de recreere.

PARC ŞTIINŢIFIC – concentrare a activităţilor de

cercetare situată în imediata apropiere a citadelelor universitare sau în jurul parcurilor de cercetare afiliate acestora. Constituie un element esenţial pentru amplasările neoindustriale.

PARC TEHNOLOGIC – concentrare de activităţi legate de producţia de tehnologie înalt performantă şi de servicii, prezentă îndeosebi în spaţiul periurban.

PARCURS – 1. traseu pe care se deplasează participanţii la trafic, între punctul de plecare şi cel de destinaţie.

2. lungime a drumului efectuat de un vehicul, într-un anumit timp.

PARLAMENTARISM – 1. regim politic în care guvernul răspunde faţă de parlament, votul de neîncredere al acestuia putând conduce la demisia guvernului. 2. concepţie politică potrivit căreia poporul îşi exercită guvernarea prin reprezentanţii săi, aleşi în parlament.

PARLAMENTUL EUROPEAN – organul legislativ al U.E., cu sediul la Strasbourg, alcătuit din parlamentari reprezentând cele 15 state membre, aleşi prin vot universal pentru o perioadă de cinci ani. Adoptă rezoluţii din iniţiativa statelor membre, privind problemele internaţionale, deliberează asupra propunerilor comunitare legislative care urmează să fie supuse aprobării Comisiei Europene, aprobă bugetul anual al U.E. şi noi elemente ale legislaţiei comunitare, exercită un control democratic asupra Comisiei Europene şi a altor instrumente ale unificării europene.

PARTER – 1. parte a unei clădiri situată imediat deasupra nivelului solului. 2. parte a unei grădini sau a unui parc, cu înclinare foarte mică, acoperită cu vegetaţie joasă, ornamentată, uneori cu oglinzi de apă în care se reflectă clădirea principală.

PARTICIPANT LA TRAFIC – vehicul, persoană, animal condus care utilizează, la un anumit moment, un drum public.

PARTICIPARE LOCALĂ – proces de angrenare a membrilor unei comunităţi locale (sat, comună, oraş) în

acţiuni care vizează satisfacerea unor cerinţe publice comune.

PARTICULARITATE NAŢIONALĂ – vezi CARACTER NAŢIONAL, SPECIFIC NAŢIONAL.

PARTID POLITIC – organizaţie a cărei obiectiv final este cucerirea sau influenţarea puterii guvernamentale, în vederea promovării intereselor politice, economice, ideologice, culturale etc. ale unor grupuri, clase sau fracţiuni de clase, comunităţi locale, etnice, religioase etc. Este o instituţie specifică sistemului politic modern, structurată în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, constituinde-se, cel mai adesea, fie în jurul unei personalităţi marcante, fie în jurul unei ideologii sau a unei idei novatoare.

PASAJ – 1. trecere pentru pietoni, amenajată între două clădiri. 2. trecere care străbate o clădire sau un grup de clădiri, pentru a face legătura între două străzi.

PASAJ DE NIVEL – intersecţie, la acelaşi nivel, între un drum şi o cale ferată.

PASAJ DENIVELAT – intersecţie între două drumuri, străzi, sau între un drum şi o cale ferată, amenajată la niveluri diferite.

PASAJ DE PIETONI – trecere, la acelaşi nivel, prevăzută cu marcaje sau semafoare pentru traversarea unei străzi de către pietoni.

PASAJ SUBTERAN DE PIETONI – amenajare subterană pentru subtraversarea unei intersecţii sau a unui nod de comunicaţie de către pietoni.

PASARELĂ – pod cu lăţime mică, amplasat la o anumită înălţime, dispus transversal pe o cale de comunicaţie, rezervat circulaţiei pietonilor.

PATĂ DE PETROL – formă de poluare cu petrol sau produse petroliere a apelor de suprafaţă, cu o extindere mai mică decât în cazul mareelor negre. Vezi şi MAREE NEAGRĂ.

PATIO – curte pavată care aparţine unui edificiu şi poate face legătura între clădire şi grădina din jur sau poate fi înconjurată de clădiri, garduri vii, colonade,

împrejmuiri.

PATRIE – mediu natural, social-politic, cultural, în care s-a afirmat şi îşi desfăşoară viaţa fiecare popor, făurindu-şi propria istorie, realizându-şi idealurile sale sociale şi naţionale. Patria cuprinde teritoriul, cadrul geografic, modul de trai al populaţiei, limba, cultura şi tradiţiile, valorile materiale şi spirituale create prin contribuţia tuturor generaţiilor care s-au succedat de-a lungul istoriei.

PATRIMONIU CULTURAL – totalitatea monumentelor (opere de arhitectură, de sculptură sau de pictură monumentală, elemente sau structuri cu caracter arheologic, inscripţii şi grupuri de elemente care au valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, artistic sau ştiinţific), a ansamblurilor (grupuri de construcţii, izolate sau grupate, care, datorită arhitecturii lor, a unităţii şi a integrării lor în peisaj, au o valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, artistic sau ştiinţific), a siturilor (lucrări ale omului sau opere rezultate din acţiunile conjugate ale omului şi ale naturii, precum şi zonele incluzând terenurile arheologice care au o valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, estetic, etnologic sau antropologic) şi a creaţiilor artistice (opere literare, muzică etc.) aparţinând unui anumit spaţiu geografic. Din perspectiva păstrării şi conservării unor bunuri culturale, prin

P.c. se înţeleg locurile de cult, siturile de însemnătate istorică, monumentele, cimitirele deosebite şi mausoleele, şi materialul arhivistic referitor la acestea. PATRIMONIU TURISTIC – resursele turistice naturale şi culturale, re

Structura patrimoniului turistic cunoscute ca atare, şi structurile realizate în scopul valorificării lor turistice.

PATRIOTISM – sentiment al dragostei faţă de patrie, faţă de propriul popor, unul dintre cele mai profunde sentimente umane, statornicit prin existenţa de veacuri şi milenii a patriei. Element al conştiinţei naţionale, care acţionează ca o puternică forţă motrice ideală, întru întărirea acesteia. A apărut odată cu formarea popoarelor,

dar a cunoscut o mare însemnătate în perioada transformării acestora în naţiuni şi a formării statelor naţionale.

PATRON – persoană care îşi exercită ocupaţia în propria unitate (întreprindere, agenţie, atelier, magazin, fermă etc.) pentru a cărei activitate are angajaţi unul sau mai mulţi salariaţi.

PAVAJ – îmbrăcăminte rutieră (permanentă sau provizorie) executată din diferite materiale, aşezate într-un strat de nisip sau mortar, situat pe o fundaţie pregătită în prealabil.

PAVILION – construcţie independentă, uneori parte dintr-un ansamblu construit, cu o anumită destinaţie (pavilion expoziţional, comercial, de vânătoare etc.).

PAVIMENT – înveliş cu rol de protecţie şi decorativ, alcătuit din materiale dure, care formează pardoseala unei curţi interioare, a unor peroane de gări, staţii de metrou.

PĂCURĂ – ulei greu constituit din reziduuri de distilare a petrolului. Acest produs este, în mod obişnuit, utilizat drept combustibil pentru încălzire şi în marile instalaţii industriale.

PĂDURE – areal continuu şi destul de extins, dominat de copaci şi arbori de diferite mărimi, care pot reprezenta o pătură de vegetaţie naturală sau care au fost plantaţi de om în diferite scopuri. Este sursa principală pentru obţinerea lemnului industrial şi de consum casnic şi a fructelor de P. (P. de producţie). Frecvent, suprafeţele forestiere sunt destinate protecţiei solului, apelor, filtrării aerului (P. de protecţie).

PĂDURE-PARC – 1. tip de pădure prezent în regiunile tropicale din Africa estică şi sudică, format din pâlcuri de copaci, separate prin porţiuni cu vegetaţie de savană. 2. suprafaţă de pădure situată în apropierea unui oraş, amenajată cu un minimum de transformări şi echipată cu dotările necesare satisfacerii cerinţelor de agrement şi recreere. PĂR – arbore fructifer din familia rozaceelor, originar de la poalele sudice ale Munţilor Himalaya, înalt de până la 20 m, cu flori albe sau roz, cu fructe ce au pulpa

fină şi zemoasă. Mari producători mondiali sunt: China, S.U.A., Spania, Italia, Turcia etc. (*Pirus sativa*). PĂŞUNE – teren înierbat sau înţelenit, în mod natural sau artificial, prin reînsămânţări la intervale de 3 – 10 ani, folosit pentru păşunatul animalelor.

Sin: IMAŞ, ISLAZ.

PĂTUIAG – 1. glugă de coceni de porumb sau de fân, urcată în copac pentru a fi păstrată şi apărată de vite.

2. platformă rudimentară, sprijinită de patru furci, pe care se pune la uscat fânul, dedesubt adăpostindu-se animalele, constituind astfel un grajd primitiv.

3. colibă uşoară, urcată pe patru stâlpi înalţi, din care se păzeşte via.

PĂTUL – construcţie din nuiele împletite sau din scânduri, utilizată pentru depozitarea porumbului. Sin: COŞAR.

PÂCLĂ URBAN-INDUSTRIALĂ – formă de poluare caracterizată prin prezenţa în aerul urban a unor mari cantităţi de fum, funingine şi praf, emise de surse locale.

PÂRLOAGĂ – suprafaţă de teren pe care s-a practicat agricultura, în prezent necultivată.

PECAN – arbore ce diferă foarte puţin de nuc, originar din Mexic şi sud-estul Statelor Unite ale Americii, cultivat în special în această parte a Terrei, pentru nucile lui care au cel mai ridicat conţinut de ulei (peste 70%) dintre toate plantele oleaginoase (*Carya nutt*).

PECENEGI – popor migrator de neam turcic, care s-a aşezat la sfârşitul sec. al IX-lea în Moldova, apoi în Ţara Românească, Dobrogea şi Transilvania.

În sec. al XI-lea au fost înfrânţi de uzi, dispărând din istorie.

PEISAGISTICĂ – activitate al cărei scop este organizarea funcţională, structurală şi ecologică, în ordine estetică, a spaţiilor exterioare destinate odihnei, recreerii şi agrementului în aer liber. Obiectivele peisagisticii se situează într-un spectru larg, între grădina individuală sau plantaţiile stradale şi macropeisaj (zone turistice, zone de agrement, parcuri naţionale).

PEISAJ – anumit aspect al interacţiunilor între componentele naturale dintr-un teritoriu sau între acestea şi acţiunea antropică asupra teritoriului respectiv. În cazul P. amenajat de om în scopul de a-l face corespunzător necesităţilor sale, se disting: P. urban, P. rural, P. industrial, P. agrar.

PEISAJ AGRICOL EXTENSIV – tip de peisaj care exprimă o relativă continuitate a culturilor, o acumulare tehnică ce a fost orientată către satisfacerea, mai întâi, a cerinţelor interne, prin culturi specifice, şi care reuşeşte să facă un echilibru prin complementaritatea cu suprafeţele individuale. Aici se includ peisajele de agricultură itinerantă, de orezării, de culturi subtropicale, de oaze sau de tip mediteranean.

PEISAJ AGRICOL INTEGRAT – tip de peisaj diferenţiat după tipul de producţie, care este orientat către pieţele de desfacere cu caracter speculativ şi care are forme specifice după suprafaţa cultivată, poziţia geografică (care devine importantă nu doar pentru condiţiile naturale, ci şi pentru proximitatea faţă de pieţele de desfacere sau calendarul recoltelor) şi după abilitatea producătorilor de a se adapta fluctuaţiilor pieţei.

PEISAJ AGRICOL ITINERANT – tip de peisaj agricol rezultat în urma sistemului de cultivare migratoare a pământului, care constă în defrişarea unui teren situat în jurul satului (din zona caldă a Africii, bazinul Amazonului, insulele periferice ale Indoneziei), cultivarea sa timp de 2 – 3 ani şi abandonarea exploataţiei după acest interval de timp.

PEISAJ AGRICOL PERIURBAN

— Tip de peisaj agricol specializat, determinat de proximitatea unui oraş mare, unde unitatea de exploatare (grădina de zarzavat) este mică, în general sub 1 ha, datorită preţului ridicat al terenului, tehnica agricolă utilizată este perfecţionată, iar asolamentele care se succed pe acelaşi teren asigură trei-patru producţii anual.

PEISAJ AGRICOL SPECIALIZAT – tip de peisaj agricol caracteristic regiunilor profilate pe o agricultură de piaţă,

caracterizat prin prezenţa unor exploataţii imense, de obicei închise, hipermecanizate, care produc pentru export.

PELETIZARE – procedeu de aglomerare mecanică a minereurilor şi a concentratelor fin măcinate, utilizat pentru obţinerea unor granule sferice de dimensiuni diferite.

PELUZĂ – element de compoziţie pentru grădini, parcuri, scuaruri, format de o suprafaţă de teren acoperită cu iarbă deasă şi tunsă scurt.

PENSIUNE TURISTICĂ – structură de primire, pentru găzduire şi servirea mesei, cu capacitate cuprinsă între 3 şi 20 camere, funcţionând în locuinţele cetăţenilor sau în clădiri independente, care asigură în spaţii special amenajate cazarea turiştilor şi servicii de pregătire şi servire a mesei.

PENTICOSTAL – adept al unei secte creştine, apărută la începutul sec. al XX-lea în S.U.A. şi răspândită apoi şi în Europa, care practică un misticism exagerat (manifestat prin posturi severe şi servicii divine foarte lungi).

PEPENE – plantă erbacee anuală, din familia cucurbitaceelor, cu tulpina târâtoare, păroasă. Se disting: (a) P. galben – originar din Asia Mică şi Podişul Iran, cultivat în zonele climatului subtropical şi în zona stepelor şi silvostepelor temperate, cu fructe mari, sferice sau ovale, cu coaja galbenă, galben-verzuie, cu pulpa aromată şi dulce (*Cucumis melo*); (b) P. verde – numit şi *lubeniţă*, originar din sudul Africii şi cultivat în condiţiile climatului subtropical pentru fructele sale mari, sferice sau alungite, cu coaja verde şi miezul răcoritor, în general roşu şi foarte zemos (*Citrulus vulgaris*).

PEPINIERĂ – 1. teren cultivat cu material săditor pomicol, viticol sau dendrologic, pe care se realizează producerea, înmulţirea, altoirea şi formarea materialului, până la plantarea lui.

2. unitate care produce material săditor. PEPINIERĂ PISCICOLĂ – amenajare destinată producerii puietului de peşte necesar populării bazinelor piscicole.

PERDEA DE PROTECŢIE – fâşie de lăţime variabilă, plantată cu arbori şi arbuşti. În funcţie de scopul urmărit, se disting: perdele de protecţie pentru atenuarea unor efecte negative ale elementelor climatice (vânturi puternice, ariditate, înzăpeziri), perdele de protecţie pentru combaterea eroziunii solului şi de regularizare a scurgerii apelor, perdele de protecţie pentru reţinerea unor emisii poluante.

PERECHI MALTHUSIENE cupluri care determină, în mod conştient, propria reproducţie, folosind mijloacele de planificare familială.

PERECHI NEOMALTHUSIENE

cupluri a căror reproducţie este determinată, în exclusivitate, de fertilitatea naturală; cupluri care nu folosesc mijloacele de planificare familială.

PERGOLĂ – construcţie alcătuită din două şiruri de stâlpi din lemn, cărămidă, beton şi o reţea de grinzi orizontale, pe care cresc plante agăţătoare, formând imaginea unei galerii deschise şi descoperite.

PERIFERIE – 1. Ţinut, regiune, cartier, zonă, punct situat la margine în raport cu centrul sau cu un punct de referinţă. 2. parte marginală a oraşelor care s-au extins spontan şi anarhic, prin depăşirea limitelor teritoriului urban iniţial sau a incintelor fortificate. Acest mod de formare a cartierelor periferice este specific oraşelor circulare şi celor extinse sub formă de stea, favorizate de reţeaua de drumuri şi căi ferate şi cea a mijloacelor de transport în comun, ce converg spre oraş. Un alt mod de formare a periferiei îl constituie extinderea oraşului prin absorbţia satelor marginale acestuia, care, înglobate în perimetrul urban, devin cartiere periferice.

PERIMETRU – linia de contur a zonei construite, aparţinând unei aşezări. Uneori aceasta corespunde, parţial sau total, cu limita intravilanului.

PERIMETRU ADMINISTRATIV

perimetrul întregului teritoriu supus administraţiei unui municipiu, oraş sau comune (vezi şi TERITORIU ADMINISTRATIV).

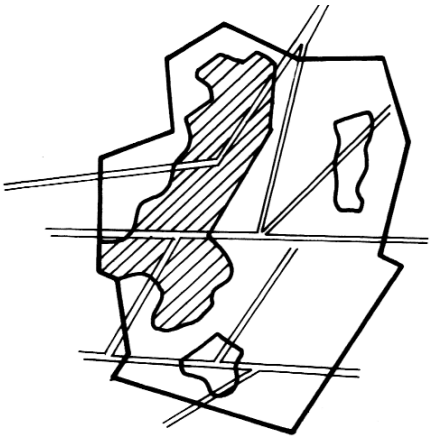

log2

$t = \log (! + r)$, în care: t – perioada de timp (numărul de ani), r – ritmul mediu anual de creştere.

2 PERIPTER – şir de coloane independente care înconjoară, la exterior, un edificiu pe toate laturile sale.

PERISTIL – şir de coloane care

4 înconjoară o curte interioară sau o

3 latură a unui edificiu, alcătuind, împreună cu zidurile, o galerie acoperită.

PERIURBAN – vezi ZONĂ PERIURBANĂ.

1 – perimetrul construibil al unui oraş 2, 3 – localităţi componente

4 – perimetrul administrativ al unui oraş

Perimetrul administrativ şi perimetrul construibil al unui oraş

PERIMETRU CONSTRUIBIL – linia convenţională închisă care delimitează suprafaţa oraşului sau a satului, în interiorul căreia sunt grupate toate categoriile de construcţii şi instalaţii: construcţii de locuit şi social-culturale, obiective industriale, construcţii agrozootehnice, depozite, căi de comunicaţii şi transporturi, gări, autogări, obiective şi amenajări sportive, pieţe agroalimentare şi terenurile aferente categoriilor de construcţii arătate mai sus, atunci când acestea depind, din punct de vedere

administrativ, de localitatea respectivă. Sin: SUPRAFAŢĂ CONSTRUIBILĂ.

PERIOADĂ DE DUBLARE A NUMĂRULUI POPULAŢIEI – număr de ani necesari pentru ca o populaţie să se dubleze numeric, în condiţiile unui ritm mediu anual constant de creştere a populaţiei. Se calculează după formula

PERLICULTURĂ – cultură de moluşte realizată cu scopul de a obţine perle artificiale, prin grefarea unui corp străin, numit nucleu, în jurul căruia scoica respectivă depune straturi de sidef.

PERMIS DE EXPLOATARE – act juridic prin care se acordă dreptul de exploatare a unor cantităţi de roci utile.

PERON – 1. suprafaţă amenajată în lungul liniilor de staţionare a trenurilor în staţiile de cale ferată, metrou, a autovehiculelor în autogări, pentru a uşura urcarea şi coborârea călătorilor. 2. platformă, prevăzută cu trepte de acces, situată în faţa intrării unui edificiu.

PERSOANĂ – om, definit prin totalitatea însuşirilor sale fizice şi psihice, angrenat într-un sistem determinat de relaţii sociale.

PERSOANĂ EXPUSĂ LA RISC

persoană dintr-o anumită populaţie sau subpopulaţie, care are posibilitatea obiectivă de a fi expusă unui risc demografic. Riscurile diferă de la o populaţie la alta, de la o subpopulaţie la alta. Astfel, riscului de deces îi este expusă întreaga populaţie, riscului de căsătorie numai populaţia nupţială, riscului de divorţ este expusă numai populaţia căsătorită. Pentru ca interpretarea şi măsurarea să fie corecte, se are în vedere întotdeauna o populaţie iniţială.

PERSOANĂ FIZICĂ – om, definit ca subiect cu drepturi şi obligaţii, care participă la raporturile juridice civile.

PERSOANĂ JURIDICĂ – organizaţie, cu alcătuire de sine stătătoare, cu un patrimoniu propriu, subiect de drepturi şi obligaţii.

PERSOANĂ REZIDENTĂ – persoană care la data

recensământului este prezentă în localitatea respectivă, unde are domiciliul stabil şi este înregistrată ca atare; face parte din populaţia rezidentă a localităţii respective şi prezentă la recensământ.

PERSOANĂ TEMPORAR ABSENTĂ – persoană care la data recensământului este absentă din localitatea în care îşi are domiciliul stabil.

PERSOANĂ TEMPORAR PREZENTĂ – persoană care se găseşte vremelnic în localitatea respectivă la data recensământului, dar are domiciliul stabil în altă localitate.

PERSOANE DESCURAJATE – categoria persoanelor inactive, disponibile să lucreze în următoarele 15 zile, care au declarat că sunt în căutarea unui loc de muncă, dar care nu au întreprins nimic în acest scop.

PERSOANE IMIGRANTE – vezi IMIGRAŢIE.

PERSOANE SUBOCUPATE – persoane care au un loc de muncă (sunt ocupate), dar au lucrat – independent de voinţa lor – mai puţin decât durata obişnuită de lucru şi caută o activitate cu program complet sau o activitate suplimentară.

PERSPECTIVĂ – 1. perioadă viitoare de timp care poate fi până la 10 ani (perspectivă apropiată), până la 20 – 25 ani (perspectivă îndepărtată) sau peste 20 – 25 ani (perspectivă largă).

2. privire generală asupra unui peisaj, a unui ansamblu de obiecte care se succed în planuri diferite.

PETROL – combustibil fosil, având o formă de agregare lichidă până la păstoasă, culoarea sa variind de la galben la negru. Face parte din categoria rocilor de origine organică provenind din microorganisme planctonice care, sub influenţa unor bacterii, au suferit modificări determinate de presiune şi temperatură. Are o densitate cuprinsă între 0, 73 şi 1, 04 g/cm^3, în funcţie de care se pot diferenţia: petrol foarte uşor (0, 73 – 0, 82 g/cm^3); petrol uşor (0, 82 – 0, 90 g/cm^3); petrol greu (0, 90 – 1, 04 g/cm^3).

Puterea calorică variază, în funcţie de compoziţia chimică, între 9.000 – 11.000 kcal/kg. Repartiţia rezervelor

mondiale scoate în evidenţă importanţa deosebită a Orientului Mijlociu, care deţine 2/3 din totalul acestora.

În domeniul prelucrării, petrolul este considerat o fracţie uşoară rezultată din distilarea primară a ţiţeiului. Vezi şi ŢIŢEI.

PETROL LAMPANT – petrol de vâscozitate medie obţinut prin distilarea petrolului brut la temperaturi cuprinse între 150 şi 300°C.

PIATRĂ DE CONSTRUCŢIE – material de construcţie obţinut prin prelucrarea blocurilor de roci comune (gresie, calcar etc.).

PIAŢA COMUNĂ – vezi COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ.

PIAŢA COMUNĂ A SUDULUI (MERCOSUR) – organizaţie guvernamentală creată în 1991 la iniţiativa a patru ţări: Argentina, Brazilia, Paraguay şi Uruguay. Acordul, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995, a permis apariţia primei zone de liber schimb şi de uniune vamală din America Latină şi celei de-a patra, ca importanţă economică, din lume, după U.E., N.A.F.T.A. şi A.S.E.A.N. Produsul intern brut al celor patru reprezintă jumătate din cel al Americii Latine, iar piaţa nou-creată are peste 200 de milioane de consumatori.

PIAŢA MUNCII – ansamblul ofertelor şi cererilor de locuri de muncă.

PIAŢA NEAGRĂ – tip de comerţ practicat de persoane fizice, în mod clandestin şi ilicit, cu bunuri ale căror preţuri sunt controlate de stat sau sunt interzise vânzării/cumpărării libere, caracterizat prin practicarea unor preţuri mai mici care permit obţinerea unor profituri mari.

PIAŢĂ – 1. loc special amenajat unde se face comerţ cu mărfuri, mai ales cu produse agroalimentare. 2. sferă a circulaţiei mărfurilor şi serviciilor, determinată de totalitatea relaţiilor economice în cadrul proceselor de vânzare/cumpărare, influenţată de nevoile sociale de consum (cerere) şi de producţia de mărfuri şi servicii (ofertă). 3. loc deschis dintr-o

Piaţă (3)

localitate, unde se întâlnesc sau se întretaie mai multe străzi, adesea fiind amenajat cu spaţii verzi, statui etc.

PIAŢĂ COMUNĂ – uniune vamală în care ţările membre decid să asigure libera circulaţie a factorilor de producţie şi libera stabilire a persoanelor în oricare din ţările componente.

PIAŢĂ DEZECHILIBRATĂ A

MUNCII – situaţie prezentă pe piaţa muncii, în care nu există un echilibru între cererea şi oferta de locuri de muncă.

PIAŢĂ EXTERNĂ – tip de piaţă

(2) cuprinzând schimburile de mărfuri şi serviciile stabilite între ţări, ca urmare a diviziunii internaţionale a muncii.

PIAŢĂ FUNCIARĂ URBANĂ – cererea şi oferta de terenuri pentru satisfacerea cerinţelor de dezvoltare urbană. Condiţiile esenţiale ale funcţionării acesteia sunt: pluralismul formelor de proprietate, manifestarea permanentă a cererii şi a ofertei, formarea liberă a preţurilor, ca rezultat al confruntării dintre ofertă şi cerere.

PIAŢĂ INTERNĂ – totalitatea relaţiilor de vânzare/cumpărare din interiorul unei ţări. Se pot distinge: piaţa mijloacelor de producţie, piaţa bunurilor de consum, piaţa produselor agricole.

PIAŢĂ LOCALĂ – totalitatea relaţiilor de vânzare/cumpărare care se produc pe un teritoriu, cu un anumit specific privind structura şi amploarea proceselor de circulaţie a mărfurilor.

PIAŢĂ MONDIALĂ – totalitatea pieţelor economice în care producţia este destinată schimbului şi nu consumului producătorilor, încercându-se să se obţină un preţ cât mai avantajos, producţia sub formă de mărfuri având o valoare determinată de cererea şi oferta existentă pe piaţă.

PIAŢĂ UNICĂ – parte componentă a procesului de integrare economică, caracterizată prin lichidarea tarifelor vamale, libera circulaţie a capitalului şi a persoanelor, ce oferă avantaje economice legate de creşterea nivelului general de viaţă.

PICTURĂ – artă a reprezentării unor imagini din realitate sau imaginare, cu ajutorul substanţelor colorate, pe un suport plan (pânză, lemn, sticlă etc.).

PIERDERI DE APĂ – diferenţele între cantităţile de apă introduse într-o reţea (de distribuţie a apei, de canalizare, de termoficare) şi cele care ajung la capătul opus al acesteia, determinate de uzura instalaţiilor, vibraţiile produse de circulaţia rutieră, variaţiile de presiune şi temperatură, tasarea terenului, execuţia defectuoasă.

PIERSIC – pom fructifer din familia rozaceelor, originar din China, unde era cultivat cu circa 2000 de ani î.Hr. Se cultivă în zona subtropicală, dar şi în cea temperată mai caldă, fiind înalt de 4 – 6 m, cu flori albe sau mergând până la roz-liliachiu şi fructe sferice, gălbui-roşiatice, cu pieliţa catifelată, pulpa suculentă şi parfumată. Se cunosc:

(a) piersici propriu-zise (*Prunus persica* sau *Persica vulgaris*); (b) pavii – cu pulpa moale, dulce şi zemoasă;

(c) brugnone – piersici „golaşe”, cu pulpa tare, de

culoare roşiatică.

PIGMEI – grupuri de populaţii africane, puţin numeroase, care trăiesc izolate în pădurile tropicale din bazinul fluviului Zair, având statură joasă (1, 37 m).

PINACOTECĂ – 1. colecţie mare de tablouri. 2. instituţie de artă renumită pentru colecţiile de tablouri.

PIONIER – persoană (explorator, vânător, colonist) ce se numără printre primii oameni ce au sosit ori s-au stabilit într-o nouă regiune.

PIPE-LINE – conductă utilizată la transportul petrolului sau al gazelor naturale (cuv. engl.).

PIPER – plantă târâtoare sau agăţătoare tropicală, originară din zona Oceanului Indian, cultivată mai ales în Malaysia, India, Indonezia, Brazilia, Madagascar, Ghana etc. Fructele roşii dau prin uscare piperul negru, iar acesta, prin îndepărtarea cojii, piperul alb, ambele tipuri folosite drept condiment (*Piper nigrum*).

PIRAMIDĂ STRUCTURALĂ – o

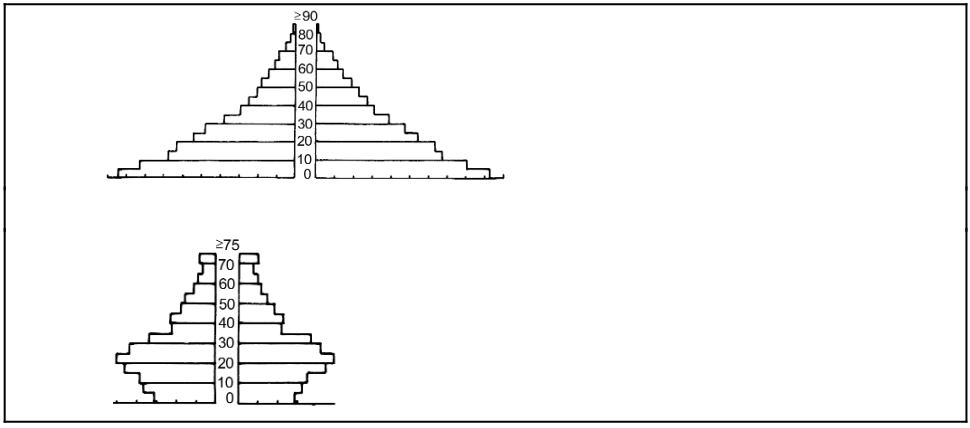

diagramă compusă, de comparaţie, prin care se reprezintă grafic în mod simetric (prin două histograme), o caracteristică cantitativă şi una calitativă. Se utilizează mai ales pentru reprezentarea structurii pe grupe de vârste şi sexe. În funcţie de mărimea grupelor de vârstă, piramida structurală poate lua diferite forme.

PIRAMIDĂ – termen utilizat pentru a denumi monumentele funerare, de mari dimensiuni, de pe Valea

Nilului inferior, având forma de piramidă cu baza pătrată, ridicate pentru faraonii Egiptului antic. Prin extensie au fost denumite astfel şi alte edificii piramidale din Mesopotamia, Persia, India, Mexic.

PIRAMIDĂ PE GRUPE DE VÂRSTE ŞI SEXE – diagramă liniară prin care se reprezintă grafic, în mod simetric, o caracteristică cantitativă şi una calitativă. Constă în reprezentarea pe verticală, bilateral, a grupelor de vârstă pe cele două sexe, pe orizontală notându-se simetric, la intervale egale, pornind de la punctele de origine spre stânga şi dreapta, numărul de persoane în cifre rotunde. Are o mare importanţă descriptivă şi analitică, vizualizând proporţiile dintre diferitele grupe de vârste şi sexe, oglindind astfel „istoria" unei populaţii. Cu ajutorul ei se pot aprecia efectele unor fenomene ca: deficitul de naşteri din timpul războiului, pierderile datorate războiului, efectele procesului de îmbătrânire demografică, de reîntinerire demografică. În raport cu mărimea grupelor de vârstă, piramidele structurale iau forme diferite, reflectând tipul de evoluţie a populaţiei. Astfel, ele pot fi de formă: triunghiulară, de clopot, de amforă răsturnată, de brad, de coloană, de trapez cu baza mare în sus. PIRITĂ – sulfură de fier, întâlnită în formaţiuni eruptive sau sedimentare, constituind una din principalele surse de sulf.

PISCICULTURĂ – ramură a economiei agricole care cuprinde reproducerea, creşterea, recoltarea şi valorificarea peştelui, conservarea şi sporirea fondului piscicol din bazinele naturale şi antropice.

PISCINĂ – bazin de înot, realizat în aer liber sau într-un spaţiu închis (caz în care poate fi utilizat în orice sezon).

PIVNIŢĂ – construcţie din lemn destinată depozitării băuturilor (vin, ţuică), cu acoperiş piramidal, din bârne.

PIVOT GEOGRAFIC – vezi HEARTLAND.

PLACARE – acoperire a suprafeţelor unei clădiri cu materiale diferite de cele utilizate pentru construcţie, în scopul măririi rezistenţei la intemperii ori coroziune sau

pentru a-i mări valoarea estetică. Vezi şi PARAMENT.

PLAI – fostă diviziune administrativ-teritorială a unui judeţ de munte, echivalentă cu plasa.

PLAN AL FLUXURILOR DE CIRCULAŢIE URBANĂ – reprezentare grafică a fluxurilor de circulaţie de pe reţeaua de străzi a unei localităţi, considerate la ora de vârf a acestora.

PLAN CADASTRAL – plan topografic care cuprinde natura proprietăţii tuturor parcelelor de pe un anumit teritoriu, limitele de proprietate, construcţiile amplasate, proprietarii.

PLAN DE AMENAJARE A TERENULUI – plan ce include elementele principale de amenajare şi echipare a unui teritoriu, într-un anumit scop.

PLAN DE AMENAJARE COMPLEXĂ A TERITORIULUI – vezi SISTEMATIZAREA TERITORIULUI.

PLAN DE BAZĂ – reprezentare grafică, la o anumită scară, a situaţiei existente, la un moment dat, pe o anumită suprafaţă de teren. Reprezintă planul de referinţă pe care se suprapun soluţiile de organizare a spaţiului, în scopul de a fi raportate la situaţia existentă. PLAN DE DEZVOLTARE – program de investiţii şi măsuri organizatorice elaborat pentru dezvoltarea social-economică a unui teritoriu, a unei localităţi urbane sau rurale.

PLAN DE ECHIPARE – plan general sau de detaliu pe care sunt înscrise elementele de echipare (căi de acces, reţele de alimentare cu apă, energie electrică, termică, de canalizare etc.).

PLAN DE TRAFIC – reprezentare grafică, pe reţeaua de străzi a unei localităţi, a valorilor de trafic rezultate într-un anumit moment.

PLAN GENERAL – reprezentare plană a unui ansamblu arhitectural, care indică amplasamentul obiectelor componente ale ansamblului, legăturile de circulaţie, distanţele de protecţie sanitară, agrementările necesare etc.

PLANIFICARE ECONOMICĂ – proces de identificare

a necesităţilor economice viitoare ale unei naţiuni, însoţit de dirijarea activităţilor economice şi gestionarea resurselor într-un mod cât mai eficient, în vederea acoperirii acelor necesităţi.

PLANIFICARE FAMILIALĂ – utilizarea metodelor de control al naşterilor pentru programarea sarcinilor, în acord cu interesele părinţilor şi ale copiilor. Vezi şi CONTROL AL NAŞTERILOR.

PLANIFICARE REGIONALĂ – formă particulară de acţiune implicând planificarea unor elemente şi acţiuni, atât economice cât şi fizice, aplicată la o scară supraurbană, dar în acelaşi timp subnaţională.

PLANIFICARE SOCIALĂ – interfaţă de legătură între guvern şi structura societăţii, incluzând totalitatea fenomenelor sociale complexe, menită să îmbunătăţească calitatea vieţii întregii societăţi. Include măsuri iniţiate de guvern pentru a influenţa atât activităţile economice şi sociale, dar şi pentru îmbunătăţirea calităţii mediului ambiant.

PLAN ÎN EŞICHIER – plan urbanistic în care arterele principale de circulaţie împart teritoriul oraşului în suprafeţe egale, de formă pătrată.

PLAN ORTOGONAL – plan în care arterele principale de circulaţie se intersectează în unghi drept, împărţind teritoriul oraşului în suprafeţe dreptunghiulare. Sin: PLAN RECTANGULAR.

PLAN RECTANGULAR – termen ce desemnează morfologia unui oraş în care fiecare stradă intersectează o alta în unghi drept. Termenul a fost, de asemenea, utilizat pentru a desemna orice aranjament rectangular al străzilor. Sin: PLAN ORTOGONAL.

PLANTAŢIE – 1. unitate agricolă productivă, la scară mare, care produce culturi comerciale, de obicei în sistem de monocultură. 2. suprafaţă cultivată cu pomi fructiferi, viţă-de-vie sau arbori şi arbuşti forestieri, care poate îndeplini, în zonele deluroase, şi rol de protecţie antierozională şi de fixare a terenurilor. 3. plantaţie de protecţie formată din arbori sau arbuşti, realizată cu

scopul de a proteja un teren împotriva vântului.

PLANTE DE CULTURĂ – plante cultivate în procesul producţiei agricole.

PLANUL ORAŞULUI – reprezentare cartografică a structurii spaţiale a unui areal urban, care include trei elemente: sistemul străzilor (ce conturează o formă sau alta, regulată sau neregulată), modul de utilizare a teritoriului şi amplasamentele clădirilor. Factorii generatori ai planului sunt: social-economici (funcţia urbană), politici, culturali, căile de comunicaţie, elementele cadrului natural (ape curgătoare, lacuri, microforme de relief).

PLATFORMĂ A DRUMULUI – suprafaţă a drumului care include partea carosabilă şi acostamentele.

PLATFORMĂ INDUSTRIALĂ – areal pe care sunt concentrate principalele industrii din localitate, grupate după specificul producţiei şi care pot folosi în comun echiparea acestuia.

PLATINĂ – metal preţios întâlnit în stare nativă în natură, de culoare alb-cenuşie, lucios, foarte maleabil şi ductil, inoxidabil, rezistent la acţiunea acizilor. Se foloseşte în tehnica dentară, la fabricarea instrumentelor de precizie sau a unor aparate de laborator.

PLATOU CONTINENTAL – continuarea, sub apele mării, a scoarţei terestre până la o anumită distanţă de ţărm (dar nu mai mult de 350 de mile marine). Cuprinde fundul mării şi subsolul regiunilor submarine, asupra cărora statul riveran are drepturi suverane şi exclusive, vizând, în special, resursele minerale şi organismele vii care păstrează, în mod constant, contactul cu fundul mării.

PLUMB – cel mai frecvent metal greu din scoarţa terestră; se extrage în special din galenă şi se utilizează în industria autovehiculelor, poligrafie etc. PLURALISM – existenţa şi acţiunea pe mai multe planuri (cultural, politic, social etc.) a mai multor organizaţii, grupuri, modalităţi de gândire, tipuri de cultură etc., care convieţuiesc în cadrul aceluiaşi sistem politic, social, economic, cultural etc., formând un tot unitar, fără a se stânjeni unul pe celălalt.

POD – lucrare de artă inginerească care susţine o cale de comunicaţie terestră peste un obstacol natural (vale, curs de apă) sau artificial.

POD-APEDUCT – pod cu rol de susţinere a unei porţiuni de aducţiune, destinat alimentării cu apă a unei localităţi, unei industrii, unui sistem de irigaţii.

POD-CANAL – pod destinat să susţină o porţiune dintr-un canal, cu diferite utilizări, peste un obstacol.

PODGORIE – unitate agricolă, caracterizată prin condiţii specifice de climă, sol şi relief, prin soiurile de struguri cultivate cultivate, prin metodele de cultură şi procedeele de vinificare folosite, care, în ansamblu, conduc la obţinerea unei producţii de struguri şi vinuri cu însuşiri asemănătoare.

POD PLUTITOR (UMBLĂ TOR) – vezi BAC.

POGON – unitate veche de măsură pentru suprafeţe, utilizată îndeosebi în

Ţara Românească:

1 pogon = 0, 50118 ha.

POIANĂ – spaţiu înierbat, cu sau fără flori, înconjurat de arbori.

POIATĂ – adăpost rudimentar polifuncţional (vezi şi ŞOPRON).

POLARIZARE – influenţă pe care o exercită unele aşezări umane asupra zonei lor înconjurătoare, prin declanşarea unor relaţii de ordin economic şi social, care converg din teritoriu spre aşezarea respectivă, datorită existenţei unor factori de atracţie: locuri de muncă, piaţă pentru produse agroalimentare, deserviri la nivel urban etc.

POLARIZARE SOCIALĂ – proces prin care membrii componenţi ai unei societăţi se separă în clase sociale.

POL DE CREŞTERE – 1. sector sau ramură de activitate care se dezvoltă într-un ritm rapid, atrăgând după sine dezvoltarea altor ramuri sau activităţi. 2. localitate sau arie care are un potenţial ridicat de influenţare a dezvoltării restului localităţilor cuprinse în aceeaşi regiune.

POL DE DEZVOLTARE – teritoriu sau localitate în care se concentrează majoritatea investiţiilor şi care influenţează dezvoltarea regiunii înconjurătoare.

POLDER – denumire, specifică în Olanda, care desemnează o suprafaţă de uscat obţinută prin îndiguire, desecare sau colmatare forţată din mare sau dintr-o lagună. P. sunt favorabile agriculturii, iar canalele de drenaj pot fi utilizate drept căi de comunicaţie.

POLICULTURĂ – sistem agricol cuprinzând mai multe tipuri de culturi şi producţii, utilizat mai ales în ţările în care se practică o agricultură tradiţională (produsele sunt utilizate pentru autoconsum).

POLIGAMIE – formă de căsătorie ce implică fie un bărbat căsătorit cu două femei (poliginie), fie o femeie căsătorită cu doi bărbaţi (poliandrie).

POLIS – oraş-stat în Grecia antică, având funcţie politică şi social-economică.

POLITICĂ – proces prin care un grup uman, cu opinii şi interese iniţial diferite, ajunge la decizii şi opţiuni colective care se impun întregului grup şi simbolizează o politică a acestuia în ansamblu. Politica poate avea foarte multe domenii în care se poate aplica: politică economică, culturală, socială, militară etc.

POLITICĂ AGRICOLĂ – ansamblu de măsuri prin care se urmăreşte realizarea obiectivelor în domeniul agriculturii. Ea se află la baza strategiilor agrare şi vizează stabilitatea pieţelor agricole, a veniturilor agricultorilor, formarea profesională şi ocuparea forţei de muncă în agricultură, protecţia mediului natural.

POLITICĂ COMERCIALĂ – norme de ordin administrativ, fiscal, vamal şi valutar adoptate de un stat sau organizaţie economică pentru reglementarea raporturilor comerciale, pe plan intern sau internaţional, care determină modul de racordare a unei economii naţionale la cea mondială. Prin politica comercială statul urmăreşte orientarea şi stimularea producţiei pentru export. Obiectivele sale sunt determinate de potenţialul economic şi uman, de mărimea teritoriului şi de

conjunctura economică internaţională.

POLITICĂ DE DEZVOLTARE – ansamblu de opţiuni privind anumite obiective şi mijloacele de atingere a lor. POLITICĂ DEMOGRAFICĂ – ansamblu de măsuri legislative, administrative, economice, sanitare, culturale şi educaţionale, adoptate de un stat, pentru a influenţa, în sensul dorit, principalele variabile demografice: creşterea populaţiei, structura populaţiei pe principalele grupe de vârstă, pe grupe sociale şi pe ramuri ale economiei naţionale, migraţia internă şi externă, distribuţia în teritoriu a populaţiei, nivelul educaţional ş.a.

POLITICĂ DEMOGRAFICĂ

MALTHUSIANĂ – politică demografică antinatalistă, având drept scop limitarea sau reducerea naşterilor, prin elaborarea unor programe naţionale de control al populaţiei. Măsurile ce vizează reducerea fertilităţii cuprind, de obicei, legalizarea avortului, propaganda pentru controlul naşterilor, sterilizarea.

POLITICĂ DEMOGRAFICĂ PASIVĂ – situaţie în care statul nu adoptă măsuri care să influenţeze comportamentul demografic al populaţiei.

POLITICĂ DEMOGRAFICĂ POPULAŢIONISTĂ – politică demografică pronatalistă, având ca scop creşterea numărului populaţiei, prin influenţarea natalităţii şi a mortalităţii, în vederea împiedicării tendinţelor de depopulare. Măsurile ce favorizează creşterea natalităţii includ: scoaterea în afara legii a avortului, acordarea de avantaje antenatale şi postnatale, alocaţiile pentru copii şi pensiile de familie.

POLITICĂ ECONOMICĂ – aspect al politicii globale care cuprinde fixarea obiectivelor (ex: echilibrul balanţei de plăţi, ocuparea forţei de muncă), stabilirea unei ierarhii între obiective, analiza interdependenţelor dintre obiective şi alegerea mijloacelor pentru atingerea obiectivului propus.

POLITICĂ FAMILIALĂ – ansamblul mă surilor guvernamentale care tind să regleze creşterea demografică şi, de asemenea, să creeze o anumită idee

despre familie, conformă modelului dorit de societate.

POLITICĂ INDUSTRIALĂ – parte a politicii economice prin care se urmăreşte stimularea proceselor productive, introducerea de noi tehnologii, creşterea productivităţii, obţinerea unei competitivităţi mai mari etc.

POLITICĂ REGIONALĂ – ansamblu de măsuri care au drept scop o dezvoltare regională echilibrată, reducerea dezechilibrelor între centru şi periferie, în ceea ce priveşte dezvoltarea economică şi infrastructura, reducerea şomajului etc. Cuprinde acţiuni ca: relocalizarea activităţilor economice în teritoriu, ţinerea sub control a localizării, crearea unei infrastructuri adecvate, stimularea financiară a întreprinderilor.

POLITICĂ SOCIALĂ – atitudini, programe şi acţiuni îndreptate spre rezolvarea diferitelor probleme sociale, cuprinzând deopotrivă implicarea autorităţilor publice, acţiuni ale organizaţiilor nonguvernamentale şi ale persoanelor individuale, reunind sectoarele public, privat şi voluntar.

POLITICĂ VALUTARĂ – totalitatea principiilor şi mecanismelor prin care se reglementează relaţiile de plăţi ale unei ţări cu alte ţări şi fluxurile valutare care se stabilesc prin traversarea graniţelor naţionale ale ţării respective. POLUANT – substanţă (solidă, lichidă, sub formă gazoasă sau de vapori), formă de energie (radiaţie electromagnetică, ionizantă, termică, fonică sau vibraţii) care, introdusă în mediu, modifică echilibrul constituenţilor acestuia şi al organismelor vii, aducând daune şi bunurilor materiale.

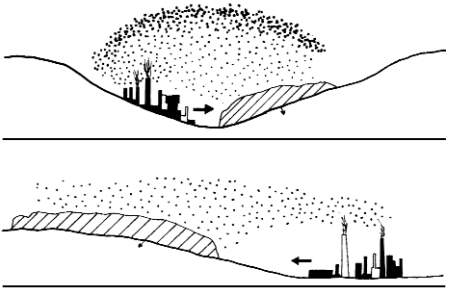

POLUARE – proces de alterare a mediilor de viaţă biotice şi abiotice şi a bunurilor create de om, cauzat de activităţile umane şi de diferite fenomene naturale.

Poluare

POLUARE FONICĂ – formă a poluării fizice cu implicaţii psihosociale, economice, ecosistemice, care prin intensitatea şi frecvenţa undelor sonore, asociate cu durata lor de acţiune, generează zgomote ce pot produce stare de jenă, disconfort şi chiar leziuni ale aparatului auditiv. Poluarea sonoră afectează la om sistemul nervos, aparatul cardiovascular, favorizează îmbolnăviri ale organelor interne, produce oboseală auditivă şi optică şi – în condiţii de intensitate, frecvenţă ridicată şi timp îndelungat – generează surditate. Unda sonoră de şoc poate produce daune clădirilor şi generează perturbaţii în troposferă şi în stratosferă.

PONDERE – indice care exprimă, în procente, raportul în care se găseşte fiecare componentă faţă de întregul din care face parte. Se calculează prin împărţirea valorii absolute a părţii componente la valoarea absolută a întregului, rezultatul fiind înmulţit cu 100.

PONTON – ambarcaţiune, fără mijloace proprii de mişcare, în general staţionară, folosită pentru a susţine o instalaţie, o platformă, o pasarelă etc.

POPAS TURISTIC – unitate de cazare apărută relativ recent, având un caracter complementar, asigurând suplimentarea locurilor de cazare în perioada de vârf a sezonului turistic. Principiile de amplasare sunt

asemănătoare cu cele ale hanului şi este utilizat de aceleaşi categorii de turişti, având un grad de confort şi servicii inferior hanului. Are funcţionalitate temporară şi satisface necesităţile unui turism în continuă mişcare şi o categorie aparte de turişti (de vârstă tânără şi cu venituri relativ modeste).

POPOR – 1. formă istorică de comunitate umană, superioară tribului şi anterioară naţiunii, ai cărei membri locuiesc pe acelaşi teritoriu, vorbesc aceeaşi limbă şi au aceleaşi tradiţii. 2. totalitatea locuitorilor unei ţări, populaţia unei ţări, cetăţenii unui stat.

POPORANISM – curent politico-ideologic şi literar influent în societatea românească în perioada 1893 – 1914 datorită activităţii lui C. Stere şi

G. Ibrăileanu. Are la bază câteva concepte, cum ar fi: societatea este în esenţa ei „o cooperaţiune”; statul naţional este cadrul de integrare socială reală întrucât are bază de reprezentare largă; ţărănimea constituie principala problemă internă a ţării, necesitând rezolvarea acesteia de către societate în conformitate cu condiţiile şi etapa de dezvoltare generală; dezvoltarea şi îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale ţărănimii, considerând că toate problemele majore ale ţării pornesc de la nerezolvarea acestor aspecte etc.

POPULARE – acţiune de ocupare a unui teritoriu de către o populaţie.

POPULAŢIE – 1. colectivitate de persoane care trăiesc pe un anumit teritoriu. 2. grup de persoane constituit în raport cu o caracteristică oarecare, care nu este neapărat teritorială: (ex: populaţia şcolară, populaţia în vârstă de muncă etc).

POPULAŢIE ACTIVĂ – totalitatea persoanelor care exercită în mod obişnuit o activitate profesională. Sunt cuprinse totalitatea persoanelor ocupate, precum şi şomerii înregistraţi la ultimul recensământ sau ultima anchetă efectuată de ţara respectivă. În ceea ce priveşte membrii forţelor armate, persoanele stabilite în rezervaţii, persoanele care caută pentru prima dată un loc de muncă,

muncitorii sezonieri şi persoanele cu activitate temporară, considerarea lor ca activi variază de la o ţară la alta. În general, datele asupra populaţiei active nu cuprind studenţii, femeile ocupate exclusiv cu menajul, pensionarii şi persoanele aflate în întregime în întreţinerea altora. Sin: POPULAŢIE ECONOMIC ACTIV A.

POPULAŢIE ADIŢIONALĂ populaţie rezidentă în mediul rural, dar dependentă de un areal urban în ceea ce priveşte necesităţile legate de trai. Sin: POPULAŢIE EXURBAN A.

POPULAŢIE CU ACCES LA INSTALAŢII ŞI UTILITĂŢI – persoane din gospodării care ocupă locuinţe dotate cu instalaţii şi utilităţi din reţeaua publică sau din sistem propriu.

POPULAŢIE DE FACTO – totalitatea persoanelor, localnici şi vizitatori, ce populează un areal în timpul recensământului.

POPULAŢIE DE JURE – populaţia rezidentă într-un areal. Când în timpul recensământului se utiliza drept criteriu populaţia *de facto*, numărul de vizitatori era dedus din totalul populaţiei existente ca populaţie rezidentă în mod normal în zonă la acel moment.

POPULAŢIE DE NOAPTE – totalitatea persoanelor care îşi desfăşoară activitatea în timpul nopţii.

POPULAŢIE DEPENDENTĂ – acea parte a populaţiei dintr-un areal, care nu dispune de mijloace de existenţă rezultate dintr-o activitate productivă. Împreună cu populaţia activă formează populaţia totală a arealului respectiv.

POPULAŢIE DESCHISĂ – populaţie ale cărei intrări sunt date de naşteri şi imigrări, iar ieşirile de decese şi emigrări. Se aplică la nivelul unei populaţii naţionale, al populaţiei unei unităţi administrativ-teritoriale etc.

POPULAŢIE DE STUDIU – populaţie abordată, în studii sau analize, ca un tot unitar sau pe eşantioane.

POPULAŢIE DE ZI – populaţia cu domiciliul şi locul de muncă în oraş, la care se adaugă navetiştii.

POPULAŢIE ECONOMIC ACTIVĂ – vezi POPULAŢIE

ACTIVĂ.

POPULAŢIE ESTIVALĂ – populaţie a cărei prezenţă se face simţită în staţiunile balneare sau balneoclimaterice, în perioadele estivale.

POPULAŢIE EXURBANĂ – vezi POPULAŢIE ADIŢIONALĂ.

POPULAŢIE FLOTANTĂ – populaţie care are domiciliul provizoriu într-o altă localitate decât cea în care îşi are domiciliul permanent şi unde a fost recenzată.

POPULAŢIE IMOBILĂ – vezi POPULAŢIE ÎNCHISĂ.

POPULAŢIE INACTIVĂ – populaţie ce cuprinde persoanele care nu exercită o activitate aducătoare de venituri şi care se află sub vârsta de muncă (copii, tineri) sau peste aceasta (vârstnici).

POPULAŢIE INACTIVĂ ECONOMIC – populaţie, indiferent de vârstă, care nu desfăşoară o activitate economico-socială şi care se află în una din următoarele situaţii: elevi, studenţi, pensionari, persoane casnice, persoane întreţinute de stat sau de alte persoane, persoane care se întreţin din alte venituri decât cele provenite din muncă (chirii, dobânzi etc.)

POPULAŢIE ÎNCHISĂ – structură umană în cadrul căreia nu se manifestă fenomene de migraţie internă sau externă şi a cărei evoluţie demografică se realizează în întregime prin spor natural. Sin: POPULAŢIE IMOBILĂ.

POPULAŢIE ÎN VÂRSTĂ DE

MUNCĂ – totalitate a persoanelor a căror vârstă este cuprinsă în limitele vârstei legale de muncă, indiferent dacă participă sau nu la vreo activitate economico-socială. Limitele vârstei de muncă variază de la o ţară la alta.

POPULAŢIE LEGALĂ – vezi POPULAŢIE STABILĂ (2).

POPULAŢIE MEDIE – vezi NUMĂR MEDIU AL POPULAŢIEI.

POPULAŢIE NEOCUPATĂ populaţie formată din persoanele care nu au loc de muncă, sunt fără ocupaţie, şomeri. Există două categorii de persoane neocupate: cele care sunt în căutare de lucru pentru prima dată şi cele care caută de lucru, dar au mai lucrat înainte.

POPULAŢIE NOMADĂ – populaţie ce se deplasează cu o continuitate mai mare sau mai mică, nefiind înregistrată în statisticile oficiale.

POPULAŢIE OCUPATĂ – persoanele de 15 ani şi peste, care desfăşoară o activitate economică sau socială producătoare de bunuri sau servicii, de cel puţin o oră (pentru lucrătorii pe cont propriu şi lucrătorii familiali neremuneraţi care lucrează în agricultură, durata minimă este de 15 ore) în perioada de referinţă, în scopul obţinerii unor venituri. Aceasta cuprinde persoanele ce au un loc de muncă la data recensământului sau anchetei. Conform B.I.M., P.o. este formată din:

(a) persoanele care au o ocupaţie, adică toate persoanele care, depăşind o vârstă specificată, intră în una din categoriile de mai jos:

persoane aflate la lucru, persoane care au prestat o muncă retribuită în cursul unei perioade scurte specificate, ce poate fi o săptămână, o zi; persoane care au o ocupaţie, dar nu sunt la lucru, ci sunt temporar absente în cursul perioadei specificate, din cauză de boală sau accident, conflict de muncă, vacanţă sau altă formă de concediu, absenţă voluntară sau impediment temporar de a lucra datorat unor cauze precum condiţii climatice defavorabile sau accidente tehnice;

(b) patronii şi persoanele lucrând pe cont propriu;

(c) lucrătorii familiali neretribuiţi.

POPULAŢIE OPTIMĂ – număr al populaţiei apreciat ca optim pentru o ţară, în raport cu suprafaţa, resursele existente sau gradul de dezvoltare.

POPULAŢIE REZIDENTĂ – vezi POPULAŢIE STABILĂ (2).

POPULAŢIE RURALĂ – populaţia care locuieşte în aşezările de tip rural (sate), definite ca atare prin legislaţia şi reglementările în vigoare din fiecare ţară.

POPULAŢIE SEZONIERĂ populaţia a cărei prezenţă într-o localitate este provocată de căutarea de muncă sau de recreere.

POPULAŢIE STABILĂ – 1. populaţie ce se

individualizează printr-o rată constantă de creştere şi o proporţie stabilă de persoane aparţinând diferitelor grupe de vârstă. 2. totalitatea persoanelor cu domiciliul stabil într-o localitate. Sin: POPULAŢIE LEGALĂ, POPULAŢIE REZIDENT A.

POPULAŢIE STAŢIONARĂ – vezi CREŞTERE ZERO A POPULAŢIEI.

POPULAŢIE TOTALĂ – 1. numărul absolut al populaţiei unei ţări, al unei unităţi teritorial-administrative sau altei unităţi teritoriale, determinat prin înregistrare la recensământ, prin calcule efectuate cu ajutorul statisticii demografice referitoare la bilanţul natural şi la cel migratoriu, anchete speciale sau prin estimare. 2. numărul populaţiei urbane şi rurale însumate.

POPULAŢIE URBANĂ – populaţie care locuieşte în oraşe, definite ca atare prin legislaţia şi reglementările din fiecare ţară.

POPULAŢIE ZILNICĂ – populaţia zonelor rezidenţiale pe parcursul orelor de muncă. Este alcătuită cu precădere din femei, copii, pensionari şi persoane neangajate.

POPULISM – termen care a fost utilizat iniţial pentru a desemna mişcarea intelectualilor din Rusia anilor 1850 – 1880 împotriva ţarismului. A avut ca reprezentanţi de seamă intelectuali precum A.I. Herzen şi N.G. Cernîşevski, care au respins ideile liberalismului occidental, încercând să se opună despotismului ţarist prin elogierea tradiţiei şi sufletului poporului rus, în special al ţărănimii ruse.

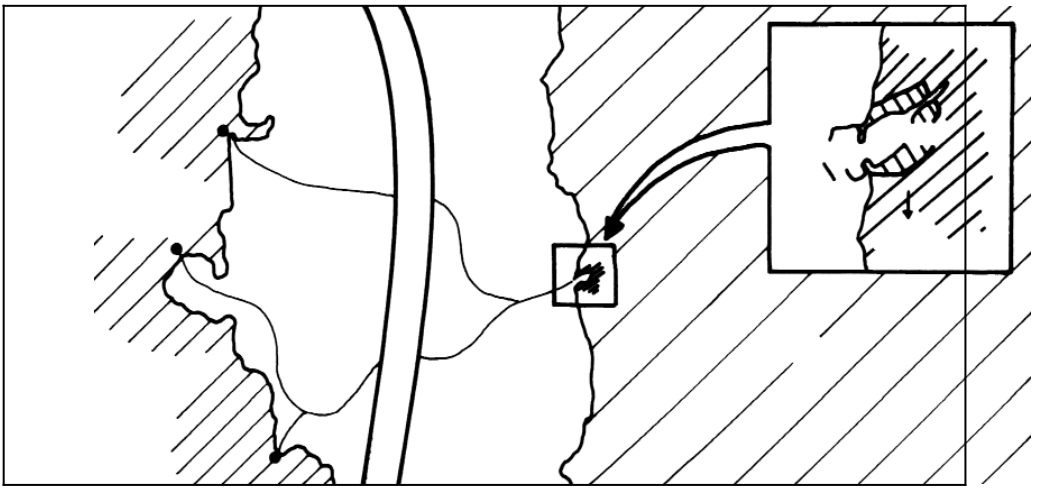

PORT – spaţiu destinat ancorării navelor, executării operaţiilor de încărcare/descărcare şi altor operaţii legate de navigaţie. Elementele componente sunt: acvatoriul, frontul de acostare şi de operaţii, platformele şi depozitele de mărfuri, instalaţiile şi utilajele de exploatare şi întreţinere, căile de comunicaţie terestre, instalaţiile de semnalizare, clădirile administrative şi, eventual, ateliere pentru reparaţii, şantiere navale. După amplasarea lor, P. pot fi: P. de ape interioare (de lacuri interioare, fluviale, pe canale), P. fluvio-maritime (de estuar, de deltă, pe canale accesibile navigaţiei maritime), P. maritime (naturale, artificiale, semiartificiale). După destinaţie, se disting: P. comerciale (mixte sau specializate), P. de pescuit, porturi de adăpost, P. de iernare. După terminologia comercială, se deosebesc:

P. de încărcare/descărcare, P. de destinaţie, P. de

escală, P. de armare, P. de înmatriculare, P. de carantină.

PORTAL – intrare monumentală într-un edificiu, cu un ancadrament bogat decorat cu reliefuri, constituind un element de podoabă al faţadei.

PORTAVION – navă de construcţie specială, de tonaj mare, prevăzută cu o punte care permite gararea, decolarea şi aterizarea avioanelor.

Port

PORTIC – galerie exterioară acoperită, utilizată la faţada unui edificiu ca loc de circulaţie adăpostită în lungul unei străzi, a unei pieţe, ca element de legătură între două clădiri sau corpuri ale aceleiaşi clădiri.

PORTOCAL – arbore semperviriscent din genul citrus, originar din Asia, înalt de 2 – 4 m, cu flori albe şi foarte parfumate şi fructe dulci şi aromate, de formă sferică şi culoare portocalie, cu coaja bogată în uleiuri eterice. Este cultivat în zonele subtropicale ale Terrei, soiuri calitativ superioare fiind cele de Jaffa, Palermo, Valencia, California etc. (*Citrus sinensis*, *C. aurantium*).

PORTO-FRANCO – port în care mărfurile pot fi debarcate, înmagazinate, manipulate, sortate, cumpărate, vândute, reîmbarcate, reexportate fără a se plăti taxe vamale şi fără îndeplinirea formalităţilor fiscale obişnuite.

PORUMB – cereală anuală, originară din America Centrală şi Mexic, unde se cultiva cu 2000 de ani î.Hr. A fost adus în Europa de spanioli, în prezent fiind cultivat pe toate continentele, în zona temperată. Are utilizări multiple ca: plantă alimentară, furajeră, industrială (*Zea mays*).

POSESIUNE – vezi PROPRIETATE.

POSTUTILIZAREA CONSTRUCŢIILOR – activitate de dezafectare a construcţiilor, materialul rezultat din această acţiune urmând a fi refolosit ulterior, prin acţiuni de reciclare şi recondiţionare.

POTENŢIAL BALNEOCLIMATERIC – sumă a factorilor terapeutici

(ape minerale, nămoluri curative, mofete, lacuri heliotermale, lacuri sărate, litoral etc.) existenţi într-un anumit teritoriu. POTENŢIAL BIOTIC AL POPULAŢIEI – indicator teoretic al dinamicii populaţiei umane ce se poate dezvolta într-un mediu optim fără condiţionări de limită.

POTENŢIAL ECONOMIC ansamblul resurselor naturale (valorificate, în curs de valorificare, identificate), materiale (productive şi neproductive) şi umane de care dispune un anumit teritoriu.

POTENŢIAL ECONOMIC REAL

Indicator ce măsoară bogăţia reală a unei ţări, analizând date privind resursele naturale (suprafaţa teritoriului, rezerve de subsol, de apă, forestiere etc.), resursele umane (număr de locuitori, structuri ale populaţiei, nivel de educaţie, starea de sănătate, calitatea vieţii) şi activităţile economice (industriale, agricole, de servicii).

POTENŢIAL ENERGETIC – cantitatea medie anuală ce poate fi obţinută în cazul unei anumite forme de energie. Se disting: (a) potenţialul teoretic, care reprezintă cantitatea totală a formei de energie, considerând un randament de transformare de 100%; (b) potenţialul tehnic, ce se referă la o parte a potenţialului teoretic ce poate fi valorificată prin utilizarea tehnologiilor la un moment dat; (c) potenţialul economic, care este partea din potenţialul tehnic ce poate fi valorificată la un moment dat.

POTENŢIAL HIDROENERGETIC ECONOMIC AMENAJABIL – parte din potenţialul hidroenergetic tehnic care se justifică economic, fiind variabilă în timp şi depinzând de numeroşi factori (investiţia în centrale electrice alternative, capitalul disponibil, costul

combustibililor fosili).

POTENŢIAL HIDROENERGETIC TEHNIC AMENAJABIL – capacitatea de producţie medie anuală a tuturor hidrocentralelor care s-ar putea amenaja pe cursurile de apă dintr-un teritoriu.

POTENŢIAL HIDROENERGETIC TEORETIC – energia anuală potenţială, disponibilă într-un teritoriu, dacă toate cursurile naturale de apă ar fi valorificate hidroenergetic, luând în calcul un randament de 100% al instalaţiilor şi sistemelor de întreţinere.

POTENŢIAL TURISTIC – ansamblul elementelor naturale, economice şi cultural-istorice care prezintă anumite posibilităţi de valorificare turistică, dau o anumită funcţionalitate pentru turism şi constituie premise pentru dezvoltarea activităţii de turism.

Structura potenţialului turistic

POTENŢIAL TURISTIC ANTROPIC – totalitatea resurselor turistice pe care le oferă activitatea antropică, reprezentate de vestigii arheologice, monumente istorice, de arhitectură sau de artă, patrimoniul etnofolcloric etc. Acest fond cultural-istoric formează o parte însemnată a ofertei turistice potenţiale şi o componentă importantă a imaginii turistice a oricărei ţări pe piaţa turistică internaţională.

POTENŢIAL TURISTIC NATURAL – totalitatea resurselor turistice pe care le oferă cadrul natural prin componentele sale: relief, condiţii climatice, ape, vegetaţie şi faună, inclusiv modificările acestora ca urmare a intervenţiei omului.

Structura potenţialului turistic natural

POTENŢIALUL DE CONSUM AL ORAŞULUI – totalitatea produselor agroalimentare pentru consumul populaţiei, a materiilor prime necesare industriei şi necesarul de forţă de muncă.

POTENŢIALUL POPULAŢIEI – indicator care exprimă potenţialul social de interacţiune al populaţiei dintr-o zonă; este cu atât mai mare cu cât persoanele sunt mai apropiate unele de altele. Pentru o ţară în care populaţia este distribuită în *n* localităţi, acest indicator se poate calcula după formula *n*

PPI =: *Pa*, *a Dia* în care: *PPI* – potenţialul într-un punct; *Pa* – populaţia în punctul *a*; *Dia* – distanţa dintre punctele *i* şi *a*; *n* – numărul de puncte din sistem.

POZIŢIE DE CONTROL – participare la capital care conferă deţinătorului sau deţinătorilor acestuia cel puţin o treime din totalul drepturilor de vot în adunarea generală a emitentului.

POZIŢIE GEOGRAFICĂ – noţiune relativă, prin raportarea la alte locuri sau procese localizate, având un caracter sintetic deoarece ia în calcul parametrii calitativi şi cantitativi ai spaţiului. Ea are un impact mai pregnant la nivel regional sau local datorită polarizării activităţilor, infrastructurii, populaţiei şi a diferenţelor calitative rezultate din distribuţia spaţială a acestora.

POZIŢIE GEOPOLITICĂ – sumă a condiţiilor cu grad pronunţat de favorabilitate pentru consolidarea temeliilor proprii naţionale, pentru afirmarea ţării respective în

relaţiile cu comunitatea regională geografică din care face parte. Are trei componente: macropoziţia, faţă de marile puteri politice, economice şi militare; mezopoziţia, în cadrul continentului; micropoziţia, faţă de statele vecine. POZIŢIE MAJORITARĂ – orice participare la capital care conferă deţinătorilor acestuia fie mai mult de jumătate din totalul drepturilor de vot, fie drepturi de vot suficiente pentru a alege şi revoca majoritatea membrilor consiliului de administraţie al emitentului.

PRAG DE ACŢIUNE – concentraţia minimă la care apar primele efecte (care pot fi înregistrate) ale unui poluant asupra factorilor de mediu.

PRAG DE NOCIVITATE – concentraţia minimă de agent poluant la care apar efecte dăunătoare asupra organismelor sau bunurilor materiale.

PRAG DE SĂRĂCIE – limită a veniturilor în funcţie de care familiile de o anumită mărime, dintr-un anumit spaţiu şi la un moment dat, se împart în sărace şi non-sărace.

PRAG DE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ – limita minimă a resurselor necesare supravieţuirii fizice a oamenilor ca membri ai societăţii. În ţările mai puţin dezvoltate resursele absolut necesare existenţei oamenilor sunt relativ apropiate de cele necesare supravieţuirii, iar în ţările dezvoltate pragul de sărăcie absolută are un nivel mai înalt faţă de cel al supravieţuirii sub aspect fizic.

PRAG DE SĂRĂCIE RELATIVĂ – limită a veniturilor care asigură satisfacerea nevoilor acceptate social. Frecvent, pragul de sărăcie relativă este considerat ca fiind 40 – 60% din venitul mediu pe o persoană.

ORĂ ŢINĂ – 1. unitate de măsură pentru lungime utilizată în trecut, egală cu 5, 899 m în Ţara Românească şi cu 6, 690 m în Moldova. 2. unitate de măsură pentru suprafeţe folosită în trecut, egală 208, 82 m^2 în Ţara Românească şi cu 179, 02 m^2 în Moldova.

PRECOLECTARE A REZIDUURILOR – operaţie de strângere şi depozitare (pe timp limitat) a reziduurilor menajere, cu următoarele etape: precolectarea primară (depozitarea în recipiente mici, la locul de producere) şi

precolectarea secundară (adunarea reziduurilor rezultate în etapa anterioară).

PREFABRICAT – element de construcţie, confecţionat separat, care se montează, de regulă, cu ajutorul mijloacelor mecanizate şi este asamblat cu alte piese prefabricate sau cu elemente executate la faţa locului.

PREGĂTIRE A FORŢEI DE

MUNCĂ – proces prin care se asigură formarea profesională a forţei de muncă necesare ramurilor economiei naţionale şi activităţilor sociale.

PREJUDICIU – efect cuantificabil în cost al daunelor asupra sănătăţii oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat de poluanţi, activităţi dăunătoare sau dezastre.

PRELUARE – acţiune reprezentată de o tranzacţie sau o serie de tranzacţii cu valori mobiliare ce conferă persoanei sau grupului de persoane implicate, prin titlurile astfel dobândite, o poziţie de control sau majoritară în participarea la capitalul emitentului.

PRESĂ – 1. orice suport material (inclusiv audio-vizual) ce constituie un mijloc de difuzare periodică a informaţiilor şi opiniilor. 2. ansamblul publicaţiilor periodice.

PRESIUNEA POPULAŢIEI – creştere în exces a populaţiei, conducând la o deteriorare a calităţii resurselor umane şi de altă natură în zonă. Standardul de viaţă atinge un nivel mediu şi, în particular, rezervele de hrană pe cap de locuitor scad.

PRESIUNE DEMOGRAFICĂ – presiune exercitată de o populaţie asupra unei mase de resurse sau de mijloace de subzistenţă care nu-i poate satisface necesităţile.

PRESTĂRI SERVICII – efectuare de servicii către populaţie, de către anumite unităţi, centre, puncte de preluare/predare etc. În funcţie de frecvenţa solicitărilor, unităţile de prestări servicii se grupează în: unităţi de solicitare curentă, de solicitare periodică, de solicitare ocazională.

PRETABILITATE – mă sura în care un teren este apt pentru o anumită folosinţă.

PREŢ AL TERENULUI URBAN

valoarea estimativă, la un moment dat, a unui teritoriu aparţinând spaţiului urban, care depinde de distanţa acestuia faţă de centru, de gradul de concentrare a căilor de comunicaţie şi de intensitatea fluxurilor de transport. (Vezi schiţa din p. 254.)

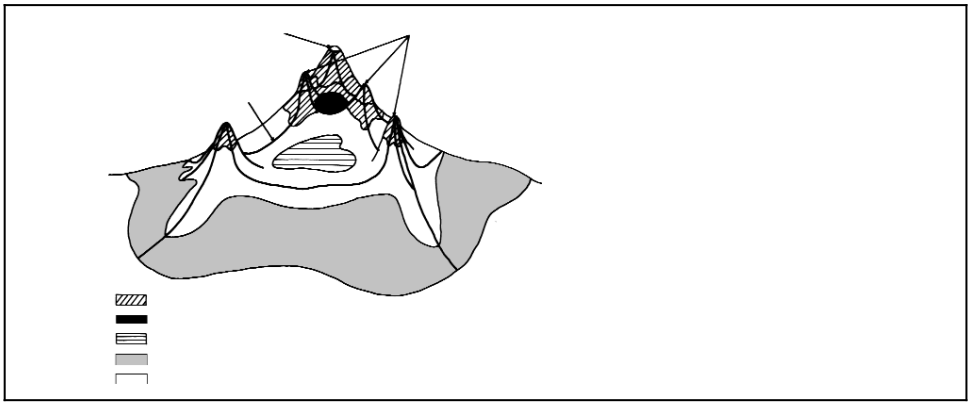

Preţ al terenului urban

PREŢ DE PROTECŢIE – sistem de preţ care trebuie să apere agricultura europeană în faţa concurenţei exterioare. Este preţul minim sub care nu poate fi importat un produs agricol în ţările U.E.

PREŢ DE SUSŢINERE – sistem de preţ care garantează un preţ minim agricultorilor la cereale, produse lactate, carne, tutun, oleaginoase etc. Sin: PREŢ DE CUMPĂRARE.

PREŢORIENTATIV – sistem de preţ, acceptat în medie de producători, fixat în fiecare an la nivelul U.E.

PREŢUL PĂMÂNTULUI – sumă de bani primită pentru a ceda dreptul de proprietate asupra pământului.

PRINCIPIUL CAUZALITĂ ŢII

GEOGRAFICE – principiu ce explică, în esenţă, relaţia dintre cauză şi efect; orice fenomen sau proces are la bază o cauză generatoare, putând fi, la rândul său, factor genetic pentru altele.

PRINCIPIUL EXTENSIUNII, SUPRAFEŢEI, AREALULUI – vezi PRINCIPIUL REPARTIŢIEI SPAŢIALE.

PRINCIPIUL INTEGRĂRII GEOGRAFICE – principiu ce presupune realizarea de generalizări plecând de la parte la întreg, adică de la regional la general, şi în sens invers, prin aplicarea legităţilor generale ale fenomenelor şi proceselor geografice la nivel teritorial, local sau regional.

PRINCIPIUL REPARTIŢIEI SPAŢIALE – principiu specific geografiei prin faptul că a fost folosit pentru prima dată de geografi, dar mai ales pentru că geografia nu poate fi concepută în afara repartiţiei teritoriale. El defineşte legăturile indisolubile ale fenomenelor şi proceselor geografice, oferind posibilitatea studierii repartiţiei geografice a fenomenelor la nivel planetar sau regional. Sin: PRINCIPIUL EXTENSIUNII, SUPRAFEŢEI, AREALULUI.

PRINCIPIUL „ŞACALULUI” – termen folosit în geografia politică pentru a descrie situaţia în care un stat nu poate rezista hărţuirilor teritoriale, devenind victimă şi pierzând teritorii în favoarea vecinilor. Situaţia este specifică ţărilor care au suferit înfrângeri în războaie.

PRISACĂ – loc de producţie şi locuinţă sezoniere, în care sunt aşezaţi stupii şi unde se cresc albine. Sin: STUPINĂ.

PRIVATIZARE – trecerea în proprietate particulară a unor bunuri aflate în proprietatea statului sau publică, prin diferite metode.

PROBABILITATE – frecvenţă relativă a unui eveniment, având înţelesul – în demografie – de raport între masa evenimentelor demografice şi populaţia expusă la riscul de a suferi evenimentul respectiv. Deosebirea dintre rată şi probabilitate constă în faptul că, în primul caz, numitorul este dat de populaţia medie, iar în al doilea caz raportarea evenimentelor demografice se face la numărul populaţiei iniţiale. Rata măsoară, mai curând, intensitatea evenimentelor demografice, în timp ce probabilitatea este măsura frecvenţei relative.

PROCES ECONOMIC – transformări cantitative, structurale şi calitative în starea activităţii economice,

care evidenţiază desfăşurarea acesteia în timp şi spaţiu.

PROCES INFORMAŢIONAL – acţiune organizată şi corelată care cuprinde mai multe faze: culegerea informaţiilor şi prelucrarea lor, transmiterea, folosirea şi păstrarea acestora. PRODUCĂTOR – persoană, unitate economică etc. care produce anumite bunuri materiale.

PRODUCTIVITATE – eficienţa cu care materiile prime, forţa de muncă, capitalul şi facilităţile teritoriale sunt folosite pentru producerea de bunuri şi servicii. Se exprimă ca raport între valoarea finală şi numărul de lucrători, timpul de lucru sau valoarea capitalului folosit.

PRODUCTIVITATEA CĂSĂTORIILOR – numărul mediu al copiilor rezultaţi în cadrul unei căsătorii

PRODUCTIVITATEA MUNCII – eficienţă a muncii exprimată prin raportul dintre cantitatea de produse realizată şi volumul de muncă consumat.

PRODUCTIVITATE PRIMARĂ NETĂ (P.P.N.) – sursa principală de hrană a biosferei, definită ca diferenţa dintre energia solară convertită în energie biochimică şi energia folosită pentru acoperirea cheltuielilor energetice proprii ale plantelor şi bacteriilor fotosintetizatoare şi chemosintetizatoare. P.P.N. este considerată şi ca limită superioară a capacităţii de susţinere a planetei.

PRODUCŢIE – 1. rezultat al activităţii de producţie exprimat prin totalitatea produselor obţinute în procesul muncii, într-o perioadă de timp, într-un anumit sector economic. 2. proces social, cu caracter continuu, adaptat cerinţelor, prin care se creează bunurile necesare existenţei şi dezvoltării societăţii.

PRODUCŢIE ANEXĂ – activitate care are ca scop valorificarea unor deşeuri rezultate din procesele legate de producţia de bază.

PRODUCŢIE AUXILIARĂ – obţinerea de produse secundare, necesare activităţii de bază a unei unităţi economice (piese de schimb, subansamble, abur, aer comprimat etc.).

PRODUCŢIE DE BAZĂ – producţie ce ocupă

ponderea cea mai mare în cadrul unei întreprinderi, fiind esenţială pentru existenţa acesteia.

PRODUCŢIE GLOBALĂ – exprimare valorică a volumului total al producţiei obţinute într-o anumită perioadă de timp în cadrul unei unităţi, unui teritoriu, unei ramuri economice.

PRODUCŢIE-MARFĂ – indicator care exprimă valoarea producţiei destinate livrării spre piaţă.

PRODUCŢIE NETĂ – indicator care reprezintă mărimea cheltuielilor legate de recompensarea factorului uman ca participant la diferite niveluri ale activităţii productive.

PRODUS – 1. bun material, cu anumite atribute şi caracteristici funcţionale, capabil să satisfacă o anumită nevoie socială. 2. totalitatea bunurilor materiale obţinute în urma desfăşurării unor procese de producţie.

PRODUS DE FOLOSINŢĂ CURENTĂ – produs care satisface o cerinţă curentă şi care îşi consumă integral valoarea de întrebuinţare după utilizare (ex: produse alimentare).

PRODUS DE FOLOSINŢĂ ÎNDELUNGATĂ – produs cu o durată de utilizare efectivă mare, ce îşi pierde treptat valoarea de întrebuinţare (ex: mobilă).

PRODUS DE FOLOSINŢĂ PERIODICĂ – bun material care poate fi folosit o anumită perioadă de timp, în mod repetat, pe parcursul căreia îşi pierde lent valoarea de întrebuinţare (îmbrăcăminte, încălţăminte).

PRODUS DE FOLOSINŢĂ SEZONIERĂ – bun material utilizat numai în anumite perioade ale anului.

PRODUS DE LARG CONSUM – produs care satisface o cerinţă de prim ordin, vitală pentru existenţa omului, utilizat de toate categoriile de consumatori. PRODUSE PETROLIERE – combustibi lichizi, uleiuri lubrifiante şi produse solide şi semisolide obţinute prin distilarea petrolului brut, uleiului din şisturi sau derivatelor din petrol semirafinate sau nerafinate.

PRODUS INTERN BRUT (P.I.B.)

Indicator sintetic macroeconomic ce exprimă

mărimea valorii adăugate brute a bunurilor economice produse în interiorul ţării de către agenţii economici autohtoni şi străini, în decursul unei anumite perioade. Se poate exprima în moneda naţională, în dolari S.U.A. sau în dolari la paritatea puterii de cumpărare (dolari internaţionali), în acest caz folosind ca factor de conversie paritatea puterii de cumpărare, rezultată din lucrările de comparare multilaterale din cadrul Programului de comparare europeană.

PRODUS INTERN NET – valoare diminuată a P.I.B. cu cheltuielile pentru bunuri care sunt destinate înlocuirii unor părţi ale bazei tehnico-materiale.

PRODUS NAŢIONAL BRUT

(P.N.B.) – indicator macroeconomic în care, alături de P.I.B., este cuprins şi venitul rezultat din investiţiile efectuate şi din proprietăţile deţinute de autohtoni în afara graniţelor.

PRODUS NAŢIONAL REAL – valoarea totală de piaţă a tuturor produselor şi serviciilor finale realizate în cadrul economiei, exprimată în valori monetare constante.

PROFESIE – tip de activitate socială care se exercită pe baza unui anumit grad de instruire sau a unei pregătiri profesionale.

PROFIL SOCIAL-ECONOMIC – totalitate a elementelor care caracterizează dezvoltarea socio-economică a unei localităţi, a unui teritoriu şi potenţialul de dezvoltare a funcţiilor economice. În stabilirea profilului socio-economic elementele de bază sunt: resursele naturale, prezenţa resurselor umane şi caracteristicile acestora, baza materială existentă (unităţi economice, social-culturale, de echipare tehnică), locul ocupat în cadrul unei reţele de localităţi, distanţele faţă de bazele de materii prime şi pieţele de desfacere, relaţiile de cooperare prezente şi viitoare etc.

PROGNOZA RESURSELOR – complex de metode cu caracter prospectiv prin aplicarea cărora se urmăreşte cunoaşterea potenţialului complet al tuturor categoriilor de resurse, durata în care se pot epuiza sau degrada,

posibilitatea înlocuirii unor resurse prin altele, limita până la care pot fi exploatate aceste resurse.

PROGNOZĂ – 1. prevedere a desfăşurării în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazată pe studiul împrejurărilor care îi determină apariţia şi evoluţia. 2. prevedere a valorilor pe care le vor lua în viitor unele mărimi din prezent.

PROGNOZĂ ECONOMICĂ – evaluare a evoluţiei proceselor şi fenomenelor economice, pe baza unor metode şi tehnici adecvate, pentru o anumită perioadă de timp.

PROGNOZĂ DEMOGRAFICĂ – estimare a dimensiunilor şi structurii unei populaţii la o dată viitoare, realizată pe baza unui set de prezumţii privind fenomenele demografice, precum fertilitatea, mortalitatea sau migraţia. Diferitele metode de prognoză a populaţiei pot fi clasificate în directe şi indirecte.

Metodele directe sunt bazate pe extrapolările tendinţelor demografice prezente şi trecute, în timp ce metodele indirecte – bazate pe analiza regresiv-corelativă – determină prognoze demografice ce iau în considerare şi indici economici, sociali şi politici (locuri de muncă, venituri etc.).

PROGRAM – 1. formă scrisă a strategiei de dezvoltare într-un domeniu economic sau social. Cuprinde acţiunile necesare, etapele de parcurs, momentele importante în care trebuie să se ia anumite decizii şi poate fi întocmit pe termen scurt, mediu sau lung. 2. plan amănunţit de lucru pentru un calculator, în baza căruia acesta efectuează anumite operaţii. 3. text prin care se face cunoscută desfăşurarea unei activităţi sau sunt prezentate condiţiile de participare la un concurs, de realizare a unui proiect, a unui obiect etc.

PROGRAM TURISTIC – modalitate de valorificare a potenţialului turistic prin acţiuni ce implică excursii cu diverse mijloace de transport, în ţară sau în străinătate, în scopul vizitării şi cunoaşterii zonelor turistice. Cuprinde o serie de activităţi culturale, recreative, de cunoaştere a

tradiţiilor populare şi de participare la diferite evenimente cu semnificaţie turistică.

PROGRES ECONOMIC – ameliorarea performanţelor economice în urma promovării unor programe şi politici economice coerente, concepute pe termen mediu şi lung.

PROIECTARE DEMOGRAFICĂ

estimare a numărului populaţiei viitoare, pentru un anumit moment, în condiţii ipotetice de mortalitate, fertilitate şi migraţie. Orice proiectare poate fi o prognoză demografică, dar nu orice prognoză poate fi o proiectare.

PROMILĂ – a mia parte dintr-o cantitate dată.

PRONAOS – încăpere care precede naosul bisericilor ortodoxe.

PROPAGANDĂ – activitate sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe poziţiile unei anumite grupări sociale şi ideologii, în scopul influenţării, schimbării, formării unor convingeri sau comportamente şi al realizării intereselor grupului pe care îl serveşte.

PROPORŢIA BĂRBAŢILOR – raport între numărul bărbaţilor şi numărul total al populaţiei, exprimat în procente. Asemănător se poate calcula şi proporţia femeilor.

PROPORŢIE – valoare relativă care reprezintă o parte într-un total, o subpopulaţie dintr-o populaţie etc. Şi se exprimă, de obicei, în procente.

PROPRIETATE – formă socială, determinată istoric, de stăpânire deplină a bunurilor materiale, în baza unui drept recunoscut. Sin: POSESIUNE.

PROPRIETATE DE STAT – bunuri stăpânite şi administrate de stat. Include, în mare măsură: resursele de subsol, fondul funciar de stat, apele, fondul forestier de stat, căile de comunicaţie, instituţiile social-culturale etc.

PROPRIETATE INTELECTUALĂ – drept de proprietate asupra activităţii intelectuale în domeniile: economic, ştiinţific, literar şi artistic, materializată în invenţii, prototipuri, descoperiri ştiinţifice, opere literare, fonograme, emisiuni radio – TV.

PROPRIETATE NUDĂ – proprietate a unei persoane care nu se poate bucura de uzufructul ei.

PROPRIETATE PRIVATĂ – proprietate personală a indivizilor asupra imobilelor, bunurilor de uz personal, pământului şi utilajelor cu care îl lucrează etc.

PROPRIETATE PUBLICĂ – proprietate administrată de un organ al administraţiei de stat şi care aparţine colectivităţii.

PROSPECŢIUNE – 1. cercetare geologică, geofizică, geochimică pentru descoperirea de substanţe minerale şi de roci utile într-o structură geologică.

2. studiu efectuat pentru obţinerea de date generale referitoare la condiţiile naturale în care se află terenurile destinate fundaţiilor unor clădiri.

PROTECTORAT – formă de dependenţă instituită, printr-un tratat, prin care statul „protejat” transferă statului

„Protector” elemente ale suveranităţii sale politice (reprezentarea în relaţiile externe, încheierea de tratate internaţionale, asigurarea relaţiilor diplomatice etc.). Protectoratul s-a aplicat, mai ales, de către puterile coloniale unor teritorii aflate sub dominaţia lor.

PROTECŢIA MEDIULUI – 1. activitate umană conştientă, fundamentată ştiinţific, îndreptată spre realizarea unui scop concret constând în prevenirea poluării, menţinerea şi îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă pe Pământ. 2. totalitatea acţiunilor menite să asigure conservarea resurselor naturale şi protejarea calităţii componentelor mediului. PROTECŢIE SOCIALĂ – complex de măsuri aplicate în scopul asigurării unei anumite securităţi sociale a populaţiei (protecţia locului de muncă, a calităţii vieţii, acordarea de ajutoare pentru diferite segmente defavorizate ale populaţiei etc.).

PROTECŢIONISM – ansamblu de măsuri care vizează protecţia pieţei naţionale împotriva concurenţei străine. După modalitatea de aplicare, P. poate fi tarifar (taxe vamale) sau netarifar (cote, norme etc.), iar în funcţie de scopul urmărit se diferenţiază: P. educator.

P. defensiv, P. antidumping, P. optimal şi efectiv. Politica protecţionistă duce la scăderea veniturilor globale ale colectivităţii, iar locurile de muncă obţinute prin închiderea pieţei interne pot fi anulate de pierderile de locuri de muncă provocate de închiderea pieţelor străine.

PROTESTANTISM – confesiune creştină, desprinsă din catolicism în prima jumătate a sec. al XVI-lea prin mişcarea Reformei. Protestantismul înglobează Bisericile: luterană (evanghelică), reformată (calvină), unitariană şi altele. Protestanţii au proclamat că mântuirea indivizilor depinde de puterea credinţei şi nu de îndeplinirea formală a obligaţiilor rituale.

PROVINCIE – formă de organizare politică şi administrativă a teritoriului, care a precedat constituirea statelor moderne.

PRUN – pom fructifer din familia rozaceelor, originar (în forma cultivată) din Orientul Apropiat, înalt de 6 – 10 m, cu flori alb-verzui, cu fructe sferice sau ovoide bogate în zahăr şi vitamina C, de o mare diversitate de culori şi gusturi. Se cultivă în zona mediteraneană şi cea temperată mai caldă, pentru fructele sale consumate în stare crudă, conservată, afumată. Lemnul este folosit la fabricarea creioanelor, iar fructele pot fi folosite la fabricarea alcoolului (ţuică, şliboviţă, palincă) (*Prunus domestica*).

PUIET – termen ce desemnează peştii din prima perioadă de viaţă, larvele de albine sau unele plante lemnoase tinere.

PUIET FORESTIER – arbust forestier crescut pentru a fi plantat pe terenuri forestiere sau degradate sau pentru constituirea de zone verzi, de perdele forestiere de protecţie etc.

PUNCT TURISTIC – obiectiv turistic cu caracteristici particulare care îi oferă atractivitate turistică.

PURTĂTOR DE ENERGIE – sistem fizic sau chimic care posedă energie care, prin diferite transformări, poate acumula, transmite sau ceda energie. Se disting: P.e. chimică (combustibili fosili), P.e. termică (abur, apă fierbinte), P.e. mecanică (fluide sub presiune), P.e. nucleară

(materiale fisionabile sau fuzionabile).

PUTERE – 1. capacitatea cuiva de a-şi impune voinţa în cadrul unei relaţii, în ciuda oricărei rezistenţe întâmpinate şi indiferent de factorii care determină această capacitate. 2. totalitatea structurilor executive, decizionale şi juridice dintr-un stat. Poate fi exprimată în diverse domenii: economic, politic, militar, comercial etc. 3. mărime fizică care caracterizează – în cazul unui sistem mecanic – viteza cu care se produce lucru mecanic; în cazul unui consumator electric (bec, aparat electrocasnic) P. electrică se calculează ca produsul dintre tensiunea de alimentare a respectivului consumator şi curentul electric care-l străbate. Puterea se măsoară în waţi (simbol W); o unitate de măsură învechită pentru P. mecanică este calul-putere (simbol CP):

1 CP = 736 W.

PUTERE DE CUMPĂRARE – capacitatea unei populaţii de a-şi procura bunuri şi servicii, determinată de raportul dintre venituri şi preţuri.

PUTERE DE STAT – funcţie socială de bază care constă în adoptarea deciziilor privind societatea în ansamblul său şi în îndeplinirea acestora prin intermediul autorităţii publice. Asigură funcţionalitatea diferitelor structuri şi organisme ale societăţii şi este mijlocul principal de reglementare a proceselor sociale.

PUTERE ECONOMICĂ – 1. posibilităţile de acţiune şi rezistenţă de care dispune o persoană, un grup sau o organizaţie în promovarea propriilor interese şi care îşi au originea în avere, rezerve financiare, pachete de acţiuni, dimensiunile activităţilor desfăşurate, poziţia de monopol etc. 2. stat sau organizaţie care are o dezvoltare economică deosebit de mare comparativ cu alt sat sau altă organizaţie.

PUTERE INSTALATĂ – 1. putere nominală a unui motor, a unei maşini, a unui agregat. 2. sumă a puterilor nominale ale maşinilor, agregatelor dintr-o uzină, centrală, vehicul.

PUTERE MILITARĂ – 1. capacitate de acţiune armată

a unui stat, asigurată de potenţialul său militar (soldaţi, cadre, armament, logistică). 2. stat sau organizaţie care deţine un potenţial militar deosebit de mare comparativ cu alt stat sau altă organizaţie.

PUTERE NETĂ INSTALATĂ – putere măsurată la ieşirea dintr-o centrală electrică, după scăderea puterii absorbite prin servicii auxiliare şi prin pierderi în transformatoarele centralelor.

PUT – săpătură cilindrică, verticală sau înclinată, care stabileşte o modalitate de comunicaţie între suprafaţa topografică şi un strat situat la o anumită adâncime.

PUŢABSORBANT – puţ executat până la nivelul unui strat permeabil, având fundul şi pereţii perforaţi în scopul introducerii în sol a apelor uzate, eventual epurate în prealabil.

PUŢDE CAPTARE – puţ executat până la un strat acvifer, pentru a capta apa subterană.

PUŢDE MINĂ – lucrare minieră cu care se deschide o mină sau care leagă zăcământul de exploatat cu galeria principală. Are rol de permitere a accesului minerilor, materialelor şi de aerisire.

Articol XVIII. R

RADĂ – bazin natural sau artificial, cu ieşire liberă spre mare, în care navele pot acosta în siguranţă, aşteptând accesul în port sau ieşirea din acesta. Prin extensie, mai este numită radă şi suprafaţa de mare din jurul unui port (până la două mile marine), care intră sub jurisdicţia acestuia.

RAFINARE – proces tehnologic prin care se îndepărtează impurităţile din unele substanţe, în scopul îmbunătăţirii calităţii lor, şi prin care se pot obţine substanţe cu proprietăţi noi.

RAFINAREA PETROLULUI – proces de obţinere a produselor petroliere plecând de la petrol brut, de la alte uleiuri minerale, hidrocarburi şi aditivi.

Rafinarea petrolului

RAMBLEU – terasament construit din pământ, piatră etc. pentru a susţine o cale ferată sau şosea la trecerea peste porţiuni de teren supuse înmlă ştinării, peste o vale sau un lac, cu scopul de a asigura profilul de rulare al căii de comunicaţie.

RAMIFICAŢIE – punct de separare a unei căi de comunicaţie, a unei conducte etc. În mai multe ramuri.

RAMPĂ – porţiune de cale rutieră sau feroviară în lungul căreia se urcă în sensul de mers.

RAMPĂ DE ACCES – drum care permite accesul vehiculelor pe o şosea mai înaltă.

RAMPĂ DE ÎNCĂ RCARE/DESCĂRCARE – platformă utilizată pentru descărcarea, depozitarea provizorie şi încărcarea mărfurilor din sau în vehicule.

RAMURĂ A ECONOMIEI NAŢIONALE – suma activităţilor economice, sociale, cu caracter productiv sau neproductiv, desfăşurate în cadrul diviziunii sociale a muncii.

RAMURĂ INDUSTRIALĂ – totalitatea activităţilor industriale reunite după caracteristici privind destinaţia produselor, natura materiilor prime şi a proceselor tehnologice.

RAPORT DE ARIE LOCUIBILĂ

1. raport între suprafaţa locuibilă existentă sau propusă într-o anumită zonă de referinţă şi numărul de locuitori din zona respectivă (se exprimă în m^2/loc.).

2. raport între aria locuibilă şi suprafaţa totală a zonei respective, exprimat în² locuibili/hectar.

RAPORT DE ASIGURARE – raport între volumul rezervelor – economic exploatabile la un moment dat de combustibili (fosili, radioactivi), minereuri feroase şi neferoase etc. Şi producţia anuală a acelei resurse în acel moment. Acest raport indică o asigurare a consumului de petrol, la nivel mondial, pentru 44 de ani, a celui de gaze naturale pentru 65 de ani, a celui de cărbune pentru 236 de ani etc.

RAPORT DE DEPENDENŢĂ

DEMOGRAFICĂ – raport dintre populaţia definită ca dependentă (sub 15 ani şi cea de 65 de ani şi peste) şi populaţia în vârstă de muncă (15 – 64 de ani).

RAPORT DE DEPENDENŢĂ

ECONOMICĂ – populaţia inactivă şi neocupată (şomeri) raportată la populaţia activă, exprimată în promile

Pi + *Pn* promile. Asemănător se poate calcula şi raportul de feminitate.

RASĂ – subdiviziune finală în lumea animală pentru o serie de clase biologice, începând cu ordinul *Primate*. Clasificarea populaţiei umane în R. se baza pe aspecte morfo-constituţionale, pe culoarea pielii, forma capului, feţei, nasului şi ochilor şi tipul de păr, însă astăzi tipurile genetice şi grupele sanguine sunt determinate mult mai exact. Se consideră ca rase principale: R. europoidă, R. mongolidă şi R. negridă, la care se adaugă în mod uzual şi R. australoidă. Această clasificare nu constituie un criteriu ştiinţific pentru diferenţierea populaţiei în grupuri sociale.

RASISM – proces de discriminare, care a acţionat din antichitate până în prezent, pe baza unor criterii ca: rasa, religia, dezvoltarea economică, naţionalitatea etc. După unii, R. Îşi are originea în reformă şi iluminism, care au propagat ideea dezvoltării diferenţiale a raselor şi etniilor. Ca forme actuale ale

R. putem menţiona: antisemitismul, procesele de discriminare îndreptate împotriva negrilor în S.U.A., R.

antiasi *de* =

Pa 1.000, atic şi chiar cel antiamerican etc. Ca în care: *Pi* – populaţia inactivă; *Pn* – populaţia neocupată; *Pa* – populaţia activă. RAPORT DE ÎNLOCUIRE A

FORŢEI DE MUNCĂ – populaţia sub

15 ani raportată la 1/3 din populaţia între 15 – 59 de ani.

RAPORT DE MASCULINITATE

raport dintre numărul bărbaţilor şi cel al femeilor, calculat în procente sau doctrină, rasismul este o creaţie exclusivă a epocii moderne.

RATA DE CUPRINDERE ÎN

ÎNVĂŢĂMÂNT – numărul de elevi dintr-un nivel de învăţământ, indiferent dacă aparţin sau nu grupei de vârstă corespunzătoare nivelului, ca procent din totalul populaţiei din grupa de vârstă respectivă.

RATA DEPENDENŢEI DEMOGRAFICE – indice calculat ca raport dintre suma numărului de copii (sub 14 ani) şi de vârstnici (peste 60 de ani) şi, respectiv, totalul populaţiei adulte apte de muncă. Se exprimă în promile.

RATA FeRTILITĂŢII MARITALE – numărul de naşteri legitime raportat la 1.000 de femei integrate unui cuplu familial.

RATA INTRĂRII ÎN ÎNVĂŢĂMÂNT – numărul de intrări, într-un nivel de învăţământ, indiferent de vârstă, exprimat ca procent din populaţia de vârstă oficial admisă pentru nivelul respectiv.

RATA MORTALITĂŢII MATERNE – numărul de femei decedate datorită naşterilor la 100.000 de născuţi. RATA PRIMELOR CĂSĂTORII

— Raportul dintre numărul primelor căsătorii şi populaţia cu starea civilă

„Necă sătorită”. Se calculează după formula

R = *Npe* 1.000, *cp Pn* în care: *Rep* – rata primei căsătorii; *Npe* – numărul primelor căsătorii; *Pn* – populaţia cu starea civilă „necăsătorită”.

RATĂ indice statistic care măsoară frecvenţa (relativă, de obicei) a unui eveniment în raport cu o

populaţie sau subpopulaţie statistică din care provine evenimentul respectiv. În caz general rata sau indicele în demografie se determină după formula de evenimente demografice dintr-o perioadă (un an, de obicei); *P* – numărul populaţiei medii (la mijlocul perioadei). RATĂ A SĂRĂCIEI – raportul (exprimat în procente) dintre numărul celor aflaţi în stare de sărăcie (care dispun de venituri mai mici sau egale cu pragul de sărăcie) şi numărul total al populaţiei

$R = \frac{S}{N} 100.$

unde: *Rs* – rata sărăciei; *S* – numărul celor aflaţi în stare de sărăcie; *N* – numărul total al populaţiei

RATĂ A ŞOMAJULUI – raportul dintre numărul de şomeri şi populaţia activă.

RATĂ DE ACTIVITATE – raportul dintre numărul de persoane active (din populaţia luată în considerare) şi numărul populaţiei totale (din categoria luată în considerare).

RATĂ DE CREŞTERE NATURALĂ – indicator relativ care măsoară intensitatea creşterii naturale într-o populaţie; se calculează după formula

R = n – m, *n Pm* în care: *Rn* – rata de creştere naturală; *n* – rata de natalitate; în – rata de mortalitate; *Pm* – numărul mediu al populaţiei. RATĂ DE DIVORŢIALITATE – indice al intensităţii sau frecvenţei divorţurilor într-o populaţie sau subpopulaţie, care se determină prin raportarea numărului de divorţuri înregis $r = \frac{E}{P}$

1.000, trate într-o perioadă, de obicei un an, la numărul mediu al populaţiei sau sub în care: *r* – rata demografică; *E* – masa populaţiei respective.

RATĂ DE DOMINARE – pon

$R = \frac{(I - E)}{100}.$

derea populaţiei celui mai mare oraş al ţării, regiunii, zonei din total populaţiei acesteia.

RATĂ DE EMIGRARE – indice care măsoară intensitatea emigrării (în cadrul migraţiei internaţionale sau interne); se calculează după formula

E

□ Pa

RATĂ DE LETALITATE – frecvenţă a deceselor în rândul persoanelor bolnave. Se calculează după formula

$R = Db$, $l\ b$ în care: Rl – rată de letalitate; Db – nu mă

$Rm =$

P 1.000, rul deceselor în rândul persoanelor bolnave; Pb – numărul total al persoanelor în care: Rm – rata de emigrare; E – numărul persoanelor emigrate în cursul perioadei; P – numărul mediu al populaţiei. RATĂ DE FeRTILITATE GENERALĂ – indicator obţinut prin raportarea numărului născuţilor vii dintr-o perioadă la numărul mediu al populaţiei feminine de vârstă fertilă (15 – 49 de ani). Se calculează după formula

$R = N$ 1.000.

P

În care: Rf – rata de fertilitate; N – numărul născuţilor vii în decursul unei perioade (de obicei un an); P – numărul mediu al femeilor de vârstă fertilă.

RATĂ DE IMIGRARE – indice care măsoară intensitatea imigrării; se calculează după formula bolnave.

RATĂ DE MIGRAŢIE – indice care măsoară intensitatea migraţiei sau a mobilităţii spaţiale prin raportarea volumului migraţiei la numărul mediu al populaţiei. Se calculează după formula generală

$R = M$ 1.000.

P

În care: Rm – rata migraţiei; M – numărul total al migranţilor; P – numărul mediu al populaţiei.

RATĂ DE MORBIDITATE – indice care măsoară frecvenţa cazurilor noi de îmbolnăvire prin raportarea acestora la numărul mediu al populaţiei. Se calculează după formula

$Ri = I$ 1.000.

$Rmo = B$

100.000.

P

În care: *Ri* – rata de imigrare; *I* – numărul imigrărilor; *P* – numărul mediu al populaţiei.

RATĂ DE ÎNLOCUIRE A POPULAŢIEI ACTIVE – diferenţa dintre intrări (*I*) şi ieşiri (*E*) în cadrul populaţiei active raportată la populaţia activă (*Pa*), exprimată în procente:

În care: *Rmo* – rata de morbiditate; *B* – numărul de bolnavi; *P* – numărul mediu al populaţiei.

RATĂ DE MORTALITATE – indice demografic care măsoară intensitatea sau frecvenţa deceselor în sânul unei populaţii sau subpopulaţii; se determină prin raportarea numărului deceselor dintr-o perioadă la numărul mediu al populaţiei din perioada respectivă. Formula generală de calcul este raport cu populaţia medie, prin raportarea numărului născuţilor vii la aceasta. RATĂ DE NUPŢIALITATE – în

$R = D\ P$

1.000, dice al intensităţii sau frecvenţei căsătoriilor într-o populaţie sau subpopulaţie, în care: *Rm* – rata de mortalitate; *D* – numărul absolut al deceselor dintr-un interval; *P* – numărul mediu al populaţiei.

Dacă se calculează *pe o anumită vârstă*, rata de mortalitate se determină după formula

Dx care se determină prin raportarea numărului căsătoriilor încheiate într-o perioadă, de obicei un an, la numărul mediu al populaţiei sau subpopulaţiei respective.

RATĂ DE OCUPARE – indice de individualizare a densităţii urbane şi a densităţii de locuire, ce relevă numărul

$Mx =$

x

1.000, de persoane ce ocupă o locuinţă, rapor în care: *Mx* – rata de mortalitate pentru vârsta *x*; *Dx* – numărul deceselor din cadrul vârstei respective; *Px* – numărul mediu al populaţiei de vârsta *x*.

RATĂ DE MORTALITATE INFANTILĂ – indice care

măsoară intensitatea deceselor infantile (sub un an) faţă de născuţii vii, din aceeaşi perioadă. Se calculează după formula tat la numărul de camere locuibile

(adică o cameră utilizată în mod obişnuit pentru dormit sau locuit). Constituie unul dintre cei mai sensibili indici ai condiţiilor de locuire şi este utilizat pentru a măsura nivelul de supraocupare şi de subocupare.

RATĂ DE PARTICIPARE – ponderea populaţiei implicate într-o activitate. Conceptul se aplică în analiza

$$\frac{M}{N} = D$$

1.000, pieţei forţei de muncă, dar poate înregistra un nivel superior de dezvoltare şi în care: Mi – rata mortalităţii infantile;

D – numărul deceselor infantile în decursul unei perioade (de obicei un an); N – numărul născuţilor vii din acelaşi an.

RATĂ DE MORTINALITATE – indice demografic rezultat din raportarea numărului de născuţi morţi într-o anumită perioadă şi numărul de născuţi vii din aceeaşi perioadă, exprimat în promile.

RATĂ DE NATALITATE – indice ce măsoară frecvenţa naşterilor în domeniile recreative. Este un indicator al nivelului comportamental, impunându-se o interpretare care să evite înţelesul imediat, de exprimare a dorinţelor profesionale ale membrilor societăţii, evidenţiindu-se ambele aspecte ale variabilei: ceea ce doresc şi ceea ce sunt capabili să realizeze.

RATĂ DE PARTICIPARE LA

FORŢA DE MUNCĂ – reprezintă raportul dintre populaţia activă în vârstă de muncă şi populaţia totală în vârstă de muncă.

RATĂ DE PREVALENŢĂ raport între numărul total al persoanelor afectate de o anumită boală şi numărul mediu al populaţiei. Se calculează după formula

RAZĂ DE ATRACŢIE – distanţă până la care se manifestă influenţa generată de o aşezare umană, considerată ca centru de atracţie, în antrenarea la diferite

acţiuni a numeroşi factori din

$$Pr = \frac{(b - b)}{P} n \; v \; 100.$$

unde: *Pr* – rata de prevalenţă totală; *bn*, *bv* – boli nou-depistate, respectiv boli cunoscute anterior; *P* – numărul mediu de locuitori.

RATĂ DE REPRODUCŢIE – numărul de născuţi vii, de sex feminin, pe care i-ar putea naşte o femeie de vârstă fertilă (15 – 49 ani) dacă fertilitatea şi mortalitatea pe vârste s-ar menţine constante faţă de momentul analizei.

RATĂ DE SONDAJ – raportul dintre numărul persoanelor anchetate şi populaţia totală.

RATĂ DE ŞCOLARIZARE – indicator care arată anumite disparităţi în ceea ce priveşte accesul la educaţie; se calculează prin raportarea numărului total de copii înscrişi într-un anumit ciclu de învăţământ la totalul copiilor care se înscriu în limitele vârstei nivelului considerat (se calculează în procente).

RATĂ SPECIFICĂ – rată sau indice ce se calculează pentru o subpopulaţie oarecare; ex: rata specifică de teritoriul înconjurător. Mărimea razei de atracţie este dependentă de elementele care generează puterea de

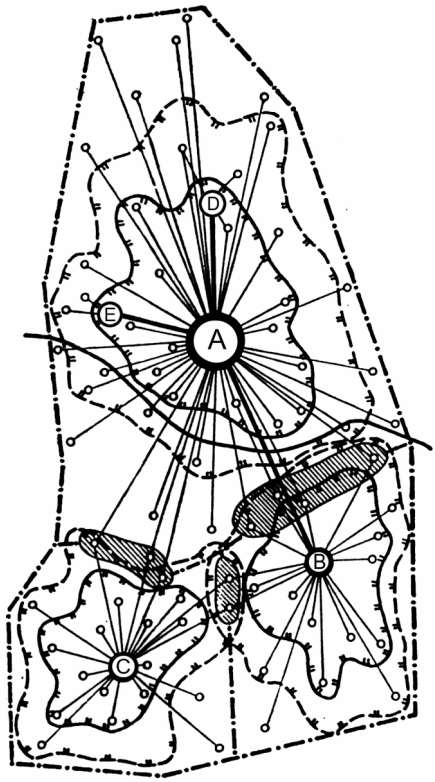

A, B, C, D, E – oraşe

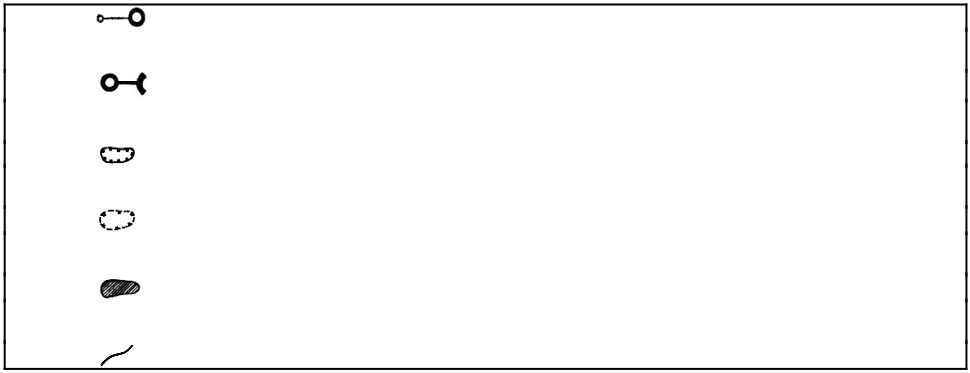

mortalitate a populaţiei de 20 – 24 ani.

RATĂ STANDARDIZATĂ – rată calculată cu ajutorul metodei directe sau indirecte, pentru a anihila efectul denaturant al unor structuri diferite şi pentru a asigura comparabilitatea.

— Limite ale razei de acţiune
— Raze de atracţie rural-urban
— Raze de atracţie urban-urban
— Izocrone de 30
— Izocrone de 45
— Zone de atracţie concurente
— Limita dintre două zone geografice

Rază de atracţie atracţie, de mijloacele de transport existente, de distanţele care separă centrele de atracţie. Stabilirea razei de atracţie se face, de regulă, cu ajutorul izocronelor.

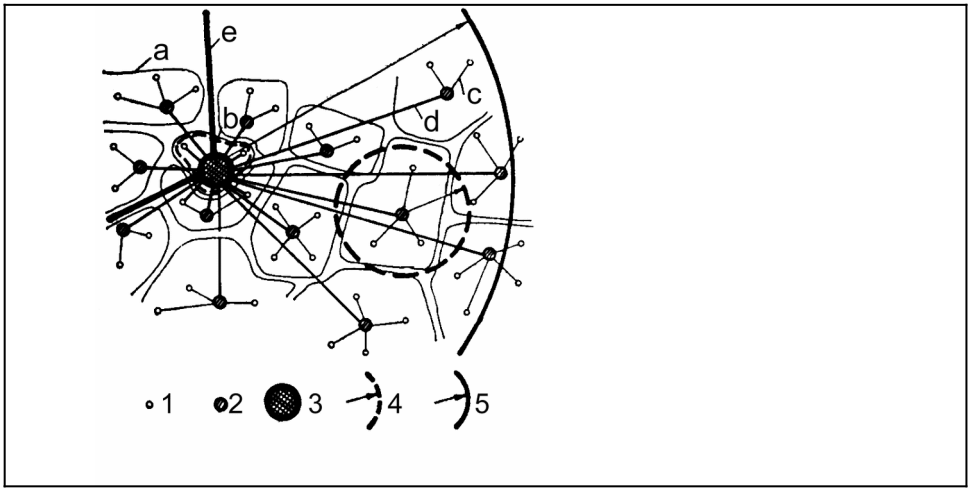

R_{max} 8 km

R_{max} = 20 km

RAZĂ DE DESERVIRE – distanţa până la care dotările social-culturale, comerciale, de prestări servicii din cadrul unei localităţi sau a unei părţi a acesteia asigură

locuitorilor condiţii optime de utilizare. Mărimea razei de deservire are valori diferite în mediul urban faţă de cel rural. Astfel, pentru unităţile de solicitare curentă valorile optime considerate sunt de 500 m în mediul urban şi de până la 3 km în mediul rural; pentru unităţile de solicitare periodică distanţa maximă conside

Rază de deservire rată este de 1500 m în mediul urban şi de până la 8 km în cel rural.

RAZĂ DE PROTECŢIE – distanţă cu mărime constantă în jurul unui obiectiv special (monument istoric, rezervaţie naturală, sursă de alimentare cu apă) sau a unei surse poluante, care delimitează zona ce trebuie supusă unor măsuri speciale pentru păstrarea şi ocrotirea obiectivelor respective sau pentru asigurarea condiţiilor corespunzătoare în zonele învecinate surselor de nocivitate.

RĂSPÂNDIRE A POPULAŢIEI ÎN TERITORIU – vezi REPARTIŢIE TERITORIALĂ A POPULAŢIEI.

RA ŞINOASE – arbori şi arbuşti cu anumite caracteristici comune: frunze aciculare sau solzoase, necăzătoare sau rar căzătoare; produc ră şină; creşterea este rapidă; lemnul este moale şi elastic. Cele mai importante specii sunt: bradul, molidul, pinul; prezente singure sau în asociaţii, ele formează păduri de valoare economică deosebită, lemnul fiind utilizat îndeosebi în industria celulozei şi hârtiei şi în construcţii.

RĂZBOI – luptă armată organizată, desfăşurată între anumite grupuri, în special între diferite state, pentru realizarea unor interese social-economice şi politice. În relaţiile dintre state, războiul constituie o continuare, cu mijloace violente, a politicii pe care statele respective au desfăşurat-o înainte de izbucnirea conflictului.

RĂZBOIUL RECE – formă de conflict politic între sistemul comunist şi cel capitalist, manifestat îndeosebi în

Europa, mai ales în zona „Cortinei de fier”, pe o axă de demarcaţie de la Marea Baltică la Marea Adriatică.

RĂZEŞ – denumire care desemna, începând din evul mediu, un ţăran liber din Moldova. Pentru Ţara

Românească termenul utilizat era *moşnean*.

RA ZOR – 1. fâşie îngustă de teren necultivat, lăsat în pârloagă, care constituie limita între două ogoare sau două terenuri agricole, aparţinând unor gospodării diferite. Sin: HAT. 2. fâşie îngustă de teren, cultivată îndeosebi cu plante legumicole.

REACTOR NUCLEAR – instalaţie complexă în care se produce fisiunea nucleară a unor substanţe fisionabile, alcătuit din combustibil fisionabil, agent moderator, agent caloriportor, bare de control şi material de structură. După tipul combustibilului utilizat, se disting: reactoare cu uraniu natural şi reactoare cu uraniu îmbogăţit (uraniu natural care a suferit o îmbogăţire pentru mărirea concentraţiei în 235U de la 0, 7% până la 3%).

REACŢIE TERMONUCLEARĂ – vezi FUZIUNE.

REAMENAJARE – ansamblu de operaţiuni de modernizare şi îmbunătăţire funcţională şi estetică a arterelor de circulaţie, a spaţiilor verzi şi de agrement, a altor lucrări exterioare.

RECALIFICARE – schimbare a calificării iniţiale a unei persoane şi obţinerea uneia noi, determinată de o dorinţă personală de a dobândi o pregătire superioară sau de anumite conjuncturi ale vieţii economice şi sociale.

RECENSĂMÂNT – operaţie administrativă care constă în înregistrarea unor date asupra unei populaţii sau a unor elemente (producţie, trafic etc.).

RECENSĂMÂNT AL LOCUINŢELOR – înregistrare, la faţa locului, a clădirilor de locuit şi a principalelor elemente legate de acestea: număr de locuinţe, de camere, de gospodării, de persoane, suprafaţă locuibilă, dotări existente. Se realizează, de obicei, odată cu recensământul populaţiei.

RECENSĂMÂNT AL POPULAŢIEI – înregistrare statistică, de obicei exhaustivă, la o dată fixată, având drept obiectiv înregistrarea populaţiei la un moment dat, împreună cu o serie de caracteristici demografice şi socio-economice – domiciliul, vârsta, sexul, starea civilă, cetăţenia, nivelul de instruire, locul de muncă, categoria

socială, ocupaţia etc. – organizată în vederea determinării numărului, structurii şi repartizării teritoriale a populaţiei. Inventarierea cuprinde totalitatea populaţiei aflate la acel moment în interiorul arealului de recenzare. Recensământul asigură o sursă de informare primară asupra populaţiei ţării respective.

RECENSĂMÂNT GENERAL – înregistrare a întregii populaţii a unei ţări.

RECENSĂMÂNT PARŢIAL – înregistrare a unei părţi din populaţie.

RECONSTRUCŢIE – operaţie prin care un imobil sau un ansamblu de clădiri, distruse sau demolate, se construiesc din nou, respectând vechiul amplasament.

RECREERE – orice acţiune sau activitate desfăşurată în mod voluntar, în scopul satisfacerii unor necesităţi legate de odihnă şi destindere, în timpul liber. Recreerea implică activităţi de refacere, reîmprospătare şi revitalizare a capacităţilor fizice şi intelectuale.

RECRUTARE A FORŢEI DE

MUNCĂ – asigurare cu forţă de muncă a unităţilor sau sectoarelor de activitate care înregistrează deficit de personal.

REEXPORT – operaţiune de comerţ exterior care constă în cumpărarea şi revânzarea unor mărfuri în scopul obţinerii unui profit în valută liber convertibilă.

REFORMĂ AGRARĂ – schimbarea relaţiilor economico-sociale din agricultură în urma modificării tipului de proprietate asupra pământului şi a modului de utilizare a acestuia.

REFORMĂ ECONOMICĂ – proces amplu şi complex de transformări profunde, structurale ale organizării, conducerii şi desfăşurării tuturor activităţilor economice care stau la baza motivaţiei şi funcţionării agenţilor economici.

REFUGIAT – persoană ce-şi părăseşte ţara de origine pentru a căuta adăpost într-o ţară străină şi pentru a scăpa de persecuţie (religioasă, politică sau de altă natură).

REFUGIU TURISTIC – unitate de cazare amplasată

pe masive montane mai greu accesibile, adaptată unui sejur foarte scurt (o noapte), desfăşurat în condiţii minime de confort, şi având o capacitate de cazare foarte limitată.

REGAT – stat guvernat de un rege, care deţine puterea supremă.

REGENERARE URBANĂ – proces prin care unui oraş i se revitalizează funcţiile economice, luându-se în considerare noile tehnologii sau noile cerinţe urbane.

REGIM DE ALINIERE – termenul se referă la modul de aşezare şi distanţa frontului clădirilor faţă de limita exterioară a trotuarului străzii. Este determinat de categoria străzii, importanţa şi intensitatea traficului şi a zgomotului produs de acesta, de regimul de înălţime etc. Şi poate fi paralel, perpendicular sau înclinat faţă de axul străzii.

REGIM DE CONSTRUCŢIE – ansamblu de norme care reglementează regimul de aliniere, modul de grupare şi regimul de înălţime ale clădirilor. În funcţie de modul de grupare, se deosebesc: regim *deschis*, în care clădirile sunt separate prin intervale de mărime diferită; regim *grupat*, în care clădirile sunt alipite, câte două sau mai multe, fiind separate de grupele vecine prin spaţii libere; regim *închis*, în care toate clădirile din lungul unei străzi sau a unei porţiuni a acesteia sunt alipite unele de altele.

REGIM DE ÎNĂLŢIME – ansamblu de condiţii prin care se stabilesc: numărul minim, maxim sau mediu de niveluri ale clădirii, în funcţie de amplasamentul acestora.

REGIM POLITIC – mod concret în care funcţionează un sistem politic considerat, implicând forma de guvernare, statuarea rolurilor factorilor politici şi tipul de răspuns al masei de guvernaţi.

REGIONARE – acţiune de împărţire a unui teritoriu, care permite ordonarea şi sistematizarea tuturor informaţiilor geografice, interpretarea nediscriminatorie şi globală a tuturor elementelor componente, în strânsă interacţiune spaţială şi temporală. La baza acestei acţiuni se află următoarele criterii fundamentale: unicitatea, omogenitatea, funcţionalitatea şi vecinătatea.

REGISTRU PERMANENT AL POPULAŢIEI – registru (bancă de date) în care se înscriu continuu informaţii despre persoanele de pe un teritoriu dat şi pe baza căruia se poate determina în permanenţă numărul, starea şi mişcarea populaţiei.

REGIUNE – porţiune relativ omogenă din cuprinsul învelişului geografic, căreia îi sunt specifice caracteristici de relief, climă, ape, resurse economice, încărcătură umană – din care rezultă un peisaj geografic propriu.

REGIUNE ADMINISTRATIVĂ – unitate administrativ-teritorială existentă în România între anii 1950 – 1968.

REGIUNE DE DEZVOLTARE – regiune delimitată pentru a orienta politica regională a guvernului, în sensul reducerii dezechilibrelor teritoriale majore între ariile cele mai dezvoltate şi ariile cele mai puţin dezvoltate; în acelaşi timp reprezintă cel mai bun cadru de implementare şi evaluare a politicii de dezvoltare regională.

REGIUNE ETNOGRAFICĂ spaţiu geografic, de mărime diferită, în care există o unitate de comportament etnic, bazată pe forme generalizate de civilizaţie tradiţională. O regiune etnografică este alcătuită din zone etnografice.

REGIUNE FUNCŢIONALĂ regiune în care unul sau mai multe fenomene comune conectează aşezările într-un întreg funcţional organizat.

REGIUNE GEOSTRATEGICĂ – macroregiune care reflectă o grupare de state în interiorul sistemului politic internaţional, ca rezultat al acţiunii forţelor supranaţionale (internaţionale). O asemenea grupare are la bază elemente de complementaritate economică, socială, politică, militară şi posibilităţi viitoare de dezvoltare. R.g. sunt îndeajuns de extinse pentru a avea o influenţă internaţională, în vederea impunerii unor scopuri şi interese proprii.

REGIUNE INDUSTRIALĂ spaţiu în care se concentrează activităţile industriale şi unde sunt prezente grupări şi centre cu un coeficient ridicat de industrializare, de urbanizare, de dotare cu căi de comunicaţie, cu resurse umane calificate, cu intense legături economice. Prezenţa

unor condiţii diferite de geneză a impus formarea mai multor tipuri de regiuni industriale:

(a) regiuni formate pe baza resurselor energetice şi de materii prime (Ruhr, Donbass, Silezia Superioară, Lorena);

(b) regiuni urban-portuare (New York, Ōsaka-Kobe, Shanghai, Buenos Aires);

(c) regiuni bazate pe tradiţia meşteşugărească (Flandra, Boemia Centrală, Saxonia, Lyon); (d) regiuni mixte

(regiunea Marilor Lacuri, regiunea Volgăi, Los Angeles-San Francisco).

REGIUNE ÎN DECLIN – regiune caracterizată printr-un proces de degradare a activităţilor economice, impus de regulă de închiderea unităţilor productive şi de servicii, relocalizarea capitalului şi a forţei de muncă.

REGIUNE NODALĂ – regiune în care coeziunea este rezultatul fluxurilor interne, al relaţiilor şi interdependenţelor polarizate de un centru dominant (nod). Sin: REGIUNE POLARIZATĂ.

REGIUNE OMOGENĂ – regiune care se caracterizează prin existenţa unor trăsături unificatoare prin prisma unor criterii-cheie, cum ar fi: criteriul economic (un raport venituri/locuitor uniform, un sector industrial dominant comun, rate ale şomajului relativ uniforme etc.); criteriul social-politic (o anumită identitate regională, o dezvoltare istorică comună etc.); criteriul geografic (climat similar, o resursă naturală comună).

REGIUNE PLANIFICATĂ – regiune unde unitatea derivă dintr-un anumit cadru instituţional-administrativ şi din aplicarea unor politici şi programe specifice de dezvoltare regională. Sin: REGIUNE PROGRAMATĂ.

REGIUNE POLARIZATĂ – vezi REGIUNE NODALĂ.

REGIUNE SUBDEZVOLTATĂ – regiune care nu a atins un grad optim de dezvoltare şi în care resursele naturale nu sunt folosite la întreaga capacitate posibilă. Activităţile industriale sunt limitate sau chiar inexistente, iar locuitorii unor astfel de regiuni au un venit şi un

standard de viaţă scăzute.

REGIUNE TURISTICĂ – regiune geografică cu o mare extensie teritorială, dispunând de o varietate peisagistică deosebită, evidenţiată prin: forme de relief specifice (carstice, glaciare, vulcanice etc.), elemente climatice unice etc., care determină fluxuri turistice stabile şi unde se desfăşoară o serie de activităţi turistice, cu însemnătate social-economică.

REGIUNE URBANĂ – ansamblu de oraşe, legate între ele din punct de vedere morfologic, structural şi relaţional, caracterizându-se printr-o întindere relativ mare şi un anumit policentrism.

REGIUNE URBANĂ CONSOLIDATĂ – regiune formată din două sau mai multe arii economice funcţionale, în condiţiile în care cel puţin 5% din populaţia ocupată rezidentă într-o asemenea arie face naveta către piaţa muncii din celelalte arii funcţionale asociate.

REGIUNE URBANIZATĂ – spaţiu de mari dimensiuni, unde urbanizarea constituie caracteristica (esenţialul) peisajului.

REGULARIZARE – îndreptarea sau schimbarea antropică a cursului unui râu prin îndiguire, în scopul prevenirii inundaţiilor, pentru navigaţie sau pentru estetica urbană.

REÎMPĂ DURIRE – apariţia unui nou arboret sau a unei păduri pe un teren pe care a existat anterior vegetaţie forestieră şi al cărui sol şi-a păstrat proprietăţile unui sol de pădure. Procesul se poate realiza pe cale naturală (prin seminţe, lăstari) sau artificială (plantaţii, semănături).

REÎNTINERIRE DEMOGRAFICĂ – proces demografic care constă în creşterea proporţiei populaţiei tinere, ca urmare a ridicării şi menţinerii fertilităţii la un nivel relativ ridicat. Acest proces urmează numai procesului de îmbătrânire demografică.

RELAŢIE DE TRAFIC – legătură existentă între două zone care generează trafic.

1. RELAŢII DE PRODUCŢIE – raporturi ce se stabilesc între indivizi în procesele de producere a

bunurilor materiale. 2. legături dintre unităţile economice din aceeaşi localitate sau din localităţi învecinate, pentru asigurarea cu materii prime, materiale, pentru cooperare tehnică, folosire în comun a unor echipări etc.

RELAŢII SOCIALE – relaţii ce se stabilesc între oameni sau între grupuri sociale în procesele comune de activitate. Se disting: relaţii sociale interindividuale (apropiere, contact, adaptare, concurenţă, opoziţie, conflict) şi relaţii sociale între grupuri (mobilitate socială, stratificare, selecţie, uniformizare, socializare, corupţie, favoritism etc.).

RELAŢII URBAN-RURAL – totalitatea relaţiilor care se stabilesc în cadrul sistemelor de localităţi urbane şi rurale pe linia locuirii, a procesului de producţie agricolă, industrială etc. Cunoscând aceste relaţii, se pot determina fluxurile convergente şi divergente de populaţie şi bunuri între oraş şi teritoriul său înconjurător, se pot stabili capacităţile mijloacelor de transport, ale serviciilor colective, ale echipărilor în sistem, se pot evita fenomenele de migrare masivă, respectiv de depopulare a unor zone rurale şi de suprapopulare a oraşelor.

RELIGII ETNICE – religii ce se identifică teritorial cu anumite grupe etnoculturale. Afilierea la o astfel de religie nu poate fi obţinută prin simpla declarare sau prin credinţă, ci presupune adoptarea unui anumit stil de viaţă, a unei identităţi culturale specifice. Ele, de regulă, nu au prozeliţi, membrii acestora formând comunităţi distincte şi închise ce se identifică cu un anumit grup etnic şi uneori având o anumită identitate politică. Din această grupă fac parte hinduismul, confucianismul, daoismul, iudaismul, shintoismul, jainismul, adepţii acestora reprezentând 20% din totalul populaţiei mondiale.

RELIGII TRIBALE – forme speciale ale religiilor etnice ce se disting prin numărul redus al membrilor, prin apropierea de natură şi identificarea cu grupuri culturale ce nu au fost încă absorbite de societatea modernă, reprezentând 2, 5% din populaţia mondială, având o mai mare răspândire în Asia şi Africa.

RELIGII UNIVERSALE – religii care îşi reclamă aplicabilitatea la întreaga umanitate şi încearcă transmiterea credinţei prin munca misionarilor şi convertire. Afilierea la o astfel de religie este deschisă tuturor oamenilor, indiferent de naţionalitate, etnie sau apartenenţă anterioară la o altă religie. Din această grupă fac parte creştinismul (catolicism, protestantism, ortodoxism), islamul şi budismul etc., iar adepţii acestora au o pondere de 63% din populaţia mondială.

RENAŞTERE – curent cultural şi ştiinţific specific ţărilor vest-europene; corespunde perioadei de destrămare a feudalismului şi de început a capitalismului (sec. XV-XVI). Cristalizată prima oară în Italia, arta renaşterii se caracterizează prin exaltarea idealurilor clasice ale artei antice, prin promovarea unor forme arhitectonice echilibrate şi mai ales prin tendinţele de laicizare, care corespund gândirii umaniste a epocii.

RENOVARE – operaţie de înlocuire, completare sau îmbunătăţire a unor elemente constructive, de modificare a unor instalaţii tehnice ale unei clădiri sau porţiuni ale acesteia, fără a se modifica substanţial aspectul general şi funcţionalitatea acesteia.

RENOVARE URBANĂ – ansamblu de acţiuni prin care se are în vedere modernizarea unui ansamblu urbanistic, a unui grup de clădiri, păstrarea sau punerea în valoare a unor elemente specifice locale, a unor obiective de interes istoric, artistic, arhitectural.

REPARCELARE – reîmpărţire a unui teren – al cărui mod de utilizare nu mai corespunde cerinţelor – în suprafeţe ale căror mărimi şi forme să corespundă cerinţelor funcţionale ale localităţii respective, să conducă la folosirea raţională a terenului din perimetrul construibil.

REPARTIŢIE MODALĂ – repartiţie a traficului total de persoane, participante la deplasare într-un anumit moment, pe moduri de transport: transport în comun, transport cu vehicule personale, deplasare pietonală.

REPARTIŢIE TERITORIALĂ A

POPULAŢIEI – răspândire a populaţiei pe un teritoriu

dat, de obicei în cuprinsul graniţelor unui stat sau al unei unităţi teritorial-administrative. Sin: RĂSPÂNDIRE A POPULAŢIEI ÎN TERITORIU.

REPATRIERE – vezi MIGRAŢIE DE REÎNTOARCERE.

REPOPULARE – termen aplicat îndeosebi fenomenului de retragere a populaţiei către zonele rurale în ultimul stadiu al ciclului vieţii, procesul influenţând rata de declin al populaţiei rurale în acele zone.

REPRESIUNE – ansamblu de acţiuni voluntare, organizate, atent planificate şi aplicate, îndreptate spre limitarea posibilităţilor de formare şi afirmare ale intereselor şi acţiunilor unei persoane, grup sau organizaţiei rivale. Uneori, termenul este folosit şi cu sensul de „reprimare”, deşi nu include şi acţiuni de eliminare fizică, aşa cum se întâmplă în cazul reprimării.

REPRODUCERE A POPULAŢIEI – proces caracterizat prin succesiunea generaţiilor, înlocuirea unei generaţii cu alta nouă prin creştere naturală, după schema matematică a ansamblelor ce se reînnoiesc. În fiecare an apare o generaţie nouă, cele existente fiind diminuate prin mortalitate, una din generaţiile existente dispărând definitiv.

REPRODUCERE BRUTĂ – reproducere a populaţiei privită ca proces în care se face abstracţie de efectul mortalităţii, în decursul unei perioade.

REPRODUCERE NETĂ – reproducere a populaţiei privită ca proces în care se ia în considerare efectul mortalităţii, în decursul unei perioade.

REPUBLICĂ – formă de stat în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii ori de un preşedinte, ales sau numit.

RESORTISANT – persoană fizică sau juridică aparţinând unui stat, dar care se află sub protecţia altui stat.

RESTAURARE – operaţie prin care operele de artă, monumentele de arhitectură sunt readuse la valoarea lor artistică pentru a fi păstrate şi puse în valoare. RESTAURARE URBANĂ – proces de transformare radicală

a unui oraş sau a unei porţiuni din acesta fie prin desfiinţarea parţială sau totală a construcţiilor şi amenajărilor mai vechi, care nu mai corespund anumitor cerinţe, şi înlocuirea acestora cu construcţii şi amenajări noi, fie prin schimbarea modului de utilizare a unor clădiri în care nu se mai desfăşoară activităţile pentru care au fost destinate iniţial.

RESTRUCTURARE A TURISMULUI – proces cu implicaţii profunde, desfăşurat de administraţia naţională de turism, alături de investitori şi agenţi economici, menit să asigure o dezvoltare viitoare intensă pentru întreaga activitate turistică, utilizarea completă şi cât mai complexă a potenţialului turistic şi a bazei materiale etc.

RESTRUCTURARE ECONOMICĂ – ansamblu de acţiuni care vizează reorganizarea economiei pentru mărirea performanţelor şi eficienţei economice. În ţările aflate în tranziţie economică, procesul implică privatizarea întreprinderilor, a terenurilor agricole, menţinerea numai a unităţilor rentabile, stimularea libertăţii economice şi a investiţiilor.

RESURSĂ – element material sau abstract care poate fi folosit pentru satisfacerea unor nevoi sau necesităţi umane. Conceptul de R. este direct influenţat de nivelul de dezvoltare al societăţii umane şi de sistemul de valori practicat. R. devine astfel un concept cultural, aceleaşi lucruri sau elemente pot fi considerate R. de către o societate sau, dimpotrivă, datorită subdezvoltării sau necunoaşterii, pot fi ignorate de altă societate. Resursele se divid în: (a) R. *naturale*, care se referă la elementele mediului natural folositoare omului, incluzând mineralele, sursele de energie, clima, solul, vegetaţia naturală.

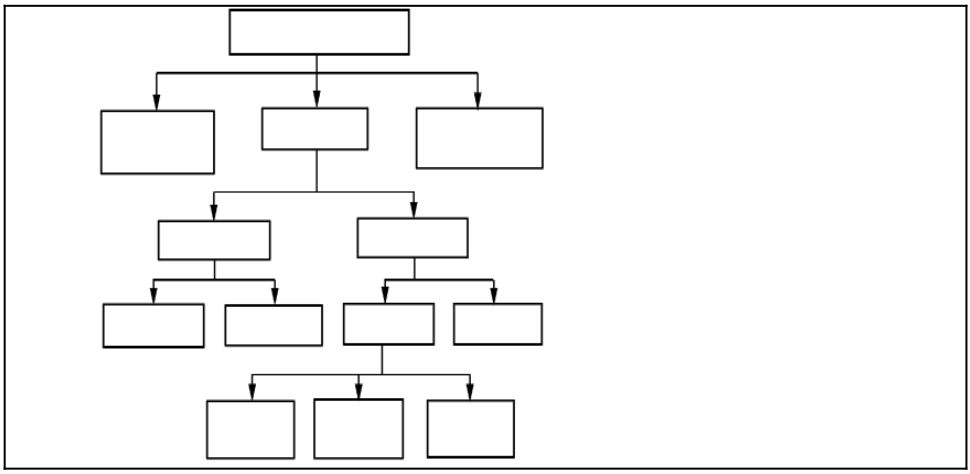

Resurse peisajul, viaţa animală etc.; (b) R. *antropice*, care se referă la numărul şi posibilităţile mentale şi fizice ale oamenilor; (c) R. *capitale*, care cuprind elementele construite de om în scopul desfăşurărilor activităţilor sociale, economice, culturale, exprimate prin instrumente, utilaje, tehnologii etc., ce se constituie în capitalul existenţial.

RESURSĂ DE ENERGIE – cantitate globală de purtători neregenerabili de energie primară, în special combustibili fosili şi radioactivi.

RESURSE BALNEOCLIMATERICE – posibilităţi existente într-un spaţiu geografic, care pot fi puse în valoare pentru tratament balneoclimateric. După natura

lor, se pot grupa în: factori terapeutici (izvoare minerale, ape termale, lacuri helioterme, termale, litoral, nămoluri, mofete) şi factori climatici cu acţiune terapeutică (temperatura şi umiditatea aerului, radiaţia solară, aerosolii naturali, aeroionizarea etc.). RESURSE DE APĂ – totalitatea apelor naturale de care dispune un anumit teritoriu, posibil de a fi valorificate în anumite condiţii sau în anumite perioade. Cuprind, în principal, apele de suprafaţă şi apele subterane.

RESURSE DE MUNCĂ – parte a populaţiei care dispune de ansamblul capacităţilor fizice şi intelectuale care-i permit să îndeplinească o muncă utilă în una din activităţile economiei naţionale (populaţia activă la care se adaugă numărul persoanelor care desfăşoară o activitate aducătoare de venit şi care are o vârstă mai mare decât cea de pensio n-are, dar din care se scad persoanele în vârstă de muncă care au incapacitate definitivă de muncă).

RESURSE ECONOMICE – instrumente, capacităţi, materii, energii, fonduri financiare de care dispune un anumit teritoriu şi care pot fi utilizate pentru desfăşurarea activităţilor social-economice.

RESURSE MATERIALE – totalitatea bunurilor materiale (fonduri fixe, lucrări de echipare, resurse de materii prime) de care dispune un teritoriu.

RESURSE NATURALE – totalitatea zăcămintelor de combustibili şi de minereuri, a terenurilor agricole sau potenţial agricole, a apelor şi a pădurilor de care dispune o ţară.

RESURSE TURISTICE – ansamblul elementelor naturale, economice şi cultural-istorice care prezintă anumite posibilităţi de valorificare turistică, constituind premise pentru dezvoltarea activităţii de turism. Prin specific, conţinut şi valoare, resursele turistice (naturale şi antropice) reprezintă, pe de o parte, atracţii turistice pretabile pentru vizitare, iar, pe de altă parte, pot fi valorificate direct în activitatea de turism, constituind diferite produse turistice şi generând anumite forme de turism.

RESURSE TURISTICE NATURALE – componente ale mediului care prin natura, calitatea şi specificul lor sunt recunoscute de turism şi valorificate prin acesta: elemente geomorfologice, climatologice, floristice şi faunistice, peisaje, substanţe minerale balneare şi alţi factori.

REŞEDINŢĂ – sediul unei autorităţi sau al unei persoane oficiale, în care aceasta îşi exercită funcţiile sale; localitatea sau clădirea în care se află acest sediu.

RETAIL – zonă de concentrare a activităţilor comerciale, situată în spa

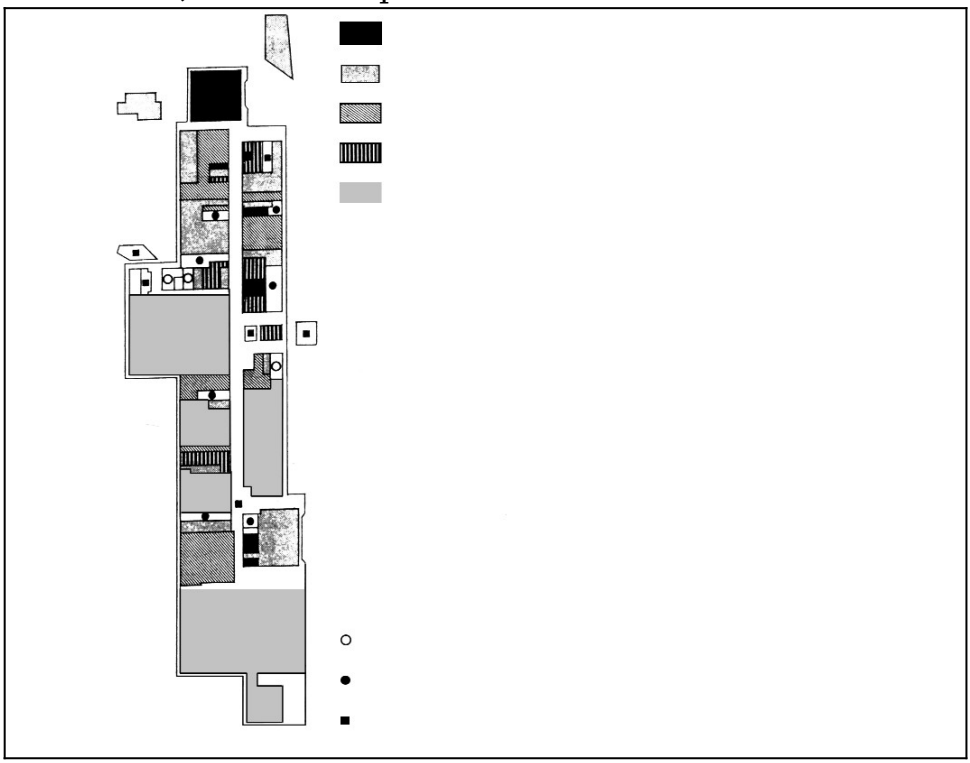

ţiile periurbane, care, pe lângă spaţiile comerciale propriu-zise, cuprinde şi zone de agrement, pentru petrecerea timpului liber, unităţi de cazare şi alte facilităţi de distracţie. Astfel de zone au fost create pentru descongestionarea oraşelor, ele atrăgând atât populaţia urbană, cât şi populaţia din zonele rurale învecinate, care frecvent îşi făcea cum părăturile în oraş. Destinate iniţial comerţului cu amănuntul, ele au căpătat în timp şi un rol

de zone de agrement şi distracţie (cuv. engl.).

RETROMIGRAŢIE – vezi MIGRAŢIE DE REÎNTOARCERE.

REŢEA DE AŞEZĂRI – totalitatea aşezărilor şi distribuţia lor spaţială dintr-un teritoriu. Se identifică, spaţial, o reţea urbană şi una rurală.

REŢEA DE CALE FERATĂ – totalitatea căilor ferate controlate de o administraţie. Se disting: reţeaua principală (cea mai importantă) şi reţeaua secundară.

REŢEA DE TRANSPORT – ansamblul liniilor sau căilor de comunicaţie pentru orice tip de transport.

REŢEA RUTIERĂ – totalitatea căilor de comunicaţie rutiere ale unei ţări.

REŢEA STRADALĂ – totalitatea străzilor dintr-o localitate. Se grupează în: reţea majoră (principalele străzi ale localităţii) şi reţea minoră (sau secundară). Sin: TRAMĂ STRADALĂ.

REŢELE EDILITARE – ansambluri de echipări destinate să asigure locuitorilor unei localităţi condiţii corespunzătoare de confort şi igienă, în locuinţe şi în afara acestora. Se amplasează, de regulă, pe spaţiile publice, fie sub nivelul terenului (reţele de distribuţie a apei, a gazelor naturale, de colectare a apelor uzate, de telecomunicaţii), fie la nivelul acestuia (canale de evacuare a apelor pluviale, conducte pentru transportul aburului), fie deasupra solului (reţele de iluminat public, de semnalizare, de radioficare etc.).

REVITALIZARE – reluare a procesului de dezvoltare a unei localităţi, a unui ansamblu urbanistic prin amplasarea unor noi obiective economice, administrative, social-culturale sau de învăţământ.

REVOLUŢIE – 1. orice schimbare spectaculoasă, de structură, a unei sfere importante a vieţii umane (industrie, comportament, gândire, artă, ştiinţă etc.). 2. schimbare profundă în modul de organizare a unei societăţi, iniţiată, de regulă, de schimbările în sistemul puterii politice, uneori prin violenţă.

REVOLUŢIE AGRARĂ – aplicarea unui sistem tehnic

şi economic care sporeşte considerabil randamentul agricol.

REVOLUŢIE DEMOGRAFICĂ – termen de origine franceză, adoptat încă din sec. al XVIII-lea, referitor la răspândirea metodelor contraceptive în cadrul căsătoriilor. Se caracterizează prin scăderea mortalităţii, urmată de scăderea natalităţii, uneori fenomenele fiind concomitente. În intervalul care separă scăderea mortalităţii de începutul scăderii natalităţii are loc o creştere rapidă a populaţiei, în general de scurtă durată. REVOLUŢIE INDUSTRIALĂ – proces economic şi social de trecere de la producţia manufacturată la cea mecanizată, ale cărui începuturi au fost în Anglia la sfârşitul sec. al XVIII-lea. În funcţie de caracteristicile diferitelor etape, s-au individualizat: prima revoluţie industrială, în care principalele elemente de progres au fost introducerea cărbunelui în circuitul economic, apariţia motorului cu aburi, introducerea cocsului în siderurgie, dezvoltarea transportului feroviar şi maritim; a doua revoluţie industrială s-a declanşat la sfârşitul sec. al XIX-lea datorită unor noi cuceriri introducerea electricităţii, apariţia motorului cu ardere internă, intrarea hidrocarburilor în procesul de producţie

— Iar sfârşitul său a marcat formarea economiei mondiale (deceniul opt al acestui secol); a treia revoluţie industrială, aflată în desfăşurare, în care motorul economiei este reprezentat de noile industrii: microelectronica, robotica, industriile de obţinere a unor noi materiale, biotehnologiile.

REVOLUŢIE TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ – schimbare radicală intervenită în condiţiile de viaţă ale omenirii ce cuprinde următoarele componente: revoluţia industrială; modernizarea agriculturii prin industrializarea şi mecanizarea ei; revoluţia transporturilor; urbanizarea şi revoluţia în ştiinţele biologice.

REVOLUŢIE VERDE – ansamblu de acţiuni realizate în scopul ameliorării genetice a soiurilor de plante cultivate, pentru a mări producţia agricolă. Procesul a început în anii ’60, dar rezultatele nu au fost cele aşteptate

datorită unei capacităţi limitate de adaptare a noilor plante la condiţiile naturale.

REZERVĂ DE ENERGIE – parte din resurse care poate fi valorificată la nivelul actual al tehnologiei, la un preţ de cost acceptabil.

REZERVE ENERGETICE ADIŢIONALE – totalitatea rezervelor care nu intră în categoria rezervelor sigure şi care prezintă un minimum interes economic. Estimările furnizate pentru R.e.a. nu reflectă cu certitudine existenţa acestora, dar se bazează pe observarea condiţiilor geologice favorabile pentru prezenţa acestor resurse. Existenţa acestor resurse este deci pur speculativă.

REZERVE ENERGETICE SIGURE – parte a resurselor, cuantificată, pentru care a fost verificată şi posibilitatea exploatării lor în condiţiile economice locale, cu tehnologia disponibilă la un moment dat.

REZERVE ENERGETICE SIGUR RECUPERABILE – totalitatea rezervelor confirmate care pot fi recuperate (extrase sub forma lor primară) în condiţiile economice şi tehnologice actuale.

REZERVOR – construcţie naturală sau antropică cu rol de stocare a unor cantităţi de apă. Rezervoarele construite de om sunt legate deseori de baraje sau construcţii hidroenergetice, având roluri multiple în domeniul alimentării cu apă a localităţilor, producerii energiei electrice, consumului industrial sau pentru irigaţii.

REZIDUURI – resturi tehnologice de orice natură, produsele şi materialele cu termene de garanţie depăşite, produsele uzate fizic care nu mai au valoare de întrebuinţare, precum şi resturile menajere.

REZIDUURI INDUSTRIALE – reziduuri provenite din diferite procese de fabricaţie (cenuşă, zgură, şpan, rumeguş etc.).

REZIDUURI MENAJERE reziduuri solide rezultate din activitatea desfăşurată în gospodăriile individuale şi în unităţile publice. Cantitatea specifică de reziduuri menajere variază între 0, 3 şi 1, 2 kg/locuitor/zi, în funcţie

de climă, gradul de confort al locuinţei, modul de alimentare a populaţiei.

REZIDUURI STRADALE – reziduuri provenite din deplasarea cotidiană a populaţiei, din uzura îmbrăcăminţii rutiere, de la plantaţii, animale, din depunerea obişnuită a suspensiilor solide din atmosferă, care sunt specifice căilor de circulaţie publică.

RIDICĂ RI CADASTRALE – ridică îi topografice fă cute cu scopul marcării proprietăţilor funciare. Arealul, limita, valoarea, locaţia şi proprietarul fiecărei parcele – toate sunt consemnate într-un registru.

RISC DEMOGRAFIC – posibilitatea obiectivă ca o persoană, dintr-o populaţie sau subpopulaţie, să sufere un anumit eveniment demografic. În acest scop, populaţia trebuie riguros delimitată în grupe omogene, capabile să suporte evenimentul respectiv: naştere, deces, trecere din populaţia inactivă în populaţia activă, din populaţia unei clase şcolare în populaţia clasei imediat următoare etc.

RISC DE ŢARĂ – apreciere asupra probabilităţii apariţiei unor pierderi în relaţiile economice dintre comunitatea internaţională şi o anumită ţară. Pentru determinarea acestuia se au în vedere riscul economic, riscul social, riscul politic şi riscul comercial.

RISC GEOECOLOGIC URBAN – pericol neaşteptat de degradare urbană, manifestat prin modificările bruşte sau cumulative ale raportului dintre componentele mediului urban. Acest risc se exprimă prin existenţa posibilităţilor de producere a unui eveniment sau a unui lanţ de evenimente cu efecte parţial anticipate.

RIT – acţiune formală sau serie de acţiuni formale, specifică societăţilor primitive sau tradiţionale, ce are o desfăşurare repetitivă. Poate avea caracter religios, magic sau social, distingându-se: R. de naştere, R. de purificare, R. de iniţiere etc.

RITM DE CREŞTERE A POPULAŢIEI – indice relativ ce măsoară dinamica populaţiei prin raportarea creşterii (sporului) dintr-o perioadă la numărul populaţiei existent la începutul perioadei, după formula

$R = \frac{P}{P1} 100$.

În care: *R* – ritmul de creştere; *P* – bilanţul total al populaţiei în perioada respectivă; *P1* – numărul populaţiei la începutul perioadei. Sin: INDICE DE CREŞTERE A POPULAŢIEI.

RITM DE URBANIZARE – indicator ce exprimă intensitatea schimbării gradului de urbanizare a unei ţări sau regiuni, într-o anumită perioadă de timp.

RITUAL – iniţial, formă socială de aplicare a unui rit; ulterior, modalitate de conferire a unor semnificaţii simbolice unor evenimente sau situaţii sociale prin care se stabilesc raporturi între individ şi organizaţie şi se menţine respectul faţă de un anumit mod de organizare.

RIZICULTURĂ – ramură a agriculturii care se ocupă de cultura orezului. Există rizicultură neirigată, practicată în zonele montane, şi rizicultură irigată, cu orezării inundate.

ROIREA SATELOR – procesul prin care o parte din populaţia satului se desprinde, la o anumită presiune demografică, şi întemeiază altă aşezare. În funcţie de ocupaţia dominantă se deosebesc două tipuri de roiri: *pastorale* şi *agrare*. Satul-roi se individualizează teritorial faţă de satul-matcă când se procedează la alegerea părţilor ce i se cuvin din moşia satului. Roirea satelor a fost posibilă numai în satele libere (moşneni, răzeşi, nemeşi), unde dreptul obişnuit rezolva echitabil problemele care se iveau la separarea sau alegerea suprafeţelor de pământ.

ROMANI – locuitori ai Romei antice. Prin extensie, populaţia de bază a statului roman, ai cărei membri se bucurau de drepturi depline de cetăţenie.

ROMÂNI – popor ce s-a constituit ca naţiune în România, vorbeşte limba română (de origine latină), are religia creştină ortodoxă şi are descendenţă directă din populaţia daco-romană din spaţiul carpato-danubiano-pontic. R. sunt întâlniţi în România în proporţii covârşitoare (aproape 90%), dar şi în Republica Moldova (unde sunt, de asemenea, majoritari, 64, 5%), în Ucraina,

Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria ş.a.

ROMÂNISM – „soluţia” pe care C. Rădulescu-Motru (1868 – 1957) o concepe pentru punerea în valoare a spiritualităţii poporului român în condiţiile europenizării sale, conferind o menire istorică ţării în concertul ţărilor europene. R. valorifică însuşirile etnice şi etice, punând de acord exigenţele vieţii româneşti cu cele europene.

ROTAŢIA CULTURILOR – succesiune de culturi pe aceeaşi parcelă.

RUBIN – varietate roşie de corindon, utilizată ca piatră preţioasă şi în mecanica de precizie.

RUMÂN – vezi VECIN (2).

RUPESTRU – denumire dată lucrărilor artistice practicate într-o peşteră naturală sau săpate în stâncă.

RURALIZARE – proces prin care un areal devine din ce în ce mai dependent de agricultură, numărul activilor neagricoli reducându-se comparativ cu numărul angajaţilor în agricultură.

RURURBAN – arie situată între oraş şi spaţiul rural, neprecizată spaţial, în care funcţiile urbane se împletesc cu cele rurale.

RURURBANIZARE – proces de modernizare şi diversificare a profilului economic al aşezărilor rurale, ce poate constitui o etapă în dezvoltarea acestora. Sin: DERURALIZARE.

RUTĂ – linie de comunicaţie sau de transport între două sau mai multe locaţii, care implică o deplasare. Această deplasare poate fi făcută urmând o cale terestră, aeriană, navală şi poate fi realizată cu diferite mijloace (auto, căi ferate, conducte etc.). Intersecţia mai multor rute formează o reţea.

RUTENI – populaţie de origine ucraineană, localizată în nordul ţării, în Bucovina, ce vorbeşte un dialect al limbii ruse numit *malorusă*, având religia creştină ortodoxă.

Articol XIX. S

SAFIR – varietate albastră de corindon, utilizată ca piatră preţioasă.

SAIVAN – adăpost pentru ovine, amplasat pe terenul de păşunat sau în apropierea acestuia, într-un loc adăpostit de vânt şi cu posibilităţi de scurgere naturală a apelor din precipitaţii.

SALARIAT – persoană care îşi exercită activitatea pe baza unui contract de muncă într-o unitate economică sau socială (indiferent de forma de proprietate) sau la persoane particulare, în schimbul unei remuneraţii sub formă de salariu.

SALEDUCTE – conducte pentru transportul sării.

SALINĂ – mină sau carieră din care se extrage sare gemă sub formă solidă sau sub formă de soluţie (saramură concentrată).

SALPETRU – termen general folosit pentru azotaţii de sodiu şi potasiu. Se utilizează ca îngrăşământ, oxidant în metalurgie etc.

SALUBRITATE – 1. starea generală a unei localităţi, a unui teritoriu, în privinţa condiţiilor de igienă. 2. activitate de gospodărire locală care cuprinde operaţiunile şi măsurile ce se pot aplica pentru îndepărtarea reziduurilor de pe teritoriul unei localităţi.

SALUBRIZARE – acţiunea de colectare a deşeurilor menajere de la sursa lor de producere, fără o selectare prealabilă pe categorii de materii reciclabile.

SANATORIU – instituţie cu caracter medical, destinată persoanelor suferinde ce nu au nevoie de spitalizare, dar trebuie să fie supuse unor tratamente de durată mai lungă. Se disting: S. balneare (amplasate în localităţi în care există factori terapeutici naturali), S. pentru boli pulmonare (amplasate pe terenuri cu insolaţie puternică, ferite de umezeală şi emanaţii nocive), S. de neuropsihiatrie (situate în zone în care există un climat de cruţare).

SANCTUAR – denumire generală dată zonei sacre a unei biserici. La edificiile ortodoxe corespunde cu absida altarului şi anexele acesteia. La monumentele de cult occidentale sanctuarul denumeşte absida principală şi, începând cu arhitectura gotică, include şi corul.

SARCINA POPULAŢIEI ACTIVE – sarcina care revine celor ce sunt integraţi în activitatea economică productivă, exprimată prin raportul dintre populaţia activilor având un loc de muncă şi restul populaţiei.

SARCOFAG – sicriu monumental din piatră, destinat rămăşiţelor pământeşti ale personajelor importante. În general, sarcofagele medievale reiau formele modelelor din antichitate: o amplă cutie, paralelipipedică, ale cărei laturi pot fi decorate cu reliefuri, peste care se aşază un capac, de asemenea decorat, uneori prevăzut cu figura defunctului.

SARMAŢI – populaţie indo-europeană nomadă, împărţită în triburi şi stabilită în sec. al III-lea î.Hr. În nordul Mării Negre; asimilată în sec. III-IV de goţi, huni, slavi.

SAŞI – populaţie germană originară din Saxonia, Flandra, regiunea Moesellei şi Rhinului, colonizată, în sec. XII-XIII, în Transilvania.

SAT – aşezare de tip rural, a cărei populaţie se ocupă îndeosebi cu agricultura, locuind în gospodării individuale. Ea se materializează ca o dublă realitate teritorială, concretizată prin locul de concentrare a locuinţelor (vatra) şi prin locul de muncă (moşia), ambele fiind părţi constitutive ale unei singure unităţi teritoriale şi având fiecare funcţii social-economice bine gândite în viaţa colectivităţilor rurale. Principalele componente sunt: *populaţia*, componentă socială cu aspecte cantitative (densitate, dinamică, mobilitate, structură) şi aspecte calitative (resurse de muncă, relaţii sociale, tradiţii, obiceiuri); *vatra*, cu poziţia geografică, condiţiile fizico-geografice, dispersia, concentrarea factorilor favorizanţi sau restrictivi; *locul de muncă* (moşia), componentă economică teritorială cuprinzând potenţialul resurselor, modul de utilizare, formele de proprietate. Satele au, în principiu, un nivel de dotare socio-culturală şi de echipare tehnico-edilitară sub nivelul aşezărilor urbane şi un număr relativ redus de locuitori. În anumite ţări, numărul limitat de locuitori constituie criteriul de bază în stabilirea

statutului de localitate rurală (ex: în Suedia până la 200 de locuitori; în Anglia, Elveţia, Spania până la 1.000; în Franţa, Iugoslavia, Norvegia până la 2000; în Austria până la 5.000 de locuitori etc.). Formarea şi evoluţia satelor din România au fost determinate şi influenţate de o complexitate de factori istorici, geografici, economici, politici şi sociali. Situarea în teritoriu, forma, mărimea şi structura satelor corespund caracterelor geografice locale (sate de câmpie, de deal sau de munte), modului de cultivare a terenurilor şi de creştere a animalelor şi, în unele cazuri, unor necesităţi de apărare. Astfel, satele pot fi clasificate în câteva mari categorii: (a) după formă – geometrice, poligonale, tentaculare, liniare, fusiforme, neregulate etc. (b) după structură – adunate, răsfirate, risipite sau împrăştiate, compacte; (c) după textură regulată, radiar-concentrice, monoliniare sau biliniare, neregulate; (d) după numărul de locuitori – sat foarte mic (sub 250 de loc.), mic (250 – 500 de loc.), mijlociu (500 – 1500 de loc.), mare (1500 – 3.000 de loc.) şi foarte mare (peste 3.000 de loc.); (e) după funcţiile economice – sat predominant agricol

VATRA

— Aspecte geografice ale habitatului

— Poziţia geografică; particularităţi ale elementelor cadrului natural; influenţe

— Dispersie, concentrare

— Factori favorizanţi sau restrictivi; aspecte microgeografice

(moşie, ţarină) (componenta economică teritorială)

— Caracteristici economico-geografice; poziţia faţă de vatră (apropiere, formă)

— Structura economică a teritoriului; potenţialul resurselor; sisteme de valorificare; forme de posesiune; grad de folosire

(a) SATUL

parte şi centru coordonator al complexului rural „comună”.

POPULAŢIA

(componenta socială)
Aspecte cantitative
— Dinamica populaţiei
— Mobilitatea populaţiei
— Densitatea populaţiei
— Structura populaţiei
Aspecte calitative
— Resurse de muncă
— Relaţii sociale
— Tradiţii, obiceiuri
Morfostructuri
Structuri
Funcţii primare
Structuri şi forme rururbane cu dotări cultura cerea secundare terţiare
A. – risipit
A. rezidenţiale socialelelor, alte culactivitate de impor
— Adunat
— Împrăştiat
— Mononuclear
— Plurinuclear
(centru civic, centre secundare, tipuri de locuinţe
— Administrative
— Culturale
— Sanitareturi de câmp
— Pomicultură
— Viticultură
— Legumicultură de valorificare a resurselor locale
— Nuclee ale tanţă locală
— Polarizante
B. liniar
— De producânvăţă
— Zootehnie industriei
(centripet
— Pluriliniar
— Poligonal
— Alte forme geometrice ţie (amplasare, zonificare)
B. de circulaţiemânt

— Recreative
— Circulaţia mărfurilor
— Transporturi şi centrifug)

MOD DE VIAŢĂ RURALĂ
Satul – sistem teritorial şi social
(cerealier, zootehnic, cerealier şi zootehnic, viticol, legumicol, pomicol etc.), predominant industrial (cu industrie extractivă sau/şi prelucrătoare), cu funcţii mixte (agro-industrial, agro-forestier, agro-piscicol etc.) şi sat cu funcţii speciale (piscicole, turistice, balneoclimaterice etc.).

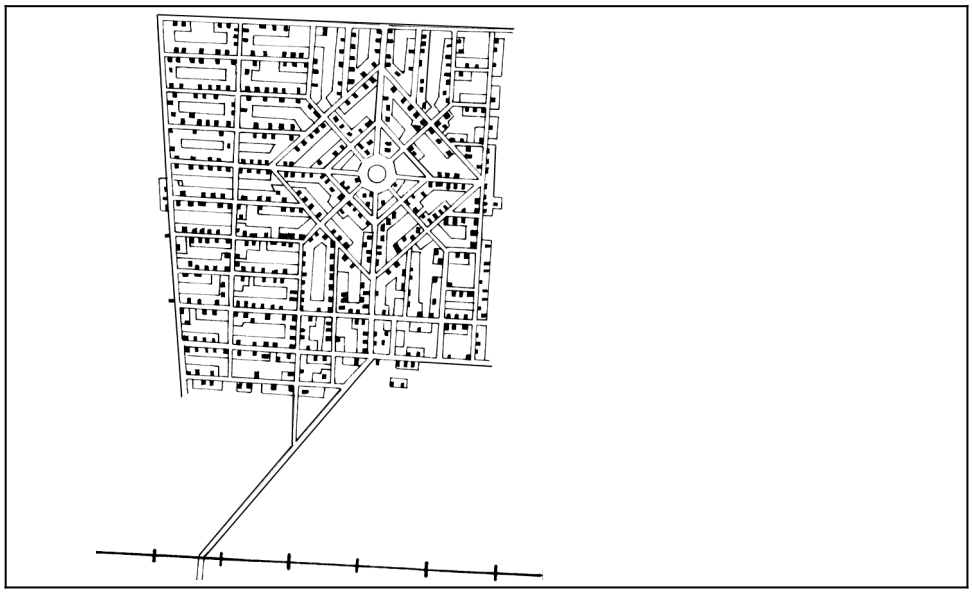

SAT ADUNAT – tip morfostructural de aşezare rurală cu vatră bine conturată, la care se constată detaşarea netă a suprafeţei construite de teritoriul
Sat cu structură adunată, formă pătraţică şi textură regulată (parţial radiar-concentrică)
moşiei. Acesta este specific câmpiilor şi depresiunilor joase intramontane. Valorificarea câmpului pentru producţia cerealieră şi gruparea gospodăriilor în vatra bine individualizată, cu scopul de a lăsa descoperit terenul

pentru culturi agro

— Cerealiere, s-a repercutat în acţiunea de concentrare a populaţiei. Acest tip de sat reprezintă o sinteză a evoluţiei şi organizării teritoriale a tipului de sat risipit şi răsfirat, urmare firească a adaptării vetrei la condiţiile de şes ale reliefului. La acest tip de sat, gradul de îndesire a gospodăriilor este direct proporţional cu vechimea şi puterea sa economică. Vatra sa are o tramă stradală mai mult sau mai puţin ordonată.

SAT COMPACT – variantă a satului adunat, în care clădirile sunt aşezate la stradă, lipite unele de altele, calcan lângă calcan, şi care, în trecut, a îndeplinit funcţia de târg sau centru de apărare. Foarte multe dintre satele compacte sunt specifice populaţiei de etnie germană (saşi şi şvabi) din România.

SAT DE VACANŢĂ – centru turistic compus din vile sau bungalow-uri destinate cazării individuale sau familiale şi grupate în jurul unor spaţii comune pentru masă, distracţii şi sport. Primele S.v. au fost create de Touring Club de France şi au intrat în circuitul turistic începând cu anul 1965.

SAT DEVĂLMAŞ – tip de comunitate teritorială specific pentru societatea medievală românească, care cuprindea o asociaţie de gospodării familiale, pe baza unui teritoriu aflat în proprietate comună, în care colectivitatea, ca atare, avea drepturi anterioare şi superioare drepturilor gospodăriilor componente, drepturi exercitate prin organele de conducere (obşte).

SAT PĂRĂSIT – localitate rurală al cărei nume apare menţionat în anumite documente şi care nu mai este în prezent locuită. Părăsirea acestei localităţi poate avea mai multe cauze: dezastre naturale şi ecologice, epidemii, declin economic puternic, cauze politico-militare etc.

SAT RĂSFIRAT – tip de aşezare rurală cu vatra mai bine conturată, din zonele subcarpatice şi premontane (la altitudini cuprinse între 400 şi 800 m), unde gospodăriile alternează cu livezi, păşuni şi fâneţe. Acest tip de sat este rezultatul unei economii diversificate (culturi de pomi

fructiferi, viţă-de-vie.

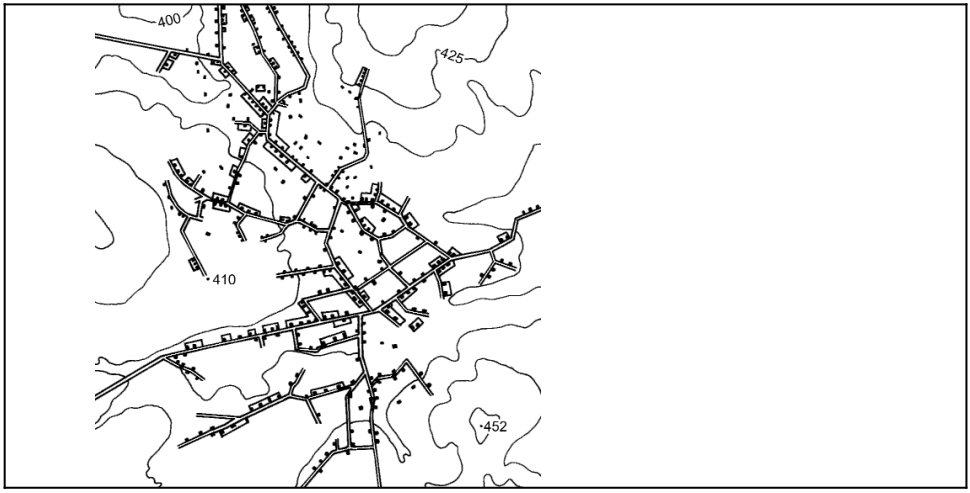

Sat cu structură răsfirată, formă tentaculară şi textură neregulată păşuni, păduri etc.), care a dat posibilitatea unor îndeletniciri variate, legate de resursele bogate ale solului şi subsolului.

SAT RISIPIT (ÎMPRĂŞTIAT) – tip morfostructural de aşezare rurală cu gospodării sau grupe de gospodării puternic dispersate, distanţa între ele fiind

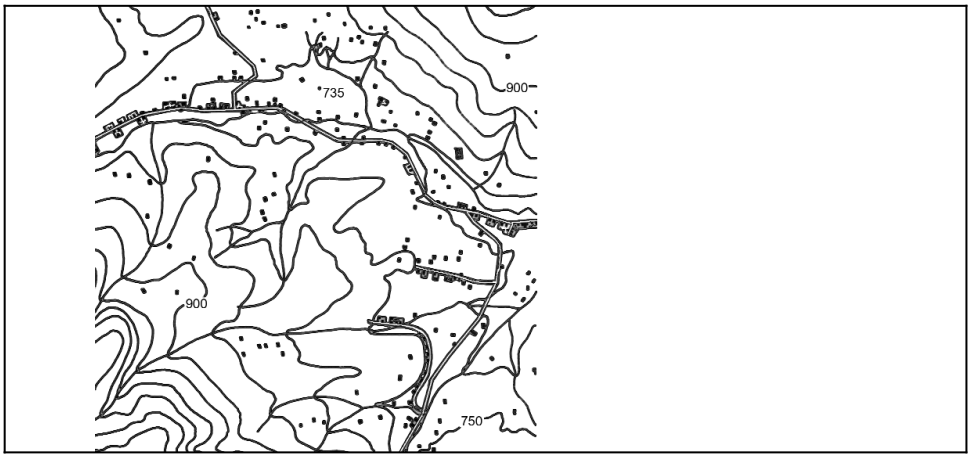

Sat cu structură risipită (împrăştiată), fără textură, cu gospodării grupate pe cătune de 100 până la 2000 m, şi care sunt dispuse predominant în spaţiul montan. Gospodăriile foarte dispersate fac să se confunde întregul hotar al satului cu vatra sa. Aceste sate valorifică terenurile cu fâneţe şi păşuni de pe înălţimi, prin creşterea animalelor, mici semănături, obţinând produse îndeosebi pentru consumul familial.

SAT-STUP – tip de sat adunat, specific Europei Meridionale, situat în zonele cu relief accidentat, fiind extins pe versanţii montani.

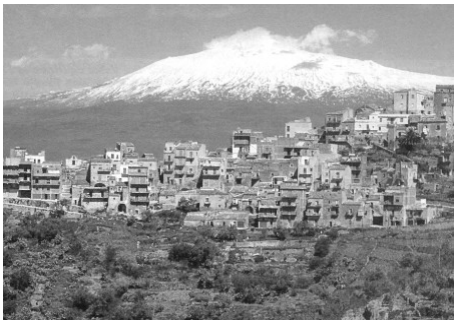

Sat-stup

SAT TURISTIC – aşezare rurală pitorească, situată într-un mediu nepoluat, păstrătoare de tradiţii şi cu un bogat trecut istoric, care, în afara funcţiilor politico-administrative, sociale, economice şi culturale proprii, îndeplineşte, sezonier sau în tot cursul anului, şi funcţia de primire şi găzduire a turiştilor pentru petrecerea unui sejur cu durată nedefinită. Prezintă importanţă deosebită pentru turism şi atrage categorii diverse de turişti.

SAT TURISTIC CLIMATERIC ŞI PEISAGISTIC – categorie de aşezare rurală unde caracteristica predominantă, adecvată turismului de sejur (pentru amatorii de linişte, de plimbări solitare, într-un peisaj deosebit), este cadrul natural şi poziţia geografică izolată de centrele aglomerate şi de marile artere de circulaţie.

SAT TURISTIC DE CREAŢIE ARTISTICĂ ŞI ARTIZANALĂ – tip de aşezare rurală recunoscută pentru creaţiile sale artistice şi artizanale, care stimulează interesul turiştilor pentru creaţia populară şi dorinţa lor pentru achiziţionarea unor astfel de creaţii direct de la sursă, de la producătorul popular local.

SAT TURISTIC ETNOGRAFIC-FOLCLORIC – categorie de aşezare rurală în care portul tradiţional, arhitectura, mobilarea şi decorarea interioarelor în stil rustic, muzica şi dansurile populare predomină şi se impun ca însuşiri esenţiale ale satului respectiv.

Această aşezare umană poate oferi turiştilor servicii de cazare şi masă în condiţii autentice.

SAT TURISTIC PASTORAL – aşezare rurală, în general de munte, în care preocuparea de bază a

localnicilor este creşterea oilor şi a vitelor şi care poate atrage turişti prin meniuri bazate pe produse lactate, ospeţii ciobăneşti şi petreceri specifice şi tradiţionale.

SAT TURISTIC PENTRU PRACTICAREA SPORTURILOR – aşezare rurală care prezintă condiţii deosebite pentru practicarea sporturilor de iarnă (din zona de munte şi deal) şi nautice (litoral, râuri interioare, lacuri de acumulare), fără amenajări speciale şi costisitoare.

SAT TURISTIC PESCĂRESC ŞI DE INTERES VÂNĂTORESC aşezare umană care, în afara posibilităţilor de cazare, poate oferi servicii culinar-gastronomice pescăreşti şi vânătoreşti. De asemenea, populaţia locală poate organiza, pentru turişti, unele forme de agrement specifice: pescuitul şi vânătoarea.

SAT TURISTIC VITI-POMICOL

aşezare rurală cu specific al cultivării pomilor fructiferi şi a viţei-de-vie, unde activităţile turistice sunt posibile pe toată durata anului, atât în perioada recoltării cât şi după aceea, prin oferirea spre vânzare a fructelor, strugurilor şi a preparatelor.

SATURAŢIE URBANĂ – numărul maxim al populaţiei pe care o poate cuprinde un oraş, în cadrul perimetrului construibil stabilit, în condiţii normale de locuire şi desfăşurare a celorlalte funcţiuni ale localităţii, fără a fi necesare măsuri extreme care să conducă la inconfort (sacrificarea unor spaţii verzi, reducerea suprafeţei locuibile medii care revine unui locuitor, creşterea exagerată a densităţii locuitorilor la hectar, demolarea unor construcţii în stare bună pentru lărgirea străzilor etc.). Saturaţia urbană poate fi determinată şi de anumiţi factori naturali, cum ar fi: condiţiile geotehnice ale terenului situat în perimetrul construibil (terenuri afectate de alunecări), resurse reduse de apă, imposibilitatea extinderii perimetrului construibil datorită condiţiilor naturale ale teritoriului învecinat (pante mari, peste limitele admisibile, inundabilitate, exces de umiditate, obstacole naturale constituite de un curs sau o suprafaţă de apă, un masiv forestier, o denivelare accentuată etc.).

Problemele legate de transportul urban, de salubritate, de păstrarea condiţiilor de mediu înconjurător, de funcţionare a serviciilor publice pot contribui la determinarea limitei de saturaţie urbană.

SAUNĂ – procedeu de origine scandinavă care implică baie cu aer supraîncălzit (70 – 80°C), combinată cu baie în apă rece.

SĂLAŞ – formă de adăpost simplu, dar stabil, construit din materiale durabile, aşezat în sectoarele poienite, care a însoţit activitatea de pionierat a omului asupra fondului forestier. Are o funcţie economică legată de recoltatul fânului şi chiar de întreţinerea animalelor (în acest caz este însoţit de con

Sălaşe strucţii anexe: grajduri, îngrădituri etc.). Apare izolat sau sub formă de

„Roiuri” şi constituie forma embrionară a satelor risipite.

SĂRĂCIE – situaţie în care veniturile băneşti sunt inferioare unui prag limită, stabilit la un moment dat. Conform Consiliului Europei, S. reprezintă nerecunoaşterea unui drept fundamental al individului, cel de a trăi în demnitate. Ca fenomen social şi economic, S. impune o regândire a politicii sociale şi o reevaluare a măsurilor de protecţie socială pentru segmentele defavorizate ale populaţiei.

SÂRBI – populaţie ce locuieşte în Serbia, având – în cazul României – o extensie mai mare în Banat (jud. Timiş şi Caraş-Severin), de religie creştină ortodoxă, vorbitoare a unei limbi slave din grupa de sud.

SCARĂ UMANĂ – raportare a formelor şi dimensiunilor organismului urban, în ansamblu, la simţurile şi psihicul omului, la felul muncii, la nivelul de instruire, la odihna şi recreerea acestuia, la viaţa lui socială. Dezvoltarea societăţii umane a determinat apariţia unor structuri urbane tot mai extinse, care au scos oraşul din S.u. Faţă de expansiunea necontrolată a metropolelor contemporane, s-au propus modele noi de evoluţie dirijată a organismului urban: oraşul-grădină (E. Howard); oraşul federativ (Maurice-François Rouge, Gaston Bardet); oraşul în ciorchine (organizat pe principiul descentralizării, al legăturilor pluridirecţionale).

SCARIFICARE – operaţie de dislocare a solului, pe o adâncime de 10 – 15 cm, în scopul uşurării executării unui drum sau afânării (în cazul refacerii unui drum de pământ existent sau cu o împietruire mai veche).

SCHIMBARE SOCIALĂ – transformare care se observă în timp şi care nu afectează doar provizoriu sau efemer structura sau funcţionarea organizării sociale a unei colectivităţi date, ci modifică cursul istoriei sale.

SCHISMĂ – proces de divizare (având ca moment culminant anul 1054) a creştinismului, în Biserica de Apus şi cea de Răsărit, cauzat de existenţa tradiţiilor culturale diferite, necunoaşterea reciprocă a limbilor şi a literaturii teologice, divergenţele de ordin doctrinar etc.

SCHIT – mică aşezare monastică ortodoxă, alcătuită din biserică, un grup de chilii şi anexe. În general, schitul este subordonat unei mănăstiri.

SCIŢI – populaţie indo-europeană nomadă, stabilită în sec. al VIII-lea î.Hr.

În stepele din nordul Mării Negre şi supusă de sarmaţi în sec al III-lea î.Hr.

SCLAVIE – dominaţie exercitată asupra unor persoane lipsite de drepturi şi proprietăţi, considerate frecvent obiect al proprietăţii. În timp s-au conturat două modele de S.;(a) S. *economică* – în care sclavii sunt folosiţi prioritar în activităţi productive; (b) S. *neeconomică* – în care sclavii sunt folosiţi şi în activităţi productive, dar pot

fi şi un indicator „de prestigiu”, „obiecte de lux” etc.

SCRUTIN – 1. mod de organizare a alegerii deputaţilor în organele puterii de stat. Sunt cunoscute: S. *uninominal*, potrivit căruia alegătorul votează un singur candidat, şi S. *de listă*, potrivit căruia, dintre candidaţii înscrişi pe buletinul de vot, alegătorul poate vota mai mulţi candidaţi, corespunză tor numărului locurilor de deputaţi stabilit pentru circumscripţia la care votează.

2. totalitatea operaţiunilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot.

3. mod de adoptare, prin vot, a hotărârilor la conferinţele internaţionale sau la sesiunile organizaţiilor internaţionale.

SCULPTURĂ – artă a reprezentării imaginilor în forme tridimensionale, prin volume desfăşurate în spaţiu.

SCURGERE DE INTELIGENŢĂ

pierdere susţinută a celor mai capabili indivizi ai unei ţări sau regiuni, aparţinând îndeosebi grupelor de vârstă tânără şi care migrează în alte zone, atraşi de beneficii şi oportunităţi. Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGENŢĂ, MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR, TRANSFER

INVERS DE COMPETENŢE.

SECARĂ – plantă anuală din familia gramineelor, panificabilă, originară din zona montană a Anatoliei. Este cereala zonelor montane şi a regiunilor nordice mai ales, ce avansează până la 70° latitudine nordică. Se foloseşte în alimentaţia omului şi ca furaj (*Secale cereale*).

SECTĂ – grupare religioasă de mici dimensiuni, care urmăreşte să răspundă unor nevoi individuale sau unor nevoi de grup, respingând stilul de viaţă şi valorile societăţii dominante, pe care le consideră decadente. Ea apare ca răspuns la frustrările impuse de societate, fiind frecvent expresia unei dizidenţe sociale.

SECTOR CUATERNAR – sector de activitate economică specializat în adunarea, transmiterea, prelucrarea informaţiilor şi controlul afacerilor. Include profesii precum: juris-consult, contabil, manager, specialist în finanţe, profesor, cercetător ştiinţific, lucrător în mass-

media, în activităţi publice de guvernare locală şi centrală.

SECTOR DE EXPLOATARE – grup de abataje care formează o unitate din punct de vedere al operaţiilor de abataj, al încărcării şi transportului produselor, al supravegherii lucrărilor şi instalaţiilor.

SECTOR PRIMAR – sector economic ce cuprinde activităţile economice legate de exploatarea resurselor naturale ale solului şi subsolului (agricultură, pescuit, exploatarea lemnului, activităţi miniere).

SECTOR PRIVAT – parte a economiei naţionale care nu face subiectul controlului sau al conducerii guvernamentale directe. Componentele sectorului privat sunt, de regulă, companiile private şi organizaţiile neguvernamentale.

SECTOR SECUNDAR – sector economic ce cuprinde activităţile economice legate de industria prelucrătoare şi de construcţii.

SECTOR TERŢIAR – sector economic ce cuprinde activităţile economice legate de transport, comerţ, turism.

SECUI – populaţie de limbă turcică, asimilată de triburile maghiare, pe care le-a însoţit în migraţia lor în Câmpia Panonică (sec. XI-XII) şi care în sec. XII-XIII a fost aşezată de regii unguri în partea de sud-est a Transilvaniei (pe valea Târnavelor şi apoi pe valea Trotuşului), alături de populaţia autohtonă românească. În prezent această populaţie are o religie creştină catolică, protestantă şi chiar ortodoxă.

SECURITATE ALIMENTARĂ – existenţa disponibilităţilor alimentare necesare pentru ca o populaţie umană să ducă o viaţă activă şi sănătoasă. Constituie un obiectiv al politicilor agricole, la nivel naţional şi internaţional, prin care se urmăreşte atât dezvoltarea sectorului agricol cât şi asigurarea puterii de a cumpăra produse alimentare.

SEGREGARE – 1. proces prin care un grup social se află în situaţia de a nu beneficia de toate condiţiile care caracterizează sistemul social căruia îi aparţine. Gradul de segregare poate fi măsurat prin indicele segregării şi prin

indicele de disimilaritate. 2. denumeşte acele situaţii de separare geografică şi de folosire separată a diferitelor resurse şi servicii sociale impuse cu forţa unor grupuri cu statut de subordonat.

SEGREGARE REZIDENŢIALĂ

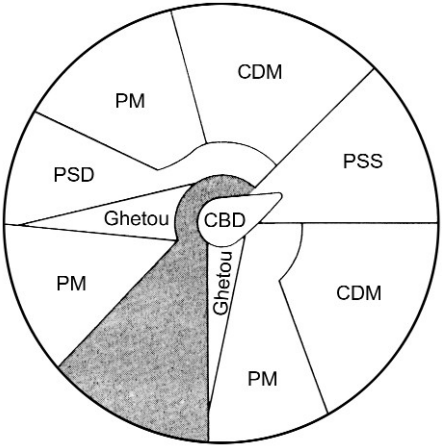

separarea persoanelor cu caracteristici

Zonă industrială

CBD – central business district PSS – persoane cu statut superior CDM – clasa de mijloc

PM – personal muncitor

PSD – persoane cu statut defavorizat

Segregare rezidenţială etnice, rasiale sau ocupaţionale similare, care tind să se aşeze şi să locuiască în areale distincte.

SEMIFABRICAT – produs care a suportat un proces de fabricaţie şi care urmează să fie supus unui alt proces pentru a obţine un produs finit.

SERĂ – construcţie destinată cultivării florilor, legumelor, conservării plantelor care nu suportă frigul sau cultivării răsadurilor de plante destinate horticulturii, în perioada rece a anului. După destinaţie, se deosebesc: sere de culturi comerciale, sere pentru cercetări ştiinţifice şi cu scop didactic, sere de agrement. După cerinţele de temperatură, se deosebesc: sere reci (8 – 10°C), sere

temperate (18 – 20°C), sere calde (25 – 30°C).

SERPENTINĂ – traseu cu bucle (şerpuit) al unei căi de comunicaţie terestre, amenajat în regiuni accidentate pentru a obţine micşorarea declivităţii, prin lungirea traseului, până la limitele maxime admisibile.

SERVICII PUBLICE – dotări urbane şi rurale care oferă anumite servicii către populaţie şi instituţii.

SERVICII SOCIALE – totalitatea serviciilor oferite populaţiei de către stat, în mod gratuit sau la preţuri extrem de scăzute.

SERVITUTE – acţiune prin care se restrânge suveranitatea unui stat asupra propriilor teritorii, în scopul permiterii altor state de a folosi teritoriul respectiv. Se realizează numai prin înlesnirile oferite de legislaţia internaţională în domeniu şi se aplică, de regulă, în cazul dreptului de navigaţie pe râurile internaţionale, ce traversează teritoriul unui stat, folosirea unor teritorii pentru amenajări hidrotehnice, exploatarea comercială şi industrială a unor insule etc.

SFECLĂ DE ZAHĂR – plantă bianuală a climatului temperat (cu veri călduroase şi suficient de umede) ce se cultivă între 32° şi 60° latitudine nordică, folosită – de la mijlocul sec. al XVIII-lea – pentru fabricarea zahărului. Principalele producătoare sunt

Franţa, Germania, Ucraina, Polonia, S.U.A., China etc. (*Beta saccharifera*).

SFERĂ DE INFLUENŢĂ – zonă geografică sau grup de state asupra cărora o anumită putere îşi rezervă sau îşi exercită dreptul de intervenţie (economică, politică sau militară).

SHANTY TOWN – vezi BIDONVILLE.

SHINKANSEN – tren japonez de mare viteză (220 km/h) care leagă principalele insule ale Arhipelagului Japonez, cu opriri doar în oraşele mari de pe traseu.

SHINTOISM – religie specifică Japoniei, apărută încă din perioada antică, recunoscută oficial începând cu anul 1868, fiind o precursoare iniţială a budismului, punând accent pe cultul morţilor, pe practicile şamanice şi riturile

agrare. Este o religie politeistă (constituită din cultul divinităţilor indigene – *kami*) fără fondatori, fără scrieri sfinte, fără concepţie eshatologică.

SIDERIT – minereu prezent în zăcăminte sedimentare formate în lagune sau golfuri, având o concentraţie de până la 48% fier, prezent în Ucraina (Pen. Kerci), S.U.A., nordul Spaniei etc. SIKH – religie ce a preluat elemente din hinduism şi islam, simplificând riturile şi păstrând un minim necesar: alegerea unui nume, iniţierea, căsătoria, funeraliile. Minoritatea sikh prezentă în Punjab (India) a trebuit să facă faţă presiunii comunităţii hinduis cât şi celei musulmane, iar în prezent sikh-ii cer cu insistenţă un teritoriu independent – *Kh±listan* („Ţara celor puri").

SILIŞTE – 1. termen din limba slavă folosit în evul mediu în ţările române pentru a desemna satele „sparte", ai căror locuitori luau calea pribegiei, lăsând vetrele pustii. 2. termen, utilizat în trecut, pentru locurile necultivate sau plantate rar cu pomi fructiferi.

SILVICULTURĂ – ramură economică care include: cultura, refacerea, îngrijirea şi protecţia pădurilor; asigurarea materiei prime pentru industrie; recoltarea de produse secundare ale pădurii (fructe, plante medicinale, ciuperci); activităţile de vânătoare şi pescuit.

SINDICAT – organizaţie creată şi administrată de lucrători, cu un caracter stabil şi continuu, cu o ierarhie proprie, bazată pe principii democratice de organizare, având drept scop influenţarea deciziilor care-i privesc.

SÂNGENISM – concept ce semnifică sentimentul de solidaritate socială între membrii unui grup sau ai unei comunităţi etnice.

SINTERIZARE – procedeu utilizat pe scară largă în metalurgia feroasă pentru îmbunătăţirea calităţii minereului prin micşorarea conţinutului în sulf şi arsen. Prin adăugarea calcarului se obţine un sinter bazic, cocsul fiind utilizat în cantităţi mai mici.

SIONISM – doctrină ideologico-politică şi mişcare naţionalistă apărută la sfârşitul sec. al XIX-lea, în rândul evreilor din Europa Centrală şi de Est, extinsă ulterior în

Europa de Vest şi America de Nord, fundamentată teoretic de Th. Herzl în lucrarea „Statul evreiesc”. După înfiinţarea statului Israel (1948), sionismul capă tă un înţeles mai larg, referitor la acţiunile în sens naţional ale evreilor.

SISTEM – complex de elemente aflate în interdependenţă, care constituie un întreg organizat după anumite criterii. Sunt două tipuri fundamentale de sisteme: sisteme naturale (sistemul solar, sistemele biologice etc.) şi sistemele create de om (sisteme economice, sociale, filosofice, tehnice etc.). Teoria generală a sistemelor a fost elaborată în primele decenii ale sec. al XX-lea (Ludwig von Bertalanfy).

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI – proces de organizare şi remodelare complexă a structurilor teritoriale şi a localităţilor, în scopul asigurării cadrului optim necesar desfăşurării activităţilor umane şi ridicării permanente a standardului de viaţă. Sin: PLAN DE AMENAJARE COMPLEXĂ A TERITORIULUI.

SISTEMATIZAREA ZONELOR

FUNCŢIONALE – activitate complexă de organizare a unităţilor teritoriale caracterizate printr-un profil economic predominant – industrial, agricol, forestier, turistic etc. –, a căror dezvoltare, în perspectivă, trebuie concepută în concordanţă cu potenţialul specific local.

SISTEM DE AŞEZĂRI – totalitatea aşezărilor dintr-un spaţiu determinat şi relaţiile complexe de interdependenţă care se stabilesc între ele. Sistemele de aşezări au două trăsături de bază: ierarhia şi centralitatea; pot fi *urbane* şi *rurale*.

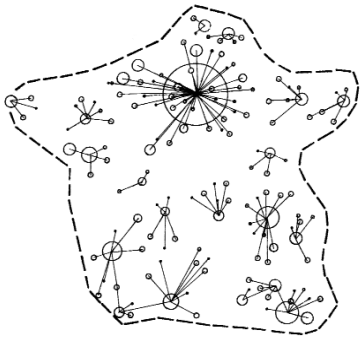

Sistem de aşezări

SISTEM DE CULTURĂ – asociere de plante de cultură care depinde în mare măsură de condiţiile naturale şi economice specifice şi care dau „culoarea” câmpurilor cultivate.

SISTEM DE IRIGAŢII – totalitatea construcţiilor hidrotehnice efectuate pentru irigarea unei suprafeţe agricole.

SISTEM DE TRANSPORT – set complet al facilităţilor de transport viabile într-un anumit areal, ce include toate facilităţile terminale, birouri, puncte de alimentare cu combustibili etc. Sistemul funcţionează legat de reţeaua de transport şi permite valorificarea optimă a căilor de transport şi a facilităţilor anexe.

SISTEM DE TRANSPORT ÎN

COMUN – ansamblu de vehicule care asigură transportul în comun într-o localitate sau teritoriu.

SISTEM DE VALORI – sistem format din standardele culturale şi sociale pe care un grup îl foloseşte pentru judecarea dorinţelor, acţiunilor, atitudinilor şi nevoilor sale în relaţie cu un alt grup.

SISTEM ECONOMIC – tip de sistem creat de om, care se constituie într-o anumită modalitate de organizare a activităţilor umane în scopul acoperirii necesităţilor materiale ale unei societăţi. Funcţiile de bază ale unui sistem economic sunt: (a) ajustarea cererilor de bunuri şi servicii la resursele avute la dispoziţie, într-o manieră eficientă;

(b) determinarea bunurilor şi serviciilor necesare a fi produse şi cantităţi corespunzătoare unei necesităţi reale;

(c) repartiţia factorilor de producţie în mod optim, în vederea producerii de bunuri şi servicii; (d) distribuţia bunurilor şi serviciilor în cadrul societăţii;

(e) asigurarea procesului de producţie prin investiţii; (f) asigurarea utilizării optime a resurselor şi regenerarea lor, acolo unde este posibil.

SISTEM ENERGETIC – totalitatea instalaţiilor menite să producă, să asigure transportul şi distribuţia energiei

electrice pe un anumit teritoriu. Sursele producătoare de energie electrică sunt interconectate pentru obţinerea unor condiţii de funcţionare cât mai economice şi sigure. Oricărui S.e. îi corespunde un anumit teritoriu, care poate fi mai restrâns decât teritoriul de stat sau poate coincide cu acesta.

SISTEM HIDROTEHNIC – complex de construcţii hidrotehnice destinate să asigure, separat sau combinat, gospodărirea apelor, alimentarea cu apă a localităţilor, apărarea împotriva inundaţiilor.

SISTEM RURAL – vezi SISTEM DE AŞEZĂRI.

SISTEM URBAN – vezi SISTEM DE AŞEZĂRI.

SIT – configuraţia locului, a terenului pe care se ridică un oraş, inclusiv caracteristicile acestui loc, considerate din punctul de vedere al utilizării lui de către om (căi de comunicaţie, perspective de dezvoltare etc.).

SLAVI – triburi indo-europene, cunoscute din antichitate, care populau teritoriul dintre Nipru, Munţii Carpaţi, Oder şi Marea Baltică. Mai târziu s-au răspândit pe teritoriul cuprins între Elba şi Doneţul de Nord, Oka şi Volga superioară, între Marea Baltică şi cursul mijlociu şi inferior al Dunării şi Marea Neagră. Unele triburi slave au pătruns în sec. VI-VII şi pe teritoriul României, participând la procesul de etnogeneză a poporului român.

SLOBOZIE – sat stăpânit (în evul mediu, în Ţara Românească şi Moldova) de un mare proprietar de pământ sau de o mănăstire, întemeiat pe un loc pustiu sau refăcut pe locul unei aşezări pustiite anterior, apelând fie la oameni pribegiţi de pe alte moşii, fie la cei de peste munţi, care beneficiau pentru un timp de anumite privilegii domneşti (scutire de dări, locuri de casă etc.).

SLOVACI – popor ce s-a format în Slovacia, de religie creştină catolică, ce vorbeşte o limbă slavă din grupul occidental; slovacii se întâlnesc – în cazul României – în Bucovina, Maramureş şi Câmpia de Vest.

SMOCHIN – arbust subtropical din familia moraceelor, originar din Podişul Anatoliei, înalt de 10 – 12 m în zona mediteraneană şi subtropicală, sau 2 – 2, 5 m în

zona temperată mai caldă, cu frunze mari lobate, cu fructe dulci şi aromate, consumate proaspete, uscate sau conservate. Producţia se concentrează în jurul Mării Mediterane (*Ficus cartea*).

SMOG – ceaţă densă, cu un conţinut ridicat de fum, ce se formează în regiunile industrializate datorită eliminării în atmosferă a unor cantităţi mari de praf şi gaze poluante (monoxid şi dioxid de carbon, dioxid de sulf etc.) şi prezenţei unor anumite condiţii meteorologice (temperaturi scăzute, circulaţie descendentă a aerului etc.). Are efect dăunător asupra populaţiei, provocând tulburări respiratorii (cuv. engl.).

SOCIAL-DEMOCRAŢIE – ideologie şi mişcare politică care îşi are originile în Germania, unde în anul 1875 s-a format Partidul Social-Democrat German. În cadrul doctrinei social-democrate se folosesc numai anumite elemente ce se apropie de marxism, însă se încearcă păstrarea caracteristicilor democratice ale societăţii şi atingerea unui grad înalt de echitate socială. Social-democraţia se constituie într-un model cultural alternativ ce încearcă atenuarea conflictelor sociale, încurajează apariţia instituţiilor de mediere, întăreşte caracterul pluralist al democraţiilor etc.

SOCIALIZARE – proces de formare a personalităţii, conform modelelor culturale, valorilor şi normelor societăţii sau grupului din care face parte individul.

SOCIETATE – mod organizat de existenţă a fiinţelor umane.

SOCIETATE DE CONSUM – stadiu al dezvoltării economice a unei societăţi caracterizat printr-un nivel de trai foarte ridicat. Este o caracteristică a statelor puternic industrializate.

SOCIETATE DUALĂ (BIPOLARIZATĂ) – societate în care există două clase sociale: clasa foarte săracă şi clasa foarte bogată. O societate bipolarizată este caracteristică multor ţări subdezvoltate, fiindu-i specifică lipsa clasei de mijloc.

SOCIETATE PLURALISTĂ – societate în care două

sau mai multe culturi sau grupuri sociale – ce folosesc limbi diferite, au credinţe religioase diferite etc. – convieţuiesc împreună, dar nu formează o unitate.

SOCIETATE TRANSNAŢIONALĂ – entitate privată a cărei activitate se desfăşoară prin intermediul unor filiale localizate în alte teritorii decât acela în care-şi au sediul central. Acest tip de societăţi a influenţat delocalizarea şi globalizarea activităţilor productive, se află la originea marilor fluxuri de investiţii străine şi influenţează în mod semnificativ comerţul internaţional.

SOCIOPOLITICA – parte componentă a geopoliticii, în concepţia lui

R. Kjellen, care se ocupă cu analiza statului ca societate.

SOLĂ – porţiune de teren arabil, cultivată cu o anumită plantă cuprinsă într-un asolament. Sin: TARLA.

SOLARIU – 1. suprafaţă de teren arabil, acoperită cu construcţii uşoare

(materiale plastice), utilizată pentru obţinerea unor culturi timpurii de legume şi zarzavaturi în perioada de primăvară. 2. suprafaţă de teren orientată şi amenajată astfel încât să fie expusă cât mai bine razelor solare, utilizată de persoane care fac helioterapie (cură de soare).

SOLD COMERCIAL – diferenţa valorică dintre exporturile şi importurile de mărfuri. El poate fi excedentar, deficitar sau echilibrat. Oferă o imagine parţială a situaţiei economice externe a unei ţări pentru că numeroase tranzacţii au ca obiect serviciile.

SONDAJ DE OPINIE – investigaţie efectuată asupra unui grup de persoane, în vederea cunoaşterii punctelor lor de vedere în anumite probleme.

SORG – plantă anuală din familia gramineelor, înaltă de 0, 3 – 4, 5 m, originară din Africa de Est, unde se cultivă încă din neolitic. În ţările calde şi secetoase din Africa şi Asia este o importantă sursă de alimentaţie. După întrebuinţare, se deosebesc patru varietăţi de sorg: pentru seminţe, pentru mături, pentru masă verde sau siloz şi sorg zaharat (folosit în Egipt pentru extragerea zahărului)

(*Sorghum vulgare*).

SPAŢIU DE LOCUIT – spaţiu în care o persoană trăieşte în mod obişnuit şi în care este înconjurată de un mediu considerat familiar.

SPAŢIU DIFERENŢIAT – tip de spaţiu caracterizat prin proiecţii geografice, economice, sociale, culturale, istorice, prin care se pot explica reţelele de transport, concentrările industriale etc.

SPAŢIU FAMILIAL – spaţiul unei locuinţe, caracterizat de anumite particularităţi (numărul de încăperi şi distribuţia acestora, grad de confort, condiţii igienico-sanitare), care permite desfăşurarea normală a funcţiunilor biologico-sanitare, educative, de solidaritate familială. Este completat de echipamentele familiale (instalaţii, aparatură electrocasnică, mobilier etc.).

SPAŢIU GEOGRAFIC – parte a spaţiului terestru care cuprinde o mulţime de subspaţii caracteristice, între care există multiple relaţii de integrare şi interacţiune. Este un spaţiu particular în care se realizează funcţia cea mai importantă a Pământului, funcţia biotică, sub toate formele şi treptele de evoluţie. Este o realitate obiectivă care se raportează la un sistem de unităţi taxonomice superioare şi care conţine ideea de organizare sistemică. Se caracterizează atât prin particularităţile dimensionale (proprietăţi metrice), cât şi prin aspecte calitative (proprietăţi topologice). (Vezi schema din p. 296.)

SPAŢIU GEOGRAFIC FUNCŢIONAL – orice spaţiu geografic în care aşezările formează un ansamblu clar ierarhizat, relaţiile dintre ele fiind orientate.

SPAŢIU INTERPERSONAL – exprimare a locaţiei relative, reprezentată de distanţa în linie dreaptă dintre un individ şi o altă persoană. Poate fi interpretat şi ca spaţiu personal.

SPAŢIUL ECONOMIC EUROPEAN (S.E.E.) – cea mai largă zonă comercială multilaterală din lume.

SPAŢIUL
GEOGRAFIC

Ansambluri de locuri, fenomene şi relaţii geografice –

substrat material al produselor naturale urbane

Relief Ape

Structură naturală

Produse naturale

Structură geodemografică

Structură economică

SPAŢIU ABSOLUT

Structuri industriale, agricole.

Climă

Înveliş vegetal Soluri

Ansambluri de atribute, însuşiri şi interrelaţii teritoriale, contribuind la unitatea spaţială

Favorabilitate ENTITĂŢI TERITORIALE

Organizare

Aşezări rurale Aşezări urbane Aşezări temporare Modernizare

Producţie

Consum terţiare, de transport, de schimburi

SPAŢIU RELATIV

DIVERSITATE

IERARHIZARE

DINAMICĂ COMPLEXITATE

Intervenţii spontane

DIVIZIUNI ŞI TIPURI DE SPAŢII

Politice Organizate Sisteme

Ierarhizări, interrelaţii între structuri, spaţii economice, sociologice, dimensionări ecologice

Omogenitate Heterogenitate

Complementaritate funcţională

Cooperare

SPAŢII GEOGRAFICE

Spaţii naţionale

Spaţii microregionale

Spaţii mezoregionale

Spaţii macroregionale

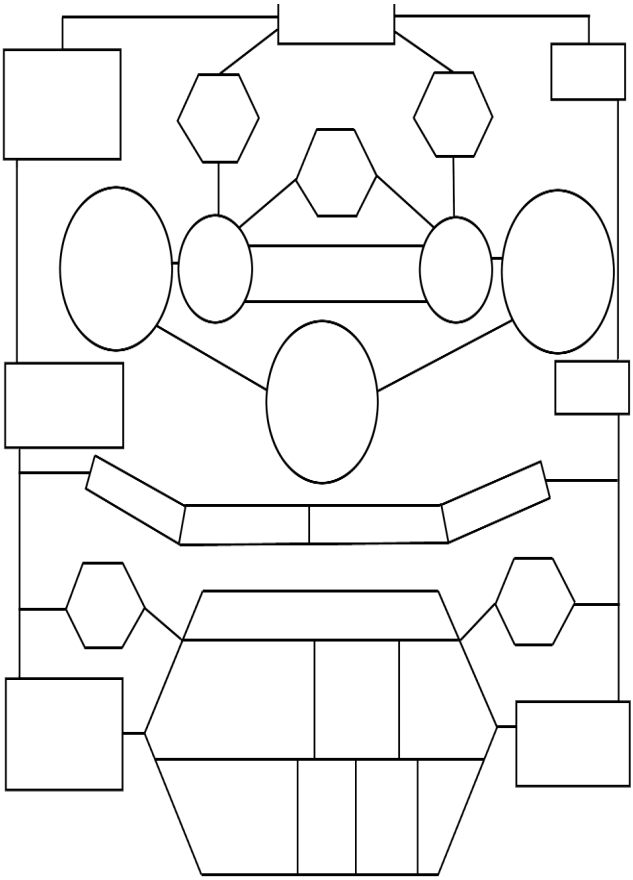

Spaţiu geografic depăşind Zona de comerţ liber nord-americană (N.A.F.T.A.) în ceea ce priveşte obiectivele, importanţa comercială şi populaţia. A apărut în urma acordului încheiat în 1992 între C.E.E. şi A.E.L.S., intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994, prin care se extinde piaţa unică a U.E. cu cinci membri A.E.L.S. (Austria, Finlanda, Islanda, Norvegia, Suedia). Principalele obiective ale acestui acord sunt: realizarea liberei circulaţii a mărfurilor, serviciilor, capitalului şi persoanelor; aplicarea de politici orizontale şi adiacente (cooperare în domeniile cercetării şi dezvoltării, învăţământului, protecţiei consumatorului, mediului, politicilor sociale etc.). Omogenitatea economică continuă

a acestui spaţiu economic este asigurată printr-un proces de consultări şi cooperare desfăşurat în instituţiile comune ale S.E.E. (Consiliul S.E.E. Comitetul Mixt, Comitetul Consultativ, Comitetul Parlamentar Mixt).

SPAŢIU LIBER – teren inclus în perimetrul construibil al unei localităţi, care nu este ocupat de construcţii şi care poate căpăta diferite destinaţii şi folosinţe.

SPAŢIU MARITIM – spaţiu situat în faţa porturilor, aparţinând acestora şi desfăşurat pe o anumită distanţă spre larg.

SPAŢIU NEDIFERENŢIAT – tip de spaţiu abstract, geometric, pentru care conceptele dominante sunt coordonate, distanţe şi densităţi. Este utilizat ca punct de plecare în teoria economică spaţială (de exemplu analiza ariei de atracţie a unei pieţe). În acest caz fie care punct din spaţiul euclidian abstract poate fi reprezentat într-o formă unică cu ajutorul coordonatelor.

SPAŢIU PERSONAL – zona din jurul unei persoane, în care alţi oameni nu au acces fără acordul celui în cauză. Nu are o formă sferică şi nu este extinsă în mod egal în toate direcţiile. Oamenii tolerează o apropiere mai mare a unui străin în părţile laterale şi mai puţin în spate sau faţă. Spaţiul personal are o semnificaţie emoţională legată de interrelaţiile dintre indivizi.

SPAŢIU PORTUAR – extensie spaţială – în care se desfăşoară activităţile specifice unui port – atât pe uscat, cât şi pe apă.

SPAŢIU PUBLIC – teren amenajat sau plantat, inclus, de obicei, în perimetrul construibil accesibil întregii populaţii a unei localităţi. Include pieţele publice, parcurile, grădinile, spaţiile de circulaţie pentru pietoni. Există şi spaţii publice exterioare localităţilor: locurile de odihnă de scurtă durată (sfârşit de săptămână), locuri unde au loc diferite sărbători populare (pajişti naturale, păduri).

SPAŢIU SOCIAL – spaţiul aşa cum este perceput şi folosit de membrii unui grup social.

SPAŢIU VERDE – categorie funcţională din cadrul

localităţii sau din zona sa înconjurătoare (de influenţă), al cărei specific este determinat în primul rând de vegetaţie şi, în al doilea rând, de dotări şi echipări corespunzătoare odihnei, recreerii şi agrementului în aer liber.

SPAŢIU VITAL – teorie geopolitică, iniţiată de Fr. Ratzel şi aprofundată de K. Haushofer, care încearcă să găsească justificări ştiinţifice pentru creşterea Germaniei interbelice în defavoarea vecinilor săi – Polonia şi Cehoslovacia –, afirmându-se necesitatea existenţei unui „spaţiu vital" pentru naţiunea germană în care aceasta să se poată dezvolta şi ajunge la maturitate deplină. Conceptul a dus în final la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, dovedindu-se astfel că teoria nu justifică nicidecum agresiunea militară pentru acapararea de noi teritorii.

SPECIALIZAREA PRODUCŢIEI

expresie concretă a adâncirii diviziunii sociale a muncii, manifestată prin dezvoltarea cu precădere a unei ramuri sau a unui produs până la dimensiunea care asigură avantajul economic cel mai substanţial. Elementele specifice acestui proces sunt: omogenitatea procesului tehnologic, direcţionarea calificării forţei de muncă, realizarea unor anumite produse aliniate cerinţelor pieţei.

SPECIFIC LOCAL – notă caracteristică dată unei localităţi sau zone de unei ţări. Sin: CARACTER NAŢIONAL, PARTICULARITATE NAŢIONALĂ.

SPERANŢĂ DE VIAŢĂ – media duratelor de viaţă a unei generaţii imaginare care ar fi supusă întreaga sa viaţă ratelor de mortalitate pe grupe de vârstă ale anului de observare. Reprezintă numărul mediu de ani pe care o persoană îi poate trăi în mod obişnuit, exprimat la naştere; diferă în funcţie de sexul persoanei. S.v. exprimată la naştere este, de regulă, mai mică datorită mortalităţii infantile. S.v. a crescut puternic în acest secol, de la circa 50 de ani la peste 70 de ani şi chiar mai mult în Europa Occidentală. Această creştere se datorează în proporţie foarte mare scăderii ratei mortalităţii, în special în cadrul grupelor de vârstă cuprinse între 5 – 9 ani şi 20 – 24 ani.

SPIRT INDUSTRIAL – alcool distilat înalt rafinat, al cărui punct de fierbere este de 135 – 200°C, utilizat ca diluant sau în curăţatul chimic.

SPLAI – stradă amenajată de-a lungul unei ape curgătoare.

SPOR MEDIU ANUAL – raportul dintre bilanţul total şi numărul anilor întregi ai perioadei de referinţă elementele cadrului natural (relief, vegetaţie, ape etc.) şi de cele ale cadrului

$$Bt\ Sm = n =$$
$$(N - M) + (I - E)$$
$$n$$

construit. Cele două componente, naturală şi antropică, se influenţează şi se completează reciproc, definind trăsăturile locale specifice.

SPECIFIC NAŢIONAL – concept care se referă la trăsăturile proprii şi unde: *Sm* – spor mediu anual exprimat în valori absolute; *Bt* – bilanţul total; *N* – numărul de născuţi vii; *M* – numărul de decedaţi; *I* – numărul imigrărilor; *E* – numărul emigrărilor; n – numărul anilor; sau distincte, caracteristice majorităţii localităţilor urbane şi rurale de pe teritoriul

$$Sm =$$
$$Bt\ (N - M) + (I - E)$$
$$n = n$$

1.000, unde *Sm* este sporul mediu anual exprimat în valori relative (‰).

SPOR MIGRATORIU – vezi BILANŢ MIGRATORIU AL POPULAŢIEI.

SPOR NATURAL – vezi BILANŢ NATURAL AL POPULAŢIEI.

STANDARD – document prin care se stabilesc norme privind calitatea, caracteristicile, dimensiunile şi alte elemente care definesc un produs, în scopul realizării unei reglementări unitare a producţiei, consumului şi folosirii acestuia. Se elaborează standarde şi pentru unele metode de analiză, pentru simbolurile şi unităţile de măsură, pentru noţiuni ştiinţifice.

STANDARD AMBIENTAL – unitate, structură de analiză ce indică nivelul de poluare admisibil în raport cu factorii de mediu. Standardele ambientale se determină în funcţie de gradul de afectare a unor sfere socio-umane, ca sănătatea sau serviciile publice.

STANDARD DE VIAŢĂ – nivel al confortului material şi spiritual specific unei persoane, comunităţi sau naţiuni. Ca semnificaţie referitoare la un areal spaţial, termenul este sinonim cu *nivel de trai*, reflectându-se în tipul şi forma caselor, gradul de sănătate, educaţie, bogăţie, timp liber, stabilitate socială, aspecte ale structurii demografice, calităţii mediului etc., menite să satisfacă nevoile rezidenţilor.

STANDARDIZARE – 1. acţiunea de a elabora standarde. 2. reglementare unitară a producţiei şi consumului, a tehnologiei, a metodelor de analiză, uti lizarea unor sisteme de noţiuni ştiinţifice, simboluri, unităţi de măsură, prin aplicarea standardelor.

STANIU – metal ductil şi maleabil, obţinut din casiterit prin reducere cu cărbune, având culoare alb-argintie. Este folosit mult în aliaje, dar şi la acoperirea altor metale în vederea protejării acestora împotriva coroziunii.

STAT – 1. porţiune de uscat, sau uscat şi zonă marină, constituită ca o unitate administrativ-politică, limitată de graniţe bine definite şi recunoscute internaţional, care are un statut independent, este guvernată de o instituţie politică şi îşi exercită suveranitatea asupra propriului teritoriu. 2. parte componentă a unui stat federal.

STAT ALUNGIT – stat al cărui teritoriu are lungimea de cel puţin şase ori mai mare decât lăţimea medie, din

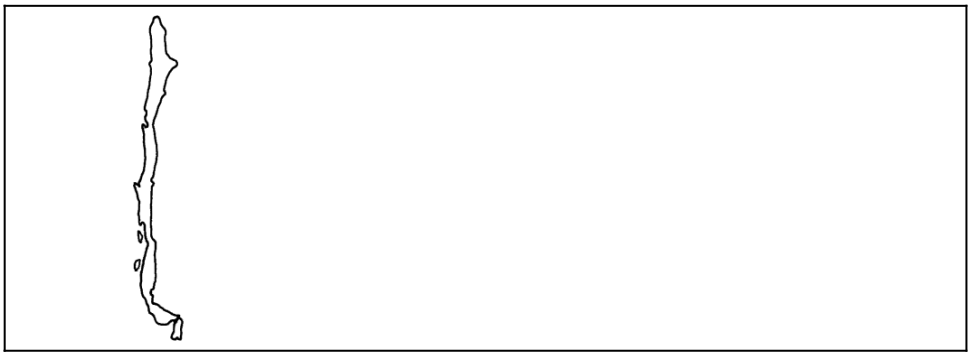

Stat alungit această cauză multe regiuni fiind izolate prin distanţa mult prea mare dintre capitală şi centrele urbane ale regiunii.

STAT COMPACT – stat al cărui teritoriu este apropiat ca formă de cea a unui cerc sau elipse, în care capitala este localizată relativ în centrul statului, permiţându-se accesul lesnicios spre oricare margine, în timpul cel mai scurt.

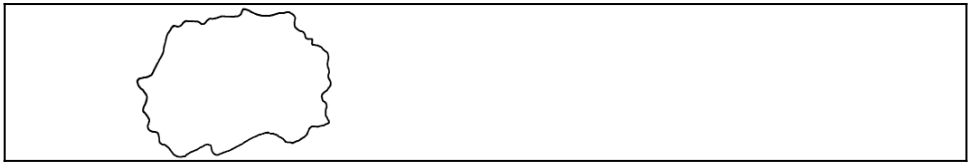

Stat compact

STAT CU PROTUBERANŢE –

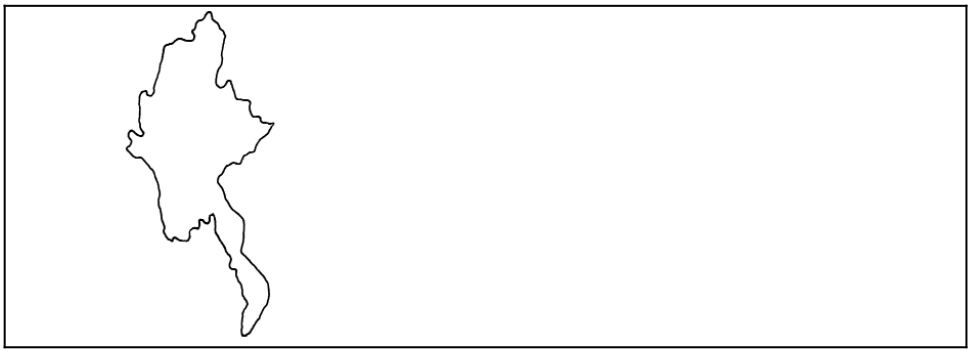

Stat cu protuberanţă teritorială

stat apropiat ca formă de tipul compact, având însă o parte a teritoriului ieşită, ca o peninsulă sau ca un coridor, dintre insulele sale. 2. stat care are o parte (sau mai multe părţi) din teritoriu despărţită (despărţite) de existenţa unui alt stat intercalat.

STAT FRAGMENTAT – 1. stat al

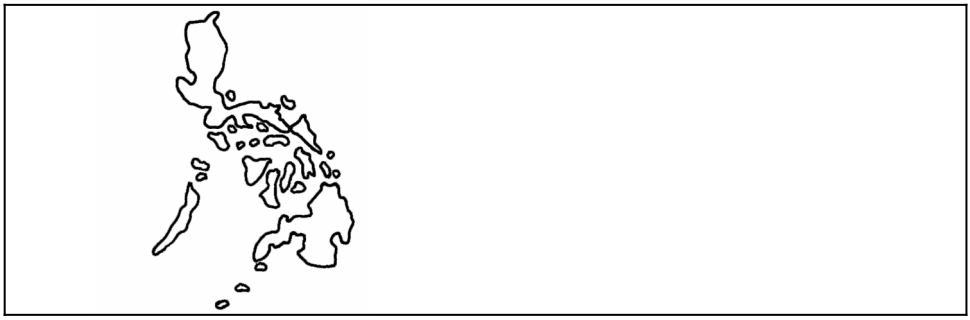

Stat fragmentat (1)

cărui teritoriu este format din insule, formând un arhipelag, având suveranitate deplină asupra tuturor apelor din aria sa centrală. De multe ori aceste protuberanţe reprezintă regiuni strategice sau deţin resurse importante.

STAT DIVIZAT – stat al cărui teritoriu a fost divizat, de regulă în urma unor războaie sau a unor înţelegeri

dintre superputeri, rezultând două state separate care cuprind aceeaşi naţiune.

STAT FEDERAL – sistem politic ce presupune existenţa a cel puţin două unităţi de guvernare între care există o diviziune clară a puterii, dar care se supun unei forme politice superioare de organizare – guvernul federal. Diviziunea puterii este protejată de aranjamente şi înţelegeri constituţionalizate, iar unele aspecte cum ar fi apărarea, politica externă etc. sunt girate de nivelul superior de organizare, în interesul general. Vezi şi FEDERAŢIE.

STATISTICĂ – disciplină ştiinţifică care studiază fenomenele şi procesele desfăşurate la scară largă în care acţionează legi statistice, folosind metode proprii de analiză şi descriere.

STATISTICĂ A POPULAŢIEI – metodă şi tehnică de culegere a datelor privind populaţia şi fenomenele demografice, de centralizare şi grupare a acestora, având ca rezultat tabele cu date statistice, pe baza cărora se calculează proporţii, indici, rate etc.

STATISTICĂ ECONOMICĂ statistică referitoare la activităţile de producţie, distribuţie şi consum, raportate la nivel macroeconomic.

STATISTICĂ SOCIALĂ – sumă de date privind fiinţa umană şi circumstanţele existenţiale. Se aplică doar pentru acele circumstanţe considerate de guvern ca fiind de interes public. S.s. sunt solicitate pentru a furniza indicii pe baza cărora se încearcă descrierea, analiza şi explicarea ordinii sociale.

STAT NAŢIONAL – stat independent în care marea majoritate a locuitorilor aparţin unei singure naţiuni, împărtăşind aceleaşi valori comune, ocupând un teritoriu clar definit spaţial. STAT NAŢIONAL UNITAR – stat în care există o singură naţiune, compusă din membrii etniei majoritare. Este forma cea mai stabilă din punct de vedere al permanenţei şi continuităţii spaţiale şi temporale.

STAT ORGANIC – curent de gândire geopolitică

iniţiat de Fr. Ratzel, influenţat de unele fenomene specifice biologiei, în care un stat este văzut în relaţie reciprocă de dependenţă cu spaţiul şi caracterul sau politic.

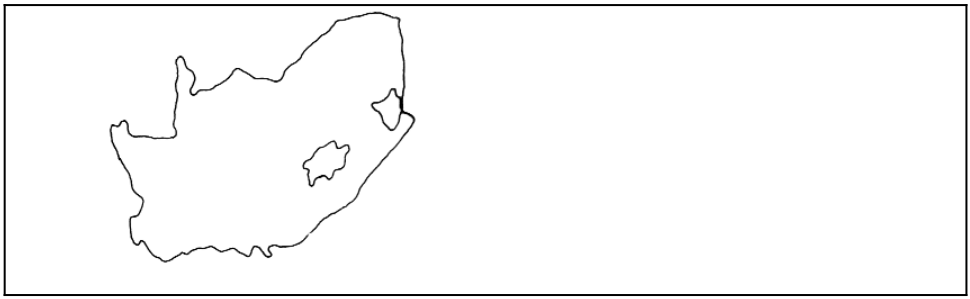

Stat perforat

STAT PERFORAT – stat care cuprinde în interiorul teritoriului său unul sau mai multe teritorii ale altor state. În unele cazuri statul „perforat” are o poziţie privilegiată în raport cu statul „perforant”, influenţând politica externă, internă şi economică a acestuia din urmă.

STATUT INCERT – concept aplicat unor teritorii (de regulă foste colonii) care au generat numeroase conflicte între statele vecine sau au fost frământate de conflicte interne (interetnice sau religioase).

STATUT MARITAL – statutul legal al unui individ în raport cu căsătoria. Se individualizează două clase: (a) persoane care nu au fost căsătorite niciodată (celibatare) şi (b) persoane cu statut de căsătoriţi (grup ce integrează şi persoanele divorţate, separate sau văduve).

STATUT PROFESIONAL noţiune care desemnează, în unele ţări, locul pe care o persoană activă, cu o anumită profesie, îl ocupă în ierarhia profesiei: patron, salariat, auxiliar familial etc.

STAŢIE – ansamblu de clădiri şi instalaţii destinat unor anumite scopuri: observaţii (staţie meteorologică, hidrometrică), operaţii tehnice (staţie de tratare, de distribuţie), circulaţie şi transport (staţie de cale ferată, de

metrou), cercetare experimentală (staţie-pilot).

STAŢIE DE CALE FERATĂ – loc de oprire pe o linie de cale ferată pentru urcarea şi coborârea călătorilor, încărcarea şi descărcarea mărfurilor, încrucişarea trenurilor, diferite manevre. După natura operaţiilor mai importante pe care le efectuează, se disting: (a) staţii simple de trecere (deservesc traficul obişnuit de călători şi de mărfuri); (b) staţii de formare (aici se efectuează compunerea, revizia şi igienizarea vagoanelor); (c) staţii de dispoziţie (asigură traficul obişnuit alături de operaţii de încrucişare a trenurilor, manevre locale, încărcarea şi descărcarea vagoanelor);

(d) staţii de nod (fac parte dintr-un nod de cale ferată şi cuprind staţia de călători, de marfă, de triaj); (e) staţii de triere (aici se descompun, se triază şi se compun trenurile de marfă); (f) staţii tehnice (asigură circulaţia feroviară obişnuită, dar şi executarea operaţiilor de formare a trenurilor de călători, de triere a trenurilor de marfă). În funcţie de traficul deservit, staţiile sunt: (a) staţii de călători, destinate în exclusivitate traficului de călători; (B) staţii de marfă, care deservesc numai traficul de mărfuri; (C) staţii mixte, destinate atât traficului de mărfuri, cât şi celui de călători; (D) staţii speciale, care sunt prezente în porturi, echipate pentru un trafic combinat (apă şi cale ferată), cele care deservesc un anumit beneficiar sau un anumit trafic de marfă (combustibil, cereale, lemn etc.).

STAŢIUNE – 1. localitate care dispune de potenţial balnear (ape minerale, mofete, nămoluri), de resurse climaterice (condiţii naturale indicate pentru tratamentul unor boli) şi de resurse turistice naturale şi antropice, amenajată şi dotată în scopul valorificării lor.

2. Întreprindere destinată unor cercetări din anumite domenii (pomicultură, viticultură, piscicultură etc.).

STAŢIUNE BALNEARĂ – localitate care dispune de factori naturali terapeutici (ape minerale, termale, lacuri sărate etc.) exploataţi, protejaţi şi utilizaţi pe baza normelor de specialitate.

Staţiune balneară beneficiind totodată de organizare, construcţii, dotări şi amenajări urban-edilitare adecvate activităţii balneare.

STAŢIUNE CLIMATERICĂ staţiune profilată pe asigurarea unui cadru adecvat pentru odihna de lungă durată – concediu, vacanţă – prin valorificarea bioclimatului (temperatură, precipitaţii, regim eolian etc.) şi a altor factori naturali (altitudine, lacuri, peisaj, vegetaţie), cu efecte pozitive asupra organismului, oferind condiţii de reconfortare, de întărire a capacităţii de muncă. Staţiunile climaterice dispun de instalaţii şi amenajări specifice, cum ar fi: plaje, solarii, ştranduri, piscine, terenuri de sport, trasee marcate pentru cura de teren, umbrare, parcuri pentru aeroterapie etc. Sunt amplasate de regulă în zona subcarpatică şi montană, beneficiind de condiţii climatice favorabile.

STAŢIUNE DE CURĂ DE STRUGURI – localitate pe teritoriul căreia se cultivă struguri de masă şi unde turiştii pot urma o cură de struguri, consumându-i fie în stare naturală, fie sub formă de must.

STAŢIUNE DE SPORTURI DE

IARNĂ – localitate montană dotată cu amenajări în vederea practicării sporturilor de iarnă. Aşezările care dispun de condiţii climatice favorabile, dar nu dispun de amenajări nu pot fi numite staţiuni de sporturi de iarnă, ci sunt „centre de schi şi turism de iarnă”.

STAŢIUNE DE TURISM MONTAN – localitate care dispune de ambianţă montană, cu factori naturali de mediu şi structuri de primire adecvate îndeplinirii funcţiei specifice pentru turism, odihnă, sport.

STAŢIUNE EXPERIMENTALĂ

centru special amenajat pentru studierea, cercetarea, urmărirea unor procese şi fenomene din diferite ramuri de activitate, folosind ca procedeu introducerea unor metode noi, verificarea unor modele recente, punerea în practică a acestora, în vederea generalizării, în funcţie de rezultatele obţinute.

STAŢIUNE MONTANĂ – staţiune situată într-o zonă de mare altitudine, profilată cu precădere pe practicarea sporturilor de iarnă. Poate fi dotată cu instalaţii de transport pe cablu (teleschi, telescaun, telecabină etc.) şi cu o mare diversitate de instalaţii şi amenajări pentru practicarea sporturilor de iarnă: pârtii de schi, pârtii de bob, patinoare naturale şi artificiale etc.

STAŢIUNE OMOLOGATĂ – aşezare sau o parte din aceasta care, datorită unui ansamblu de favorabilităţi naturale sau antropice (staţiune turistică), condiţiilor climatice (staţiune climaterică), exploatării izvoarelor de ape minerale şi termale (staţiune balneară şi termală), cultivării strugurilor de masă (staţiune de cură de struguri), a făcut obiectul omologării oficiale. Această omologare are scopul de a favoriza frecventarea staţiunii şi dezvoltarea sa prin lucrări de renovare sau înfrumuseţare, lucrări facilitate, eventual, prin perceperea unei „taxe de sejur”.

STAŢIUNE PERMANENTĂ – staţiune turistică având asigurate condiţii de acces, dotare şi echipare pentru desfăşurarea activităţilor specifice în tot timpul anului.

STAŢIUNE POMICOLĂ – ansamblu de clădiri, instalaţii, amenajări specifice şi dotări caracteristice, realizat în scopul de a permite studierea problemelor legate de pomicultură, efectuarea unor lucrări practice, cu caracter experimental, crearea de noi soiuri mai productive etc.

STAŢIUNE SEZONIERĂ ESTIVALĂ – staţiune balneoclimaterică şi turistică, cu regim de funcţionare exclusiv în sezonul de vară, pe parcursul a doar 4 – 5 luni, din luna mai până în septembrie. Sunt cuprinse în această categorie totalitatea staţiunilor de pe litoral, precum şi un mare număr de staţiuni mici, de interes local.

STAŢIUNE TURISTICĂ – localitate sau teritoriu aparţinând unei localităţi care dispune de un cadru natural favorabil odihnei, recreerii şi activităţilor în aer liber, de factori naturali terapeutici, recunoscuţi ştiinţific, şi care beneficiază, totodată, de organizare, construcţii, dotări şi

amenajări urban-edilitare adecvate fiecărui tip de activitate.

STAŢIUNE TURISTICĂ DE LITORAL – localitate amplasată pe litoral, care beneficiază de resursele naturale specifice acestuia şi de structuri de primire corespunzătoare (hoteluri, vile, restaurante etc.), pe baza cărora realizează produsul turistic de tip litoral (cazare, masă, agrement, cură helio-marină).

STAŢIUNE VITICOLĂ – ansamblu de clădiri, instalaţii, amenajări specifice şi dotări caracteristice, realizat în scopul de a cerceta şi efectua lucrări practice cu caracter experimental, pentru crearea de noi soiuri de viţă-de-vie şi îmbunătăţirea metodelor de cultivare. STĂ VILAR – amenajare hidrotehnică (baraj) realizată transversal pe cursul unei ape curgătoare cu scopul de a regla nivelul apei din amonte (pentru a permite traversarea cu pluta, de exemplu) şi debitul de scurgere. Sin: ZĂGAZ. STÂNĂ – locuinţă folosită sezonier şi loc de producţie unde se adăpostesc ciobanii şi oile şi unde se prepară produse din laptele oilor.

STEAG – vezi DRAPEL.

STERIL – parte – dintr-un minereu sau dintr-o rocă – care nu are utilizare economică, rezultată în urma prelucrării.

STERILITATE – incapacitate fiziologică (a femeii, a cuplului sau a populaţiei) de a naşte copii.

STERILIZARE – metodă specifică controlului naşterilor, prin care un bărbat sau o femeie îşi pierde capacitatea de procreare.

STIL DE VIAŢĂ – caracteristicile modului de viaţă ale unei comunităţi. Este condiţionat de factorii materiali şi spirituali ai timpului şi locului în care se desfăşoară.

STOC DE POPULAŢIE – capital uman ce poate fi reprezentat prin valorile numerice ale populaţiei la un moment dat. Intrările şi ieşirile din teritoriu, naşterile şi decesele creează fluxuri care măresc sau diminuează stocurile iniţiale.

STRADĂ – drum public amenajat în interiorul

localităţilor, care asigură circulaţia pietonilor şi a vehiculelor. Este compus din două secţiuni distincte: calea rutieră (amenajată special pentru deplasarea vehiculelor) şi trotuarele (amenajate pentru circulaţia pietonală).

STRATIFICARE SOCIALĂ ierarhizare a indivizilor sau grupurilor în cadrul unei societăţi, bazată pe clase sau statut social. În interiorul unei clase sociale, membrii acesteia sunt consideraţi ca aproximativ egali ca potenţial general, însă membrii unor clase diferite sunt consideraţi ca având un potenţial diferit, mai mare sau mai mic, în funcţie de clasa căreia îi aparţin. Sin: STRUCTURĂ SOCIALĂ.

STRĂ MUTARE A POPULAŢIEI

schimbare a domiciliului stabil al locuitorilor unei localităţi – în totalitate sau parţial – într-o altă localitate. Astfel de situaţii intervin ca urmare a producerii unor fenomene naturale (alunecări de teren, inundaţii periodice etc.) sau cu prilejul executării unor ample lucrări de echipare tehnică a teritoriului (lacuri de acumulare, canale navigabile, regularizări de cursuri etc.), a căror realizare afectează unele localităţi. Acestora li se mai adaugă şi altele: cauze politice ce determină deportări în masă şi războaiele.

STRES BIOCLIMATIC – indicator important în stabilirea caracteristicilor terapeutice ale topoclimatelor staţiunilor. Evidenţiază limitele climatice în cadrul cărora organismul îşi menţine în stare de echilibru sistemele de reglare, peste care şi sub care parametrii climatici devin stimulativi sau stresanţi, declanşând mecanismele de autoapărare şi adaptare a organismului. STRUCTURA ECONOMICĂ A

POPULAŢIEI – grupare a populaţiei după participarea la activitatea economică. Din acest punct de vedere, populaţia se împarte în populaţie activă şi populaţie inactivă. Populaţia activă, la rândul ei, se împarte şi se grupează pe sectoare social-economice (primar, secundar, terţiar, cuaternar), ramuri şi subramuri de activitate, pe ocupaţii, sexe, vârste etc. O altă grupare folosită este cea

care împarte populaţia activă în grupa A – grupa activităţilor de bază şi grupa B – grupa activităţilor de deservire.

STRUCTURA ECONOMIEI NAŢIONALE – totalitatea elementelor componente ale unei economii naţionale (sfere, ramuri şi subramuri de producţie, tipuri de tehnologie, unităţi de producţie), relaţiile multiple dintre acestea şi aspectele lor calitative.

STRUCTURA POPULAŢIEI – repartiţie statistică, în grupe sau clase, a unei populaţii în funcţie de diferitele ei caracteristici demografice, culturale şi socio-economice. Fiind repartiţii statistice, structurile se descriu şi se analizează cu ajutorul mediei, medianei, dispersiei etc. De asemenea, se pot construi repartiţii teoretice, se pot determina unele caracteristici demografice şi valori statistice. Grupele astfel constituite sunt „subpopulaţii" în raport cu populaţia din care fac parte.

STRUCTURA POPULAŢIEI DUPĂ SEX – repartiţie statistică a unei populaţii – după caracteristica calitativă alternativă „sex" – în două subpopulaţii, masculină şi feminină sau bărbaţi şi femei. Dată fiind variaţia diferitelor evenimente demografice în funcţie de sex, este obligatorie introducerea repartiţiei populaţiei după această caracteristică, în vederea descrierii şi analizei demografice. Această repartiţie se combină obişnuit cu altele, după vârstă, stare civilă, statut profesional etc. Proporţia dintre sexe, combinată cu alte caracteristici, este deosebit de importantă în analiza diferitelor particularităţi. Există mai mulţi indicatori statistici descriptivi – raport de masculinitate, raport de feminitate, proporţia bărbaţilor, proporţia femeilor – indicatori ce diferă între ei în funcţie de formula după care se calculează.

STRUCTURA POPULAŢIEI DUPĂ STAREA CIVILĂ – repartiţie statistică a unei populaţii după caracteristica „stare civilă", înţeleasă ca stare a unei persoane în raport cu evenimentul demografic „căsătorie".

STRUCTURA POPULAŢIEI PE VÂRSTE ŞI GRUPE DE VÂRSTĂ – alcătuire a populaţiei după anii de vârstă sau

grupe pe ani de vârstă la un moment dat. În raport cu necesităţile de analiză pot fi constituite diferite grupări pe ani de vârstă. Astfel, pentru calculele demografice cu caracter mai general se folosesc intervalele cincinale: 0 – 4 ani, 5 – 9 ani, 10 – 14 ani, 15 – 19 ani etc., iar pentru determinarea potenţialului resurselor de muncă şi a populaţiei ocupate sunt necesare intervale care corespund diferitelor legislaţii privind vârstele de muncă şi anume: 0 – 14 ani, 15 – 59 ani, 60 de ani şi peste. Cele trei subpopulaţii corespund noţiunilor de populaţie tânără, populaţie adultă şi populaţie vârstnică. Creşterea speranţei de viaţă, pe de o parte, şi prelungirea duratei învăţământului, având drept rezultat întârzierea intrării tineretului în populaţia activă, pe de altă parte, au impus o altă grupare: 0 – 19 ani, 20 – 64 ani, 65 de ani şi peste.

STRUCTURA PROFESIONALĂ A POPULAŢIEI – vezi CLASIFICAREA INTERNAŢIONALĂ STANDARD A PROFESIUNILOR.

STRUCTURĂ AGRARĂ – formă de organizare agricolă care se referă la aspectul morfologic al terenurilor agricole şi la tipul de exploataţie pe care se bazează producţia acestora.

STRUCTURĂ DE PRIMIRE TURISTICĂ – totalitatea mijloacelor materiale de care se foloseşte turismul pentru realizarea funcţiilor sale economice şi sociale. În cazul SPT prin numărul şi structura capacităţilor de cazare, alimentaţie publică, agrement etc. se evidenţiază gradul de dotare şi dezvoltare turistică în ansamblu sau la nivel teritorial. Ele sunt destinate satisfacerii cererii turistice. Sin: BAZA TEHNICO-MATERIALĂ A TURISMULUI.

STRUCTURĂ PROFESIONALĂ

repartiţie a populaţiei active pe profesiuni şi grupe de profesiuni. În acest scop sunt folosite clasificările sau nomenclatoarele profesiunilor.

STRUCTURĂ SOCIALĂ – vezi STRATIFICARE SOCIALĂ.

STRUCTURĂ SPAŢIALĂ – rezultat al proceselor spaţiale desfăşurate într-un anumit areal în care există

interdependenţe social-economice. Se referă la locaţia internă a diferitelor elemente.

STRUCTURĂ URBANĂ – sistem de organizare a oraşului în ansamblu, determinat de funcţiuni economico-sociale specifice, ritm de dezvoltare, condiţii naturale, demografice şi ecologice, amenajări tehnice şi estetice. Structura oraşului se referă la modul de zonificare a teritoriului pentru diferite folosinţe, la relaţiile complexe între funcţiuni, la organizarea spaţială şi volumetrică a construcţiilor, integrarea spaţiilor plantate, organizarea circulaţiei urbane şi interurbane, a reţelelor de dotări socio-culturale. Structura oraşului exprimă, în mod sintetic, cadrul organizat pentru rezolvarea funcţiunilor materiale şi spirituale ale societăţii pe o anumită treaptă de dezvoltare a acesteia. În prezent, ţinând seama de complexitatea deosebită a problemelor care definesc structura oraşului contemporan, s-au elaborat noi metode de cercetare ştiinţifică, pe baza prelucrării automate a informaţiilor şi simulării fenomenelor urbane cu ajutorul modelelor matematice.

STUDIU DEMOGRAFIC – parte a demografiei care studiază fenomenele demografice şi interdependenţa lor, în cadrul unei anumite populaţii, incluzând factorii socio-economici.

STUDIU DE PIAŢĂ – ansamblu de acţiuni vizând culegerea, înregistra rea şi analiza sistematică a datelor despre problemele legate de cererea, oferta şi consumul bunurilor şi serviciilor.

STUPEFIANT – vezi DROG. STUPINĂ – vezi PRISACĂ. SUBMULTIPLU ZECIMAL – submultiplu standardizat al unei unităţi de măsură, cu un anumit simbol şi valoare:

Denumirea Simbolul Valoarea standardizată deci d 10 – 1

centi e 10 – 2
mili în 10 – 3
micro µ 10 – 6
nano n 10 – 9

pico p 10 – 12
femto f 10 – 15
atto a 10 – 18

SUBOICUMENĂ – regiune geografică unde, deşi se desfăşoară o activitate economică productivă sau de schimburi, populaţia este mai rară, iar modul de viaţă prezintă forme elementare de organizare. Ex: regiunile polare, cum sunt părţile de nord ale Americii de Nord, Siberiei, cele deşertice (Sahara, Gobi) etc.

SUBPOPULARE – caracteristică a ţărilor în care populaţia este insuficient dimensionată numeric în raport cu resursele naturale, care pot suporta o populaţie mai mare fără a scădea nivelul de viaţă.

SUBPOPULAŢIE – parte din populaţie, constituită în raport cu o caracteristică a acesteia. Ex: populaţie de vârstă fertilă, populaţie şcolară, populaţie vârstnică etc. Vezi şi STRUCTURA POPULAŢIEI.

SUBPRODUCŢIE – 1. situaţie economică, specifică mai ales ţărilor cu un grad mai scăzut de dezvoltare, generată de cauze naturale, socio-politice, speculative etc., caracterizată prin insuficienţa producţiei faţă de cererea pieţei. 2. diferenţa dintre producţia potenţială şi producţia reală obţinută în cadrul unei economii.

SUBSTANŢĂ PERICULOASĂ – orice substanţă sau produs care, chiar folosit în cantităţi, concentraţii sau condiţii ce nu sunt desemnate ca periculoase, prezintă risc semnificativ pentru om, mediu sau bunurile materiale. Pot fi explozive, oxidante, inflamabile, toxice, nocive, corozive, iritante, mutagene, radioactive etc.

SUBURBAN – care aparţine zonei suburbane.

SUBURBANIZARE – 1. proces care constă în creşterea teritoriului urban în zonele periferice prin apariţia unor areale rezidenţiale, rezultat dintr-o urbanizare dezechilibrată şi necontrolată, realizat prin creşterea numărului de locuri de muncă şi implicit a populaţiei, creştere care nu este urmată de realizarea infrastructurii pentru locuire corespunzătoare. 2. urbanizare cu un nivel redus, necorespunzătoare cu

standardele de urbanizare superioare, caracterizată prin lipsa infrastructurii, prin modele urbane de comportament insuficient cristalizate etc.

SUBURBIE – cartier sau zonă periferică a unui oraş, având un nivel de dotare şi echipare mai redus şi construcţii cu caracter diferit faţă de restul oraşului (de regulă de tip rural sau semirural). Vezi şi FAUBOURG.

SUBUTILIZARE A PIEŢEI MUNCII – situaţie în care oferta depăşeşte cererea de locuri de muncă.

SUBVENŢIE – instrument ce se aplică, de regulă, factorilor de producţie sau producţiei însă şi, apt să favorizeze sau să susţină activitatea acestora. Ea poate fi acordată o singură dată într-o perioadă de referinţă, cu titlu temporar sau permanent.

SUBZISTENŢĂ – limita minimă de satisfacere a necesităţilor individului care să-i asigure supravieţuirea pe un timp scurt. Prelungirea acestei situaţii afectează negativ potenţialul biologic al individului şi – pe scară largă – chiar al naţiunii.

SULF – nemetal de culoare galbenă. Se găseşte în natură în stare nativă şi sub formă de combinaţii (pirită, gips). Se obţine, prin extracţie, din zăcămintele de sulf nativ. Se întrebuinţează la fabricarea acidului sulfuric, a unor coloranţi, în industria cauciucului, în viticultură şi farmacie.

SULTANIN – soi de viţă-de-vie cu boabe negre, mari, fără seminţe, cultivat pentru producerea stafidelor.

SUPERMARKET – termen anglo-saxon ce desemnează un centru comercial cu autoservire, măsurând cel puţin 185 m² de spaţiu pentru vânzări. Este caracterizat de un volum mare al vânzărilor şi de preţuri scăzute, la care se adaugă avantajul cumpărării mai multor bunuri sub un singur acoperiş. Profitul proprietarilor depinde de cantitatea mărfurilor vândute şi de rulajul rapid al stocurilor.

SUPRAFAŢĂ AFERENTĂ DOTĂRILOR – suprafaţă de teren situată în perimetrul construibil al unei localităţi, ocupată sau destinată clădirilor considerate ca dotări şi

amenajărilor aferente acestora.

SUPRAFAŢĂ AFERENTĂ LOCUINŢELOR – suprafaţă de teren situată în perimetrul construibil al unei localităţi, ocupată sau destinată clădirilor de locuit.

SUPRAFAŢĂ CONSTRUIBILĂ

vezi PERIMETRU CONSTRUIBIL. SUPRAFAŢĂ CONSTRUITĂ – suprafaţa ocupată la sol de construcţii.

În raport cu suprafaţa terenului reprezintă un indicator de eficienţă a utilizării acestuia. Sin: ARIE CONSTRUITĂ.

SUPRAFAŢĂ LOCUIBILĂ – indicator folosit în sistematizare, obţinut prin însumarea suprafeţelor camerelor de locuit ale locuinţelor sau apartamentelor situate în clădirile de pe un teritoriu precis delimitat (se exprimă în m^2).

SUPRAFAŢĂ TOTALĂ – indicator folosit în sistematizare, reprezentând suprafaţa unei localităţi, a unei zone funcţionale sau ansamblu urbanistic, având limite precizate, folosit de regulă pentru analiza modului de utilizare a terenului (se exprimă în ha).

SUPRAFAŢĂ UTILĂ – parte din aria desfăşurată a unei clădiri (sau ansamblu de clădiri) care, în funcţie de destinaţia acesteia, cuprinde: suprafaţa tuturor camerelor şi a dependinţelor în cazul locuinţelor, suprafaţa sălilor de desfacere, a camerelor de probă în cazul unităţilor comerciale, suprafaţa sălilor de consumaţie, a laboratoarelor în cazul unităţilor de alimentaţie publică etc.

SUPRAMORTALITATE – mortalitate mai ridicată în sânul unor grupe (subpopulaţii) în raport cu mortalitatea medie sau a altor grupe (subpopulaţii). SUPRAPOPULARE – stare de dezechilibru determinată de un excedent numeric al populaţiei faţă de resursele utilizate sau potenţial existente într-un areal la un moment dat. Premisele fenomenului sunt generate de factori precum: sporul natural al populaţiei, declinul resurselor, reducerea cererii pe piaţa forţei de muncă etc.

SUPRAPOPULAŢIE – excedent al populaţiei în raport

cu teritoriul, resursele sau mijloacele de subzistenţă.

SUPRAPRODUCŢIE – 1. fenomen materializat prin existenţa unui volum mare de mărfuri care depăşeşte cererea pieţei, determinat de dezvoltarea inegală a unor ramuri economice, repartiţia necorespunzătoare a veniturilor, inexistenţa unei concordanţe între producţie şi cerere. 2. diferenţa dintre producţia reală obţinută şi producţia potenţială în cadrul unei economii.

SURSĂ DE APĂ – apa din circuitul natural ce poate fi captată în scopul satisfacerii necesarului de apă al unei folosinţe. Se deosebesc: surse *subterane* (constituite din: straturile de apă subterane propriu-zise, straturile de apă infiltrate prin malurile râurilor etc.), surse *de suprafaţă* (constituite din râuri, lacuri şi mări).

SURSĂ DE ENERGIE – loc unde se captează, se produce sau de unde se distribuie diferite tipuri de energie. Cel mai adesea poate fi: centrală electrică, centrală termică, post de transformare, generator termic sau electric etc. S.e. pot fi: *naturale* (reprezentate de orice purtător de energie existent în natură, care poate fi folosit direct sau indirect) sau *artificiale* (create de om).

SURSĂ DE INFORMAŢIE – loc de origine pentru diferite tipuri de informaţie. În termeni tehnici poate fi numită şi *emiţător* sau *informator*, iar beneficiarul informaţiei, *receptor*.

SURSĂ DE POLUARE – generator de poluare. S.p. pot fi: *naturale* (erupţii vulcanice, torenţi, vânturi puternice etc.) sau *artificiale* (legate de activitatea umană).

SURSE ALTERNATIVE DE ENERGIE – surse de energie care nu se bazează pe combustibili fosili sau radioactivi. Aceste surse sunt: radiaţia solară, puterea hidraulică a apelor, energia

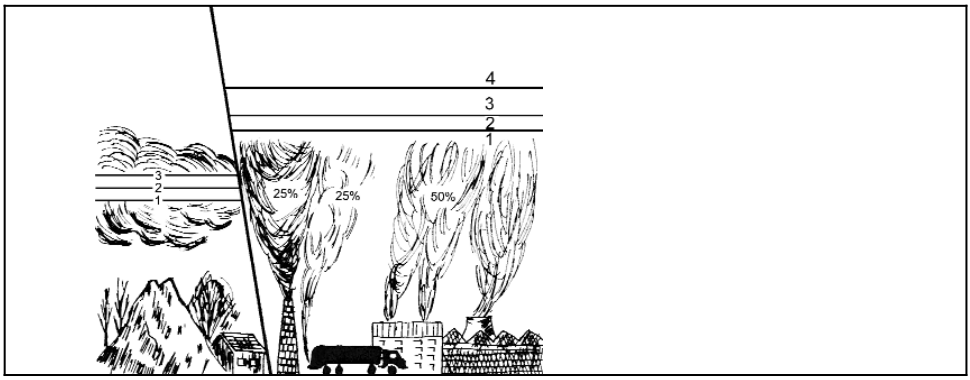

1 – oxid de carbon 3 – anhidridă sulfuroasă 2 – peroxid de azot 4 – carbură de hidrogen

Surse de poluare a atmosferei vântului, energia mareelor, biomasa, energia geotermală, diferenţele termice dintre apele oceanice etc.

SUVERANITATE – calitate esenţială a statului, care constă în independenţa puterii de stat de a conduce fără nicio ingerinţă externă destinele naţiunii, în interiorul graniţelor recunoscute la nivel internaţional. S. se manifestă prin exercitarea prerogativelor de ordin politic, economic, cultural etc.

Articol XX. Ş

ŞANTIER – teren pe care se desfăşoară activitatea de construcţie sau de reparaţie a unei construcţii (clădire, pod, baraj, drum etc.) sau a unui subansamblu, unde există utilaje, materiale şi instalaţii ce pot fi folosite în acea activitate.

ŞCOALĂ – 1. instituţie de învăţământ destinată

instruirii şi educării copiilor cu anumite vârste, având ca obiect însuşirea cunoştinţelor de bază din anumite domenii. 2. localul, clădirea şi dependinţele în care funcţionează o şcoală (1). 3. (fig.) grupări de adepţi alcătuite în jurul unor personalităţi marcante în diferite domenii de activitate.

ŞENAL NAVIGABIL – fâşie de apă din lungul unui râu, al unui canal sau al unei strâmtori, ori de la intrarea într-un port, care asigură navigaţia în zona respectivă.

ŞEPTEL – totalitatea animalelor crescute de o gospodărie, comună sau ţară, cu scopul de a obţine profit.

ŞINDRILĂ – scândurică subţire, confecţionată din lemn de brad, utilizată pentru acoperirea caselor sau învelirea pereţilor lor exteriori, în zonele montane şi submontane.

ŞIST BITUMINOS – rocă sedimentară caustobiolitică care conţine o proporţie redusă de materie organică, din care poate fi obţinut petrol brut sau gaz prin diferite procese desfăşurate la temperaturi ridicate.

ŞOMAJ – fenomen economic negativ care afectează o parte a populaţiei active, care apare în urma pierderii locului de muncă de către o parte a populaţiei ocupate şi a creşterii ofertei de muncă prin atingerea de către noile generaţii a vârstei legale de angajare.

ŞOMAJ ASCUNS – termen ce caracterizează situaţia în care locurile de muncă sunt menţinute artificial, prin care persoanele angajate fie nu lucrează la întreaga capacitate, fie lucrează în regim de „timp parţial”. Situaţia este caracteristică economiilor centralizate şi este menţinută prin acordarea de subvenţii de la bugetul statului pentru diferenţele de preţuri şi tarife. Sin: ŞOMAJ MASCAT.

ŞOMAJ CICLIC – tip de şomaj care apare atunci când se înregistrează un declin în nivelul naţional al cererii de locuri de muncă. Acesta determină un declin care traversează întreaga economie şi se răspândeşte în toate regiunile, constatându-se o corelaţie intensă în timp: ratele regionale ale şomajului cresc şi scad împreună. Explicaţia

constă în faptul că nicio regiune nu este imună la fluctuaţiile naţionale în nivelul activităţii economice. Când nivelul cererii agregate în economie, ca întreg, scade, şomajul creşte în toate regiunile, chiar dacă în unele zone el va creşte mult mai mult decât în altele. Sin:

ŞOMAJ KEYNESIAN.

ŞOMAJ CONJUNCTURAL – fenomen legat de fluctuaţiile pe termen scurt ale activităţilor economice şi deci reversibile.

ŞOMAJ FRICŢIONAL – şomaj ce se datorează lipsei mobilităţii mâinii de lucru sau decalajelor între calificările disponibile şi cele solicitate.

ŞOMAJ KEYNESIAN – vezi ŞOMAJ CICLIC.

ŞOMAJ MASCAT – vezi ŞOMAJ ASCUNS.

ŞOMAJ STRUCTURAL – şomaj ce desemnează o situaţie în care nu se pot crea, în mod constant, locuri de muncă pe măsura ofertei de muncă.

ŞOMAJ TEMPORAR – tip de şomaj care afectează un anumit sector al populaţiei în unele perioade ale anului, datorită dependenţei ocupaţionale de starea vremii, afectând mai ales populaţia ocupată în turism, agricultură şi construcţii.

ŞOMAJ VOLUNTAR – tip de şomaj care se înregistrează atunci când piaţa muncii este în echilibru, adică atunci când se atinge nivelul corespunzător aşa-numitei „ocupări totale”.

ŞOMER – persoană în vârstă de 18

ani şi peste care, în perioada de referinţă, îndeplineşte condiţiile: nu are loc de muncă şi nu desfăşoară o activitate în scopul obţinerii unor venituri; este în căutarea unui loc de muncă; este disponibil să înceapă lucrul în următoarele 15 zile (conform B.I.M.).

ŞOMER CARE BENEFICIAZĂ DE DREPTURI BĂNEŞTI – şomer înregistrat, beneficiar de ajutor de şomaj, alocaţie de sprijin sau ajutor de integrare.

ŞOMER CARE NU BENEFICIAZĂ DE DREPTURI BĂNEŞTI – şomer aflat în evidenţa oficiilor de forţă de muncă, care nu beneficiază de ajutor de şomaj sau alocaţie

de sprijin.

ŞOMER ÎNREGISTRAT – persoană în vârstă de 18 ani şi peste, aptă de muncă, care nu poate fi încadrată din lipsă de locuri de muncă şi care s-a înscris la oficiile de forţă de muncă.

ŞOPRON – construcţie-anexă în gospodăria ţărănească, realizată din nuiele împletite sau scânduri, unde se păstrează uneltele agricole, căruţa sau chiar nutreţul şi animalele.

ŞOSEA – drum destinat deplasării vehiculelor. Lărgimea unei şosele se măsoară perpendicular pe axa sa.

ŞOVINISM – atitudine arogantă de afirmare a superiorităţii unei naţiuni asupra altora şi de manifestare a intoleranţei faţă de acestea.

ŞTEAMP – instalaţie utilizată la măcinarea minereurilor auro-argentifere supuse amalgamării.

ŞTRAND – ansamblu recreativ sau sportiv alcătuit din: o întindere de apă (bazin artificial, lac, piscină, curs de apă), o plajă pentru expunerea la soare şi diverse construcţii pentru deservirea publicului (cabine pentru dezbrăcat/îmbrăcat, duşuri, grupuri sanitare, bufet, punct medical, casă de bilete etc).

ŞURĂ – 1. anexă a gospodăriei ţărăneşti în care sunt păstrate uneltele şi unde se adăpostesc vitele. 2. şiră de paie, de fân etc.

ŞVABI – denumire generică dată coloniştilor germani aşezaţi în unele părţi ale Banatului şi Transilvaniei în sec. al XVIII-lea.

Articol XXI. T

TACONIT – minereu de fier, specific regiunii Lacului Superior, care conţine până la 27% fier şi necesită o îmbogăţire prealabilă.

TAIGA – pădure extinsă de conifere, (molid, pin siberian, zadă), dezvoltată în general pe soluri mlăştinoase, prezentă în Siberia şi în nordul părţii europene a Federaţiei Ruse.

TAINIŢĂ – denumire dată în general spaţiilor sau încăperilor ascunse, destinate refugiului sau păstrării unor

bunuri.

TALVEG – linia care uneşte punctele de cea mai mare adâncime ale albiei unui curs de apă, considerate în secţiunile transversale succesive în lungul curentului, pe această linie trasându-se graniţa naturală în cazul în care aceasta este formată de o apă curgătoare.

TANANT – substanţă chimică naturală sau sintetică, folosită la tăbăcirea pieilor crude.

TANIN – produs vegetal astringent, care are proprietatea de a tăbăci pielea, de a o transforma într-un produs imputrescibil.

TAOISM – vezi DAOISM.

TARIF VAMAL – listă a produselor care se importă, cu indicarea taxelor vamale pentru fiecare tip de produs.

TARLA – vezi SOLĂ.

TARO – nume generic dat unor plante tropicale originare din sudul Indochinei (*Colocasia antiquorum*, *Alocasia marcrorrhiza*) şi din America (*Xanthosoma sagittifolia*), cultivate ca înlocuitoare ale manioculuipentru tuberculii lor comestibili, care cresc pe tulpină (nu pe rădăcină).

TARTAN – 1. Ţesătură de lână cu carouri mari, colorate, folosită în Scoţia. 2. material sintetic elastic, obţinut prin întărirea în aer a unui amestec de materiale minerale şi vegetale, utilizat pentru amenajarea terenurilor de sport, a pistelor atletice, fiind impermeabil şi rezistent.

TAXĂ DE MEDIU – taxă percepută de stat pentru anumite consumuri de combustibili, ape, îngrăşăminte chimice şi pesticide, pentru producerea unor substanţe cu efecte negative asupra mediului natural sau pentru eliminarea în aer, apă, sol a unor poluanţi. Este considerată un instrument flexibil, care poate sprijini sau înlocui unele regulamente şi standarde ce vizează controlul poluării şi conservarea resurselor. TAXĂ VAMALĂ – impozit perceput de un stat atunci când mărfurile trec frontiera vamală a statului respectiv. În funcţie de obiectul impunerii se disting: taxe vamale de import, de export şi

de tranzit.

TĂ RÂŢE – produs secundar rezultat în urma măcinării cerealelor (grâu, porumb, orz), format din particule provenite din coaja boabelor, separat de făină prin cernere.

TĂ TARI – populaţie aparţinând rasei mongolide, ce vorbeşte o limbă din familia altaică, ramura turcică de vest. T. sunt localizaţi – în cazul României – în sudul Dobrogei şi în oraşele dunărene, având religie islamică.

TÂRG – 1. aşezare umană, în evul mediu, având în principal funcţii comerciale şi meşteşugăreşti. Situate pe principalele drumuri comerciale sau la încrucişarea acestora, prin caracterul activităţilor desfăşurate târgurile s-au constituit în centre urbane de atracţie, dezvoltându-şi în jurul lor o zonă de convergenţă, în cadrul căreia acestea îşi exercitau influenţa. 2. zonă centrală a unui oraş, care grupează unităţile comerciale (în trecut prăvălii). 3. denumire populară dată pieţei agroalimentare a unei localităţi. 4. suprafaţă de teren din centrul unei localităţi sau la marginea acesteia, destinată efectuării operaţiilor de vânzare/cumpărare (săptămânal sau sezonier, la anumite date) a diferitelor produse: cereale, vite, articole meşteşugăreşti, lemn, lână, în cânepă, unelte agricole etc. 5. expoziţie, pavilion, salon.

TÂRLĂ – loc neîmprejmuit şi neacoperit unde se odihnesc vitele sau oile în timpul păşunatului.

TDW (TONĂ DEADWEIGHT) – vezi TONĂ.

TEATRU – 1. instituţie destinată artei spectacolului scenic, a cărei realizare are loc în faţa publicului şi se consumă odată cu receptarea lui. Ca subtipuri se pot aminti: teatrul dramatic, teatrul liric (operă), teatrul de operetă, teatrul de revistă, teatrul de păpuşi, teatrul de umbre şi lumini etc. 2. clădirea sau construcţia acoperită sau descoperită, destinată desfăşurării spectacolelor teatrale, care cuprinde locurile pentru spectatori, scena şi încăperile anexe acesteia (gr. *théatron*, de la *théaomai* – eu privesc).

TECK – arbore exotic, originar din Asia de Sud, înalt,

cu lemnul foarte dens şi rezistent, folosit în construcţiile navale, la automobilele de lux, pentru paturi de arme de vânătoare etc. (*Tectona grandis*).

TEF – cereală cultivată în zona platourilor înalte şi umede din Etiopia, cu seminţe albe şi mici folosite pentru prepararea freci”-ului (*Eragrostis abyssiniae*).

TEHNICĂ – 1. ansamblu de procedee, metode, reguli proprii fiecărui domeniu de aplicare, folosit în vederea obţinerii de rezultate de calitate superioară în executarea unor operaţii sau lucrări, în desfăşurarea oricărui gen de acţiune aparţinând atât sferei producţiei materiale, cât şi sferei de producţie spirituală. 2. totalitatea uneltelor, mijloacelor de muncă, metodelor practice de lucru, create şi perfecţionate de om, cu scopul dobândirii şi prelucrării produselor naturii, necesare satisfacerii nevoilor lor (din gr. *tekhne* – meşteşug, pricepere, artă).

TEHNOCRAŢIE – doctrină social-politică în care, admiţându-se extinderea raţionalităţii tehnico-ştiinţifice în organizarea şi funcţionarea societăţilor moderne, se susţine rolul tehnicii ca factor primordial în viaţa socială şi necesitatea exercitării puterii politice de către elitele tehnice. Termenul a fost lansat în 1919 de W.H. Smith, care definea tehnocraţia ca „o teorie de organizare socială şi un sistem de planificare raţională a industriei”.

TEHNOLOGIE – 1. ştiinţă care se ocupă cu studiul, elaborarea şi determinarea proceselor, metodelor şi procedeelor de prelucrare a materialelor. 2. ansamblu de procese, procedee, metode, reguli tehnice, faze de lucru, operaţii, condiţii tehnice etc. care se desfăşoară în scopul obţinerii unui anumit produs (fr. *technologie*, din gr. *tekhne* – meşteşug, pricepere, artă – şi *logos* – vorbire).

TEHNOLOGIE DE PRODUCŢIE

ansamblu de metode şi procedee desfăşurate într-o anumită succesiune, pe baza cărora are loc obţinerea anumitor produse, justificate sub aspect tehnic şi economic.

TEHNOPOL – vezi NUCLEU NEOINDUSTRIAL.

TELECOMUNICAŢIE – transmiterea mijlocită, de

obicei la mare distanţă, a semnalelor purtătoare de înţelesuri sau de informaţii de orice natură. Implică: emisia, transmisia şi recepţia unor grupuri de simboluri, numite semnale, în succesiuni de valori ale unei mărimi fizice – mesajul. În ceea ce priveşte mijloacele de transmisie, există: telecomunicaţie electrică, optică, acustică şi ultra-acustică. Ţinând cont de natura mesajelor transmise, există: telefonia, telegrafia, televiziunea şi fototelegrafia.

TELEFERIC – mijloc mecanic aerian de transport pe cablu pentru persoane şi materiale, folosit în regiunile muntoase greu accesibile. Reprezintă o lucrare de echipare tehnică specifică pentru asigurarea accesului rapid din staţiunile montane spre zonele amenajate pentru practicarea sporturilor de iarnă. Printre subtipurile funcţionale şi constructive se pot înscrie: telecabina, teleschiul, funicularul, telebena etc. (gr. *tele* – departe – şi *pherein* – a purta). TELEFONIE – telecomunicaţie care constă în transmiterea mijlocită la distanţă a vorbirii, între două puncte determinate. Utilizează semnale electromagnetice ce se transmit prin intermediul unui cablu telefonic sau prin intermediul undelor electromagnetice

(radiotelefonie).

TELEPARC – porţiune a parcurilor de activităţi în care este prezentă o concentrare deosebită a echipamentelor de transmitere rapidă a informaţiilor.

TELEPORT – conexiunea dintre două sau mai multe teleparcuri, prin cablu sau sateliţi, în scopul realizării unor zone de telecomunicaţii avansate. TELEVIZIUNE – tehnică a transmiterii la distanţă, prin intermediul undelor electromagnetice, a unor imagini. Procesul constă în: captarea imaginilor iniţiale, prelucrarea şi transformarea lor în semnale, transmiterea semnalelor, recepţia şi retransformarea acestora în imagini (din fr. *télévision*).

TEORIA COMPETIŢIEI DINTRE FIRME – teorie economică care ia în considerare extensiunea pieţei de desfacere pentru localizarea optimă a industriei. Ea a fost

fundamentată de Palander în 1953. Această teorie ţine cont şi de cheltuielile de transport şi de costurile de producţie.

TEORIA COSTULUI MINIM – teorie utilizată pentru localizarea industriei, enunţată de Weber (1909), care ia în consideraţie trei factori: costurile de transport, costurile forţei de muncă şi puterea de polarizare a spaţiului în care se amplasează respectiva industrie. Amplasarea industriei ar depinde, în final, de raportul dintre costul de transport şi cel al forţei de muncă, luând în considerare şi factorii externi.

TEORIA COSTURILOR DE TRANSFER – teorie fundamentată de Hoover (1937), în opinia căruia sunt considerate a fi optime trei localizări: în apropierea surselor de materii prime, în apropierea pieţelor de desfacere sau într-o poziţie intermediară (acolo unde concurenţa este mică pentru produsele finite obţinute). Include toate costurile intermediare (de aprovizionare, de distribuţie), la care se adaugă costurile de întreţinere, asigurările, impozitele.

TEORIA INTEGRĂRII ŞI DEZINTEGRĂRII NAŢIUNILOR – teorie asupra formării unei naţiuni, enunţată de K. Deutsch în 1953, prin care se încearcă explicarea formării unei naţiuni prin parcurgerea a opt stadii diferite: trecerea de la agricultura de subzistenţă la economia de schimb; apariţia ariilor centrale; creşterea oraşelor; dezvoltarea reţelei de transport; concentrarea de capital; creşterea intereselor personale şi de grup; deşteptarea sentimentelor etnice; combinarea sentimentelor etnice cu constrângerile politice şi, uneori, cu stratificarea socială a societăţii.

TEORIA INTEGRĂRII TERITORIALE – teorie asupra statului enunţată de R. Hartshorne în anul 1950, conform căreia problema centrală a geografiei politice din perioada respectivă era studiul funcţiilor statului. În viziunea lui Hartshorne scopul fundamental al oricărui stat, ca sistem organizatoric al teritoriului şi oamenilor, este de a integra diversele părţi ale teritoriului într-o singură unitate

organizată, în scopul de a menţine controlul politic intern. Astfel, statul poate fi considerat ca un rezultat al echilibrului dinamic dintre forţele centripete şi cele centrifuge, echilibru ce poate fi disturbat atunci când forţele centripete depăşesc forţele centrifuge, rezultând dezintegrarea statului respectiv.

TEORIA LOCALIZĂRII – teorie care analizează factorii care determină localizarea activităţilor economice. Iniţial analizele au vizat localizarea optimă a culturilor agricole în funcţie de distanţa dintre locul de producţie şi

Teoria localizării industriale ciată cu împrăştierea aşezărilor într-un teritoriu nou; (b) răspândirea, reprezentând extinderea numărului aşezărilor prin colonizări succesive în timp;

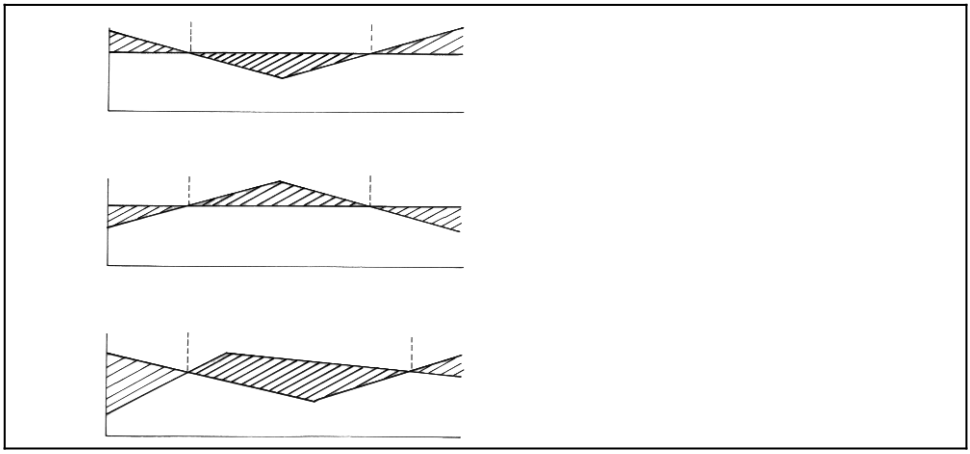

(c) competiţia, prin care limitele mediului înconjurător acţionează ca factor de presiune.

TEORIA MALTHUSIANĂ A

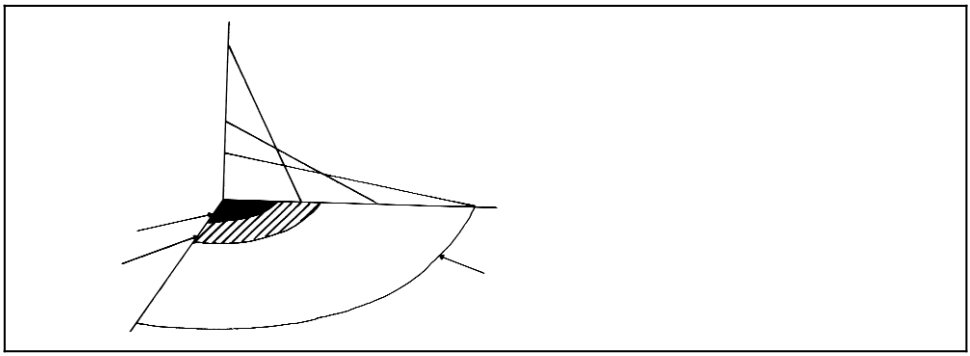

POPULAŢIEI – teorie despre populaţie desprinsă din scrierile lui Thomas R. Malthus, care a publicat lucrarea Eseu asupra principiului populaţiei" în 1798. Teoria malthusiană argumentează faptul că presiunea exercitată de populaţie, prin mijloacele necesare subzistenţei, asupra potenţialului oferit de planetă este din ce în ce mai mare. Principiul de bază al teoriei afirmă că, într-o regiune închisă, care nu are comerţ exterior sau schimburi tehnologice cu alte regiuni, populaţia va ajunge să depăşească, ca

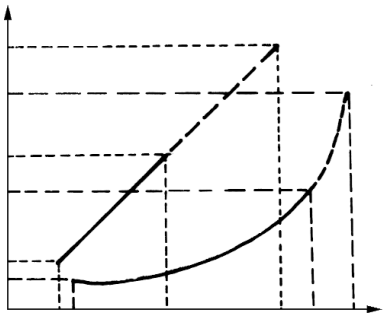

Numărul populaţiei *t*

Teoria localizării agriculturii de piaţă piaţa de desfacere, iar apoi au cuprins şi sfera industrială (amplasarea întreprinderilor în raport cu sursele de materii prime, cu pieţele de desfacere, cu prezenţa infrastructurilor şi cu forţa

P0-*k* P’O-*k*

O A D B C E F

Anii de muncă) şi chiar pe cea a serviciilor. TEORIA LOCALIZĂRII AŞEZĂRILOR RURALE – teorie care încearcă să explice dinamica aşezărilor rurale în termenii unui proces parţial, analog celui din ecologie. Sunt individualizate trei faze: (a) colonizarea, aso

Pt, *Pt* – efectivul populaţiei din perspectivă în momentul T

P0, P’O – efectivul populaţiei din momentul calculului

P0-*k* – anul începerii calculului de perspectivă AB, DE – perioada trecută

BC, EL – perioada de perspectivă

Teoria malthusiană a populaţiei cerinţe necesare traiului, potenţialul oferit de acea regiune pentru hrana populaţiei. Creşterea numărului populaţiei se face în progresie geometrică, în timp ce resursele de hrană folosibile cresc în progresie aritmetică. Malthus susţine că orice ameliorare în condiţiile de viaţă duce, într-o primă etapă, la o scădere a ratei mortalităţii, în timp ce rata natalităţii rămâne ridicată. Într-o a doua

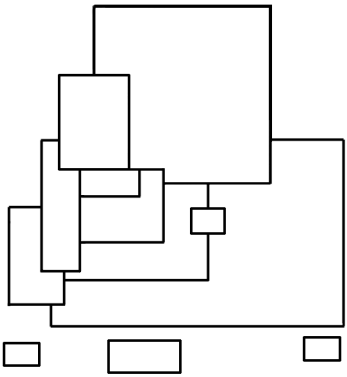

5

2

1

2 4 7 6

5

3

etapă, pe măsură ce numărul populaţiei 9 6 8

creşte, condiţiile de trai devin mai grele, astfel că rata mortalităţii începe să crească din nou, ajungând în final să egalizeze natalitatea. Acest ciclu poartă numele de ciclul malthusian primar”.

În cazul în care ameliorarea condiţiilor de trai are la bază schimbarea condiţiilor tehnologice (salt tehnologic), atunci echilibrul dintre natalitate şi mortalitate se va stabili la nivel mai înalt. Ideile lui Malthus au fost aspru criticate datorită faptului că aduceau confuzie în abordarea ştiinţifică, dar mai ales pentru că previziunile sale au fost departe de realitate. Singurul caz în care ciclul malthusian s-a aplicat, într-o anumită măsură, a fost Irlanda, toate celelalte state europene sau nord-americane urmând alte tipuri de evoluţii demografice.

TEORIA NUCLEELOR MULTIPLE – teorie elaborată de C.D. Harris şi

E.L. Ullman, care relevă faptul că oraşele au mai mult decât un punct focal ce influenţează localizarea şi modul de utilizare a terenului. Modelele de utilizare a terenului în numeroase areale urbane se constituie nu

1 – centru de afaceri 2 – industrie uşoară 3 – industrie grea

4 – reşedinţa claselor sărace 5 – reşedinţa claselor medii 6 – reşedinţa claselor avute 7 – centre de afaceri

8 – aeroport

9 – platformă industrială

Teoria nucleelor multiple doar în jurul unui singur centru, ci în jurul câtorva nuclee. În unele areale urbane aceste nuclee au existat de la începuturi ca aşezări subsidiare ce au fost ulterior încorporate prin extensiune urbană. În alte situaţii nucleele adiţionale au apărut ca o consecinţă a expansiunii urbane induse de accentuarea specializării funcţionale. Nucleele separate au apărut ca urmarea: accesului diferit reclamat de diversitatea activităţilor, gruparea activităţilor complementare, imposibilitatea financiară a utilizatorilor de a achiziţiona

locuri viabile. Numărul de nuclee depinde de dimensiunea ariei urbane; pe lângă C.B.D., nucleele pot include zone ale industriei grele sau uşoare, concentrări culturale, districte suburbane de afaceri, parcuri tehnologice.

TEORIA PROFITULUI MAXIM

model elaborat de Lösch (1940), care concepe localizarea industriei în mod etapizat. Ipoteza lui pleacă de la un singur producător care se instalează într-un teritoriu, având un anumit preţ pentru produsele sale şi beneficiind de o anumită piaţă de desfacere. Într-un alt teritoriu, relativ apropiat, se instalează alţi producători, care deservesc anumite segmente de piaţă. Spaţiile rămase libere între producători atrag alte întreprinderi, având drept rezultat restrângerea zonelor de piaţă sub formă de hexagoane regulate. Deşi nu ţine cont de costurile de producţie, această teorie evidenţiază dimensiunile temporale şi spaţiale ale industriei.

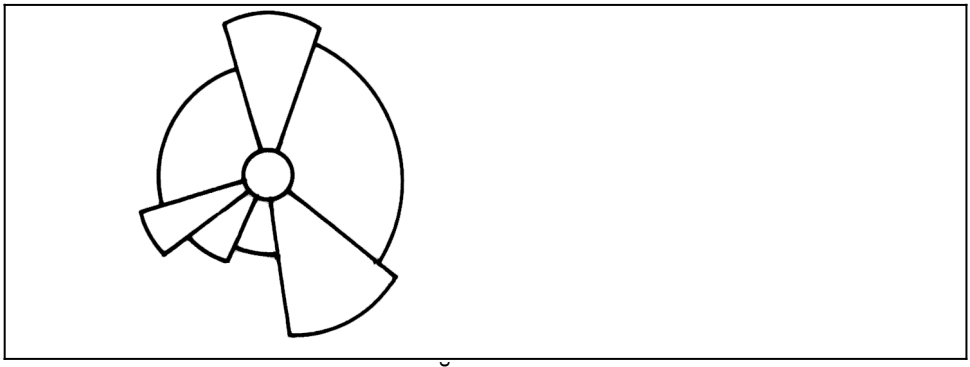

TEORIA SECTORIALĂ – teorie bazată pe ideile lui H. Hoyt (1933), aplicată structurilor urbane. Ea susţine că zonele rezidenţiale se dispun de-a lungul axelor rutiere şi feroviare, zonele industriale de-a lungul căilor

Teoria sectorială ferate şi râurilor canalizate, zonele comerciale pe străzile cu cea mai mare fluenţă a traficului, iar spaţiile verzi sunt axate pe unele forme topografice locale. În acest fel, spaţiul urban nu se structurează concentric, ci în sectoare, datorită dispunerii radiare a căilor de comunicaţie.

TEORIA SUPRAFEŢELOR DE

PROFIT – teorie a localizării industriei, elaborată de Smith (1966), care arată că alegerea amplasamentului unei industrii depinde de profitul pe care îl obţine investitorul care pune bazele unei întreprinderi. El admite existenţa unui spaţiu eterogen, apreciind că zonele de profit ale oricărei industrii sunt discontinue.

TEORIA TERITORIULUI UNIFICAT – teorie asupra statului enunţată de S.B. Jones în anul 1954, care încearcă o explicaţie a modului în care statele se dezvoltă teritorial ca rezultat al aplicării unor idei politice unificatoare. În acest sens un stat poate fi rezultatul aplicării unei idei politice care precede o decizie şi este urmată de o mişcare ce implică, în final, delimitarea teritorială a statului nou-creat.

TEORIA ZONELOR (CREŞTERII) CONCENTRICE – teorie dezvoltată de E.W. Burgess, pe baza unor studii realizate în Chicago, care susţine că modul de utilizare a terenului poate fi reprezentat ca serii de zone concentrice. S-au individualizat cinci zone: zona centrală de afaceri (C.B.D.), zona de tranziţie, zona aşezării locuinţelor ce aparţin celei de-a doua generaţii de imigranţi, zona de rezidenţă a claselor

I

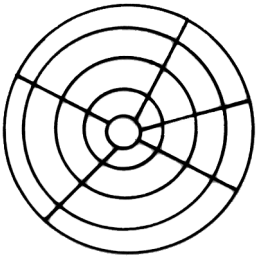

— Centru

II – zona de tranziţie

III – zonă rezidenţială a muncitorilor

IV

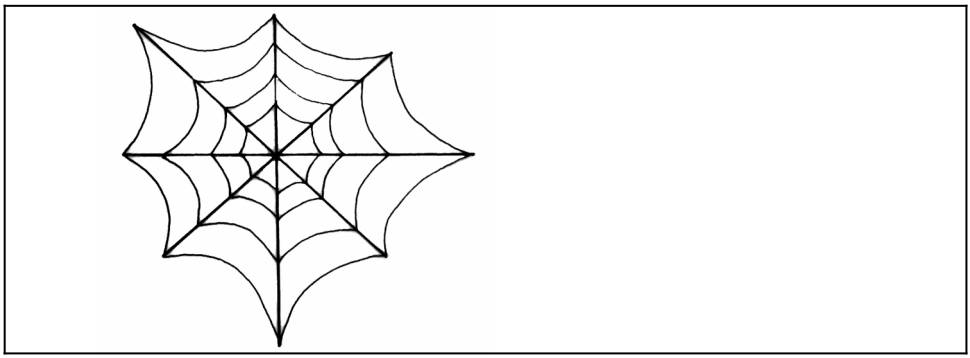

— Zonă rezidenţială a claselor sociale înstărite V – zone de migraţii

Teoria zonelor concentrice mijlocii, zona de rezidenţă a elitelor. Modelul este fundamentat pe ipoteze de natură economică şi reliefează, de asemenea, expansiunea oraşului. Noii rezidenţi (imigranţi din cea de-a doua zonă) iniţiază un proces de invazie şi succesiune spre locurile de unde rezidenţii celorlalte zone s-au deplasat spre periferie.

TEORIE A POPULAŢIEI – ansamblu de cunoştinţe prin care se încearcă să se explice evoluţia populaţiei, procesele demografice, cu ajutorul factorilor biologici, sociali, economici şi culturali, având în centrul atenţiei raportul dintre populaţie şi resurse, dintre populaţie şi mijloacele de subzistenţă. Există o mare diversitate a teoriilor despre populaţie, dar ele se pot reduce la două tipuri fundamentale: teorii care consideră creşterea populaţiei ca factor al creşterii economice şi cele ce consideră creşterea populaţiei ca obstacol al creşterii economice şi al ridicării nivelului de trai. Teoriile despre populaţie inspiră, la rândul lor, politicile populaţiei (politicile demografice).

TERASAMENT – lucrare complexă care formează infrastructura drumurilor, a căilor ferate, a canalelor etc. constând în platforme, rambleuri, debleuri, fundaţii etc. sau lucrare necesară pentru dezvelirea unor cariere, extragerea unor materiale de construcţii etc.

TERASARE – totalitatea lucrărilor de îmbunătăţiri funciare executate pe terenuri în pantă, constând în executarea unor trepte succesive de orizonturi plane, în

scopul prevenirii sau combaterii eroziunii solului.

TERASĂ – platformă deschisă, uneori acoperită, situată la nivelul unui apartament, al unei încăperi sau al unui grup de încăperi cu diferite destinaţii (locuinţă, hotel, spital, magazin, localuri publice etc.), servind ca loc de odihnă şi recreere. În cazul localurilor publice (cofetării, cafenele, restaurante) terasa cuprinde şi porţiunea de trotuar sau zona de platformă special amenajată unde sunt amplasate mese pentru consumatori.

TEREN AGRICOL – totalitatea suprafeţelor de teren destinate producţiei agricole. După categoriile de folosinţă, terenurile agricole pot fi: arabile, păşuni şi fâneţe, vii şi livezi. Terenul agricol poate fi: natural; amenajat (ameliorat) – pe care s-au efectuat îmbunătăţiri funciare; degradat – care şi-a pierdut total sau parţial potenţialul de fertilitate agricolă.

TEREN ARABIL – termen folosit în mod curent pentru terenurile pe care se execută arătură, de obicei cultivate cu cereale şi plante tehnice.

TEREN ECHIPAT – suprafaţă de teren situat în perimetrul construibil al localităţilor sau aflat în afara acestora, care beneficiază de unele lucrări de echipare majoră.

TEREN PUBLIC – teren deţinut sau folosit de către diferite organizaţii guvernamentale.

TEREN SPORTIV – loc delimitat pe care se desfăşoară antrenamente, competiţii sau demonstraţii sportive, amenajat în acest sens.

TEREN VIRAN – teren în interiorul unei aşezări omeneşti (sat, oraş), pe care nu este construit nimic (nu se află nicio construcţie).

TERITORIALITATE – caracteristică a grupurilor sau indivizilor dintr-un grup de a-şi delimita anumite teritorii şi de a avea anumite comportamente specifice în raport de acestea.

TERITORIU – parte din suprafaţa Pământului, alcătuită din uscat, apele interioare şi cele teritoriale, ca şi din spaţiul aerian de deasupra lor. Teritoriul cuprins în

interiorul frontierelor de stat reprezintă *teritoriul naţional*.

TERITORIU ADMINISTRATIV

porţiune din teritoriul naţional supusă jurisdicţiei şi administraţiei, exercitate la o anumită treaptă.

TERITORIU DEPENDENT – teritoriu guvernat sau condus de către un stat (sau unitate politică), fără ca acesta să facă parte din statul respectiv. Termenul este folosit pentru a înlocui, în unele cazuri, expresia colonie".

Teritorii ocupate de Israel

TERITORIU DE STAT – spaţiu geografic incluzând solul, subsolul, apele şi spaţiul aerian cuprins în limitele graniţelor unui stat, asupra căruia acesta îşi exercită suveranitatea sa exclusivă şi deplină.

TERITORIU INTERNAŢIONAL

teritoriu pus sub control internaţional, fiind tutelat de o serie de organizaţii internaţionale.

TERITORIU NAŢIONAL – vezi TERITORIU.

TERITORIU OCUPAT – teritoriu care suportă un regim de ocupaţie, de regulă în timpul unui război, şi care deţine un statut aparte în cadrul statului care l-a cucerit.

TERITORIU STATAL EFECTIV – porţiunea de teritoriu dintr-un stat care deţine cele mai mari densităţi de populaţie, cel mai bun sistem de transport şi care contribuie efectiv la viaţa economică a statului respectiv. Arealul ce rămâne în afara acestei zone se caracterizează printr-o lipsă a controlului real al statului şi a serviciilor sale aferente securităţii, acesta fiind orientat în general spre exterior (spre statele vecine).

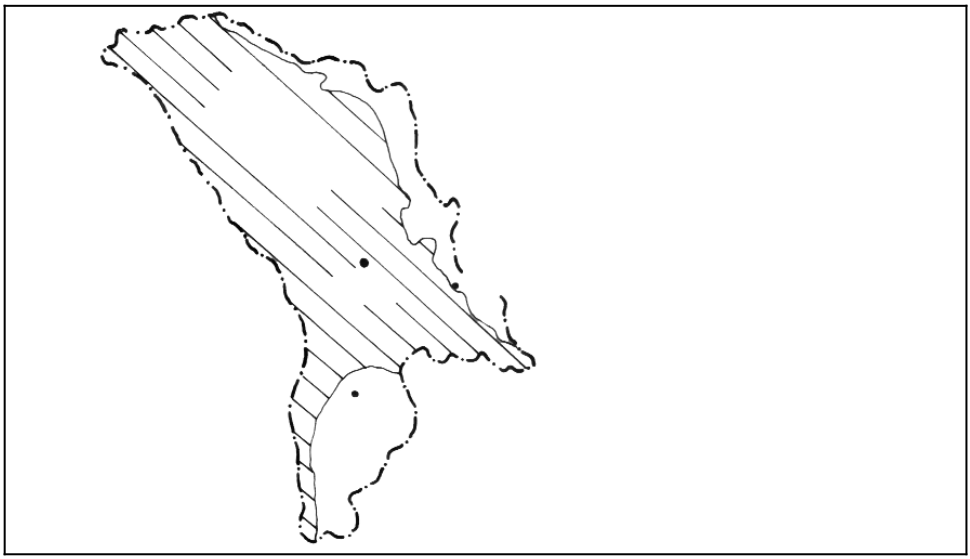

Teritoriul statal efectiv al Republicii Moldova

TERITORIU TRIBAL – teritoriu asociat cu prezenţa unui trib sedentar, stabilit în zona respectivă.

TERITORIU VAMAL – suprafaţă în care este în vigoare acelaşi regim vamal şi se aplică aceeaşi legislaţie vamală. În majoritatea cazurilor teritoriul vamal coincide cu teritoriul politic al statului. În regiunile de coastă, frontiera vamală poate să coincidă cu linia ţărmului sau să se extindă până la limita mării teritoriale.

TERMEN DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI – interval de timp în decursul căruia se recuperează cheltuielile făcute pentru realizarea unei investiţii, constând fie din crearea de noi fonduri fixe, fie din reconstrucţia, lărgirea şi modernizarea celor existente. Sin: DURATĂ DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI.

TERMINAL – ansamblul instalaţiilor pentru încărcarea/descărcarea anumitor mărfuri în/şi din mijloacele de transport.

TERMOCENTRALĂ – vezi CENTRALĂ ELECTRICĂ DE TERMOFICARE.

TERMOFICARE – alimentare centralizată cu căldură,

produsă combinat cu energia electrică în termocentrale. Căldura poate fi utilizată în scopuri tehnologice, în cadrul unor procese industriale sau la încălzirea şi ventilarea clădirilor ori la acoperirea necesităţilor de apă caldă menajeră.

TERORISM – utilizare a violenţei în scopuri sociale sau politice de către indivizi, grupuri organizate sau state. Terorismul provoacă teamă, teroare sau chiar panică în rândul populaţiei şi afectează persoane inocente sau necombatante, urmărindu-se câştigarea de concesii, obţinerea publicităţii maxime pentru o anumită cauză, provocarea represiunii, distrugerea ordinii sociale sau destabilizarea instituţională.

TERORISM POLITIC – tip de terorism manifestat în numeroase state de pe glob ca reflex al unor frustrări politice faţă de sistemele politice tradiţionale, având motivaţii economice, sociale, psihologice. Se poate manifesta, în forma sa cea mai acută, între sistemele comunist şi capitalist.

TERŢIALIZARE – proces de extindere a activităţilor din sectorul terţiar (transporturi, telecomunicaţii, comerţ, asigurări, administraţie, turism, învăţământ, sănătate etc.) concomitent cu creşterea numărului populaţiei ocupate în acest sector.

TEZAUR – 1. ansamblu de metale preţioase, monede, obiecte de valoare, concentrate, în cantitate mare, într-un anumit loc. 2. totalitatea metalelor preţioase, depozitelor de bani sau efectelor de care dispune un stat la un moment dat. 3. valorile spirituale, culturale ale unui popor.

T.G.V. – tren francez de mare viteză (300 km/h) care circulă pe relaţia Paris-Lyon-Marsilia.

TIGRII ASIATICI – ţări din Asia de Sud-Est care, după 1970, au înregistrat valori deosebit de mari ale ritmurilor medii anuale de creştere economică, venitul pe locuitor a sporit de 3 până la 10 ori, regiunea fiind considerată cea mai dinamică de pe glob. Sub această denumire se regăsesc Singapore, Malaysia, Filipine, Thailanda, Indonezia.

TIMP DE CĂLĂTORIE – timpul total necesar unui participant la trafic pentru efectuarea unui parcurs, excluzând opririle intenţionate. Timpul de călătorie este unul din elementele importante în analiza schemelor de circulaţie, în alegerea unor trasee optime ale mijloacelor de transport, în mişcarea zilnică (navetism).

TIMP LIBER – componentă a bugetului de timp cotidian al individului sau al unei colectivităţi umane, care influenţează şi reflectă nivelul progresului social atins de o anumită societate. Creşterea timpului liber se realizează pe seama restrângerii timpului alocat muncii organizate şi, mai ales, prin reducerea la maximum a timpului consumat de transporturile cotidiene.

TIRAN – vezi DICTATOR (2).

TONĂ – 1. unitate de măsură a masei, egală cu 1.000 kg. 2. *tonă-kilometru* – unitate de măsură pentru exprimarea volumului transporturilor pe o linie de cale ferată, egală cu deplasarea unei greutăţi de o tonă pe o distanţă de 1 km. 3. *tonă-registru brut* – unitate de măsură pentru exprimarea volumului interior al unei nave comerciale, egală cu 2, 832 m^3. 4. *tonă deadweight* – unitate de măsură a capacităţii totale de încărcare a unei nave.

TOPAZ – silicat natural hidratat de aluminiu cu fluor, transparent, incolor sau colorat (galben, albastru, violet sau roşu), dur şi sticlos. Se prezintă sub formă de cristale şi este folosit ca piatră preţioasă.

1. TOPONIMIE GEOGRAFICĂ disciplină care studiază denumirile geografice proprii sub multiple aspecte: origine, sens, evoluţie, scriere, pronunţie, transliterare şi traducere. 2. totalitatea numelor proprii de lacuri, de ape, de munţi etc. dintr-o ţară sau dintr-o regiune.

TOPOPOLITICĂ – parte componentă a geopoliticii, în concepţia lui R. Kjellen, care se ocupă cu analiza aşezării, a fizionomiei şi a configuraţiei statului.

TOTALITARISM – regim politic autocrat de extremă stângă sau dreaptă, în care libertăţile democratice şi

drepturile omului sunt sever restrânse sau anihilate, în care viaţa politică pluripartidistă este interzisă etc. În sec. al XX-lea, reprezentative pentru totalitarismul politic au fost nazismul, fascismul, legionarismul şi comunismul.

TOWNSCAPE – echivalentul urban al noţiunii de *landscape*, concretizat în modul de vizualizare al oraşului sau aşezării. Reprezintă o entitate fizică ce integrează planul străzilor sau al zonelor exterioare, stilul arhitectural şi structura clădirilor, modul de utilizare a terenurilor, relevă imaginea aşezărilor urbane.

TRACI – triburi aparţinând familiei de limbi indo-europene, ocupând (începând cu mileniul 3 î.Hr.) o arie cuprinsă între Marea Egee (în sud), râurile Vardar, Morava şi Tisa (în vest), Carpaţii Nordici (în nord), Nistru şi Marea Neagră (în est).

TRADIŢIE – ansamblu de concepţii, obiceiuri, datini, transmise din generaţie în generaţie şi care reflectă trăsăturile caracteristice specifice, statornicite în timp, ale unui popor, ale unei naţiuni sau ale unui grup social. Tradiţia constituie un mijloc de legătură între trecut şi prezent, de asigurare a unei unităţi şi continuităţi privind formele de existenţă şi de manifestare ale diferitelor grupuri sociale constituite în timp (din. lat. *traditio* – transmitere).

TRAFIC – 1. efectul deplasării pietonilor şi a tuturor mijloacelor de transport împreună cu încărcătura, pe categorii sau în ansamblu, din momentul în care acestea folosesc un drum în vederea transportului de persoane sau mărfuri. 2. cantitate totală de persoane, bunuri sau vehicule care se deplasează dintr-o zonă (de origine) către un obiectiv dat (destinaţie), în vederea aceluiaşi scop (muncă, aprovizionare etc.), pe unul sau mai multe trasee, într-o anumită perioadă de timp (zi, lună, trimestru, an). În funcţie de mijloacele de transport, traficul poate fi: feroviar, maritim, rutier, aerian etc.

TRAFIC ATRAS – trafic pe un teritoriu, zonă sau drum, care, din cauza unor amenajări rutiere locale, este atras din alte teritorii, zone sau drumuri, datorită

condiţiilor îmbunătăţite de circulaţie. Sin: TRAFIC INDUS.

TRAFIC DE DESTINAŢIE – trafic cu punct de sosire într-un teritoriu, zonă sau localitate dată.

TRAFIC DE ORIGINE – vezi TRAFIC EMIS.

TRAFIC DE TRANZIT – trafic care trece printr-o zonă dată sau teritoriu dat şi ale cărui origine şi destinaţie sunt situate în afara acestuia. Când traficul de tranzit se întrerupe într-o localitate pentru un interval de timp mai mare de 24 de ore, acesta se consideră *trafic de tranzit cu etapă*.

TRAFIC EMIS – trafic cu punct de plecare dintr-o zonă dată sau teritoriu dat. Sin: TRAFIC DE ORIGINE.

TRAFIC GREU – trafic de vehicule rutiere destinate transportului de mărfuri, cu o capacitate de încărcare mai mare de 3 t, indiferent dacă circulă încărcate sau nu ori dacă sunt autovehicule cu sau fără remorcă.

TRAFIC INDUS – vezi TRAFIC ATRAS.

TRAFIC LOCAL – trafic desfăşurat într-o zonă dată, având originea şi destinaţia în interiorul acesteia.

TRAFIC PENDULAR – trafic reversibil care între punctul de origine şi cel de destinaţie păstrează acelaşi parcurs.

TRAFIC REVERSIBIL – trafic de pe o arteră sau zonă dată care este generat de o deplasare alternantă (de exemplu deplasarea pentru muncă şi revenirea la domiciliu).

TRAMĂ STRADALĂ – vezi REŢEA STRADALĂ.

TRANSBORDARE – 1. transferul mărfurilor şi al călătorilor dintr-un mijloc de transport în altul. 2. trecerea vehiculelor terestre peste un curs de apă, cu ajutorul unor vase speciale.

TRANSFER – trecerea unui bun sau a unei alte valori de la o persoană fizică sau juridică la alta, făcută pe baza unor reglementări economice sau juridice.

TRANSFER DE SUVERANITATE – acţiune de trecere a unor teritorii din suveranitatea unui stat sub suveranitatea altui stat, de cele mai multe ori prin cedare voluntară. În unele cazuri transferul se face în schimbul

unor sume de bani sau pentru alte avantaje.

TRANSFER INVERS DE COMPETENŢE – vezi MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR, SCURGERE DE INTELIGENŢĂ. Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGENŢĂ.

TRANSHUMANŢĂ – fenomen socio-economic străvechi, apărut odată cu prima diviziune socială a muncii (desprinderea păstorilor de agricultori), care constă în deplasarea sezonieră a păstorilor cu turmele de animale (îndeosebi de oi), primăvara de la şes la munte sau de la sud spre nord şi toamna de la munte la şes sau de la nord spre sud, în vederea asigurării hranei animalelor. Datorită noilor mijloace moderne de asigurare a hranei animalelor, în prezent transhumanţa este în regres, exercitându-se mai mult pe plan local, la distanţe relativ scurte şi mai ales în zona de munte.

TRANSPORT – mişcare a persoanelor şi a mărfurilor (inclusiv a animalelor) cu un mijloc de transport, pe căi de comunicaţie de orice natură (rutiere, feroviare, aeriene sau navale).

TRANSPORT COMBINAT – variantă a transportului multimodal, ce include două sau mai multe moduri de transport, respectiv două sau mai multe unităţi specializate în astfel de activităţi.

TRANSPORT URBAN – ansamblu de vehicule organizat pe anumite

TRANSPORT INTERNAŢIONAL – transport între două locuri (un loc de încărcare/îmbarcare şi unul de descărcare/debarcare) situate în două ţări diferite, putând necesita tranzitul printr-o terţă ţară.

TRANSPORT ÎN TRANZIT – transport care traversează o ţară situată în afara punctelor de încărcare şi descărcare.

TRANSPORT MULTIMODAL – circulaţie de mărfuri şi persoane realizată prin două sau mai multe moduri de transport, utilizând o unitate specializată şi un document unic de transport. Toate responsabilităţile de asigurare, de ordin comercial şi vamal sunt preluate de un singur agent.

TRANSPORT NAŢIONAL – transport între două locuri situate în aceeaşi ţară.

TRANSPORT TURISTIC – tip de transport ce realizează legătura între reşedinţele turiştilor şi locurile de destinaţie turistică. Asigură mobilitatea turiştilor în teritoriul de sejur şi contribuie la împlinirea actului turistic.

Transport urban căi de comunicaţie pentru transportul de persoane, în interiorul unui oraş.

TRANSPORTURI – ramură a economiei naţionale al cărui obiect îl constituie deplasarea călătorilor şi a mărfurilor, realizarea legăturilor între toate celelalte ramuri economice, interconectarea tuturor judeţelor şi localităţilor ţării şi dezvoltarea legăturilor economice şi sociale cu diferite ţări. Se realizează prin diferite mijloace: feroviare, rutiere (auto), navale, aeriene, prin conducte, pe cablu etc.

TRANZIT – trecere a unor persoane sau a unor mărfuri dintr-o ţară în alta prin teritoriul altei ţări.

TRANZIŢIE – termen apărut după căderea sistemului socialist, pentru a desemna procesul de trecere de la sistemul socialist de organizare socială la un sistem de tip capitalist occidental. Implică o serie de aspecte sociale, economice, politice, comportamentale etc. care sunt influenţate de durata, intensitatea şi gradualitatea schimbării.

TRANZIŢIE DEMOGRAFICĂ – model general de schimbare a caracteristicilor demografice ale unei populaţii, bazat pe experienţa ţărilor dezvoltate care au traversat procese de industrializare şi urbanizare. Modelul include patru faze: (a) faza staţionară la niveluri înalte, în care atât natalitatea cât şi mortalitatea ating valori ridicate, bi lanţul natural menţinându-se aproape constant, micile variaţii fiind impuse doar de schimbările în valoarea mortalităţii, datorate războaielor, bolilor sau calamităţilor naturale, (b) faza expansiunii primare, în care natalitatea cunoaşte valori ridicate, iar mortalitatea se află în declin, concomitent cu mărirea speranţei de viaţă. Declinul

mortalităţii se datorează, de regulă, îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă, inclusiv sanitare şi medicale, precum şi stabilităţii politice care reduce incidenţa războaielor;

(c) faza expansiunii secundare, care are drept caracteristică stabilizarea mortalităţii la niveluri scăzute şi reducerea treptată a natalităţii concomitent cu dezvoltarea proceselor de industrializare şi urbanizare.

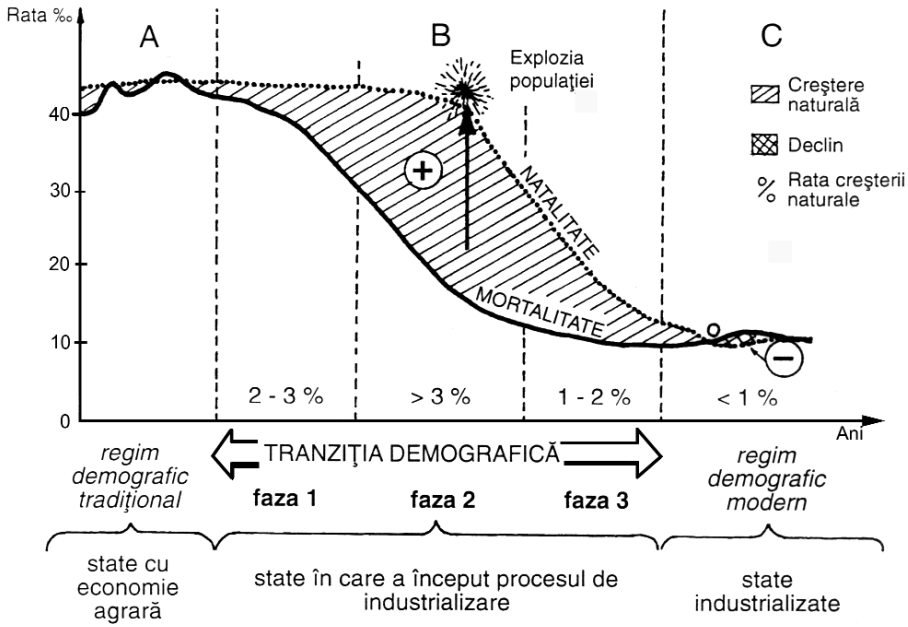

Tranziţie demografică

În această fază, valoarea bilanţului natural se reduce continuu; (d) faza staţionară la niveluri scăzute, în care atât natalitatea cât şi mortalitatea înregistrează valori mici, staţionare, iar bilanţul natural este aproape nul, micile variaţii fiind induse de oscilaţii nesemnificative ale natalităţii.

TRASEU – 1. proiecţia axei unui drum pe un plan orizontal. 2. drumul parcurs de o linie de transport în comun pe o reţea de drumuri în afara localităţilor sau pe străzi în interiorul acestora.

TRAVERTIN – varietate de calcar de precipitaţie, utilizat ca piatră ornamentală.

TRESTIE DE ZAHĂR – plantă perenă a climatului

cald şi umed intertropical, în mod obişnuit cu o înălţime de 2, 5 – 3, 5 m, originară din Asia de Sud-Est, din Câmpia Gangelui. Are nevoie de temperaturi medii anuale de 24 – 30°C

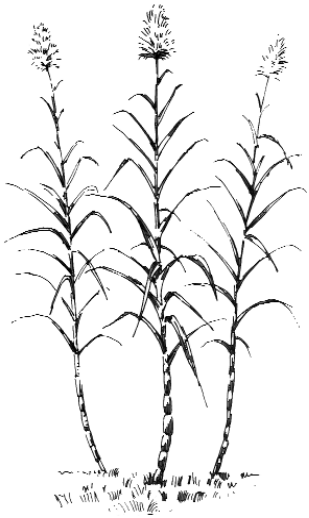

Trestie de zahăr şi precipitaţii de peste 1.000 – 1200 mm/an; se cultivă în Brazilia, India, China, Thailanda, Mexic, Pakistan, Australia etc. (*Saccharum officinale*).

TRIB – formă de organizare socială, specifică comunei primitive, constituită din mai multe familii înrudite sau ginţi pe baza comunităţii teritoriale, care se supun aceloraşi reguli de organizare socială, vorbesc aceeaşi limbă, fiind condusă de un şef recunoscut.

TROC – vezi BARTER.

TROIŢĂ – monument din lemn sau piatră, aşezat în locuri legate de un anumit eveniment, lângă fântâni, la răscruce de drumuri etc., care poate avea cele mai variate forme, de la cruce simplă până la mici capele.

TROTUAR – spaţiu desemnat de-a lungul unei căi de comunicaţie pentru circulaţia pedestră a pietonilor, în interiorul unui oraş.

TRUST – formă de concentrare a producţiei şi capitalurilor în care participanţii îşi pierd independenţa de producţie şi de desfacere, devenind coacţionari. Trusturile au apărut iniţial în S.U.A., extinzându-se apoi în alte ţări

dezvoltate, dar în ultimul timp, în urma dezvoltării pieţelor financiare şi reglementărilor anti-trust, rolul lor s-a diminuat (cuv. engl.).

TUMUL – movilă conică sau piramidală, din pământ sau piatră, ridicată pe morminte la unele popoare din antichitate. În ţara noastră, asemenea vechi monumente funerare apar mai frecvent în Dobrogea.

TUNEL – amenajare subterană care permite unei căi de comunicaţie să străbată, în condiţii optime, masive montane sau locuri inaccesibile, care nu pot fi trecute la suprafaţa terenului. În acest mod se obţine în principal scurtarea traseului căii de comunicaţie, dar şi reducerea altitudinii şi declivităţii căii şi sporirea razei curbelor.

TUNGSTEN – vezi WOLFRAM.

TURBĂ – cărbune inferior format prin descompunerea parţială a substanţelor vegetale, în condiţii de umiditate mare şi de slabă circulaţie a aerului. Gradul de carbonificare variază între 20 şi 55%, iar puterea calorică între 1500 – 3.000 kcal/kg. Se acumulează în mlaştini, adesea montane, numite turbării.

TURCI – popor care s-a constituit ca naţiune pe teritoriul Turciei, de religie islamică; populaţia turcă este localizată cu precădere – în cazul României – în Dobrogea şi în unele oraşe dunărene.

TURISM – 1. ramură economică care imprimă unor teritorii sau localităţi un anumit specific, în raport cu natura resurselor exploatate în acest scop.

fenomen spaţial care constă în călătoria în afara locului de domiciliu stabil, de regulă în concedii şi vacanţe sau în zile de sărbătoare, în scopul odihnei, cunoaşterii sau pentru satisfacerea unor dorinţe. În funcţie de spaţiul în care se desfăşoară deplasarea, poate fi: intern (naţional) sau extern (internaţional). Este un fenomen complex ce se integrează sferei terţiare a economicului, situându-se la interferenţa multor componente ale economiei naţionale prin activitatea unităţilor de alimentaţie publică, a întreprinderilor hoteliere şi a celor de transport; este angajat direct în servirea turiştilor, iar prin activitatea

agenţilor economici din construcţii, agricultură, industrie alimentară, prestări servicii etc. este angajat indirect.

TURISM BALNEOCLIMATERIC – tip de turism practicat în staţiuni balneoclimaterice, în scopuri balneare, profilat pe utilizarea unor resurse hidrominerale, a mofetelor etc. pe un fond bioclimatic stimulent, având ca obiectiv final tratarea, ameliorarea sau profilaxia anumitor afecţiuni.

TURISM CINEGETIC – tip de turism desfăşurat în zonele montane şi de deal înalt, bine împădurite, cu un fond cinegetic bine reprezentat, în care înnoptările se fac, de regulă, în cabane de vânătoare. Impune, ca activitate specifică, vânătoarea.

TURISM CLIMATERIC, PENTRU ODIHNĂ ŞI AGREMENT – tip de turism practicat în staţiunile climaterice montane, dispunând de o bază materială specifică, în care se desfăşoară o serie de activităţi turistice în scopul recreerii, agrementului şi petrecerii timpului liber.

TURISM CULTURAL – tip de turism desfăşurat în principal cu mijloace auto, având ca motivaţie existenţa unui valoros patrimoniu cultural-istoric şi etno folcloric, cu scop de cunoaştere a tradiţiilor populare, a specificului vieţii rurale, a credinţelor religioase etc.

Valorifică turistic o serie de obiective antropice, în special în perioada sezonului cald.

TURISM DE SEJUR – tip de turism ce se desfăşoară în timpul sejurului, cu durată variabilă, de la minimum 3 zile până la maximum 21 de zile, pe tot parcursul anului, ceea ce duce la o bună ocupare a bazelor de cazare şi la realizarea unui volum mare de nopţi de cazare. Sin: TURISM STAŢIONAR.

TURISM DE SFÂRŞIT DE SĂPTĂMÂNĂ (WEEKEND) – tip de turism desfăşurat la sfârşitul săptămânii, ce implică deplasarea pe distanţe nu prea mari spre zone naturale sau mai puţin antropizate, în scopul recreerii şi refacerii. A cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în special după cel de-al doilea război mondial, datorită necesităţii

crescânde a locuitorilor mediului urban de a evada" la sfârşit de săptămână spre zonele naturale, pentru eliminarea stresului vieţii cotidiene.

TURISM DURABIL – turism care se desfăşoară în cadrul limitelor naturale de regenerare a resurselor naturale. TURISM ITINERANT – tip de turism ce implică deplasarea continuă, cu mijloace variate (automobile, tren şi foarte des pietonal), în care sejururile sunt scurte (una, maximum două înnoptări) şi care are o motivaţie variată. TURISM MONTAN – tip de turism desfăşurat exclusiv în mediul montan, în care se valorifică fondul morfo-turistic, în principal prin drumeţii şi excursii montane, cu durată de o zi sau de mai multe zile (cu înnoptare în unităţi gen cabană sau refugiu turistic), cu scop principal de recreere şi refacere în mijlocul unui mediu natural.

TURISM NAUTIC – tip de turism sportiv desfăşurat în directă legătură cu prezenţa unui sistem hidrografic (râu, fluviu sau lac), sub forma croazierelor sau a sporturilor nautice.

TURISM PENTRU ALPINISM – tip de turism sportiv desfăşurat în zona montană, în regiunile cu grad de accesibilitate redus şi masivitate mare, cu versanţi abrupţi, surplombe etc., practicat de persoanele cu performanţe fizice deosebite, în timpul sezonului cald.

TURISM PENTRU SPORTURI DE IARNĂ – tip de turism sportiv desfăşurat în staţiuni climaterice în timpul sezonului rece, beneficiind de amenajări ce permit practicarea sporturilor de iarnă şi dispun de o serie de dotări specifice, care atrag un număr ridicat de turişti.

TURISM PISCICOL – tip de turism desfăşurat în legătură cu suprafeţele acvatice (râuri, lacuri, iazuri, heleşteie etc.) care dispun de un fond piscicol reprezentativ, având un grad redus sau minim de poluare, cu precădere în sezonul cald.

TURISM RURAL – tip aparte de turism, desfăşurat în mediul rural, care implică atât activitatea turistică propriu-zisă (cazare, pensiune, circulaţie turistică, derulare de programe artistic-recreaţionale etc.) cât şi activităţi

economice (predominant agricole) precum şi petrecerea în spirit popular a timpului liber.

TURISM STAŢIONAR – vezi TURISM DE SEJUR.

TURISM ŞCOLAR – tip aparte de turism de sejur, practicat în exclusivitate de populaţia de vârstă şcolară, în unităţi turistice specifice (tabere pentru elevi) având durata de funcţionare limitată strict la perioadele vacanţelor (în principal a celei de vară). Are un profil de odihnă şi agrement.

TURIST – persoană care se deplasează în afara domiciliului său, pentru un interval de timp nedefinit, cu scopul principal al recreerii şi refacerii fizico-psihice.

TURN – construcţie la care predomină dimensiunea verticală, constituind un element de siluetă al unui ansamblu arhitectural sau urbanistic. De-a lungul istoriei au avut diferite funcţii: de apărare, de observaţie, clopotniţe, minarete etc. În prezent există o serie de clădiri-turn cu funcţii specifice (posturi de televiziune, sedii comerciale etc.).

Ţ

ŢARĂ – unitate politico-teritorială, la scară naţională, indiferent că este sau nu independentă.

ŢARINĂ – 1. ogor, câmp lucrat, cultivat cu diferite plante de cultură. 2. teritoriu ce aparţine unei comune, având o varietate de folosinţe (arabil, păşuni, fâneţe, vii, livezi, păduri etc.).

ŢĂRAN – persoană ce trăieşte în mediul rural şi îşi obţine bunurile necesare traiului practicând o activitate agricolă.

ŢĂ RANISM – curent de idei şi doctrină politică de partid dezvoltate în perioada dintre cele două războaie mondiale, de personalităţi ca V. Madgearu, C. Stere, M. Ralea, I. Mihalache ş.a. Conform acestei doctrine, evoluţia societăţii cu caracter agrar-ţărănesc urmează o cale proprie, necapitalistă, bazată pe forme de organizare economică de tip familial, care nu utilizează forţa de muncă salariată şi căreia îi corespunde o psihologie specifică despre profit, salariu, rentă.

ŢĂRI DEZVOLTATE CU ECONOMIE DE PIAŢĂ – grup de ţări care concentrează cea mai mare parte a resurselor financiare mondiale, în care structura economică este dominată de structura serviciilor şi care deţin o pondere deosebită în exporturile mondiale (75%), iar P.I.B./loc. este foarte ridicat (peste 15.000 USD/loc.).

ŢĂRI EXPORTATOARE DE PETROL – ţări care dispun de rezerve însemnate de petrol, iar consumul intern redus permite exportul unor cantităţi mari de petrol şi produse petroliere, care reprezintă până la 90% din încasările la export. Creşterea P.I.B. a fost diminuată în ultimii ani datorită adoptării unor reforme care au vizat şi dezvoltarea sectoarelor nepetroliere. Majoritatea acestor ţări sunt membre în O.P.E.C., creată în 1960 şi care monopolizează cea mai mare parte a producţiei şi a comerţului mondial cu ţiţei.

ŢĂRIÂNN CURS DE DEZVOLTARE – grup de state în care venitul real pe locuitor este mai mic decât veniturile reale din ţările dezvoltate, apar inegalităţi flagrante între bogaţi şi săraci, întârzieri ale dezvoltării economice, iar potenţialul productiv progresează, în general, lent.

ŢĂRI ÎN TRANZIŢIE ECONOMICĂ – grup format din ţările care au avut o economie centralizată până în anii 1990 – 1991, care nu au cunoscut revoluţia managerială şi pe cea tehnologică produse în Europa Occidentală.

Evoluţia economică a fost, în majoritatea cazurilor, descendentă, au apărut crize de subproducţie care au generat apariţia şi dezvoltarea şomajului. Capitalurile autohtone sunt insuficiente şi este nevoie de fluxuri puternice de investiţii străine.

ŢĂRI MAI PUŢIN DEZVOLTATE – termen introdus de O.N.U. În 1971 pentru a desemna 25 de ţări, cele mai defavorizate sub raportul resurselor umane şi naturale. Actualmente, această grupă include 48 de state. Creşterea

P.I.B. este foarte redusă sau în multe cazuri are valori negative. Agricultura şi industria extractivă sunt sectoarele dominante ale economiei, iar venitul naţional pe locuitor are cele mai mici valori (sub 500 USD/loc.).

ŢĂRI RECENT INDUSTRIALIZATE – ţări care şi-au axat dezvoltarea economică pe investiţii masive în industrie, ceea ce a permis prelucrarea resurselor naturale sau din import şi promovarea exporturilor, care contribuie în foarte mare măsură (peste 50%) la formarea P.I.B. În cea mai mare parte, în această categorie sunt incluse ţări din Asia de Est şi Sud-Est (Coreea de Sud, Singapore, Malaysia, Filipine etc.) şi din America Latină (Argentina, Brazilia, Chile).

ŢELINĂ – 1. teren nelucrat, lăsat în pârloagă, ocupat de vegetaţie ierboasă spontană (păşuni, fâneţe) sau păşuni semănate. 2. legumă bianuală, cultivată pentru frunzele mari, penate, aromate şi pentru rădăcina sa de formă globulară.

ŢIGANI – grup etnic, originar din nord-vestul Indiei, care a pătruns în sec. X-XIV şi în Europa Centrală şi de Sud-Est, inclusiv pe teritoriul ţărilor române (sec. al XIV-lea), caracterizat de un mod de viaţă nomad sau seminomad, specific, cu un sistem de valori propriu.

ŢINUT – 1. loc, regiune, teritoriu, delimitat prin anumite caracteristici geografice. 2. denumire dată, în evul mediu în Moldova, unităţii administrativ-teritoriale corespunzând judeţului din Ţara Românească.

ŢIŢEI – hidrocarbură uşoară sau grea a cărei temperatură de distilare este cuprinsă între 30°C şi 210°C, dar care nu poate fi folosită drept carburant auto. Vezi şi PETROL.

U

UCRAINENI – popor ce s-a format ca naţiune pe teritoriul Ucrainei, având religia creştină ortodoxă, vorbitor al unei limbi slave din grupa limbilor slave de răsărit; ucrainenii pot fi întâlniţi în cazul României – în Bucovina, Maramureş şi nordul Moldovei.

ULIŢĂ – drum întâlnit în cadrul aşezărilor rurale, folosit pentru circulaţia pedestră şi a mijloacelor de deplasare specifice satului. Este un drum îngust care străbate un sat, mărginit pe ambele părţi de gospodării sau de terenuri (uneori împrejmuite).

UMANISM – discurs filosofic orientat spre promovarea omului – cu necesităţile sale – ca valoare ultimă, reprezentând criteriul suprem de evaluare a realităţii de zi cu zi. Umanismul apare, iniţial, în perioada Renaşterii, desemnând o reacţie faţă de gândirea medievală care subordona complet omul lui Dumnezeu. Umanismul Renaşterii repune omul în centrul preocupărilor ca valoare supremă.

UNCIE – unitate de măsură engleză pentru masă. Există uncie comercială (28, 35 g) şi uncie monetară (pentru metale preţioase – 31, 10 g).

UNGURI – 1. populaţie de etnie maghiară, vorbitoare de limbă maghiară, cu origine fino-ugrică, localizată – în cazul României – în Transilvania în bazinul superior al Mureşului şi Oltului, la graniţa de vest a ţării şi în marile oraşe, având o religie creştină catolică sau protestantă. 2. cetăţeni ai Republicii Ungaria. Sin: MAGHIARI.

UNITARIANISM – doctrina unei secte religioase creştine de tip reformat, cu tendinţe raţionaliste, apărută în sec. al XVI-lea, răspândită în diferite ţări europene.

UNITATE ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ – teritoriu delimitat printr-un act normativ, în care autoritatea asupra desfăşurării întregii activităţi economice şi sociale este încredinţată unui organ administrativ de stat.

În general, teritoriul unei ţări include unităţi administrativ-teritoriale de mai multe categorii, diferenţiate prin: mediul căruia îi aparţin (urban, rural), nivelul de dezvoltare, importanţa atribuţiilor pe care le exercită, mărime (ca întindere teritorială).

UNITATE DE VECINĂTATE – concept în planificarea urbană modernă atribuit lui C. Perry, prin care este definită o arie rezidenţială ce a fost planificată ca unitate (autoconţinută) parţială sau ca un întreg, deseori cu un

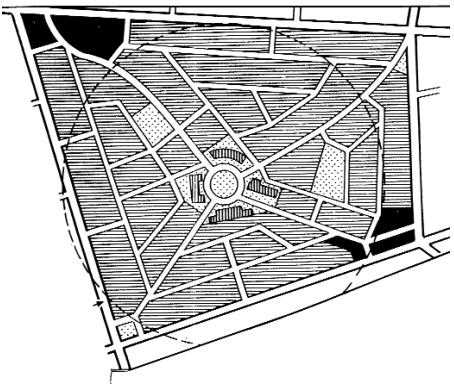

— Centrul comunităţii
— Magazine
— Zonă rezidenţială

spaţii deschise

Unitate de vecinătate anumit grad de omogenitate arhitecturală în morfologie. Se bazează pe ambele idei sociologice de comunitate şi aprovizionare eficientă cu servicii, asigură mediul familiilor şi viaţa comunităţii în cadrul căruia toţi rezidenţii au acces la şcoala primară, la zonele comerciale locale şi la zonele de recreere. Specific pentru o astfel de unitate este propria reţea de drumuri de distribuţie, căile pedestre de acces şi insularitatea faţă de traficul principal din oraş.

UNITATE ECONOMICĂ – entitate tehnico-organizatorică, economică, socială, juridică, în care se produc bunuri materiale şi/sau se prestează servicii.

UNITATE ETNICĂ – comunitate etnică indivizibilă, caracterizată prin structura ei unitară şi activitatea ei omogenă. În perioada arhaică, de for mare a comunităţilor etnice, în categoria unităţilor etnice intrau clanul, frăţia, tribul, iar pentru perioada ulterioară de evoluţie a lor – familia, neamul, satul, grupul etnic etc.

UNITATE POLITICĂ – 1. consens în acţiune şi gândire al unor formaţiuni, partide, grupuri sau organizaţii politice ce activează într-o anumită societate. 2. stat sau teritoriu definit din punct de vedere politic, indiferent de

statutul pe care îl are, la un moment dat. UNITATE REZIDENŢIALĂ termen generic folosit pentru grupa de locuinţe şi complexul de locuit.

UNITATE STATISTICĂ – element component al unei colectivităţi statistice – caracterizat prin anumite trăsături sau proprietăţi, de natură cantitativă sau calitativă – care se înregistrează, împreună cu caracteristicile sale, în procesul observării statistice.

UNITATE URBANISTICĂ COMPLEXĂ – parte din zona de locuit a localităţilor urbane, cuprinzând locuinţe, dotări social-culturale, comerciale etc. precum şi amenajări.

UNIUNEA EUROPEANĂ (U.E.)

spaţiu economic omogen, rezultat al unor etape succesive care au marcat procesul de integrare europeană. După semnarea la Paris (1 iulie 1967) a Tratatului de fuziune a comunităţilor europene s-a instituit o Comisie Europeană unică şi un singur Consiliu de Miniştri pentru C.E.E. În anul 1984 Parlamentul European adoptă un proiect de tratat asupra U.E., propunând realizarea unui salt calitativ în domeniul integrării.

Actul Unic European, semnat în 1986 şi intrat în vigoare la 1 iulie 1987, dă un conţinut concret voinţei de relansare a integrării. Ideea de unificare europeană a culminat la întâlnirea Consiliului European, de la Maastricht (Olanda), din decembrie 1991, când s-a căzut de acord asupra tratatului privind U.E. Principalele prevederi ale acestui tratat se referă la: piaţa europeană comună, uniunea economică şi monetară, uniunea politică, rolul Parlamentului European, cetăţenia comună etc. S-a adoptat şi o politică comună în domeniul dezvoltării industriale, cercetării ştiinţifice, protecţiei mediului şi transporturilor. Principalele instituţii ale U.E. sunt: Consiliul European, Comisia Europeană, Consiliul de Miniştri, Parlamentul European. Membrii U.E. sunt ţările din C.E.E. la care s-au adăugat, începând cu 1 ianuarie 1995, Suedia, Finlanda şi Austria.

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE – organizaţie

internaţională, creată la 6 mai 1955 pe baza acordurilor de la Paris semnate în 1954, de către membrii C.E.E. şi de Marea Britanie. U.E.O. este considerată componenta militară a U.E. şi are ca obiective principale apărarea principiilor democratice, oferirea de asistenţă militară pentru a face faţă oricărei agresiuni, întărirea legăturilor economice, sociale şi culturale. Organele de lucru sunt: Consiliul U.E.O., compus din Consiliul de Miniştri (miniştrii de externe şi ai apărării) şi Consiliul Permanent, Secretariatul General şi Adunarea U.E.O.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A TELECOMUNICAŢIILOR – instituţie internaţională guvernamentală, fondată în 1932, iar din 1947 organism al O.N.U., cu sediul la Geneva. Are ca principal obiectiv reglementarea problemelor de telecomunicaţii şi este continuatoarea activităţii Uniunii Telegrafice Internaţionale.

UNIUNE DE STATE – cea mai simplă formă de asociere între state, cuprinzând două sau mai multe state care-şi păstrează individualitatea. Ea poate fi: uniune *personală*, ce constă în asocierea dintre două state ca urmare a existenţei unui monarh sau şef de stat comun, fiind specifică pentru perioada feudală, exprimând concepţia patrimonială asupra suveranităţii; uniune *reală*, care constă în crearea sa printr-un act juridic prin care statele convin să desfăşoare anumite activităţi în comun, să aibă unul sau mai multe organe de stat comune, acest tip de uniune presupunând vecinătatea statelor din punct de vedere geografic.

UNIUNE ECONOMICĂ – tip de integrare economică internaţională care include o piaţă comună şi armonizarea/coordonarea politicilor economice ale ţărilor membre.

UNIUNE ECONOMICĂ ŞI MONETARĂ – etapă în realizarea integrării economice a unor state, în care sunt puse în practică: politica comună în domeniile industrial, agricol, transporturi, financiar, monetar; libera circulaţie a persoanelor, serviciilor, capitalurilor; armonizarea

legislaţiilor naţionale; crearea unor fonduri speciale pentru finanţarea de programe în diferite domenii.

UNIUNE POLITICĂ – prevedere a tratatului de la Maastricht, realizată prin creşterea rolului Parlamentului European, sporirea competenţelor comunitare, politica comună în domeniul juridic şi al afacerilor interne şi prin politica externă comună, de securitate a statelor membre.

UNIUNE VAMALĂ – spaţiu economic în care participanţii se angajează reciproc să nu impună niciun fel de taxe vamale şi nicio restricţie cantitativă, aplicând o legislaţie vamală comună şi un tarif vamal extern comun faţă de alte ţări.

URANIU – metal radioactiv prezent sub forma a trei izotopi (234U, 235U, 238U) dintre care 235U are proprietatea de a se fisiona sub acţiunea neutronilor lenţi, iar 238U este fisionabil sub acţiunea neutronilor rapizi. Este cel mai utilizat combustibil nuclear; cele mai mari rezerve sunt pe teritoriul Australiei, Kazahstanului, Canadei, Africii de Sud.

URBANISM – 1. disciplină ştiinţifică care se ocupă cu activităţile legate de organizarea, amenajarea, compoziţia spaţială şi volumetrică a oraşelor, în concordanţă cu dezvoltarea economico-socială, posibilităţile tehnice, elementele specifice ale sitului, condiţiile dezvoltării istorice, tradiţii, nivelul de cultură şi civilizaţie etc. Urbanismul s-a constituit ca ştiinţă ca urmare a creşterii intensive a fenomenului de urbanizare în zonele cu o dezvoltare industrială accentuată, la finele sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea. În perioada interbelică şi mai ales după al doilea război mondial urbanismul şi-a extins sfera de activitate şi a devenit obiectul unor preocupări ştiinţifice şi academice

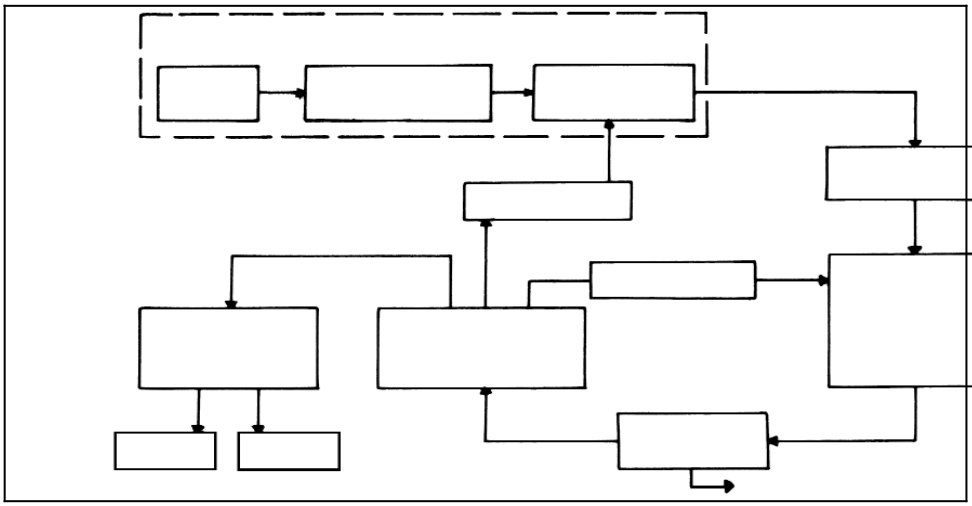

Uraniul – ciclul combustibilului nuclear în majoritatea ţărilor. Datorită complexităţii problemelor de specialitate, urbanismul a devenit o activitate pluridisciplinară, la care participă echipe de specialişti din diferite domenii: arhitecţi, ingineri, economişti, sociologi, igienişti, geografi, istorici etc.

URBANISTICĂ – ştiinţă (constituită în 1910) a proiectării şi planificării lucrărilor de construire, sistematizare, reconstruire sau restructurare a aşezărilor omeneşti (oraşe, sate etc.), care are printre preocupările de bază şi măsurile socio-economice, tehnice, igienice

necesare pentru satisfacerea nevoilor materiale şi culturale ale noilor aşezări.

URBANIZARE – proces de dezvoltare intensă a oraşelor existente şi de creştere în ritm accentuat a numărului oraşelor şi a populaţiei urbane. Urbanizarea este un fenomen obiectiv, specific perioadei contemporane, având la bază dezvoltarea socio-economică şi evoluţia politică a ţărilor. Se poate realiza pe mai multe căi: prin extinderea oraşelor existente, prin trecerea unor aşezări rurale în categoria celor urbane şi prin pătrunderea unor caracteristici urbane în toate tipurile de comunităţi.

URBANIZARE EXTENSIVĂ – proces de dezvoltare urbană prin creşterea suprafeţei de teren aferent oraşului, implicând extinderea intravilanului sau dezvoltarea pe orizontală.

URBANIZARE INTENSIVĂ proces de dezvoltare a oraşului, prin creşterea gradului de echipare a teritoriului existent, adică dezvoltare pe verticală.

URBANU – registru oficial (în evul mediu în Transilvania) în care erau trecute proprietăţile funciare.

UTILIZARE A TERENULUI – vezi FOLOSINŢĂ A TERENULUI.

UTILIZARE DURABILĂ – folosirea resurselor într-un mod şi la o rată care să nu conducă la declinul pe termen scurt al acestora, menţinând potenţialul lor în acord cu necesităţile şi aspiraţiile generaţiilor prezente şi viitoare.

UTOPIE – termen introdus iniţial de Thomas Morus în anul 1516 pentru a desemna o insulă imaginară unde domneşte o nouă formă de guvernare. Ulterior termenul a pătruns în cultură, diversificându-şi înţelesurile până la aspectul de proiect irealizabil, imposibil, lipsit de temei real.

UZINĂ – 1. unitate industrială de mari dimensiuni, dotată cu utilaje industriale, maşini etc., care prin prelucrare sau transformare fizică, chimică, termică, mecanică a materiei prime produce diferite mijloace de producţie şi bunuri materiale. 2. unitate industrială care produce în serie, cu mijloace mecanizate, diferite bunuri

(produse finite), cu ajutorul maşinilor-unelte şi al utilajelor.

UZINĂ HIDROELECTRICĂ ansamblu de construcţii şi instalaţii prin intermediul căruia energia hidraulică este transformată în energie electrică.

U.h. se amplasează de regulă pe cursul superior al râurilor şi sunt alcătuite, în general, din: barajul de acumulare cu priza de apă, aducţiunea, castelul de echilibru, conductele forţate, centrala electrică cu turbinele, generatoarele şi instalaţiile auxiliare.

UZURĂ – pierdere treptată a proprietăţilor fizice de exploatare şi a valorii de întrebuinţare ale mijloacelor de muncă în procesul folosirii sau nefolosirii lor. Are două componente: U. *fizică*, ce reprezintă pierderea treptată a proprietăţilor de exploatare, ca urmare a folosirii lor şi a acţiunii forţelor naturii; U. *morală*, reprezentată de deprecierea valorică a mijloacelor de muncă, determinată de ieftinirea acestora ca urmare a creşterii productivităţii muncii sau a apariţiei altora cu performanţe superioare.

V

VAD COMERCIAL – parte a unui centru comercial, alcătuită dintr-un nod sau o axă de trafic care cuprinde mai multe puncte (unităţi) comerciale de mare atracţie, fie prin însuşi volumul traficului, fie prin tradiţia sa istorică. Prin caracteristicile sale, vadul comercial se constituie şi într-un element de atracţie turistică paralel cu rolul său comercial.

VALAHI – nume dat în evul mediu populaţiei române din stânga şi dreapta Dunării de către alte popoare (vezi şi ROMÂN). Sin: VLAHI.

VAL DE PĂMÂNT – întăritură din pământ care servea în antichitate ca fortificaţie militară.

VALOARE – 1. apreciere pe care un subiect o manifestă faţă de un obiect (lucru, idee, atribut, relaţie), după criteriul satisfacerii unei nevoi sau unui ideal. 2. categorie economică, proprie producţiei de mărfuri, care constă în munca socială a producătorilor de mărfuri, materializată în marfă. Valoarea exprimă astfel raporturile sociale între oameni, care apar în procesul producţiei şi se

manifestă în schimbul de mărfuri. Ea se modifică odată cu schimbările ce intervin în nivelul productivităţii muncii, fiind invers proporţională cu aceasta.

VALOARE ADĂUGATĂ – măsura valorică a diferenţei dintre încasările rezultate din vânzarea bunurilor materiale şi a serviciilor şi plăţile efectuate pentru furnizorii de materii prime, energie etc.

VALOARE ADĂUGATĂ BRUTĂ – diferenţa dintre valoarea vânzărilor efectuate de către un producător şi suma pe care acesta trebuie să o plătească furnizorilor; sporul de valoare a unui produs ca rezultat al operaţiilor de fabricaţie şi marketing la care este supus produsul.

VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE – evaluare, prin intermediul preţului, a volumului producţiei, admiţând însumarea producţiei neomogene a fiecărei întreprinderi, ramuri industriale şi pe întreaga industrie. Acest indicator permite calculul dinamicii volumului producţiei şi al altor indicatori legaţi de producţie.

VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE GLOBALE – volum total, în expresie bănească, al producţiei obţinute într-o anumită perioadă de timp, incluzând: valoarea produselor finite realizate, valoarea producţiei neterminate, semifabricatele, combustibilii, etc. Pentru calculul eficienţei economice, acest indicator include şi unele înregistrări repetate de cheltuieli de muncă socială, fiind necesară determinarea indicatorului producţiei industriale.

VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE NETE – produs nou-creat la nivelul unităţilor economice. Exprimă mai exact aportul propriu al fiecărei unităţi la crearea venitului naţional.

VALOARE DE ÎNTREBUINŢARE – capacitatea lucrurilor (mărfurilor) de a satisface nevoi umane.

VALOARE SOCIALĂ – aprecierea efectelor sociale ale unei investiţii ce urmează a fi sau a fost realizată. Cuantificarea acestor efecte prezintă o serie de dificultăţi, calculul valoric fiind, în prezent, posibil numai parţial.

VALORIFICARE – acţiunea de a face utilă o valoare,

în scopul satisfacerii unei necesităţi a omului sau a societăţii. Capacitatea unui lucru de a fi valorificat rezidă în valoarea sa de întrebuinţare, iar modul şi gradul de valorificare depind, în mare măsură, de dezvoltarea ştiinţei, tehnicii şi de experienţa oamenilor.

VALORIFICARE A REZIDUURILOR – operaţie prin care se recuperează, total sau parţial, din reziduurile de diferite provenienţe, substanţe care, după o prelucrare corespunzătoare, pot fi utilizate în diferite ramuri de activitate. Duce la îmbunătăţirea eficienţei economice, la reducerea suprafeţelor de teren necesare pentru depozitarea reziduurilor etc., precum şi la obţinerea de energie termică, îngrăşăminte agricole, materiale de construcţie, materiale refolosibile (metale, sticlă, hârtie, textile) etc.

VALORIFICARE SUPERIOARĂ – proces tehnic şi economico-organizatoric prin care se realizează o utilizare mai eficientă a resurselor naturale şi de muncă. Valorificarea superioară constituie un factor esenţial în mărirea productivităţii muncii şi în progresul economic.

VALORI MOBILIARE – instrumente negociabile, emise în formă materială sau evidenţiate prin înscrieri de cont, care conferă deţinătorilor lor drepturi patrimoniale asupra emitentului. Valori mobiliare pot fi: acţiuni, obligaţiuni, titluri de credit emise în condiţii specifice, încadrate de Comisia naţională a valorilor mobiliare în această categorie.

VAMĂ – 1. instituţie de stat având ca atribuţie controlul asupra intrării şi ieşirii din ţară a mărfurilor, mijloacelor de transport şi a altor bunuri, în vederea identificării şi verificării acestora potrivit documentelor de transport ce le însoţesc, precum şi stabilirea şi încasarea taxelor vamale cuvenite statului. 2. clădire destinată funcţiunii pe care o îndeplineşte vama (1), amplasată de regulă la graniţa unei ţări, în apropierea punctelor de frontieră. 3. taxă vamală.

VANDALI – triburi germanice care au migrat în sec. al V-lea din regiunea Mării Baltice spre Silezia, Moravia,

Câmpia Tisei, au ocupat Spania şi Galia, constituind un regat în nordul Africii.

VANILIE – plantă erbacee perenă, de tip liană, din familia orhideelor, originară din America tropicală. Cultivată pentru fructele sale în formă de păstaie, bogate în vanilină, folosite drept condiment. Mari producătoare: Mexic, Indonezia, Comore, Madagascar etc. (*Vanilla planifolia*).

VATRA SATULUI – teren ocupat de gospodăriile ţărăneşti, de drumuri, uliţe sau poteci şi de dotările care deservesc nemijlocit populaţia satului respectiv (şcoala, primăria, magazinul sătesc, biserica etc.).

VATRĂ – suprafaţă rezervată într-o încăpere pentru a face foc pe ea, acoperită cu un strat gros de lut. Cu timpul, deasupra vetrei s-au construit cuptoare sau sobe.

VATRĂ ETNICĂ – termen legat, în principal, de procesul de etnogeneză, reprezentând acel areal, specific unei etnii, în care s-a produs cristalizarea trăsăturilor ce o caracterizează. Vatra etnică are o dimensiune spaţială, legată de extensia prezenţei etniei în cauză, dar în acelaşi timp are şi o dimensiune umană, reprezentată de totalitatea aspectelor sociale, culturale, economice etc. ce caracterizează etnia respectivă.

VĂRAT – ţinerea şi creşterea animalelor, în timpul verii, într-un loc cu păşune bogată, prielnic întreţinerii acestora, situat în afara satului, în general în agricole prin fluturare, agitare, vărsare repetată.

VÂRSTĂ – caracteristică demografică, sub formă de variabilă continuă, cuprinzând timpul scurs de la naşterea unei persoane până la un anumit moment de observare.

VÂRSTĂ DE REPRODUCERE – interval de timp în viaţa unei fiinţe umane în care aceasta este capabilă să procreeze. Pentru femei, acest interval este cuprins între pubertate şi menopauză. Statistic acesta se situează între 15 – 49 de ani sau 15 – 44 de ani (în acest ultim caz având în vedere faptul că după 44 de ani capacitatea de reproducere este foarte redusă).

VÂRSTĂ LA INTRAREA ÎN VIAŢA ACTIVĂ – vârstă,

determinată de legislaţia naţională a muncii, la care o persoană poate fi angajată în muncă.

VÂRSTĂ LA ÎNCETAREA ACTIVITĂŢII – vârstă, determinată de legislaţia naţională a muncii, la care o persoană poate părăsi activitatea, devenind pensionară.

VÂRSTĂ MEDIE – media vârstelor unei populaţii concrete, care se determină pe baza datelor unui recensământ al populaţiei, după formula generală a mediei aritmetice zona păşunilor alpine şi subalpine.

VĂTĂMAN – 1. reprezentant numit de stăpân, în evul mediu în Moldova, pentru a conduce şi veghea satele aservite. 2. conducătorul unui sat liber.

VÂNTURARE – acţiune de curăţire şi sortare a seminţelor unor plante în care: *Vm* – vârsta medie; *V* – vârsta în ani a fiecărui locuitor; *P* – populaţia totală.

VÂRŞĂ – vintir confecţionat din nuiele (vezi VINTIR).

VÂSCOZĂ – categorie de fibre chimice, obţinute din celuloză, folosite pentru fabricarea ţesăturilor, tricotajelor etc.

VECIN – 1. Persoană, loc, stat sau obiect) care se găseşte în imediata apropiere a unui alt element. 2. denumire atribuită în Moldova, în trecut, ţăranilor dependenţi de stăpânii feudali, sinonimă cu termenul de *rumân* în Ţara Românească şi de *iobag* în Transilvania.

VECINĂTATE – 1. relaţie de apropiere între două sau mai multe elemente, într-un cadru de referinţă dat. 2. relaţie complexă constituită între persoane, grupuri sau state care locuiesc, sunt amplasate sau se află în apropiere unele de celelalte. Vecinătatea impune un tip special de relaţie, bazat pe cunoaştere şi interacţiune între elementele respective.

VEGETARIANISM – alimentaţie axată numai pe produse vegetale şi pe lactate.

VEHICUL – sistem tehnic acţionat, tras sau împins de forţa omului, de animale sau prin autopropulsie, care foloseşte o cale de comunicaţie, în vederea efectuării unui transport de bunuri sau de persoane. După calea folosită, vehiculele pot fi: *terestre* (rutiere, feroviare), *navale*

(fluviale, maritime) sau *aeriene*.

VEHICUL INDIVIDUAL – vehicul proprietate particulară, cu două, trei sau patru roţi, folosit pentru transportul unui număr redus de persoane.

VEHICUL PENTRU TRANSPORTUL ÎN COMUN – vehicul amenajat pentru transportul de persoane, aparţinând unei întreprinderi profilate în acest scop. Poate fi pe pneuri (autobuze, troleibuze, autocare) sau se poate deplasa pe cale fixă pe şine (tren suburban, metrou, monorai, tramvai).

VELODROM – bază sportivă special amenajată pentru deferite curse cicliste, dispunând de o pistă ovală cu o înclinaţie faţă de orizontală de la 22° la 40°, construită din beton, lemn sau pământ, cu o lungime ce variază de la 333 m la 400 m şi o lăţime de 6 – 10 m. Poate fi acoperit sau descoperit, amplasat, de obicei, în oraşele mari şi foarte mari, cu tradiţie în practicarea ciclismului.

VELUR – 1. tip de stofă cu aspect catifelat, de calitate superioară. 2. piele de taurină tăbăcită, cu faţa exterioară fin scămoşată, pe partea interioară cărnoasă, şlefuită, folosită în industria încălţămintei pentru feţe de pantof.

VENIT NAŢIONAL – indicator sintetic macroeconomic ce exprimă mărimea agregată a veniturilor obţinute de proprietarii factorilor de producţie, în calitatea lor de participanţi la producerea de bunuri economice.

VENITURI ALE POPULAŢIEI – totalitatea încasărilor băneşti ale populaţiei – provenite din muncă (salarii, beneficii, venituri din gospodăria personală etc.) şi din fondurile sociale de consum (alocaţii de stat pentru copii, burse, pensii etc), din exploatarea unor bunuri – obţinute într-o anumită perioadă de timp.

VESTIGIU – urmă materială a unei culturi, a unui obicei, păstrată până în zilele noastre.

VIADUCT – lucrare de artă inginerească care permite continuarea unui drum sau căi ferate peste o vale adâncă, uneori fiind realizată pentru evitarea unor lucrări de terasament foarte costisitoare.

VIAŢĂ ACTIVĂ – interval de timp cuprins între vârsta

de intrare în muncă şi vârsta de ieşire din activitate. Durata medie a vârstei active este diferenţiată în funcţie de sexul persoanei, fiind pentru bărbaţi de circa 46 – 49 ani, iar pentru femei de circa 41 – 44 ani.

VIDANJARE – operaţie de extragere, cu mijloace manuale sau mecanice, a depozitului de nămol sedimentat în bazinele de decantare, în fosele septice cu care sunt echipate canalizările menajere sau în căminele gurilor de scurgere.

VIKINGI – nume generic atribuit unor populaţii care au trăit în sec. VIII-X, în nordul Europei (Norvegia, Suedia, Danemarca) şi care au organizat numeroase expediţii în Europa şi în America de Nord.

VILĂ – imobil de dimensiuni mai mari decât o casă, cu un grad ridicat de confort, amplasat, de regulă, în cartiere rezidenţiale selecte, construit din materiale de calitate superioară, având unul sau două etaje. În staţiunile balneoclimaterice şi turistice reprezintă o parte din sectorul de cazare, camerele dispunând de un număr variat de locuri (paturi), uneori cuprinzând la parter şi unităţi de deservire pentru alimentaţie.

VIOLENŢĂ – utilizare a forţei şi a constrângerii de către un individ, grup, clasă socială sau stat în scopul impunerii voinţei asupra altora. Cunoaşte multiple forme de exprimare: forţă fizică, autoritate, violuri, vătămări şi răniri, forţă armată, terorism etc.

VINTIR – gen de plasă de pescuit sub formă de sac alungit, întins pe un suport circular, cu gura răsfrântă înăuntrul sacului ca o pâlnie.

VIPLĂ – oţel aliat cu nichel şi crom, inoxidabil şi foarte rezistent la acţiunea corozivă a unor acizi. Este folosit în stomatologie.

VISTIER – mare dregător (în evul mediu) care se ocupa de încasarea dărilor, avea în grijă tezaurul ţării etc.

VISTIERIE – instituţie caracteristică evului mediu românesc (Ţara Românească şi Moldova), care păstra şi administra tezaurul ţării.

VIŞIN – arbore fructifer din familia rozaceelor,

originar (conform majorităţii opiniilor) din Grecia, înalt de 8 – 10 m, cu flori albe şi fructe sferice, acrişoare. Se cultivă în partea centrală şi sudică a Europei, zona Marilor Lacuri din S.U.A. etc. (*Prunus cerasus*).

VITEZĂ A INFORMAŢIEI – timpul în care informaţia (sau mesajul) este transmisă de la sursa de emitere (emiţător) la destinaţie (receptor), raportat la distanţa dintre acestea. Viteza informaţiei depinde de sistemul informaţional utilizat.

VITEZĂ COMERCIALĂ – viteza medie de deplasare a unui mijloc de transport în comun între capetele liniei, considerându-se timpii de mers şi de oprire în staţii.

VITEZĂ DE CIRCULAŢIE – viteza medie cu care se deplasează pe un parcurs vehiculele dintr-un flux de circulaţie.

VITEZĂ DE CIRCULAŢIE ADMISĂ – viteza permisă de indicatoarele de circulaţie pe un tronson de drum. Poate avea limită maximă, în vederea prevenirii unor accidente posibile, sau o limită minimă, pentru fluidizarea traficului.

VITEZĂ DE EXPLOATARE – viteza medie de deplasare a unui mijloc de transport în timpul parcurgerii unei curse (parcursul dus-întors al unei linii de transport în comun), considerându-se timpii de mers, de oprire în staţii şi de staţionare la capetele de linie.

VITEZĂ MEDIE DE PARCURS – viteza medie de parcurgere a unui traseu, ţinând seama de timpul pentru staţionări sau opriri, rezultând din raportarea duratei de parcurgere la distanţa de parcurs.

VITEZĂ OPTIMĂ – media vitezei cu care trebuie să se deplaseze vehiculele pentru ca volumul circulaţiei să fie maxim pe drumul considerat.

VITEZĂ TEHNICĂ – viteza cu care se deplasează un mijloc de transport în comun între două staţii succesive.

VITICULTURĂ – ramură a horticulturii care se ocupă cu cultura viţei-de-vie şi cu procedeele de transformare a strugurilor în vin. Asigură producerea materialului săditor, strugurii pentru producerea vinului şi pentru consum.

VIŢĂ – DEVIE – liană perenă a regiunilor mediteraneene, din familia vitaceelor, cu rădăcini foarte puternice, lăstari subţiri şi frunze mari, lobate. Este originară din sudul Mării Caspice, fiind cultivată pentru struguri (de masă, de vin, stafide). Cele mai mari producătoare de struguri sunt: Italia, Franţa, S.U.A., Turcia, Spania, China etc. (*Vitis vinifera*).

VIZIBILITATE – 1. distanţă maximă până la care poate fi văzut un obiect cu ochiul liber, depinzând, printre altele, şi de puritatea atmosferei, de contrastul dintre obiect şi fondul pe care este proiectat etc. 2. condiţie pe care trebuie să o îndeplinească traseul unui drum, inclusiv spaţiul din zona unei curbe sau a unei intersecţii, pentru a permite conducătorului autovehiculului timpul necesar preîntâmpinării unei coliziuni cu alte obstacole.

VIZIGOŢI – populaţie de neam germanic care în sec. III-IV s-a stabilit în regiunile situate la nord de Marea Neagră.

VLAHI – vezi VALAHI.

VOIEVODAT – formă de organizare social-politică aflată sub autoritatea unui voievod.

VOLOC – plasă de pescuit folosită în cazul râurilor şi bălţilor puţin adânci, de formă dreptunghiulară, prinsă la cele două capete pe câte un suport de lemn, cu ajutorul cărora este trasă prin apă sau pe fundul apei.

VRACHIER – navă maritimă comercială, destinată transportului de mărfuri solide fără ambalaj, sub formă de pulbere, granule, bucăţi etc.

W

WATT – unitate de măsură a puterii, egală cu puterea (3) care corespunde lucrului mecanic de un joule efectuat într-o secundă (simbol W).

WHEAT BELT – cea mai însemnată zonă de cultură a grâului în America de Nord, desfăşurată pe direcţia nord-sud, suprapunându-se marilor câmpii de acumulare şi podişurilor joase (expr. amer.).

WOLFRAM – metal alb lucios care se găseşte în natură sub formă de minerale (wolframit) şi se

întrebuinţează la fabricarea filamentelor becurilor electrice, la obţinerea oţelurilor speciale etc. Sin: TUNGSTEN.

X

XENOCENTRISM – preferinţa pentru idei şi produse străine.

XENOFOBIE – atitudine de dispreţ şi de ură manifestată de un grup etnic faţă de alte grupuri etnice, popoare sau naţiuni, reprezentând o formă tipică a şovinismului.

XERES – vezi JÉREZ.

Articol XXVII. Y

YARD – unitate de măsură anglo-saxonă pentru lungime;

1 yd = 0, 914 m.

YERBA MATE – arbust de 3 – 6 m, ce-şi are originea în Alto Parana şi constituie „ceaiul" Americii de Sud. Se cultivă în Argentina, Brazilia, Uruguay şi Paraguay. Frunzele de mate conţin substanţe tonice excitante, din care se prepară o infuzie, ca şi în cazul ceaiului (*Illex paraguayensis*).

YÚCCA – plantă lemnoasă din familia liliaceelor, cu tulpina scurtă şi ramificată, cu frunze lungi grupate în smocuri şi flori mari, albe sau violete; cultivată în India şi America, pentru industria textilă; aclimatizată în ţările cu climă temperată ca plantă ornamentală.

Articol XXVIII. Z

ZAHĂR – substanţă cristalizată, formată dintr-o moleculă de glucoză şi una de fructoză, cu punctul de topire la 184°C, solubilă în apă, cu gust dulce, total asimilabilă de organism. Este un aliment de bază al omului, obţinut fie din sfecla de zahăr, fie din trestia de zahăr.

ZAMBO – persoană provenită dintr-un părinte aparţinând rasei negride şi un părinte amerindian.

ZĂCĂMÂNT – acumulare naturală de substanţe minerale utile, cu forme şi dimensiuni variate, indiferent de modalitatea de formare şi concentrare, care are o

valoare economică determinată de nivelul tehnologiei existente la un moment dat. După natura mineralelor constituente, se disting zăcăminte metalifere şi zăcăminte nemetalifere.

ZĂGAZ – vezi STĂ VILAR.

ZĂ VOI – pădure de mică întindere, situată în lunca râurilor mari, formată din specii hidrofile, având un rol important în atenuarea caracterului excesiv al climei din zonele de şes (în care pădurile au o extindere mai redusă sau lipsesc).

ZEONIFER – funicular cu cablu folosit pentru transportul persoanelor şi al mărfurilor.

ZGOMOT – 1. amestec de sunete simple, a căror frecvenţă alcătuieşte un spectru practic continuu. 2. sunete care pot afecta sănătatea omului, creând o stare de disconfort. 3. poluare sonoră produsă de cele mai multe activităţi umane, caracterizată printr-un nivel ridicat al intensităţii sunetelor (măsurat în decibeli).

ZID – element de construcţie realizat din cărămidă, piatră sau beton, având ca principale caracteristici poziţia verticală şi grosimea relativ redusă în comparaţie cu celelalte dimensiuni.

ZIMBRU – specie de bovideu sălbatic, ocrotită de lege deoarece este pe cale de dispariţie. Este un animal de talie mare, cu corpul acoperit cu o blană deasă pâsloasă, cu cap masiv şi coarne mici, cu barbă şi coamă mari; se întâlneşte în rezervaţii.

ZINC – metal alb-albăstrui care se găseşte în natură sub formă de sulfură (blendă) şi carbonat (smitsonită). Se întrebuinţează la protejarea împotriva coroziunii (zincare), în poligrafie, la obţinerea unor aliaje (alamă).

ZMEUR – arbust fructifer din familia rozaceelor, înalt de 1 – 2, 5 m, cu ramuri spinoase şi frunze argintii pe partea inferioară, fructe roşii, aromate.

Creşte spontan în zona pădurilor de fag şi de conifere (în luminişuri sau la marginea pădurilor) sau se cultivă în plantaţii în ţările Europei, în S.U.A., Canada, Australia etc. (*Rubus idaeus*).

ZONARE – acţiunea de împărţire a unui teritoriu sau a întregii suprafeţe a Pământului în raport cu anumite elemente naturale sau antropice caracteristice.

ZONARE FUNCŢIONALĂ – împărţirea unui teritoriu în raport cu anumite elemente economice, sociale, tehnice.

ZONARE TERITORIALĂ – acţiune de cuprindere a componentelor socio-economice şi a gradului diferenţiat de dezvoltare a unui teritoriu, pe zone distincte.

ZONARE URBANĂ – acţiune destinată remodelării urbane prin delimitarea zonelor funcţionale în interiorul spaţiului urban.

ZONĂ – 1. suprafaţă de teren delimitată care face parte dintr-o localitate (oraş, sat) sau dintr-un teritoriu mai larg (care poate cuprinde şi localităţi), căreia i se atribuie un tip de folosinţă bine determinat sau pe care se întâmplă anumite lucruri dirijate de oameni (ex: zonă de producţie şi depozitare, zonă de locuit, zonă industrială, zonă periurbană etc.). Aceste tipuri de zone poartă denumirea generică de „zone funcţionale”. 2. parte a teritoriului unei ţări, teritoriu cuprinzând mai multe ţări, parte a unui continent sau a Globului, considerată sub aspectul unor trăsături (interese comune, aderarea la anumite convenţii sau tratate etc.) proprii regiunii respective.

ZONĂ AGRICOLĂ – teritoriu cu funcţiune dominant agricolă, favorizat de condiţiile pedoclimatice de care dispune. Ca subdiviziuni pot fi amintite, funcţie de specificul propriu: zone cerealiere, viticole, pomicole etc.

ZONĂ ASISTATĂ – 1. zonă de

„Dezvoltare” caracterizată printr-o rată ridicată a şomajului, un proces de

„Îmbătrânire” industrială şi un declin al activităţilor industriale tradiţionale.

2. zonă „intermediară”, în general adiacentă zonei de „dezvoltare” (1), dar cu o creştere economică mai lentă şi un şomaj redus (termen utilizat în Marea Britanie).

ZONĂ CADASTRALĂ – vezi ARIE CADASTRALĂ.

ZONĂ CENTRALĂ – 1. termen introdus, în context geopolitic, de către

H.J. Mackinder pentru a descrie zona interioară a continentului Eurasia, privită ca un areal pivot. Mackinder a avansat o teorie referitoare la puterea globală, în care susţine primordialitatea zonelor interioare, inabordabile de pe mare şi care dispun de materii prime şi resurse suficiente. Conform acestei teorii, controlul asupra acestei zone centrale permite controlul şi dominaţia globală. 2. zonă urbană în care se concentrează activităţile comerciale, financiar-bancare etc. 3. zonă funcţională care cuprinde ansamblurile social-comerciale cele mai reprezentative (pieţe, esplanade, bulevarde, spaţii verzi, etc.) şi teritoriul aferent acestora, privite în mod unitar. Poate avea forme diferite, uneori determinate chiar de activităţile specifice.

ZONĂ CONSTRUITĂ – concept utilizat în planificarea urbană pentru a desemna arealul unui oraş, acoperit de clădiri şi care nu mai dispune de spaţiu intern pentru o dezvoltare similară interioară.

ZONĂ CONTIGUĂ – fâşia de mare care se întinde dincolo de limita exterioară a mării teritoriale, până la o distanţă de 24 de mile marine de la liniile de bază spre larg. În ZZ „ce. statul riveran are drepturi de jurisdicţie şi control în privinţa securităţii sanitare, vamale, fiscale sau de imigraţie pe teritoriul său.

ZONĂ DE AGREMENT – entitate peisagistică din afara localităţilor, a cărei valoare constă în primul rând în prezenţa pădurii sau/şi a apelor, iar în al doilea rând în dotările şi echipările pentru odihnă, recreaţie şi agrement în aer liber. Scopul zonelor de agrement este asigurarea condiţiilor de odihnă, recreaţie şi agrement pentru weekend.

ZONĂ DE ARTĂ POPULARĂ – parte dintr-un teritoriu determinată pe baza fenomenelor sau faptelor particulare de creaţie artistică populară tradiţională.

ZONĂ DE ATRACŢIE COMERCIALĂ – teritoriu în care se resimte fenomenul de atracţie exercitat de reţeaua comercială a unui oraş sau centru comercial asupra populaţiei nerezidenţiale.

ZONĂ DE CIRCULAŢIE LIBERĂ – zonă urbană fără restricţii speciale de circulaţie privind accesul sau parcarea vehiculelor.

ZONĂ DE CIRCULAŢIE ŞI TRANSPORT – teritoriu din perimetrul construibil al unei localităţi, destinat căilor de comunicaţie de toate categoriile: terestre, pe apă şi aeriene. Este alcătuită din arterele de circulaţie care pătrund şi în interiorul celorlalte zone funcţionale, însumând 5 – 10% din suprafaţa totală cuprinsă în perimetrul construibil. Arterele de circulaţie pot fi: căi ferate, şosele, drumuri, străzi, alături de anexele constructive ale acestora (trotuare, poduri, staţii etc.).

ZONĂ DE CONVERSIE INDUSTRIALĂ – zonă industrială caracterizată prin rate înalte ale şomajului, diminuarea ritmului de creştere a populaţiei etc., în care se încearcă o reorientare a producţiei în funcţie de noile cerinţe ale pieţei.

ZONĂ DEFAVORIZATĂ – arie geografică strict delimitată teritorial, îndeplinind cel puţin una din condiţiile:

(a) are structură productivă monoindustrială care, în activitatea zonei, mobilizează mai mult de 50% din populaţia salariată;

(b) este o zonă minieră unde personalul a fost disponibilizat prin concedieri colective în urma aplicării programelor de restructurare;

(c) în urma închiderii, restructurării sau privatizării unui agent (unor agenţi) economic (i) apar concedieri colective care afectează mai mult de 25% din numărul angajaţilor care au domiciliul stabil în zona respectivă;

(d) rata şomajului depăşeşte cu 25% rata şomajului la nivel naţional;

(e) este lipsită de mijloace de comunicaţie şi infrastructura este slab dezvoltată.

De regulă, în cadrul unei astfel de zone nivelul de trai este foarte scăzut, iar venitul pe locuitor este mai mic de 75% din cel mediu naţional.

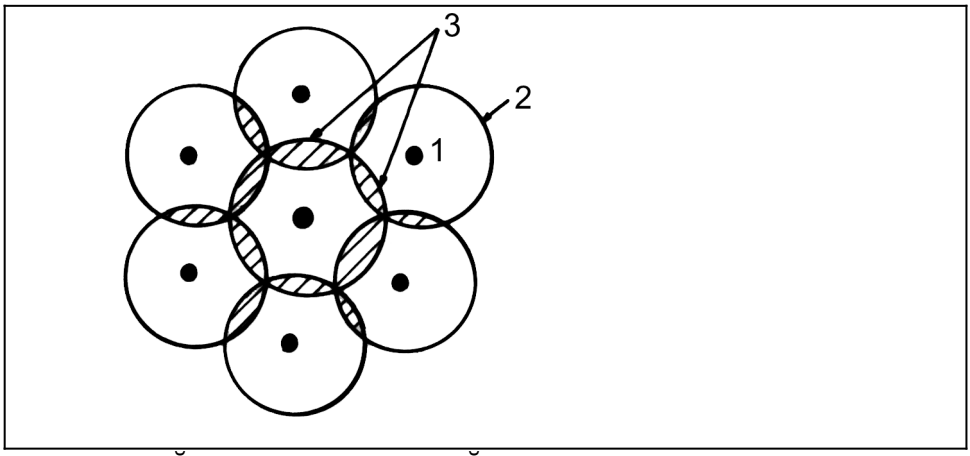

ZONĂ DE INFLUENŢĂ – teritoriu asupra căruia o localitate urbană îşi extinde o serie de funcţiuni. Mărimea acestui teritoriu este dependentă de nivelul dezvoltării social-economice, de poziţia geografică, de talia oraşului, de

Zonă de influenţă densitatea centrului urban. Limita extensiunii medii a acesteia se află situată la intersecţia ariilor de influenţă a cel puţin trei funcţiuni.

ZONĂ DE INFLUENŢĂ A TRANSPORTULUI ÎN COMUN – suprafaţă urbană, situată de o parte şi de alta a unui traseu de transport în comun, din care locuitorii au acces pe jos la mijlocul de transport în comun. Lăţimea zonei poate varia între 300 – 600 m, în funcţie de sistemul de transport în comun şi de mărimea localităţii. În cazul transportului subteran (metrou), poate avea o extindere de până la 2 km.

ZONĂ DE LOCUIT – zonă funcţională a localităţilor compusă, în cea mai mare parte, din construcţii de locuit, dotări social-culturale, spaţii plantate şi diferite amenajări. În interiorul ei se regăsesc zonele centrale, terenurile destinate recreerii, unităţile comerciale şi unele unităţi industriale nepoluante. Suprafaţa sa poate cuprinde de la 32 – 35% din suprafaţa oraşului (în cazul oraşelor mari) până la 55 – 60% în cazul oraşelor mici.

ZONĂ DE OCUPAŢIE – parte a teritoriului unui stat beligerant în care trupele inamice au pus capăt rezistenţei

armate regulate şi exercită puterea administrativă de stat.

ZONĂ DE PROTECŢIE – 1. zonă înconjurătoare a unui obiectiv supusă unui regim specific de amenajare şi folosire în scopul protecţiei împotriva factorilor degradanţi sau în scopul asigurării ambianţei peisagistice adecvate.

2. zonă înconjurătoare a unui obiectiv generator de noxe supusă unui regim specific de amenajare şi folosire în scopul protecţiei vecinătăţilor.

ZONĂ DE PROTECŢIE SANITARĂ – suprafaţă de teren, din jurul unei captări de apă potabilă sau a unei părţi a sistemului de alimentare cu apă, în care trebuie să fie respectate normele sanitare specifice în scopul eliminării pericolului de impurificare a apei.

ZONĂ DE RECREERE – suprafaţă de teren, cu sau fără construcţii, folosită pentru recreere şi considerată ca un tot unitar, chiar dacă include mai multe sectoare funcţionale (parc naţional, pădure aflată în proprietatea statului etc.).

ZONĂ DE TRANZIT – zonă în care se desfăşoară trecerea organizată (în tot timpul anului sau numai în anumite perioade) a unor persoane sau a unor produse, între două zone, într-unul sau ambele sensuri.

ZONĂ ECONOMICĂ – zonă care cuprinde terenuri aflate în domeniul public sau privat în cadrul cărora se pot desfăşura, pe bază de autorizaţie, toate genurile de activităţi economice şi sociale, în concordanţă cu normele de protecţie şi conservare a valorilor patrimoniului natural dat.

ZONĂ ECONOMICĂ DE LIBER SCHIMB – grup de ţări care decid să înlăture progresiv taxele vamale şi restricţiile cantitative dintre ele. În privinţa produselor originare din zonă, ţările respective rămân libere în politica lor, tarifară şi netarifară, faţă de alte ţări. Un model de zonă economică de liber schimb îl constituie spaţiul economic european.

ZONĂ ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ – zonă situată dincolo de marea teritorială, până la o distanţă de 200 de mile marine de la liniile de bază. În această zonă statele

riverane au drepturi suverane, exclusive de explorare, gestiune şi conservare a resurselor biologice sau nebiologice, inclusiv producerea de energie.

ZONĂ ETNOFOLCLORICĂ parte dintr-un teritoriu caracterizată prin fenomenele şi faptele specifice de civilizaţie tradiţională, ce se integrează în contextul spaţial din care fac parte.

ZONĂ FUNCŢIONALĂ – 1. porţiune limitată în cadrul unui teritoriu, având funcţiuni bine precizate şi condiţii reglementate de dezvoltare. 2. parte din teritoriul unei localităţi, având limite determinate şi funcţiuni bine precizate. Funcţiunile caracteristice ale unei zone din cadrul perimetrului construibil al unei localităţi pot fi fundamentale (de producţie, de locuit) sau complementare (de circulaţie şi transport, de dotări, plantate etc.).

ZONĂ INDUSTRIALĂ ŞI DE

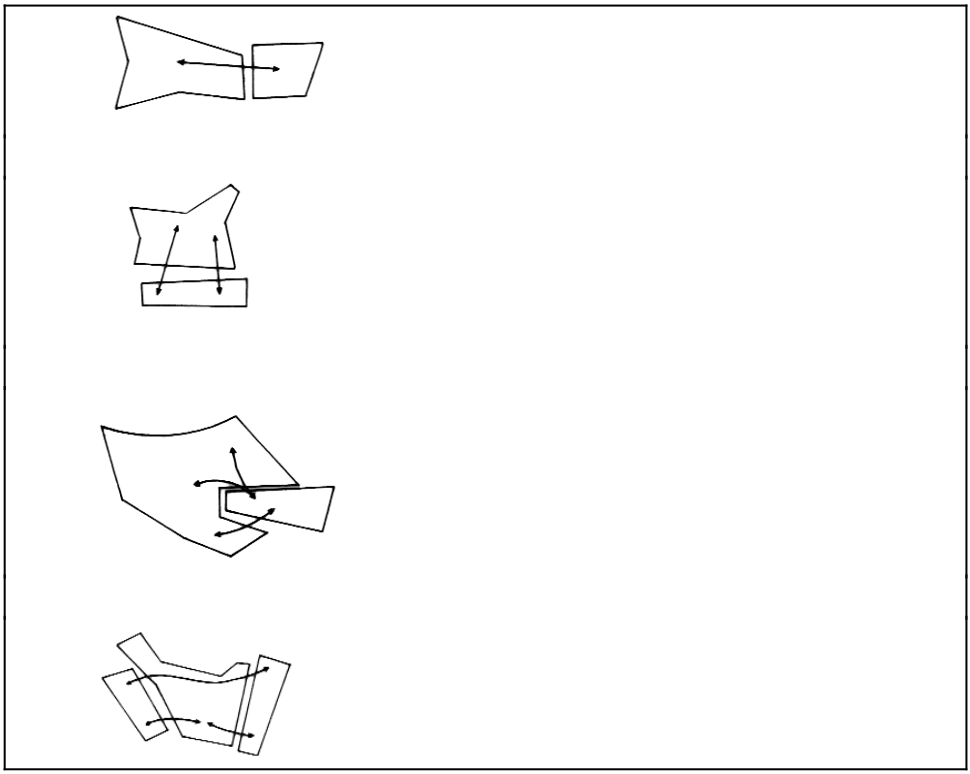

DEPOZITE – zonă funcţională în cadrul perimetrului construibil al oraşului, specializată, în care se amplasează industrii, depozite, alte obiective

Zonă industrială

Zonă de locuit

Zonă de locuit Zonă de locuit Spaţii verzi

Zonă industrială

ZONĂ LIBERĂ DE TAXE – areal, de regulă port liber sau aeroport, în care specificaţiile vamale ale ţării-gazdă sunt mult mai puţin severe.

ZONĂ MARITIMĂ – areal component al unei mări sau ocean, ce este sau urmează să fie subiect al autorităţii naţionale sau internaţionale. Zonele maritime sunt revendicate de state în ideea accesului exclusiv la resursele existente în zonă.

ZONĂ LIBERĂ – zonă bine delimitată dintr-un teritoriu naţional, în care pot fi introduse mărfuri în vederea prelucrării şi comercializării lor pe terţe pieţe, fără aplicarea restricţiilor regimului vamal, în comparaţie cu teritoriul naţional. Scopul creării acestor zone este constituit de dezvoltarea economică prin atragerea de capital străin. Necesităţile impuse de o astfel de zonă sunt legate de infrastructura corespunzătoare, de forţa de muncă calificată, de materiile prime şi de existenţa unor pieţe de desfacere. Se disting: (a) zone portuare, scutite de impozite, înfiinţate de organizaţii transnaţionale şi companii de navigaţie şi axate pe operaţiuni simple; (b) zone libere de depozitare, situate lângă frontiere şi în porturi, folosite pentru stocarea mărfurilor necesare consumului în zonele învecinate; (c) zone libere de frontieră, situate la frontiera dintre două state, în cadrul lor desfăşurându-se mai ales activităţi industriale;

— În alternanţă

Zonă industrială

— În bandă

Zonă de locuit

Zonă industrială în interiorul teritoriului de locuit
Zonă industrială la marginea teritoriului de locuit

(d) zone libere comerciale, al căror principal obiectiv este aprovizionarea cu mărfuri din import a ţării respective;

(e)

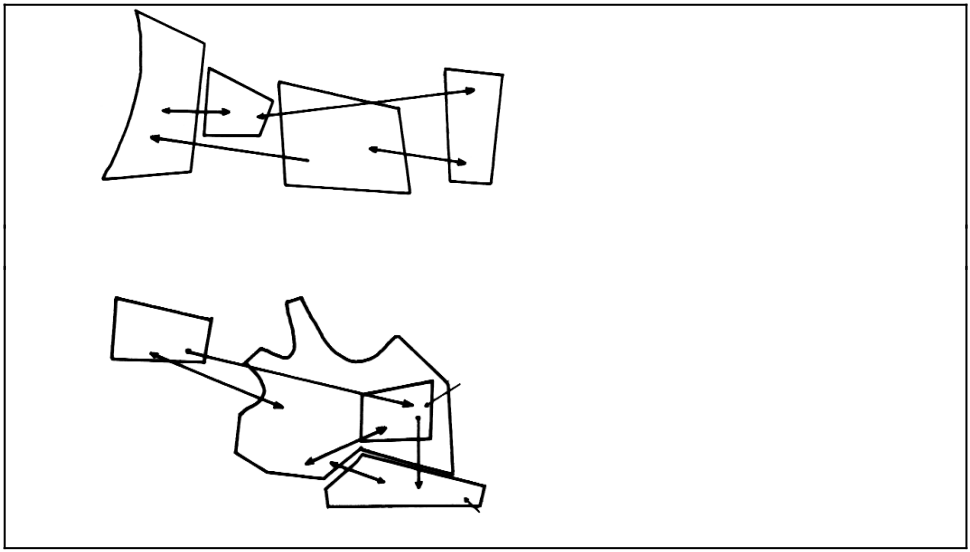

zone industriale de export, a căror funcţie principală este de a exporta produsele realizate în cadrul zonei.

Zonă industrială economice, instalaţii şi construcţii anexe, dotări speciale şi alte amenajări specifice.

ZONĂ MILITARĂ – zonă sau bază – situată în interiorul graniţelor altui stat, dobândită prin negociere – în care un stat poate controla activitatea militară.

ZONĂ MONETARĂ – ansamblu de ţări care au ales aceeaşi monedă de referinţă pentru a-şi asigura schimburile lor internaţionale (vezi şi MONEDĂ UNICĂ).

ZONĂ NEUTRĂ – parte a unei ţări sau totalitatea acesteia căreia i s-au impus, fie printr-un acord, fie prin forţă, restricţii asupra libertăţii de acţiune a statului respectiv în ceea ce priveşte politica externă şi apărarea. Anumite state au adoptat în mod liber o politică de

neutralitate, în timp ce altor state li s-a cerut neutralitatea ca o condiţie a existenţei lor. Acolo unde neutralitatea se referă numai la o anumită parte din teritoriul statului, de regulă acea zonă este un areal demilitarizat, sub forma unei zone neutre între doi sau mai mulţi vecini. O zonă neutră poate exista şi acolo unde doi vecini nu pot stabili în mod paşnic traseul unei graniţe între teritoriile lor.

ZONĂ PERIURBANĂ – areal – situat la periferia unui oraş şi a banlieului său – care este afectat de transformări profunde în plan demografic, economic, social, politic şi cultural, rezultate din relaţiile sale reciproce cu oraşul. Migrarea unui mare număr de orăşeni, care vin să locuiască în comunele rurale continuând să muncească în oraşul vecin, se traduce în peisaj printr-o modificare a nivelului de locuire, al echipărilor şi al densităţii şi calităţii căilor de comunicaţie. Are drept trăsături dominante: caracterul rezidenţial şi recent, pregnanţa migraţiilor pendulare şi caracterul de subansamblu al oraşului. Sin: ZONĂ PREORĂŞENEASCĂ.

ZONĂ PORTUARĂ – zonă costieră, protejată şi adăpostită, care permite ancorarea în condiţii de siguranţă a vaselor, pentru încărcări/descărcări, reparaţii, escale etc.

ZONĂ PREORĂŞENEASCĂ – vezi ZONĂ PERIURBANĂ.

ZONĂ PROTEJATĂ – parte dintr-un teritoriu cuprinzând valori istorice, arhitecturale, artistice, ştiinţifice, ecologice sau peisagistice, supusă unui regim de protecţie – conform planurilor urbanistice şi de amenajare a teritoriului – şi regulamentelor specifice. Se deosebesc două mari categorii de Z.p.: naturale şi construite.

ZONĂ SUBURBANĂ – zonă situată în apropierea oraşelor sau la limita spaţială a acestora, care se caracterizează printr-un nivel de urbanizare mai redus faţă de standardele recunoscute şi ai cărei locuitori au un mod de viaţă şi comportament specifice.

ZONĂ TURISTICĂ – teritoriu caracterizat printr-o concentrare de resurse turistice de valoare recunoscută şi care poate fi delimitat distinct ca ofertă, organizare şi

protecţie turistică.

ZONĂ URBANĂ – unitate funcţională în interiorul spaţiului urban.

ZONIFICARE – operaţie de organizare a terenului cuprins în perimetrul construibil, în zonele funcţionale ale unei localităţi.

ZOOTEHNIE – 1. ştiinţă care se ocupă cu cercetarea şi cunoaşterea aspectelor legate de creşterea, alimentaţia, reproducerea, ameliorarea şi exploatarea animalelor domestice. 2. ramură a agriculturii care are ca scop creşterea animalelor, asigurând, în parte, alimentaţia populaţiei şi materia primă necesară industriei alimentare.

GLOSAR DE TERMENI ROMÂN – ENGLEZ

ABATOR – Abattoir/Staughterhouse

ABOLIŢIONISM – Aboliţionism

ABORIGENI – Aborigines

ABSORBŢIA SATELOR – Village absorbtion

ABUR DE ÎNALTĂ PRESIUNE – High-pressure steam

ABUR DE JOASĂ PRESIUNE – Low-pressure steam

ACCESIBILITATE – Accesibility

ACCIZE – Excises

ACOMODARE – Accommodation

ACOPERIŞ – Roof

ACORD – Agreement/Acord

ACORD COMERCIAL – Trade agreement/acord

ACORD DE MEDIU – Environmental agreement/acord

ACORD PENTRU RESURSE MINERALE – Agreement/acord on mineral resources

ACORDUL DE LIBER SCHIMB AL EUROPEI CENTRALE – Central-European Free Trade Agreement

ACORDUL DE LIBER SCHIMB NORDAMERICAN – North-American Free Trade Agreement

ACREŢIE – Accretion

ACRU – Acre

ACTIVI DE BAZĂ – Basic assets

ACTIVI DE DESERVIRE – Service assets

ACTIVITATE POLITICĂ – Political activity
ACTIVITATE SECUNDARĂ – Secondary activity
ACTIVITĂŢI DE BAZĂ – Basic activities
ACTIVITĂŢI ECONOMICE – Economic activities
ACTIVITĂŢI INDUSTRIALE – Industrial activities
ACTUL UNIC EUROPEAN – Single European Act
ACŢIUNE – Share
ACULTURAŢIE – Acculturation
ADMINISTRAŢIE DE STAT – State administration
ADOLESCENT – Adolescent/Teen-ager
ADOLESCENŢĂ – Adolescence / Teen age
ADVENTISM – Adventism
AEROGLISOR – Hovercraft
AEROPORT – Airport
AFACERE – Business
AFRIKAANS – Afrikaans
AFRIKANER – Afrikaner
AGENT ECONOMIC – Economic agent
AGENT MODERATOR – Moderator
AGENT TERMIC – Heat carrier
AGENŢIE DE PRESĂ – Press agency
AGENŢIE ECONOMICĂ – Economic agency
AGLOMERAŢIE – Agglomeration
AGLOMERAŢIE URBANĂ – Urban agglomeration
AGLUTINARE – Agglutination
AGRESIUNE ARMATĂ – Armed aggression
AGRICULTURĂ – Agriculture
AGRICULTURĂ DE PIAŢĂ – Markedbased agriculture
AGRICULTURĂ EXTENSIVĂ – Extensive agriculture
AGRICULTURĂ FĂRĂ ARĂTURĂ – Umploughed farming
AGRICULTURĂ INTENSIVĂ – Intensive agriculture
AGRICULTURĂ SPECULATIVĂ – Marketdemand based agriculture
AGRICULTURĂ TRADIŢIONALĂ – Tradiţional agriculture
AGRICULTURĂ URBANĂ – Urban agriculture
AGROTURISM – Agro-tourism

ALAMĂ – Brass
ALEGERI – Elections
ALGĂ – Alga
ALIANŢĂ – Alliance
ALPACA (3) – Argentan
ALUMINIU – Aluminium
AMBIANŢĂ RURALĂ – Rural environment
AMBIANŢĂ URBANĂ – Urban environment
AMENAJAMENT FORESTIER – Forest management
AMENAJAMENT PASTORAL – Pastoral management
AMENAJAREA COMPLEXĂ A TERITORIULUI – Complex territorial planning
AMENAJAREA TERITORIULUI – Territorial planning
AMENAJARE HIDROTEHNICĂ – Hydrotehnical installation
AMENAJARE SILVICĂ – Forest improvement
AMENAJARE URBANĂ – Town planning
AMETIST – Amethyst
AMFITEATRU – Amfitheatre
AMPLASAMENT – Location
AMPLASAREA OBIECTIVELOR ECONOMICE – Location of economic units
ANALFABET – Illiterate
ANALIZA TRANSPORTURILOR RUTIERE – Road transport analysis
ANALIZĂ DE IMPACT – Impact study
ANALIZĂ DEMOGRAFICĂ – Demographic analysis
ANALIZĂ ECONOMICĂ – Economic analysis
ANALIZĂ POLITICĂ – Political analysis
ANALOGIE GEOPOLITICĂ – Geopolitical analogy
ANALOGIE POLITICĂ – Political analogy
ANANAS – Pineapple
ANARHISM – Anarchism
ANCHETĂ DE CIRCULAŢIE – Traffic survey
ANCHETĂ DE CONTROL – Control survey
ANCHETĂ DEMOGRAFICĂ DE TEREN – Demographic field investigation
ANCHETĂ DEMOGRAFICĂ PRIN SONDAJ –

Demographic poll

ANCHETĂ SOCIALĂ – Social survey

ANDALUZIT – Andalusite

ANEXARE TERITORIALĂ – Territorial anexation

ANEXE GOSPODĂREŞTI – Household armexes

ANGLICANISM – Anglicanism

ANGLO-SAXONI – Anglo-Saxons

ANIMISM – Animism

ANOICUMENĂ – Anno-ecumene

ANOMALII POLITICO-TERITORIALE – Political-territorial anomalies

ANSAMBLU DE LOCUIT – Residenţial district

ANSAMBLU URBANISTIC – Urbanistic ensemble

ANTRACIT – Anthracite

ANTROPOCENTRISM – Anthropocentrism

ANTROPOGENEZĂ – Anthropogenesis

ANTROPOGEOGRAFIE – Human geography /Anthropogeography

ANTROPOIDE – Anthropoids

ANTROPOLOGIE – Anthropology

ANTROPOLOGIE CULTURALĂ – Cultural anthropology

APARTHEID – Apartheid

APATIT – Apatite

APĂ DE RĂCIRE – Cooling water

APĂ POTABILĂ – Drinkable water

APEDUCT – Culvert / Water conduit/line

APE INTERIOARE – Inland waters

APE NAŢIONALE – National waters

APE TERITORIALE – Territorial waters

APE UZATE – Waste water

ARBITRAJ – Umpire

ARBORE DE CACAO – Cocoa-tree

ARBORE DE CAFEA – Coffee-tree

ARBORE DE SCORŢIŞOARĂ – Cinnamonum

ARCADĂ – Bay

AREAL – Area

AREAL AGRICOL – Agricultural area

AREAL CONSTRUIT – Built-in area
AREAL ETNIC – Ethnical area
AREAL METROPOLITAN – Metropolitan area
AREAL PEDESTRU – Pedestrian area
AREAL PORTUAR – Port area
AREAL VITICOL – Vine growing area
AREALUL PIEŢEI – Market area
ARGILĂ – Argil/Clay/Loam
ARGINT – Silver
ARHAIC – Archaic
ARHEOLOGIE – Archaeology
ARHITECTURĂ POPULARĂ – Folk architecture
ARIE – Area
ARIE CADASTRALĂ – Cadastral area
ARIE CENTRALĂ – Central zone
ARIE CONSTRUITĂ – Built-in area
ARIE DE APROVIZIONARE A ORAŞELOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE – Area of town supply with agro-alimentary products
ARIE DE ATRACŢIE A PIEŢEI – Marketattracţionarea
ARIE DE CIRCULAŢIE PIETONALĂ – Pedestrian circulaţionarea / Sidewalk
ARIE DE CIVILIZAŢIE – Area of civilisation
ARIE DE CULTURĂ GEOPOLITICĂ – Area of geopolitical culture
ARIE DE POLARIZARE – Polarising area
ARIE DE RECRUTARE A FORŢEI DE MUNCĂ – Labour recruitment area
ARIE DESFĂŞURATĂ – Spread-out area
ARIE METROPOLITANĂ – Metropolitan area
ARIE PROTEJATĂ – Protected area
ARIE URBANĂ – Urban area
ARMĂ TURĂ URBANĂ – Urban aggregate
ASANARE – Draining/Sanitation
ASANARE URBANĂ – Urban sanitation
ASFALT – Asphalt
ASIMILARE – Assimilation
ASISTENŢĂ SOCIALĂ – Social assistance

ASOCIAŢIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB – European Free Trade Association

ASOCIAŢIA NAŢIUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST – Association of South-East Aslan Nations

ASOCIAŢIE – Association

ASOLAMENT – Crop succesion

AŞEZARE – Settlement

AŞEZARE-CHEIE – Key settlement

AŞEZARE DISPĂRUTĂ – Disappeared settlement

AŞEZARE MATCĂ – Womb settlement

AŞEZARE PLANIFICATĂ – Planned settlement

AŞEZARE UMANĂ – Human settlement

ATRACŢIE TURISTICĂ – Tourist attraction

AUR – Gold

AUSTRALOIDĂ – Australoid

AUTARHIE – Autarchy

AUTOCONSUM – Self-consumption

AUTOCRAŢIE – Autocracy

AUTODETERMINARE – Self-determination

AUTOHTON – Autochthonous

AUTONOMIE – Autonomy

AUTONOMIE ADMINISTRATIVĂ – Administrative autonomy

AUTORITATE – Authority

AUTOSERVIRE – Self-service

AUTOSTRADĂ – Motorway

AVANPORT – Outer harbour

AVOCAŢIER – Avocado-tree

AVORT – Abortion

AVUŢIE NAŢIONALĂ – National wealth

AX DE COMPOZIŢIE – Arrangement pattern

BAC – Floating bridge / Pontoon

BALANŢA FORŢEI DE MUNCĂ – Labour balance

BALANŢA RESURSELOR DE MUNCĂ – Balance of labour resources

BALASTIERĂ – Sand-and-gravel pit

BALCANIZARE – Balkanization

BALNEOLOGIE – Balneology

BAMBUS – Bamboo
BAN – Money
BANANIER – Banana-tree/Plantain
BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE – The european Bank for Reconstruction and Development
BANCA INTERNAŢIONALĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE – The International Bank for Reconstruction and Development
BANCA MONDIALĂ – The World Bank
BANCĂ – Bank
BANCĂ DE DATE – Data bank
BANLIEU – Outskirts
BANTUSTAN – Bantustown
BAPTISM – Baptism
BARAJ – Water storage/supply dam
BARIL – Barrel
BARITINĂ – Barite/Baryte
BASC – Basque
BASTION – Stronghold
BAZALT – Basalt
BAZAR – Bazaar
BAZĂ ECONOMICĂ – Economic basis
BAZĂ ENERGETICĂ – Energy stock
BAZĂ DE MATERII PRIME – Raw-material stock
BAZĂ FURAJERĂ – Fodder rezerve
BAZĂ MILITARĂ – Military base
BAZILICĂ – Basilica
BAZIN CARBONIFER – Coal basin
BAZIN POMICOL – Fruit-tree zone
BELIGERANT – Belligerent
BENZINĂ – Petrol/Gasoline
BERILIU – Beryllium
BETON – Concrete
BIBLIE – The Bible
BIDONVILLE – Bidonville
BIGAMIE – Bigamy
BILANŢ MIGRATORIU AL POPULAŢIEI – Population

migration balance

BILANŢ NATURAL AL POPULAŢIEI – Natural population balance

BILANŢ TERITORIAL – Territorial balance

BILANŢ TOTAL AL POPULAŢIEI – Total population balance

BIOACUMULARE – Bioaccumulation

BIOM – Biome

BIOTEHNOLOGIE – Biotechnology

BIPOLARIZARE – Bipolarization

BIROCRAŢIE – Bureaucracy

BISERICĂ – Church

BIZON – Bison/Buffalo

BLENDĂ – Zinc blende

BLOC – Block of flats

BLOCADĂ – Blockade

BLOC POLITIC – (Political) Bloc

BOCAGE – Bocage

BOICOT – Boycott

BOLŞEVISM – Bolshevism

BREASLĂ – Corporation

BRILIANT – Brilliant

BUDISM – Buddhism

BUGET – Budget

BUGET DE STAT – State budget

BUGET DE TIMP – Time budget

BULEVARD – Avenue/Boulevard

BUMBAC – Cotton

BUNURI ECONOMICE – Economic assets/goods

BUNURI DE CONSUM – Consumer's goods

BUNURI INTERMEDIARE – Intermediate goods

BURG – Borough

BURSĂ (1) – Exchange

BURSĂ (2) – Scholarship

BURSĂ DE MĂRFURI – Commodity/produce exchange

BURSĂ DE VALORI – Stock-exchange

CABANĂ TURISTICĂ – Chalet

CADASTRU – Cadastre
CADMIU – Cadmium
CADRU CONSTRUIT – Built-in environment
CADRU DE VIAŢĂ – Life environment
CADRU MATERIAL – Material framework
CALCEDONIE – Chalcedony
CALCOPIRITĂ – Calcopyrite / Iron copper sulphide
CALE NAVIGABILĂ INTERIOARĂ – Inland water way
CALITATEA VIEŢII – Quality of life
CAMPING – Camping
CANAL – Canal
CANAL COLECTOR – Drain (age) channel
CANAL NAVIGABIL – Ship channel
CAOLIN – Aluminium flake / Argil
CAPACITATE DE ABSORBŢIE URBANĂ – Urban absorbtion capacity
CAPACITATE DE CAZARE – Accommodation capacity
CAPACITATE DE SUSŢINERE A POPULAŢIEI – Population territorial supply and carrying capacity
CAPACITATE PORTUARĂ – Port capacity
CAPITAL – Capital
CAPITALĂ – Capital
CAPITALĂ ARTIFICIALĂ – Artificial capital
CAPITALĂ DIVIZATĂ – Divided capital
CAPITALĂ NATURALĂ – Natural capital
CAPITALĂ PERMANENTĂ – Permanent capital
CAPITAL CIRCULANT – Circulating/floating assets
CAPITAL CULTURAL – Cultural assets
CAPITAL FINANCIAR – Financial capital
CAPITAL FIX – Permanent capital
CAPITAL INFORMAŢIONAL – Informaţional capital
CAPITALISM – Capitalism
CAPITAL TEHNIC – Technological capital
CAPITAL UMAN – Human capital
CAPTARE DE APĂ – Water catching/inlet/intake
CARACTER NAŢIONAL – National character
CARGOU – Cargo
CARTEL – Cartel

CARTIER – District
CARTIER COMERCIAL – Commercial district
CARTIER DE LOCUINŢE – Housing district
CARTIER INDUSTRIAL – Industrial district
CARTIER REZIDENŢIAL – Residenţial district
CARTIER-ORAŞ – Town-like district
CARTIER-SATELIT – Satellite-district
CARTODIAGRAMĂ – Carto-diagram
CARTOF – Potato
CARTOGRAMĂ – Cartogram
CASĂ – Dwelling-house
CASTEL – Castle
CATEDRALĂ – Cathedral
CATEGORIE SOCIALĂ – Social category
CATEGORIE SOCIO-OCUPAŢIONALĂ – Socio-professional category
CATOLICISM – Catholicism
CAUCAZIAN – Caucasian
CĂDERE DE APĂ – Water chute / Waterfall
CĂLDURĂ – Heat
CĂRBUNE – Coal
CĂRBUNE BRUN – Brown coal
CĂSĂTORIE – Marriage
CÂNEPĂ – Hemp
CEAI – Tea
CELULĂ FOTOVOLTAICĂ – Photovoltaic cell
CENTRALĂ GEOTERMICĂ – Geothermal power station
CENTRALĂ HELIO-ELECTRICĂ – Helioelectric power station
CENTRALĂ HIDROELECTRICĂ – Water power station
CENTRALĂ NUCLEARO-ELECTRICĂ – Nuclear power station
CENTRALĂ TERMICĂ – Heating station
CENTRALITATE – Centrality
CENTRALITATE A ORAŞULUI – Town centrality
CENTRALIZARE – Centralization

CENTRU ADMINISTRATIV – Administrative centre
CENTRU CIVIC – Civic centre
CENTRU COMERCIAL – Commercial centre
CENTRU INDUSTRIAL – Industrial centre
CENTRU ISTORIC – Historical centre
CENTRU URBAN – Urban centre
CENTRU VITICOL – Vine growing centre
CENTURĂ DE COMUTARE – Commutation belt
CENTURĂ VERDE – Green belt
CERCETARE DE TEREN – Field investigation
CERCETARE STATISTICĂ – Statistical study
CER DESCHIS – Open sky
CETATE – Stronghold
CETĂŢEAN – Citizen
CETĂŢENIE – Citizenship
CETĂŢENIE EUROPEANĂ COMUNĂ – Common European citizenship
CHESTIONAR – Questionnaire
CICLU AL POPULAŢIEI – Population cycle
CICLU AL POPULAŢIEI STABILE – Stable population cycle
CICLU DE VIAŢĂ AL FAMILIEI – Family life cycle
CICLU ENERGETIC – Energy cycle
CIMENT – Cement
CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL – World economic circuit
CIRCUIT TURISTIC – Tourist circuit
CIRCULAŢIA INTERMETROPOLITANĂ A ELITELOR – Inter-city circulation of elites
CIRCULAŢIE – Circulation
CIRCULAŢIE PASIVĂ – Passive traffic
CIRCULAŢIE RUTIERĂ – Road traffic
CIRCULAŢIE TURISTICĂ – Tourist traffic
CIREŞ – Cherry-tree
CIVILIZAŢIE – Civilisation
CIVILIZAŢIE URBANĂ – Urban civilisation
CLASĂ SOCIALĂ – Social class
CLASIFICAREA ECONOMIEI NAŢIONALE PE

RAMURI – Classification of the national economy by branch

CLASIFICAREA FUNCŢIONALĂ A ORAŞELOR – Funcţional classification of towns

CLASIFICAREA INDUSTRIEI – Classification of industry

CLASIFICAREA INTERNAŢIONALĂ STANDARD A PROFESIUNILOR – Standard internaţional classification of professions

CLASIFICAREA INTERNAŢIONALĂ STANDARD A TUTUROR RAMURILOR DE ACTIVITATE ECONOMICĂ – Standard internaţional classification of all economic branches

CLASIFICAREA POPULAŢIEI DUPĂ ACTIVITATEA ECONOMICĂ – Classification of population by economic activity

CLASIFICAREA POPULAŢIEI DUPĂ CARACTERISTICI DEMOGRAFICE – Classification of population by demographic traits

CLAUZA NAŢIUNII CELEI MAI FAVORIZATE – Most-favoured nation clauze

CLUBUL DE LA ROMA – Club of Rome

COCS – Coke

COEFICIENT DEMOGRAFIC – Demographic coefficient

COEFICIENT DE SPECIALIZARE – Specialization coefficient

COEFICIENT DE UTILIZARE A DOTĂRILOR – Equipment-use coefficient

COEFICIENTUL GINI – Gini coefficient

COLECTIVITATE – Community

COLONIALISM – Colonialism

COLONIE – Colony

COLONIZARE – Colonization/Plantation

COMBUSTIBIL – Fuel

COMBUSTIBIL CONVENŢIONAL – Convenţional fuel

COMBUSTIBIL MINERAL – Mineral fuel

COMBUSTIBIL NUCLEAR – Nuclear fuel

COMBUSTIBIL PRIMAR – Primary fuel
COMERŢ – Commerce/Trade
COMERŢ ASOCIAT – Associative trade
COMERŢ CONCENTRAT – Concentrate trade
COMERŢ CU AMĂNUNTUL – Retail trade
COMERŢ CU MĂRFURI – Freight trade
COMERŢ CU RIDICATA – Wholesale trade
COMERŢ CU SERVICII – Service trade
COMERŢDE COMPENSAŢIE – Compensated trade
COMERŢ ELECTRONIC – Trading în electronic device
COMERŢ INTERIOR – Domestic trade
COMERŢ INTERNAŢIONAL – International trade
COMERŢINVIZIBIL – Invisible trade
COMERŢ TRIUNGHIULAR – Triangular trade
COMISIA EUROPEANĂ – The european Commision
COMITAT – County
COMPANIE – Company
COMPETITIVITATE – Competitivity
COMPLEX DE LOCUIT – Housing complex
COMPLEX INDUSTRIAL – Industrial complex
COMPLEX TURISTIC – Tourist complex
COMPORTAMENT COLECTIV – Collective behaviour
COMPORTAMENT DEMOGRAFIC – Demographic behaviour
COMPOZIŢIE PEISAGISTICĂ – Landscape pattern
COMPOZIŢIE URBANISTICĂ – Urban pattern
COMUNĂ – Commune
COMUNISM – Communism
COMUNITATE – Community
COMUNITATE ETNICĂ – Ethnic community
COMUNITATE RURALĂ – Rural community
COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ – The eeconomic European Community
COMUNITATEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ŞI OŢELULUI – The european Coal and Steel Community
COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE – The european Atomic Energy Community

COMUNITĂŢILE EUROPENE – The european Communities

CONCENTRARE INDUSTRIALĂ – Industrial concentration

CONCENTRARE UMANĂ – Human concentration

CONCERN – Concern

CONCESIUNE – Franchise/Lease

CONCURENŢĂ – Competition

CONDUCTĂ – Pipe

CONFEDERAŢIE – Confederation

CONFERINŢA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU COMERTSI DEZVOLTARE – UN Conference for Trade and Development

CONFLAGRAŢIE – Conflagration

CONFLICT – Conflict

CONFUCIANISM – Confucianism

CONJUNCTURĂ ECONOMICĂ – State of the market

CONSERVATORISM – Conservatorism

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL U.E.
— EU Council of Ministers

CONSILIUL EUROPEAN – European Council

CONSILIUL EUROPEI – Council of Europe

CONSUM PE LOCUITOR – Consumption per capita

CONŞTIINŢĂ ETNICĂ – Ethnic awareness/consciousness

CONTRACEPŢIE – Contraception

CONTRAFORT – Abutment

CONTROL SOCIAL – Social control

CONTROLUL NAŞTERILOR – Birth control

CONURBAŢIE – Conurbation

CONVERGENŢĂ SOCIAL-ECONOMICĂ – Socio-economic convergence

COOPERARE – Cooperation

COOPERAREA ECONOMICĂ ASIA-PACIFIC – Asia-Pacific Economic Cooperation

COOPERAREA ECONOMICĂ DE LA MAREA NEAGRĂ – Black Sea Economic Cooperation

COOPERARE ECONOMICĂ INTERNAŢIONALĂ –

International economic cooperation

COOPERARE INDUSTRIALĂ – Industrial cooperation

CORPORAŢIE – Corporation

CORTINA DE FIER – Iron Curtain

CORUPŢIE – Coruption

COST SOCIAL – Social cost

CREDINŢĂ – Faith

CRENEL – Battlement

CREŞTERE ECONOMICĂ – Economic growth

CREŞTERE TERITORIALĂ – Territorial growth

CREŞTERE ZERO A POPULAŢIEI – Zero population growth

CREŞTINISM – Christianity

CRIMINALITATE – Criminality

CRIPTĂ – Crypt

CRIZĂ POLITICĂ – Political crisis

CRONOGRAMĂ – Chronogram

CUCERIRE TERITORIALĂ – Territorial conquest

CULTURA PLANTELOR – Plant growth

CULTURĂ – Culture

CULTURĂ AGRICOLĂ – Crop culture

CULTURĂ MATERIALĂ – Material culture

CULTURĂ POLITICĂ – Political culture

CULTURĂ SOCIALĂ – Social culture

CULTURĂ SPIRITUALĂ – Spiritual culture

CULTURI AEROPONICE – Aeroponic growth

CULTURI HIDROPONICE – Hydroponic growth

CULTURI MIXTE – Mixed plant growth

CUPRU – Copper

DAOISM – Daoism

DATĂ STATISTICĂ – Statistical figure

DATORIE PUBLICĂ – Public debt

DECALAJ ECONOMIC – Economic gap

DECALAJ TEHNOLOGIC – Technological gap

DECAPITALIZARE – De-capitalisation

DECOLONIZARE – Decolonisation

DEFICIT – Deficit

DEFICIT BUGETAR – Budget deficit

DEFRIŞARE – Deforestation
DEGRADAREA TERENULUI – Land degradation
DELINCVENŢĂ – Delinquency
DELIMITARE TERITORIALĂ – Territorial boundary
DELOCALIZARE – Dislodging
DEMILITARIZARE – Demilitarization
DEMOBILIZARE – Demobilization
DEMOCRAŢIE – Democracy
DEMOGRAFIE – Demography
DEMOGRAFIE ISTORICĂ – Historical demography
DEMONETIZARE – Demonetization
DEMOPOLITICĂ – Demopolitics
DENSITATE – Density
DENSITATE A CIRCULAŢIEI RUTIERE – Road traffic density
DENSITATE A CONSTRUCŢIILOR – Density of constructions
DENSITATE A LOCALITĂŢILOR ÎN TERITORIU – Territorial density of settlements
DENSITATE A LOCUINŢELOR – Housing density
DENSITATE A POPULAŢIEI – Population density
DENSITATE A REŢELEI DE TRANSPORT – Density of transport network
DENSITATE A REŢELEI DE TRANSPORT ÎN COMUN – Density of public transport network
DENSITATE A REŢELEI STRADALE – Density of streets
DENSITATE ROBOTICĂ – Robot density
DENUCLEARIZARE – Denuclearization
DEPENDENŢĂ – Dependency
DEPLASĂRI ALE POPULAŢIEI – Population shifts
DEPOPULARE – Depopulation
DEPORTARE – Deportation
DEPRECIERE MONETARĂ – Currency depreciation
DERURALIZARE – De-ruralisation
DESCENTRALIZARE INDUSTRIALĂ – Industrial descentralisation
DESCENTRALIZARE URBANĂ – Urban

descentralisation

DESŢELENIRE – Fallowing

DEŞEU – Waste product

DETERMINISM – Determinism

DETERMINISM GEOGRAFIC – Geographic determinism

DEŢINUT – Prisoner

DEVALORIZARE – Devaluation

DEZARMARE – Disarmament

DEZARTICULARE ECONOMICĂ – Economic dismemberment

DEZINDUSTRIALIZARE – De-industrialization

DEZVOLTARE – Development

DEZVOLTARE DURABILĂ – Sustainable development

DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ – Social-economic development

DEZVOLTARE PE VERTICALĂ – Vertical development

DEZVOLTARE SPONTANĂ A LOCALITĂŢILOR – Spontaneous development of settlements

DEZVOLTARE UMANĂ – Human development

DIAGNOZĂ – Diagnosis

DIAGRAMĂ – Diagram

DIAMANT – Diamond

DIASPORA – Diaspora

DIATOMIT – Diatomite

DICTAT – Diktat

DICTATURĂ – Dictatorship

DIG – Dike

DIMENSIUNEA FAMILIEI – Family size

DINAMICA POPULAŢIEI – Population dynamics

DISCONTINUITATE GEOGRAFICĂ – Geographical discontinuity

DISCRIMINARE – Discrimination

DISPARITĂŢI FEMEI/BĂRBAŢI – Male/female disparities

DISPARITĂŢI RURAL/URBAN – Rural/urban disparities

DISPERSIA AŞEZĂRILOR – Settlement spread

DISTRIBUŢIA ORAŞELOR – Town distribution

DISTRIBUŢIE STABILĂ PE VÂRSTE – Stable distribution by age

DISTRICT – District

DIVORŢ – Divorce

DIVORŢIALITATE – Divorce rate

DIZIDENT – Disident

DOCTRINĂ – Doctrine

DOM – Dôme

DOTĂRI SOCIALE – Social amenities

DRAPEL – Banner

DREPTURILE OMULUI – Human rights

DROG – Drug

DRUM – Road

DRUM DE ACCES – Access road

DRUM DE EXPLOATARE – Work road

DRUM EUROPEAN – European highway

DRUM NAŢIONAL – National highway

DRUM PUBLIC – Public road

DRUM PUBLIC DE INTERES LOCAL – Local public road

DRUM TURISTIC – Tourist track

DURATA MEDIE A ŞCOLARIZĂRII – Average schooling time

ECARTAMENT DE CALE FERATĂ – Railway clearance

ECHILIBRU ÎN PROFIL TERITORIAL – Territorial balance

ECHILIBRU MACROECONOMIC – Macroeconomic balance

ECHILIBRUL RESURSELOR DE MUNCĂ – Balance of labour resources

ECHILIBRU SOCIAL – Social equilibrium

ECHIPARE EDILITARĂ – Utilities/Equipment

ECHIPARE TEHNICĂ A TERITORIULUI – Tehnical endowment of territory

ECLUZĂ – (Canal) Lock

ECODEZVOLTARE – Ecological development

ECOLOGIE UMANĂ – Human ecology
ECONOMIE – Economy
ECONOMIE DE PIAŢĂ – Market-based/driven/led economy
ECONOMIE DE RAMURĂ – Branch economy
ECONOMIE DE TRANZIŢIE – Economy în transition
ECONOMIE DUALĂ – Dual economy
ECONOMIE MIXTĂ – Mixed economy
ECONOMIE MONDIALĂ – World economy
ECONOMIE NAŢIONALĂ – National economy
ECONOMIE REGIONALĂ – Regional economy
ECONOMIE SUBTERANĂ – Underground economy
ECOPOLITICĂ – Ecopolitics
ECOSISTEM – Ecosystem
ECOSISTEM UMAN – Human ecosystem
ECOSISTEM URBAN – Urban ecosystem
ECOTURISM – Eco-tourism
ECUMENISM – Ecumenism
ECUMENOPOLIS – Ecumenopolis
EKISTICĂ – Ekistics
ELASTICITATEA MIGRAŢIEI – Flexibility of migration
ELECTORAT – Electorate
ELECTRICITATE – Electricity
ELITĂ – Elite
EMBARGO – Embargo
EMIGRANT – Emigrant
EMIGRAŢIE – Emigration
EMISII POLUANTE – Polluting emission
EMITENT – Emittent
ENCLAVĂ – Enclave
ENERGIE A VALURILOR – Wave-induced energy
ENERGIE CHIMICĂ – Chemical energy
ENERGIE ELECTRICĂ – Electrical energy
ENERGIE EOLIANĂ – Eolian energy
ENERGIE GEOTERMICĂ – Geothermal energy
ENERGIE HIDRAULICĂ – Hydraulic energy
ENERGIE MECANICĂ – Mechanical energy
ENERGIE NUCLEARĂ – Nuclear energy

ENERGIE POTENŢIALĂ – Potenţial energy
ENERGIE PRIMARĂ – Primary energy
ENERGIE RADIANTĂ – Radiation energy
ENERGIE SOLARĂ – Solar energy
ENERGIE TERMICĂ – Thermal energy
ENDOGAMIE – Endogamy
ENTITATE POLITICĂ – Political entity
EPURAREA APELOR – Water purifying/treatment
ESPLANADĂ – Esplanade
ESTETICĂ URBANĂ – Urban aesthetics
ESTIMAREA NUMĂRULUI POPULAŢIEI – Numerical population estimate
EŞANTION – Sample
ETATIZARE – Establishment of state control/Nationalization
ETNIC – Ethnic
ETNICITATE – Ethnicity
ETNIE – Ethnic group
ETNOCENTRISM – Ethnocentrism
ETNOCID – Ethnocide
ETNOCIVILIZAŢIE – Ethno-civilisation
ETNOCRAŢIE – Ethnocracy
ETNOGENEZĂ – Ethnogenesis
ETNOGEOGRAFIE – Ethnogeography
ETNOGRAFIE – Ethnography
ETNOLOGIE – Ethnology
EUROPOID – Europoid
EUROREGIUNE – Euroregion
EVACUARE – Evacuation
EVOLUŢIE DEMOGRAFICĂ – Demographic evolution
EVOLUŢIE NUMERICĂ A POPULAŢIEI – Numerical evolution of population
EXCLAVĂ – Exclave
EXCOMUNICARE – Excommunication
EXILAT – Exile
EXOD – Exodus
EXOD AGRICOL – Agricultural exodus
EXOD DE INTELIGENŢĂ – Brain-drain

EXOD RURAL – Rural exodus
EXPANSIONISM – Expansionism
EXPATRIAT – Expatriated
EXPLOATARE – Exploitation
EXPLOATAŢIE – Work-site
EXPLOZIE DEMOGRAFICĂ – Demographic boom
EXPORT – Export
EXPROPRIERE – Expropriation
EXTRAVILAN – Extraurban
EXTRĂDARE – Extradition
EXTREMISM – Extremism
EXURBAN – Exurb
EXURBAŢIE – Exurbia
FÂNEAŢĂ – Hayfield
FABRICĂ – Factory
FACTORI CONJUNCTURALI – Conjunctural factors
FACTORI DE PRODUCŢIE – Production factors
FALIMENT – Bankrupte,
FAMILIE – Family
FAMILIE COMPLETĂ – Complete family
FAMILIE EXTINSĂ – Enlarged family
FAMILIE TIP – Typical family
FANATISM – Fanaticism
FASCISM – Fascism
FECUNDITATE – Fecundity
FEDERAŢIE – Federation
FENOMEN DEMOGRAFIC – Demographic phenomenon
FENOMEN ECONOMIC – Economic phenomenon
FENOMEN SOCIAL – Social phenomenon
FENOMEN URBAN – Urban phenomenon
FERMĂ – Farm/Ranch
FERMĂ AGROTURISTICĂ – Agro-tourist farm
FERMĂ PISCICOLĂ – Fish farm
FERMIER – Farmer/Rancher
FeRTILITATE – Fertility
FeRTILITATE A SOLULUI – Soil fertility
FeRTILITATE MARITALĂ – Marital fertility

FEUDALISM – Feudalism
FIBRĂ – Fiber
FIER – Iron
FILAMENT – Filament
FILATURĂ – Spining mill
FILDEŞ – Ivory
FINANŢE – Finance
FINANŢE PUBLICE – Public finance
FISIUNE – Fission
FISTIC – Pistachio
FLORICULTURĂ – Floriculture
FLOTAŢIE – Flotation
FLOTĂ – Fleet/Shipping
FLUCTUAŢIE – Fluctuation
FLUVIU INTERNAŢIONAL – International waterway
FLUX – Flow/Flux
FLUX COMERCIAL – Commercial flow
FLUX DE CIRCULAŢIE RUTIERĂ – Road traffic flow
FLUX ECONOMIC INTERNAŢIONAL – International economic flow
FLUX INFORMAŢIONAL – Informaţional flow
FLUX MIGRATORIU – Migration flow
FLUX TURISTIC – Tourist flow
FOLOSINŢĂ A TERENULUI – Land use
FOND CINEGETIC – Hunting stock
FOND CONSTRUIT – Building fund
FOND DE CONSUM – Consumption fund
FOND DE LOCUINŢE – Housing fund
FOND FORESTIER – Forest stock
FOND FUNCIAR – Landed estate stock
FOND PISCICOL – Fishing stock
FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL – International Monetary Fund
FONTĂ – Foundry
FOR (1) – Forum
FORMĂ DE GUVERNĂMÂNT – Form of government
FORT – Fort
FORTĂREAŢĂ – Fortress

FORTIFICAŢIE – Fortification
FORŢĂ DE MUNCĂ – Labour force
FORŢE CENTRIFUGE – Centrifugal forces
FORŢE CENTRIPETE – Centripetal forces
FORŢE DE PRODUCŢIE – Production forces
FRANŞIZĂ – Franchise
FRONTIERĂ – Border/Frontier
FUNCŢIUNI PERIURBANE – Peri-urban functions
FUNCŢIUNI URBANE – Urban functions
FUNDAMENTALISM – Fundamentalism
FUZIUNE (1) – Fusion
FUZIUNE (3) – Merger
GABROU – Gabbro
GALENĂ – Lead glance
GALERIE – Gallery
GALERIE DE ADUCŢIUNE – Water delivery canal
GALERIE DE ARTĂ – Art gallery
GARĂ AERIANĂ – Airport
GARĂ FEROVIARĂ – Railway station
GARĂ FLUVIALĂ – River harbour
GARĂ MARITIMĂ – Sea harbour
GATER – Mechanical saw
GAZ DE SINTEZĂ – Synthesis gas
GAZ DE SONDĂ – Oil well gas
GAZ LICHEFIAT – Lichid gas
GAZ METAN – Methane gas
GAZ NATURAL – Natural gas
GAZON – Greensward
GENERAŢIE – Generation
GENEZA ORAŞELOR – Town birth
GENOCID – Genocide
CENTRIFICARE URBANĂ – Urban centrification
GEOGRAFIA AGRICULTURII – Geography of agriculture
GEOGRAFIA COMERŢULUI – Geography of commerce
GEOGRAFIA INDUSTRIEI – Geography of industry
GEOGRAFIA POPULAŢIEI – Geography of population

GEOGRAFIA SCHIMBURILOR ECONOMICE – Geography of trade

GEOGRAFIA TRANSPORTURILOR – Geography of transport

GEOGRAFIA TURISMULUI – Geography of tourism

GEOGRAFIE – Geography

GEOGRAFIE APLICATĂ – Applied geography

GEOGRAFIE CANTITATIVĂ – Quantitative geography

GEOGRAFIE COMPORTAMENTALĂ – Behavioural geography

GEOGRAFIE CULTURALĂ – Cultural geography

GEOGRAFIE ECONOMICĂ – Economic geography

GEOGRAFIE ELECTORALĂ – Electoral geography

GEOGRAFIE ISTORICĂ – Historical geography

GEOGRAFIE LINGVISTICĂ – Lingvistic geography

GEOGRAFIE MEDICALĂ – Medical geography

GEOGRAFIE POLITICĂ – Political geography

GEOGRAFIE RURALĂ – Rural geography

GEOGRAFIE SOCIALĂ – Social geography

GEOGRAFIE UMANĂ – Human geography

GEOGRAFIE URBANĂ – Urban geography

GEOPOLITICĂ – Geopolitics

GEOSTRATEGIE – Geostrategy

GHETOU – Ghetto

GLOBALISM – Globalism

GLOBALIZAREA ECONOMIEI MONDIALE – Globalisation of world economy

GOSPODĂ RIE – Household

GRAD DE ALFABETIZARE A POPULAŢIEI ADULTE – Adult population literacy level

GRAD DE CONCENTRARE A POPULAŢIEI – Population concentration level

GRAD DE FLUCTUAŢIE A FORŢEI DE MUNCĂ – Labour fluctuation level

GRAD DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNCĂ – Level of labour resources / Employment level

GRAD DE OCUPARE A TERENULUI – Land use level

GRAD DE RUDENIE – Degree of kinship

GRAD DE SATURAŢIE A CIRCULAŢIEI – Traffic saturation degree
GRAD DE URBANIZARE – Urbanization degree
GRAD DE UTILIZARE A TERENULUI – Land use degree
GRAFIC – Graph
GRAFIT – Graphite
GRAJD – Stable/Stud
GRANIT – Granite
GRĂDINĂ – Garden
GRÂU – Wheat
GRANIŢĂ – Border/Frontier
GREVĂ – Strike
GRUP – Group
GRUPARE URBANĂ – Urban grouping
GRUP DE REFERINŢĂ – Reference group
GRUP ETNIC – Ethnic group
GRUP SOCIAL – Social group
GRUPUL CELOR ŞAPTE – G-7 Group
GUANO – Guano
GUVERN – Government
GUVERNATOR – Governor
HABITAT – Habitat
HABITAT UMAN – Human habitat
HALDĂ – Waste dump
HAMEI – Hop (s) HAMBAR – Barn
HAN – Inn
HARTĂ – Map
HARTĂ GEOPOLITICĂ – Geopolitical map
HAŞIŞ – Hashish/Hemp
HELEŞTEU – Fish pond
HEMATIT – Iron glance
HERGHELIE – Stud
HIDROCENTRALĂ – Water power station
HIDROENERGIE – Hydroenergy
HINTERLAND – Hinterland
HIPODROM – Race course/track
HIPOTROFIE URBANĂ – Urban undersizing

HORTICULTURĂ – Horticulture
HOTEL – Hotel
HUILĂ – Pit coal
IAZ – Pond
IDENTIFICARE ETNICĂ – Ethnical identification
IDENTITATE ETNICĂ – Ethnical identity
IDEOLOGIE – Ideology
IERARHIE – Hierarchy
IERARHIE URBANĂ – Urban hierarchy
IGIENA AŞEZĂRILOR – Settlement hygiene
ILUMINAT – Lighting
IMIGRAŢIE – Immigration
IMIGRANT – Immigrant
IMOBIL – Building
IMPACT ASUPRA MEDIULUI – Environmental impact
IMPERIALISM – Imperialism
IMPERIALISM ECONOMIC – Economic imperialism
IMPLANTARE INDUSTRIALĂ – Industrial implant
IMPLOZIA POPULAŢIEI – Population implosion
IMPORT – Import
ÎN – Flax
INCINTĂ – Precinct
INCINTĂ PORTUARĂ – Harbour area
INDICATOR – Indicator
INDICATOR AL CIRCULAŢIEI TURISTICE – Tourist circulation indicator
INDICATOR CONJUNCTURAL AL AVORTURILOR – Abortion indicator
INDICATOR CONJUNCTURAL AL FeRTILITĂŢII – Fertility indicator
INDICATOR DE MORBIDITATE – Morbidity indicator
INDICATORI ECONOMICI – Economic indicators
INDICE – Index
INDICE DE ATRACTIVITATE – Attractivity index
INDICE DE CONCENTRARE INDUSTRIALĂ – Industrial concentration index
INDICE DE CONFORT TERMIC – Thermal confort index

INDICE DE CREŞTERE A POPULAŢIEI – Index of population growth

INDICE DE CREŞTERE COMPARATĂ A INDUSTRIEI – Comparative industrial growth index

INDICE DE DENSITATE – Density index

INDICE DE DISPARITATE INDUSTRIALĂ – Industrial disparity index

INDICE DE DISPERSIE – Dispersion index

INDICE DE DIVERSIFICARE INDUSTRIALĂ – Industrial diversification index

INDICE DE LOCALIZARE A INDUSTRIEI
Industrial location index

INDICE DE MOBILITATE – Mobility index

INDICE DE OMOGENITATE ETNICĂ – Ethnic homogeneity index

INDICE DE SUPRAFAŢĂ – Surface-area index

INDICE DE URBANIZARE – Urbanisation index

INDICE DE UTILIZARE A TERENULUI – Land use index

INDICE DE VIABILITATE URBANĂ – Urban viability index

INDICE DE VITALITATE – Vitality index /Pearl's index

INDICELE DE ANALFABETISM – Illiteracy index

INDICELE DE AREALITATE – Area index

INDICELE DE DIFERENŢIERE ETNICĂ – Ethnic distinction index

INDICELE DE DISIMILARITATE – Dissimilarity index

INDICELE DE STABILITATE A POPULAŢIEI – Population stability index

INDICELE DEZVOLTĂRII UMANE (*IDU*) – Human development index

INDICELE LIBERTĂŢII ECONOMICE – Index of economic freedom

INDICELE MIGRAŢIEI EXTERNE – External migration index

INDICELE MIGRAŢIEI INTERNE – Internal migration index

INDICELE MIGRAŢIEI TEMPORARE – Temporary

migration index

INDICELE MOBILITĂŢII SOCIALE – Social mobility index

INDICELE SEGREGĂRII – Segregation index

INDICELE SINTETIC AL SĂRĂCIEI – Poverty synthetic index

INDIGEN – Indigenous

INDUSTRIALIZARE – Industrialization

INDUSTRIE – Industry

INDUSTRIE ARTIZANALĂ – Cottage industry

INDUSTRIE MANUFACTURIERĂ – Manufacturing industry

INDUSTRIE MICĂ – Small industry

INFeRTILITATE – Infertility

INFLAŢIE – Inflation

INFLUENŢE CONCURENTE – Concurrent influences

INFRASTRUCTURĂ – Infrastructure

INSTABILITATE REZIDENŢIALĂ – Residenţial shifts

INSTALAŢIE NUCLEARĂ – Nuclear installation

INSTALAŢII TEHNICE POPULARE – Popular tehnical installations

INSTITUŢIE PUBLICĂ – Public institution

INTEGRARE ECONOMICĂ – Economic integration

INTEGRARE ECONOMICĂ TOTALĂ – Full economic integration

INTEGRARE SOCIALĂ – Social integration

INTEGRARE URBANĂ – Urban integration

INTEGRITATE TERITORIALĂ – Territorial integrity

INTERACŢIUNE SPAŢIALĂ – Space interaction

INTERDEPENDEN ŢĂ – Interdependence

INTERSECŢIE – Crossroads/Intersection

INTERURBAŢIE – Interurb

INTRAVILAN – Intraurban

INVESTITOR – Investor

INVESTIŢIE – Investment

INVESTIŢII STRĂ INE DIRECTE – Foreign direct investment

IREDENTISM – Irredentism

IRIGAŢIE – Irrigation
ISLAM – Islam
IZOCRONE – Isochrones
ÎMBĂTRÂNIRE DEMOGRAFICĂ – Demographic ageing
ÎMBUNĂTĂŢIRI FUNCIARE – Land management
ÎMPĂDURIRE – Foresttree planting
ÎMPREJMUIRE – Enclosure/Fericing
ÎMPROPRIETĂRIRE – Putting în possesion of land
ÎNCĂLZIRE – Heating
ÎNDIGUIRE – Dike
ÎNDOCTRINARE – Îndoctrination
ÎNGRĂŞĂMÂNT – Fertilizer
ÎNSORIRE – Sun exposure
ÎNTREPRINDERE – Manufacture
ÎNVĂŢĂMÂNT – Education
JAD – Jade
JAINISM – Jainism
JUDEŢ – County
KRATOPOLITICĂ – Kratopolitics
LEGUMICULTURĂ – Vegetable growth
LIDER – Leader
LIGNIT – Brown coal / Lignite
LIMITA TERITORIULUI ADMINISTRATIV – Administrative-territorial limit
LIMITA URBAN-RURAL – Urban-rural limit
LIMITĂ – Limit
LIMONIT – Iron ochre / Pea-ore
LINIE A VIEŢII – Life trajectory
LINIE DE BAZĂ – Basic line
LINIE DE TELECOMUNICAŢII – Telecommunication line
LINIE ELECTRICĂ – Electric line
LIVADĂ – Orchard
LIVRĂ – Pound
LOCALITATE – Locality
LOCALITATE DE DESTINAŢIE – Place of destination
LOCALITATE DE ORIGINE – Place of origin

LOCALITATE RURALĂ – Rural locality
LOCALITATE SATELIT – Satellite locality
LOCALITATE TURISTICĂ – Tourist locality
LOCALITATE URBANĂ – Urban locality
LOCALITĂŢI DORMITOR – Dormitory settlements
LOCALNIC – Native
LOCAŢIE – Location
LOC CENTRAL – Central place
LOC DE MUNCĂ – Job/Workplace
LOCUINŢĂ – Dwelling-house
LOCUINŢĂ COLECTIVĂ – Collective dwelling
LOCUINŢĂ DUPLEX – Duplex house
LOCUINŢĂ INDIVIDUALĂ – Individual residence
LOCUINŢE ÎNŞIRUITE – Row of dwellings
LOCUINŢE SOCIALE – Social dwellings
LOCUIRE – Habitation
LOCUITOR – Inhabitant
LONGEVITATE – Longevity
LUBRIFIANŢI – Lubricants
LUCRĂRI HIDROTEHNICE – Hydrotehnical works
LUCRU MECANIC – Mechanical work
LUMEA A TREIA – The Third World
LUMEA NOUĂ – The New World
LUMEA VECHE – The Old World
LUMINĂ – Light
LUMINĂ ARTIFICIALĂ – Artificial light
LUMINĂ NATURALĂ – Natural light
LUTERANISM – Lutheranism
MACADAM – Macadam
MACAZ – Switch
MACROECONOMIE – Macro-economy
MAGISTRALĂ – Thoroughfare
MAGNETIT – Magnetic iron-ore
MAGNEZIU – Magnesium
MALNUTRIŢIE – Malnutrition
MANGAN – Manganese
MANUFACTURĂ – Manufacture
MARE LIBERĂ – Open sea

MARE TERITORIALĂ – Territorial sea waters
MARFĂ – Commodity/Goods/Merchandise
MARGINE URBANĂ – Town outskirts
MARMURĂ – Marble
MASS-MEDIA – Mass communications/media
MATERIAL LEMNOS – Timber
MATERIAL RADIOACTIV – Radioactive material
MATERIAL RULANT – Rolling stock
MATERIE PRIMĂ – Raw material
MĂNĂSTIRE – Monastery
MĂR – Apple tree
MĂRIME OPTIMĂ A UNUI ORAŞ – Optimal town size
MEDIE DE VÂRSTĂ – Average age
MEDIU – Environment
MEDIU CONSTRUIT – Built-in environment
MEDIU ECONOMIC – Economic medium
MEDIU RURAL – Rural environment
MEDIU UMAN – Human environment
MEDIU URBAN – Urban environment
MEGALIT – Megalith
MEGALOPOLIS – Megalopolis
MEGATENDINŢE – Megatendencies
MEI – Millet
MESERIE – Craft
MEŞTEŞUG (2) – Craftsmanship
METABOLISM URBAN – Urban metabolism
METIS – Metis
METODA AREALELOR – Area method
METODA LINIILOR MIŞCĂRII – Method of movement lines
METODA PUNCTULUI – Point method
METODA SEMNELOR – Signs method
METODISM – Methodism
METROPOLĂ – Metropolis
METROPOLĂ DE CONTRAPONDERE – Counterweight metropolis
METROPOLIZARE – Metropolitanise
METROU – Subway/Tube/Underground

MICĂ – Mica
MIEZ URBAN – City core
MIGRANT – Migrant
MIGRANT ACTIV – Active migrant
MIGRAŢIE – Migration
MIGRAŢIE A COMPETENŢELOR – Brain drain
MIGRAŢIE COLECTIVĂ – Collective migration
MIGRAŢIE DE LUCRU – Labour migration
MIGRAŢIE DE REÎNTOARCERE – Backmigration
MIGRAŢIE INDIVIDUALĂ – Individual migration
MIGRAŢIE INTERNAŢIONALĂ – International migration
MIGRAŢIE INTERNĂ – Internal migration
MIGRAŢIE INVERSĂ – Reverse migration
MIGRAŢIE NORMALĂ – Normal migration
MIGRAŢIE PARŢIALĂ – Parţial migration
MIGRAŢIE PENDULATORIE – Fluctuating migration
MIGRAŢIE SELECTIVĂ – Selective migration
MIGRAŢIE SEZONIERĂ – Seasonal migration
MIGRAŢIE SPONTANĂ – Spontaneous migration
MIJLOACE DE PRODUCŢIE – Means of production
MIJLOC DE TRANSPORT – Transport means
MINARET – Minaret
MINĂ – Mine/Pit
MINERALIER – Tanker
MINERAL UTIL – Useful mineral
MINEREU – Ore
MINERIT – Mining
MINIM DE SUBZISTENŢĂ – Minimum of subsistence
MINIMUM DEMOGRAFIC – Demographic minimum
MINORITATE – Minority
MINORITATE ETNICĂ – Ethnic minority
MINORITATE SOCIALĂ – Social minority
MIŞCAREA MIGRATORIE A POPULAŢIEI – Migratory population movement
MIŞCAREA NATURALĂ A POPULAŢIEI – Natural population movement
MIŞCAREA POPULAŢIEI – Population movement

MOARĂ – Mill
MOBILIER URBAN – Urban endowment
MOBILITATE A MÂINII DE LUCRU – Labour mobility
MOBILITATE PROFESIONALĂ – Professional mobility
MOBILITATE REZIDENŢIALĂ – Residenţial mobility
MOBILITATE SOCIALĂ – Social mobility
MOBILITATE SOCIO-PROFESIONALĂ – Socio-professional mobility
MOBILITATE SPAŢIALĂ A POPULAŢIEI – Spaţial mobility of population
MOD DE VIAŢĂ – Way of life
MODEL – Model/Pattern
MODEL CULTURAL – Cultural model
MODEL DE CREŞTERE – Model of growth
MODEL MATEMATIC – Mathematical model
MODEL SECTORIAL – Sectoral model
MODERNIZARE – Modernization
MONARHIE – Monarchy
MONEDĂ UNICĂ – Single currency
MONGOLID – Mongoloid
MONOCULTURĂ – Monoculture
MONOGAMIE – Monogamy
MONOGRAFIE – Monograph
MONOGRAFIE GEOGRAFICĂ – Geographical monograph
MONOINDUSTRIE – Mono-industry
MONOPOL – Monopoly
MORBIDITATE – Morbidity
MORFOLOGIE AGRARĂ – Agrarian morphology
MORFOLOGIE URBANĂ – Urban morphology
MORTALITATE – Mortality
MORTALITATE DIFERENŢIALĂ – Mortality by age-groups
MORTALITATE INFANTILĂ – Infantile mortality
MORTALITATE JUVENILĂ – Juvenile mortality
MORTALITATE PRENATALĂ – Prenatal mortality
MOŞIE (2) – Landed property
MULATRU – Mulatto

MUNCĂ – Work
MUNCITOR – Worker
MUNICIPIU – Municipium
MUTAŢII ALE FUNCŢIILOR URBANE – Mutation of urban functions
MUZEU – Museum
NAŞTERE – Birth
NAŞTERE LEGITIMĂ – Lawful birth
NAŞTERE NELEGITIMĂ – Unlawful birth
NAŢIONALISM – Nationalism
NAŢIONALITATE – Nationality
NAŢIONALIZARE – Nationalization
NAŢIUNE – Nation
NATALITATE – Natality
NAVĂ – Ship/Vessel
NAVETISM – Commutation
NAZISM – Nazism
NECESAR DE APĂ – Water demand
NECESAR DE CĂLDURĂ – Heat demand
NECESAR DE CIRCULAŢIE – Traffic demand
NEGRID – Negroid
NEOCAPITALISM – Neo-capitalism
NEOCOLONIALISM – Neo-colonialism
NEOFACTORI DE PRODUCŢIE – Production neo-factors
NEOMALTHUSIANISM – NeoMalthusianism
NEVOIE SOCIALĂ – Social demand
NICHEL – Nickel
NIVEL (1) – Floor
NIVEL (2) – Degree/Level
NIVEL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ – Economic development level
NIVEL DE INSTRUIRE – Level of instruction
NIVEL DE POLUARE – Pollution level
NIVEL DE SATURAŢIE A CIRCULAŢIEI – Saturated traffic level
NIVEL DE TRAI – Living standard
NIVEL DE TRAI ECOLOGIC – Ecological living

standard

NOCIVITATE – Noxiousness

NOD DE CALE FERATĂ – Railway junction

NOD RUTIER – Road junction

NODULI POLIMETALICI – Polymetallic nodes

NOMAD – Nomad

NOMADISM – Nomadic life

NOOCRAŢIE – Noocracy

NOOSFERĂ – Noosphere

NOUA DREAPTĂ – The New Right

NOUA STÂNGĂ – The New Left

NUC – Nut-tree

NUCLEU CENTRAL AL ORAŞULUI – City core

NUCLEU ISTORIC – Historical core

NUCLEU NEOINDUSTRIAL – Neo-industrial core

NUCLEU PREURBAN – Preurban core

NUMĂR ESTIMAT AL POPULAŢIEI – Population numerical estimate

NUMĂR MEDIU AL COPIILOR PE O CĂSĂTORIE – Average number of children per married couple

NUMĂR MEDIU AL PERSONALULUI MUNCITOR – Average number of workers

NUMĂR MEDIU AL POPULAŢIEI – Average population number

NUMĂR TOTAL AL POPULAŢIEI – Total population number

NUME DE LOCURI – Place-names

NUME GEOGRAFIC – Geographical names

NUPŢIALITATE – Nuptiality

OBICEI – Custom/Habit

OBIECTIV NUCLEAR – Nuclear plant

OCNĂ – Saline

OCROTIRE A NATURII – Nature protection

OCROTIRE A SĂNĂTĂŢII – Health care/protection

OCUPARE A TERENULUI – Level of construction

OCUPAŢIE – Occupation

OCUPAŢIE MILITARĂ – Military occupation

OFERTĂ – Offer

OFERTĂ PUBLICĂ – Public offer

OFERTĂ TURISTICĂ POTENŢIALĂ – Potenţial tourist-offer

OGLINDĂ DE APĂ – Water line/plane/table

OICUMENĂ – Ecumene

OMOGENITATE SOCIALĂ – Social homogeneity

OMOGENIZARE A STRUCTURILOR URBANE – Homogenization of urban structure

OPERAŢIUNE URBANISTICĂ – Townscape tending operation

OPINIE PUBLICĂ – Public opinion

OPŢIUNE – Option

ORAŞ – Town

ORAŞ ADOLESCENT – Adolescent town

ORAŞ AGRICOL – Agricultural town

ORAŞ-BASTION – Bastion town

ORAŞ CENTRAL – Central town

ORAŞ-CIUPERCĂ – Mushrooming town

ORAŞ-COMPANIE – Company town

ORAŞ CU ARHITECTURĂ ARBORESCENTĂ – Town with arborescent architecture

ORAŞ DE PENSIONARI – Town of pensioners

ORAŞ-DORMITOR – Dormitory town

ORAŞE GEMENE – Twin towns

ORAŞE MONDIALE – World cities

ORAŞ FOARTE MARE – Very large town

ORAŞ FOARTE MIC – Very small town

ORAŞ FORTIFICAT – Fortified town

ORAŞ GENERATOR – Generator town

ORAŞ-GRĂDINĂ – Garden town

ORAŞ INFANTIL – Infantile town

ORAŞ JUVENIL – Juvenile town

ORAŞ LINIAR – Linear town

ORAŞ MARE – Large city

ORAŞ MATUR – Mature town

ORAŞ MIC – Small town

ORAŞ MIJLOCIU – Medium-large town

ORAŞ MILIONAR – Millionaire town

ORAŞ MINIER – Mining town
ORAŞ MOBIL – Mobile town
ORAŞ NOU – New town
ORAŞ PARAZIT – Părăsitic town
ORAŞ-PIAŢĂ – Market town
ORAŞ-POARTĂ – Corridor town
ORAŞ POLINUCLEAR – Polynuclear town
ORAŞ PORTUAR – City port
ORAŞ PREINDUSTRIAL – Preindustrial town
ORAŞ PRIMAR – Primary town
ORAŞ RADIAR-CONCENTRIC – Radialconcentric town
ORAŞ RECTANGULAR – Rectangular town
ORAŞ-SANATORIU – Sanatorium town
ORAŞ-SATELIT – Satellite town
ORAŞ SUPRAPUS – Overlayered town
ORAŞ TIP CÂMPULUNGURI – „Longfield" town
ORAŞ TRECĂTOARE – Passageway town
ORAŞ-TURN – Tower town
ORAŞ UNIVERSITAR – University town
ORĂ DE VÂRF – Peak hour
OREZ – Rice
ORGANIZARE ADMINISTRATIV TERITORIALĂ – Territorial-administrative organization
ORGANIZAREA REŢELEI DE LOCALITĂŢI – Settlement network organization
ORGANIZAREA SPAŢIULUI – Space organization
ORGANIZAREA SPAŢIULUI URBAN – Urban space organization
ORGANIZAREA TERITORIULUI – Territorial organization
ORGANIZAREA ZONEI PERIURBANE – Peri-urban zone organization
ORGANIZAŢIA DE COOPERARE ŞI DEZVOLTARE ECONOMICĂ – The eeconomic Development and Cooperation Organization
ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A COMERŢULUI – The World Trade Organization

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE – The United Nation Organization

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAŢIE ŞI AGRICULTURĂ – The UN Alimentation and Agriculture Organization

ORGANIZAŢIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD – The North Atlantic Treaty Organization

ORGANIZAŢIA ŢĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL – The Organization of Petrolium Exporting Countries

ORGANIZAŢIE – Organization

ORIENTAREA CLĂDIRILOR – Orientation of building

ORTODOXIE – Orthodoxism

ORZ – Barley

OVĂZ – Oat (s)

PAIANTĂ – Trellis work

PAJIŞTE – Meadow

PALADIU – Paladium

PALAT – Palace

PALISADĂ – Palisade

PANTĂ – Slope

PAPAIER – Papaya

PARAMETRU – Parameter/Variable

PARAVÂNT – Windbreak

PARC – Park

PARCARE – Parking

PARC BALNEAR – Balneary park

PARC DE VEHICULE – Car park

PARCELĂ – Plot

PARC ISTORIC – Historical park

PARC NAŢIONAL – National park

PARC PUBLIC – Public park

PARC ŞTIINŢIFIC – Scientific park

PARCURS – Route/Trajectory

PARLAMENTARISM – Parlamentarism

PARLAMENTUL EUROPEAN – European Parlament

PARTER (1) – Ground floor

PARTID POLITIC – Political party

PASAJ – Passage
PASAJ DE NIVEL – Crossing
PASAJ DENIVELAT – Delevelled crossing
PASAJ DE PIETONI – Pedestrian crossing
PASAJ SUBTERAN DE PIETONI – Pedestrian underground crossing
PATRIE – Homeland
PATRIMONIU CULTURAL – Cultural heritage
PATRIMONIU TURISTIC – Tourist patrimony
PATRIOTISM – Patriotism
PATRON – Boss/Master
PĂŞUNE – Pasture land
PĂDURE – Forest land
PĂDURE PARC – Forest park
PĂR – Pear tree
PEISAJ – Landscape
PEISAJ AGRICOL EXTENSIV – Extensive agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL INTEGRAT – Integrated agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL ITINERANT – Itinerant agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL PERIURBAN – Periurban agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL SPECIALIZAT – Specializând agricultural landscape
PENSIUNE TURISTICĂ – Tourist boardinghouse
PERECHI MALTHUSIENE – Malthusian pairs
PERECHI NEOMALTHUSIENE – Neo-Malthusian pairs
PERIFERIE – Periphery
PERIMETRU – Area/Perimeter
PERIMETRU ADMINISTRATIV – Administrative area
PERIMETRU CONSTRUIBIL – Building area
PERIOADĂ DE DUBLARE A NUMĂRULUI POPULAŢIEI – Population doubling time
PERON – Railway platform
PERSOANĂ – Individual/Person

PERSOANĂ EXPUSĂ LA RISC – Risk-prone person
PERSOANĂ FIZICĂ – Physical person
PERSOANĂ JURIDICĂ – Juristic person
PERSOANĂ REZIDENTĂ – Resident
PERSOANĂ TEMPORAR ABSENTĂ – Temporarily absent person
PERSOANĂ TEMPORAR PREZENTĂ – Temporarily present person
PERSOANE DESCURAJATE – Discouraged persons
PERSOANE SUBOCUPATE – Under-occupied persons
PERSPECTIVĂ (1) – Perspective/ Prospective
PERSPECTIVĂ (2) – Perspective
PETROL – Oil
PETROL LAMPANT – Kerosene
PIAŢA COMUNĂ – The Common Market
PIAŢA COMUNĂ A SUDULUI – The Common Market of the South
PIAŢA MUNCII – Labour/job market
PIAŢA NEAGRĂ – Black market
PIAŢĂ (1, 2) – Market
PIAŢĂ (3) – Plaza/Square
PIAŢĂ DEZECHILIBRATĂ A MUNCII – Îmbălanced labour market
PIAŢĂ EXTERNĂ – Foreign market
PIAŢĂ FUNCIARĂ URBANĂ – Urban land market
PIAŢĂ INTERNĂ – Domestic/home market
PIAŢĂ LOCALĂ – Local market
PIAŢĂ MONDIALĂ – World market
PIAŢĂ UNICĂ – Single market
PIERSIC – Peach tree
PIRAMIDĂ – Pyramid
PIRAMIDĂ PE GRUPE DE VÂRSTE ŞI SEXE – Age-and-sex group pyramid
PIRAMIDĂ STRUCTURALĂ – Structural pyramid
PISCICULTURĂ – Pisciculture
PISCINĂ – Swimming-pool
PIVOT GEOGRAFIC – Geographical heartland
PLAN AL FLUXURILOR DE CIRCULAŢIE URBANĂ –

Plan of traffic flows
PLAN CADASTRAL – Cadastral plan
PLAN DE AMENAJARE A TERENULUI – Land management plan
PLAN DE AMENAJARE COMPLEXĂ A TERITORIULUI – Complex territorial management plan
PLAN DE BAZĂ – Basic plan
PLAN DE DEZVOLTARE – Development plan
PLAN DE ECHIPARE – Endowment plan
PLAN DE TRAFIC – Traffic plan
PLAN GENERAL – General plan
PLAN ÎN EŞICHIER – Geometrical urban plan
PLANIFICARE ECONOMICĂ – Economic planning
PLANIFICARE FAMILIALĂ – Family planning
PLANIFICARE REGIONALĂ – Regional planning
PLANIFICARE SOCIALĂ – Social planning
PLAN OCTOGONAL – Octogonal plan
PLAN RECTANGULAR – Rectangular plan
PLANTAŢIE – Plantation
PLANTE DE CULTURĂ – Culture plants
PLANUL ORAŞULUI – Town plan
PLATFORMĂ INDUSTRIALĂ – Industrial platform
PLATINĂ – Platinum
PLATOU CONTINENTAL – Continental shelf
PLUMB – Lead
PLURALISM – Pluralism
POD – Bridge
PODGORIE – Vineyard
POLARIZARE – Polarisation
POLARIZARE SOCIALĂ – Social polarization
POL DE DEZVOLTARE – Development pole
POLICULTURĂ – Polyculture
POLI DE CREŞTERE – Growth poles
POLIGAMIE – Polygamy
POLITICĂ – Policy/Politics
POLITICĂ AGRICOLĂ – Agricultural policy
POLITICĂ COMERCIALĂ – Trade policy
POLITICĂ DE DEZVOLTARE – Development policy

POLITICĂ DEMOGRAFICĂ – Demographic policy
POLITICĂ DEMOGRAFICĂ MALTHUSIANĂ – Malthusian demographic policy
POLITICĂ DEMOGRAFICĂ PASIVĂ – Passive demographic policy
POLITICĂ DEMOGRAFICĂ POPULAŢIONISTĂ – Populaţionist demographic policy
POLITICĂ ECONOMICĂ – Economic policy
POLITICĂ FAMILIALĂ – Family policy
POLITICĂ INDUSTRIALĂ – Industrial policy
POLITICĂ REGIONALĂ – Regional policy
POLITICĂ VALUTARĂ – Monetary policy
POLUANT – Pollutant
POLUARE – Pollution
PONDERE – Ratio/Share
PONTON – Pontoon
POPAS TURISTIC – Tourist halt
POPOR – People
POPULAŢIE – Population
POPULAŢIE ACTIVĂ – Active population
POPULAŢIE ADIŢIONALĂ – Added population
POPULAŢIE CU ACCES LA INSTALAŢII ŞI UTILITĂŢI – Population access to installations and utilities
POPULAŢIE DE FACTO – De facto population
POPULAŢIE DE JURE – De jure population
POPULAŢIE DE NOAPTE – Night population
POPULAŢIE DEPENDENTĂ – Dependant population
POPULAŢIE DESCHISĂ – Open population
POPULAŢIE DE STUDIU – Test population
POPULAŢIE DE ZI – Daytime population
POPULAŢIE ECONOMIC ACTIVĂ – Economically-active population
POPULAŢIE ESTIVALĂ – Summer population
POPULAŢIE EXURBANĂ – Exurban population
POPULAŢIE FLOTANTĂ – Floating population
POPULAŢIE IMOBILĂ – Imobile population
POPULAŢIE INACTIVĂ – Inactive population
POPULAŢIE INACTIVĂ ECONOMIC – Economically

inactive population

POPULAŢIE ÎNCHISĂ – Closed population

POPULAŢIE ÎN VÂRSTĂ DE MUNCĂ – Work-age population

POPULAŢIE NEOCUPATĂ – Unemployed population

POPULAŢIE NOMADĂ – Nomadic population

POPULAŢIE OCUPATĂ – Employed population

POPULAŢIE OPTIMĂ – Optimal population

POPULAŢIE RURALĂ – Rural population

POPULAŢIE SEZONIERĂ – Seasonal population

POPULAŢIE STABILĂ – Stable population

POPULAŢIE STAŢIONARĂ – Stationary population

POPULAŢIE TOTALĂ – Total population

POPULAŢIE URBANĂ – Urban population

POPULAŢIE ZILNICĂ – Daily population

PORT – Harbour/Port

PORTOCAL – Orange tree

PORTO-FRANCO – Free port / Foreign trade zone

PORUMB – Corn

POSESIUNE – Possession

POTENŢIAL AL POPULAŢIEI – Population potenţial

POTENŢIAL BALNEOCLIMATERIC – Balneoclimatic potenţial

POTENŢIAL BIOTIC AL POPULAŢIEI – Population's biotic potenţial

POTENŢIAL ECONOMIC – Economic potenţial

POTENŢIAL ECONOMIC REAL – Real economic potenţial

POTENŢIAL ENERGETIC – Energy potenţial

POTENŢIAL HIDROENERGETIC ECONOMIC AMENAJABIL – Hydropower potenţial

POTENŢIAL HIDROENERGETIC TEHNIC AMENAJABIL – Tehnically usable hydropower potenţial

POTENŢIAL HIDROENERGETIC TEORETIC – Teoretical hydropower potenţial

POTENŢIAL TURISTIC – Tourist potenţial

POTENŢIAL TURISTIC ANTROPIC – Manbuilt tourist potenţial

POTENŢIAL TURISTIC NATURAL – Natural tourist potenţial

POTENŢIALUL DE CONSUM AL ORAŞULUI – Urban consumption potenţial

POZIŢIE DE CONTROL – Control position

POZIŢIE GEOGRAFICĂ – Geographical position

POZIŢIE GEOPOLITICĂ – Geopolitical position

POZIŢIE MAJORITARĂ – Majority position

PRAG DE NOCIVITATE – Nocivity threshold

PRAG DE SĂRĂCIE – Poverty threshold

PREFABRICAT – Prefabricated

PREGĂTIRE A FORŢEI DE MUNCĂ – Labour training

PREJUDICIU – Prejudice

PRELUARE – Take-over

PRESIUNEA POPULAŢIEI – Population pressure

PRESIUNE DEMOGRAFICĂ – Demographic pressure

PRESTĂRI SERVICII – Services

PREŢUL PĂMÂNTULUI – Land price

PRINCIPIUL „ŞACALULUI” – The „jackal” principle

PRIVATIZARE – Privatization

PROBABILITATE – Probability

PROCES ECONOMIC – Economic process

PROCES INFORMAŢIONAL – Informaţional process

PRODUCĂTOR – Producer

PRODUCTIVITATE – Productivity

PRODUCŢIE – Output/Production

PRODUCŢIE ANEXĂ – Related production

PRODUCŢIE AUXILIARĂ – Auxiliary production

PRODUCŢIE DE BAZĂ – Basic production

PRODUCŢIE GLOBALĂ – Gross production / Output

PRODUCŢIE MARFĂ – Commodity production

PRODUCŢIE NETĂ – Net production

PRODUS – Product

PRODUS DE FOLOSINŢĂ CURENTĂ – Items of current use

PRODUS DE FOLOSINŢĂ ÎNDELUNGATĂ – Durable item

PRODUS DE FOLOSINŢĂ PERIODICĂ – Item of

periodic use

PRODUS DE FOLOSINŢĂ SEZONIERĂ – Item of seasonal use

PRODUS DE LARG CONSUM – Consumption product

PRODUSE PETROLIERE – Oil products

PRODUS INTERN BRUT (P.I.B.) – Gross Domestic Product

PRODUS INTERN NET – Net Domestic Product

PRODUS NAŢIONAL BRUT (P.N.B.) – Gross National Product

PRODUS NAŢIONAL REAL – Real Domestic Product

PROFESIE – Proffesion

PROFIL SOCIAL-ECONOMIC – Social-economic profile

PROGNOZA RESURSELOR – Prognosis of resources

PROGNOZĂ – Prognosis

PROGNOZĂ ECONOMICĂ – Economic prognosis

PROGNOZĂ DEMOGRAFICĂ – Demographic prognosis

PROGRAM (1, 3) – Program (U.S.) / Programme (U.K.)

PROGRAM (2) – Program

PROGRAM TURISTIC – Tourist programme

PROGRES ECONOMIC – Economic progress

PROIECTARE DEMOGRAFICĂ – Demographic projection

PROPAGANDĂ – Propaganda

PROPORŢIE – Proportion

PROPRIETATE – Property

PROPRIETATE DE STAT – State property

PROPRIETATE INTELECTUALĂ – Intellectual property

PROPRIETATE NUDĂ – Nude property

PROPRIETATE PRIVATĂ – Private property

PROPRIETATE PUBLICĂ – Public property

PROSPECŢIUNE – Prospecting

PROTECTORAT – Protectorate

PROTECŢIA MEDIULUI – Environmental protection

PROTECŢIE SOCIALĂ – Social protection

PROTECŢIONISM – Protecţionism
PROTESTANTISM – Protestantism
PROVINCIE – Province
PRUN – Plum tree
PURTĂTOR DE ENERGIE – Energy bearer
PUTERE DE STAT – State power
PUTERE INSTALATĂ – Installed power
PUTERE MILITARĂ – Military power
PUTERE NETĂ INSTALATĂ – Net installed power
PUŢ – Well
RAFINARE – Refinery
RAFINAREA PETROLULUI – Oil refinery
RAMURĂ A ECONOMIEI NAŢIONALE – National economic branch
RAMURĂ INDUSTRIALĂ – Industrial branch
RAPORT DE ARIE LOCUIBILĂ – Residenţial area ratio
RAPORT DE DEPENDENŢĂ DEMOGRAFICĂ – Demographic dependence ratio
RAPORT DE DEPENDENŢĂ ECONOMICĂ – Economic dependence ratio
RAPORT DE ÎNLOCUIRE A FORŢEI DE MUNCĂ – Labour replacement ratio
RAPORT DE MASCULINITATE – Masculinity ratio
RASĂ – Race
RASISM – Racism
RATA DE CUPRINDERE ÎN ÎNVĂŢĂMÂNT – Rate of education coverage
RATA DEPENDENŢEI DEMOGRAFICE – Demographic dependence rate
RATA FeRTILITĂŢII MARITALE – Marital fertility rate
RATA INTRĂRII ÎN ÎNVĂŢĂMÂNT – Education enrolment rate
RATA MORTALITĂŢII MATERNE – Maternal mortality rate
RATĂ – Rate
RATĂ A SĂRĂCIEI – Poverty rate
RATĂ A ŞOMAJULUI – Unemployment rate

RATĂ DE ACTIVITATE – Rate of activity

RATĂ DE CREŞTERE NATURALĂ – Natural growth rate

RATĂ DE DIVORŢIALITATE – Divorce rate

RATĂ DE DOMINARE – Dominance rate

RATĂ DE EMIGRARE – Emigration rate

RATĂ DE FeRTILITATE GENERALĂ – General fertility rate

RATĂ DE IMIGRARE – Immigration rate

RATĂ DE ÎNLOCUIRE A POPULAŢIEI ACTIVE – Active population replacement rate

RATĂ DE LETALITATE – Lethality rate

RATĂ DE MIGRAŢIE – Migration rate

RATĂ DE MORBIDITATE – Morbidity rate

RATĂ DE MORTALITATE – Mortality rate

RATĂ DE MORTALITATE INFANTILĂ – Infantile mortality rate

RATĂ DE MORTINALITATE – Rate of female mortality în childbirth

RATĂ DE NATALITATE – Birth rate

RATĂ DE NUPŢIALITATE – Nuptiality rate

RATĂ DE OCUPARE – Labour employment rate

RATĂ DE PARTICIPARE – Rate of participation

RATĂ DE PARTICIPARE LA FORŢA DE MUNCĂ – Rate of participation in manpower

RATĂ DE PREVALENŢĂ – Prevalence rate

RATĂ DE REPRODUCŢIE – Rate of reproduction

RATĂ DE SONDAJ – Opinion polling rate

RATĂ DE ŞCOLARIZARE – Schooling rate

RATĂ SPECIFICĂ – Specific rate

RATĂ STANDARDIZATĂ – Standard rate

RAZĂ DE ATRACŢIE – Polarising distance

RAZĂ DE DESERVIRE – Services area

RAZĂ DE PROTECŢIE – Protecţionarea

RĂSPÂNDIRE A POPULAŢIEI ÎN TERITORIU – Territorial spread of the population

RĂZBOI – War

RĂZBOIUL RECE – The Cold War

REACTOR NUCLEAR – Nuclear reactor
RECALIFICARE – Requalification
RECENSĂMÂNT – Census
RECENSĂMÂNT AL LOCUINŢELOR – Housing census
RECENSĂMÂNT AL POPULAŢIEI – Population census
RECENSĂMÂNT GENERAL – General census
RECENSĂMÂNT PARŢIAL – Parţial census
RECREERE – Recreation
RECRUTARE A FORŢEI DE MUNCĂ – Labour recruitment
REFORMĂ AGRARĂ – Land reform
REFORMĂ ECONOMICĂ – Economic reform
REFUGIAT – Refugee
REFUGIU TURISTIC – Refuge / Tourist shelter
REGAT – Kingdom
REGENERARE URBANĂ – Urban regeneration
REGIM POLITIC – Political regime
REGIONARE – Regionalisation
REGISTRU PERMANENT AL POPULAŢIEI – Permanent Population Directory
REGIUNE – Region
REGIUNE ADMINISTRATIVĂ – Administrative region
REGIUNE ETNOGRAFICĂ – Ethnographic region
REGIUNE FUNCŢIONALĂ – Funcţional region
REGIUNE GEOSTRATEGICĂ – Geostrategic region
REGIUNE INDUSTRIALĂ – Industrial region
REGIUNE ÎN DECLIN – Declining region
REGIUNE NODALĂ – Nodal region
REGIUNE OMOGENĂ – Homogeneous region
REGIUNE PLANIFICATĂ – Planned region
REGIUNE SUBDEZVOLTATĂ – Underdeveloped region
REGIUNE TURISTICĂ – Tourist region
REGIUNE URBANĂ – Urban region
REGIUNE URBANIZATĂ – Urbanised region
REGULARIZARE – Water-course regulation
REÎNTINERIRE DEMOGRAFICĂ – Demographic

rejuvenation

RELAŢII DE PRODUCŢIE – Production relations

RELAŢII SOCIALE – Social relations

RELAŢII URBAN-RURAL – Urban-rural relations

RELIGII ETNICE – Ethnical denominations

RELIGII TRIBALE – Tribal denominations

RELIGII UNIVERSALE – Universal denominations

RENOVARE – Renewal/Renovation

RENOVARE URBANĂ – Urban renewal

REPARTIŢIE TERITORIALĂ A POPULAŢIEI – Territorial distribution of population

REPOPULARE – Repopulation

REPRODUCERE A POPULAŢIEI – Population reproduction

REPRODUCERE BRUTĂ – Gross reproduction

REPRODUCERE NETĂ – Net reproduction

REPUBLICĂ – Republic

RESTAURARE URBANĂ – Urban restoration

RESTRUCTURARE A TURISMULUI – Restructuring of tourism

RESTRUCTURARE ECONOMICĂ – Economic restructuring

RESURSĂ – Resource

RESURSĂ DE ENERGIE – Energy resource

RESURSE BALNEOCLIMATERICE – Balneoclimatic resources

RESURSE DE APĂ – Water resources

RESURSE DE MUNCĂ – Labour resources

RESURSE ECONOMICE – Economic resources

RESURSE MATERIALE – Material resources

RESURSE NATURALE – Natural resources

RESURSE TURISTICE – Tourist resources

RESURSE TURISTICE NATURALE – Natural tourist resources

REŞEDINŢĂ – Residence

RETAIL – Retail

REŢEA DE AŞEZĂRI – Settlement network

REŢEA DE CALE FERATĂ – Railway network

REŢEA DE STRĂ ZI – Street network
REŢEA DE TRANSPORT – Transport network
REŢEA RUTIERĂ – Road network
REŢELE EDILITARE – Construction network
REVOLUŢIE – Revolution
REVOLUŢIE AGRARĂ – Agrarian revolution
REVOLUŢIE DEMOGRAFICĂ – Demographic revolution
REVOLUŢIE INDUSTRIALĂ – Industrial revolution
REVOLUŢIE TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ – Techno-scientific revolution
REVOLUŢIE VERDE – Green Revolution
REZERVĂ DE ENERGIE – Energy rezerve
REZERVE ENERGETICE ADIŢIONALE – Additional energy rezerves
REZERVE ENERGETICE SIGURE – Ascertained energy rezerves
REZERVE ENERGETICE SIGUR RECUPERABILE – Ascertained reusable rezerves
REZIDUURI – Residues
RISC DEMOGRAFIC – Demographic risk RISC DE ŢARĂ – Country at risk
RISC GEOECOLOGIC URBAN – Urban geo-ecological risk
RITM DE CREŞTERE A POPULAŢIEI – Population growth rate
ROTAŢIA CULTURILOR – Crop rotation
RUBIN – Ruby
RURALIZARE – Ruralisation
RURURBAN – Rururban
RURURBANIZARE – Rururbanisation RUTĂ – Route
SAFIR – Saphire
SALARIAT – Employee / Wage earner
SALINĂ – Saline / Salt mine/pit / Saltworks
SALUBRITATE – Salubrity
SANATORIU – Sanatorium
SANCTUAR – Sanctuary
SARCOFAG – Sarcophagus SAT – Village

SAT ADUNAT – Clustered village
SAT COMPACT – Compact village
SAT DE VACANŢĂ – Holiday village
SAT DEVĂLMAŞ – Joint peasant property village
SAT PĂRĂSIT – Deserted village
SAT RĂSFIRAT – Dispersed village
SAT RISIPIT (ÎMPRĂŞTIAT) – Scattered village
SAT TURISTIC – Tourist village
SAT TURISTIC CLIMATERIC ŞI PEISAGISTIC – Tourist village-bracing climate and fine landscape
SAT TURISTIC DE CREAŢIE ARTISTICĂ ŞI ARTIZANALĂ – Tourist village for artists and artizans
SAT TURISTIC ETNOGRAFIC-FOLCLORIC – Tourist village-ethnography-folklore
SAT TURISTIC PASTORAL – Pastoral tourist village
SAT TURISTIC PENTRU PRACTICAREA
SPORTURILOR – Tourist village-sports facilities
SAT TURISTIC PESCĂRESC ŞI DE INTERES VÂNĂTORESC – Tourist villagefishing and hunting
SAT TURISTIC VITI-POMICOL – Tourist village-vineyards and orchards
SATURAŢIE URBANĂ – Urban saturation
SĂRĂCIE – Poverty
SCHIMBARE SOCIALĂ – Social change
SCRUTIN – Polling
SCURGERE DE INTELIGENŢĂ – Brain drain
SECARĂ – Rye
SECTOR CUATERNAR – Fourth sector
SECTOR DE EXPLOATARE – Work sector
SECTOR PRIMAR – Primary sector
SECTOR PRIVAT – Private sector
SECTOR SECUNDAR – Secondary sector
SECTOR TERŢIAR – Tertiary sector
SECURITATE ALIMENTARĂ – Food security
SEGREGARE – Segregation
SEGREGARE REZIDENŢIALĂ – Residenţial segregation
SERĂ – Greenhouse/Hothouse

SERVICII PUBLICE – Public services
SERVICII SOCIALE – Social services
SFECLĂ DE ZAHĂR – Sugar beet
SFERĂ DE INFLUENŢĂ – Sphere of influence
SIDERIT – Chalybite
SILVICULTURĂ – Forest science
SINDICAT – Union
SINTERIZARE – Sintering
SIONISM – Zionism
SISTEM – Sistem
SISTEMATIZAREA TERITORIULUI – Territorial planning
SISTEMATIZAREA ZONELOR FUNCŢIONALE – Funcţional zone planning
SISTEM DE AŞEZĂRI – Settlement sistem
SISTEM DE CULTURĂ – Cropping sistem
SISTEM DE IRIGAŢII – Irrigation sistem
SISTEM DE TRANSPORT – Transport sistem
SISTEM DE TRANSPORT ÎN COMUN – Public transport sistem
SISTEM DE VALORI – Value sistem
SISTEM ECONOMIC – Economic sistem
SISTEM ENERGETIC – Energy sistem
SISTEM HIDROTEHNIC – Hydrotehnical sistem
SISTEM STATAL – State sistem
SISTEM URBAN – Urban sistem
SIT – Site
SMOCHIN – Fig-tree
SOCIETATE – Society
SOCIETATE DE CONSUM – Consumption society
SOCIETATE DUALĂ (BIPOLARIZATĂ) – Bipolar society
SOCIETATE PLURALISTĂ – Pluralistic society
SOCIETATE TRANSNAŢIONALĂ – Transnational corporation SOCIOPOLITICĂ – Sociopolitics
SOLD COMERCIAL – Commercial balance
SONDAJ DE OPINIE – (Opinion) Poll
SPAŢIU DE LOCUIT – Dwelling space

SPAŢIU FAMILIAL – Family environment
SPAŢIU GEOGRAFIC – Geographical space
SPAŢIU GEOGRAFIC FUNCŢIONAL – Funcţional geographical space
SPAŢIU INTER-PERSONAL – Inter-personal space
SPAŢIU LIBER – Free space
SPAŢIU MARITIM – Maritime space
SPAŢIU PERSONAL – Personal space
SPAŢIU PORTUAR – Port area
SPAŢIU PUBLIC – Public space SPAŢIU SOCIAL – Social space
SPAŢIU VERDE – Verdure area
SPAŢIU VITAL – Vital Space / „Lebensraum”.
SPAŢIUL ECONOMIC EUROPEAN – European Economic Space
SPECIFIC NAŢIONAL – National specificity
SPERANŢĂ DE VIAŢĂ – Life expectancy
SPOR MEDIU ANUAL – Average annual increase
SPOR MIGRATORIU – Migratory increase
SPOR NATURAL – Natural increase
STANDARD – Standard
STANDARD AMBIENTAL – Environmental standard
STANDARD DE VIAŢĂ – Living standard
STANDARDIZARE – Standardization
STANIU – Stanium
STAT – State
STAT FEDERAL – Federal state STATISTICĂ – Statistics
STATISTICĂ A POPULAŢIEI – Vital statistics
STATISTICĂ ECONOMICĂ – Economic statistics
STATISTICĂ SOCIALĂ – Social statistics
STAT NAŢIONAL – National state
STAT NAŢIONAL UNITAR – Unitary national state
STATUT MARITAL – Marital status
STATUT PROFESIONAL – Professional status
STAŢIE – Station
STAŢIE DE CALE FERATĂ – Railway station
STAŢIUNE – Resort

STAŢIUNE BALNEARĂ – Spacure resort
STAŢIUNE CLIMATERICĂ – Health resort
STAŢIUNE DE CURĂ DE STRUGURI – Grape-cure resort
STAŢIUNE DE SPORTURI DE IARNĂ – Winter sports resort
STAŢIUNE DE TURISM MONTAN – Mountain tourist resort
STAŢIUNE EXPERIMENTALĂ – Experimental station
STAŢIUNE MONTANĂ – Mountain resort
STAŢIUNE OMOLOGATĂ – Homologated resort
STAŢIUNE PERMANENTĂ – All-year-round resort
STAŢIUNE POMICOLĂ – Pomicolous station
STAŢIUNE SEZONIERĂ ESTIVALĂ – Summer resort
STAŢIUNE TURISTICĂ – Tourist resort
STAŢIUNE TURISTICĂ DE LITORAL
STAŢIUNE VITICOLĂ – Vine growing station
STĂVILAR – Dike/Levee
STERILITATE – Sterility
STERILIZARE – Sterilization
STIL DE VIAŢĂ – Lifestyle
STOC DE POPULAŢIE – Population stock
STRADĂ – Street
STRATIFICARE SOCIALĂ – Social stratification
STRĂ MUTARE A POPULAŢIEI – Dislodged population
STRUCTURA ECONOMICĂ A POPULAŢIEI – Population’s economic structure
STRUCTURA ECONOMIEI NAŢIONALE – National economy structure
STRUCTURA POPULAŢIEI – Population structure
STRUCTURA POPULAŢIEI DUPĂ SEX – Population’s sex structure
STRUCTURA POPULAŢIEI DUPĂ STAREA CIVILĂ – Population’s civil status structure
STRUCTURA POPULAŢIEI PE VÂRSTE ŞI GRUPE DE VÂRSTĂ – Population structure by age and age-groups
STRUCTURA PROFESIONALĂ A POPULAŢIEI –

Population's professional structure STRUCTURĂ AGRARĂ – Agricultural structure

STRUCTURĂ DE PRIMIRE TURISTICĂ – Tourist reception structure

STRUCTURĂ PROFESIONALĂ – Professional structure

STRUCTURĂ SOCIALĂ – Social structure

STRUCTURĂ SPAŢIALĂ – Space structure

STRUCTURĂ URBANĂ – Urban structure

STUDIU DEMOGRAFIC – Demographic study

SUBOICUMENĂ – Subecumene

SUBPOPULAŢIE – Subpopulation

SUBPOPULARE – Underpopulated

SUBPRODUCŢIE – Under-production

SUBURBANIZARE – Suburbanization

SUBURBIE – Suburbs

SUBUTILIZARE A PIEŢEI MUNCII – Underused job market

SUBVENŢIE – Grant/Subsidy

SUBZISTENŢĂ – Subsistence

SULF – Sulphur

SUPRAFAŢĂ AFERENTĂ DOTĂRILOR – Utilities area

SUPRAFAŢĂ AFERENTĂ LOCUINŢELOR – Dwelling area

SUPRAFAŢĂ CONSTRUIBILĂ – Construcţion-suited area

SUPRAFAŢĂ CONSTRUITĂ – Built-in area

SUPRAFAŢĂ LOCUIBILĂ – Dwelling surface

SUPRAFAŢĂ TOTALĂ – Total surface-area

SUPRAFAŢĂ UTILĂ – Useful surface area

SUPRAMORTALITATE – Mortality excedent

SUPRAPOPULARE – Overpopulation

SUPRAPOPULAŢIE – Population excedent

SUPRAPRODUCŢIE – Overproduction

SURSĂ DE APĂ – Water source

SURSĂ DE ENERGIE – Energy source

SURSĂ DE INFORMAŢIE – Information source

SURSĂ DE POLUARE – Source of pollution

SURSE ALTERNATIVE DE ENERGIE – Alternative energy sources
SUVERANITATE – Sovereignity
ŞANTIER – Construction site
ŞCOALĂ – School
ŞENAL NAVIGABIL – Ship channel
ŞIST BITUMINOS – Bituminous shale
ŞOMAJ – Unemployment
ŞOMER – Unemployed
ŞOSEA – Highway
ŞOVINISM – Chauvinism
ŞURĂ – Barn
TANANT – Tanning agent TANIN – Tannin
TARIF VAMAL – Customs tariffs
TAXĂ VAMALĂ – Customs duty TÂRG – Borough/Fair
TEATRU – Theatre TEHNICĂ – Technique
TEHNOLOGIE – Technology TEHNOPOL – Technopole
TELECOMUNICAŢIE – Telecommunication
TELEFERIC – Cable cabin
TELEFONIE – Telephony TELEPARC – Telepark
TELEPORT – Teleport TELEVIZIUNE – Television
TEORIA LOCALIZĂRII – Localisation theory
TEORIA LOCALIZĂRII AŞEZĂRILOR RURALE – Theory of rural settlement localisation
TEORIA MALTHUSIANĂ A POPULAŢIEI – Malthusian theory of population
TEORIA NUCLEELOR MULTIPLE – Multiple nuclei theory
TEORIA SECTORIALĂ – Sectorial theory
TEORIA ZONELOR CONCENTRICE – Ring zone theory
TEORIE A POPULAŢIEI – Population theory
TEREN AGRICOL – Agricultural land
TEREN ARABIL – Arable land
TEREN ECHIPAT – Terrain with constructions
TEREN PUBLIC – Public grounds
TEREN SPORTIV – Sports grounds

TEREN VIRAN – Vacant land
TERITORIALITATE – Territoriality
TERITORIU – Territory
TERITORIU ADMINISTRATIV – Administrative territory
TERITORIU DEPENDENT – Dependent territory
TERITORIU DE STAT – National territory
TERITORIU INTERNAŢIONAL – International territory
TERITORIU OCUPAT – Occupied territory
TERITORIU TRIBAL – Tribal territory
TERITORIU VAMAL – Customs area
TERMEN DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI – Investment recovery term
TERMINAL – Terminal
TERMOCENTRALĂ – Thermal power station
TERMOFICARE – Heating sistem
TERORISM – Terrorism
TERŢIALIZARE – Tertiary sector development
TEZAUR – Thesaurus
TIMP DE CĂLĂTORIE – Travel time
TIMP LIBER – Leisure
TONĂ – Ton TOPAZ – Topaze
TOPONIMIE – Toponymy
TOPOPOLITICĂ – Topopolitics
TOTALITARISM – Totalitarianism
TRADIŢIE – Tradition
TRAFIC – Traffic
TRAMĂ STRADALĂ – Street network
TRANSFER – Transfer
TRANSPORT – Transport
TRANSPORT COMBINAT – Mixed transport
TRANSPORT INTERNAŢIONAL – International transport
TRANSPORT ÎN TRANZIT – Tranzit transport
TRANSPORT MULTIMODAL – Multimodal transport
TRANSPORT NAŢIONAL – National transport
TRANSPORT TURISTIC – Tourist transport

TRANSPORT URBAN – Urban transport
TRANSPORTURI – Transports
TRANZIT – Tranzit
TRANZIŢIE DEMOGRAFICĂ – Demographic transition
TRASEU – Route
TRESTIE DE ZAHĂR – Sugar cane
TRIB – Tribe
TROIŢĂ – Roadside cross
TUNEL – Turmel
TURBĂ – Peat coal TURISM – Tourism
TURISM BALNEOCLIMATERIC – Balneoclimatic tourism
TURISM CINEGETIC – Hunting tourism
TURISM CLIMATERIC, PENTRU ODIHNĂ ŞI AGREMENT – Bracing-air recreation and agreement tourism
TURISM CULTURAL – Cultural tourism
TURISM DE SFÂRŞIT DE SĂPTĂMÂNĂ – Weekend tourism
TURISM DURABIL – Sustainable tourism
TURISM ITINERANT – Itinerant tourism
TURISM MONTAN – Mountain tourism / Mountaineering / Treking
TURISM NAUTIC – Aquatic tourism
TURISM PENTRU ALPINISM – Alpine tourism / Alpinism
TURISM PENTRU SPORTURI DE IARNĂ – Winter sports tourism
TURISM PISCICOL – Pastime fishing tourism
TURISM RURAL – Rural tourism
TURISM ŞCOLAR – Student tourism
TURIST – Tourist
TURN – Tower
ŢARĂ – Country
ŢĂRAN – Peasant
ŢĂRI DEZVOLTATE CU ECONOMIE DE PIAŢĂ – Market-based developed countries

ŢĂRI EXPORTATOARE DE PETROL – Oil-exporting countries

ŢĂRI ÎN CURS DE DEZVOLTARE – Developing countries

ŢĂRI ÎN TRANZIŢIE ECONOMICĂ – Countries în economic transition

ŢĂRI MAI PUŢIN DEZVOLTATE – Less-developed countries

ŢĂRI RECENT INDUSTRIALIZATE – Recently-industrialised countries

ŢINUT – County/District

ŢIŢEI – Crude-oil

UNITARIANISM – Unitarianism

UNITATE ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ – Territorial administrative unit

UNITATE DE VECINĂTATE – Neighbourhood unit

UNITATE ECONOMICĂ – Economic unit

UNITATE ETNICĂ – Ethnical community

UNITATE REZIDENŢIALĂ – Residenţial unit

UNITATE STATISTICĂ – Statistic unit

UNITATE URBANISTICĂ COMPLEXĂ – Complex urban unit

UNIUNEA EUROPEANĂ – The european Union

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE – The West European Union

UNIUNE DE STATE – State union

UNIUNE ECONOMICĂ – Economic union

UNIUNE ECONOMICĂ ŞI MONETARĂ – Economic and monetary union

UNIUNE POLITICĂ – Political union

UNIUNE VAMALĂ – Customs union

URANIU – Uranium

URBANISM – Urbanism URBANISTICĂ – Urbanistics

URBANIZARE – Urbanification/Urbanization

URBANIZARE EXTENSIVĂ – Extensive urbanization

URBANIZARE INTENSIVĂ – Intensive urbanization

UTILIZARE A TERENULUI – Land use

UTILIZARE DURABILĂ – Sustainable use

UZINĂ – Factory/Plant
UZINĂ HIDROELECTRICĂ – Water power plant
UZURĂ – Obsoleteness / Wear and te-ar
VALOARE – Value
VALOARE ADĂUGATĂ – Accretion value
VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE – Value of industrial production
VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE GLOBALE – Gross industrial output value
VALOARE A PRODUCŢIEI INDUSTRIALE NETE – Net industrial output value
VALOARE SOCIALĂ – Social value
VALORIFICARE – Use
VALORIFICARE SUPERIOARĂ – Superior use
VALORI MOBILIARE – Assets
VAMĂ (1) – Customs
VAMĂ (2) – Customs house
VAMĂ (3) – Customs duty
VANILIE – Vanilla
VATRA SATULUI – Village hearth
VATRĂ – Hearth
VÂRSTĂ – Age
VÂRSTĂ DE REPRODUCERE – Reproduction age
VÂRSTĂ LA INTRAREA ÎN VIAŢA ACTIVĂ – Employment age
VÂRSTĂ LA ÎNCETAREA ACTIVITĂŢII – Retirement age
VÂRSTĂ MEDIE – Average age
VECIN – Neighbour
VECINĂTATE – Neighbourhood VEHICUL – Vehicle
VENIT NAŢIONAL – National income
VENITURI ALE POPULAŢIEI – Population’s incomes
VIADUCT – Railroad trestle
VIAŢĂ ACTIVĂ – Active life span
VIŞIN – Cherry-tree
VITICULTURĂ – Vine growing
XENOCENTRISM – Xenocentrism
XENOFOBIE – Xenophobia

ZĂCĂMÂNT – Deposit
ZĂGAZ – Dike/Levee
ZINC – Zinc
ZONARE – Zoning
ZONARE FUNCŢIONALĂ – Funcţional zonation
ZONARE TERITORIALĂ – Territorial zonation
ZONARE URBANĂ – Urban zonation
ZONĂ – Zone
ZONĂ AGRICOLĂ – Agricultural zone
ZONĂ ASISTATĂ – Assisted area
ZONĂ CADASTRALĂ – Cadastral zone
ZONĂ CENTRALĂ – Central zone ZONĂ CONSTRUITĂ – Built-in zone
ZONĂ CONTIGUĂ – Contiguous zone
ZONĂ DE AGREMENT – Agreement zone
ZONĂ DE ARTĂ POPULARĂ – Folk-art zone
ZONĂ DE ATRACŢIE COMERCIALĂ – Commercial attraction zone
ZONĂ DE CIRCULAŢIE LIBERĂ – Free trade zone
ZONĂ DE CIRCULAŢIE ŞI TRANSPORT – Traffic and transport zone
ZONĂ DE CONVERSIE INDUSTRIALĂ – Industrial conversion area
ZONĂ DEFAVORIZATĂ – Less-favoured zone
ZONĂ DE INFLUENŢĂ – Zone of influence
ZONĂ DE INFLUENŢĂ A TRANSPORTULUI ÎN COMUN – Public transport influence zone
ZONĂ DE LOCUIT – Residenţial zone
ZONĂ DE OCUPAŢIE – Zone of occupation
ZONĂ DE PROTECŢIE – Protection zone
ZONĂ DE PROTECŢIE SANITARĂ – Health protection zone
ZONĂ DE RECREERE – Recreation zone
ZONĂ DE TRANZIT – Tranzit zone
ZONĂ ECONOMICĂ – Economic zone
ZONĂ ECONOMICĂ DE LIBER SCHIMB
Free-trade zone
ZONĂ ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ – Exclusive

economic zone

ZONĂ ETNOGRAFICĂ – Ethnographic zone

ZONĂ FOLCLORICĂ – Folkloric zone

ZONĂ FUNCŢIONALĂ – Funcţional zone

ZONĂ INDUSTRIALĂ ŞI DE DEPOZITE – Zone of industries and warehouses

ZONĂ LIBERĂ – Free zone

ZONĂ LIBERĂ DE TAXE – Tax-free zone

ZONĂ MARITIMĂ – Maritime zone

ZONĂ MILITARĂ – Military zone

ZONĂ MONETARĂ – Monetary zone

ZONĂ NEUTRĂ – Neutral zone

ZONĂ PERIURBANĂ – Peri-urban zone

ZONĂ PORTUARĂ – Harbour area

ZONĂ PREORĂŞENEASCĂ – Pretown area

ZONĂ PROTEJATĂ – Protected area

ZONĂ SUBURBANĂ – Suburban zone

ZONĂ TURISTICĂ – Tourist zone

ZONĂ URBANĂ – Urban zone ZONIFICARE – Zoning

ZOOTEHNIE – Animal breeding

BIBLIOGRAFIE

ANASTASIU N., GRIGORESCU D., MUTIHAC V., POPESCU C., *Dicţionar de geologie*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1998.

AUVERS D., *Economie mondială*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991.

AVRAMESCU A., CARTIANU P., *Energetica mondială în perspectiva sfârşitului de mileniu*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1985.

BAILLY A., *Les concepts de la geographie humaine*, Masson, Paris, 1991.

BASTIE J., DEZERT B., *L'espace urbain*, Armand Collin, Paris, 1980.

BĂDESCU I., DUNGACIU D., *Sociologia şi geopolitica frontierei*, Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 1995.

BEAUJEAU-GARNIER JACQUELINE, CHABOT G.,

Geografie urbană, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.

BÂLTEANU GH., *Din istoricul şi viaţa plantelor tehnice*, Ed. Tineretului, Bucureşti, 1973.

BODOCAN V., *Geografie Politică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997.

BRAN FLORINA, MARIN D., SIMON T., *Turismul rural – modelul european*, Ed. Economică, Bucureşti, 1997.

BREMOND J., GELEDAN A., *Dicţionar economic şi social*, Ed. Expert, Bucureşti, 1995.

BROWN L. (coord.), *Probleme globale ale omenirii*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1989 – 1996.

BROWN L., FLAVIN C., KANE H., *Semne vitale 1996*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1997.

BRUNHES J., *Human Geography*, George G. Harrap & Co. Ltd., London, 1952.

CANDOLLE A., *The Origin of Cultivated Plants*, New York, 1904.

CÂNDEA MELINDA, IZBĂŞOIU C., *Geografia agriculturii. Cultura plantelor pe glob*, Ed. Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 1999.

CARDAŞ M. (coord.), *Mic lexicon ilustrat al noţiunilor de sistematizare*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1983.

CARAIANI GH., CAZACU C., *Zonele libere*, Ed. Economică, Bucureşti, 1995.

CARTER H., *The Study of Urban Geography*, Edward Arnold Publishers Ltd., London, 1972.

CHISHOLM M., RODGERS B., *Studies* în *Human Geography*, Heinemann Educational Books.

London, 1973.

CHORLEY R.J., HAGGETT P., *Models în Geography*, Methuen & Co. Ltd., London, 1967.

CEANGĂ N., *Turismul din Carpaţii Orientali. Studiu de geografie umană*, Ed. Presa Universitară Clujană, 1998.

CLARKE J.I., *Population Geography*, Pergamon Press, Oxford, 1973.

CLAVAL P., *Elements de geographie économique*, Maison Th. Gemin, Paris, 1976. COCEAN P., *Geografia turismului*, Ed. Carro, Bucureşti, 1996.

COCEAN P., *Geografia turismului românesc*, Ed. Focul Viu, Cluj-Napoca, 1997.

COGĂLNICEANU AL., COGĂLNICEANU D., *Energie. Economie. Ecologie*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1998.

CONSTANTIN DANIELA-LUMINIŢA, *Economie regională*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1998.

CONSTANTINESCU ILEANA, CROCUŞ ANGELA, *Dicţionar economic explicativ român-englez*, Ed. Economică, Bucureşti, 1998.

CUCU V., *Geografie şi urbanizare*, Ed. Junimea, Iaşi., 1976.

CUCU V., *Geografie umană generală. Geografia populaţiei*, Ed. Viaţa Românească, Târgovişte, 1997.

CUCU V., *România. Geografie umană şi economică*, Ed. Printech, Bucureşti, 1998.

DELUMEAU I., *Religiile lumii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996.

DERRUAU M., *Geographie humaine*, Ed. Armand Colin, Paris, 1991.

DIACONU I., *Drept internaţional public*, Casa de editură şi presă Şansa SRL, Bucureşti, 1995.

DIMITRESCU FLORICA, *Dicţionar de cuvinte recente*, Ed. Logos, Bucureşti, 1997.

DOBRESCU E., *Integrarea economică*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1996.

DOBROTĂ N. (coord.), *Dicţionar de economie*, Ed. Economică, Bucureşti, 1999.

DRAGU GH., *Cartografiere economico-geografică*, Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1975.

DRĂGUŢ V., *Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.

DRÂMBA O., *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol. I-IV, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985 – 1994.

ELIADE M., CULIANU I., *Dicţionar al religiilor*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1990.

EMANDI E., BUZATU GH., CUCU V., *Geopolitica*, vol.

I, Ed. Glasul Bucovinei, Iaşi, 1994.

ERDELI G., BRAGHINĂ C., FRĂSINEANU D., *Geografie economică mondială*, Ed. Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 1998.

ERDELI G., IANOŞ I., *Mari concentrări urbane ale lumii*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

ERDELI G., ISTRATE I., *Potenţialul turistic al României*, Ed. Universităţii din Bucureşti, 1996.

ERDELI G., ISTRATE I., *Amenajări turistice*, Ed. Universităţii din Bucureşti, 1996.

FIELDING G.J., *Geography as Social Science*, Harper & Row Publishers, New York, 1974.

FILIPOVICI R., BĂGU GH., *Resursele minerale de fier*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1996.

FOUCHER M., *Fronts et frontieres*: *un tour du monde geopolitique*, Paris, 1988. GAUDIN PH., *Marile religii*, Ed. Orizonturi, Bucureşti, 1995.

GÂŞTESCU P., *Ecologia aşezărilor umane*, Ed. Universităţii din Bucureşti, 1998.

GLASSNER M.I., *Political Geography*, Humbold Ltd., New York, 1992.

GOODAL B., *The Penguin Dictionary of Human Geography*, Penguin Books Ltd., London, 1987.

GRIGG D.B., *An Introduction to Agricultural Geography*, Hutchinson, London, 1984.

HODDER B., LEE R., *Economic Geography*, Methuen, London, 1974.

IANOŞ I., *Oraşele şi organizarea spaţiului geografic*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1987.

IANOŞ I., TĂLANGĂ CR., *Oraşul şi sistemul urban românesc în condiţiile economiei de piaţă*, Institutul de Geografie, Bucureşti, 1994.

JOHNSTON R.J., *Urban Residenţial Patterns*, The Anchor Press Ltd., Tiptree, Essex, 1974.

LABORDE P., *Les espaces urbains dans le monde*, Ed. Nathan, Paris, 1989.

LEARMONTH A., *Approaches to Political Geography*, The Open University Press, London, 1973.

LUPAN E., *Dicţionar de protecţia mediului*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997.

MACKINDER H.J., *The Geographical Pivot of History*, Geographical Journal, nr. 23/1904, London, 1904.

MARCU M., *Noul dicţionar de neologisme*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1997.

MARIN I., NEDELCU AL., *Geografie mondială*, Ed. Prahova S.A., Ploieşti, 1995.

MATEI H., NEGUTS., NICOLAE I., *Statele lumii. Mică enciclopedie*, Ed. Rombay, Bucureşti, 1993.

MCBRIDE P.J., *Human Geography*, Blackie & Son Ltd., Glasgow, 1980.

MEHEDINŢI S., *Fruntaria României spre Răsărit*, Revista Fundaţiei Regale, an VIII, nr. 8 – 9/1941, Bucureşti.

MITRACHE ŞT., MANOLE V., STOIAN M., BRAN FLORINA, ISTRATE I., *Agroturism şi turism rural*.

Ed. Fax Press, Bucureşti, 1996.

MORRILL R., *The Spaţial Organization of Society*, Duxbury Press, Wadsworth Publishing Co.

Inc., Belmont, California, 1970.

MUIR R., *Modern Political Geography*, Halsted Press, New York, 1975.

NEGUŢ S., *Modelarea matematică în geografia umană*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1997.

NICOLAE V., CONSTANTIN DANIELA-LUMINIŢA, *Bazele economiei regionale şi urbane*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1998.

NISTOREANU P., *Turismul rural. O afacere mică cu perspective mari*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1999.

POUNDS N., *Political Geography*, McGraw-Hill Book Co., New York, 1963. PRESSAT R., *Analiza demografică*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.

ROBSON B.T., *Urban Growth*: *An Approach*, Methuen & Co. Ltd., London, 1973.

ROJANSCHI V., BRAN FLORINA, DIACONU GHEORGHIŢA, *Protecţia şi ingineria mediului*, Ed.

Economică, Bucureşti, 1997.

ROŞU AL., UNGUREANU IRINA, *Geografia mediului înconjurător*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1977.

SCHNORE L.F., FAGIN H., *Urban Research and Policy Planning*, Sage Publications Inc., Beverly Hills, California, 1967.

SEIŞANU R., *Principiul naţionalităţilor*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1996.

SIMION T., *Geopolitica în pragul mileniului III*, Ed. Roza Vânturilor, Bucureşti, 1998.

SNAK O., Economia şi organizarea turismului, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1976.

TĂMAŞ S., *Geopolitica – o abordare prospectivă*, Ed. Noua Alternativă, Bucureşti, 1995.

TREBICI V., *Mică enciclopedie de demografie*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975.

TREBICI V., *Demografia*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1979.

TREBICI V., *Populaţia Terrei*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.

TREBICI V., GHINOIU I., *Demografie şi etnografie*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

ŢARCĂ M., *Demografie*, Ed. Economică, Bucureşti, 1997.

UNGUREANU AL., *Oraşele din Moldova*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1980.

VĂDINEANU A., *Dezvoltarea durabilă*, vol. I, Ed. Universităţii din Bucureşti, 1998.

VELCEA I., UNGUREANU AL., *Geografia economică a lumii contemporane*, Casa de editură şi presă Şansa SRL, Bucureşti, 1993.

VERT C., *Analiza geodemografică – manual practic*, Ed. Mirton, Timişoara, 1995.

WALTER H., *Vegetaţia pământului*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1978.

ZAMFIR C., VLĂSCEANU L. (coord.), *Dicţionar de sociologie*, Ed. Babel, Bucureşti, 1998.

* * *, *Sociologia militans – sociologie geografică*, vol.

V, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
* * *, *Geografia de la A la Z*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.
* * *, *Conjunctura economiei mondiale*, Institutul de Economie Mondială, Bucureşti, 1990 – 1997.
* * *, *Dicţionar enciclopedic*, vol. I, A-C., Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1993.
* * *, *Dicţionar enciclopedic*, vol. II, D-G., Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996.
* * *, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, 1996.
* * *, *Raportul naţional al dezvoltării umane – România 1998*, Ed. Expert, Bucureşti, 1998.
* * *, *Human Development Report*, U.N.D.P., New York, 1998.
* * *, *Dicţionar enciclopedic*, vol. III, H-K., Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1999.
Format: 16 / 61 x 86 Nr. de coli: 24, 5 Apărut: iulie 1999
Tiparul: UNIVERSUL S.A.